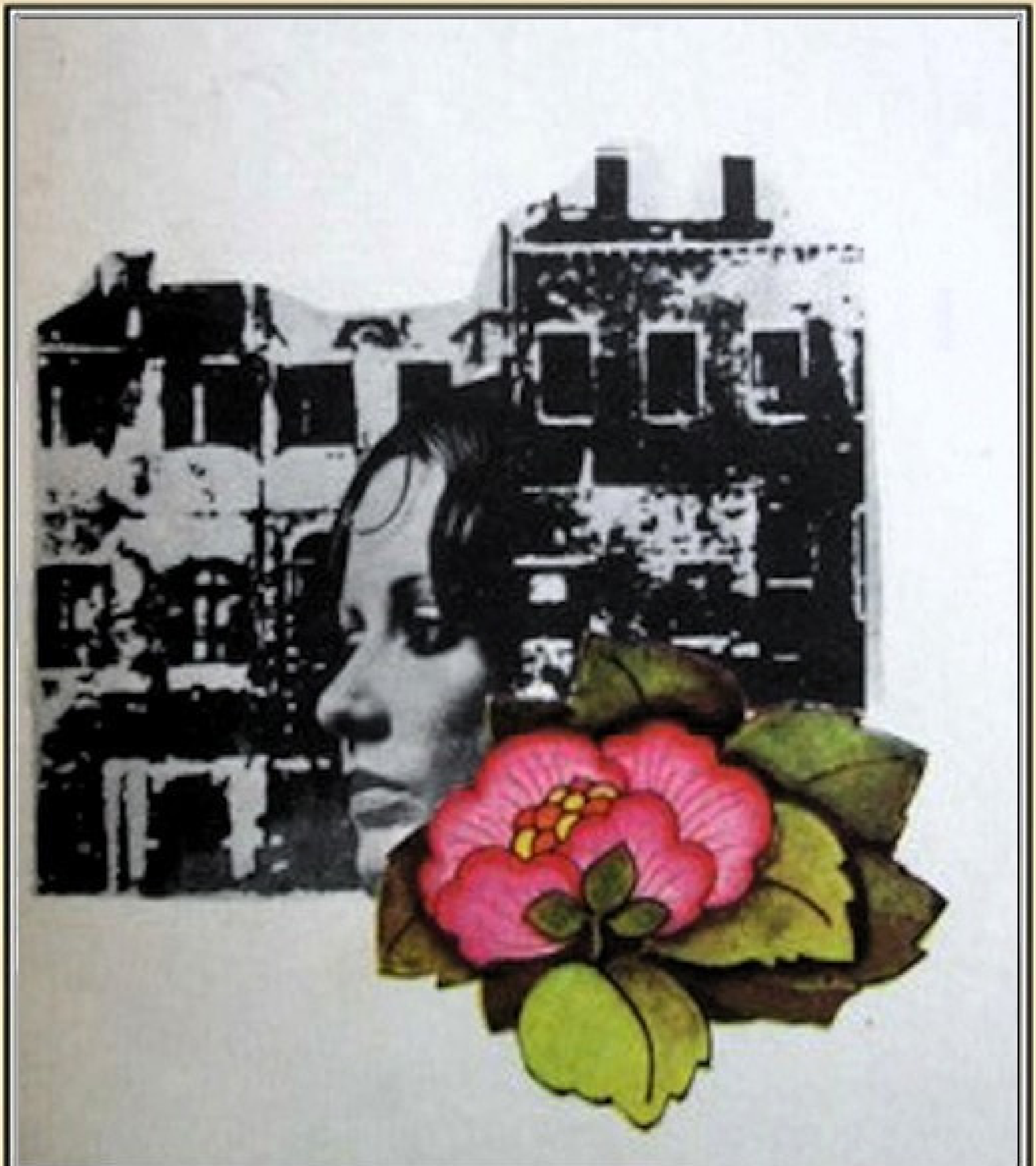
G. CĂLINESCU

ENIGMA OTILIEI

GEORGE CĂLINESCU

ENIGMA OTILIEI

1938

I

Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinții Apostoli cu un soi de valiză în mână, nu prea mare, dar desigur foarte grea, fiindcă, obosit, o trecea des dintr-o mână într-alta. Strada era pustie și întunecată și, în ciuda verii, în urma unor ploi generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure. Într-adevăr, toate curțile și mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrâni, ca de altfel îndeobște curțile marelui sat ce era atunci Capitala. Vântul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor, făcând un tumult nevăzut, și numai întunecarea și reaprinderea unui lan de stele dădea trecătorului bănuiala că mari vârfuri de arbori se mișcau pe cer. Tânărul mergea atent de-a lungul zidurilor, scrutând, acolo unde lumina slabă a felinarelor îngăduia, numerele caselor. Uniforma neagră îi era strânsă bine pe talie, ca un veșmânt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi dădeau un aer bărbătesc și elegant. Fața îi era însă juvenilă și prelungă, aproape feminină din pricina șuvițelor mari de păr ce-i cădeau de sub șapcă, dar coloarea măslinie a obrazului și tăietura elinică a nasului corectau printr-o notă voluntară întâia impresie. Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotuar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoștea casa pe care o căuta. Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar. Nici o casă nu era prea înaltă și aproape niciuna nu avea cat superior. Însă varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii (operă îndeobște a zidarilor italieni), mărimea neobișnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, ciubucăria, ridicolă prin grandoare, amestecul de frontoane grecești și chiar ogive, făcute însă din var și lemn vopsit, umezeala, care dezghioca varul, și uscăciunea, care umfla lemnăria, făceau din strada bucureșteană o caricatură în moloz a unei străzi italice. În apropierea mânăstirii și peste drum de ea, o casă cu ferestre înalte era încă luminată. În fața ei staționa o trăsură luxoasă cu doi cai albi, înăuntrul căreia dormea, cu capul în piept și cu hățurile în mână, un birjar gros, înfășurat în tipicul veșmânt lung și încrețit de catifea. Tânărul ajunsese cu greaua lui valiză în chip de balercă în dreptul ei și, după oarecare examen, se opri lăsând o clipă jos povara. Casa avea un singur cat, așezat pe un parter scund, ale cărui geamuri pătrate

erau acoperite cu hârtie translucidă, imitând un vitraliu de catedrală. Partea de sus privea spre stradă, cu patru ferestre de o înălțime absurdă, formând în vârful lor câte o rozetă gotică, deși deasupra lor zidăria scotea tot atâtea mici frontoane clasice, sprijinite pe câte două mensole. La fațadă, acoperișul cădea cu o streașină lată, rezemându-se pe mensole despărțite de casetoane, totul în cel mai antic stil, dar mensolele, frontoanele și casetoanele erau vopsite cu un ulei cafeniu. Zidăria era crăpată și scorojită în foarte multe locuri, și din crăpăturile dintre fațada casei și trotuar ieșeau îndrăzneț buruienile. Un grilaj înalt și greoi de fier, ruginit și căzut puțin pe spate, dovedea, pe dreapta, existența unei curți, în care se zărea prin întuneric atâta frunziș și atâtea trunchiuri, încât întinderea ei, deocamdată, nu se putea calcula, impresia trecătorului fiind totuși de pădure fără fund. Grilajul avusese o poartă mare cu două aripi, legată acum cu un lanț. O portiță mai mică numai era deschisă, și pe aceea, luându-și sacul în mână, intră tânărul, după oarecare chibzuială. Ajungând în fața ușii de la intrare, el se codi să urce cele două trepte de piatră și porni spre fundul curții spre a vedea dacă putea da de cineva în odăile de serviciu. Acolo putu să-și dea seama că partea de din dos a casei avea o înălțime mai mare decât a restului, parter și cat formând două coridoare suprapuse, cu geamlâc. Numai în catul de sus o lampă cu petrol ardea, restul mocnea în întuneric. Tânărul se întoarse spre intrarea din față și medită un mijloc de a-și vesti prezența. Însă nu văzu prin apropiere nici o sonerie, și a bate în ușă i se păru, cum era și natural, o absurditate. Într-adevăr, ușa, de forma unei enorme ferestre gotice de lemn umflat și descleiat de căldură sau ploaie și bubos de vopsea cafenie, se întindea de la cele două trepte de piatră, tocite în modul convexității, până aproape sub streașină. Nici o perdea nu acoperea ochiurile de geam, pline de un praf străvechi, pe care se vedeau bine urmele picăturilor de ploaie și ale melcilor fără casă. Neavând alt chip de ales, tânărul apăsă clanța moale și dădu să tragă ușa. Dar spre spaima lui, ușa cea uriașă se mișcă aproape de la sine, căzând spre el cu un scârțâit îngrozitor. Intimidat, așteptă ca lumea din casă, intrigată de zgomot, să năvălească jos, dar nu se întâmplă nimic. Tânărul intră atunci, încercând să închidă cât mai bine infernala ușă, și abia înăuntru făcu uimitoarea descoperire că mânerul de os al unui probabil clopoțel interior atârna în sală. Dar nu îndrăzni să sune numaidecât, într-atât îl miră anticamera. Ea era de o înălțime considerabilă, ocupând spațiul celor două caturi laolaltă. O scară de lemn cu două suișuri laterale forma un soi de piramidă, în vârful căreia un Hermes

de ipsos, destul de grațios, o copie după un model clasic, dar vopsit detestabil cu vopsea cafenie, ținea în locul caduceului o lampă cu petrol cu glob de sticlă în chipul unui astru. Lampa era stinsă, în schimb o altă lampă plină de ciucuri de cristal, atârnată de înaltul tavan, lumina tulbure încăperea. Ceea ce ar fi surprins aici ochiul unui estet era intenția de a executa grandiosul clasic în materiale atât de nepotrivite. Pereții, care, spre a corespunde intenției clasice a scării de lemn, ale cărei capete de jos erau sprijinite pe doi copii de stejar, adulterări donatelliene, ar fi trebuit sa fie de marmură sau cel puțin de ștuc, erau grosolan tencuiți și zugrăviți cu șablonul și cu mâna, imitând picturile pompeiene, și îndeosebi porfirul, prin naive stropituri verzi și roșii. Însă sistemul de perspective și festoane în loc să fie tratat pe întregul câmp al anticamerei, printr-o optică falsă de zugrav, era tăiat în două secțiuni corespunzând fiecărui cat, indicând astfel în chip supărător lipsa de coeziune a planurilor. În sfârșit, tavanul imita prin zugrăveli casetoanele unui plafon roman. Acest sistem de decorație, precum și crăpăturile lungi și neregulate ale pereților dădeau încăperii un aer de ruină și răceală. Tânărul, hotărându-se în fine, trase de mânerul clopoțelului. Atunci un fel de schelălăit metalic răsună de sus ca-n niște spații mari și goale cu ecou rău. Trecu un timp chinuitor pentru necunoscutul de jos, apoi scara începu să scârțâie ca apăsată de o greutate extraordinară și cu o iritantă încetineală. Când provocatorul acestor grozave pârâituri fu jos, tânărul văzu mirat un omuleț subțire și puțin încovoiat. Capul îi era atins de o calviție totală, și fața părea aproape spână și, din cauza aceasta, pătrată. Buzele îi erau întoarse în afară și galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinți vizibili, ca niște așchii de os. Omul, a cărui vârstă desigur înaintată rămânea totuși incertă, zâmbea cu cei doi dinți, clipind rar și moale, întocmai ca bufnițele supărate de o lumină bruscă, dar privind întrebător și vădit contrariat.

— Unchiul Costache? Îndrăzni să deschidă gura tânărul, pe urmă, intimidat, refăcu întrebarea: Aici șade domnul Constantin Giurgiuveanu?

Bătrânul clipi din ochi, ca și când n-ar fi înțeles întrebarea, mișcă buzele, dar nu răspunse nimic.

— Eu sunt Felix, adăugă tânărul, uimit de această primire, nepotul dumnealui.

Omul spân păru tot așa de plictisit de întrebare, clipi de câteva ori din ochi, bolborosi ceva, apoi cu un glas neașteptat de răgușit, aproape șoptit, duhnind a tutun, răspunse repede:

— Nu-nu-nu știu… Nu-nu stă nimeni aici, nu cunosc… Buimăcit, tânărul stătu locului nemișcat, așteptând o revenire asupra tăgadei. Dar bătrânul, după ce-l privi clipind, cu acea deferență hotărâtă cu care îndemni pe un individ să plece, zise din fundul gâtlejului: „Bună seara!” și porni iarăși, în scârțâituri îngrozitoare, pe scară. Tânărul puse mâna automatic pe mânerul valizei și ieși amețit pe ușa gotică și apoi pe poarta ruginită, trecu prin fața muscalului, care sforăia mereu, și porni dezorientat înainte.

Uimirea liceanului va părea nu se poate mai îndreptățită, dacă vom ști cine era. Se numea Felix Sima și sosise cu o oră mai înainte în București, venind din Iași, unde fusese elev în clasa a VIII-a a Liceului Internat. Sfârșise liceul, trecând examenul de capacitate, și acum venea în București la tutorele său, Costache Giurgiuveanu. Acest Giurgiuveanu, căruia obișnuia din familie a-i zice „unchiul”, era cumnat al tatălui său care murise de un an. Doctorul Iosif Sima, fost medic militar, apoi demisionat, nu mai avea de mult rude apropiate de sânge. Singura lui soră, soția lui Costache Giurgiuveanu, cel căutat, murise și ea de mult. Văduv el însuși de vreo zece ani, doctorul își ținuse băiatul mai mult în pensionate și în internate. După o lungă boală plictisitoare, se stinse și el, cu satisfacția că copilul e mare și cu viitorul oarecum asigurat. În afară de un oarecare depozit în bani, doctorul lăsa lui Felix o casă cam veche dar solidă și rentabilă în strada Lăpușneanu. Pentru administrarea acestor bunuri, fusese indicat ca tutore „unchiul Costache”, cumnatu-său. De un an de zile, Giurgiuveanu reprezenta pe Felix în raporturile cu școala, plătea taxele, semna în calitate de corespondent, iar Felix, la rândul lui, îi trimitea știri despre el. De altfel, relațiile acestea nu erau deloc pricinuite de simpla întâmplare a tutelei: „unchiul Costa-che” și „verișoara Otilia”, care trecea în genere drept fata lui Costache, fuseseră totdeauna numele cele mai pomenite din casa doctorului Sima și socotite ca simbol al rudeniei apropiate.

Felix nu văzuse pe Costache Giurgiuveanu decât cu mulți ani în urmă, ca copil, și tot atunci o cunoscuse și pe Otilia, care era o simplă fetiță. Dar în fiecare an scria la sărbătorile consacrate și în alte câteva împrejurări „unchiului Costache”, întrebând ce mai face „verișoara Otilia”, iar Otilia scria „unchiului Iosif”, întrebând ce mai face „vărul Felix”. Tânărul fiu al doctorului și Otilia erau astfel în chip oficial intimi prin corespondență și desigur că, dacă s-ar fi întâlnit, n-ar fi putut decât să continue și oral stilul familiar din scrisori. Zăpăceala lui Felix era dar explicabilă. Numărul casei

îl cunoștea infailibil, iar în casă locuiau „unchiul Costache” și „verișoara Otilia”.

Rămăsese hotărât, în urma unei corespondențe pe care o ținea, nu-i vorbă, cu Otilia, că, îndată ce va termina liceul, va veni la București, în vederea continuării studiilor, urmând să locuiască la unchiul-tutor în strada Antim. Îl vestise la vreme printr-o scrisoare, și acum îi era dat să primească acest răspuns ciudat. Felix își cercetă bine memoria, spre a vedea dacă nu cumva are o lipsă, dar lucrul era cu neputință. Acela era numărul. Căută mai departe vreun bis și se gândi la posibilitatea ca în curtea unchiului să fie mai mulți locatari. Știa însă bine că Giurgiuveanu era proprietar și nu închiria, și un chiriaș, de altminteri, ar fi știut la cine stă. Mai mult muncit de ciudățenia acestei întâmplări decât de problema petrecerii nopții în necunoscut, Felix mergea în neștire înspre strada Arionoaiei, când, deodată, o imagine i se fixă în minte. Pe un carton mic, o fotografie-vizit în tonalitate cafenie spălăcită înfățișa un om cu capul aproape depilat, cu ochii foarte proeminenți și cu buze groase, cu numai câteva fire negre rare în loc de mustăți. Această fotografie, care se afla pe biroul tatălui său, îi deștepta în minte, nu știa de ce, ideea unui hoț de copii mici. Însă era sigur că fotografia reprezenta pe unchiul Costache. Omulețul de pe scara scârțâitoare, mult mai bătrân, era aidoma moralmente cu unchiul din fotografie. Un fior necunoscut de experiență rea trecu prin sufletul candid al lui Felix: Să nu vrea să-l primească „unchiul”? Dar de ce? Desigur că nu a lămurit bine.

Poate scrisoarea n-a sosit și nu se așteptau să vină așa târziu, noaptea. Totuși, spusese răspicat: „Eu sunt Felix!” Cu îndoiala în suflet, însă hotărât, tânărul se întoarse înapoi și, după o scurtă codire, intră din nou în curte și în anticameră și trase de blestematul clopoțel, care răsună pe sus ca un vas de sticlă sfărâmat pe podele. După o așteptare chinuitoare, scara începu să scârțâie greu, și bătrânul spân apăru din nou cu ochii mirați.

— Ce e? Întrebă el în șoaptă, ca și când nu l-ar fi văzut pe băiat.

Glasul acestuia pieri de emoție, și inima-i zvâcni cu violență în piept. Încercă să-și adune puterile, când o voce cristalină se auzi de sus:

— Dar, papa, e Felix!

Felix privi spre capătul scării ca spre un cer deschis și văzu în apropierea lui Hermes cel vopsit cafeniu un cap prelung și tânăr de fată, încărcat cu bucle, căzând până pe umeri. Atunci bătrânul, ca și când totul s-ar fi petrecut în modul cel mai firesc, fără nici o lămurire asupra atitudinii

dinainte, clipind molatic din ochi, cu aceeași duhoare de tutun și cu același glas fără acustică, zise lui Felix Sima:

— Ia-ți geamantanul și vino sus!

Urcară amândoi pe scara pârâitoare și se găsiră într-un soi de antreu pe care tânărul nu avu răgaz să-l examineze, rămânând totuși cu sentimentul că mobilele erau toate acoperite cu niște cămăși de materie fumurie. Fata, subțiratică, îmbrăcată într-o rochie foarte largă pe poale, dar strânsă tare la mijloc și cu o mare coleretă de dantelă pe umeri, îi întinse cu franchețe un braț gol și delicat. Felix îi strânse mâna și avu o clipă impulsiunea de a i-o săruta, însă fata i-o trase cu mult înainte de a lua o deciziune și i-o trecu sub brațul stâng.

— Ce bine-mi pare, ce bine-mi pare, zise ea volubil, că ai venit. Eu sunt Otilia.

Apoi, părându-i-se că tânărul nu reacționează destul de călduros, întrebă, întorcând adânc fața spre el:

— Oare nu-ți pare bine?

— Ba da! Răspunse sfios Felix, contrariat că nu vine nimeni să-i ia valiza din mână.

Condus de Otilia și urmat de bătrân, Felix intră într-o odaie foarte înaltă, încărcată de un fum des și înțepător de tutun ca o covertă de vapor pe Marea Nordului. În mijlocul ei, la o masă rotundă prevăzută cu o mare lampă de petrol cu glob de sticlă mată, se aflau, în fața unui joc de table, trei persoane care la deschiderea ușii ridicară capul în felurite grade de curiozitate. Erau două femei și un bărbat. Bătrânul merse și ocupă scaunul rămas gol lângă ceilalți, în vreme ce Otilia conduse pe Felix de-a dreptul la masă, prezentându-l.

— E Felix, zise ea oprindu-se în fața bărbatului care tocmai aruncase zarurile.

Acesta ridică numaidecât capul și întinse repede mâna. Era un om cam de vreo cincizeci de ani, oarecum voluminos, totuși evitând impresia de exces, cărnos la față și rumen ca un negustor, însă elegant prin finețea pielii și tăietura englezească a mustății cărunte. Părul rar, dar bine ales într-o cărare care mergea din mijlocul frunții până la ceafă, lanțul greu de aur cu breloc la vestă, hainele de stofă fină, parfumul discret în care intra și o nuanță de tabac, toate acestea reparau cu desăvârșire, în apropiere, neajunsurile vârstei și ale corpolenței.

— Pascalopol, se recomandă el cu o ceremonie care trăda creșterea lui aleasă, reținând ceva mai mult mâna tânărului într-a sa, spre a-l examina. Îl privi fără excesivă cordialitate, chiar cu oarecare umbră de ironie îndepărtată, însă cu o politețe grabnică, respectuoasă:

— Va să zică dumneata ești Felix de care ne-a vorbit atâta domnișoara Otilia!

— Este băiatul doctorului Sima de la Iași, completă în șoaptă bătrânul, frecându-și mâinile, cu un râs prostesc.

— Da, da, da! Adăugă Pascalopol, părând a căuta în memorie și, cu un zâmbet grațios, care îi descoperi o dantură bine reparată, abandonă ușor mâna tânărului.

Otilia opri pe Felix în fața femeii mai mature. Era o doamnă cam de aceeași vârstă cu Pascalopol, însă cu părul negru pieptănat bine într-o coafură japoneză. Fața îi era gălbicioasă, gura cu buzele subțiri, acre, nasul încovoiat și acut, obrajii brăzdați de câteva cute mari, acuzând o slăbire bruscă. Ochii îi erau bulbucați, ca și aceia ai bătrânului, cu care semăna puțin, și avea de altfel aceeași mișcare moale a pleoapelor. Era îmbrăcată cu bluză de mătase neagră cu numeroase cerculețe, strânsă la gât cu o mare agrafă de os și sugrumată la mijloc cu un cordon de piele, în care se vedea, prinsă de un lănțișor, urechea unui cesuleț de aur. Doamna care juca table cu Pascalopol, în vreme ce ceilalți priveau, ridică o față scrutătoare și examină din cap până în picioare pe Felix, ridicându-și în același timp cu multă demnitate mâna spre a-i fi sărutată.

— Hm! Spuse ea arțăgos și cu un glas răgușit, însă forte. Dar ești flăcău în lege!

— Intră la Universitate, Aglae, lămuri bătrânul, cu același supărător glas stins, însoțit de râsul fără rost.

— Da?! Se miră sumbru doamna și-și continuă jocul cu Pascalopol.

— E tanti Aglae, sora lui papa, explică Otilia lui Felix, văzându-l cam nedumerit.

— De unde să mă cunoască? Întrebă Aglae. Când a murit mă-sa, era numai atât. De atunci nu l-am mai văzut. Tu ți-l amintești, Aurico?

Rușinat de bruschețea expresiunii „mă-sa” și de familiaritatea cu care oameni aproape străini vorbeau de familia lui, Felix privi sfios la aceea pe care o chemau Aurica. Era o fată cam de treizeci de ani, cu ochii proeminenți ca și ai Aglaei, cu fața prelungă, sfârșind într-o bărbie ca un ac, cu tâmple mari încercuite de două șiruri de cozi împletite. Ședea cu coatele

pe masă și cu capul între palme, privind jocul celor doi. La apropierea lui Felix, ridică ochii fixând cu avidă curiozitate pe tânăr și întinzându-i la buze o mână arcuită.

— E verișoara Aurelia, comentă Otilia.

Lui Felix numele acestea îi erau vag cunoscute, dar nu-și amintea să mai fi văzut vreodată persoanele. Îl supăra de altfel grozav ridicola valiză, pe care o trecuse în mâna stângă, neavând răgazul s-o așeze undeva. Otilia, sfârșind prezentarea, părăsi brațul lui Felix și se rezemă de scaunul lui Pascalopol, întrebând:

— Cum merge?

— Prost, domnișoară Otilia! Zise acesta, întorcând un cap galeș spre speteaza scaunului său.

Rămas singur, Felix căută o scăpare din această ciudată situație și se retrase spre fundul odăii, unde, în semiobscuritate, se zărea o canapea de pluș roșu. Văzându-se uitat de toți, își lăsă în sfârșit valiza jos și se așeză. O tuse apropiată îl făcu să tresară speriat. Abia atunci observă că în apropierea sa, la o măsuță, se mai afla un om. Un bărbat în vârstă, cu papuci verzi în picioare și cu o broboadă pe umeri mișca mâinile asupra mesei, țintind atent. Avea mustăți pleoștite și un mic smoc de barbă. Individul ridică asupra lui Felix niște ochi grozav de spălăciți și-i lăsă apoi asupra măsuței, fără să scoată o vorbă. Abia după ce se mai adaptă obscurității, Felix constată cu surprindere că domnul cu broboadă broda cu lână de felurite colori o bucată de etamină întinsă pe un mic gherghef.

— Proaste zaruri! Bombăni Aglae. Apoi, după o pauză: Dar, Costache, la cine o să stea „băiatul”?

— La noi! Explică Otilia.

Ședea acum cu o coapsă pe marginea fotoliului bătrânului, jucându-și ca o pendulă piciorul, în vreme ce cu mâna stângă îmbrățișase capul vădit mulțumit al aceluia.

— Așa?! Se miră Aglae. N-am știut: faci azil de orfani.

— Dar Felix are venitul lui, protestă Otilia, nu-i așa, papa?

— A-a-are! Bolborosi moș Costache, privind ca un protejat în ochii Otiliei, care îi scutura un fulg de pe haină.

— Atuncea faceți pensiune, continuă implacabil Aglae. O să aibă Otilia cu cine se distra, ce zici, Pascalopol?

Pascalopol își mușcă puțin buza de sus, cam schimbat la față, dar, lovind zarurile, răspunse conciliant:

— Așa ești dumneata, cocoană Aglae, malițioasă. Otilia sărise acum de pe scaunul lui moș Costache pe acela al lui Pascalopol, pendulându-și și aici piciorul. Această prezență avu efecte tonice asupra jucătorului, fiindcă începu să manevreze cu mai multă vigoare. După câteva mutări repezi își retrase mâinile, notificând c-un râs sonor de om gras:

— Încă o linie!

În vreme ce Aglae reîntocmea jocul, Pascalopol contempla pe Otilia. Aceasta îi potrivea acul cu perlă din cravată, îi scutura ușor umerii, privindu-l cu o grațioasă maternitate, mereu atârnată pe marginea scaunului. Deodată, privind spre mâinile albe și încărcate de inele ale lui Pascalopol, se entuziasmă:

— Vai, ce inel frumos! Nu l-am mai văzut.

Inelul în chestiune era petrecut pe degetul mic al mâinii stângi, cam spre vârful lui, deși degetul era destul de fin. S-ar fi părut că bijuteria nu era pe măsura proprietarului și era pusă acolo numai spre păstrare. Era un inel simplu, însă un foarte frumos safir încadrat într-un număr de mici perle, ca un miez de floare între corole, și apoi elegant strâns în câteva foi de aur. Pascalopol îl scoase cu o grabă extraordinară și-l întinse Otiliei, rugându-o cu toată afecțiunea teatrală pe care un om matur e în stare s-o pună în glas:

— Te rog să-l iei!

Otilia îl așeză pe inelarul mâinii drepte și, ridicându-și brațul subțire în dreptul lămpii, zise exaltată:

— E superb!

Apoi trecu lângă bătrân, sub ochii căruia îl puse îmbră-țișându-i umărul cu mâna stângă.

— Nu e așa, papa?

Bătrânul îl privi avid cu ochii lui bulbucați, și din buzele sale groase emise invitația șoptită:

— Ia-l! Ți-l dă ție.

Prin ochii Aglaei și ai Aurichii trecură fulgere scurte.

— Nu ți-e rușine, Costache, lăsați omului inelul. Poate e vreo amintire.

În loc de orice protest, Otilia întinse inelul lui Pascalopol. Acesta însă îi prinse mâna.

— Te rog să-l iei. Pentru dumneata l-am și adus, dar am uitat. Mi-ai vorbit de safir ca de un port-bonheur al dumitale.

Zicând acestea, Pascalopol îi strecură inelul în deget și, ținându-i brațul, i-l sărută în apropiere de cot.

— Ascultă, Pascalopol, izbucni Aglae iritată, joci, sau nu joci? Văd că te zbenguiești cu fetele. Simioane, strigă ea, aruncând ochii spre fundul odăii, tu ce faci acolo? De ce nu te duci să te culci?

Omul cu broboadă și mic barbișon, care broda și scruta din când în când pe Felix, scoase un scurt mormăit. Zarurile începură din nou să cadă.

Părăsit de toți, obosit, Felix examina mediul în care căzuse; Otilia îl surprinsese de la început și n-ar fi putut spune ce sentiment nutrea față de dânsa, dar simțea că are încredere în ea. Fata părea să aibă optsprezece-nouăsprezece ani. Fața măslinie, cu nasul mic și ochii foarte albaștri, arăta și mai copilăroasă între multele bucle și gulerul de dantelă, însă în trupul subțiratic, cu oase delicate de ogar, de un stil perfect, fără acea slăbiciune suptă și pătrată a Aureliei, era o mare libertate de mișcări, o stăpânire desăvârșită de femeie. Moș Costache o sorbea umilit din ochi și râdea din toată fața lui spână când fata îl prindea în brațele ei lungi. Fata avea, era limpede, toată inițiativa, și Costache era un simplu satelit al voinței ei. Însă Otilia nu făcea nici un gest care să pară îndrăzneț, nu scotea nici o vorbă nechibzuită. Totuși, pe Felix, familiaritatea ei, oricât de copilărească, cu Pascalopol îl nemulțumi. Lui Felix, apariția Otiliei îi dădu un sentiment inedit, de mult presimțit. Nu avusese până acum nici o intimitate cu vreo femeie. Mamă-sa murise de mult, de când el era în școala primară, și nu avea atuncea destulă complicație sufletească spre a o cunoaște mai de aproape. Ea era o fire bolnăvicioasă și iritabilă și stătea mai toată vremea întinsă pe o canapea într-o odaie, citind câte o carte, strigând și poruncind slugilor prin ușa întredeschisă. Cu multe săptămâni înainte de a muri, ea dispăruse de acasă, și Felix înțelegea acum că doctorul Sima, tată-său, o internase în vreun sanatoriu. Doctorul mânca la masă împreună cu copilul, sumbru, fără să scoată o vorbă, mângâind numai la plecare băiatul pe păr și întrebându-l dacă e bine și n-are nevoie de ceva. Într-o seară, doctorul Sima, după o lipsă de o zi întreagă, în care slugile se purtară față de Felix cu o ciudată stimă compătimitoare, veni palid și obosit, îmbrăcat în negru. Îl chemă grav pe Felix, îi cuprinse amândouă mâinile într-ale sale și-i vorbi astfel:

— Felix, ești destul de mare și de cuminte ca să-ți spun o imensă veste tristă: mama ta n-are să mai vie niciodată acasă, mama ta s-a prăpădit.

Doctorul îngălbeni și mai tare la solemnitatea propriilor lui cuvinte și strânse puternic mâinile copilului, spre a-i ocroti izbucnirea. Dar vestea era prea tare pentru experiența sufletească a lui Felix. El înțelese doar atât, că

ceva foarte neobișnuit se petrece în casă, și lăsă capul în jos. Doctorul continuă:

— Mâine, când te duci la școală, spune domnului institutor că n-ai sa mai vii. Vei merge într-un pensionat.

Toată noaptea, Felix fu chinuit de o agitație nemaiavută, care-i sfărâmă somnul. Nu era nici durere propriu-zisă, nici frică, ci acel zbucium al necunoscutului pe care-l ai în noaptea dinaintea plecării pentru totdeauna într-o țară îndepărtată. A doua zi intră în clasă cu mâna îndoliată și se așeză în bancă cu pelerina pe el, în așteptarea numai a institutorului.

— A murit mama mea, explică el colegului de bancă, intrigat.

— A murit mama ta? Se miră acela ca de un eveniment onorabil.

— Da.

— Lui Sima i-a murit mama lui! Strigă pițigăiat colegul către clasă.

Copiii se strânseră în jurul lui Felix, privindu-l cu mare curiozitate.

— Și acuma nu mai vii la scoală?

— Nu.

Copiii erau prea mici, ca să încerce vreun sentiment de compătimire. Ei erau doar izbiți de acest privilegiu al lui Felix de a nu mai veni la școală. Când intră institutorul, un om de treabă, stors la față, care-și ridica mereu pantalonii prea lungi, copiii îl lămuriră neîntrebați.

— Domnule, lui Sima i-a murit mama lui!

Institutorul își împreună mâinile sincer emoționat și se apropie de banca lui Felix, în vreme ce copiii, în loc să se ducă la locul lor, făcuseră cerc în jurul băncii eroului.

— Ce spui?! Bietul băiat! Ce nenorocire! Și acum nu mai vii la noi?

— Nu.

— Îmi pare foarte rău. Ce nenorocire!

Lui Sima, privirile acestea respectuoase ale tuturor îi alterară sentimentul de tristețe, care sta nelămurit în adânc, și i-l prefăcu într-un soi de mândrie de a fi obiectul de atenție al lumii. Institutorul îl mângâie.

— Poate că te așteaptă tatăl tău. Să-i spui domnului doctor Sima că regret foarte mult. Așa, drăguță! Și institutorul întinse mâna lui Felix și-l conduse cu atenție la ușă, cum conduci un paralitic. Copiii urmăriră pe Felix cu o admirație nemaipomenită, fără umbră de durere. Felix însuși îi privi mut, atât de cuprins de noutatea situației lui, încât acest sentiment nu avea nici un nume.

Abia cu câțiva ani mai târziu, văzând pe alți colegi trecând pe drum cu mamele lor, Felix începu să mediteze asupra sentimentului care nu se născuse, fiind întrerupt la o vârstă nepăsătoare. Cu fotografia mamei sale înainte, el încercă să reconstruiască un sentiment pierdut, interpretând vechi amintiri: din păcate, era prea târziu. Fotografia rămânea a unei ființe îndepărtate, pe care abia o cunoscuse.

La internat colegii nu vorbeau despre femei decât cu râsete indecente și cu mister, iar slugile, singurele ființe de gen feminin pe care le întâlnea pe aproape, aveau vorba mușcătoare și luătoare în râs. Pentru întâia oară Felix era prins de braț cu atâta familiaritate de o fată și pentru întâia oară, luând act de izbucnirea unei simțiri până atunci latente, încercă și acul geloziei, văzând cum Otilia generalizează tratamentul.

Zarurile zornăiau pe masă între cele patru capete strânse în jurul luminii de lampă. Jucătorii emiteau numai scurte exclamații tehnice, moș Costache râdea doar în favoarea câștigătorului, iar Aurica privea nemișcată cu fața între palme, aruncând câte o ochire și la Felix. În fața bătrânului se afla o chesea de tutun, din care acesta apuca mereu, făcând țigări de mână, pe care le lipea scoțând foarte tare limba afară și bulbucându-și și mai rău ochii. Fabricatele le strângea apoi într-o mare cutie de tablă. Pe masă se mai vedeau la o parte un morman de cărți de joc, de unde se putea deduce că tablele reprezentau doar o distracție trecătoare, de antrenament. Trecuseră peste două ore de încordare monotonă de când Felix fusese uitat acolo și nimeni nu se mișca de la masă. Într-un târziu, Pascalopol lovi zarurile definitiv în semn de încheiere și se lăsă, respirând tare, pe speteaza scaunului.

— Cocoană Aglae, eu zic să trecem la cărți!

Aglae luă un pachet de cărți, în vreme ce Costache se ridicase și cu grijă minuțioasă strânsese jocul de table și-l pusese deoparte, le mestecă și le depuse în mijloc, în scopul de a fi tăiate.

— Cine joacă? Întrebă ea.

Aurelia făcu un semn de participare cu capul. Aglae se făcu că scotocește într-o pungă de satin, că dibuie pe masă, și-n cele din urmă spuse speriată:

— Comedie! Dar nu mai am nici un ban. Costache, n-ai tu câțiva franci, să nu mai mă duc până acasă?

Costache se arătă înspăimântat și se apără bolborosind:

— N-n-n-am!

Pascalopol puse în evidență un gros portmoneu de marochin roșu, din care luă patru piese mari de argint de câte cinci lei.

— Cocoană Aglae, îmi pare rău!

Aglae păru a fi muncită de o scurtă repulsie, apoi se dădu învinsă.

— Bine, ne socotim noi la sfârșit.

În vreme ce Aglae împărțea cărțile celor patru jucători (ea, Aurica, Costache și Pascalopol), Pascalopol scosese o țigare și o înfipsese cu un capăt într-un țigaret de chihlimbar gros. Otilia trase un chibrit pe grătarul unei chibritelnițe și îi aprinse țigara. Aglae vru și ea una, însă numai de la Pascalopol, care i-o oferi cu obișnuita grabă; Costache se mulțumi cu un noduros fabricat propriu. Chiar și Otilia, rugată din ochi de Pascalopol, își luă o țigare și trase din ea așezându-se pe marginea scaunului musafirului. Centrul odăii se umplu din nou de fum proaspăt, gros, care, trecând din lumină în umbră, semăna cu norii repezi ai unei furtuni. Cei patru începură să joace, scoțând scurte exclamații, necunoscute lui Felix, care nu știa nici un joc. Situația i se părea tânărului fără scăpare. Dacă ar fi fost un simplu invitat, ar fi dat bună seara și ar fi fugit. Dar era „acasă”. Era obosit și pica de somn. Jucând tăcută și trăgând cu prudență cărțile, Aurelia îl ochea din când în când. Deodată zise:

— Otilio, poate lui domnul Felix îi e foame! Otilia sări de pe scaunul lui Pascalopol.

— Vai, cum l-am uitat! Ce zăpăcită sunt! Venind lângă Felix, îl întrebă și ea:

— Ți-e foame, nu-i așa?

Felix tăgădui cu capul, dar Otilia, răspunzând singură la întrebare cu un „firește că ți-e foame!”, se repezi ca vântul pe o ușă. Se auziră izbituri de dulapuri, ciocnituri de farfurii și Otilia reapăru în curând cu o farfurie pe care se aflau două prăjituri de casă.

— N-am decât asta acum, dar trebuie să mănânci.

Spre a se încredința de supunerea tânărului, Otilia se așeză pe canapea foarte aproape de el și-i întinse cu mâna, ca unui copil, una din prăjituri. Felix o luă intimidat și începu s-o mănânce încet, sub ochii Otiliei, care aștepta. Într-adevăr, îi era foame. Otilia nu slăbi vigilența până ce nu sfârși prăjitura, apoi i-o întinse și pe cealaltă.

Cu brațul stâng trecut repede pe după brațul drept, aștepta și părea foarte mulțumită.

— Cum te simți la noi? Întrebă ea drept încheiere.

În alte împrejurări, Felix ar fi întrebat-o dacă ea n-avea obiceiul să doarmă noaptea, dar acum era atât de buimăcit, încât zise numai:

— Bine!

Satisfăcută de răspuns, Otilia îl părăsi și trecu din nou în spatele bătrânului, în cărțile căruia privi îmbrățișându-i gâtul. Apoi trecu și în spatele lui Pascalopol.

— Cine câștigă?

— Aglae, șopti Costache.

Într-adevăr, Aglae, care juca foarte serioasă, începuse să-și reducă datoria față de Pascalopol. Ea privea din când în când și în cărțile Aureliei, și câteodată trăgea de la ea câte o carte și-o zvârlea jos.

— Aurico, nu ești atentă deloc!

Când Otilia supraveghea pe Felix, Pascalopol aruncase ochii spre ei. Acum îl întrebă, fără să ridice ochii din cărți:

— Domnule Felix, am uitat să te-ntreb, ce-ai de gând să urmezi la Universitate?

— Aș vrea să urmez medicina.

— Firește, fiu de doctor, te-nțeleg. Foarte frumos. Aglae păru foarte excitată de acest nevinovat dialog.

— Doctor, meserie nesigură, să umbli după clienți!

— Un doctor bun, muncitor câștigă foarte bine azi, observă cu voce mângâietoare Pascalopol.

— Nu-i așa? Se interesă deodată Otilia.

— Pentru asta trebuie sa ai cap, nu glumă! Adause rece Aglae, ca și când era vădit că asta lipsea lui Felix.

— Nu mă-ndoiesc, zise Pascalopol, de inteligența domnului Felix.

— Medicina cere ani mulți, urma Aglae, trântind cu ciudă o carte, cheltuială, întreținere. Un orfan trebuie să-și facă acolo repede o carieră, să nu cadă pe capul altuia.

Tonul cu care fu pronunțat cuvântul „orfan” și chiar cuvântul însuși pe care nu-l mai folosise nimeni, în legătură cu el, jigniră profund pe Felix.

— Vai, ce spui, tanti Aglae, dar Felix nu cade pe capul nimănui, reproșă Otilia.

Aglae nu se dădu bătută.

— Vreau să spun că e moda acum cu Universitatea. De ce să meargă la Universitate? Are un venit, să-și găsească o slujbă acolo, și gata. Eu pe Titi îl las să-și sfârșească liceul, și basta.

Pascalopol luă țigaretul de pe scrumieră, trase un fum și-l depuse la loc, spre a-și acoperi o preocupare. Un cocoș se auzi cântând prin apropiere. Pascalopol scoase ceasul și zise:

— Domnișoară Otilia, tânărului i-o fi somn. E târziu. Otilia sări iute de pe scaun și, mergând la Felix, întrebă:

— Ți-e somn?

Ochii lui Felix și ora înaintată făceau întrebarea de prisos. Otilia îl luă iarăși de braț, după ce tânărul apucase de jos valiza, și-l îndreptă spre o ușă. Înainte de a-i păși pragul, Felix crezu de cuviință să zică „Bună seara". Pascalopol se grăbi să-i răspundă, întorcând capul. Aglae răspunse și ea, fără să ridice ochii din cărți. Aurelia îl urmări numai cu privirea. Trecură printr-o odaie neluminată decât de lună, care părea a fi sufrageria, apoi într-o săliță din care o scară de lemn ducea la etaj. Se urcară pe ea și ajunseră într-un coridor cu geamlâc, în care Felix recunoscu geamlâcul zărit de jos, din curte. O lampă de petrol de o formă mai îngrijită ardea într-un cui. Otilia o luă și începu să deschidă ușile odăilor care dădeau în coridor. Erau cel puțin patru.

— Doamne! Zise ea, nu știu unde să te culc. Am uitat să spun să pregătească o cameră.

Felix avu impulsiunea, ca și cu prilejul prăjiturii, să declare că nu avea nevoie de nimic, însă i se păru absurd, deoarece neapărat trebuia să doarmă undeva. De aceea tăcu și luă parte prin așteptare la preocuparea Otiliei. Aceasta deschise o ușă, intră singură înăuntru, deretică ceva în pripă, fiindcă se auziră lovituri de scaune izbite și de dulapuri închise, apoi strigă lui Felix să intre.

— Până mâine dormi aici, este odaia mea. Fii fără grijă. E cam dezordine, dar o să mă ierți, nu? Noapte bună. Mâine vom sta de vorbă mai mult.

Otilia spuse toate acestea repede, cu un râs grațios, dar cu siguranță în glas, mai dădu o ochire odăii și ieși, făcând lui Felix un salut cu mâna. Se auziră tropote pe scară, trântituri de ușă, și apoi totul reintră în liniște. O lampă portativă cu abajur era aprinsă pe o masă rotundă, răspândind cercuri de umbre degradate prin casă și imprimând un rotocol alb în tavan. Felix privi în odaie. Încăperea era mai mult lungă decât lată și avea o fereastră care da în geamlâc, acoperită cu o mare cortină de pluș maron. Câteva fotolii scunde și mici de pluș maron, un scrin de nuc de modă veche, dar masiv, un dulap de haine din același lemn și foarte lat dădeau odăii un aer

bătrânesc dar elegant. Lucirea pereților atrase atenția lui Felix, care descoperi cu mirare că odaia era tapetată cu o hârtie dungată și cu mici flori de miozotis. În schimb, patul era nou și așa de scund, încât părea un divan. Două suluri moi de catifea se sprijineau la capete pe speteze ornamentate cu împletituri de pai. În apropierea ferestrei se afla o masă de toaletă cu trei oglinzi mobile și cu multe sertare. În fața ei se vedea un scaun rotativ de pian. Sertarele de la toaletă și de la dulapul de haine erau trase afară în felurite grade, și-n ele se vedeau, ca niște intestine colorate, ghemuri de panglici, cămăși de mătase mototolite, batiste de broderie și tot soiul de nimicuri de fată. Cutii de pudră numeroase, unele desfundate, flacoane de apă de Colonia destupate erau aruncate în dezordine pe masa de toaletă, ca într-o cabină de actriță, dovedind graba cu care Otilia le mânuia. Rochii, pălării zăceau pe fotolii, pantofi pe sub masă, jurnale de modă franțuzești mai peste tot, amestecate cu note muzicale pentru piano-forte.

Pe un fotoliu se găsea un morman de cărți, cele mai multe nemțești, dar și romane franțuzești din colecția Calmann-Levy, ilustrată și cartonată. Deasupra se vedeau Mademoiselle de la Seigliere de Jules Sandeau, Indiana de G. Sand. În cameră mirosea pătrunzător a pudră și parfumuri. Felix se lăsă pe marginea patului, neîndrăznind încă să profaneze cu somnul său acest ascunziș feminin. Atunci văzu că patul era el însuși plin de tot felul de nimicuri, de perne de catifea cu broderii aplicate, de păpuși de stofă, de rochii și jupoane zvârlite în grabă și că nu se zărea nici umbră de plapumă ori de întocmire pentru dormit. Otilia uitase acest amănunt. Felix se întinse puțin pe pat spre a-și odihni emoțiile neînțelese pe care le încercase de câteva ore. Un cocoș se auzi foarte pe aproape bătând din aripi și cântând. Lui Felix i se păru că aerul din casă își schimba în mod ciudat culoarea și că lampa nu mai dădea atâta lumină. În peretele opus ușii, o mică oglindă făcea o pată alburie. Felix se ridică și suflă în lampă, și atuncea își dădu seama că oglinda prin care se vedeau acum coame de copaci era o fereastră. În odaie era o lumină dulce crepusculară. Felix se întinse din nou pe pat, cu capul pe un morman de perne decorative, fără să se dezbrace. Era hotărât să nu se culce, ci numai să se odihnească, intimidat de acest interior care nu părea pregătit să-l primească. Prin minte i se perindară toate întâmplările din cursul acestei seri ciudate, figura spână a bătrânului, scările scârțâitoare, chipurile din odaie. Apoi toate capetele începură să se apropie și să se depărteze de masa de joc ca într-o horă, un clopot răsună deasupra lor și

căzu ca un fum gros la mijloc, iar două brațe subțiri îl cuprinseră de gât, în vreme ce un glas șoptit de fată întreba: „Te simți bine, la noi, nu-i așa?”

Felix se lăsă în voia brațelor și se cufundă cu ele în visuri.

II

A doua zi, Felix fu trezit din somn de grindina repede a unui pian care răsuna prin apropiere. Cineva trecea mâinile cu jovialitate pe deasupra clapelor, cântând cu multă dexteritate un exercițiu complicat, care varia la infinit o temă. Felix își aminti numaidecât de mâinile lungi ale Otiliei și nu se mai îndoi că ea era cântăreața. Sări înfricoșat din pat. Soarele era sus pe cer și pătrundea în odaie din două părți. Tânărul își îndreptă puțin hainele, potrivi locul pe care dormise și avu intenția să se spele. Dar în cameră nu găsi nimic trebuitor. Scoase atunci din valiză puțină apă de Colonia cu care-și dădu pe față și pe păr. Acum nu știa ce să facă. Să stea în odaie cum îl îndemna ascuns timiditatea, ar fi fost necuviincios; să iasă, se temea să nu nimerească unde nu se cade, necunoscând casa. Aruncă o clipă privirile pe fereastra cea mică și constată că dădea într-o curte vecină. De altfel, era o fereastră condamnată, care ar fi urmat să fie astupată în cazul unei construcții alăturate, dar pe care, se vede, relațiile dintre vecini o îngăduiau. În curtea de alături, Felix văzu o casă fără etaj, cam veche, dar solidă și largă. Ferestrele înalte aveau deasupra frontoane grecești de tencuială, și intrarea avea chipul unei tinde sprijinite pe două coloane vopsite ca porfirul, ai cărei pereți erau zugrăviți pompeian. De-a lungul pereților se înșirau hârdaie mari cu oleandri și de jur împrejurul ogrăzii erau straturi de flori prejmuite cu nuiele. Mai spre fund se vedea și un chioșc de lemn vopsit verde în care Felix zări pe bătrânul de peste noapte cu barbișon și broboadă, care broda mereu. Înțelese acum că tanti Aglae, cu Simion al ei și cu Aurica locuiau alături. Felix mai dădu câteva ocoluri odăii, ascultând exercițiile Otiliei, care le intona și vocal acum, cu un glas subțirel și tremurat. În sfârșit se hotărî să crape ușa, fiindcă auzise niște bocănituri pe alături. Abia scosese capul, și-i răsări înainte fața spână a lui moș Costache, care i se păru acum mai buzat și mai stacojiu la față.

— Ai dormit bine? Întrebă el, cu vecinica lui răgușeală. Părea foarte binevoitor și mai ales servil de politicos din cauza fizicului meschin și a continuei frecări a mâinilor.

— Vino să-ți arăt odaia dumitale.

Pe același coridor, moș Costache călăuzi pe Felix la o altă ușă deschisă de perete.

— E gata, Marina?

— Gata, gata, răspunse arțăgos o femeie mătăhăloasă, bătrână, îmbrăcată rău, ca o servitoare. Dumnealui este?

Moș Costache consimți din cap.

— Uite aici, luă femeia în primire pe Felix. Ăsta-i patul, cum nici la mama dumneatale n-ai avut.

Într-adevăr, era un pat mare, cu tăbliile de lemn de nuc sfârșite în două suluri groase cu capete de bile. Marina îl pipăi cu mâna, demonstrativ.

— Șezi pe el, să vezi! Uite, aici îți pui rufele, ici hainele, ghetele să le pui aici, în cutie. Ai masă să scrii pe ea cât poftești.

Odaia era asemănătoare cu aceea a Otiliei, dar în locul tapetului era o zugrăveală verzuie. Și aci o mică fereastră dădea în curtea vecină. Marina urmă călăuzirile ei, dând lămuriri dintre cele mai indecente. Când Felix o privi mai bine în față, văzu că n-avea decât un ochi valid. Celălalt îi era atacat violent de albeață și era pe jumătate închis de pleoapă.

— Ce faci, se răsti deodată Marina la moș Costache, nu-mi dai bani de cheltuială? Doar n-o să te hrănesc cu vânt!

Moș Costache se bâlbâi:

— Nu-nu-nu mai ai bani?

— Că mulți mi-ai dat, îi rânji bătrâna.

Această familiaritate miră pe Felix, care totuși observă că, cu tot halul în care se afla Marina, ea n-avea aerul să fie o slujnică. Anumite trăsături mai fine îi înnobilau fizionomia. Mai târziu el află că bătrâna era o rudă îndepărtată a lui moș Costache, pe care acesta, abuzând de împrejurarea că femeia, celibatară, n-avea unde să se ducă și era și cam slabă de minte, o folosea ca servitoare. Bătrânul își scărpină puțin chelia, apoi trase la o parte pe Felix, întrebându-l cu glas și mai stins ca de obicei:

— A-a-ai bani?

Felix se roși la față și vârî repede mâna în buzunar. Avea vreo optzeci-o sută de lei, cât îi mai rămăsese după cumpărarea biletului de tren și care în fond îi fuseseră dați de moș Costache, conform unui aranjament, prin secretariatul internatului, ca bani pentru mici cheltuieli. Scoase un portmoneu în care ședeau ticsite câteva monede de argint.

— Numai cinci lei, zise Costache, ochind portmoneul. Felix îi întinse o piesă groasă și mare.

— Da pâinea, sări Marina, care n-ai plătit-o de două săptămâni!

Moș Costache își mai ciupi puțin fruntea și repetă umil:

— M-m-mai dă-mi cinci lei. N-am acum la îndemână, sunt cam strâmtorat.

Felix îi întinse și a doua piesă. Între timp pianul tăcuse, dar emoția nu-i îngăduise tânărului să audă trosniturile scării apropiate. Când întoarse capul, zări pe Otilia. Era cam palidă și avea ochii ficși și mustrători.

— Papa, ce faci aici?

Bătrânul lăsă ochii în jos, gudurându-se.

— Nimic. I-arătam odaia. Te las pe tine să-i ții de urât. Și, frecându-și mâinile, bătrânul o luă mărunt pe scară în jos.

— Ți-a cerut bani? Întrebă, supărată, Otilia pe Felix.

— Nu! Minți acesta.

— Ba ți-a cerut! Întări fata cu o intonație care n-admite replică. Papa este un om bun, urmă Otilia după oarecare trecere de timp, luând pe Felix de braț, însă are ciudățeniile lui. Trebuie să fii îngăduitor cu el. Vii să-mi ajuți să iau ceva din odaie?

Otilia intră în camera în care dormise Felix și începu să scotocească, trăgând toate sertarele dulapului și ale toaletei și nemaiînchizând niciunul. Scoase o rochie de tul cu multe volane și o aruncă pe brațul tânărului, mănuși de piele și de ață lungi până la coate, sticluțe, gheme, o perniță de ace și alte nimicuri, dându-le pe toate acestuia. Apoi îi făcu semn să o urmeze. Ajungând în capătul scării, începu să coboare cu o repeziciune de pisică, abia urmată de Felix. Din sălița de jos a scării intrară într-o odaie aproape goală, în care se afla un pian cu coadă, cam vechi, cu capacul ridicat. Cele două ferestre ale odăii erau deschise. Mormane de note muzicale, de reviste de modă erau aruncate pe jos în jurul negrului piano-forte. În fața instrumentului era un simplu scaun de lemn, ca de tavernă, cu tăietură în chip de inimă. Otilia se repezi la el și, așezându-se aproape călare, începu să alunge degetele subțiri asupra clapelor.

— Asta o știi? Întrebă ea pe Felix.

Cânta o compoziție foarte la modă pe atuncea, prin sentimentalitatea ei, Chanson russe, și Felix, care avea cunoștințe muzicale, putând descifra cu ușurință la pian și la vioară, își dădu seama că îndemânarea și finețea Otiliei depășeau cu mult banalitatea bucății.

— Ah, zise Otilia, lăsându-și o clipă mâinile pe genunchi, ce sentimentală sunt!

Apoi, înfigând din nou degetele în clape, începu să cânte Rapsodia ungară de Liszt, indicând cu multă vigoare părțile grave, dar când intră în

zona furtunoasă a compoziției, trânti deodată capacul peste claviatură și sări în picioare.

— Îmi vine uneori să alerg, spuse ea lui Felix, care ședea în picioare, puțin cam încurcat de rochia și nimicurile cărora le slujea de cuier, să zbor. Felix, adăugă ea confidențial, vrei să fugim? Hai să fugim!

Și mai înainte ca tânărul să se dezmeticească, deschise ușa de perete și începu să alerge prin curte. Felix o urmă cu pași mari, în vreme ce Marina, din ușa bucătăriei, care se vedea jos la parter, mânuind o lingură mare, strigă nebăgată-n seamă de fată:

— Haida! A-nceput nebunia!

Otilia o luase spre fundul curții, care era foarte adâncă și plină de pomi groși și stufoși. Un mic grilaj, căzut pe alocuri, indica despărțirea dintre curtea din față și cea din dos. Nu era nicăieri nici un strat, iarba creștea în neregulă. Un chioșc înalt de fier se vedea între copaci. Otilia alergase într-acolo și ședea acum pe banca circulară din interiorul chioșcului, în jurul unei mese de tablă vopsită. Felix sosi în sfârșit și el și depuse lucrurile pe masă. Otilia își ridicase sus picioarele subțiri și goale, vârâte de-a dreptul în pantofi, îmbrățișându-le cu brațele, și-și scutura râzând pletele, care-i căzuse pe ochi. După ce Felix se așeză pe bancă, Otilia desfăcu o cutie lată din care scoase niște bastoane lungi de ciocolată. Întinse unul tânărului, dar când acesta vru să-l ia cu mâna, ea-l trase înapoi, ducându-i-l de-a dreptul la gură. Luă și ea un baston, pe care începu să-l ronțăiască, înșirând în același timp, pe masă, mănușile de piele, pe care se pregătea să le frece cu benzină.

— Va să zică, ai să studiezi medicina? Domnul doctor Felix Sima! Sună foarte frumos. Vreau s-ajungi un doctor mare, dar mare. Însă, apropo, Felix, fiindcă zici că te faci doctor, îmi bate inima grozav câteodată și-mi zvâcnesc vinele. Crezi că am ceva la inimă?… Ia-mi pulsul!

Și Otilia îi întinse o mână. Felix îi luă mașinal mâna rece și subțire, în care nu băteau decât ușor vasele sanguine, și apoi îi dădu drumul încet, fără nici un verdict.

— Am uitat, zise râzând Otilia, că încă nu te-ai înscris. Am devenit ipohondră. Ce vrei? Când te-ntâlnești mereu cu Titi și cu unchiul Simion!

— Cine-i Titi? Întrebă Felix.

— Nu știi? Titi e băiatul lui Simion, pe care l-ai văzut aseară brodând, și al tantei Aglae. Ai să-l cunoști. Băiat bun, săracul, însă cam…

— Cam?

— În sfârșit, ai să-l cunoști, evită Otilia caracterizarea, făcându-i semn cu ochii să întindă mâinile spre a depăna o jurubiță de ibrișin. Dar de tanti Aglae ce zici?

Felix luă o atitudine neutră. Otilia oftă exagerat, dând ochii peste cap ca o madonă de Carlo Dolci.

— Of, doamne! Tanti Aglae are doi copii la care ține ca la ochii din cap: Titi și domnișoara pe care ai văzut-o aseară, Aurica. Să nu cumva să-i atingi cu ceva. Mai are o fată, care e măritată sau cam așa ceva. Am uitat să te întreb: îți place Aurica?

Felix făcu un gest evaziv.

— Să te ferești de ea, că umblă să se mărite și se-ndrăgostește de cine-i iese-n cale.

Otilia sfârșise de depănat ibrișinul și acum repara degetele mănușilor, fredonând o romanță italiană.

— Cine era domnul gras de aseară? Îndrăzni să întrebe Felix. Fata ridică o privire indignată asupră-i.

— Leonida Pascalopol gras? De ce e gras? Da, într-adevăr că e cam gras, recunoscu ea gânditoare, am să-i spun să slăbească.

— Este tot un unchi? Se hazardă Felix cu jumătate gură. Otilia izbucni într-un râs cristalin.

— Unchi? Ce bine ar fi! Nu e unchi, e un… Prieten al lui papa. Fiindcă fața tânărului se adumbrise puțin, Otilia începu să-i dea explicații volubile:

— Nu știi ce om bun este Pascalopol și ce bogat e! Are o moșie imensă în Bărăgan și cai de călărie. Mi-a făgăduit că-mi dă unul. Ah, și cum aș vrea să am o trăsură luxoasă, cu doi cai frumoși! Este foarte chic! Dacă n-ar veni Pascalopol, ne-am plictisi grozav, fiindcă papa e cam ursuz și nu-l prinzi pe-acasă. Tu nu te plictisești niciodată? Eu, da! Oftă Otilia. Câteodată îmi vine sa țip, și atuncea mă răzbun pe pian. Știi că m-am înscris la Conservator, dar nu sunt încă bine hotărâtă. Aș fi vrut sa urmez mai degrabă clasa de dramă. Dramă! Sa fiu actriță, să am admiratori. Mi-au spus însă că nu prea am glas sonor. Tu ce zici?

Otilia se ridică în picioare pe banca din chioșc și, întinzând mâinile, declamă cavernos:

Voi sunteți urmașii Romei, niște răi și niște fameni.

De sus, zărise pe Marina în bucătărie.

— Marino, țipă ea de departe, ai fier de călcat?

— Este, este, confirmă femeia, morocănos.

În curând, Otilia călca în fața lui Felix, pe care nu-l elibera deloc din captivitate, rochia de tul, fluierând acum fragmente de șansonete de Fragson. Terminând, își potrivi rochia pe deasupra, ca un șorț.

— Cred c-o să-mi stea bine! Vrei s-o încercăm? Hai s-o încercăm.

Și Otilia luă iarăși pe Felix de mâini și-l târî în goană prin curte, și apoi, răpăind pe scară în sus, până la odaia ei. Acolo, fără nici o jenă, își trase peste cap rochia ușoară de casă, rămânând într-un jupon prins de umeri cu două panglici, și îmbrăcă rochia albă de tul. Părea un fluture alb care mișcă ușor din aripi. Ea făcu câțiva pași de menuet, fluierând o melodie, apoi, ținându-și cu mâinile îndepărtate capetele rochiei, făcu o reverență adâncă în fața lui Felix. Uitându-și de mărunțișurile din chioșc, Otilia se luă cu vorba și, în curând, ea și Felix ședeau pe marele divan în fața unui vraf de fotografii, albume și alte nimicuri, scoase de fată de prin sertare și aruncate acolo. Cu picioarele încrucișate turcește, Otilia explica orice lucru:

— Ăsta ești tu, când erai mic! Și aici sunt eu!

Felix privi cu mirare fotografia. Două doamne în rochii strânse la mijloc violent, cu sânii încorsetați, ședeau cu demnitate pe două scaune rezemate pe un fundal, reprezentând nori rostogoliți. De fiecare latură, câte un bărbat în picioare se rezema de un ciubuc al unui scaun, cu câte un picior pus în cruce peste celălalt, într-o simetrie fotografică ridicolă. Un bărbat era ofițer, și în el Felix recunoscu pe tată-său, celălalt cu redingotă și pantaloni umflați, fără dungă, era moș Costache. Doamnele țineau câte o mână pe umerii a doi copii așezați în picioare între un bărbat și o femeie. Erau un băiat și o fetiță, fiecare sprijinit pe câte un cerc mare. Felix îi privi nedumerit, neghicind bine identitatea lor.

— Ia să te văd dacă ești perspicace! Zise Otilia. Care sunt eu, și care ești tu?

Felix fu surprins să nu se recunoască în băiat, al cărui păr, de altfel, era dat peste urechi cu ajutorul unei panglici.

— Asta ești tu, lămuri Otilia, arătând pe fată, și ăsta sunt eu, și puse degetul pe băiat.

Într-adevăr, fata cu părul lung, cam bălai, și cu rochie cu platcă, garnisită cu dantelă, avea trăsăturile lui, îndeosebi nasul drept.

Bizară fantezie a părinților, de care Felix își reaminti vag. Știa că avusese părul lung, înnodat în panglici, până la vreo trei-patru ani, și că purtase adesea rochie.

— Ce caraghios! Râse Otilia și se pregătea să facă cu un creion chimic mustăți ipostazei sale din fotografie.

— De ce vrei s-o strici? Îi reproșă Felix. E o amintire.

— Ah! Privi Otilia curios, și tu ești sentimental? Felix tăcu.

— Nu știi că onorații noștri părinți aveau intenția să ne căsătorească? Ca la chinezi, mi se pare!

Cum Felix lăsase capul în jos încurcat, Otilia îl analiza foarte serios:

— Tu n-ai nici o prietenă, n-ai iubit niciodată? Aha, înțeleg, interpretă ea tăcerea, domnul e timid sau discret.

Otilia continuă sa frunzărească fotografiile, apoi recomandă călduros lui Felix fiecare din cărțile sale, punândui-le generos pe brațe, în sfârșit își aduse aminte înspăimântată:

— Vai, am uitat mașina de călcat! Să știi că s-a răcit, și am atâta treabă!

Și lăsând toate baltă, se repezi furtunos pe scări în jos. Curând, din curte, se auziră fredonările Otiliei.

Felix își alese o carte, L'homme a l'oreille cassee de Ed. About, și coborî și el în grădină, așezându-se pe o bancă, unde începu să citească. Era plăcerea lui cea mare, pe care și-o satisfăcea cum putea, împrumutând cărți sau, când avea bani, cumpărând. În odaia pe care și-o păstrase în casa de pe strada Lăpușneanu, avea de pe acum o mică bibliotecă. Citi astfel o bună bucată de vreme. Când își ridică capul din carte, Otilia dispăruse cu lucrurile și cântecele ei. Marina se îndrepta greoi spre casă, cu un vraf de farfurii. Soarele era sus pe cer, totuși încă vreo oră nimic nu se-ntâmplă și Felix continuă lectura. Cu felul lui accelerat de a citi, înghițise trei sferturi din volum, când poarta se deschise și apăru pe ea moș Costache, în haine albe de dril și cu o panama pe cap, zgârcită de vechime și multe spălări. Era foarte vesel, judecând după țuguierea groaselor buze, și ținea la subsuoară, cu mare grijă, un pachețel învelit în jurnal. Nu mult după aceea, Otilia strigă tare din casă pe Felix, poftindu-l la masă. Sufrageria, văzută ziua, era o încăpere tot așa de înaltă ca toate odăile de jos, părând din cauza înălțimii îngustă, deși în realitate era destul de largă. Mobila era greoaie, de nuc, cu ciubucuri fantastice și mari ca niște bombe, iar prin geamul bufetului se ghicea o dezordine generală. Moș Costache, Otilia și Felix se așezară la trei din laturile mesei și Marina începu să aducă la masă. Felix observă că mâncărurile erau prea abundente, parcă destinate unui număr mai mare de persoane, sau gătite cu voluptate, după o îndelungă foamete. Bătrânul mânca cu mare lăcomie, vârând capul în farfurie, în vreme ce Otilia gusta

cu indiferență. Bucatele erau nu numai copioase, dar și numeroase, ceea ce nu miră deloc pe moș Costache, care mânca din toate. Alături de tacâmuri ținea sub atentă supraveghere pachetul învelit în jurnal.

— Otilia, dădu afară în sfârșit secretul mulțumirii sale bătrânul, mi-a dat Pascalopol să-i plătesc chiria și, din greșeală, mi-a dat cu o sută de franci mai mult.

Felix înțelese vag că moș Costache făcea lui Pascalopol unele comisioane și se gândi și la oficiul de tutor al bătrânului. Cumula va să zică câteva atribuțiuni de soiul acesta. Atunci își dădu seama că nu știa cu ce se ocupă propriu-zis bătrânul. Otilia devenise palidă și scăpase furculița din mână.

— Dar, papa, nu i-ai dat înapoi?

— Ha! Făcu moș Costache, mirat ca de o ipoteză absurdă. Otilia aruncă șervetul și merse spre locul lui moș Costache, pe marginea scaunului căruia se așeză, înconjurând capul chel al bătrânului cu cele mai subtile mângâieri.

— Papa dragă, dacă mă iubești, trebuie să-i înapoiezi banii! Cum ai putut face una ca asta? Papa dragă, scoate banii.

Și începu să vâre degetele prin buzunarele de la vestă ale bătrânului, ale cărui sprâncene erau lăsate în jos de o comică supărare, în vreme ce buzele râdeau de gâdilitură. În fine, Otilia descoperi în fundul unui buzunar cinci monede mici de aur, ce fură confiscate, spre ciuda lui moș Costache, care totuși nu obiectă nimic și se puse să mănânce mai vârtos. Masa se sfârși înfr-o indispoziție generală, și Felix găsi nimerit să se strecoare tăcut în odaia lui, unde se așeză să termine lectura romanului lui Ed. About. Mai târziu, cu o altă carte în mână, coborî în grădină și se așeză să citească în chioșc. Curtea era pustie, toți intraseră în casă și chiar Marina nu se zărea, ceea ce da de bănuit că obișnuia să doarmă după-amiază.

Pe la orele șase, o trăsură cu doi cai albi, aceeași din sea ra precedentă, se opri în fața porții, și din ea coborî Pascalopol, îmbrăcat într-un costum pepit, bine croit, cu ghetre albe, cu floare la butonieră și cu canotieră pe cap. Pascalopol deschise voios portița și ușa gotică de la intrare, stârnind schelălăitul prelung al clopoțelului. Glasul Otiliei răsună aproape numaidecât și se auziră totodată tropotele furtunoase pe scară. Pascalopol intrase înăuntru, dar geamurile odăilor din curte fiind deschise, se auzeau de afară frânturi de convorbire. Otilia spunea lui Pascalopol să aștepte să-și pună pălăria. Puțin după aceea, Otilia ieși pe ușă, urmată de Pascalopol și de bătrân, care-și freca mâinile foarte mulțumit. Otilia era îmbrăcată cu

rochia de tul. Pe cap avea o mare pleureuse tivită cu dantelă, iar mâinile îi erau până la cot înmănușate. Avea și o umbrelă, de asemeni cu garnitură de dantelă. Ceea ce izbi pe Felix, care privea din chioșc, fu nu veselia volubilă a Otiliei, cât satisfacția reținută a lui Pascalopol, care nu se clasa deloc printre sentimentele paterne. Moș Costache ieși până în poartă. Otilia făcu un gest de adio cu mâna, și trăsura porni. Nu trecu mult și se strecură afară pe poartă și bătrânul cu panamaua lui. Felix rămase singur, oarecum surprins că nimeni nu-i notifică plecarea sau nu-l întreabă ce are de gând să facă, așa cum era obișnuit acasă. Neavând cui cere învoirea de a pleca și el, se crezu îndatorat să rămână în grădină și continuă lectura. Mai spre seară, un factor poștal, mișcând cu mâna o scrisoare, strigă către el: „Domnișoara Otilia Mărculescu!” Felix se apropie cu nesiguranță.

— Aici stă domnișoara Otilia Giurgiuveanu, zise el.

— Eu am adus mereu aici la domnișoara Otilia Mărculescu, ripostă factorul, sigur pe experiența lui.

Tocmai atunci veni Marina, care smulse scrisoarea din mâinile factorului, aruncând o privire piezișă lui Felix. Acesta se retrase confuz în chioșcul lui, cu desăvârșire dezorientat. De ce Otilia, căci nu putea fi decât ea, să se cheme Mărculescu, și nu Giurgiuveanu? Să nu fie fata lui Costache i se părea o imposibilitate, și ipoteza aceasta aproape nu-i străbătea mintea. Otilia îi zicea lui moș Costache „papa” și era legată, cum arătau fotografiile, de toate momentele familiei, semănând de altfel cu răposata ei mamă. Neobișnuit cu complicațiile familiale și aducându-și aminte de primirea ciudată din seara trecută, Felix avu o clipă spaima de a nu fi greșit cu adevărat adresa și de a nu se afla cumva la alte persoane. Dar această explicație senzațională, hrănită de amintirea lecturilor lui de romane polițiste, se spulberă repede în fața sentimentului realității. Pe moș Costache, pe Otilia, pe toți ceilalți îi recunoștea foarte bine, se afla, nici vorbă, în mijlocul familiei lui, puțin schimbată în fizionomia ei din cauza depărtării și a vârstei. Felix descoperi și pe foile cărții, alături de nenumărați „Otilia”, „Tili”, câte un „Otilia Mărculescu”. Probabil, gândi el, Giurgiuveanu avea două nume, sau și-l schimbase pe cel vechi (această oscilație era foarte obișnuită acum câteva decenii). Pe când însă se plimba prin grădină, ochii îi căzură pe un fragment de carte poștală, călcată în picioare, adusă de vânt de prin gunoaie. Pe ea se citea limpede: „Const. Giurgiuvenu”. Va să zică, pe moș Costache tot Giurgiuveanu îl chema. Vârsta îi dădu lui Felix imboldul de a dezlega taina, însă deocamdată

problema trebuia amânată, pe Marina neputând-o întreba fără a dovedi că nu-și cunoaște nici măcar rudele.

Abia pe la orele nouă, trăsura cu cai albi reapăru în fața porții. De astă dată, în afară de Pascalopol și Otilia, pe bancheta din fața lor ședea ghemuit și moș Costache. Marina fu strigată să ia un morman de pachete din trăsură. Pascalopol, găsind că e cald, propuse să meargă cu toții în chioșc, spre care se și îndreptă.

— Aha, zise el afabil către Felix, dumneata erai aici? Cum merge? Nu ieși nicăieri, nu te duci în oraș?

— Să-l luăm și pe el cu trăsura! Strigă Otilia, care-și lepădase pălăria și mănușile.

— Să-l luăm, firește, de ce nu? Consimți Pascalopol cu amabilitate, dar puțin contrariat. Apoi adăugă: Crezi că dumnealui o să-i facă plăcere să-și piardă vremea cu oameni de vârsta mea? Tinerii vor sa fie liberi.

Felix găsi primejdios să ia o atitudine într-un fel sau într-altul, dar Otilia își trecuse brațele subțiri în jurul gâtului lui Pascalopol.

— Vai, ce prostii spui, dumneata om în vârstă! Lasă să-l luăm și pe el.

Prin inima lui Felix trecu un fior de neplăcere nelămurită, însă Pascalopol se arătă fericit și sărută printr-o aplecare a capului mâna Otiliei de pe umărul său drept. Marina aruncă o față de masă peste masa de tablă și în curând se vădi conținutul pachetelor în care se aflau lucruri de mâncare fine, felii de pateu, brânzeturi fermentate, sticle de vin. Fu chemată, la cererea lui Pascalopol, și Aglae, care sosi pe o portiță dindărătul casei, însoțită de Aurica și de Simion, cu broboada pe el și cu gherghelul în mână. La lumina unei lămpi atârnate de grinda chioșcului, începu o cină improvizată, la care fu invitat și Felix și la care se ilustrară prin lăcomie moș Costache, Aglae și Simion. Otilia, ca de obicei, abia se atinse de mâncare. În schimb, bău cu sorbituri încete din vinul turnat de Pascalopol. O astfel de colațiune la ora mesei, într-o casă în care se gătise și în care gazda putea organiza o cină în regulă, miră pe Felix. Însă el începuse să se obișnuiască cu ciudățeniile locului.

Pe la orele zece, Pascalopol, Aglae, Aurica și Costache începură să joace cărți. Jucau pe bani, și Aglae se împrumutase din nou, prin trucul ei, de la Pascalopol, totuși Felix avu impresiunea că cel puțin acesta din urmă nu ședea acolo din patima jocului. Pascalopol era un om inteligent, prea stăpân pe sine ca să se lase, din vițiu, ciugulit de toți. Era evident că el venea acolo pentru cineva, desigur pentru Otilia, și că jocul de cărți era numai un

pretext. Felix avea acest sentiment, pe care nu și-l explica bine, că legăturile lui de rudenie, oricât de îndepărtate, cu Otilia, și de veche intimitate îi dădeau dreptul să cenzureze purtările ei. Pascalopol nu-i era antipatic, dar văditele lui atenții pentru Otilia i se păreau scandaloase. De la început ghicise în Otilia o prietenă de vârsta lui, un factor feminin care-i lipsise. Că o fată de optsprezece ani arăta atâta interes pentru un om în vârstă, asta i se părea ciudat. Mai curios era că ceilalți nu erau scandalizați. Dacă moș Costache părea de-a dreptul încântat și specula cu umilință această situație, Aglae și Aurica nutreau în priviri invidia.

— Vă plimbați mereu, zise la un moment dat Aurica, cu glas moale, pe noi nu ne onorați niciodată…

— Vai! Se disculpă patetic Pascalopol, dar fără să încurajeze vreo interpretare precisă.

— Ei, ce vrei tu, Aurelio? Interveni acră Aglae, dumnealui caută temperament, îndrăzneală, cum au fetele de azi. Acum nu mai merge modestia fetelor crescute cumsecade. Știi tu să pui picior peste picior și să te spânzuri de gâtul bărbaților?

Pascalopol făcu un gest de reproș cu ochii către Aglae, Costache răsuci o țigare, udând-o cu limba, cu o expresie de absență desăvârșită, iar Otilia, care sta în spatele lui Pascalopol, se desprinse ușor și se așeză lângă bătrân.

— Pascalopol, continuă Aglae cu vocea îngroșată, dumitale ți-ar trebui o femeie blândă, nu prea tânără, care să te stimeze, nu o zănatică…

Moșierul se încruntă, indispus, și căută o scăpare cu ochii înspre locul Otiliei, dar aceasta fugise. În curând se auziră din casă, pe fereastra deschisă, undele picurate ale pianului. Otilia cânta Vals în do diez minor de Chopin cu foarte multă delicatețe și cu o austeritate tehnică ce descoperea pe eleva de Conservator. Pascalopol întoarse capul cu o mare satisfacție, având aerul a primi un omagiu personal. Aurelia rămase indiferentă, de-o indiferență făcută, Aglae însă dădu dovezi de impaciență, ca și când o muscă ar fi supărat-o. În sfârșit izbucni, trântind o carte:

— Grozav e de agasant pianul ăsta! (Apoi strigând:) Otilio! Dă-l încolo de pian, știi că mă enervează! (Mai încet, către ceilalți:) Ori știi să cânți, ori nu. Pianul cere talent… Didina cânta bine!

Judecata era de o nedreptate scandaloasă și se vedea că nu vine decât din răutate. Pascalopol încercă să îmblânzească situația.

— Cocoană Aglae, azi ești rău dispusă. Domnișoara Otilia cântă minunat, e o artistă.

Aurica lăsă capul în jos, strângându-și buzele între dinți.

— Așa ești dumneata, galant, mai aruncă Aglae o înțepătură. Mai bine mi-ai spune ce să fac cu Titi, că sunt foarte supărată. L-a lăsat corigent iar… Îl persecută… Fiindcă el e timid, nu e îndrăzneț ca alții… A fost și bolnav. Poate cunoști pe cineva, să pună o vorbă bună la toamnă…

— Punem, punem, cum să nu, se oferi Pascalopol, întotdeauna îndatoritor, dar eu zic ca până atuncea să-l prepare cineva, ca să fim mai siguri.

Felix ședea pe o bancă în apropierea chioșcului, în bătaia luminii, nehotărându-se să plece, câtă vreme Otilia se afla prin preajmă. Deodată auzi glasul fără densitate al Aurichii, voit persuasiv:

— Putem să rugăm pe domnul Felix, mamă, cred că n-are să ne refuze…!

— Chiar că s-ar putea, dac-ar vrea dumnealui.

Felix se învoi bucuros, și puțin după aceea, când i se păru mai priincios, dădu bună seara și se retrase. Când ajunse în geamlâcul de sus, care privea înspre grădină, văzu pe Otilia stând la o fereastră deschisă. Conversația de jos și incidentul cu pianul o indispusese probabil, și acum se refugiase aici, fără să iasă din raza lui Pascalopol. Zărind pe Felix, Otilia îl chemă în șoaptă.

— Ce faci? Vino aici!

Când Felix se rezemă de canatul ferestrei, Otilia îi spuse tot încet:

— Nu știi ce viperă este tanti Aglae asta! Uf!

Ca și când ar fi bănuit o inimiciție, Aglae, care-i zărise în treacăt sub sclipirile lunii, zise tare de jos:

— Otilio, să-l aduci mâine pe dumnealui la noi!

— Da, tanti, răspunse cu o miere teatrală Otilia, făcând o strâmbătură cu înțeles lui Felix, are să-i pară foarte bine lui Titi! Însă numaidecât adăugă încet lui Felix:

— Să vezi ce prost e!

Pascalopol imploră pe Otilia să se coboare. Aglae, ca să nu supere prea mult pe moșier, se asocie și ea, conciliantă:

— Dar vino jos, Otilio, ce stai acolo?!

Otilia făcu un semn de adio lui Felix, care intră în odaia lui și se culcă. Târziu de tot, când se trezi o clipă din somn, întunericul se subția crepuscular și un cocoș cânta. Lui Felix i se păru că aude trosnitura ușii gotice de la intrare și, puțin după aceea, rostogolirea roților unei trăsuri.

III

În ziua următoare, Felix nu merse în casa Aglaei, fiindcă Marina aduse știrea că Simion e „rău”. Otilia lămuri lui Felix într-un chip foarte vag cum stau lucrurile, cu o discrețiune care se dovedi mai târziu felul ei propriu de a fi, afară de clipele de umoare sarcastică. Simion, omul așa de blând și părând chiar stupid, care broda, cu o broboadă în spate, avea din când în când toane, considerate ca „păcatele lui”, și atunci „dezgropa morții”. Făcea scandal, și toată lumea din casă tăcea. Simion fusese în tinerețe alt om decât cel care se vedea, avusese o viață agitată, aventuri de dragoste, scandaluri.

— În sfârșit, încheie Otilia scurta notiță biografică, ai să vezi tu mai târziu!

Într-o zi, când nici Otilia, nici bătrânul nu erau acasă, Aurica răsări în fața lui Felix.

— Vrei să vii la noi? Întrebă ea pe Felix.

La lumina zilei, cu tot părul împletit în jurul capului, i se păru tânărului mai stridentă. Fața palidă și suptă îi era pudrată prea tare, și în toată făptura se recunoștea o intenție de imprudență cu atât mai stângace, cu cât fizicul ei era lipsit de orice atracție feminină. Felix consimți cu capul. Atuncea Aurica îl conduse spre fundul grădinii, deschise o portiță din stânga și pășiră în curtea vecină, care era până la un punct asemănătoare cu cea de dincoace, cu deosebirea că tot pământul era împărțit în straturi de o exactitate și o supra-decorație supărătoare. Apoi intrară într-o sală și de aci într-o odaie, care trebuia să fie un soi de salon, în care se afla o sofa largă cu prea multe perne și un număr de fotolii de rips verde, de stil vechi și neprecis, cu brațele de asemeni încărcate de perne. O curățenie și o ordine de sanatoriu înghețau totul, iar atmosfera era încărcată de un miros pătrunzător de ulei. Proveniența mirosului era, precum văzu Felix, pe dată ce se așeză pe un fotoliu la invitația Aureliei, de la un număr incalculabil de tablouri în ulei, puse în rame grele bronzate, care acopereau aproape în întregime pereții anticamerei și ai salonului. Felix, care se aștepta sa fie chemat spre a face cunoștință cu Titi cel corigent, văzu că Aurica arăta predispozi-țiuni de a-l trata ca pe un musafir al ei, propriu. Simțind parcă o obiecție, Aurica se scuză:

— Titi s-a dus cu mama în oraș, să-și cumpere vopsele. Trebuie să sosească în curând.

Urmă o clipă de tăcere, în care Felix căuta cu mintea un câmp de convorbire. Însă Aurica avea unul dinainte.

— Te simți bine la moș Costache?

Întrebarea era pusă într-un chip așa de compătimitor, încât includea și un răspuns. Felix răspunse cu franchețe:

— Mă simt foarte bine.

Aurica nu înregistră această declarație și-și continuă sentimentul ei, pregătit dinainte.

— Dumitale, cum ești fără părinți, ți-ar trebui o familie așezată, în care să te simți ca acasă.

Lui Felix, căruia orice aluzie la faptul că era orfan îi era supărătoare ca o umilire nedreaptă, i se păru curioasă insinuația domnișoarei cu bărbia ascuțită.

— La unchiul Costache sunt ca acasă, și domnișoara Otilia mi-este… ca o soră.

Aurica boți puțin buzele și, după oarecare trecere de timp, spuse blând, lăsând a se înțelege numeroase laturi grave:

— N-ar fi rea Otilia, dacă n-ar fi falsă. Cel puțin întrucât mă privește.

Felix, rănit mai mult decât s-ar fi așteptat, minți cu vioiciune:

— Mă mir că spuneți asta. Otilia are numai cuvinte bune despre dumneata.

Domnișoara zâmbi cu neîncredere malițioasă și, lăsând capul în jos, vorbi ca și când ar fi fost silită de fapte să se destăinuie:

— Vezi că… Se spun multe lucruri grozave despre purtările Otiliei… E de vină moș Costache, care o râzgâie. Așa sunt fetele fără căpătâi și fără părinți.

Sângele năvăli în obrajii tânărului. Indignarea se amesteca și cu temerea ca insinuațiile domnișoarei să nu fie adevărate, după câte lucruri neobișnuite văzuse în câteva zile. Chipul Otiliei, care îi răsărea în minte, îi spunea însă că bârfeala era neîntemeiată. Surprins totuși că Aurica numea pe Otilia fată fără căpătâi și fără părinți, se pregătea să cerceteze pe ascuțita domnișoară, când se auziră pași gravi, și Simion apăru în pragul ușii. Privea cu ochi care vor să intre în vorbă, dar nu deschidea gura. Aurica făcu prezentările:

— Îți prezint pe tata.

— Tulea! Explodă deodată bătrânul și întinse o mână viguroasă.

Fiindcă Felix rămase consternat, neînțelegând sonurile, Aurica explică:

— Tata se cheamă Tulea, Simion Tulea, nu știai?

— I-ai arătat pernele mele? Întrebă preocupat Simion.

— Tata lucrează de mult perne de etamină, ca să-și omoare timpul, explică Aurica, face lucruri foarte frumoase. Tot ce vezi aici e făcut de el. Tata și pictează.

Aurica luă una câte una pernele și le puse sub ochii lui Felix, în vreme ce Simion le urmărea mișcările plin de o vizibilă mândrie. Broderiile erau făcute cu foarte multă îndemânare, însă cam bătătoare la ochi și de un desen banal. Felix fu purtat apoi prin fața tablourilor, care, precum i se spuse, erau opera lui Simion și a lui Titi. Simion avea numai câteva și începu să le arate cu degetul către Felix, căutându-i cu insistență aprobarea pe față.

— Ce zici de ăsta, dar de ăsta?

Îi povesti împrejurările în care le-a pictat pe fiecare și de unde-i venea ideea. Picturile lui Simion și ale lui Titi, mai cu seamă ale acestuia din urmă, erau de o dexteritate indiscutabilă. Mâna știa să întindă bine culoarea, desenul era îngrijit, și în chiar diformitățile unor portrete se simțea vocația unor mâini de probabili artiști. Nu erau în nici un caz picturile stridente care se confecționează prin pensionatele de fete. Cu toate acestea, atât în forma, cât și în cantitatea picturilor se vădea un ridicol, la început inexplicabil. Grație comentariilor lui Simion și unui examen mai atent, taina fu lămurită. Nici un tablou nu era original. Toate copiau cărți poștale ilustrate, clișee de prin cărți de calitatea cea mai proastă uneori și mai puerilă, și un ochi expert ar fi descoperit și cauza unor stranii efecte de stângăcie. Desene în peniță neagră erau tratate de cei doi artiști în ulei de două tonuri, negru și alb, pastelul sau acuarela de asemenea erau imitate servil în culori grase. Ochiul pictorului avea o însușire înnăscută de a combina armonios liniile și culorile, dar inteligența lui nu putea să discearnă în nici un fel rațiunea structurii modelului și să interpreteze din nou. Petele rumene din obrajii unei fetițe zugrăvite, probabil în acuarelă, deveniseră, în ulei, prin neînțelegerea procesului real de difuziune a luminii, niște lacuri de rubin fără nici o legătură cu restul, dar de o țesătură coloristică nu lipsită de grație. Felix ocoli pereții celor două odăi cu bizarele colecțiuni și se arătă, din politețe, foarte încântat, spre mândria tuturor. Între timp își făcuse apariția în anticameră un alt Simion, tânăr și mai slab. O clipă făcu mișcarea, văzând un străin, de a se strecura îndărăt pe ușă, dar Aurica merse după el și-l aduse înapoi, făcând noi prezentări:

— Iată-l și pe fratele meu Titi, cred c-o să vă împrieteniți.

Titi Tulea părea și era într-adevăr mai în vârstă decât Felix, cu câțiva ani. O ușoară mustață și bărbia despicată în două, în care câteva tuleie mai lungi schițau barbișonul lui Simion, îi dădeau un aer matur, care făcea din uniforma școlară un adevărat veșmânt militar. Era un tânăr blând și cu înfățișare modestă, care plăcu numaidecât lui Felix, gata să pună la îndoială temeinicia judecății Otiliei. Titi, foarte respectuos față de Felix, cu toată deosebirea de vârstă, îi arătă culorile pe care le cumpărase, îi destăinui planurile de lucru, scoțând un pachet de ilustrate englezești și altele cu trandafiri și fructe, semnate Klein. Voia să le trateze pe toate în ulei. Toate acestea erau spuse cu o pasiune ordonată, calmă. Felix îl întrebă de ce nu picta după natură, dar Titi rămase nedumerit de această propunere, al cărei sens nu păru să-l înțeleagă, explicând că nu-i place să zugrăvească decât după modele. Felix îi vorbi de talentul lui și de interesul de a-i da o îndrumare originală. Titi strânse din sprâncene și reveni la detaliile lui. Vocabularul lui Felix îl supăra în chip vădit. Titi îl întrebă apoi cum a călătorit, unde a făcut liceul și începu să-i povestească întâmplări din școală, să-i facă portretul profesorilor într-un stil naiv, dar comunicativ. Îi spuse fără înconjur că a rămas repetent de câteva ori și corigent, punând totul pe socoteala absurdității profesorilor și a programului. Felix îl întrebă asupra cărților citite și, trăit în atmosfera de la Iași, mai informată, îi ceru opiniunea asupra unor scriitori moderni care colaborau la noua revistă Viața românească. Titi rămase cam indispus de aceste întrebări, mărturisind că nu are timp de citit și că lectura îi dă dureri de cap, că totuși, dacă i s-ar procura „o carte frumoasă”, ar încerca s-o citească. Felix îi făgădui una. Aurica lămuri lui Titi scopul venirii lui Felix:

— Titi, domnul Felix s-a oferit să-ți ajute să te prepari pentru corigență.

Titi aprobă supus din cap, fără să arate nici o repulsie de a primi îndrumări de la cineva mai tânăr decât el, însă când Felix se arătă gata să înceapă prepararea, îl rugă să amâne pentru după-amiază ședința, acum nesimțindu-se bine dispus. Aurica privea cu mare afecțiune pe acest vlăjgan molatic și crezu de cuviință să dea lui Felix această explicație:

— El e foarte debil, și mama nu vrea ca el să se obosească prea mult. Destul își bate capul cu pictura.

Simion aprobă din cap.

— Ei, strigă Otilia din mijlocul sofalei, unde, șezând turcește, cosea ceva, când Felix trecu prin fața ușii deschise a odăii ei, spune-mi drept, cum m-a ponegrit Aurica? Am auzit că te-a chemat în lipsa mea!

Felix se opri lingă ușă, încurcat.

— Intră înăuntru, vino aci lângă mine.

Și Otilia își strânse puțin picioarele subțiri, ca și când Felix ar fi trebuit să se așeze alături în aceeași poziție.

— Desigur că ți-a spus că sunt zăpăcită!

— Mai rău! Mărturisi Felix.

Otilia ridică ochii puțin cam palidă și puse o mână pe brațul tânărului.

— Și tu, Felix, crezi?

— Nu! Răspunse acesta după un scurt examen de conștiință.

— Dar ce ți-a spus? Desigur, prostii despre Pascalopol! Felix tăcu puțin, apoi, hotărându-se, întrebă:

— Aș vrea să știu, pentru ce îți vin scrisori pe numele Otilia Mărculescu? Eu te-am numit totdeauna Giurgiuveanu!

Otilia examină serioasă pe Felix.

— Va să zică, asta era! Ți-a spus că sunt o străină!

— Tu, o străină! Nu înțeleg. Însă m-a supărat că ți-a zis fată fără căpătâi și fără părinți. Dar tu ai părinți…

Otilia împunse cu acul lucrul, oarecum agasată.

— Ei, da, tanti Aglae și cu Aurica nu pot să mă sufere fiindcă le e teamă că au să piardă moștenirea… Aurica își închipuie că o să se mărite spunând că are un unchi bogat… O pocită… Papa, vezi tu, nu mi-e tată bun… Mama a mai fost căsătorită înainte, și când a luat pe papa, eu eram de câțiva ani… Privește! Uite pe mama și pe tatăl meu adevărat. (Și Otilia întinse lui Felix o fotografie puțin ruptă, în care o Otilie din alte vremuri, însă cu privirile blânde, în rochie cu panier și cu un mare zuluf căzut peste umăr ținea de braț un bărbat gras, și el cu ochii Otiliei.) Dar papa mă iubește, și apoi… E îndatorat să aibă grijă de mine, fiindcă mama i-a dat o mulțime de bani, fără nici un act, pe care papa i-a vârât în afacerile lui… Dacă nu murea pe neașteptate mama, ar fi fost altfel… Papa voia să mă adopteze… Și acum ar voi, însă nu-l lasă tanti Aglae… În sfârșit, mizerii care cred că-ți sunt indiferente.

Și Otilia oftă, dând un final umoristic gestului.

— Nu-mi sunt indiferente, spuse Felix încet. Mărturisirea Otiliei explica acum misterul numelui, dar aducea un element neplăcut. Moș Costache nu era așadar tatăl fetei. Familiaritatea Otiliei cu el, satisfacția lui nu făceau parte din sentimentele nesuspectabile. Felix urî și pe Pascalopol și, deși stima lui pentru Otilia creștea pe măsura conviețuirii lui cu ea în aceeași

casă, vorbele Aurichii îi răsunau în urechi: „se spun multe lucruri grozave…”

— Felix, încercă Otilia să deplaseze convorbirea, ce-ai făcut cu Titi?

— L-am văzut numai, și a rămas să începem după-amiază. Mi s-a părut un băiat de treabă, deși cam moale.

— N-am zis altfel, confirmă Otilia.

— I-am făgăduit să-i dau o carte de citit. Acum n-am niciuna la mine. Îmi dai voie să aleg de la tine? Mă tem numai că pe ale tale le cunoaște.

Otilia râse neîncrezătoare.

— Ți-a spus Titi că vrea să citească? Mă mir! Poți să iei câte poftești, te asigur că n-a citit niciuna, și să-mi spui și mie efectele pedagogiei tale!

După-amiază, Felix alese o ediție ilustrată din La chartreuse de Parme și merse la Titi. Acesta îl aștepta în grădină. De acolo intrară în casă, însă, când treceau prin sală, Titi făcu semn lui Felix să meargă mai încet, fiindcă Simion dormea (cu cămașă, ca peste noapte, afla mai târziu Felix). Ajunși în odaie, Titi trase cutia lată a unei mari mese, în care Felix zări cărți, creioane, pachete de ilustrate, puse într-o ordine militară. Toate cărțile și caietele erau învelite cu o grijă meticuloasă și semnate caligrafic pe un portativ tras ușor cu creionul. Văzând admirația lui Felix, Titi se crezu dator să-i arate și alte dovezi de industrie. Avea albume în care copia cu o caligrafie armonioasă fel de fel de poezii cu inițiale figurate și colorate. Legătura și cartonarea albumelor erau opera lui. În loc să-și cumpere hârtie de muzică, inventase un pieptene cu cinci picioare de creion cu care linia hârtia velină simplă. Își făcuse o cutie pentru păstrat desenele din carton lipit cu îngrijire cu o hârtie cafenie și apoi ornamentat în peniță cu fluturări gotice. Manualul de limba latină îl imitase pe de-a întregul, fabricând legătura, cartonajul, reproducând desenele și scriind caligrafic textul.

La întrebarea lui Felix dacă făcea asta ca să economisească banii pentru cumpărarea cărților, Titi spuse că nu, dar „că-i plăcea” așa. Avea și o vioară, pe care i-o cumpărase tanti Aglae, dar nu putea să cânte decât câteva linii de exercițiu elementar. Mai mult decât muzica propriu-zisă îl pasionase colectarea materialului. Își făcuse un album de muzică, în care copiase tot ce-i picase în mână: arii populare, romanțe italiene, fragmente de operă pentru partea cântărețului solist, cântece populare nemțești.

— Când ai ceva frumos, zise Titi lui Felix, te rog să-mi dai să copiez.

— Am putea să facem împreună duete, când îmi voi aduce vioara de la Iași și notele, am caietele lui Mazas, propuse Felix.

— Nu acum, refuză hotărât Titi, acum mă exercitez cântând lucruri ușoare și după ureche. Mai târziu, peste câțiva ani! (Avea douăzeci și doi de ani.)

Felix avu în gând o clipă intenția de a-i demonstra că metoda e greșită, dar se stăpâni spre a nu părea pedant. Întrebându-l în ce putea să-i fie de folos, Titi ceru să i se arate la limba latină. Voia numai traducerea, și anume, să i se spună cuvânt cu cuvânt în românește, pentru a-l scrie deasupra textului. Orice sugerare a unei alte metode fu respinsă, și Felix trebui să-i dicteze, privind cartea pe deasupra umărului lui, în vreme ce el scria atent traducerea, făcând să i se repete câte o vorbă. După o jumătate de oră, Titi declară că s-a plictisit și că-l doare capul și nici măcar nu arăta dorința de a urma numaidecât a doua zi, spunând pur și simplu:

— Să lăsăm pe altă dată.

Felix se ridică să plece, și atunci își aduse aminte de romanul lui Stendhal, pe care-l lăsase în colțul mesei. I-l întinse lui Titi, întrebându-l dacă l-a citit. Acesta negă cu capul, luând cartea ca pe un album de preț și răsfoind-o atent cu degetele ușor apropiate de muchia filelor. Privea mai cu seamă desenele.

Trecură câteva zile în care Felix se sfii să se ducă la Aglae nechemat. În acest timp ieșise de câteva ori în oraș, luase unele informații cu privire la universitate și colindase anti-căriile așezate pe cheiul Dâmboviței. La început, ceruse voie lui moș Costache să iasă, obișnuit cu normele internatului, însă bătrânul, surprins de această cerere, îi spuse că poate să lipsească și ziua, și noaptea… Chiar și noaptea. La această expresie, clipi din ochi cu o complicitate pe care Felix n-o pricepu tocmai bine. Într-o zi, Aglae, la o ședință de joc de cărți, apelă din nou la el:

— Tinere, văd că nu mai vii pe la noi să-l ajuți pe Titi al meu. Poți să vii neinvitat, Titi e puțin cam lăsător, trebuie îndemnat.

Felix vizită dar din nou pe Titi, care îl primi cu bonomia lui placidă și-l întrebă, ca să nu trădeze de la început scopul didactic al vizitei, dacă a citit La chartreuse de Parme. Atunci Titi scoase din cutie cartea, pe care Felix n-o recunoscu la început, fiindcă era îmbrăcată, cu îngrijire, în hârtie albastră. O mulțime de zăloage chibzuite de hârtie arătau locuri de interes. Taina lor se lămuri repede.

— Mi-au plăcut mult desenele și am copiat câteva!

Și Titi scoase de la sfârșitul volumului un pachet de hârtii pătrate, pe care desenase cu acuarelă vreo douăzeci de ilustrații.

— Dar romanul te-a interesat, nu-i așa?

— N-am avut vreme să-l citesc, spuse calm Titi, înapoindu-i definitiv cartea, altă dată poate ți-o cer!

Felix își aminti vorbele ironice ale Otiliei și începu să se încredințeze că ele porneau nu din răutate, ci dintr-o lungă experiență. Fiindcă Titi povestea tot soiul de mărunțișuri din viața zilnică sau cea școlară, fără să acuze vreo intenție la studiu, Felix îi mărturisi că era însărcinat de Aglae să-i dea concursul. Titi admise doar să i se mai dicteze traducerea unei scurte bucăți. Colaborarea nu dură însă mult, și Titi, devenind deodată palid, se ridică în picioare, cu mâna dreaptă în sus și capul plecat pe spate, și zise speriat:

— Îmi curge sânge din nas!

Într-adevăr, un fir de arnici roșu se prelingea pe șanțul adânc al buzei de sus. Cum hemoragia nu se oprea și Titi făcuse o figură de teroare, Felix deschise ușa și ieși în sală. Atrasă de zgomot, Aglae veni și, informată de Felix, irupse zgomotoasă în odaie.

— Iar ai hemoragie, drăguță, se văită ea, să-ți dau vată. Scotocind prin casă, veni cu un tampon mare de vată, pe care îl vârî în nara lui Titi, punându-i în același timp o mână pe frunte.

— Asta este numai din pricina oboselii, bombăni ea. Mai dă-o în plata domnului de carte, că n-am să te fac filosof. Cine citește prea mult, se scrântește.

Aceste cuvinte fură spuse cu o umoare acră, ce părea intenționată și care jigni pe Felix, fiindcă Aglae avea aerul să învinovățească pe Felix de surmenarea lui Titi, deși ea însăși îl chemase. Din acea zi, Felix încetă iarăși de a se mai duce pe la Titi, până ce într-o zi Aglae îl îmbie din nou:

— Domnule Felix, mai ocupă-te puțin de Titi al meu, am văzut că ai răbdare.

Felix mergea acum foarte des pe la Titi, cu care se familiarizase, dar nu-l îndemna la lucru decât când acesta însuși îl solicita, ceea ce se petrecea foarte rar. Titi era un tânăr foarte de treabă, dar de un caracter bizar. Îi plăcea să povestească lui Felix tot ce i se întâmplase peste zi, tot ce zărise pe stradă, subiectul desenelor pe care le văzuse. Dacă venea din oraș, Aglae îl întreba ce observase pe Calea Victoriei, și Titi, docil, nara față de toți ceea ce văzuse. Când însă Felix încerca să discute cu el vreo problemă, Titi se arăta rezistent și încruntat, iar Aglae, dacă era de față, privea pe Felix cu dușmănie, ca pe un atentator la creierul fiului ei. Tot ce spunea Titi era sorbit de Aglae și Aurica și aprobat mutește de Simion.

— Titi, propunea Aglae, ia povestește-ne tu cum ați copiat la istorie.

Atunci tânărul de douăzeci și doi de ani începea să depene istoria naivității profesorului de istorie, pe care-l descria cu destul umor, înșelat de un grup de școlari isteți, care, știindu-i ticurile, făcuseră de acasă atâtea teze câte subiecte li se puteau da cu probabilitate. Aglae râdea cu mult haz și privea matern pe Titi. Felix chema adesea la plimbare în oraș pe Titi, și întâia oară acesta urmă cu docilitate itinerariul tovarășului. A doua oară însă refuză cu încăpățânare să treacă prin anumite locuri, preferând, de pildă, să stea împietrit o oră întreagă pe marginea lacului din Cișmigiu spre a asculta banalul repertoriu pe care-l cânta muzica militară. Întors acasă, raporta familiei tot ce văzuse în decursul plimbării și comunica lista pieselor cântate, reproducându-le vocal, când nu le știa titlul. Căuta apoi cu orice chip să-și procure „notele”, spre a le copia în albumul său. Erau însă zile în care Titi refuza cu îndărătnicie orice propunere de deplasare, sub cuvânt că-i este urât. Atuncea ședea pe o bancă, ascuțind cu atenție creioanele colorate, tăcând cu desăvârșire. Aceste crize de apatie erau aprobate de Aglae ca dovezi de cumințenie, și când Felix invita pe Titi la plimbare și acesta refuza sub cuvânt că-i este urât, Aglae sărea:

— Unde să se ducă băiatul, să bată ulițele ca toți pierde-vară? Să stea acasă!

Titi mai avea și altă ciudățenie. Uneori, plictisit deodată de convorbire sau de prezența oamenilor, spunea:

— Mă duc să mă legăn!

Atunci se așeza cu spatele pe muchia unei mese sau a unei sobe și, cu mâinile împreunate în modul catolic, se legăna neîncetat de la dreapta la stânga și invers. Alteori se așeza întins pe spate și, cu mâinile la fel împreunate, pe canapea sau pe pat, se clătina într-o parte și-ntr-alta. Insatisfacție în copilăria joasă, sau amintire prea profundă a acestei copilării? Felix nu-și putea explica. Pentru Aglae și ceilalți, purtarea lui Titi părea foarte firească, și însăși Aglae își îndemna fiul, câteodată:

— Dacă te-ai plictisit, du-te și te leagănă!

Într-altă zi, Felix găsi pe Titi așezat pe o bancă, cu o mână în dreptul inimii și aplecat cu bustul peste pântece, ca și când ar fi fost chinuit de o mare durere lăuntrică. Fața îi era tânguitoare, iar Aglae și Aurica ședeau îngrijorate în juru-i, îmbărbătându-l:

— Dar n-ai nimic, omul lui Dumnezeu, de unde ți-a mai venit și asta?

— Așa spui dumneata, se căina Titi, dar eu știu că sufăr de inimă. Uite, mă doare aici.

— Unde te doare? Fleacuri! Făcea Aglae, expertă, punând mâna pe locul arătat de Titi.

— Și tata suferă de inimă. Familia noastră toată a suferit.

— Ăsta ți-a vârât în cap prostiile, arătă Aglae cu dispreț către Simion. El, bolnav de inimă! Mănâncă toată ziua ca un trântor. Poate ai citit mult – arză-l-ar focul de citit – și ți s-a pus un junghi.

Amândouă femeile fricționară pe posacul tânăr cu alcool camforat pe la tâmple și pe piept, și hipocondriacul începu să se lase convins. Titi redeveni din nou comunicativ și asiduu la industriile lui. Totuși, într-altă zi declară la toți, dezolat și cu un zâmbet amar în colțul gurii – efect al unei lecturi întâmplătoare de cărți de chiromanție – că el n-avea să trăiască mult, fiindcă linia vieții îi era scurtă și n-avea decât un inel în jurul pulsului. A fost de trebuință ca Aglae și Aurica să-i arate că și ele aveau liniile în chestiune foarte rău conformate și că totuși trăiau. Încrederea lui Titi în chiromanție fu zdruncinată și buna dispoziție reveni.

Dacă Titi era afabil, dar reținut, Aurica, dimpotrivă, arăta față de Felix din ce în ce mai multă familiaritate. În fiece zi după orele cinci, Aurica se îmbrăca pretențios în bluze albe și foi negre, minuțios plisate, și se pudra pe față în chip bătător la ochi, carminându-și prea tare pomeții slabi ai obrajilor, ceea ce în acea epocă se socotea încă scandalos. Mergea pe Calea Victoriei străbătând mereu cu repeziciune și cu repetiție același itinerariu, care cuprindea circular amândouă trotuarele. Ea spera în acest chip o aventură, care însă întârzia să se întâmple. O singură dată, un elev de școală militară, indus în eroare de ținuta ei, se luă după ea și o urmări până acasă. Aurica năvăli în curte în culmea agitației și spuse Aglaei:

— Maman, maman, vine un ofițer.

Ofițerul însă, intimidat de ținuta onestă a casei și de lipsa de atracții sigure, după câteva plimbări prin fața imobilului, dispăru. În acea seară, Aurica nu veni la masă și se închise în odaia ei. Aurica avea despre bărbați o concepție mistică, în care și impertinențele deveneau calități. Simpla prezență a unui bărbat, mai cu seamă tânăr și necăsătorit, o emoționa.

— Maman, vine Pascalopol!… Maman, trece Filipescu!

A fi acostată de un individ mai bine îmbrăcat pe drum nu i se părea necuviincios. Nu răspundea, firește, dar iuțea pașii, cu o mare surpriză pe față, în așteptarea unei asiduități mai flagrante. Aurica vorbea despre

căsătorie cu un interes tehnic, ca și când ar fi fost unicul scop serios în viață. O căsătorie, oricât de banală, i se părea pentru o fată „un noroc”. Se informa despre toate nunțile cunoscuților, mergea la toate, măcar în tinda bisericii, cerceta pe eroină înainte și după eveniment și arăta în fața bărbatului respectivei recente mirese o stimă pierdută. Colecționa beteală de la nunți și consulta cărturăresele cu frenezie.

— Închipuie-ți, maman, ce noroc, a luat-o fără nici o zestre, spunea câteodată ea despre vreo prietenă.

— Lasă, că-ți ajută Dumnezeu și ție, o consola Aglae, că tu ai tot ce-ți trebuie, numai fii și tu mai înfiptă, fiindcă azi îți iau înainte zăpăcite de-astea tinere!

Și Aglae arătă cu capul, dușmănos, spre curtea Otiliei.

Odată, trecând pe Calea Victoriei, Aurica se întâlni cu Felix și-l invită numaidecât să o întovărășească în circuitul ei. Ba chiar îl rugă, la un moment dat, să-i dea brațul, fiindcă nu se cădea, spunea ea, să zică lumea că merge cu un bărbat străin. Felix cerceta acum strada cu multă circumspecție, ca să n-o mai întâlnească, însă într-altă zi fu iarăși prins și trebui să ocolească de câteva ori Calea Victoriei, agățat de brațul Aurichii, ca un câine de un lanț scurt. O trăsură luxoasă trecu pe lângă ei, și o mână le făcu un mic semn.

Abia după ce trăsura era departe, Felix își dădu seama că era Otilia, împreună cu Pascalopol. Aurica spuse cu glas invidios:

— Ai văzut? Pascalopol o plimbă în fiecare zi și-i dă fel de fel de cadouri. Ce noroc! Ce-o fi văzând Pascalopol la Otilia?

Felix rămase încruntat, mai mult de informațiile asupra raporturilor dintre cei doi. Aurica înțelese altfel.

— Oare crezi că Otilia poate să placă cuiva? Felix se dezmetici.

— Mi se pare că ești nedreaptă, domnișoară. Otilia e foarte frumoasă, și apoi e cultă, talentată.

— Crezi? Se îndoi Aurica.

— Și apoi, de ce bănuiești numaidecât, pipăi Felix situația, că între domnul Pascalopol și Otilia ar fi vreo legătură? Domnul Pascalopol e singur, fără copii…

Aurica râse malițioasă.

— Cum se cunoaște că n-ai experiență! Otilia e șireată, caută numai bărbați în vârstă, bogați. Numai de-ar lua-o în căsătorie… Însă nu cred să fie Pascalopol așa lipsit de gust. Dumneata ce zici?

Felix arătă prin tăcere că nu are nici o opinie în privința asta.

Văzând că Felix o evită pe stradă, nemaitrecând pe Calea Victoriei sau neieșind decât când se încredința că nu a părăsit casa, Aurica începu să invite pe Felix la ea, chemându-l personal, sub felurite pretexte, chiar sub ochii celorlalți. Aglae nu se arăta potrivnică acestor manevre, ba chiar le ajuta prin priviri galeșe față de Felix sau prin dispariția la vremea oportună. Începuse a nu-l mai primi în salonul cu picturi, ci, sub pretextul de a-i arăta ceva special, îl chema în odaia ei de dormit și-l punea să stea în apropiere de ea. Aurichii îi intră în cap, de la o vreme, că Felix era lipsit în casa lui moș Costache de plăcerile gastronomice ale unei bune gospodării.

— Eu mă întreb cum poți să stai, se înduioșa Aurica, Otilia nu știe nimic, iar Marina e o leneșă.

Aurica întrebă odată pe Felix dacă îi place plăcinta cu cireșe. Nebănuind nimic sub această întrebare banală, tânărul răspunse afirmativ. A doua zi era tras cu mister în odaia Aurichii, unde pe o măsuță se afla o tipsie încărcată cu prăjituri. Aurica sili pe Felix să mănânce, fiind sigură că-i face plăcere. După plăcintă urmă în altă zi dulceață de coacăze. Felix începuse să audă cu groază glasul molatic al Aurichii, și odată fugi pe poartă repede în oraș, când simți că se ivește Aurica prin fund. Ca să nu-și greșească ținta, aceasta începu să vină chiar în timpul mesei și să-l tragă cu insistență pe la sfârșitul ei. Când, într-o astfel de manevră, Felix făcu o încercare de rezistență, agățându-se cu privirile de Otilia, care era de față, Otilia, pufnind discret de râs, agravă situația.

— Du-te, Felix, n-o refuza, Aurelia este tare în prăjituri.

— Te rog foarte mult, insinuă tenacea Aurică lui Felix, să nu vii niciodată prin față, ci numai pe portiță. Știi, reputația, dumneata ești cavaler, poți să-mi faci rău.

Cu alt prilej, insinuația fu adâncită într-un fel care înspăimântă pe Felix.

— Situația noastră e foarte grea, se văită Aurica, nu știi cu cine vorbești. Noi, domnișoarele, suntem slabe, nu putem refuza „avansurile”, dar apoi, dacă lucrurile nu merg mai departe, rămânem compromise. Am avut o prietenă care primea „avansuri” de la un tânăr pe care-l credea sincer. L-a admis în casă, în odaia ei, în văzul părinților și cunoscuților, și apoi tânărul n-a fost parolist. Lumea e rea, vorbește, de aceea e bine ca un bărbat să spună de la început ce intenții are.

Felix tăcu câteva clipe, într-atât aluzia părea îndreptată către el, apoi, devenind hotărât din cauza primejdiei, zise:

— Domnișoară Aurica, ceea ce spui trebuie sa fie adevărat, deși eu nu am experiență. Dar eu cred că personal nu pot să-ți aduc nici un neajuns, fiindcă nimeni nu se va gândi că un tânăr ca mine, care abia acum intră la universitate, urmărește să se căsătorească.

— De ce nu? Zise Aurica, galbenă și cu oarecare ațâțare de reproș în glas. Știu mulți tineri studenți care, spre a putea urma studiile, se însoară. Când este și zestre…

— Ai făcut bine, în orice caz, că mi-ai atras atenția; fiindcă altfel ți-aș fi făcut rău fără să-mi dau seama. Dumneata m-ai chemat. N-am să mai viu…

— Ba eu te rog sa vii, domnule Felix, în definitiv, ce ne pasă nouă de lume, înclinațiile se nasc cu încetul.

— Dar eu, se bâlbâi Felix, n-am nici o încli… N-am nici o vină!

Și se strecură pe ușă afară, bolborosind câteva scuze confuze.

— Otilio, ai avut dreptate, se mărturisi Felix, Aurica a înțeles greșit vizitele mele. Cum s-o fac sa mă lase în pace?

— Aurica nu se lasă cu una, cu două, spuse Otilia; în tot cazul, cum nu cred că ai de gând s-o iei de nevastă, îți va păstra o ură eternă.

Tot Otilia îi comunică mai târziu că Aurica s-a plâns lui moș Costache că el, Felix, n-a fost cavaler cu ea, că i-a dat brațul în văzul tuturor pe stradă și a intrat de atâtea ori în odaia ei, inducând-o în eroare că ar avea intenții serioase. Moș Costache i-a explicat răbdător, cu multă terminologie specială, că Felix e deocamdată minor și, ca atare, încă iresponsabil.

IV

Cu timpul, Felix se obișnui în casa lui moș Costache, în care începu să se simtă bine. Deplina libertate de care se bucura în aceasta casă, în care fiecare făcea ce poftea, fără să întrebe pe celălalt, și care contrasta cu rigoarea vieții lui de până acum, pria caracterului său singuratic. Totuși, un simț de disciplină înnăscut ferea pe Felix de excese. Libertatea îi risipise timiditatea și-i dăduse sentimentul valorii lui personale. Lipsa lui de legături familiale mai afectuoase, deferența ușor compătimitoare cu care-l înconjurau toți fiindcă era orfan dezvoltase firea lui ambițioasă. Aștepta cu nerăbdare să se deschidă universitatea, pentru a se pune cu aprindere pe muncă, voind să-și facă o cariera solidă, cât mai curând. Numără lunile până la majorat, tăind pe un calendar săptămânile trecute și făcând de pe acum planuri asupra viitorului. Îi trebuiau bani să-și cumpere cărți și unele lucruri de îmbrăcăminte și, după câteva codiri, merse într-o zi la moș Costache și-i ceru.

— Ha! Holbă ochii bătrânul, întârziind răspunsul. Apoi, bâlbâindu-se, spuse că n-are, apoi că n-a mai rămas nimic din venitul anului în curs, în sfârșit, că venitul e mai mic decât ar fi trebuit și că nu știe cum are s-o scoată. De ce nu dai lecții particulare, ca să câștigi? Insinuă el confidențial. Îți faci treburile și-mi dai și mie pentru îmbunătățirea pensiunii.

Felix nu îndrăzni să obiecteze nimic și nici după aceea nu crezu că se cade să întrebe pe moș Costache câtă era propriu-zis averea lui administrată. Îi era rușine de Otilia. Însă făcu unele socoteli aproximative, adunând chiriile ce se luau de pe prăvălii și apartamente, socotite la o sumă potrivită (avea informații vagi), și văzu că i s-ar cuveni pe lună câteva sute de lei, din care și-ar fi putut plăti cu prisosință pensiunea, cu oricâte cheltuieli suplimentare. Lecții n-ar fi voit să dea, ca să poată studia în toată voia. Otilia, văzându-l abătut, îl descusu și nu-l lăsă până nu află pricina supărării.

— Așa e papa, se indignă și ea, nu trebuie să te superi, trebuie să știi cum să-l iei. Lasă-mă pe mine.

Într-adevăr, puțin după această convorbire, Otilia îl luă pe moș Costache de braț și, plină de gingășii, îl duse în casă „să-i spună ceva”. Întrevederea fu lungă și Felix însuși putu să audă mormăiturile bătrânului și implorările ascuțite ale Otiliei. Otilia ieși însă posomorâtă și nu dădu lui Felix nici o

explicație. A doua zi dimineață, Felix o văzu ieșind în oraș îmbrăcată cu o rochie nouă de dantelă. Fata îl chemă și-i spuse șoptind:

— Fii liniștit, că aranjez eu! Acum mă duc puțin în oraș. La întoarcere Otilia chemă pe Felix deoparte și-i dădu trei sute de lei.

— Dar te rog mult să nu-i spui nimic lui papa!

— Nu ți i-a dat el?

— Ba da, ba da, nici vorbă! Fii cuminte și fă așa cum îți spun eu… Îți explic altă dată.

Otilia deveni pentru Felix, încetul cu încetul, adevărata stăpână a casei, căreia îi încredința toate deziderate lui, evitând pe moș Costache, totdeauna voit bâlbâit și gata să se strecoare printre degete. Dar mai încerca față de ea o atracție care deveni din ce în ce mai tiranică. Noaptea, chipul Otiliei îl urmărea în tot timpul, cu temerea totodată de a nu-l pierde. Simțea o ciudată nevoie a prezenței fetei, și adesea nu putea dormi. Din grădina de jos, când se adunau seara obișnuiții partidei de tabinet, auzea aproape numai glasul Otiliei. Când fata urca vijelios scările sau când îi vorbea, avea tresărituri. Avu impulsiunea de multe ori să-i sărute mâna. De câte ori Otilia ieșea în grădină, Felix, nerăbdător, căuta un pretext de-a ieși și el, și îl găsea în dorința de a citi jos. Otilia era de o familiaritate, de o lipsă de jenă care îl tulburau; din păcate însă nu avusese el însuși prilejul de a se apropia mai mult de ea, fiindcă fata lipsea mai toată ziua de acasă, iar când venea, era înconjurată de toți ceilalți. Familiaritatea Otiliei avea o nuanță protectoare, ca pentru o ființă inofensivă de care nu te temi. Neputând sta cu Otilia, Felix ședea cu lucrurile ei. Îi plăcea parfumul nedefinit pe care-l lăsa ea multă vreme după trecerea ei, dezordinea grațioasă din care reconstituia mișcările ei, semnăturile, lucrurile uitate prin cărți. Odată, Otilia îl trimise pe Felix sus, să-i aducă un degetar. Tânărul găsi în odaie o amestecătură comică. Un pantof era în pat, pe o carte deschisă, pus probabil ca să nu se închidă volumul legat prea dur. Covorul era semănat cu note muzicale, răsfirate nebunește, spre a găsi în pripă ceva. În cutia în care trebuia să caute degetarul, erau aruncate laolaltă ace, batiste subțiri, cărți de vizită, bucăți de ciocolată mușcate cu dinții. Felix se simți mai aproape de Otilia aici în odaie, decât lângă fata însăși. Otilia îi dădea din când în când mici însărcinări, când pleca în oraș, pe care începuse a le aștepta cu nerăbdare și a le provoca. Nu scăpa uneori de reproșuri amicale.

— Felix, panglica e prea deschisă, nu ești tare în nuanțe.

— Mă duc s-o schimb.

— Aș! O dau lui Titi să mi-o zugrăvească, și, dacă nu plouă, merge. Să vezi ce încântat e!

Într-adevăr, Titi lua panglica foarte serios și, cu devotament, o trata în acuarelă, expunând-o puțin la soare. Lui Felix, aceste servicii i s-ar fi părut o concurență neleală, dacă Otilia n-ar fi privit pe Titi cu ironie. În schimb, Otilia răsplătea pe Felix cu gingășii neprevăzute. Îi aducea din oraș fel de fel de mărunțișuri, fie măcar o bomboană. Odată îi dărui o cravată. Într-o zi, Felix se auzi strigat nerăbdător de glasul Otiliei.

— Felix, Felix, vino mai repede, că mă grăbesc!

Văzu pe Otilia în trăsura cu doi cai albi, care era închi-riată de Pascalopol, și ședea oricând la îndemâna ei, agitând un pachețel cu mâna. Felix alergă intrigat și descoperi că fata avea în mână un pachet de ciocolată fină.

— Rupe din el… Nu tot… Nu tot!

Apoi Otilia începu să ronțăie cealaltă jumătate și porni iar cu trăsura.

Otilia amesteca o seriozitate rece, blazată cu cele mai teribile copilării. Într-o zi îmbrăca păpuși, în alta mustra pe moș Costache că se murdărește pe haine cu scrum de țigară și-l scutura întorcându-l în toate chipurile, ca pe un copil, spre râsul de plăcere al aceluia. Altă dată Otilia fu nemulțumită de gospodăria Marinei și, punându-și un șorț înainte, se așeză serios pe treabă, cerând concursul lui Felix. Dar se plictisi curând. Din ușă văzuse strălucirea ierbii grase din fundul grădinii și avu o dorință.

— Vai, Felix, parcă e la țară! Aș vrea să merg cu picioarele goale prin iarbă! Și numaidecât aruncându-și pantofii din picioare și trăgându-și jos ciorapii, pe care-i părăsi în bucătărie, alergă în grădină.

Marina făcu spre Felix un mic semn, cu înțelesul că Otilia nu-i în deplinătatea facultăților mintale. Otilia uită după aceea de gospodărie și începu să cânte nebunește la pian.

Fata se interesa de aproape de activitatea lui Felix, îi scruta mereu intențiile, îi aducea cărți și, când nu le avea ea însăși, mergea nu se știe pe unde și le împrumuta.

— Vezi tu, zicea ea cu o comică maternitate, eu mi-am pus în gând să scot din tine un om ilustru. Asta o să-i facă mult sânge rău tantei Aglae. Însă trebuie să m-asculți.

Pascalopol venea mereu, cu foarte rare lipsuri, primit de toți cu o atenție nesfârșită. Familiaritatea Otiliei față de el, care nu depășea de altfel stilul ei general, îl indispunea din ce în ce mai mult pe Felix. Pascalopol trata pe

tânăr, la început, cu politețe rezervată, aruncându-i câte o vorbă, câte o privire fugară. Cu trecerea zilelor, căpătase probabil convingerea inofensivității lui Felix și începu să-l privească prietenos și chiar patern. Auzind în treacăt că Felix ar dori să citească un anume volum de Anatole France, i-l aduse pe neașteptate. Felix fu surprins, dar Otilia copleși pe Pascalopol cu calinerii, așezată pe marginea scaunului lui și scuturându-i haina de impurități inexistente.

— Ce gentil ești dumneata, domnule Pascalopol, vezi, de aceea te iubesc eu!

Vorbele acestea le spuse cu atâta copilărie, că nu avură nici un sens erotic, dar Pascalopol fu mulțumit și învălui și pe Otilia, și pe Felix în privirea lui satisfăcută. De acum încolo Pascalopol se interesa foarte serios de Felix, ședea cu el de vorbă în așteptarea Otiliei și îi aducea din când în când cărți.

— Pascalopol, de ce nu te-nsori? Zise într-o ședință de tabinet Aglae. Aș fi curioasă să văd ce harababură de holtei este la dumneata acasă!

— Te poftesc să vezi, cocoană Aglae, dar te asigur că e mai multă disciplină ca la atâtea femei.

Aurica deschise ochii mari, ca și când invitația o cuprindea și pe ea; Aglae, care urmărise altceva, bătu în retragere:

— La vârsta mea, nu mă mai privește cum trăiești dumneata. Să meargă altele mai tinere.

— Merg eu! Sări Otilia.

— Te rog! O imploră Pascalopol, mai mult din ochi. Aurica deveni acută:

— O domnișoară singură la un cavaler nu prea e frumos!

— Vine și Felix! Corectă Otilia.

— Mâine trimit trăsura să vă ia.

Astfel se făcu că într-o după-amiaza, Felix și Otilia, așezați în larga trăsură, străbăteau Calea Victoriei de la capătul dinspre Dâmbovița până în apropiere de Biserica Albă. Aci se coborâră în fața unei clădiri cam fumurii, numai cu două caturi, dar înalte, în gangul căreia intrară. Otilia i se păru lui Felix orientată. Suiră pe o scară cu balustrada de fier forjat și se opriră în fața unei uși mari de la etajul I, pe care o mică tăbliță de email arăta numele simplu: Leonida Pascalopol. Casa, azi ștearsă față de noua arhitectură a capitalei, înfățișa atunci ultimul confort. Ferestrele și încăperile erau înalte, ușile largi și cu frontoane de lemn bogat ornamentate, tavanurile decorate

cu stucuri. Pereții erau tapetați cu hârtie dungată, și de tavan atârnau lămpi electrice cu abajururi plisate. În anticamera apartamentelor se vedeau chiar picturi murale alegorice, cam convenționale și reci, dar de factură îngrijită. La capetele scării vegheau doi copii de marmură, tociți și lucioși ca de ceară. Otilia sună apăsat soneria electrică. Se auziră pași grăbiți și grei, și Pascalopol însuși deschise ușa, îmbrăcat într-un halat larg de mătase fină, legat la mijloc cu un mare cordon, pomădat și parfumat cu profuziune. Un fecior cu vesta dungată aștepta cuviincios îndărătul lui. Pascalopol îi făcu un semn, și acesta dispăru, în vreme ce el însuși conducea pe tinerii oaspeți prin apartamentul lui. Interiorul i se păru lui Felix cu mult mai rafinat decât și-ar fi putut închipui, cunoscând numai omul, așa de rezervat și convențional. În loc de dormitor, avea o sofa joasă enormă, care ocupa o porțiune din odaie. Un mare chilim vechi, de bună calitate, în culori dulci de otavă, o acoperea. Peretele din fund era învelit într-un vast cașmir de care atârnau arme vechi: iatagane, pistoale cu mânere sidefate, o tolbă cu săgeți exotice. Pe o măsuță turcească, o mare tipsie de aramă ținea în mijloc un ibric oriental. Din tavan, deasupra sofalei, în dreptul marginii ei exterioare, atârnau nenumărate candele de argint de mărimi deosebite. Câteva scaune în X, încrustate cu sidef, erau risipite de-a lungul pereților pe care atârnau câteva mici picturi de priveliști de pe Bosfor. Biroul avea o masă simplă de stejar, încheiată însă rustic, cu ajutorul unor pene de lemn. Pe ea se aflau un teanc de registre și, la un capăt, o mare mașină de scris, „Yost”. Pe pereți se vedeau tablouri alese cu gust, o copie veche după Salvator Rosa, reprezentând un peisaj marin napolitan, un Grigorescu autentic, o culă de Juan Alpar și alte câteva tablouri, centrate în jurul unui portret mare al unui tânăr student de universitate germană, în uniformă de asociație goliardică, măsliniu la față, cu trăsături fine și ascuțite.

— Aici ești dumneata, nu-i așa? Întrebă Otilia pe Pascalopol, ca și când mai văzuse tabloul și altă dată.

— Da, eu sunt… pe când eram student la Bonn. Tabloul mi l-a făcut un prieten italian pe care l-am cunoscut acolo. Am și alte lucruri de el la moșie, unde l-am invitat odată.

— Vrei să vezi moșia? Întrebă Otilia pe Felix într-un fel care întări acestuia o bănuială.

Înțelegând numaidecât aluzia Otiliei, Pascalopol le arătă un album mare cu fotografii. Erau fotografii ale conacului (într-un vast stil românesc, cu pridvor și boltă), a unui lac, a unor vite și cai de rasă, a grajdurilor, a

câinilor de vânătoare și a altor elemente de inventar, cu inscripțiile trebuitoare, arătând o mare avere și o mare grijă. La sfârșit însă se aflau un roi de mici fotografii format vizit, cafenii, cu figuri de persoane și cu inscripții grecești și franțuzești indicând ca proveniență Stambulul și Atena.

— Sunt rude de-ale mele, lămuri Pascalopol pe tinerii privitori, am în mine puțin sânge grecesc. Dar să vă arăt alte lucruri care vă interesează mai mult.

Pe întinderea unui întreg perete, încălecând chiar ușa, se vedea un sistem de dulapuri fin intarsiate, închise peste tot. Păreau depozite elegante de acte. Pascalopol deschise câteva uși, descoperind rafturi înțesate cu cărți. Erau acolo volume franțuzești, nemțești, chiar și englezești, multe tratând chestiuni serioase și de specialitate agronomică, medicină veterinară, economie politică. Erau și opere istorice și filologice și foarte multă literatură. Felix privi cu aviditate rafturile, lucru ce părea a încânta pe Pascalopol. Otilia pretinse cărți:

— Mi-ai făgăduit că-mi dai câteva romane nemțești.

— Te rog! Se ruga după obiceiul său Pascalopol, cu mâinile împreunate la piept, și era gata să-i scoată un morman de volume. Însă Otilia îl opri, răzgândindu-se deocamdată și oferindu-se să vină în altă zi. Pe un raft, Felix zări și un flaut, desfăcut în două fragmente.

— Cântați din flaut? Întrebă el.

— Câteodată, în ceasurile mele bune. Sunt și eu un fel de boem.

Pascalopol îi rugă să se așeze puțin, până la pregătirea ceaiului, și începu să dea, mai mult pentru Felix, câteva informații autobiografice, văzându-l cam surprins. Moștenise de la părinți o mare moșie și fusese destinat să facă studii fără nici o utilitate practică. Fusese în Germania doi ani student în litere, apoi renunțase și se înscrisese la Drept la Paris. Se plimbase prin mai toată Europa și fusese și căsătorit, înainte de a-și sfârși studiile, cu o femeie de care se despărțise sau rămăsese văduv (nu spunea limpede lucrurile).

— Și era frumoasă soția dumitale? Strigă Otilia din dormitor, unde fugise pe nesimțite, scotocind, și unde sărea acum tare pe sofa, ca să-i încerce elasticitatea.

— Era foarte frumoasă, firește, nu ca dumneata, dar nu ne-am putut înțelege.

— Bietul Pascalopol! Compătimi Otilia, uitând pe „domnul”. Murindu-i tatăl și trebuind să îngrijească de mamă și de moșie, Pascalopol renunțase la studii și se întorsese la moșie, unde-l chema datoria.

— Însă când am răgaz, citesc și cultiv și eu muzele în felul meu și mai ales mă bucur văzând pe cei tineri.

Din dormitor se auzeau răbufnituri de sertare și fredonări extravagante.

— Apropo, domnișoară Otilia, strigă Pascalopol, ce faci cu Conservatorul?

— Frumoase cămăși ai, răspunse Otilia, între două măsuri.

— Domnișoara Otilia, mărturisi Pascalopol lui Felix, e o mare ștrengăriță.

Feciorul, care se părea a fi un om de la moșie, mai isteț, îmbrăcat în livrea, îi chemă la ceai, și Felix avu și în sufragerie prilejul să-și dea seama că modestul Pascalopol din strada Antim era acasă la el un om foarte subțire. În locul obișnuitei garnituri, moșierul strânsese mobile de felurite stiluri și vechimi, bine armonizate, printre care un fel de armoar sculptat în stilul Renașterii și pe care, zicea gazda, l-a cumpărat în Normandia. Pe dulapuri, în cuiere țărănești, se îngrămădeau ulcele ardelenești și poterie occidentală, printre care câteva tipsii perugine de la începutul secolului al XVI-lea. Ceaiul însuși fu servit în cești de porțelan subțire japonez. Pascalopol scoase dintr-un dulap un bocal de farmacie italiană din secolul al XVIII-lea și-l dădu tinerilor să-l miroase. Era ceai fin oriental, pe care-l căpăta pe cale particulară.

— Eu știu că dumneata vrei și bomboane, ca copiii mici, observă râzând Pascalopol și împinse în dreptul Otiliei un alt bocal farmaceutic.

Purtările blânde ale moșierului, epicureismul lui de om cult încântau pe Felix și-i dădeau ascunse năzuinți. Prin contrast, îi răsărea în minte figura spână a lui moș Costache, care lipea mereu cu buza lui groasă țigări noduroase și arunca scrumul peste tot. Înțelegea foarte bine admirația Otiliei pentru Pascalopol, însă îl întuneca fiecare simptom al unei familiarități mai strânse între fată și moșier.

— Am cunoscut pe tatăl dumitale, pe bietul Iosif! Vorbi Pascalopol lui Felix. Semăna puțin cu dumneata. Ce zici, domnișoară Otilia? (Otilia sărise de pe scaun și întorcea blidurile de artă pe toate fețele.) Era un om foarte cumsecade, și mai ales muncitor și ambițios. Ar fi ajuns un doctor celebru, dacă împrejurările nu l-ar fi aruncat acolo unde n-avea destul teren de activitate. Biata dumitale mamă a fost o femeie bolnavă toată viața. Vezi dumneata, domnule Felix, venim în lume cu gânduri mari, facem sforțări, dar când să înfăptuim, o datorie neprevăzută față de ai noștri ne împiedică. Atunci nu ne mai rămâne decât să dăm cale liberă altora și, dacă se poate,

să-i ajutăm. Un astfel de ratat sunt și eu, însă vreau ca aspirațiile mele de natură artistică să se realizeze în domnișoara Otilia. Dar unde este domnișoara Otilia?

Într-adevăr, Otilia dispăruse în odaia vecină. Pascalopol se duse după ea. Se auziră deodată râsetele zgomotoase ale celor doi și Otilia apăru, urmată de moșier, cu un șal turcesc pe umeri.

— Te rog să mă crezi, îi spunea Pascalopol deloc supărat de aceste ștrengării, că-ți stă admirabil. Pot să îndrăznesc să ți-l ofer?

Otilia îl rugă să se apropie de ea și-i suflă ceva la ureche. Pascalopol aprobă încântat. Felix însă fu iarăși jenat, ca de o complicitate a celor doi împotrivă-i.

În sfârșit, Otilia se hotărî să plece. Despărțirea era de altfel provizorie, fiindcă Pascalopol își propunea să vină seara târziu, ca de obicei, la moș Costache.

— În curând am să merg la moșie, zise din ușă Pascalopol, aș dori să vii s-o vezi. Ar putea să vină și domnul Felix.

— Vai, ce bine-mi pare! Se exaltă Otilia, bătând din palme, și lui Felix i se păru că, apropiindu-se de moșier, îl sărutase ușor pe obraz. Însă tânărul, spre a nu împiedica aceste familiarități, se coborâse mai repede pe scară.

— Pascalopol, îi mărturisi Otilia lui Felix, care sta sumbru, în vreme ce trăsura aluneca în trapul cailor, este un bărbat chic. Și ce singur e, săracul!

A doua zi, stând turcește pe sofaua ei, Otilia vorbea lui Felix, pe mâinile căruia petrecuse o jumătate de ibrișin:

— Mi se pare că nu-ți place Pascalopol. De ce?

— Nu am nimic cu el. Însă…

— Însă?

— Mă întreb dacă nu greșești arătând atâta familiaritate unui om în vârstă. El ar putea să interpreteze asta altfel.

Otilia râse, fără maliție.

— Ai început să vorbești ca Aurica. Pascalopol e un om de lume, care-mi place. E așa de bun!

— Poate te iubește!

— Posibil! Dar pe tine ce te privește? N-ai vrea să am un bărbat ca Pascalopol?

Felix tăcu îmbufnat.

— Felix, îl compătimi Otilia, ești un mare prost; vezi că-mi încurci firele. Poate că Pascalopol ar vrea să mă adopte. N-ar fi chic? Otilia

Pascalopol! Ah, ce mult mi-ar plăcea să am trăsură!

Seara, Pascalopol veni iarăși. Aurica, schimbându-și obiectivul, vestea pe toți că aduce prăjituri făcute de mâna ei. Otilia fu de o veselie nebună și stătu tot timpul la spatele lui Pascalopol, șoptindu-i la ureche și așezându-se pe scaunul lui, spre ciuda cruntă a Aglaei și Aurichii. Lui Felix i se păru din nou că, pe când Otilia pleca puțin capul înspre obrazul lui Pascalopol, acesta și-l apropia de al său, într-un gest de voluptate tactilă. Felix plecă neobservat și se ascunse în odaia lui, fără a mai aștepta prăjiturile Aurichii.

Suindu-se în pat, îmbrăcat și citind o carte, adormise cu lampa aprinsă. Îl treziră bătăi ușoare în ușă, după miezul nopții.

— Te-ai culcat? Eu sunt, Otilia. Felix se repezi la ușă.

— De ce-ai plecat, îl mustră Otilia, de ce faci astfel de gesturi? Prăjiturile Aurichii erau foarte bune. E singura ei calitate!

Otilia ținea în mână o farfurie cu prăjituri.

— Uite, ți-am adus și ție!

Și, întinzându-i farfuria prin întredeschizătura ușii, fugi repede spre camera ei.

Aflându-se într-o dimineață pe Calea Victoriei, unde privea în vitrina unei librării, Felix zări pe partea opusă pe Otilia. Mergea grăbită în direcția Ministerului de Finanțe. O bănuială se ivi pe dată în mintea tânărului: Otilia se duce la Pascalopol. O ispită, mai tare decât el, îl îndemnă s-o urmărească. Otilia înainta mereu, trecând de Ateneu, apropiindu-se de Biserica Albă și traversând chiar pe partea casei lui Pascalopol. Dar nu se opri în nici un fel, nici nu privi măcar spre casă, ci cu același pas merse mai departe și intră în magazinul unei modiste. Felix se rușină de ipotezele lui și, renunțând la urmărire, se întoarse înapoi. Trei sferturi de oră mai târziu, în apropierea Teatrului Național, un braț subțire se strecura pe lângă al său. Întoarse capul și se găsi lângă Otilia.

— Aseară, Pascalopol mi-a spus că în curând ne va chema la moșie! Cum o să merg, dacă tu nu poți să-l suferi? Oare puțină afecțiune pentru un om trebuie numaidecât suspectată? Ce-mi pasă ce zice lumea care mă vede cu tine la braț? Și cu toate astea, cu tine e ceva mai grav decât cu Pascalopol, care poate să pară tată-meu. Pascalopol e un om de mare caracter, care a fost foarte bun cu mine… Odată îți voi spune mai multe. Ei, acum vii la țară?

— Vin, zise Felix.

Seara, Felix simți nevoia de a mărturisi cuiva noua încredere în Otilia, sentimentele profunde care îl mistuiau în legătură cu ea. Neavând însă pe nimeni, deschise un caiet gol și scrise pe el: „Trebuie să stimez totdeauna pe Otilia și să am încredere în ea”.

V

Pe la începutul lunii august, după-amiază, Marina aduse de alături vestea că a venit Olimpia cu Stănică. Otilia informă pe Felix:

— Asta este cealaltă fată a tantei Aglae, și Stănică e bărbatu-său… Bărbat e un fel de a vorbi, nici nu sunt căsătoriți. Și ce vrea? Întrebă ea pe Marina.

— A născut copilul, și acum încearcă din nou, poate or îndupleca pe bătrân.

— Să vezi ce scandal are să fie! Se bucură Otilia. Moș Simion nu consimte să dea fetei nici un fel de zestre, are fel de fel de gărgăuni în cap, iar Stănică, după ce a scos-o pe Olimpia din casă, nu vrea în ruptul capului să se cunune. Aș dori s-o vezi pe Olimpia… Sunt amândoi o pereche senzațională.

— Vor să vină aici mai pe seară, așa mi-a spus cocoana Aglae, dădu Marina un supliment de informații, când o veni și domnul Pascalopol. Zice că așa poate se rușinează bătrânul de el. Acum stau ascunși în odaie la domnișoara Aurica.

— Ce rost are, își dădu Felix cu părerea, să fie amestecat Pascalopol în afacerile astea? Nu se supără?

— Aș! Nu-l cunoști pe Pascalopol. E de o răbdare nemaipomenită, și mai cu seamă îi place să fie consultat. E politicos cu tanti Aglae și cu toți, numai ca să aibă sentimentul că se află într-o familie. N-are pe nimeni.

Într-adevăr, mai târziu, când toți erau strânși în salon (afară plouase) și Simion își broda perna în semiîntuneric, ușa se deschise, și un bărbat și o femeie, tineri amândoi, apărură. Aglae și Aurica întoarseră capul, simulând surpriza.

— Olimpia! Tu ești? Exclamă Aglae cu o solicitudine în care voia să pună totuși o ușoară supărare.

Olimpia se lăsă sărutată de Aglae pe amândoi obrajii, în vreme ce mâna acesteia era sărutată cu un respect afectat de Stănică. Cei doi salutară pe toți, și de departe și pe Simion, care se mulțumi numai să mormăie, fără să scoată capul din gherghef. Pascalopol se înclinase ceremonios în fața Olimpiei.

— Sărut mâinile, doamnă Rațiu! Și-i duse vârful degetelor la gură.

Olimpia semăna în chip izbitor cu Simion și cu Titi, având bărbia despicată la fel, în două, în chip supărător pentru o femeie. Era măslinie la

față și cam planturoasă, și câțiva peri îi conturau o ușoară mustață. Sprâncenele, ca și la Titi, erau îmbinate viguros deasupra nasului. Stănică, în schimb, era roșu la față, fără sa fie propriu-zis gras, de o sănătate agresivă, contrastând cu părul lui mare și negru, foarte creț și cu mustața în chip de muscă. Un guler tare și înalt ținea o cravată înfoiată ca o lavalieră. Venise îmbrăcat într-un costum de soie-ecrue deschis și Felix fusese izbit, de la început, de lărgimea hainei și de ridicola dimensiune a canotierei de paie, care abia îi cuprindea părul. Stănică vorbea sonor, rotund, cu gest artistic și declamator, iar Olimpia, moale, sentențios și cu o mare convicțiune.

Aglae deschise focul:

— Ar trebui să fiu supărată pe voi, Olimpio. Niciodată nu s-a întâmplat în familia noastră asemenea rușine. Trebuia să vă gândiți bine înainte de a face pasul ăsta. Stați împreună de un an, aveți copil și trăiți ca păgânii. Să nu vrei tu, Stănică, să faci cununia!

— În fața lui Dumnezeu, declamă clamoros Stănică, suntem uniți pe vecie. Numai moartea ne va despărți.

În vreme ce Aglae vorbea, moș Costache o privea țintă, însușindu-și cu fizionomia toată atitudinea ei reprobatoare. Când însă luă cuvântul Stănică, ochii îi fură atrași ca de un magnet în direcția acestuia și acum bătrânul se exalta mult de ideea uniunii libere.

— Stănică, declară solemn Olimpia, nu-și poate lua sarcina unei familii fără să aibă capital, ceva, cât de cât.

— Ce e al vostru e pus deoparte, făgădui Aglae. Olimpia strâmbă din nas:

— Până atunci trebuie să trăim, avem greutăți. Stănică aleargă toată ziua, săracul, azi nu prea merge avocatura. I-a promis cineva o slujbă, dar până acum…

Stănică aruncă tuturor o privire mândră, măgulit că era astfel compătimit de Olimpia.

— Poate o să vrea domnul Pascalopol, zise Aglae, să încerce să-ți găsească ceva, cum are dumnealui relații…

Simion, Aurica, Olimpia și Stănică întoarseră automat capul spre Pascalopol, ca și cum din partea lui venea o propunere precisă. Acesta zise simplu:

— Am să-ncerc!

— Oricum ar fi, eu nu înțeleg să fiu nedreptățită, continuă Olimpia. Sunt cea mai mare din surori și nu-mi dați ce mi se cuvine.

— Eu mă gândesc la viitorul ei, la viitorul copilului nostru, tună Stănică. Pentru mine nu vreau nimic, decât pe ea!

— Simion este de vină în toată afacerea asta, aruncă Aglae o privire mânioasă spre bătrânul cu broboadă, care lucra mereu ca și când n-ar fi auzit nimic, nu vrea, și nu vrea. Dacă vă punea casa pe numele vostru de la început, n-aveam atâta supărare! Lui să-i vorbești și cu el să vă descurcați.

— Mamă, interveni Olimpia cam cu supărare, dacă nu vrea tata, eu nu pot să-l fac să mă iubească în silă, puteai să ne dai dumneata, din partea dumitale.

Aglae se încruntă, iar Aurica privi cu dușmănie la Olimpia.

— Ba asta nu, dragă! Am pe Aurica, pe care trebuie s-o mărit, și pe Titi; nu pot să-i las pe drumuri. Tu trebuia să ai răbdare până o scoteam la un fel cu păcătosul ăsta.

Simion ridică numai capul, și buzele îi tremurau cu intenția parcă de a spune ceva, dar tăcu. Moș Costache, înfricoșat de a trebui să ia vreo atitudine, lăsase capul adânc spre cheseaua cu tutun. Atunci Pascalopol luă cuvântul împăciuitor:

— Nu e bine să mergeți prea departe. Lucrurile se pot aranja. Ce zici, domnule Simion?

Simion avu o tresăritură, apoi spuse repede:

— Nu e fata mea!

Aglae râse cu dispreț.

— Nu e fata lui! Dar a cui e? M-a înnebunit cu prostia asta! Olimpia semăna în chip izbitor cu Simion, încât afirmația păru lui Felix bizară. Mai târziu, o întrebă pe Otilia, și aceasta-i povesti că totul era o idee absurdă a lui Simion, fără nici un temei, pe care o striga când era în toane rele, că bătrânul avea o casă a lui, nu prea mare, pe care Aglae voia să i-o dea Olimpiei ca zestre, dar Simion nu consimțea, nevrând să rămână fără nimic. Aglae îi confisca pensia și orice ban, chiar mica chirie pe care o scotea de pe casa lui. Astfel, s-ar fi părut că în rezistența bătrânului e un resentiment față de tutela Aglaei. Pascalopol interveni conciliant:

— O faci să sufere degeaba pe… Domnișoara… pe doamna Olimpia… Te-a supărat cu ceva, poate… În împrejurări de acestea, se uită totul.

— Nu e fata mea! Strigă aproape Simion, cu un glas nebănuit și, fără să se miște din loc, se făcu roșu la față.

— Acum iar se irită, observă Aglae cu nuanța indiferentă cu care prevestești o ploaie.

Olimpia tremură puțin buzele, scotoci în corsaj o batistă și izbucni deodată într-un plâns zgomotos.

— Doamne, Doamne, zise Pascalopol cu multă delicatețe, nu sunteți cuminți deloc.

Stănică, luând o atitudine nobilă, se ridică în picioare:

— Domnule Tulea, câtă vreme șade sub același acoperământ cu mine, Olimpia e sub protecția mea, și nu permit, înțelegi dumneata…

Moș Costache se ridică repede de la masă, cu aerul că are treabă în odaia vecină, iar Aglae făcu desperată semn lui Stănică să tacă. Acesta însă se aprinsese.

— Să jignești pe aceea care în fața lui Dumnezeu este soția mea și mama fiului nostru!

Vânăt la față, Simion sări în picioare așa de iute, că broboada îi căzu de pe umeri, și, de furie, făcu spume la gură:

— Ești un pungaș, nu e fata mea, nu dau nimic, nu e fata mea, ești un pungaș.

Și căuta cu ochii ceva să arunce. Negăsind, luă gherghеful și, într-o clipă, îl făcu bucăți, sfâșiind cu înverșunare etamina. Apoi rămase așa tremurând din tot corpul. Toți tăcuseră și nu se mai auzea decât plânsul cu sughițuri al Olimpiei. După o pauză lungă, Aglae zise autoritară lui Simion:

— Bea puțină apă!

Aurica se ridicase și întindea un pahar de apă bătrânului, care-l luă docil și sorbi din el.

— Iar voi, se îndreptă Aglae către cei doi, plecați acum. O să văd eu ce fac cu ăsta.

Olimpia ieși suspinând, iar Stănică o urmă țanțoș, după ce dăduse ceremonios bună seara. Simion, calmat cu aceeași repeziciune cu care se înfuriase, cu aerul chiar de a nu ști ce s-a întâmplat, privea mâhnit la gherghеful lui și la ghemele de lână risipite pe jos și se aplecă să și le culeagă. Otilia se repezi și-i adună toate lucrurile, punându-i-le pe măsuță.

— Gherghеful e rupt, zise ea, nu mai faci nimic cu el. Îți dau eu altul, care nu-mi mai trebuie!

— Îmi dai altul? Spuse Simion încântat și senin. Bine, atunci să-mi dai!

— Du-te și te culcă, Simioane, porunci Aglae, că e târziu și te-ai enervat. Lasă, că brodezi tu și mâine.

Bătrânul se îndreptă supus spre ușă, condus de Otilia.

— Simion, continuă Aglae după ieșirea lui, e încăpățânat ca un catâr, dar tot o sa dea. Trebuie lăsat în apele lui. Nu pot s-o fac pe Olimpia asta să înțeleagă să nu mai vină pe aici ca să-l irite. Stănică s-a luat după ea. Dacă-l lași în pace pe Simion, fără să-i bați capul, se înduplecă.

În vreme ce Otilia, care dusese pe Simion acasă, se întorcea pe portița din fund, auzi în întuneric o șoaptă bine articulată.

— Otilio, Otilio!

— Cine este? Întrebă ea puțin cam speriată.

— Eu sunt!

O umbră se apropia din direcția chioșcului și Otilia recunoscu pe Stănică.

— Ce faci aici? Unde ai lăsat-o pe Olimpia?

— Mă așteaptă în stradă. Vreau să te rog ceva. Dă-mi douăzeci de franci împrumut. Nu trebuie să știe nimeni. Nu vreau să umilesc pe Olimpia și să mă cobor până la părinții ei denaturați. Când n-am să mai pot face față, îmi zbor creierii.

Stănică spusese aceste cuvinte cu o petulanță în care nu se ghicea nici un soi de depresiune, privind nerăbdător înspre poartă.

— Să văd dacă am, zise Otilia, așteaptă-mă aici.

Otilia se urcă sus în vârful picioarelor și se întoarse repede.

— Uite, zise, îți mai dau încă o dată, dar să știi că nu mai am. De atâtea ori v-am dat la amândoi.

— Bine, bine, mulțumesc, răspunse Stănică, luând banii. Unde șade Pascalopol?

— Dar ce-ai cu el?

— Vreau să-i mulțumesc fiindcă se ocupă de noi.

— Stănică, îl imploră Otilia, lasă-l în pace pe Pascalopol, prea îl sâcâie toți. Nu știu unde stă.

Stănică ar mai fi voit sa spună ceva, dar se auzeau pașii celor dinăuntru, care coborau pe scări. Fugi repede spre poarta de din dos și ieși în stradă prin curtea cealaltă.

În seara următoare, Pascalopol, în vizita obișnuita la Oti-lia, primi din mâinile unui comisionar o scrisoare închisă, în care citi următoarele: „Stimate domnule Pascalopol, Clipele pe care le trăiesc acum sunt decisive pentru viața mea și răspunsul dumitale poate să se încheie pentru mine cu un glonte de revolver. M-am gândit ore întregi până să iau condeiul în mână

și, în sfârșit, m-am decis să apelez la inima dumitale nobilă, care înțelege toate. Existența mea este un martiriu închinat la două ființe dragi: Olimpia și fiul meu. O fatalitate nemiloasă mi-a stat împotrivă de câtăva vreme, încât acum sunt în postura tragică de a nu-mi putea hrăni familia anemiată și debilă. Nu voi face apel la părinții denaturați niciodată. Te rog pe dumneata să fii așa de bun să-mi împrumuți o sută de franci, pe care îi voi restitui la prima ocazie. În caz de refuz, sunt decis să termin cu această mizerabilă existență și te rog să ocrotești familia mea.

Cu mii de mulțumiri.

Stănică Rațiu”

Pascalopol citi scrisoarea, privit în tăcere de ceilalți și așteptat de comisionar, și ar fi voit să râdă în tihnă. Se stăpâni. Nu era deloc înșelat asupra caracterului lui Stănică și, deși disprețuitor pentru sumele mici de bani, avea totuși disciplina sufletească de a nu se lăsa păcălit. Îi veni gândul fugitiv de a citi măcar scrisoarea celorlalți. Se feri să nu înfurie însă pe Simion, deși i-ar fi plăcut să agaseze puțin pe Aglae. Când însă văzu pe Otilia, care îl privea îngrijorată, își dădu numaidecât seama că ar fi umilit-o, scoțând în evidență micile escrocherii pe care le îngăduia din cauza ei. Scoase portmoneul și dădu comisionarului banii, iar scrisoarea o vârî în buzunar.

— Este vechilul de la moșie, minți el celorlalți, care a venit și-mi cere să cumpere niște materiale.

Evident, Stănică nu se sinucise, dar nu disprețui să apeleze și la „părinții denaturați”, în numele „fiului” său de o lună. Simion refuza casa și se uita urât numai când era și Olimpia de față, dar pe Stănică îl suferea. Acesta îl lua de braț, îi lăuda zgomotos lucrările și-i smulgea câțiva lei, când avea. Pe Aglae o biruia cu maniera distinsă de a-i săruta mâna și cu apelativul „mamă”. Stănică ciupea câte ceva de la cine-i ieșea în cale, chiar de la Marina. Acesteia însă îi cerea o cotă mai mică:

— Tanti” Marina! Dă-mi doi lei.

— N-am, fugi de-aici, n-am decât o băncuță. Îl prinse într-o zi chiar pe Felix, singur acasă.

— Nu-i nimeni? Întrebă el, simulând desperarea.

— Nimeni!

— Ce ghinion! Soția mea e grav bolnavă, și n-am un ban în casă. Mă-mpușc. N-ai dumneata măcar cinci lei?

Însă victima de predilecție a lui Stănică era Aurica (în onoarea ei își numise copilul Aurel), admiratoare în general a oricărui bărbat și îndeosebi a acestuia, pentru vigoarea și îndrăzneala lui. Stănică, în numele unei rudenii pe care n-o legalizase, lua pe Aurica în brațe și o săruta viguros pe amândoi obrajii. Apoi intra în materie:

— Cumnată, viața mea e un lung martiriu!

— Vai, domnule Stănică, un bărbat ca dumneata învinge totul în viață.

— Și totuși sunt un învins. Eu, un intelectual, un om destinat carierelor superioare, n-am zece lei. E intolerabil. Voi reda bietei Olimpia libertatea ei.

A „reda libertatea” era o formulă ce umplea de mare îngrijorare pe Aglae, care vedea cu groază pe Olimpia întoarsă acasă cu rușine și cu un copil. Dar situația Olimpiei se amelioră pe neașteptate, și tot grație lui Stănică, fără ca acesta să fi avut intenția expresă.

Stănică veni într-o zi abătut în odaia cu pernele, în care lucra Simion. Aglae, văzându-l pe geam, intrase și ea.

Fără să spună nimic, Stănică se așeză pe sofa, își desfăcu puțin vesta și se întinse pe spate cu o mână pe frunte și una în dreptul inimii.

— Dar ce ai? Îl întrebă Aglae, incredulă, în vreme ce Simion, hipocondru, îl privea cu neliniște.

— Sunt bolnav, sunt grav bolnav, șopti cu întârziere Stănică și, vârând cu încetineală mâna în buzunar, scoase o batistă mare, pe care o întinse spre Aglae, fără sa privească.

— Ce e cu batista?

— Mamă, te rog s-o uzi în apă rece, s-o pun la inimă.

— Ești bolnav de inimă? Întrebă speriat Simion, apropiindu-se.

— Da.

— Și eu cam sufăr de inimă, mărturisi Simion. Ce simți? Aglae se răsti la bătrân, aducând totuși batista udă lui Stănică:

— Fugi de-acolo cu boala ta de inimă. Iar începi cu prostiile. Dar tu, se adresă ea ipoteticului ginere, de unde până unde, că nu te-am mai auzit?

— Sunt grav bolnav. Doctorii nu-mi dau mult de trăit. Am ascuns boala, ca să nu amărăsc pe Olimpia, să nu-i dezvălui viitorul întunecat. Am fost nobil, dumneavoastră nu m-ați prețuit. Supărările mi-au agravat boala.

— Te doare? Insistă Simion.

— Nu mă doare, am palpitațiuni înspăimântătoare și leșinuri. Pune mâna, să vezi!

Și Stănică luă mâna lui Simion care i se întindea și o puse în dreptul inimii. Simion crezu a constata o mare anomalie și zise îngrozit:

— E bolnav. Îi bate, cum îmi bate și mie câteodată.

— Când n-oi mai fi, urmă Stănică cu glasul stins, vă rog să aveți grijă de Olimpia, pe care am adorat-o, și de fiul nostru. Regret că n-am putut prin muncă să-i las o situație clară, ăsta a și fost motivul pentru care am insistat atâta să-i faceți Olimpiei foaia dotală… ar fi avut o casă unde să se adăpostească…

Simion tuși puțin, dar nu se mai irită.

— Aș dori să pot să mai trăiesc câteva săptămâni, mai adăugă Stănică, spre a-i da un nume.

— Stănică, zise Aglae autoritar, incredulă în fond, dar întrevăzând cu îngrijorare o ipoteză posibilă a cazului Olimpiei, bolnav-nebolnav, să faci bine să nu mai lungești… Cununați-vă odată, măcar civil, și isprăviți… ne râde lumea… Am să vă dau și eu câte ceva… ai auzit, Simioane, dă-le casa și nu te mai încăpățâna.

Simion nu zise nimic, obstinat din fire, nici nu protestă. Stănică făcu gestul de a-și aduna puterile.

— Îi aduc actul redactat. O semnătură numai, și restul mă privește pe mine.

Totuși Simion nu se dădu învins cu una, cu două. Stănică venea aproape zilnic și, din bolnav, devenise un compătimitor al bătrânului, pe care îl întreba serios:

— Dumitale cum îți mai merge?

Îi adusese chiar niște pretinse doctorii, din care Simion apucase să ia pe furiș, până ce-i fură aruncate de Aglae. Între patru ochi, Stănică merse și mai departe.

— Eu înțeleg foarte bine sentimentul dumitale, zise el lui Simion, ca avocat și ca om, am întâlnit atâtea cazuri. O greșeală de tinerețe a nevestei, pricepi dumneata, o mică infidelitate, pe care un suflet generos o iartă… Se naște un copil legitim, după acte, dar pe care instinctul de tată îl respinge… Îți spun dumitale, Olimpia nu-ți seamănă deloc, nici la temperament… Însă ce sunt eu de vină? În fața legilor, Olimpia este fata dumitale, și eu trebuie să-i dau o reparație… Un socru ca dumneata, un artist, este pentru mine o mare cinste, un îndemn la lucru, deschizătorul unui țel în viață.

Prin astfel de complicitate insidioasă cu ideile fixe ale lui Simion, Stănică câștigă mai mult decât prin implorări și declamații. Stănică începu

să ducă pe Simion prin oraș și să-l trateze cu bere prin grădini (bătrânul nu avea mai niciodată bani proprii) și să-i aducă în casă fel de fel de indivizi, spre a le arăta „galeria de pictură”. Aceste purtări schimbară într-atât opinia lui Simion despre Stănică, încât când Otilia și Felix porneau la moșia lui Pascalopol, toată lumea în casa Tulea vorbea de cununia Olimpiei ca de un eveniment iminent.

VI

Otilia și Felix coborâră în gara Ciulnița, întâmpinați cu brișca de Pascalopol, care plecase înaintea lor din București spre a pune ordine. Pascalopol era îmbrăcat într-un elegant costum rural-colonial (carâmbi de pânză închiși cu șireturi, costum de doc verde cu multe buzunare sistematice, pălărie de paie largă). Brișca însăși era un vehicul de lux, ușor ca un caic, și cei doi cai negri erau așa de voinici și de nervoși, încât trăsura părea mai ușoară decât era într-adevăr. Otilia se repezi la moșier, care îi sărută prelung încheietura mâinii subțiri și o ridică de subsuori în trăsură. După ce fură așezați câteșitrei pe larga banchetă din față, Otilia stând între Felix și moșier, care luase hățurile, trăsura porni cu un huruit lin. Șoseaua era lutoasă, încărcată de un strat gros de colb uscat, și caii alergau fără greutate. Moșia se afla la vreo cincisprezece kilometri depărtare de Ciulnița, în direcția Dunării, departe de linia ferată, fiind cam la jumătatea distanței dintre Călărași și Fetești. Caii alergau cu o repeziciune de cursă, ridicând într-un stil decorativ picioarele de dinainte, în vreme ce Pascalopol îi atingea numai ușor cu sfârcul unui bici lucrat cu îngrijire, pe cotorul căruia se zăreau împletituri de piele de marochin, întărite printr-un inel de argint. Un vânt cald, masiv ca o undă marină, sporit și de alergătura trăsurii, făcea ca pălăria Otiliei să fluture, deși era ținută bine cu mâna. Otilia și-o scoase în cele din urmă de pe cap și, trecând un braț pe sub brațul lui Pascalopol, rămase cu capul gol, aspirând cu nările desfăcute mirosul câmpului. Vântul îi arunca pletele, ținute într-un pieptene lat, peste urechi, masculinizându-i fața. Câmpia era așa de plată și de întinsă, încât nu i se zărea nici o margine. Fâșii enorme de pământ, care fusese lanuri de grâu, erau acum numai niște întinse miriști isprăvite spre orizont, din care se ridica un bâzâit formidabil, fără oprire, de cosași, vărsați în atâta cantitate pe câmp, încât, la trecerea trăsurii, săreau ca niște stropi mărunți de noroi. Otilia prinse unul chiar pe rochia ei, dar, când vru să pună mâna pe insecta de culoarea paiului putred, rămase numai cu un picior minuscul între degete. Când brișca trecea printre semănăturile de porumb, zarea era astupată cu desăvârșire. Nu se vedea nici un om, nici o vietate, afară de insecte și de stoluri de vrăbii. Pluteau pe o mare galben-verzuie, în care valurile prea înalte împiedicau ochii să tragă linia orizontului. La încetarea porumbiștilor, reapăreau miriștile sau lanurile, tot atât de lungi, de ovăz, cu paiul scurt și aproape alb de uscăciune. Atunci, din cauza inundării întregului șes cu ovăzuri, contururile

priveliștii se rotunjeau, și proporția între lucruri, din lipsa unei unități de măsură, devenea nebună. Prăjina unui puț cu cumpănă îi urmări multă vreme din depărtare, fără să-și poată da seama dacă era o simplă prăjină sau un stâlp colosal. Un cal ieșit pe neașteptate în marginea câmpurilor părea gigantic, copilul care-l mâna din urmă cu o nuia, un ciclop. Multă vreme, lipsa desăvârșită a oricărei așezări omenești dădea călătorilor impresia ieșirii din orice margine posibilă a civilizației și diforma noțiunea de timp. Era un ceas numai de când coborâse din tren, și Felix se simțea pierdut de sute de ani pe locuri în care orice urmă de civilizație fusese distrusă de mult de soare și de ierburi. Lanurile începură după câțiva kilometri să se întunece și se ivi o pustietate stearpă de colburi negre, cu o ușoară mălurire în depărtare. Caii nechezară.

— Uite, colo, pe marginea pârâului, am o grădinărie, zise Pascalopol, arătând cu biciușca.

Nu se zărea însă nici un pârâu și nici măcar vreo salcie. Abia mai încolo, câțiva pomi rămuroși se iviră izolați la distanțe incalculabile, pierduți ca niște trunchiuri moarte pe valurile mării. O roată bizară începea sa se contureze pe cer ca un curcubeu de cenușă, și, alături de ea, un om călare pe un cal uriaș. Pascalopol părăsi drumul de căruță, pe care, din cauza unor nămoliri mai vechi, rămăsese șanțuri groase, solidificate, de tină, și o tăie de-a dreptul pe câmp în direcția calului fabulos și a aureolei fumurii. Se distinse pe încetul o roată ca de moară, mereu enormă, și un om călare, apoi roata se micșoră puțin, și călătorii cei tineri își dădură seama că era o roată cu găleți pentru irigații. Undeva prin apropiere se afla probabil un mic pârâiaș. Trăsura fu oprită de moșier departe de viziune, încât Felix nu-și putu da seama dacă se aflau la două sute de metri depărtare sau la câțiva kilometri. Pascalopol făcu un semn prin aer cu biciușca și strigă spre cer, cu un glas profund, pe care aerul îl hohoti:

— Cine ești acolo? Hei!

Calul fabulos se mișcă. Omul din depărtări scrută puțin originea glasului, apoi răspunse ca din fundul pământului:

— Sunt eu, Pătru!

— Sunt pepeni? Țipă grozav Pascalopol.

— Este, este!

— Oameni ai? Câți oameni ai?

— Am douăzeci! Douăzeci de bulgari!

— Să trimiți la curte o căruță de pepeni, ai înțeles?

— Ţeles. Trăiţi! Răspunse ecoul.

Pascalopol dădu iar bici cailor, părăsind pe stânga roata şi reapropiindu-se treptat de drumul bătătorit de căruţe. Brişca sări deodată, lovindu-se de un mal, căzu într-o albie şi se ridică iar pe câmp. Dăduse de pârâu. Nu era decât o şerpuire de şanţ mai îngust sau mai lat, în care prezenţa apei era dovedită doar de noroiul gros mai peste tot şi de mici băltoace verzui. Un miros de lintiţă trăda un ochi de apă cu broaşte.

— A secat de tot pârâul, observă moşierul, nu vine mare decât când plouă mult şi se umflă apele.

— Atunci, de unde scoate apă la grădinărie?

— Din puţ! Răspunse Pascalopol, amuzat de spiritul făcut de natura însăşi.

Otilia îl strânse de braţ. Şesul uriaş, acoperit cu colburi prinse în smocuri de ierburi, creştea înainte, tăiat în două de drum. Pe orizont se iviră nişte pete negre, nişte ocoale, nişte domuri sumbre cu ţepi în vârf. Construcţiile se măriră şi apărură în toată sinistra lor sălbăticie. Erau coşare de nuiele împletite, grajduri de nuiele, case de nuiele lipite cu lut scorojit. Ocoalele păreau destinate vitelor, căci bordeiele n-aveau nici o împrejmuire. Domurile erau stoguri de fân scrumit, putrezit, strâns în jurul unei prăjini. Totul alcătuia o ruină tristă, prin materialul ei, un Pompei de lut, imposibil de a fi gândit cu oameni într-însul, confundându-se cu pământul, părând o rană a lui, o muşuroire de furnici gigantice. Şi cum totul părea pe acest orizont, lipsit de dimensiune, colosal, Felix avu intuiţia pustietăţii scitice, învăţate la şcoală. Aici nimic nu putea fi aşezat într-un moment al istoriei, nici un monument, nici o formaţie a solului nu amintea vreun ev. Totul era rămas pe loc, în afara oricărei epoci, într-o absolută neistoricitate. Dacă înaintea trăsurii ar fi răsărit deodată câţiva călăreţi acoperiţi din cap până-n picioare în sârmă, ca barbarii de pe Coloana Traiană, sau în întregime goi, cu ţeste la oblânc şi cu suliţi cu smoc de păr în mână, Felix nu s-ar fi mirat deloc. Aci punea acum tot ce nu încăpea în istoria lui oficială, tratând despre romani şi greci, barbarimea cu nume bizare, sciţii, costobocii, sarmaţii, bessii. Huruitul roţilor şi tropotul cailor spori în conştiinţa lui într-un chiot prelung, ca şi când cercul orizontului s-ar fi umplut de hoarde. Şi, într-adevăr, un fum înecăcios începu să se ridice în zare, şi aerul răsuna de nişte răcnete neidentificabile.

— Ce este? Se sperie Otilia.

— Nimic, nimic! O linişti Pascalopol.

Un noroi negru, gros părea că se rostogolește moale dinspre zare spre trăsură, un noroi cald, care fierbe și plesnește, făcând să se miște domol suprafața lui. Bucăți din această lavă pătă câmpul pe ici, pe colo, adunându-se spre centrul invaziei. Strigătele guturale sugrumate crescură în val, și noroiul începu să se prăvale mai cu putere, zguduind pământul.

— Sunt bivolii, zise Pascalopol, și opri brișca lângă marginea drumului. Cum Otilia se îngrijora, o asigură: Nu fac nici un rău.

Colbul crescu ca o furtună și înnegri totul, în inima lui se zărise întâile vite lungi, bituminoase, cu capul aplecat și adulmecător, ca al unor rinoceri, mergând ondulat, ca o barcă infernală pe Styx. Apoi veniră mai multe laolaltă plutind, îndesate unele într-altele, pline de nămoale încrustate, bărboase și, în sfârșit, invazia fu atât de generală, încât brișca fu înconjurată de acești zei negri, care trăgeau din nări privind spre Otilia, confundând-o poate cu o buruiană mai înaltă. Toată câmpia părea din pricina colbului cotropită de bivoli. Tropotul, răgetele sugrumate făceau o larmă surdă, în care răsăreau niște urlete sălbatice. Felix și Otilia nu distinseră alt animal; dar Pascalopol, ținând bine caii, care sforăiau, începu să strige:

— Măi, care sunteți acolo?

Un glas se auzi ca de pe lumea cealaltă:

— Aici suntem, boierule.

În curând, printre bivolii mai risipiți dinspre margine, se ivi călare, cu un băț în mână, un om aproape gol, cu pielea tot așa de neagră și de mânjită de noroi uscat ca și a bivolilor. Degetele picioarelor atârnând fără scări erau îmbrăcate într-o coajă de tină. Noroiul în care intrase i se lipise în țurțuri de perii fluierelor. Sudoarea, îngroșată cu colb, îi brobona fruntea adăpostită sub o pălărie mică, ardelenească, foarte unsuroasă, și semănând cu tichia lui Mercur. Părea Hermes însuși, rătăcit prin nămoluri, cu caduceul rupt.

— Tu ești, măi Lepădat! Zise Pascalopol. Unde îi duceți?

— D-apăi îi mânăm mai sus, la jgheaburi!

— N-ați pierdut niciunul?

— Ba nu, numai pe doi i-am lăsat la ocol, că-s răi tare, tune dracu-n pielea lor. Nu trag deloc la jug!

— Să-i trimiteți la iarmaroc, să-i vândă.

Pascalopol dădea porunci liniștite, hotărâte, și Felix admiră ținuta lui de stăpân al câmpurilor și vitelor. Otilia țipă deodată, fiindcă un bivol, indus în eroare de rochia ei albă, își apropiase fălcile lungi și păroase, mirosind-o cu înclinarea de a o rumega. Pascalopol îl lovi cu biciușca peste bot și vita se

trase înapoi năruindu-se peste celelalte. Și unul din caii de la brișcă nechează la vederea ciurdarului. Turma se scurse încet, ca o lavă groasă, ridicând un fum gros de praf, și reconstitui de cealaltă parte a câmpului acea târâre colboasă. Pascalopol dădu bici cailor și brișca porni.

— Pascalopol, întrebă Otilia (Felix observă familiaritatea), la ce servesc bivolii? De ce sunt așa urâți?

— Sunt buni la jug, răspunse moșierul, au putere mare. Câmpul cel negru, semănat cu smocuri de buruieni, începu să se coloreze din nou. Reapărură lanurile lungi, dar de data asta bine tăiate, unele albicioase, cu ovăzuri, altele verzi, cu porumb. Printre ele, fâșii subțiri și lungi de un verde-închis arătau lanuri de cartofi. Pătrate mari cu miriști și altele cu trifoi geometrizau întinsul chilim. Fundul zării se întunecase și se putea ghici o pânză deasă de sălcii din care ieșea un mic fruct sclipitor.

— Acolo e biserica, arătă Pascalopol cu biciușca.

Cu cât se apropiau de lanuri, cu atât miriștile și fânețele se împestrițau. Toată pânza era stropită cu albăstrele, sau cu galbene flori de sunătoare. Otilia nu mai înceta de a arăta cu mâna în dreapta și în stânga, pretinzând a distinge o floare dintr-un miliard. Câteva berze își plimbau pașnice picioarele înalte. Pascalopol opri brișca, înnodând hățurile în jurul manivelei de frânare, și coborî jos, unde începu să adune, cu fruntea brobonată de sudoare, albăstrele pentru un buchet. Felix se dădu și el de partea cealaltă și începu să culeagă flori. Când se apropie de brișcă, văzu că, din partea opusă, Pascalopol venea cu un buchet gros, pe care-l depuse apoi în brațele Otiliei. Felix se pregătea să întindă și el pe al său Otiliei, care nu-l vedea, dar un amestec de sentimente îl opri. În fața moșierului, gestul lui părea inutil și totdeodată o concurență puțin amabilă din partea unui invitat tolerat. Felix lăsă buchetul să-i cadă lângă roata trăsurii.

— Tu n-ai cules nimic? Îl întrebă Otilia când brișca pornise.

— Sunt frumoase numai pe câmp, răspunse el, e păcat să le rupi.

După vreo doi kilometri, Felix văzu că pânza de salcâmi se alcătuia din mai multe perdele lungi, destul de depărtate una de alta. Două rânduri fură trecute, și, deodată, într-un sistem de lanuri bine tăiate, apăru în mijloc un grup de clădiri distribuite în două zone pătrate. Din cauza iluziei de șes, construcțiile păreau enorme, adevărate fortărețe. Pătratul din stânga era făcut din ziduri înalte cu acoperiș țuguiat de țiglă, cel din dreapta, mult mai spațios, era o livadă mare, împrejmuită cu mari uluci sprijinite din loc în loc de stâlpi de zid. Brișca o luă în direcția grupului roșu, apoi, ocolindu-l, se-

ndreptă spre livadă, care se zărea așternută pe jos cu un covor de iarbă, și se întoarse spre capătul cel mai din afară al pătratului verde, unde se vedea o poartă mare de zid. Trecu poarta și se aflară pe o alee bătută cu pietriș mărunt, cu stâlpi scurți de piatră de o parte și de alta, în fundul adânc al căreia răsări pridvorul cu boltă al unei mari case albe. Caii zvâcniră mai repede, și curând brișca se opri în fața unor scări. Pascalopol sări jos și, făcând o mică reverență, zise:

— Fiți bineveniți pe domeniile mele.

Otilia se ridică să sară și, cum Pascalopol aștepta cu brațele întinse spre ea, își dădu drumul realizând astfel o scurtă îmbrățișare, pe care moșierul încercă s-o mai prelungească. Ca să atenueze puțin această plăcere evidentă, Pascalopol, rămas în urmă, luă de braț pe Felix și-l conduse pe scară în sus.

— Vezi dumneata, îi zise, aici este, pentru un tânăr, o școală de energie. Vei profita.

Pascalopol dădu invitații pe mâna unei bătrâne servitoare, ca să se curețe de praf și să se spele, și dispăru pentru un sfert de ceas. Când se adunară din nou în sala de la intrare, Pascalopol era îmbrăcat într-un costum de oraș. Le arătă casa. Aceeași căutare din apartamentul de la București se regăsea și aici, într-un chip mai rustic. Doi pereți ai sălii erau acoperiți cu două mari șaluri de cașmir, arme numeroase vechi erau presărate peste tot, de tavanul de grinzi atârnau candelabre cu lumânări de ceară. O vitrină mare conținea pe un rastel numeroase puști de vânătoare. Alături de sală era o cancelarie de moșie, simplă și ordonată. În cealaltă parte se găsea sufrageria. Aceste încăperi dădeau înspre prispa de intrare. Pe o ușă din fundul sălii ieșiră într-un geamlâc ce privea în direcția pătratului cu șuri. Pe acesta se aflau ușile a numeroase alte odăi. Pascalopol le arătă o odaie cu mobilă veche de nuc, care, spunea el, aparținuse mamei sale și rămânea mereu nelocuită. O cameră spre un capăt al coridorului fu destinată lui Felix, alta, la capătul opus, Otiliei. Amândouă erau mobilate cam în același chip, sumbru, masiv și cu o solemnitate rustică, pe care o accentuau grinzile de lemn. Cei trei se întoarseră în sală. Otilia, care o luase înainte, deschisese dulapul cu puști și pusese mâna pe cea mai plină de arabescuri. Într-o clipă, Pascalopol fu lângă ea, cuprinzându-i cu putere brațele.

— Domnișoară Otilia, trebuie să fii mereu supravegheată. Puștile le țin totdeauna încărcate.

Felix nu notă atât primejdia, cât îmbrățișarea lui Pascalopol.

Moșierul îi invită în sufragerie. O masă lungă se întindea aproape de la un capăt la altul al odăii, cu două bănci laterale. Masa și băncile, din blană groasă de stejar, erau lucrate în stil țărănesc, cu încheieturi de așchii. Cuiere de lemn și blidare acopereau pereții de jur împrejur, pline de căni și blidури țărănești de toate tipurile. O mare plită țărănească cu cuptor, într-un colț, avea un rost mai mult decorativ. Marginea de sus a cuptorului era ticsită cu căni albastre de format mai mare, iar plita însăși slujea de bufet. În sfârșit, lungi culmi roșii atârnau de cele două grinzi laterale ale tavanului. O pânză de în gros era așternută numai într-un capăt al mesei. Pascalopol și Otilia se așezară alături pe o bancă, iar Felix, pe cealaltă dimpotrivă. În loc să aștepte mâncarea, Otilia mușca dintr-un măr mare, găsit pe o tipsie încărcată cu fructe, gustând suplimentar câte un bob de strugure și câte o prună.

— Domnișoară Otilia, o mustră Pascalopol, iar nu ești cuminte. Ai să te-mbolnăvești!

Otilia făcu semn că nu, cu gura plină, și, întorcându-se, se așeză călare pe bancă, cu fața spre Pascalopol.

— Ce păcat că nu e aici cocoana Aglae, să te vadă, zise acesta.

— Cocoana Aglae, pe cât am văzut, observă Felix, mai mult râzând, nu are ochi prea buni pentru Otilia, și mi se pare că nici pentru mine.

— Nu, confirmă Pascalopol, foarte serios. Într-adevăr, cocoana Aglae nu cultivă prea mult virtuțile creștine. Însă dumneata, domnule Felix, ești un om cu desăvârșire independent, și nu vad ce conflicte ai putea avea cu ea. Cu domnișoara Otilia (Pascalopol se întoarse ocrotitor către fată și părea a vorbi numai pentru ea), se schimbă puțin chestiunea. E ceva mai delicat. Dar vom lua măsuri, trebuie să luăm măsuri. Am și vorbit cu Costache. El e un om cam slab, cu ciudățeniile lui, dar bine intenționat, te asigur că e bine intenționat. Nu-l slăbește cocoana Aglae. În sfârșit, vom vedea, îți voi spune eu mai pe larg unele lucruri. Și când te gândești (făcu Pascalopol un gest de reproș amical) că toate astea ar putea să nu te mai intereseze, că eu…

Oricât s-ar fi silit Felix să nu participe la convorbire, fața lui exprima jena de a nu pricepe despre ce vorbea anume Pascalopol. Acesta tăie fraza și, smulgând un măr de la gura Otiliei tocmai când slujnica aducea castronul cu supă, îl aruncă pe un blid ardelenesc de pe masă.

— Produce mult o moșie? Întrebă Felix, numai ca să spună ceva.

— Produce, firește, răspunse Pascalopol tehnic, dacă o exploatezi rațional. Eu cultiv îndeosebi oleaginoase, cu comenzi anticipate din Anglia. Culturile specializate sunt mai rentabile. Pentru asta e nevoie însă de

inventar și de mână de lucru selectă. Trebuie să-ți mărturisesc că cu țăranii de pe aici nu prea fac treabă; de aceea vei vedea pe moșie foarte mulți ardeleni. Am și câțiva nemți, unguri, chiar și italieni, asta pentru anume specialități. Grădinăria o fac cu bulgari și cu sârbi. După o bună exploatare, toamna târziu, sunt în măsură să export, și atunci mă duc să-mi ridic banii de-a dreptul în străinătate, la o bancă unde mi se face cont. Am și eu dreptul să mă recreez.

— Cum aș vrea să merg în străinătate! Se văită Otilia. Pascalopol puse mâinile cu devotament la piept și zise:

— Domnișoară Otilia, poruncește. Am de la moș Costache învoirea să te răpesc oricând.

Otilia nu răspunse la această propunere, deviind chestiunea.

— Ai cai la moșie, pot să devin amazoană?

— Este, este, cum să nu, îți rezerv unul cu totul blând.

— Eu, zise Felix, n-am altă dorință decât să dorm în fân. Am stat numai câteva ceasuri într-o șură, la o excursie, și de atunci otava mi se pare cel mai bun culcuș.

— Dar și eu, sări Otilia, vreau să merg în șură, trebuie să fie foarte nostim.

— O, de asta să n-ai nici o grijă, o liniști Pascalopol, fân avem destul. Însă, sper că nu vei disprețui odaia pe care ți-am pregătit-o. Știi c-avem și un pian, ceea ce n-are șura…

— Pascalopol, admiră Otilia pe moșier, totdeauna ai fost chic!

— Dumneata, zise Pascalopol lui Felix, după ce te odihnești, te poți plimba pe moșie. Dau ordin să-ți dea o brișcă, dacă vrei, îți dau chiar un cal cuminte… Nu te teme… Îți dau ș-o călăuză… Aci devii numaidecât călăreț.

Felix mulțumi, rezervându-și să se gândească, însă nu putu să nu remarce că Pascalopol îi făcea un program deosebit, izolat de al Otiliei. Asta îl indispuse, fiindcă aici i se părea locul cel mai bun de a se apropia mai mult de Otilia. Pascalopol le recomandă să se odihnească un ceas după-masă, până ce el pune puțin la cale treburile moșiei, și, luându-i pe amândoi de braț, îi scoase în coridor. Felix fu condus la odaia lui, dintr-un capăt.

— Acum, zise Pascalopol Otiliei, să te duc și pe dumneata! Când însă, puțin mai târziu, Felix aruncă ochii pe fereastră, văzu că Otilia, departe de a fi în camera ei, se plimba în fundul livezii care despărțea conacul de pătratul șurilor, la braț cu Pascalopol. Acesta părea să râdă foarte voios și-și apropia pe cât putea în mers obrazul lui de al fetei. Felix simți o mare ciudă.

Sentimentul că Otilia este o ființă destinată să urmeze foarte de aproape propria lui cale crescuse mult în ultima vreme. Ar fi voit să fie foarte bogat, să fie major, să ia pe Otilia sub ocrotirea lui și să-i ofere tot ce-i oferea cu atâta ușurință moșierul. Își propunea să facă tot ce-l sfătuia Otilia, să ajungă un medic celebru, în sfârșit, orice, dar ilustru. Pe o masă lângă fereastră se aflau o călimară și câteva foi de hârtie, Felix se așeză și începu să scrie caligrafic, privind de departe pe Otilia: „Otilia, Otilia, Tilia, Tili.”

Pe la ora șase toți se reîntâlniră. Pascalopol își reluase ținuta de moșier, dar cu alt costum, cărămiziu, și aștepta în pridvor, în vreme ce trăsura era și ea trasă prin preajmă.

— Vreau să te plimb puțin pe moșie, zise Pascalopol către Otilia, cred că te-ai odihnit de ajuns.

Otilia își schimbase și ea rochia și nu părea deloc să fi dormit.

— Dar tu, Felix, nu vii cu noi? Întrebă oarecum surprinsă. Felix își aminti propunerea izolată a lui Pascalopol din timpul mesei și făcu un gest de rezistență.

— O, zise Pascalopol către Felix, mă iartă, credeam că ai fost singur. Brișca te aștepta. Desigur că poți să vii și dumneata.

Acest „poți să vii și dumneata”, tolerant, jigni puțin pe Felix, căruia totuși o rezistență prea accentuată i se păru nepoliticoasă, ostilă, fără rost în casa unui om străin. Se urcă deci și el în brișcă. Caii porniră pe aleea de la intrare, ieșiră pe poartă și, ocolind livada, se-ndreptară spre celălalt pătrat. Aci se aflau șiruri de grajduri și coșare de vite, depozite pentru unelte, case pentru argați, totul astfel așezat, încât, la zăvorârea porții celei mari curtea să rămână închisă. Fiecare grajd se compunea din două componente laterale de zid pentru vite, un șopron central pentru căruță și un pod pentru fân acoperit cu țiglă și de o înălțime considerabilă. Șopronul se încuia pe dinăuntru cu o poartă. Oamenii puteau ieși însă spre câmp printr-o ușă pătrată și cu prag înalt, care se încuia noaptea și prin care, din cauza micii dimensiuni, nu se putea scoate nimic. În schimb, câmpul nesfârșit era tăiat de ușă ca de rama unui tablou, încât priveliștea avea un aer de artificiu. Otilia vru cu orice chip să se urce într-un pod cu fân, spre veselia sfioasă a țăranilor. Nimerise scara tare, cu trepte de nuia groasă de alun, care se afla înăuntrul șopronului pentru căruțe, și se urcă repede, invitând și pe ceilalți:

— Pascalopol, nu vii? Hai, te rog, vino!

Pascalopol se arătă însă puțin contrariat de această invitație și se scuză. Otilia apăruse în fereastra podului și făcea de acolo semne de delicii.

— Felix, suie-te să vezi ce fân moale!

Moșierul, nemaigăsind alt chip de a fi pe placul Otiliei, făcu semn lui Felix să se urce.

— Vai, ce stoguri se văd pe câmp! Ale cui sunt?

— Ale mele sunt, zise Pascalopol, obidit.

— Să mergem, să mergem! Țipă Otilia și coborî numaidecât. Trăsura ieși din patrulaterul șurilor și o luă pe câmp, pe un drum indicat de roțile căruțelor. Între două linii paralele până la o distanță considerabilă și depărtate între ele cam cu o sută de metri, se întindea un loc de fânaț, de pe care iarba fusese cosită, uscată și adunată în stoguri pe marginea fâneții. Stogurile aveau forma unor sofale pentru uriași și se aliniau într-o procesiune lungă. Otilia ceru lui Pascalopol să oprească și începu să alerge de la un stog la altul, chibzuind cum să se urce.

— Pascalopol, imploră ea, hai sa ne urcăm, fă-mi plăcerea asta.

Pascalopol, silit să alerge, își ștergea sudoarea de pe frunte.

— Domnișoară Otilia, zise el cu o umbră de ironie, la vârsta mea nu mă mai urc pe stoguri. Să se suie domnul Felix.

Felix, atras de nebunia Otiliei, se urcă într-adevăr pe urmele fetei, care se cățărase cu mâinile și cu picioarele. Pascalopol aștepta jos, vădit încurcat, în vreme ce Otilia, cu mâna streașină la ochi, ca un general, făcea de sus observațiuni:

— Vai, ce de mai sunt!

— Pentru Dumnezeu, glumi Pascalopol, n-ai de gând să te urci pe toate stogurile!

Otilia nici nu-l auzise, ci continua:

— Ce se vede, Pascalopol, acolo în fund, lucios, unde sunt pomi?

— E un heleșteu!

— Un heleșteu? Auzi, Felix? Un heleșteu! Hai să mergem! Pascalopol urcă, luând aere de martir, în brișcă, împreună cu ceilalți doi, și porniră. Ieșiseră din raza culturilor, și acum se vedea ceva surprinzător. Pământul scăpat de strânsoarea vegetației era negricios și colbos, încât caii intrau cu picioarele în el ca-ntr-un lichid fumegător. O perdea groasă și scundă de sălcii se rezema în jos pe orizont, și din cauza netezimii solului toată întinderea avea înfățișarea unui smârc, cu deosebirea că adevăratul heleșteu era mai întunecos și lucios. Smocurile rare de buruieni înfipte ca niște gheare întoarse în sus semănau cu ierburile din iconografia bizantină. Și, ca și acolo, un soare uriaș de aramă se lăsa înroșit pe zare.

Priveliștea era sinistră și grandioasă. În apropierea heleșteului, pământul începu să se înnoroieze și să se crape în câteva mici râpe. Apa se întindea neagră, liniștită, sprijinindu-se în fund pe un pâlc de sălcii și, la margini, pe păpuriș tăiat asemeni unei perii. O bună parte din suprafața apei era presărată cu cotoare retezate de trestii și chiar cu trunchiuri de copaci, de unde se vedea că apa se întinsese cu mult peste albia ei veche. Părea că aici fusese o stațiune preistorică pe palafite, din care nu mai rămăsese decât pilonii. O spumă groasă, băloasă ruina toată fața apei verzi, și un miros pătrunzător de lintiță umplea aerul. Dinspre sălcii, câteva bivolițe și vaci înaintau până la pântece în apă, supravegheate de un copil gol, cu abdomenul prea umflat. Un muget răsună prelung din depărtare, și din băltoacă îi răspunse, cu tonuri scurte de flaut, broaștele. Era o apă mocnită, smârcoasă, cum apare uneori în visele grele în care adormitul se cufundă mereu în nămoluri universale și nu scapă de ele decât zburând pe deasupra. Un om venea de undeva, de-a lungul bălții, cu o coasă pe umăr. Umbros, deșirat, cu fața suptă, împăroșată și ceroasă, părea însăși moartea. Otilia voia să guste și aici senzațiile apei și se pregătea, spre spaima lui Pascalopol, să-și scoată ciorapii, când un om călare se îndreptă spre grupul celor trei, ridicând furtuni de praf.

— Ce s-a-ntâmplat, Ciucene?

— Au venit domnii de la societatea pentru asigurări și vă așteaptă!

— Ah, făcu Pascalopol agasat, tocmai acum!

După o scurtă chibzuire, moșierul lăsă pe cei doi în paza omului și, încălecând pe calul acestuia, porni în trap spre curte.

Otilia nu-și părăsi gândul dintâi și, scoțându-și ciorapii, intră în apă cu picioarele ei subțiri.

— Îmi place Pascalopol, zise ea ca pentru sine, în lume e un om încântător, dar nu vrea să se urce în șură.

Otilia își ridicase rochia până la genunchi și înainta pe latura cea mai dulce a heleșteului, îndemnând și pe Felix cu atâta insistență, încât acesta îi făcu pe plac și, descălțându-se, intră și el în apă. Omul de lângă brișcă le semnala zâmbind locurile neprimejdioase.

— Când e cald tare, zise el, și nu e tulbure, apoi vine lumea și se scaldă.

Otilia făcu un astfel de gest, că Felix se sperie că avea de gând să se dezbrace spre a se scălda. Era însă prea târziu, se întunecase de-a binelea și trebuiră să se-ntoarcă, lăsând în urma lor corul de flaute acvatice.

Masa de seară decurse într-o atmosferă apăsată, fiindcă luau parte la ea trei indivizi necunoscuți, cu care moșierul avea treburi în vederea asigurării de incendiu și inundații a unor magazii cu cereale, deși dorința lui vădită era de a sta de vorbă în toată tihna cu Otilia. Indivizii întrebau și vorbeau numai în legătură cu afacerile lor. După-masă, Pascalopol, scuzându-se cu o privire plină de înțeles, intră cu cei trei indivizi în cancelarie, unde se iscă o discuție de specialitate, încordată.

— Felix, zise Otilia tânărului, luându-l de braț, hai să mergem la stoguri.

Și, fără a mai aștepta răspuns, făcând numai un semn lui Pascalopol din pragul cancelariei, trase de mână pe Felix spre ieșire. Livada prin care trecură era înecată în întuneric ca un cimitir, câmpul însă era luminat de lună, și, când scăpară de împrejmuirea șurilor, clăile de fân apărură ca niște mari monumente funerare. Otilia, nerăbdătoare, o luase înainte, și Felix auzi numaidecât o fâșâitură de fânuri uscate, urmată de strigătul: „Aici, aici”. Capul fetei apăru pe o claie, aureolat de lună. Felix și Otilia se culcară pe spate cu mâinile sub cap și priviră cerul. Se auzeau numai lătrături de câini, unele apropiate, altele pierdute în depărtări, și țârâitul multiplu al greierilor. Urechea nu percepea la început decât un scârțâit confuz, apoi începea să desfacă țârâiturile în infinitele lor componente, distingând semnale și răspunsuri, întreruperi, tonuri felurite. Un glas părea că răsare chiar în apropierea urechii, altul răspundea înăbușit din centrul pământului. Țârâitura curgea cu monotonia tictacului unui ceas, neobservată prin obișnuință, huruitoare prin prea multă atenție. Ca printr-o ocultă corespondență, pulberea de stele de pe cer își schimba țesătura mereu, așa cum și-o schimbă o spumă fină de săpun care se topește. Unele stele luceau mai repede, altele se stingeau, și mișcarea continua mereu, ca o fierbere. Lipsiți de viziunea pământului, cei doi se simțeau plutind în aer ca pe o navă. Sufletul lui Felix se umplu de o liniște sfântă, de un sentiment de totală desfacere de pământ. În această navigație aeriană luase însă și pe Otilia. Fata contempla alături cerul și, fiindcă tăcea îndelung, Felix crezu că adormise. Deodată, căutându-i mâna, Otilia zise:

— Ce-ai zice dacă am cădea deodată în cer? Nu ne-am mai opri.

Felix înțelese punctul de vedere al Otiliei. Cum ședeau pe spate, aveau senzația că sunt aplecați spre concavitatea cerului.

— Atunci Pascalopol, continuă Otilia gândul ei, ar rămâne pierdut în urma noastră.

— Nu mi-ar părea rău, zise Felix, deși, recunosc că e un om foarte de treabă.

— Nu-l poți suferi? Dar n-ai motiv pentru asta. Bietul Pascalopol, el e așa de modest!

— Crezi? Am impresia că e indispus. Încep să mă căiesc că am venit.

— Ti s-a părut că e indispus? Nu-mi vine să cred. De altfel am să-l descos eu. În orice caz te asigur că nu din pricina ta, fiindcă te stimează, și-apoi tu…

Felix înțelese:„…Și-apoi tu nu reprezinți nici o primejdie”.

— Otilia, își luă inima-n dinți Felix, îmi pare bine, dar, într-un fel, și rău că am venit și aici, și la voi!

— De ce? Întrebă simplu Otilia, fără să se-ntoarcă, cu ochii mereu la cer.

— Fiindcă… Fiindcă m-am obișnuit cu tine, și încep să mă tem că voi rămâne iarăși singur.

— Ți-e frică să nu fug cu Pascalopol? Ipoteza aceasta n-ar fi cu totul exclusă. Pascalopol e un om care merită o astfel de bucurie, însă nu vreau să-l părăsesc pe papa și, prin urmare, nu te las nici pe tine.

— Dacă n-ar fi moș Costache, ai fugi, va să zică! O fată ca tine poate să iubească un om cu mult mai în etate?

— Nu m-am întrebat serios asta, dar înțeleg ce vrei să spui. Însă ce tânăr de vârsta mea îți închipui că m-ar iubi pe mine așa cum sunt? Sunt foarte capricioasă, vreau să fiu liberă!

Felix ar fi voit să spună: „Eu!”, însă nu îndrăzni.

— Aș voi odată să-ți vorbesc multe, se mulțumi el să zică, dacă vei putea să m-asculți.

— Te voi asculta! Răspunse la fel de simplu Otilia, care în tot acest timp își ținuse mâna pe mâna lui.

Un câine începu să latre violent, apropiindu-se, și un glas bărbătesc se auzi strigând în noapte: „Hei, domnișorilor, acolo sunteți?” Felix și Otilia se dădură jos și, răspunzând la apel, se-ndreptară aproape alergând spre curte. Când se arătară, ținându-se de mână, în fața pridvorului, Pascalopol ședea gânditor la o măsuță. Părea trist.

— V-am așteptat la cafea, zise el, poftiți! Eu, la moșie, nu prea pot fi un tovarăș agreabil pentru niște oameni tineri!

Otilia sări pe marginea scaunului lui Pascalopol și începu să îndrepte gulerul acestuia.

— De ce spui astfel de lucruri? Am plecat numai puțin, ca să poți vorbi în tihnă. Nu te preocupa de noi.

Pascalopol luă mâna Otiliei și o sărută.

Totuși, zile întregi Pascalopol fu absorbit de treburile moșiei, și cei doi invitați rămaseră de capul lor. După vreo două săptămâni, moșierul fu chiar silit să plece la București pentru două zile. În timpul acesta, Otilia, urmată orbește de Felix, născocea tot soiul de distracții, izbutind să capete colaborarea binevoitoare a oamenilor de la curte. De o cracă groasă orizontală a unui nuc bătrân legase un leagăn în care se dădea în picioare, fluturându-și fusta și părul. Intra în toate șurile și dormea în fin. Nu se lăsase până ce nu se scăldase în heleșteu, gonind pe Felix ceva mai departe. Dar petrecerea de predilecție o constituia un soi de cavalcadă specială. Argatul de la grajduri le dăduse doi cai mai ciolănoși, pentru tracțiune grea, un fel de cai normanzi mai zvelți, care se lăsau încălecați cu blândețe și fără șa, ducând pe călăreți încet, la o simplă bătaie cu palma pe spinarea lor. Cei doi, supravegheați la început de argat, se dedaseră binișor la acest sport și colindau singuri moșia. Însă Otiliei îi venise alt gust: să se urce chiar pe calul lui Felix. Calul, masiv, suportă fără obiecție îndoita greutate, și astfel oamenii văzură, crucindu-se, noua arătare, un cal purtând în spinare un bărbat și o fată, care stătea în față, lângă coamă, băiețește, cu fluierele picioarelor scăpate de sub rochie. Otilia găsea că acesta e sportul cel mai chic.

— Simt nevoia, îi mărturisi într-o astfel de cavalcadă Felix, după atâta singurătate, să iubesc pe cineva, să am o tovarășă… Nedespărțită.

— Felix, îi răspunse Otilia, ești încă prea tânăr. Tu nu trebuie să te gândești la iubire, înainte de a-ți face o carieră strălucită. Iubirea, măsură ea vorba, e un cuvânt mare, dar apoi vezi că singură n-ajunge. Dacă un tânăr ar avea răbdarea și bunătatea lui Pascalopol, cum l-aș iubi!

— Pascalopol e și bogat, observă fără nici o intenție ironică Felix.

— O, nu pentru, asta, protestă Otilia, însă e adevărat că numai un bogat ca el poate să fie generos și gata de-a face unei femei orice capricii. Eu am un temperament nefericit: mă plictisesc repede, sufăr când sunt contrariată.

— Va să zică, cugetă tare Felix, ca să fiu iubit, va trebui neapărat să devin bogat?

— Poate că da, însă nu-i de ajuns. Papa, să știi, e foarte bogat, și-l iubesc mult, însă nu poate să facă fericit pe nimeni. Mama a murit de supărare.

Pascalopol aduse de la București știri neprevăzute. Stănică se căsătorise de două săptămâni, adică numaidecât după plecarea Otiliei. Toate formalitățile le avea de mult îndeplinite, amânase doar sistematic solemnitatea, pentru a constrânge pe Simion să-i acorde zestrea cerută. Lucrul se putuse deci face repede și într-un „cerc intim". Dar pe dată ce formalitatea civilă fu îndeplinită (aceea religioasă fu respinsă ca prejudecată învechită), Stănică și Olimpia se năpustiră asupra casei căpătate drept dotă și vrură să intre în stăpânirea ei numaidecât. Casa era însă închiriată, și, cu drept cuvânt, chiriașul nu consimțise să se mute înainte de Sfântul Dumitru. Stănică devenise agresiv, îl amenință, îi găsi viții de executare a contractului, îi trimise somații în numele Aglaei, care, plictisită, se-nvoi cu chiriașul, plătindu-i o despăgubire, și acesta, în sfârșit, permise familiei Rațiu să pună stăpânire pe proprietățile ei. Cei doi n-aveau însă nici o mobilă. Olimpia de o parte și Stănică pe de alta începură să jefuiască amabil pe Aglae, Simion și Aurica, lingușindu-i și sâcâindu-i. Stănică pretinse că nu poate înțelege un cămin fără un document cât de neînsemnat că era ginerele unui artist așa de mare ca Simion. Îi „smulse" câteva tablouri, pe care apoi le aruncă în pod, cerând însă cele trebuitoare mobilării unei săli vrednice de aceste comori. Aglae le dădu tot ce putu. Soții Rațiu, nepăsători acum de posibilele reacțiuni ale lui Simion, veneau cu îndrăzneală, aproape în fiecare zi, și se invitau la masă. În astfel de împrejurări, copilul, numai de două luni, fu cu totul părăsit. Uitat în odaie cu ușa închisă, dar cu un geam de sus deschis, copilul se zbuciumase, poate cu febră, și căzuse jos din patul neîngrădit. Plin de contuziuni muri repede. Olimpia primi lovitura cu mult calm, aproape ca o ușurare, Stănică însă păru desperat. Sosi cu părul vâlvoi în casa Aglaei, repetă scena inimii slăbite, notifică la toți că existența lui era zdrobită. Aurel fusese cel mai inteligent copil de pe lume și prevestea de pe acum o carieră strălucită. Stănică povestea fel de fel de dovezi de precocitate, pretinzând că limbajul însuși se manifestase la copilul său. Refuză să se scoale de pe pat, sfătuind pe toți să se ducă să ajute pe Olimpia, care este tot așa de doborâtă, și mărturisind că, fără ajutorul altora, el nu va fi în stare nici măcar să înmormânteze mortul. Într-adevăr, nu făcu nici el, nici Olimpia nici un gest serios în direcția asta, încât cheltuiala căzu în spinarea familiei Tulea. Stănică ceru chiar bani să comande monument copilului fără pereche, și Otilia bănui că Pascalopol însuși fusese supus unei taxe. La înmormântare, Olimpia fu nepăsătoare, plictisită, Stănică însă plânse cu hohote, câștigându-și simpatia femeilor care se găsesc mai tot

timpul prin cimitire. Pascalopol arătă celor doi un număr din Universul, în care se citea la coloana anunțurilor mortuare această compunere patetică:

Otilia zâmbi puțin, apoi, devenind serioasă, zise:

— De Stănică ăsta am avut repulsie chiar de la început. Îl cred capabil de orice și mă tem de el. Papa e slab, cum îl știi, n-ar trebui să-l primească în casă prea des.

— Împărtășesc în totul impresia dumitale, domnișoară Otilia, și am făcut ce am putut să deschid puțin ochii lui moș Costache. Cocoana Aglae și Stănică, iată o tovărășie primejdioasă.

Așa vorbi Pascalopol, trăgând rar câte un fum de țigare. Felix nu-și putu da seama cam ce pericol putea reprezenta, pentru Otilia, Stănică. Întâmplările ce urmară îl întăriră însă asupra dreptății aprehensiunilor Otiliei și ale lui Pascalopol.

Zilele trecură astfel cu mari absențe ale moșierului și cu încercări ale lui de a realiza față de Otilia atracțiile unui om în stare de orice zburdălnicie. Otilia îl copleșea cu calineriile ei, care strângeau inima lui Felix, în vreme ce Pascalopol însuși se adumbrea de ușurința mai tinerească cu care acesta se adapta temperamentului fetei. Felix admiră caracterul bun al moșierului, care oscila nesigur între sentimentul erotic și cel de paternitate, aci detestându-i cordial prezența, aci luându-i cu afecțiune brațul, ca unui fiu mare. Învins de această discreție nobilă, Felix se prefăcea din ce în ce mai mult că e interesat intens de aspectele câmpului și dispărea, lăsând pe Pascalopol să se bucure în voie de familiaritatea Otiliei, încredințat pe zi ce trecea că ea nu depășea marginile unui nevinovat joc de salon. Totuși, într-o zi, fu, fără să vrea, pricina unei scene pe care o regretă. Otilia voise din nou sa meargă călare și-l invitase s-o ia alături pe același cal. Trecea astfel mândră și veselă prin apropierea curții, când Pascalopol, care nu mai văzuse acest inedit gen de călărie, le răsări înainte.

— A, zise el puțin palid, faceți cavalcadă matinală. Felix făcu gestul de a-l saluta, dar se opri, căci își dădu numaidecât seama de ridicolul situației. Pascalopol o luă înainte spre grajduri, ca și când ar fi fost în mod special ocupat.

— Mi se pare, observă Felix, că Pascalopol e indispus.

— Așa mi se pare și mie, trebui să recunoască Otilia, și, dându-se numaidecât jos de pe cal, o luă repede pe urmele lui Pascalopol. Felix porni spre grajd. În drum, zări pe Otilia și pe Pascalopol de braț, îndreptându-se

spre curte. Cel din urmă se arătă cucerit de gingășiile Otiliei, păstrând numai resturile unei supărări amuzate.

— Otilia, spuse Felix în aceeași zi fetei, eu aș vrea să plec de aici.

— Și eu cred că e vremea să plecăm, consimți Otilia. A doua zi se întorceau la București.

VII

Când, pe toamnă târziu, Felix, acum student în anul întâi la Medicină, se găsi întâmplător în casa Aglaei, Aurica nu uită să-l atragă în punctul ei de vedere.

— Nu-mi explic, insinuă ea, cum poți dumneata, un tânăr așa de distins și de familie bună, să ieși pe stradă cu o destrăbălată ca Otilia.

— Otilia e foarte cuminte! Protestă Felix.

— Nu știi dumneata toate, se încăpățână ea. O vede o lume întreagă hârjonindu-se cu fel de fel de tineri. Dac-ar ști Pascalopol, care moare după ea!

— Otilia urmează Conservatorul și are, se-nțelege, colegi cu care stă de vorbă. Nu e nimic extraordinar în asta.

Aurica luă un aer de compătimire:

— Cum vă amețesc unele nebune pe voi, bărbații! Apoi oftă: N-am avut darul ăsta! Poate azi eram și eu altfel!

Tocmai atunci pică Stănică, din ce în ce mai asiduu în casa Aglaei, cu care părea a se-nțelege foarte bine. Era mai roșu la față și renunțase la orice boală.

— Nu știți noutatea, vesti el tare, acum am aflat-o de la contabilul lui Pascalopol. Pascalopol se logodește cu Otilia.

Se produse atunci o reacție neașteptată. Aurica se făcu galbenă, apoi începu să tremure din toți mușchii feței și, în sfârșit, izbucni într-un plâns ridicol, cu sughițuri ascuțite. Se aruncase pe canapea și, cu batista la ochi, scâncea, după aceea, comprimându-și fața, ieși ca o nebună din odaie și-și duse în camera ei, vecină, ecourile plânsului.

— Dar ce s-a-ntâmplat? Întrebă Aglae, atrasă de zgomot. Stănică repetă știrea.

— Proastă ești tu, Aurico, vorbi Aglae suspinătoarei prin ușa deschisă, să-ți faci sânge rău pentru o dezmățată!

— N-am avut noroc, se căină Aurica printre sughițuri.

— N-ai avut îndrăzneală, fiindcă te-am crescut bine. Dar nici de una ca ea nu s-alege ceva. S-o găsi cineva să deschidă capul lui Pascalopol.

— E de datoria unor oameni de onoare să informeze pe Pascalopol asupra consecințelor. Trebuie împiedicat și moș Costache, observă Stănică.

Aglae făcu un gest de dispreț.

— Costache se uită numai în ochii ei. E în stare, Doamne iartă-mă, de toate năzbâtiile.

Felix ar fi râs în altă împrejurare de plânsul așa de naiv invidios al Aurichii. Îl împietrise însă știrea logodnei Otiliei, pe care o credea adevărată. Comunicând Otiliei scena din casa Aglaei, aceasta zâmbi dând din umeri.

— Fleacuri de-ale lor. Nu e nimic adevărat. Dar poți să-ți faci o idee de ura lor. În curând, sunt sigură, o să te vâre și pe tine în chestiune.

Curând după aceasta, feciorul anunță lui Pascalopol pe domnul Stănică Rațiu. Moșierul făcu o mișcare de plictiseală și ar fi trimis vorbă că nu e acasă, dacă Stănică, venind strâns îndărătul feciorului, n-ar fi pătruns în odaie înainte ca acesta să fi sfârșit mesajul. Pascalopol întrebă din ochi pe Stănică asupra rostului vizitei, întinzându-i o cutie mare de țigări de foi, dar arătându-se mereu preocupat de alte lucruri. Stănică ședea pe marginea scaunului.

— Și eu și soția mea vă păstrăm, începu el, domnule Pascalopol, o recunoștință neștearsă pentru generozitatea cu care ne-ați ajutat atunci când am pierdut pe scumpul nostru fiu. De aceea, mi-am zis că, oricât sunt la mijloc legături de rudenie, trebuie să răspund și eu printr-un gest leal și să vă atrag atenția asupra unei primejdii. Mi s-a spus că vă logodiți cu domnișoara Otilia.

Pascalopol întrerupse cu vioiciune:

— Cine ți-a spus asta? Domnișoara Otilia?

— Nu. Vedeți, lumea vorbește. Pascalopol se posomorî din nou.

— Domnișoara Otilia, continuă Stănică, este o fată foarte simpatică, dar știți, educația ei a fost fatalmente neglijată. Moș Costache e om bătrân, nu poate s-o supravegheze, n-are interes, în definitiv.

— Pentru ce n-are interes? Întrebă serios moșierul. Stănică își pierdu puțin cumpătul.

— Pentru că, cred că știți, poate, Otilia nu e fata lui, e o…

— Domnule Rațiu, observă Pascalopol cu reproș, ești un om cu cultură, un avocat, nu înțeleg cum poți vorbi astfel de lucruri. Credeam că vii să-mi spui ceva serios.

— Depinde de cum vedeți chestiunea. E foarte serios. Otilia e tânără, neexperimentată, azi se întâlnește c-un tânăr, mâine cu altul, o fată greșește ușor. În casa lor stă un student de vârsta ei, pentru care se pare că are înclinațiuni… Cumnata mea Aurica a văzut lucruri decisive, dar, ca

domnișoară, s-a sfiit să vă comunice, de aceea am luat eu hotărârea să vă scutesc de o decepție. Înțelegeți, un om mai în vârstă, chiar bogat, nu poate lupta cu temperamentul aprins, poate prea aprins, al unei fete de nouăsprezece ani.

Pascalopol lovea nervos în birou cu coada unui cuțit de tăiat hârtie.

— În definitiv, cu ce scop îmi spui toate astea? Întrebă el, ridicându-se.

— Dar… ca să vă servesc, din recunoștință, până nu e prea târziu.

— Îți mulțumesc, zise scurt Pascalopol, acum sunt ocupat. Și trecu în altă cameră, încuind ușa după sine. Stănică mai rămase puțin pe scaun, examinând suprafața biroului. Luă în mâini o carte de vizită, o hârtie scrisă la mașină, un plic cu antet, le examină și le puse la loc, apoi scoase din cutie două țigări de foi și se ridică. La ușă se opri și, răzgândindu-se, se întoarse și mai luă încă două țigări.

Pascalopol, întors de la moșie, își reluase de mult obiceiurile și, fără a-și exagera primejdiile din partea lui Felix, venea aproape în fiecare zi la moș Costache. În seara aceasta nu veni. Pe fața Otiliei, Felix citi o umbră de preocupare. A doua zi, Otilia ieși în oraș. Întors de la Universitate, Felix o găsi stând turcește pe sofaua ei, cu genunchii strânși în brațe și cu bărbia rezemată pe genunchi.

— Sunt foarte plictisită! Aș vrea să fug undeva, să zbor. Ce bine de tine că ești liber! Aș vrea să fiu băiat.

— Nu vrei să-mi spui ce ai? O întrebă Felix, blând.

— Nimicuri, niște mizerii, de ce să le mai știi și tu. Atâta îți spun, că vreau să plec de aici.

Felix se îngrijoră din nou.

— Unde vrei să pleci?

— Oriunde. Și cu tine aș pleca.

— Otilia, se exaltă Felix, fac pentru tine tot ce-mi spui. Știi că am oarecare venit, o casă, vei fi… Sora mea, dacă vrei așa.

Otilia începu să zâmbească și mângâie matern și cu vârful degetelor subțiri obrazul lui Felix.

— Sunt o nebună, Felix, nu trebuie să te iei după mine. Tu nu ești încă major, deși papa ne-ar da voie să facem orice năzbâtii, să ne așezăm și-n lună. Însă ar vorbi lumea pe seama ta. Tu trebuie să fii liber, să muncești. Altfel, îți ratezi cariera. Am să-l rog pe papa să se mute de aici.

Otilia se ținu de cuvânt și, copleșind pe moș Costache cu mângâieri, începu să-l roage:

— Papa, să ne mutăm de aici, te rog, ai unde. Felix e prea departe de Universitate, și ar avea nevoie de o cameră mai bună, să-și primească colegii. Și eu mă duc greu la Conservator. Ai casa din strada Știrbey Vodă. Doar Felix plătește.

Gâdilat de brațele Otiliei, moș Costache rezista moale, cu vocea lui răgușită.

— Are să fie cam greu, pierd un venit…

— Papa, te rog, hai să ne mutăm.

Moș Costache spuse Aglaei noua hotărâre. De altfel, își făcuse socoteala că ar putea să închirieze casa din Antim mai scump decât cealaltă.

— Cine ți-a dat ideea asta? Se răsti aceasta. Luat repede, Costache mărturisi:

— Otilia. E departe de Conservator.

— E departe de bărbați, îl parodie Aglae. N-ai să lași casă bună, bătrânească, pe mâini străine. Atât îți spun!

Moș Costache nu îndrăzni să scoată nici un cuvânt și, când Otilia îl îndemnă din nou să se mute, căută să iasă din încurcătură cu un:

— Să vedem! Să ne mai gândim. Nu e nici un zor! Ostilitatea Aglaei se îndreptă încet, dar sigur și în direcția lui Felix, așa cum prevăzuse Otilia. Tânărul o constată în mici lucruri, în aparență neînsemnate. Întâi nu mai fu rugat să pregătească pe Titi pentru corigență, fiind înlocuit cu Stănică, a cărui pedagogie gălăgioasă, plină de invective împotriva școlii, se dovedi mai pe placul lui Titi. Apoi văzu că Aglae avea un chip special de a-și arăta invidia într-o privință oarecare, și anume, tăgăduind cu autoritate că ceva se întâmplase sau se va întâmpla.

— Ce faci, zisese ea lui Felix, cu un dispreț intenționat, prefăcându-se că uitase planurile acestuia, nu-ți cauți o slujbă? Ca orfan, găsești mai ușor. Să ai și dumneata un mic rost în viață.

— Urmez Facultatea de medicină, vesti Felix jignit. Aglae afectă a nu-l lua în serios:

— Aș, facultatea, asta e pentru băieți de bani gata. Îți găsește el, Costache, vreun rost pe undeva.

Felix se temu ca Aglae să nu înrâurească pe moș Costache și ca acesta să nu fie cumva în stare să-l împiedice, măcar nedându-i cele trebuitoare. Dar moș Costache, ca de obicei, nu numai nu-l stânjeni, ci părea mândru de împrejurarea asta, și, mai târziu, primi pe colegii tânărului cu mimica lui particulară, însă cu o desăvârșită îngăduință. Numai când Felix avu

trebuință de bani pentru înscriere, moș Costache se fâstâci, întrebă dacă nu se poate mai târziu, sfătui pe tânăr să ia din altă parte, că găsește el pe urmă. Cum Felix nu avea nici un „altă parte”, înfățișă cazul Otiliei, care făcu ceea ce făcuse și altă dată. Pretinse a avea ea o metodă sigură, merse prin oraș și aduse bani, cu sfatul de a nu pomeni nimic nimănui. Felix deveni, bănuitor. Titi se înscrisese mai departe la liceu, după ce dăduse corigența, și frecventa cursurile îmbrăcat în uniformă ca un ofițer. Și el începuse a-l irita pe Felix cu această convingere nestrămutată că Felix nu va urma mai departe studiile.

— Acum ce faci? Îl întrebă el.

— Mă voi înscrie la Universitate. Titi tăcu neutru, apoi spuse convins:

— Mama zice că ai să-ți cauți o funcție!

Când Felix se înscrise cu adevărat la Universitate, Aglae păru consternată.

— Tu nu supraveghezi deloc pe băiatul ăsta? Zise ea lui Costache.

Stănică deplânse soarta intelectualilor și se jură că, dacă ar fi avut din nou vârsta lui Felix, s-ar fi vârât la un meșteșug. Lucrul fiind iremediabil, Aglae începu și ea să compătimească viața medicilor, să dea pilde de mizerie, să dezguste în orice chip pe Felix. Nu trecu mult și Titi nu mai merse la liceu și apăru într-un costum civil măiestos, cu lavalieră. Taina se lămuri pe dată. Titi era prezentat ca „student” la belle-arte, unde într-adevăr se înscrisese, pretinzându-se că a terminat liceul. Acum Aglae, până mai ieri detestatoare a mâzgălelilor lui Simion, se mărturisea o admiratoare aprinsă a artelor.

— N-am vrut, zicea ea, să împiedic vocația lui Titi. Să-și cultive talentul în liniște, că îngrijesc eu de viitorul lui. Nu oricine se naște cu un dar ca al lui.

Acestea fiind spuse față de toți, Otilia făcu cu ochiul lui Felix. Aglae o observase.

— Și dacă mi-o ajuta Dumnezeu, adăugă ea înțepat, am să-l însor și să-l așez la casa lui, ca să nu cadă pe mâinile unei dezmățate.

Ironia soartei făcu ca tocmai „dezmățata” să deștepte instinctele erotice ale lui Titi. De la o vreme, acesta venea din ce în ce mai des în casa lui Giurgiuveanu, căutând în chip învederat pe Otilia. Lipsit de elocuțiune și de idei, el se așeza în apropierea fetei și zâmbea tăcut, căutând cu dificultate un prilej de convorbire. Totuși, aceste vizite dese erau surprinzătoare din partea lui Titi, care nu ar fi mers singur în casa cuiva, sub nici un chip. Titi se lăsa

îmbrăcat după gustul Aglaei, se mișca după ordinele ei și refuza să facă altceva, pe dată ce citea negațiunea în ochii ei. Acum Titi părea nervos și-și înghițea, când vroia să vorbească, prea des, saliva.

— Ce faci? Întrebă el deodată, așezându-se lângă Otilia.

— Tu nu vezi? Cos, răspunse Otilia, fără să-și ridice capul, ca unui copil mic.

Câteodată Titi ședea așa de mult, rumegând o intenție obscură și urmărind toate gesturile acesteia, încât Otilia se agasa și se ridica să plece în odaia ei. Titi o urmărea docil și acolo și se posta în pragul ușii.

— Titi, tu n-ai nici o ocupație?

— Nu! Răspundea naiv Titi, urmărindu-și gândul neexprimat. Un instinct de fată însă făcea pe Otilia ca față de Titi să-și supravegheze gesturile ei, așa libere și de nepăsătoare, de obicei. Titi începuse să fie congestionat la față, distrat, și Aglae, bănuind pricina, îl îndemna să plece de acasă. Stând pe bancă chiar alături de Otilia, fiind de față și Felix și vorbind cu toții despre colegele lor, Titi, râzând chinuit, apucă stângaci brațul gol al Otiliei.

— Dar stai frumos, Titi, ce ai? Se irită aceasta și privi semnificativ în ochii lui Felix.

Titi puse lui Felix, între patru ochi, o întrebare care-i sui acestuia tot sângele la cap:

— Ascultă… Tu ești bine cu Otilia… Spune drept… Se pretează?

— Cum poți jigni pe Otilia, se indignă Felix, presupunând asemenea lucruri? Otilia e o fată cuminte.

Titi mestecă saliva, preocupat și incredul:

— Mama spune că a văzut-o cu mulți.

— Nu e adevărat, nu e adevărat! Negă Felix aprins. Într-o zi însă, Titi, după o lungă ședere nemotivată în apropierea Otiliei, care citea, îndrăzni un gest oarecare de concupiscență, care irită pe fată.

— Ești nebun, Titi, țipă ea, pleacă de aici!

Țipătul ei fu auzit indirect de Aglae, care se mânie foc, însă nu pe Titi, ci pe Otilia. Ea își vărsă toată ciuda față de moș Costache, fiind sigură că Otilia o auzea dintr-o odaie alăturată:

— Nici n-a pus mâna băiatul pe ea. Și dacă ar fi pus, ce? Fete ca ea pentru asta sunt. Să trăiască discret cu băieții de familie, să-i ferească de alte lucruri mai rele.

Otilia apăru pe ușă cu coama mânioasă, cu ochii încărcați de fulgere.

— Papa! Strigă ea, ori plec pentru totdeauna din casa asta, ori tanti Aglae nu mai calcă pe aici.

Moș Costache holbă ochii, și așa prea holbați, și deschise brațele ca un om ce stă să se-nece, privind cu teroare și implorare când pe unul, când pe altul. Aglae făcu o strâmbătură de sfidare, dar nu îndrăzni să mai vorbească, uimită de neașteptata reacțiune. Costache, după ce așteptă în zadar ca cele două părți să se potolească, spre a-i cruța trebuința de a lua o atitudine, își dădu seama de tăria mâniei Otiliei, care aștepta inflexibilă.

— Nu-nu-nu… Trebuie. Să-să-să… Spuneți vorbe grele, se bâlbâi el către Aglae, la plural, spre a atenua prin echivoc reproșul.

Aglae ieși, trântind ușa. Otilia merse către moș Costache, îl îmbrățișă tristă, dar fără să plângă, și, lăsându-și capul pe umărul lui, spuse alintându-se:

— Papa, de ce lași tu să mă batjocorească, știi bine că nu le-am făcut nimic?

Moș Costache, în loc de orice răspuns, o strânse ușor în brațe.

Acum tanti Aglae nu mai venea în casa lui moș Costache, spre întristarea acestuia și bucuria Otiliei. În schimb, atât Costache, cât și Aglae, ca să poată păstra comunicarea între ei, unul, din lașitate, cealaltă, din interes, se foloseau de Felix, care începu să fie, fără voia lui, un agent de legătură. În același timp, Stănică făcea cu ochii lui ceea ce ar fi voit sa facă Aglae. Se-ntâmplă ca o dată Stănică să-l găsească în casă, în odaia lui, numai pe Felix, care citea un curs de anatomie. Venise tiptil, trecând prin toate odăile fără să trântească ușile, așa încât Felix fu speriat când auzi înapoia lui un glas bărbătesc. Stănică începu să se plimbe prin cameră, examinând cu atenție toate lucrurile și vorbind cu o bonomie intenționată, ce presupunea complicități din partea lui Felix.

— Va să zică, aici stai… Nu e rău (Stănică înfipse mâna în saltea, privi fugitiv în dulapul de haine), are mobile moș Costache… Nu știi cât îți reține pentru pensiune? Te pomenești că nu știi nici ce venit ai! Să știi că am să mă interesez, aflu eu prin oamenii mei, moșu e pezevenghi (Stănică ieși în geamlâc, continuând vorbirea și mai tare, și deschise ușa de la odaia Otiliei), e bogat putred, dar se ascunde, nici nu poți ști bine ce are și ce n-are. Aici șade Otilia! Frumos! Frumos! Nostimă fată, Otilia (Stănică făcu cu ochiul lui Felix), are temperament, știe Pascalopol după ce umblă, stai alături de ea, las' că-i bine, și eu, când eram student, ședeam la gazdă pe aceeași sală cu o fată delicioasă, eh, ce fată, să te ferești însă de Otilia, e

șireată, fă-ți interesele și atât, nu te cola, las' că nu ești dumneata prost, nu te văz eu? (Stănică făcu iar cu ochiul lui Felix, căruia îi ardeau obrajii de ciudă.) Dar ce are Otilia aici? (Stănică îi scotocea acum prin sertare.) Ce de inele, ce de cercei, batiste fine, fleacuri scumpe, Pascalopol să trăiască… Cu Otilia, dacă ai bani, bine, dacă nu, te plantează. (Stănică începu să coboare scările, condus strâns de Felix, care se temea să nu ia ceva din casă; ajunși în odaia cu masa de joc, începu din nou să scotocească, întoarse tablourile pe dos, cercetă căptușeala de lemn a oglinzii, aruncă ochii în toate părțile, în sfârșit ridică capacul cheselei cu tutun și începu să miroasă.) Are tutun bun moșu, și știi de unde, nici nu-ți trece prin gând, are debit de tutun, pe care îl exploatează prin alții, tot Pascalopol i-a făcut rost de brevet, câștigă grozav, fiind în centru. (Stănică vârî mâna adânc în chesea și-și umplu buzunarul cu tutun.) Uite, oameni ca ăștia lasă succesiuni încurcate, ți-o spun eu, ca avocat, nu fac testament, sau fac unul neștiut de nimeni, în favoarea câte unui șiret. Otilia ce treabă are? Noi, familia, dacă am fi mai energici, am putea lua măsuri, știi, sunt destule, debilitate mintală etcetera, etcetera, dar moșul e pezevenghi, îl învață Otilia și-l ajută Pascalopol. Ascultă, spune drept, în fond e în interesul dumitale, eu pot să-ți fiu de mare folos în carieră (am să-ți recomand o fată faină, unică), n-ai auzit pe moș Costache vorbind de testament, de adopțiune, de lucruri de astea, în sfârșit? E discret moș Costache, dar dumneata trage cu urechea, mai ales când vine Pascalopol. Mai treci pe la noi, întreba Aurica de dumneata!

Din această pălăvrăgeală a lui Stănică, Felix fu nevoit să constate că unele lucruri nu erau lipsite de adevăr. Mergea pe stradă cu un coleg de facultate, când deodată acesta îl trase repede de braț.

— Vino-ncoace, să ne ascundem colo în gang. Trece în colț proprietarul meu, căruia nu i-am plătit chiria pe luna asta.

Se aflau pe bulevardul Elisabeta, pe porțiunea dinspre Cotroceni. Felix aruncă ochii și zări pe moș Costache, care o lua în direcția Căii Plevnei. Întrebă mirat:

— Acela e proprietarul? Dar bine, este unchiul meu, Costache Giurgiuveanu.

— Nu mai spune! Chiar așa-l cheamă.

Colegul îl informă că ședea într-o casă de raport cu câteva caturi, foarte modernă, însă cu apartamente mici, pe care proprietarul le închiria la studenți, la intelectuali tineri în concubinaj, scoțând astfel un venit mai mare. Accepta chiria lunar, în schimb se acoperea printr-o poliță scadentă la

data exigibilității ei. În caz de neplată, preschimba polița sporindu-i cifra, sau o protesta, dând afară pe chiriaș. În genere însă îngăduia pe toți cu multă bonomie, fiindcă prin sistemul polițelor și al întârzierilor, chiria, mică în teorie, se dubla. Plătită anticipat, chiria era, de pildă, patruzeci de lei lunar, polița era de optzeci de lei, la întârzieri cu preschimbări se adăuga dobânda. Când tânărul chiriaș se încurca, moș Costache nu devenea brutal. Arunca ochii prin casă, ajuta memoria debitorului și-i cerea, bunăoară, dacă era student în medicină (pe aceștia îi prefera), tratate de medicină, cursuri, articole de obicei scumpe. Felix își aduse aminte fulgerător atunci că moș Costache se oferise să-i cumpere el, punându-i în cont, anume manuale, ceea ce-l surprinsese ca contrastând cu aparenta lui ignoranță, și că chiar îi adusese unul, în perfectă bună stare, cu excepția unei semnături rase cu un briceag. Colegul îi mai povesti că moș Costache vine des să vadă casa, îi dă târcoale atente, privind-o cu mâinile la spate de pe trotuarul opus, ba urcă scările, ascultând uneori zgomotele din casă, că instalase, unicul în București, un dispozitiv care face ca becul electric, aprins cu comutatorul de jos, să se stingă cam în clipa când chiriașul ajunge la etaj. Asta, pentru a evita rămânerea peste noapte a unei lămpi aprinse. (Felix se gândi prin contrast la lampa cu petrol din casa lui moș Costache.) De altfel, bătrânul nu făcea nici o observație, privea cu ochi paterni pe tinerii care aduceau femei și le saluta ceremonios pe acestea, dacă păreau de condiție bună. Colegul mai adăugă că moș Costache avea obiceiul să încerce de a da restul, la unele sume plătite, în timbre poștale, pe care le ținea într-un portofoliu gros, legat cu gumilastic, pretextând că n-are mărunțiș. Felix își aminti numaidecât de debitul de tutun denunțat de Stănică.

Spre Crăciun, Stănică apăru în casa lui moș Costache cu un individ necunoscut, între două vârste, îmbrăcat în haine prea lungi, ponosite, cu mari mustăți roșcate căzând peste buze, cu capul ras. Avea înfățișarea nerușinată, ipocrită a avocaților de provincie, siliți să facă orice pentru a trăi și lipsiți de orice scrupule. Fața îi era rumenă, înfloritoare, iar ochii, spălăciți. Întâmplător, se afla și Pascalopol, fiind spre seară, alături, se-nțelege, de Otilia și de Felix. Acesta rămase nedumerit când Stănică recomandă pe individul roșu:

— V-am adus un doctor fain, eminent, prieten intim al meu, domnul doctor Vasiliad, cam grecotei el, nu-i vorbă, dar bun doctor, pe mulți a sculat din pat.

Stănică vorbea familiar, cu pretenții de umor, însă Pascalopol nu gustă deloc spiritul lui și lăsă privirea în jos, jenat. Doctorul se așezase îndrăzneț pe scaun și aștepta ca un specialist chemat într-adins. Felix schimbă câteva ocheade cu Otilia. Vădit, amândoi nu înțelegeau ce voiau cei doi musafiri.

— Papa, întrebă Otilia, ești bolnav? Tu ai chemat pe domnul doctor?

— Nu, nu, nu, se apără Costache, înspăimântat la ideea de a plăti vreo vizită. N-am chemat pe nimeni.

— Ei, frate, preciză Stănică cu aer jignit, domnul doctor nu ia nici un ban, l-am adus eu ca pe un prieten, să-l cunoașteți și dumneavoastră, dar ar fi bine să vă examineze puțin, nu strică, e mai cuminte să chemi doctorul când ești sănătos. Nu e așa, Vasiliad, ce zici?

În loc să se arate jenat, ca o cântăreață căreia i se cere să cânte la vizite, doctorul răspunse hotărât:

— Se-nțelege, se-nțelege!

— Ce spui, Vasiliad, de verișoara mea Otilia, zise Stănică, arătând spre fată, nu-i așa că-i strașnică?

Vasiliad păru a aproba, dar întrebă judecătorește:

— Sunteți căsătorită?

— Aș, pufni Stănică, ce căsătorită! Nici n-o sfătuiesc să se căsătorească. Azi, o fată frumoasă și inteligentă face carieră strălucită, dacă n-are prejudecăți. Ce să se mărite? Cântă admirabil la pian, vorbește două limbi străine, i-ar trebui o protecție mare. Ai văzut Lilly de Georgiades! A luat un premiu la Nisa acum trei ani!

Otilia se-ncruntă de bunăvoința trivială a lui Stănică, și Pascalopol începu să bată nervos cu degetele în masă. Lilly de Georgiades era, alături de Mița Biciclista, o curtezană de stil mare a Capitalei din acea epocă.

— Examineaz-o pe Otilia, stărui Stănică. E cam nervoasă, debilă.

Otilia opri scurt, cu un gest ironic, pe doctor, care se mișcase spre ea.

— Mersi! Nu sunt bolnavă, sunteți prea gentil!

— Nu știi, Otilio, declamă Stănică, ce ureche fină are doctorul! Minunată! Dacă-l aduceam la vreme la îngerașul meu, azi ar fi trăit. Să știi ce te așteaptă, să previi, ăsta e rostul medicinei! Moș Costache, te rog eu (Stănică făcu din mâini semnul rugăminții), am văzut că tușești, ai să-mi mulțumești.

Vasiliad se ridicase, îndreptându-se spre Costache, care implora pe ceilalți din ochi să-l salveze, în vreme ce Stănică, spre a-i zădărnici rezistența, îi și trăsese haina.

— Găsesc că nu e potrivit, protestă Otilia cu oarecare iritare, să-l examinați pe tata, fără rost, să-i mai vârâți în cap cine știe ce idei.

Stănică izbutise sa tragă și vesta și se făcu că n-aude pe Otilia.

— Ai să-mi mulțumești, nu altceva! Asigură el pe moș Costache. Ureche minunată.

Doctorul Vasiliad comandă profesional bătrânului:

— Scoateți-vă și cămașa!

Acesta, intimidat, se execută, aruncând o uitătură vrednică de milă către ceilalți, care nu se putură abține de a nu zâmbi.

— Câți ani aveți? Întrebă doctorul, imperios. Moș Costache se fâstâci. Era învederat că nu-i plăcea să-și spună vârsta.

— Șaizeci și șapte, șaizeci și cinci… Nu știu!

— Hm! Făcu doctorul, în timp ce Stănică se-nvârtea, frecându-și mâinile, în prada unei vizibile satisfacții. Ați suferit de vreo maladie infecțioasă intimă, soția dumitale a făcut avorturi?

Moș Costache se-ngălbeni, iar Pascalopol interveni:

— Domnule doctor, eu cred că la o consultație de amuzament nu e nevoie de întrebări nepotrivite, când sunt de față și domnișoare.

— De ce, de ce? Sări țanțoș Stănică, domnul doctor trebuie să știe tot!

Doctorul nechemat așeză pe bolnavul fără voie pe un scaun, îi ciocni genunchii, așezați unul peste altul, spre a le controla reflexele, încercă cu un ac de gămălie sensibilitatea epidermei, privi pe Costache în pupilele ochilor, cu ajutorul unei lumânări apropiate brusc, îl puse să scoată limba afară și s-o țină dreaptă, îl chestionă apoi într-un mod straniu: cât face 15 + 18, în ce an se află, cine este rege. Moș Costache, așa de supus prin firea lui, se cam supără:

— Crezi c-am ajuns în dddoaga copilăriei?

— De câtă vreme aveți această dificultate la vorbire? Întrebă doctorul, privind cu înțeles spre Stănică.

Iritat de îndrăzneala lui Vasiliad, moș Costache se bâlbâi și mai rău:

— Uuunde vvvezi dum… Dumneata că am dificultăți?

— Așa vorbește dumnealui totdeauna! Asigură Stănică. Felix, deși la începutul studiilor, din scurta lui experiență prin contactul cu colegii, prin lectura din proprie inițiativă a unei patologii generale, înțelese că Vasiliad umbla să descopere la moș Costache o atingere a sistemului nervos, vreo infecție localizată. Din felul cum examina doctorul, nu i se păru că are de-a face cu un practician bun.

— Domnule doctor, zise el, ceea ce bănuiți dumneavoastră, examinând reflexele, nu poate exista în nici un caz în această casă.

— Dumneata ai noțiuni de medicină? Întrebă Vasiliad, ostil.

— Domnul este student în medicină! Comunică Stănică. Doctorul se încruntă și deveni deodată servil.

— Daa? N-am știut! Firește că nu e nimic. Dar noi ne facem datoria.

— În cazul de față, mi se pare că vă amuzați pe socoteala lui papa, adăugă Otilia.

Pascalopol privi la cei doi tineri cu simpatie și bătu aprobativ pe Felix pe umăr.

Vasiliad începu acum să facă auscultația plămânilor, ducându-și urechea deasupra spinării bătrânului.

— Spuneți treizeci și trei, comandă el.

— Cccum?

— Spuneți tare: treizeci și trei. Așa. Tușiți. Din nou: treizeci și trei.

— Treizeci și trei. Treizeci și trei. Treizeci și trei. Doctorul ridică capul.

— Ați suferit vreodată de vreo congestie la baza stângă?

— Nu-nu-nu! Se apără Costache, puțin palid.

— Ați avut ceva: aud crepitațiuni.

— Domnule doctor, sări Pascalopol, lăsați omul în pace. N-a avut nimic.

— Nu aveți din când în când sufocațiuni, palpitații? Moș Costache ezită, indispus.

— Am să vă dau un calmant foarte bun, insinuă doctorul!

— E vârsta, firește, comentă sinistru Stănică. Examinează și inima, Vasiliad.

— Se-nțelege, se-nțelege.

Vasiliad ordonă lui moș Costache să-și oprească respirația și-și puse urechea pe pieptul lui, în vreme ce cu mâna dreaptă îi lua pulsul.

— Oarecare oboseală, decretă el, nesolicitat, evident, îngroșarea vaselor. Sunteți cam sanguin, cam rumen la față. Trebuie să vă feriți de accidente. Mâncare mai puțină.

Doctorul se pregătea să continue examenul și în direcția nutriției, însă moș Costache începu să reziste. Își trăsese cămașa și se îmbrăca.

— Ajunge, ajunge, n-am nevoie, mulțumesc, bombăni el.

— Suntem grăbiți, domnule doctor, tăie scurt Pascalopol, ridicându-se, tocmai voiam să ieșim în oraș. La revedere. La revedere, domnule Stănică.

— Circulația dumneavoastră e singura chestie care trebuie să vă preocupe, urmă doctorul, ca să dea o înfățișare onorabilă concedierii.

— Nu-i așa? Nu-i așa? Exultă Stănică, nu se știa dacă de recomandarea doctorului, sau de știrea proastei sănătăți a examinatului.

Ca să scurteze comedia, Pascalopol trecuse în odaia alăturată, trăgând printr-un semn pe toți ceilalți ai casei. Moș Costache se duse supărat în odaia lui, să-și dreagă îmbrăcămintea, iar Otilia veni cu informația că Stănică și doctorul trecuse, prin stradă, în curtea Aglaei.

— Ceea ce face Stănică mi se pare foarte suspect, spuse Pascalopol către Felix și Otilia. Să fiți cu ochii în patru. Cu siguranță că doctorul a fost trimis de cocoana Aglae. Am impresia că am auzit de el, e unul dintre acei ratați ai meseriei, cu care se aranjează decesele cu moșteniri importante, gata să dea orice mărturie.

— Dar ce rost are să vină aici, nu înțeleg, spuse Felix.

— Zici că îi făcea examenul sistemului nervos? Urmă Pascalopol, apucând pe Felix prietenește de braț. Întreba de infecții, de avort, firește. Cu alte cuvinte, voia să vadă dacă nu cumva Costache e pe cale de a se scrânti, de a deveni iresponsabil. Un șnapan de ăsta, care are curajul să intre nepoftit în casa omului și să-l dezbrace, e în stare de orice. Poate să insinueze că a avut impresia că Costache era atins, că bâlbâiala, pe care toată lumea i-o știe, e un fenomen suspect etcetera. Dacă cucoana Aglae ar fi întrebată, ca martoră, ce știe despre bâlbâiala inofensivă a bietului Costache, ce credeți c-ar spune? Cei doi erau nedumeriți.

— Ar fi în stare să spună că Costache n-a avut-o înainte și că numai de câtăva vreme i-a venit, că Costache a început să devină iritabil, c-o gonește pe ea, pe soră-sa. Lumea o crede, ca soră.

— Dar de ce? Se chinuia mereu Felix cu întrebarea.

— Ești copil! O vezi pe fata asta? (Arătă spre Otilia.) Fata asta n-are pe nimeni, decât pe moș Costache, care, să nu fim nedrepți, o iubește. Datoria lui este însă să-i lase un rost, fiindcă i-a mâncat averea bietei maică-sa, sau s-o adopte, ca să-i asigure succesiunea. Dacă ar vrea (spuse el ca pentru sine), de mult n-ar mai interesa-o mizeriile astea. Dar, în sfârșit! Ei bine, cucoana Aglae, condusă de Stănică ăsta, care e un escroc (să nu te superi, domnișoară Otilia) și umblă după procopseală, e capabilă să declare că Costache s-a smintit și e iresponsabil, aducând mărturia doctorului. Pentru bani, capeți orice declarație. Costache pus sub interdicție înseamnă scoaterea din casă a domnișoarei Otilia.

— Vai! Se înspăimântă Otilia de raționamentul dur al moșierului.

— Așa ceva n-are să se-ntâmple, nu-ți fie teamă, o mângâie Pascalopol, Costache e sănătos, trăiește mai mult decât noi toți; dar trebuie să fii prudentă. Spionajul e cam rușinos, dar uneori e sănătos. Domnul Felix merge des prin casa cocoanei Aglae, n-ar strica să tragă cu urechea. Trebuie să țină și el la dumneata (am văzut eu că ține, nuanță Pascalopol cu o ironie bonomă), cum țiu și eu, și moș Costache… ca la o ființă gingașă, care merită ocrotirea, ca la o floare rară. (Felix privi pe moșier, aprobând, gata la devotamente.) Să fim preveniți, să nu-i facă lui moș Costache cine știe ce boroboață. Stănică ăsta e îndrăzneț, nerușinat, știe, ca orice avocat, toate șicanele.

— Nu-mi vine să cred, mai rezistă conștiința Otiliei, că tanti Aglae ar fi în stare să ajungă până la mârșăvia asta, măcar de rușinea lumii, fiindcă, altfel, este într-adevăr lipsită de orice sentimentalisme. De ce ar da de bănuit? O cred mai ipocrită.

— Dacă nu s-au gândit la asta, atunci au vrut să știe, emise Pascalopol altă ipoteză, dacă Costache o mai duce mult. Să vadă cum merge inima, dacă n-are vreo racilă, să-l supravegheze de aproape. Știi de ce nu l-a lăsat pe Costache să se mute? Ca să nu scape de sub ochii ei. Dacă moș Costache ar fi mai de înțeles, de mult îl făceam să-și pună afacerile în regulă.

Moș Costache se întorsese îmbrăcat cu paltonul, dar cu fața întunecată.

— Aaasta nu-nu-nu-mi place… Să nu-mi mai vvvie pe-aci! Protestă el, prea târziu.

Pascalopol îl luă de braț și-l împinse spre ieșire. Ceilalți se pregăteau și ei să-l urmeze, fiindcă moșierul îi invitase seara în oraș. Când trăsura se urni, Pascalopol spuse bătrânului, îmbietor:

— Măi Costache, fă-mi, mă rog, plăcerea și treci mâine dimineață pe la mine, am să-ți spun lucruri care te interesează.

Felix, așezat pe banchetă, avea privirea îndreptată înspre punctul de pornire. La poarta casei Tulea zări o îngrămădire de capete care priveau înspre trăsură cu expresii sumbre. Mai mult prin intuiție, distinse, pe lângă silueta doctorului, care pleca, pe acelea ale Aglaei, Aurichii, Olimpiei și a lui Stănică, iar mai în fund, cocoașa îmbrobodită a lui Simion.

VIII

Felix își dădea prea bine seama că iubește pe Otilia, fără să poată determina conținutul acestui sentiment. Uneori îl urmăreau genunchii mici ai fetei, în poziția în care ea îi îmbrățișa. Erau niște genunchi caști și ștrengari în același timp, cu o personalitate a lor proprie, și lor ar fi voit Felix să le comunice printr-un limbaj mut dragostea lui. Altă dată, părul căzut în bucle creștea în visele tânărului și-l inunda. Să-i spună Otiliei c-o iubește în față, Felix nu putea. Otilia era familiară, liberă în mișcări, și ceea ce cu altă fată trebuia câștigat după îndelungi tactici, cu ea se câștiga dintr-o dată. Asta dezorienta pe Felix. Otilia îl lua de braț, Otilia îl mângâia matern cu degetele-i subțiri, Otilia-i vâra mâna făcută pieptene prin părul mare, zicându-i: „Trebuie să-ți mai tai pletele, parcă ești Samson”. Copleșit de aceste voluptăți, Felix nu era însă mulțumit, fiindcă nu era sigur că sunt un semn de dragoste. Odată voi să răspundă acestor familiarități, să iasă din starea de protejat, și la un mic serviciu al Otiliei făcu gestul de a-i săruta mâna. Otilia se depărtase prea repede, spre a-i îngădui omagiul, apoi băgase de seamă și se răzgândise.

— Vrei să-mi săruți mâna? Întrebă ea simplu. Uite!

Și-i întinse mâna la gură. Cu astfel de purtări ale Otiliei, Felix nu putea face progresul cel mare, care, după el, trebuia să fie o mărturisire înflăcărată, urmată de îngenuncheri și efuziuni indicibile. Otilia s-ar fi uitat râzând la el și i-ar fi omorât vorbele pe buze, cum se mai întâmplase. Ședea într-o zi pe pat cu mâinile sub căpătâi și urmărea cu tot sufletul mișcările Otiliei, de alături. Îi spunea în gând tot ce nu îndrăznea să-i spună în față. Deodată, Otilia apăru în pragul ușii deschise:

— Ce faci tu aici, ziua nămiaza mare? La ce te gândești?

Se așezase pe marginea patului lui Felix, înainte ca acesta să fi avut vreme să sară jos:

— La ce te gândești? La ce te gândești?

Și-i tot răsucea un nasture al hainei. Felix își culese forțele.

— Aș vrea să-ți spun ceva odată, Otilia, mi-e frică însă…

— De atâtea ori mi-ai spus că vrei să-mi comunici ceva misterios. Spune odată, că nu te mănânc. Haide, că mă grăbesc. Vai, ce treabă am!

Lui Felix i se păru ridicol să facă o declarație în asemenea împrejurări. De aceea se obișnuise să le facă în șoaptă, când Otilia nu era de față. Se închidea în odaie cu o fotografie a fetei și se lăsa în voia visării. O

cuprindea de mâini, o trăgea spre el, își apropia buzele de urechea ei și-i șoptea indefinit: „Te iubesc, te iubesc, te iubesc”. Nu mai putea dormi, dar căuta patul. Acolo, întins, intra în visul unic, enervat când era pe cale să-i scape. Încerca să adoarmă de-a binelea, însă, pe dată ce imaginea Otiliei se amesteca și fugea, se trezea speriat și o aducea înapoi. Începuse să nu mai poată visa altceva și căpătase adevărate insomnii, care-i făcuse cearcăne la ochi. Ziua scria în caiete, caligrafic: „Iubesc pe Otilia”. Căuta, recurgând chiar la disimulații, gesturile de ocrotire ale Otiliei, care le oferea cu multă spontaneitate. De altfel, față de Otilia își exercita sentimentul filial, rămas nefolosit din pricina morții timpurii a mamei lui. Simțea nevoia să i se mărturisească, să se așeze sub protecția ei, să facă întocmai ce i se ordona.

— Felix, striga câteodată Otilia, cum ești de neatent! Îți cade nasturele de la haină. Vino încoace, să ți-l cos!

Atenția aceasta era cu atât mai hazlie, cu cât Otilia își pierdea nasturii ei fără nici un regret, și mai degrabă arunca o rochie la gunoi, decât s-o repare. Felix venea supus și pregustând voluptatea apropierii. Otilia îl trăgea spre ea cu o dulce violență, țâțâia din gură nemulțumită, atârna un fir de ață în gura lui Felix, ca să nu uite (superstiție pe care o cultiva mult), și apoi cosea nasturele, în vreme ce Felix îi sorbea parfumul părului ei risipit sub chiar obrajii lui. De la o vreme, nasturii, fiind cusuți prea solid, nu mai cădeau, încât într-o zi Felix, simțind nevoia imperioasă de a sorbi respirația Otiliei, rupse un nasture și merse la ea.

— Mă mir, zise Otilia, doar ți l-am cusut bine deunăzi! Nu-l bănui, sau se prefăcu că nu-l bănuiește, ci numai se arătă supărată de atâta neglijență. Căzut pe panta disimulației, Felix se pretextă bolnav. Otilia, serioasă, îi vâra mâna prelungă de-a lungul gâtului, să vadă dacă n-are temperatură, îi făcea ceaiuri, ședea pe marginea patului, nedându-i voie să se dea jos din el. Deodată îi intră în cap că Felix nu se hrănește bine.

— Se-nțelege, Marina gătește dezordonat, eu nu mă ocup, ești subalimentat. Muncești și prea mult.

Supraalimentația impusă de Otilia se reducea, când își aducea aminte, la un baton de ciocolată sau la o prăjitură vârâtă cu sila în gura lui Felix, care se supunea cuminte, fiindcă putea mușca puțin și din degetul fetei. Toate maternitățile acestea durau atât cât Otilia era numai cu Felix, acasă. Pe dată ce apărea Pascalopol, sau o chema în oraș, Otilia redevenea distrată și nerăbdătoare de petreceri inedite. Atunci toate gingășiile ei față de Felix își pierdeau, spre ciuda acestuia, orice semnificație. Dacă Pascalopol intra în

chiar clipa când Otilia cosea nasturele lui Felix (lucrul se-ntâmplă o dată), fata nu lăsa lucrul, nici nu-și schimba stilul familiar, dar ochii ei erau iluminați, și, pe dată ce sfârșea, alerga la moșier și începea cu el obișnuitele calinerii. Felix rămânea astfel un copil inofensiv, care nu concurează pe oamenii mari. Din această cauză, el se umplu de o gelozie aprinsă și hotărî să lămurească cu orice chip situația. Neîndrăznind să înfrunte oral pe Otilia, se decise să-i scrie. Luă o foaie de hârtie și așternu pe ea lămurit aceste cuvinte: „Otilia, nu stau aici decât pentru tine, fiindcă te iubesc. Altfel, aș fi plecat de mult. Te iubesc, tu n-ai văzut asta? Felix”

Întâi se gândi să trimită scrisoarea prin poștă, însă putea sosi când era și el de față, și asta nu-i convenea. Hotărî să i-o pună în cameră, dar și așa trebuia să fie prudent, ca nu cumva Marina, deretecând odăile, s-o arunce. Așteptă până ce Marina termină dereticatul într-o zi în care Otilia nu era acasă, și apoi depuse plicul cu indicația „Domnișoarei Otilia” pe pat, pândind neliniștit în odaia lui. La ora unu se auziră și pașii Otiliei, ușa trântită, pârâitul patului, în care se aruncase spre a se odihni puțin. Felix își comprimă palpitațiile grozave ale inimii.

— Felix, se auzi strigătul fetei de alături, Felix, tu ești acolo?

— Da, răspunse acesta cu glasul stins. Își închipuia că fata citise scrisoarea.

— Mi-e o foame nebună. Să mergem să mâncăm. Papa mi-a spus în oraș că nu vine la prânz. Dar vino încoace.

Felix trecu dincolo ca un criminal prins asupra faptului. Otilia era întinsă pe sofa, îmbrăcată așa cum venise din oraș. Până și umbrela de soare se afla lângă ea. Tânărul cercetă fugar suprafața sofalei, dar nu zări nimic. Văzu scrisoarea, în sfârșit, pe marginea mesei, nedesfăcută. Fata o luase deci de pe pat și o pusese pe masă, fără s-o citească. „Dar dacă n-o va citi deloc?” se-nspăimântă Felix. Îi venea să atragă atenția Otiliei asupra scrisorii și apoi să fugă, fiindcă, în fond, lui îi era frică de a pronunța cuvintele de foc. Otilia se sculă și, luându-l de braț, îl îndreptă spre ușă. La masă, Otilia fu volubilă, îi spuse impresii de Conservator, îl întrebă despre activitatea lui universitară. Simțise că Felix era preocupat.

— Ce ai, Felix? Ești așa distrat! Te pomenești că ești îndrăgostit! Nu m-aș mira, cu atâtea colege…

Felix se simți dezamăgit de presupunerea Otiliei, și prin gând îi trecu toana de a smulge înapoi scrisoarea. Otilia îl ținu mult de vorbă, apoi trecu

în odaia cu pianul și-i cântă anume fraze, apelând mereu la atenția lui, în sfârșit îl sfătui să se ducă să se odihnească, fiindcă părea obosit.

— Mă duc și eu, vreau să citesc ceva, de mult n-am mai pus mâna pe o carte.

Felix fugi înainte, ca să nu fie de față la găsirea scrisorii, și așteptă cu respirația încordată. După o îndelungă ciorovăială cu Marina, Otilia urcă scările. Se auzi când intră în odaie, dușumeaua pârâi ușor în câteva puncte greu de precizat, Felix bănui că Otilia se oprise în fața mesei. Apoi urmară mici zgomote indistincte și… Nimic. Felix se feri să dea ochii cu Otilia și rămase închis în odaie. Când, târziu, ieși, ca un hoț, ușa odăii fetei era deschisă, scrisoarea lipsea de pe masă, iar Otilia era în oraș. Se-ntoarse la masă cu Pascalopol și cu moș Costache, privi pe Felix degajat, se purta ca și când nimic nu se-ntâmplase. Contrariat, Felix deveni îndrăzneț și încercă să controleze efectul scrisorii. Făcu așa încât să se afle la un moment dat singur cu Otilia. Fata îl privi franc, îi spuse vorbe indiferente și nu păru nici intimidată, nici cu conștiința încărcată. Lui Felix îi încolți bănuiala că scrisoarea nu-i căzuse în mâini și făcu atunci ceea ce altă dată n-ar fi făcut. Profitând de faptul că Otilia era jos cu Pascalopol, intră în odaia ei, aruncă ochii pe pat și pe masă, pe dușumea, însă nu fu chip să descopere nimic. Scrisoarea fusese luată de cineva, în orice caz.

A doua zi, la masă, Otilia fu tot atât de senină, seara nu veni deloc. O mâhnire mare cuprinse pe Felix, o silă de toate, și prin cap îi trecură idei extravagante. Se gândea să lase totul baltă, să fugă undeva în lume, ca fochist pe un vapor, își închipuia consternarea Otiliei, regretul ei de a-l fi făcut să sufere și să plece, o vedea plângând. Melodrama asta inexorabilă îi mișcă toate fibrele sufletului și prefăcu descurajarea într-o mare durere consolatoare. Își chinuia totuși mintea cu fel de fel de ipoteze: Otilia a găsit scrisoarea, dar n-a bănuit de la cine este, și-a închipuit că e vreo glumă, vreo hârtie veche a lui Felix; a găsit-o și, distrată, a aruncat-o fără s-o desfacă; n-a găsit-o deloc, scrisoarea căzând undeva printre lucruri; a citit-o, dar nu-l iubește pe Felix. Ipoteza din urmă aprindea gelozia în inima lui Felix. Cum? Otilia are atâta putere de a se preface? Are atât de puțină inimă încât să nu vrea să-i spună o vorbă? E în stare să iubească pe bătrânul Pascalopol și să-l treacă cu vederea pe el? O undă de mânie trecu prin el și toate știrile rele despre Otilia se adunară peste capul lui într-un stol negru, înfricoșător. Nu, nu. Otilia se purtase cu el ca o soră. Nu putea să-l urască. Poate că a supărat-o prin gestul lui. Nu se cădea să-i scrie în chipul acela,

care dovedea că pătrunsese în odaia ei (imprudență neiertată), ci să-i spună de-a dreptul, discret.

Chinul lui Felix crescu cu trecerea zilelor, fiindcă răceala Otiliei, dacă ea era pricina, era definitivă, iar circulația scrisorii nu mai putea fi urmărită. În ziua când orice speranță păru pierdută, Felix fu atât de mâhnit, încât uită să se mai întoarcă acasă la prânz. Îl cuprinse o frenezie nebună de a umbla singur și merse pe jos, în frig, până la Băneasa. Vibra de amărăciunea de a fi înțeles și căuta înverșunat în minte o hotărâre care să fie pentru Otilia un adio sublim. Obosit, la întoarcere se așeză pe o bancă încărcată de zăpadă, și n-auzi nici huruitul unei trăsuri, nici scârțâitul unor pași. Îl deșteptă din toropeală o mână subțire care-i ridica bărbia în sus. Era Otilia.

— Felix, ce faci tu aici? De când te caut cu trăsura! Vai, ce fără minte ești, câte supărări îmi faci!

Otilia se lăsă pe banca înzăpezită, într-o descurajare amuzată. Era îmbrăcată într-o haină foarte pe talie, de astrahan, pe care Felix n-o mai văzuse.

— Și mai spui că mă iubești!

Felix tresări. Va să zică, Otilia citise scrisoarea. Fata îi ridică din nou bărbia, râzând:

— Felix, hai, spune-mi, de ce-ai fugit de-acasă? Ți-am făcut noi ceva?

Felix lăsă din nou capul în jos și răspunse, sfărâmat:

— Dar știi foarte bine… Ți-am scris… Nu mai pot așa.

— Tu mă iubești? Îl întrebă Otilia serioasă ca și când l-ar fi întrebat dacă e bolnav.

Felix mărturisi cu capul.

— Ce copil ești! Ți-am citit scrisoarea, dar am uitat, știi că sunt o zăpăcită. De ce să fugi? Ți-am spus eu că nu te iubesc?

Felix tresări deodată înfocat.

— Otilia, e adevărat? Mă iubești?

— Ei, ei, nu ți-a spus nimeni că te urăște.

Felix fu iar dezamăgit. Luă mâinile Otiliei și începu să le sărute mărunt, și le așeză pe obraz, le strânse, în vreme ce Otilia îl lăsă să facă, zâmbind. Încurajat, voi să capete o confirmare de altă natură și întinse gâtul să sărute pe Otilia. Aceasta privi puțin, examinând șoseaua pustie, apoi evitând, blând, gestul lui Felix, îl sărută ea însăși pe obraz, ușor, lângă ureche. Felix era amețit de fericire.

— Haide acasă, Felix, și fii cuminte, mai vorbim noi, altădată. Bietul papa e îngrijorat. Să nu-i spui nimic. O să-l mințim că ai avut lucrări la Universitate.

Ajunși acasă, Otilia conduse pe Felix sus, ca pe un arestat, evitând sa întâlnească pe bătrân, și-l depuse în prag.

— Du-te acum și te încălzește. Am să-ți aduc ceai. Felix, voind să se încredințeze că nu visa, prinse pe Otilia de mâini.

— Otilio, nu te juca cu mine, spune-mi, mă iubești?

— Nu-mi ești indiferent! Dar acum am treabă, stai frumos. Și, chicotind, Otilia se năpusti pe scări în jos. Felix petrecu o noapte paradisiacă, însă în zilele următoare, insatisfacția îl cuprinse din nou. Otilia era familiară ca întotdeauna, primea cu aceeași bucurie pe Pascalopol, nu se schimbase în fond nimic. Începu să se îndoiască de seriozitatea mărturisirii Otiliei, vru explicații. O pândi într-o seară târziu, până după miezul nopții, când ea se sui în odaia ei și, după o jumătate de ceas de îndoială, îi bătu în ușă, strigând ușor: Otilia!”

— Ce vrei? Se auzi glasul fetei în șoaptă, după ușă, sunt dezbrăcată!

— Vreau să-ți vorbesc neapărat, trebuie.

— Nu ești cuminte deloc, ai să-mi vorbești mâine.

— Acum, acum! Insistă Felix, împingând ușa.

În întredeschizătură, Otilia apăru în cămașă lungă de noapte, tremurând de frig. Părul avea o desfoiere de înger, părea, cu picioarele ei subțiri și cămașa largă, îngerul vestitor. Scoase pe ușă numai o mână și mângâie ușor pe Felix.

— Fii cuminte, Felix, ce mi-ai promis? Poate să ne-audă cineva.

— Te iubesc! Se tângui Felix și-i sărută mâna.

— Te iubesc și eu, ți-am spus, dar ăsta nu-i un motiv să faci prostii.

Felix împinse ușa mai tare, și Otilia, înfrigurată, nemaiputând păstra poziția, fugi în pat, unde se așeză turcește, îmbrățișându-și genunchii și tremurând dinadins, ca să se încălzească. Felix îngenunche la marginea patului și-și așeză capul lângă poalele ei.

— Te iubesc!

— Știu asta, răspunse fata, trecându-și ușor degetele prin părul lui. Cine iubește își ascunde sentimentele, nu face rău celuilalt. Tu vrei să-mi faci rău?

— Să ne căsătorim, Otilia, urmă Felix ideea lui, să plecăm de aici. Avem cu ce trăi. Voi munci.

— Oh, ce nebun ești, Felix. Dar nu ești încă major. Și-apoi… Tu ai o carieră grea de făcut, trebuie să fii liber, mâine am să-ți fiu o piedică.

— Niciodată.

— Nu e bine ca cei doi soți să aibă aceeași vârstă, urmă Otilia foarte serioasă, bărbații se plictisesc repede.

— Otilia, tu nu mă iubești.

— Ba da, ba da, Felix. Tocmai fiindcă te iubesc. Am visat pentru tine glorie, avere, îți căutam cu gândul mai târziu o fată drăguță, blândă. Nu m-am gândit că mă vei iubi pe mine, eu sunt o zăpăcită, nu știu ce vreau, eu sunt pentru oamenii blazați, care au nevoie de râsetele tinereții, ca Pascalopol.

Felix se simți vexat.

— Îl iubești pe Pascalopol, el e bogat, firește.

Otilia răspunse fără maliție, visătoare, continuând să-l mângâie:

— O, nu, bietul Pascalopol e și el un fel de victimă a mea, cum ar zice tanti Aglae. Un biet om singur, care simte nevoia unui glas prietenos. Nici nu știu dacă nu se-nșală. Eu cred că mai degrabă ar voi să fiu fata lui. Nu-ți ascund că mi-e drag, în anume înțeles, îmi trebuie; în sfârșit, nu e ce crezi. Voi toți, bărbații, sunteți, bătrâni și tineri, niște copii.

Complexitatea sentimentelor care umflau pieptul lui Felix, fericirea, nesiguranța căutau o descărcare. Începuse să-i curgă lacrimi pe obraji.

— Otilia, nu se poate, nu se poate fără tine. Te aștept cât vrei tu, voi tăcea, voi face tot ce-mi spui tu, te voi apăra, dar lasă-mă să te iubesc.

Felix se ridicase și încercase să îmbrățișeze pe Otilia. Aceasta, sprintenă de obicei și ironică, pierduse orice îndrăzneală. Ochii i se catifelase, buzele îi tremurau și primea timidele sărutări ale lui Felix, pe tâmplă, cu un aer supus, pierdut, răspunzând automat cu câte o delicată sărutare, abia schițată, pe obraz.

— Vom tăcea, delira Felix, dar ne vom socoti logodiți și, când vom fi liberi, ne vom căsători. Voi deveni mare, bogat, pentru tine, și tu vei urma Conservatorul.

Otilia oftă.

— Ce visuri frumoase îmi spui! Nu prea cred în astrul meu. Aș dori din toată inima să fii fericit… Cu mine.

Stătură așa pe pat câteva ore, vorbind de toate, sărind prin asociațiune de la un plan de viitor la impresiuni despre cunoscuți, uitară aproape cum se aflau acolo și se treziră în cântecul cocoșului.

— Felix, pentru Dumnezeu, fugi de aici! Marina e o farfara, dacă ne vede, umple lumea de povești. Du-te, du-te.

Otilia sărută repede pe Felix pe un obraz, iar acesta îi sărută mâna și o lipi de obrazul lui. De acum încolo, cei doi se întâlneau adesea noaptea, când într-o odaie, când într-alta, și așa, pe întuneric, se pierdeau în reverii caste. Felix s-ar fi simțit dezonorat să facă un gest îndoielnic, oricât de neînsemnat, și când, prin acea tiranie a subconștientului, o imagine senzuală năvălea în mintea lui și se ținea, chinuit încerca s-o alunge, se simțea mizerabil, josnic. Era încredințat de puritatea Otiliei și pătruns de fericire la ideea unui devotament inocent. Viața i se păru plină de sens și se aruncă cu voluptate în studiu. Mergea din proprie inițiativă la spitale, făcându-se invitat de câțiva colegi înaintați, și, prin câteva observații aruncate în discuția profesională dintre medicul-șef și interni, medicul fusese așa de surprins de cunoștințele premature ale tânărului, încât Felix devenise un musafir tolerat în chip excepțional să se amestece printre internii care asistau la vizită. Se putea prevesti de pe acum primirea ce avea să i se facă atunci când ar fi sosit epoca internatului. Vizita îndeosebi pe neurologi și psihiatri, pe doctorul Marinescu de la spitalul Colentina, savant căruia îi plăcea să fie înconjurat, și unde găsea gratis o bună instalație de baie, și pe blândul, hazliul doctor Obreja, care lăcrima pentru nebunii lui și-i chema pe rând, ca la o reprezentație.

Felix și Otilia se plimbau acum des la braț la șosea, sau se așteptau pe rând la ieșirea de la cursuri. Se întâmplă ca de vreo două ori, Pascalopol, venind cu trăsura, să n-o găsească pe Otilia. Și unul, și altul rămaseră gânditori, numai Felix privi lucrul nepăsător, egoist. El ruga stăruitor pe Otilia să rupă legăturile cu Pascalopol. Fata încerca să-l convingă de lipsa de rost a gestului.

— Te temi degeaba de Pascalopol, pot să zic chiar că ești ingrat. Pascalopol a pus totdeauna o vorbă bună pentru tine și, fără el, poate că nu te aflai aici. Vei vedea tu mai târziu. El este un om delicat, care ne poate fi de folos unor orfani, în definitiv, ca noi. Pe cine avem noi? Pe papa numai. Papa e bătrân, ascultă de tanti Aglae. Nu m-aș mira, deși țiu la el, să mă lase pe drumuri. Nu sunt așa de orbită să nu-mi dau seama ce pot aștepta și ce nu de la papa. Tu ești încă sub tutelă și n-ai pe nimeni mai de aproape încă vreun an. Papa poate să fie înșelat, să-ți încurce treburile, a început să fie cam zăpăcit. Nu te mira când îți spun că Pascalopol, asa, fără să te cunoască (spunea numai că ți-a cunoscut părinții), s-a interesat de tine, l-a ținut din

scurt pe papa, care are o stimă grozavă pentru el. De altfel, i-a făcut și multe servicii. Papa e ciudat. Când mi-ai scris că vii, se-ncăpățâna mereu să stai acolo. Nici nu știu bine ce era în capul lui, dar dragostea pentru el n-o să mă împiedice să-ți spun că e cam avar. Ai văzut tu singur. El dădea zor că ai să-ți găsești o slujbă din care să trăiești, acolo, la Iași, și că n-o să-i ceri nici un ban. O, nu, să nu crezi cumva că papa ar fi avut de gând să-ți ia veniturile tale, dar ar fi voit ca tu să faci ce-ar fi făcut el, adică să nu te atingi de bani. Venitul l-ar fi pus deoparte, însă cine poate ști cum stau socotelile lui papa? Eu trăiesc cu el în casă de când sunt mică, și nu știu precis ce are. Nu-i cunosc proprietățile, deși sunt oameni serioși care m-au asigurat că cutare casă e a lui. Tanti Aglae îl întreține în misterul ăsta, ca să poată pune mâna pe averea lui. Doamne, dacă mâine ar muri bietul papa, Aglae m-ar zvârli în stradă.

— Ești cu mine, Otilia, poți s-o disprețuiești, declară fanatic Felix.

— Știu, nu mă-ndoiesc. Și tu ai nevoie de un protector. Otilia pleda cu atâta tărie cauza lui Pascalopol, încât Felix se îndupleca pentru o zi și se lăsa convins că moșierul vine numai să ocrotească dragostea dintre el și Otilia. Când însă Pascalopol sosea seara, întâmpinat de râsetele vioaie ale fetei, omagiat cu furtuni de execuții la pianoforte, mângâiat, răsplătit cu bucurii naive pentru cel mai mic dar, Felix se întuneca din nou de gelozie și-i ura moșierului o moarte repede. Într-o după-amiază, Otilia și Felix erau cufundați într-o convorbire de aceasta fără sfârșit, rezemați unul de altul, mână-n mână, când se auzi clopoțelul. Otilia și uitase că aștepta pe Pascalopol. Felix se făcu roșu de ciudă la față.

— Spune-i că nu ești acasă!

Otilia se întristă. Căuta să-l convingă că e nedelicat, că-i este milă în definitiv, însă Felix, mai mult din încăpățânare, nu dădu înapoi. Otilia făcu o figură hotărâtă și zise serios:

— Uite, fac asta pentru tine.

Moș Costache, văzând că întârzie, venise după ea sus. O văzuse cu Felix, dar nu păruse indignat. Nimic din ce făcea Otilia nu-l mira, și dacă Felix ar fi sărutat-o fiind de față și el, și-ar fi frecat mâinile ca un notar care înregistrează un act.

— Papa, zise scurt Otilia, spune-i că nu sunt acasă. Îmi pare rău, dar nu vreau să-l mai primesc.

Moș Costache se sperie, privi pe Otilia rugător.

— De-de-dece… Ce? Te-te-te-așteaptă cu trăsura. Zi-zice că mergeți la teatru!

Accentuă în așa fel ultimele cuvinte, ca și când Otilia ar fi trebuit să capituleze în fața acestui argument.

— Nu, papa, nu merg, sunt obosită, vreau să se termine vorbele.

Moș Costache plecă plin de stupefacție și era aproape cocoșat de uimire când ajunse în fața lui Pascalopol. Acesta, îmbrăcat într-un costum de seară, vârât într-un mare palton cu guler de astrahan, aștepta îngrijorat, ținând pe genunchii un baston cu mâner de argint, în chip de cap de ogar.

— Ce s-a întâmplat?

— Nu-nu-nu vine, nu este acasă, nu-nu-nu mai poate, se zăpăci moș Costache.

Pascalopol păli.

— De ce nu mai poate? Ce s-a întâmplat?

— Zice că vorbește lumea! Se dezvinovăți Costache. Apoi insinuă: Du-te dumneata sus!

Pascalopol zâmbi amar.

— E greu pentru un om de vârsta mea să biruiască, atunci când o femeie nu vrea să-l mai primească.

Se plimbă în lungul și latul odăii.

— Dar, omule, implora el pe Costache, de ce s-o fi supărat domnișoara Otilia, ce s-a întâmplat?

Moș Costache, prin încovoierea lui, mărturisea nevinovăția și nedumerirea. În sfârșit, după o așteptare zadarnică, Pascalopol se îndreptă spre ușă, în prada celei mai mari mâhniri. Costache întinse spre el brațe de om care se scufundă definitiv în ocean. În zilele următoare, moș Costache, lipsit de prezența lui Pascalopol, care îi era necesară ca și aerul, încercă să spioneze sentimentele Otiliei.

— Acum poate să vină Pascalopol? Mai ești obosită? Otilia se așeză o clipă pe genunchii lui, îl sărută pe frunte, și zise hotărât și blând:

— Nu, papa!

Pascalopol însuși trimise un om cu o carte de vizită, întrebând când putea să-și ia libertatea de a face o vizită, dar fu refuzat cu un pretext convențional. Lucru curios, în loc să fie satisfăcut de această victorie, Felix se simți vinovat. Avea sentimentul că a făcut o faptă rea, și-i lipsea numai curajul de a mărturisi. Începu să ghicească rațiunea Otiliei de a iubi pe Pascalopol. Lipsea un glas blând și vesel la ore fixe, omul care făcea cu

voluptate bucuria tinerilor și se supunea capriciilor lor. Purtările lui Pascalopol îi apărură inofensive și se rușină de a-l fi izgonit în chipul acela. Un val de respect pentru Pascalopol îi inundă sufletul. De altfel, nu-i fu greu să observe că Otilia nu era fericită. Veselia îi pierise, nu mai cânta la pian, nu mai ieșea în oraș, devenise nervoasă. Felix o găsi odată scormonind sertarele, trăgându-le pe toate afară cu furie. Vorbea singură:

— N-am o mănușă ca lumea. Of, Doamne!

Vindecat de întâiul delir al dragostei, Felix putu gândi mai bine. Știa că Otiliei îi place luxul, că era nefericită când n-avea un mărunțiș oarecare de modă, că ținea să se plimbe în trăsură. Colegii de universitate, care-l văzuseră la braț cu ea, îl bătuseră pe umăr.

— Hoțule, cum ai pus mâna? Este cea mai elegantă conservatoristă și mai mândră. Nu s-atinge nimeni de ea.

Spre a tăia bârfelile, Felix declarase o jumătate de adevăr.

— E verișoara mea!

Ca să-și satisfacă gusturile, Otilia avea nevoie de bani. Ei bine, cine putea să-i dea? Moș Costache? Acesta uita să dea bani și pentru coșniță. Lui, căruia îi datora în mod legal bani, nu-i dăduse până acum niciodată. Începu să ghicească rolul lui Pascalopol. De bună seamă că acesta întreținea larg pe Otilia și lăsa și pe moș Costache să ciugulească puțin. O nouă furie îl cuprinse la această idee.

De ce Otilia să se umilească? Îi va da el ce-i trebuie. Luă hotărâri eroice, să câștige, să facă daruri Otiliei. Curând își recunoscu singur naivitatea. El însuși n-avea nici un ban, și, dacă nu l-ar fi ținut moș Costache, n-ar fi avut ce mânca. Tot ce căpătase, căpătase prin Otilia. Cu moș Costache, până la majorat, nu era chip de înțeles. Pipăi terenul în toate direcțiile. O slujbă ar fi putut căpăta, nici vorbă, dar renunțând la Universitate. Situație umilitoare, care îi repugna. Ar fi consimțit să dea lecțiuni particulare, însă mare lucru n-ar fi câștigat. Apoi Otilia îl ținea din scurt, îl întreba unde se duce, îi amintea mereu că un viitor strălucit îi așteaptă și că trebuie să muncească. O singură carte de medicină cumpărată de Otilia pentru el costa mai mult decât ar fi putut el câștiga într-o lună. Otilia dispunea, când voia, de sume mari, putea să-și facă orice gust. Descurajarea înjumătăți mândria virilă a lui Felix, dar o împrejurare îi nimici și ultimul rest de gelozie. Aurica îl întrebă într-o zi, răutăcios:

— E adevărat că Pascalopol a părăsit-o pe Otilia?

— Nu știu nimic, zise mahmur Felix.

— Am aflat eu! Stărui cu o rea satisfacție Aurica. Nici nu se putea altfel. Un om distins ca Pascalopol trebuia să vadă în sfârșit că nu e nimic interesant într-o dezmățată ca Otilia. Să bagi numai de seamă să nu cazi dumneata în cursă. V-am văzut cam intimi.

Felix ar fi fost în stare să-i spună Aurichii: „Te înșeli, Pascalopol moare de dragul Otiliei și ai sa vezi că are să se-ntoarcă!” îl opri numai amorul propriu. Zise:

— Oricine ar fi fericit să se bucure de atenția Otiliei.

Aurica îl privi bănuitor, semnificativ. Felix l-ar fi adus el însuși pe Pascalopol, dacă nu l-ar fi oprit gelozia și mândria. Îi ajută întâmplarea să repare ceea ce i se părea un exces. O mână îl prinse cu putere de braț pe stradă. Era Pascalopol. Moșierul nici nu-l mai întrebă ce face, ci-i spuse blând:

— Te-aș ruga să vii puțin cu mine! Vreau să-ți vorbesc. Lui Felix îi batu inima cu putere. Se miră el însuși de contrastele inimii omenești. Se temea de Pascalopol din gelozie, și totuși se bucură văzându-l, ca de un câine credincios pierdut și regăsit. Pascalopol îl conduse pe Felix, ținându-l mereu afectuos de braț (se întâlniseră pe Calea Victoriei), și în curând se aflară pe scaune, unul în fața altuia, în biroul moșierului. Acesta turnase în două păhărele un lichior verde. Pascalopol tuși de câteva ori ca un orator care are trac, se plimbă prin casă, iar Felix stătea cu inima puțin strânsă, ca un vinovat care se așteaptă la un rechizitoriu. Pascalopol, după ce bău două păhărele, repede, se hotărî:

— Iubite domnule Felix, nu știu dacă ai să mă crezi când îți voi spune că țiu mult la dumneata și că am regretat că nu te-am putut vedea.

Felix lăsă capul în jos, jenat. Pascalopol părea emoționat.

— Domnule Felix, spune-mi drept, bărbătește, de ce nu mai vrea să mă primească domnișoara Otilia?

— Dar eu… Eu nu știu… Eu…

Felix se făcuse roșu la față. Pascalopol înfipse întrebarea drept ca un ac de injecție.

— O iubești pe domnișoara Otilia? Spune-mi ca unui părinte! Felix, supus unei astfel de inchiziții, simți că nu era încă bărbat și se tulbură. Tăcerea lui era afirmativă.

— Va să zică, o iubești! Trase Pascalopol încheierea. Nici nu se putea altfel. Ca bărbat sunt puțin indispus, dar ca prieten, te-nțeleg și te aprob.

Domnișoara Otilia e o fată rară. Însă, dă-mi voie să adaug: ești sigur că o vei iubi mereu?

Felix făcu un gest de mică indignare. O va iubi, zicea el mutește, în veci.

— Știu, știu, urmă Pascalopol, acum o iubești înflăcărat, ca orice tânăr, însă poate să fie la mijloc un fenomen de tinerețe, de exuberanță. Și ești iarăși sigur că Otilia te va iubi totdeauna? Nu mă exprim bine. De iubit, te va iubi mereu, căci e o fată excelentă, dar zic, ești sigur că va fi mereu fericită? Otilia, o cunosc prea bine, e un temperament de artistă, care simte nevoia luxului, a schimbării. A o închide acum într-o căsătorie înseamnă să-i deformezi caracterul, să-i stingi avântul, grația. Eu, domnule Felix, dă-mi voie să mă mărturisesc dumitale ca unui prieten, n-am fost fericit în căsnicie. Întâia soție nu mi-a dat cinstea ce mi se cuvenea. În sufletul meu de moșier prozaic se ascunde puțin romantism. O cunosc pe Otilia de când era mică, și pot spune că a crescut sub ochii mei. Dacă Dumnezeu mi-ar fi dat libertatea să-mi fac femeia cum vream eu, aș fi făcut-o ca pe domnișoara Otilia. O iubesc și eu în felul meu, scumpe domnule Felix, pe Otilia, și poate că nu mă-nșel când îți afirm că și ea mă iubește pe mine. Nici nu e greu, fiindcă un dezamăgit ca mine e un om fără pretenții. Eu nu i-am cerut niciodată nimic domnișoarei Otilia și n-am prea stat să disting ce e patern și ce e viril în dragostea mea. Însă domnișoara Otilia mă înțelege, are nevoie de îngăduința mea și de… Știu, vei ironiza în sinea dumitale… Și de banii mei. Bani au mulți, dar nu știu cum să-i dea. Eu nu i-am dat bani domnișoarei Otilia, n-am jignit-o, cumpărând-o, ci i-am făcut într-atât toate capriciile de când era mică, încât a i le refuza acum înseamnă să fiu un fel de tată denaturat. Da, domnule Felix, Otilia venea la mine simplu, ca o fiică, și-mi cerea ceva. Ea nu a avut niciodată ideea că e curtezană, mă ierți, care cere de la un bărbat. S-a format între noi o rudenie sui generis, și acum, când dumneata vrei s-o distrugi, sufăr și eu, suferă și ea. Poate că n-ar trebui să-ți spun, dar domnișoara Otilia a venit îngrijorată la mine și mi-a arătat că moș Costache nu vrea să dea bani ca să te înscrii la universitate și celelalte. Ei bine, i-am dat eu. Nu, nu trebuie să fii umilit. Am avut grijă să te scutesc de această situație și am pus pe moș Costache să-mi restituie banii. Așa că nu-mi datorezi nimic. N-aș putea să-ți spun dacă iubesc pe domnișoara Otilia ca părinte sau ca bărbat, n-am voit să pun de-acum această gravă chestiune. Nici domnișoara Otilia nu știe bine. Fapt este că avem nevoie unul de altul și că ne înțelegem. Poate că domnișoara Otilia trece numai printr-o criză (asta este primejdia care ne pândește pe noi, oamenii în

vârstă) și-și închipuie că te iubește (nu vreau să te jignesc), poate că te iubește cu adevărat, ceea ce n-ar fi de mirare. Ești un tânăr de ispravă, frumos, inteligent. Dar a vă căsători acum e o nebunie, crede-mă. Sunteți prea tineri și nu vă cunoașteți bine unul pe altul. Pe domnișoara Otilia eu o cunosc bine. E ca o rândunică: închisă în colivie, moare. Așteptați să fiți majori, să vă faceți cariera, să vă cunoașteți bine unul pe altul, și apoi… Eu, unul, vă ajut din toată inima, crede-mă… Aș fi fericit să vă știu fericiți. Pentru asta nu e nevoie să mă goniți (Pascalopol vorbea cu un gest de implorare, care mișcă pe Felix), sunt un om inofensiv. Ce primejdie pot reprezenta eu, om bătrân, față de tinerețea dumitale? Banii, ah, banii! Când o femeie iubește, ia banii de la cel bătrân și-i dă celui tânăr. Domnule Felix, mi-ai întunecat existența, îți spun drept, mi-ai stricat niște nevinovate tabieturi de celibatar. Am nevoie de domnișoara Otilia, ea e micul meu vițiu sentimental. Dacă nu pot fi un amant, rămân totdeauna un neprețuit prieten și părinte. Pentru voi amândoi. Așa să mă crezi.

Zicând acestea, Pascalopol își mască emoția bând un păhărel de lichior și se-ntoarse către Felix ca spre o persoană pe care nu vrei s-o mai reții. Felix strânse mâna călduros lui Pascalopol, acesta i-o strânse și mai tare și se despărțiră amândoi cu sufletul invadat de generozitate. Când tânărul ajunse în capătul scării, Pascalopol îi strigă din ușă:

— Poate am să încerc să trec și eu mâine pe la dumneavoastră, dacă aș avea onoarea de a fi primit.

Ochii lui rugase.

— Știi, zise Felix Otiliei, m-am întâlnit cu Pascalopol. Părea mâhnit că nu-l primim. În definitiv, poate c-am fost nedrept. Dacă tu mă iubești, de ce m-aș teme de el? Nu-i așa? Otilia deschise ochii mari.

— Felix, știam eu că tu ești un băiat cuminte. Dar se-nțelege! Ce-ți face bietul Pascalopol? Nu te iubesc eu oare?

— Vine mâine la noi, eu zic să-l primim.

— Cum? Făcu Otilia exaltată. Sărmanul Pascalopol! Ce dor mi-era de el!

Și zicând acestea, Otilia prinse capul lui Felix și-l sărută apăsat – pentru întâia dată – pe buze. Toată casa răsună timp de două zile de concerte nebune de pianoforte. Când Pascalopol se ivi din nou, buzele lui moș Costache tremurau de emoție, moșierul, după un moment de timiditate, se repezi și-i sărută Otiliei amândouă mâinile, iar aceasta, așezându-se pe genunchii lui, îl sărută ușor pe obraz și-i drese părul cu mâna. Pascalopol

era în culmea fericirii. Felix privi scena fără să-și dea seama ce e cu el. Inima i se strângea de gelozie, și totdeodată i se dilata de un ciudat sentiment de simpatie față de moșier. În casa Aglaei, evenimentul consternă pe toți. Aurica pretinse că Otilia făcuse farmece lui Pascalopol, iar Stănică, foarte vehement în spatele oamenilor, dădu această interpretare, pe care Felix o află mai târziu:

— Tânărul (adică Felix) e pezevenghi, a prins mișcarea. Trăiește cu Otilia și stoarce bani de la moșier. Ăsta ajunge departe, să vedeți. O să-l moștenească și pe moș Costache.

În timp ce în casa Giurgiuveanu se petreceau acestea, un alt eveniment luă naștere, evoluă și se stinse cu repeziciune în casa Tulea. Actorul principal fusese tânărul Titi Tulea. Titi, după incidentul erotic cu Otilia, continuă să fie neliniștit și să caute, fără nici un acoperământ, o ființă de sex feminin mai puțin mândră. Lucrul era greu, deoarece Titi, timid, n-avea relații, și fetele pe care le putea întâlni la belle-arte nu-i dădeau nici o importanță. La belle-arte însă Titi făcu cunoștință cu un coleg cam de vârsta lui, gras, vorbăreț și bonom, un anume Sohațchi. Nici acesta nu avea vreo vocație deosebită, picta după modele și urmărea să devină maestru de desen și caligrafie. Urmase la același liceu ca și Titi, dar cu un an înainte, și astfel aveau un fond de experiență comun. Sohațchi povestea și el despre profesori, cu râs zgomotos, și nu emitea niciodată nici o idee, mărginindu-și convorbirea în domeniul faptelor concrete. O anume deșteptăciune firească îi punea la îndemână un număr de locuri comune, care dădeau vorbirii sale o nuanță de civilizație uzuală. Era îndrăzneț, politicos cu afectare și tenace în urmărirea până la capăt a intereselor sale. Fugea de praful de cretă, deschidea geamurile din proprie inițiativă, ca să nu se sufoce de mirosul vopselelor de ulei, cerând învoirea prea târziu. Intra în vorbă neîntrebat, răspunzând la întrebările puse altora, avea totdeauna fel de fel de rețete practice și adrese utile, într-un cuvânt, Sohațchi era, dacă nu un om de talent, cel puțin un individ de treabă, care trezea un zâmbet de simpatie oricui. Sohațchi observase numaidecât în ce criză se afla Titi. Nu era de altfel greu, fiindcă Titi aducea vorba în chipul cel mai naiv de ceea ce-l preocupa, întrebarea lui stereotipă era, vorbind de femeie:

— Crezi că se pretează?

— Bre, îi zise într-o zi Sohațchi bonom, trebuie să te-nsurăm. Las' că-ți găsesc eu ție o fată. Ne-nsurăm odată, fiindcă și eu vreau să m-așez la casa mea.

Sohațchi încercă totuși mai întâi să pătrundă în casa lui Tulea, să-i cunoască familia, însă Titi nu-l invită deloc, obișnuit cum era de Aglae să nu primească pe nimeni acasă. Atunci colegul se mulțumi să-l cheme el acasă la el, și astfel, a doua zi de Crăciun, Titi se înfunda într-o stradă din dosul Gării de Nord. Casa la care se opri, după număr, era scundă și părea să fi fost înainte o prăvălie, ale cărei vitrine fuseseră astupate. Titi n-avea nici o idee de stiluri arhitectonice și valori sociale și intră în curte fără bănuieli, lătrat de doi mari dulăi. Sohațchi îl primi cu exclamații groase de veselie și-l păzi până ce-și scoase șoșonii în săliță. Dinăuntru se auzeau râsete puternice, convorbiri zgomotoase. Prins bine de braț de către Sohațchi, Titi intră într-o odaie scundă și lungă, unde, așezați în șir pe o canapea înaltă ca un pat, câțiva bărbați ședeau la o masă apropiată de aceasta. Era o odaie de burghezie, mică mai degrabă, curată, cu obișnuitele ornamente. Pe pereți atârnau, afară de tipicul passe-partout de sârmă cu fotografii, câteva tablouri de sticlă reprezentând scene din Othello și Le mariage de Figaro. Picturile fusese corecte, însă reproducerea de fabrică pe sticlă le dădea un aer vulgar. Pe sobă se coceau câteva mere, umplând aerul de miros. Un palmier fibros, uscat era înfipt într-un ghiveci umplut cu iarbă de mare, și într-un colț strălucea o combinație hidoasă de ghinde, conuri de brad și alte produse forestiere vopsite cu bronz. Lui Titi, interiorul îi plăcu prin ordinea lui. Doi bărbați erau relativ tineri, ceva mai în vârstă decât Sohațchi, unul voinic, pătrat, altul slab în aparență, din cauza osaturii, dar mușchiulos. O tăietură adâncă cioplea un obraz al acestuia. La un cap al mesei se afla un bărbat mai în vârstă, chel și cu mustățile răsucite în furculiță. Pe scaun, lângă sobă, ședea un bătrân cu barba tunsă, rumen. Lui Titi, după accent, i se păru a fi străin. O femeie bătrână, de înfățișare modestă, cu pantofi înciucurați în picioare, sta alături pe un scaun. Rezemată de sobă, privea spre ceilalți o fată voinică, mai degrabă doamnă, cu ochi îndrăzneți. Mai erau, în odaia astfel arhiplină, încă o doamnă în vârstă, cu pălărie plină de pene pe cap, și doi tineri. Sohațchi îl purtă pe Titi prin fața tuturor, și astfel, amețit puțin, acesta află că doi din bărbații de pe canapea erau frații lui, că fata îi era soră, iar bătrânii, părinți. Deși toți erau îmbrăcați civil, se vorbea de lucruri militare, și chiar intrase în odaie o ordonanță.

— Mă, zicea domnul cu mustața în furculiță, tu când pleci la regiment?

Se aduse vin fiert în boluri de curagao, care dădu curaj lui Titi, și se începu sau, mai bine zis, urmă o conversație zgomotoasă. Un observator

mai fin decât Titi și-ar fi dat seama că se află în casa unor oameni abia ieșiți din mahala prin ocupațiunile noii generații. Puteau fi funcționari, poate chiar profesori sau așa ceva. Vorbeau în locuri comune de gazetă, întrebându-se de una, de alta, amintind o întâmplare, indignându-se, dar fără să se prindă, ca și Sohațchi, de nici o idee. Asta liniști numaidecât pe Titi, căruia discuțiile îi displăceau. Sohațchi făcu pe scurt istoricul cunoștinței lui cu Titi, povesti întâmplări de la școală. Titi îndrăzni și el și adăugă altele, Sohațchi trecu în pantomimă, își puse pe cap șapca pe care o avusese la liceu, imită șchiopenia unui profesor și fu un haz general. Fata râdea cu chicote exagerate, de o veselie ridicolă, ținându-și pieptul cu mâinile. Titi fu predat curând grupului de lângă sobă, care-l primi cu prăjituri, vin și întrebări. Fata cu râsul convulsiv avea nări largi, o ușoară mustață, pulpe groase, și, mai ales, o gesticulație liberă, familiară. Râse la cele mai mici nimicuri spuse de Titi, spre satisfacția acestuia, punându-i mâna când pe umăr, când pe genunchi și declară tare celor doi bătrâni, spre aprobarea lor, că domnul Titi îi place. Bătrâna în papuci cu ciucuri întrebă moale, dar stăruitor, pe Titi despre întreaga lui stare civilă: dacă părinții îi trăiesc, dacă mai are frați, câți ani au, ce avere au și așa mai departe. Titi nu găsi întrebările inoportune, nu fu în stare totuși, din timiditate, să răspundă mulțumitor la toate.

— Colonele, strigă fata, auzi că stă pe Antim, unde stă și ginerele dumitale.

— Ce spui? Se miră omul cu mustața răsucită. Tulea, Tulea, parc-am auzit!

Era o gălăgie infernală, fiindcă toți își vorbeau de la distanță. Din capătul opus, Sohațchi strigă lui Titi:

— Te uiți pe pereți? Zugrăveala e făcută de mine.

Așa și era. Mai târziu îi arătă și alte produse ale industriei sale, dulapuri, cufere. Sohațchi cultiva mai mult artele practice decât cele plastice. Susținea că nu poate mânca jumările de ouă decât făcute de el însuși și că numai el putea potrivi murăturile din sărătură.

Titi plecă amețit de băutură și încântat de Ana Sohațchi (acesta era numele fetei), care-l invitase insistent, punându-i familiar mâna pe umăr, să vie cât mai des. Ceea ce Titi și făcu, fără ca Aglae să suspecteze cumva întârzierile lui. Mai târziu se putu afla că Sohațchi luase personal informații asupra familiei lui Titi. Intrase curajos în curtea pe care o credea a Aglaei (de fapt, nimerise la Giurgiuveanu), hotărât să spună, dacă nu-i ieșea bine

manevra, că a greșit adresa. Întâmplător, nimeri pe Marina, care îi debită, pentru o băncuță, veselă că poate vorbi atâta cu cineva, toată biografia și economia familiei Tulea. Cum s-au petrecut lucrurile între Titi și Ana, Titi n-a putut niciodată povesti lămurit, hotărât este că, după câteva vizite, în care ca prin farmec dispăruseră toți ceilalți ai casei, Ana dădu atâta curaj lui Titi, încât acesta putu să cunoască în sfârșit, cu ajutorul ei, misterul fiziologic care-i pricinuise atâtea tulburări. Era foarte mândru de izbânda lui si, naiv, nu socotea că are vreo responsabilitate. După a treia ședință, pași grei și o bătaie fermă în ușă îl făcură să înghețe. Pe ușă apărură solemni, dar râzători, Sohațchi și trei ofițeri, în care recunoscu pe cei doi frați ai lui Sohațchi (unul căpitan, și altul locotenent) și pe domnul cu mustăți răsucite, acum colonel.

— Iubite domnule Titi, luă cuvântul căpitanul, suntem fericiți că sora noastră ți-a plăcut. Ați dus lucrurile prea departe, după câte am aflat. Ce s-a făcut, s-a făcut, însă înțelegi că noi suntem o familie onorabilă, nu putem lăsa pe sora noastră așa, de râsul lumii. Trebuie să vă căsătoriți.

Titi înlemni.

— Dar eu, bâigui el, trebuie să-ntreb pe mama, dacă vrea mama.

Locotenentul râse cu poftă.

— D-apoi când ai făcut isprava, amice, de ce n-ai întrebat pe mama?

— Mama dumitale, zise împăciuitor și cam emfatic colonelul, tivindu-și mustața cu dosul mâinii, n-are de ce să nu-ți dea voie. Doar domnișoara Ana e fată frumoasă, cu zestre, e de familie onorabilă.

— Mă-ndoiesc, interveni Sohațchi, ca la un consiliu militar, fără să-l mai privească pe Titi, din informațiile pe care le-am cules eu, n-au să-i dea voie. Au mai avut ei o soră, care a fugit de acasă și s-a cununat abia pe urmă.

— Mama n-are să-mi dea voie, confirmă ingenuu Titi, ca și când astfel ar fi scăpat.

— Bată-te să te bată, râse căpitanul, dacă nu-ți dă voie madam Tulea, soră-mea o să rămână așa? Știi că ai haz? Ești major, ești liber, n-ai de dat socoteală nimănui. Câți ani ai?

— Douăzeci și trei, răspunse Titi, intimidat.

— Păi, vezi?

— Mă băieți, propuse colonelul, las' că domnul Titi e băiatul meu. Îl iau eu sub protecția mea. Știți ce? Eu vă cunun, eu vă fac totul. Nu spune nimic acasă, până ce se face nunta, în casă, bineînțeles, și pe urmă vorbesc eu cu

doamna Tulea. Las' c-o să fie bine. Domnișoara Ana are ceva zestre, o căsuță, unde o să stați, îți fac eu dumitale o situație.

Lucrurile se petrecură întocmai. Lipsurile de acasă ale fiului ei, motivate în felurite moduri, nu alarmară pe Aglae, care credea orbește în cumințenia lui Titi. Acesta deveni mire și, ca să nu deștepte bănuieli, fu adus de întreaga lui familie, nu fără râsete, până în poarta casei. (Sohațchi privi chiar în casă, pe fereastră.) Titi, puțin amețit, spuse că a petrecut cu niște prieteni, și dormi tun prima lui noapte de soț. Nevasta și restul nuntașilor chefuiră fără mire și făcură glume pe care Titi nu le află niciodată. Socoteala adevărată a acestei farse nu putu fi lămurită bine. E posibil ca Ana să fi făcut înainte o imprudență și să fi voit a o absolvi de ochii lumii, precum e cu putință ca să fi voit pur și simplu să se mărite măcar pentru scurt timp, ca sa nu i se scoată porecla de fată bătrână (avea atunci cam douăzeci și cinci de ani), însă anume zvonuri auzite de Stănică fac mai probabilă o altă ipoteză. Bătrânii Sohațchi, foști cârciumari, poloni de origine, aveau ceva avere în bani și în case. Imobilele prețuiau însă prea puțin, fiind vechi. Copiii, ofițeri, țineau să se facă împărțeala, având nevoie de bani, bătrânii nu voiau, până nu făceau un rost fetei. După un consiliu, frații ajunseră la încheierea că, dacă Ana s-ar mărita cu un bărbat puțin pretențios, care să se mulțumească cu o parte din casă, bătrânii ar păstra restul și ei ar împărți banii. Sohațchi fu deci impresarul afacerii. Adevărul este că foaia de zestre a Anei cuprindea o locuință compusă din două camere și dependințe și că bătrânii își împărțiră banii băieților, care fură văzuți făcând un lux nebun.

Câteva săptămâni, Titi putu înșela vigilența Aglaei, șezând ziua aproape toată la soția lui și dormind noaptea acasă. În cele din urmă, Ana se plictisi și-i notifică iritată că ea nu-nțelege să se ascundă de ochii lumii. Sohațchi belletristul se oferi să destăinuie el chestia Aglaei, dar Titi se-nspăimântă. Făgădui că va vorbi el. N-avu totuși curajul să procedeze direct și, deși avusese neplăcutul conflict cu Otilia, se duse la ea și la Felix și le spuse toată pățania. Otilia nu se putu reține de a nu râde.

— Bată-te să te bată, Titi, ce năzdrăvănii faci!

Ea însă nu vorbea cu Aglae, așa că rolul de vestitor al comediei căzu asupra lui Felix. Când acesta spuse că Titi s-a căsătorit, Aglae nu vru să creadă și i se păru că Felix face o glumă.

— Ce farse sunt astea? Așa faceți voi la Universitate?

A trebuit să fie adus Titi de față, ca Aglae să creadă. În loc să se indigneze, să țipe la Titi, Aglae începu să plângă, să mângâie pe băiat, acompaniată în chip iritant de Aurica.

— Dar cum ai putut să te lași tu, mamă, să-și bată joc escroaca de tine? Las' că merg eu la poliție, mă duc, la nevoie, până la prefect.

Aglae privea lucrurile simplu, ca o escrocherie pe care o respingi polițienește. Titi nu făcea haz de această interpretare și, cu toate că n-avea mijloace de expresie, se vedea că se simțea jignit de aprecierile la adresa Anei, că într-un cuvânt avea amor propriu de soț.

— Nu e escroacă, mamă, trebuie să stau acolo. Dacă vrei și dumneata să vii…

— Cum? Să viu eu acolo? S-a zăpăcit bietul băiat de tot, l-a amețit escroaca. Du-te, dragă, și te culcă, până-ți vii în fire. Am să vorbesc eu cu Stănică.

Într-adevăr, Stănică veni în curând. Când Aglae începu să-i spună pățania, el luă deodată o înfățișare tehnică și-o întrerupse:

— Stai, stai, stai, mă rog. Trebuie să luăm lucrurile metodic. Unde e Titi?

Titi fu adus, și Stănică îl supuse la un lung interogatoriu.

— Mă rog, eu vreau să știu, ai făcut vreo declarație cu martori sau i-ai dat vreo scrisoare în mână, din care rezultă că ai promis s-o iei de nevastă, înainte de a coabita cu ea?

Titi rămase încurcat de verbul „a coabita”. Zise totuși:

— Nu!

Aurica sorbea cu nesaț toată această convorbire, și ochii îi străluceau de o stranie voluptate, ieșiți din orbitele vineții.

— Va să zică n-ai promis nimic, n-ai dat nici un document la mână. Perfect. Dar, mă rog, tu i-ai propus coabitațiunea, ori ea te-a provocat, te-a îmbrățișat, în sfârșit, te-a indus în eroare prin gesturi indecente?

Titi stătu la îndoială. Se vedea că ancheta îl supără, că Ana nu era pentru el o șantajoare, că, în sfârșit, dorise atât de mult să cunoască femeia, încât cinstea îl îndemna să nu numească inducere în eroare ceea ce-l făcea fericit. De altfel, nici nu prea înțelegea unde voia să ajungă Stănică, deoarece el ținea pur și simplu să îndeplinească dorința Anei de a vesti pe mamă-sa că e căsătorit.

— Nu m-a provocat, zise el ingenuu, am vrut amândoi. Stănică își trecu mâna prin părul mare, ca un avocat contrariat de contrazicerile clientului

său. Aglae sări furioasă:

— Ce-asculți tu, Stănică, ce spune el? Nu vezi, săracul, în ce hal e? Nici vorbă că l-a atras în casă cu familia ei și l-au strâns cu ușa.

— Mă rog, mă rog, insistă Stănică, să ne lămurim. Membrii familiei, care au intrat în odaie, v-au găsit așa din întâmplare, sau ai avut impresia că pândesc de mult momentul ăsta? Te-au amenințat, ți-au intimidat conștiința?

— Mi-au spus, ocoli Titi punctul penibil, că sunt major și pot să fac ce vreau, dacă nu vrea mama.

— Așa, zise atinsă Aglae, dar cu reproșul îndreptat împotriva absenților, cred ei că, dacă ești major, eu te las să-și bată joc de tine orice stricată? Nu, băiete, ai să stai aici, și văd eu ce e de făcut.

Stănică era prea avocat ca să nu-și dea seama de adevărata stare a lucrurilor, și, de altfel, se amesteca în afacere din volubilitate, din plăcerea pentru situațiile patetice.

— Hei, dacă Titi ar face plângere că a fost atras în cursă, că i s-a dat, mă rog, a înțelege că are de-a face cu o femeie de moravuri ușoare, fiind apoi intimidat, ar fi un punct de plecare pentru intentarea divorțului. Însă asta trebuie s-o facă el, numai el, ca fiind major. Ei, ce zici, tinere, ceri divorțul?

Titi răspunse posomorât, dar hotărât:

— Eu nu divorțez.

Aglae își cuprinse capul cu mâinile și se lamentă desperată:

— Vai, vai, vai!

— Mamă, își dădu cu părerea Aurica, iluminată, de ce să divorțeze, poate sunt fericiți.

Aglae schiță un gest cu înțelesul de „prostii”.

— El face ce spun eu, dacă mă iubește și vrea să mă ocup de viitorul lui!

Și ca și când reproșul ar fi fost prea tare, iar consimțirea lui Titi sigură, Aglae adăugă:

— Nu fi trist, puiule, că te scap eu de aventurieră.

— Să zicem, continuă Stănică consultația, că Titi, insist, Titi cere divorț pe motivul de mai sus. Lucrul poate să aibă întorsături neplăcute. Frații sunt ofițeri, nu poți susține că sora lor e o prostituată. Te pot da în judecată pentru calomnie.

— Aș, ofițeri, zise disprețuitor Aglae, cine știe ce șnapani! S-au îmbrăcat în uniformă ca să-l sperie.

— Sunt ofițeri, mamă, lămuri mereu, ușor jignit, Titi, îi cunosc eu bine. Au și un unchi colonel, care m-a cununat.

— Precum vezi, urmă Stănică, chestia e dificilă. Cel mai bun lucru e să încercăm întâi prin bună învoială. În cazul cel mai rău, ce-a vrut fata? Să se mărite, de ochii lumii, să acopere probabil o greșeală…

— Nu e adevărat! Protestă Titi.

— Odată „doamnă”, fata o să consimtă ușor să divorțeze. O să-i spunem că părinții nu-și dau asentimentul și nu-i lasă avere. Cum Titi n-are nici o meserie, din ce-au să trăiască?

— A spus colonelul, mărturisi Titi, că are să-mi găsească.

— O să-ți găsească pe dracu, comentă Aglae. Ți-a spus așa, ca să te-ncânte.

În cele din urmă, căzură de acord să încerce calea blândă a convorbirii, și Stănică se delegă singur în această misiune. Era o zi neprevăzut de caldă, de la sfârșitul lui februarie, când Stănică, după prealabile examene, intră în curtea indicată. Fu cam încurcat de numărul mare de intrări, întrucât de o parte și alta a curții se întindeau apartamentele joase, cu câte o mică marchiză. Călare pe o scară, un om gras, ras, tânăr, cu chivără de hârtie în cap și cu halat medical pe el alterna fluierul cu vocalizările și se extazia înaintea propriei opere, care consta din aplicarea cu ajutorul unui șablon, confecționat, precât părea, de el însuși, a unui feston cu fructe sintetice în partea de sus a peretelui exterior. La întrebările lui Stănică, zugravul se recomandă ceremonios. Era Sohațchi. Se dădu repede jos, luă de braț pe Stănică și-l vârî în casă. O aduse numaidecât și pe Ana. Lui Stănică, agresoarea lui Titi îi făcu o impresie excelentă.

Trupul ei plin, aproape gras, ochii îndrăzneți, vocea sonoră, volubilă, cam vulgară, toate acestea îi plăcură. Ana nu se lăsă de loc intimidată și primi pe Stănică, după obiceiul ei de a se purta cu bărbații, cu o familiaritate zgomotoasă, indiscretă. Chemați înadins de Sohațchi, veniră, ca din întâmplare, și ceilalți doi frați. Toți afectară a înțelege vizita lui Stănică drept un început de apropiere între cele două familii și declarară că le-a părut rău că Titi nu și-a invitat părinții, pe care erau dornici să-i cunoască. Ana descoperi că Stănică îi era oarecum cunoscut, că, pe dată ce l-a zărit, nu-și dădea seama unde a mai văzut pe acest „domn simpatic”.

— Sunteți artist? Întrebă ea pe Stănică.

— Nu, nu, răspunse încântat Stănică, m-am resemnat la avocatură!

Sohațchi dispăru și reapăru cu o damigeană de vin pe care o puse în mijlocul mesei, rest din vinul băut la nuntă, ca să-și facă și Stănică o idee de ce vin au avut. Bine dispus, Stănică crezu că trebuie să ia lucrurile cu

delicatețe. Declară că totul vine dintr-o neînțelegere, dintr-un exces de timiditate din partea lui Titi, că părinții erau în dreptul lor să fie supărați de a nu ști că fiul lor s-a căsătorit. Toți îi dădură dreptate, ceea ce dezarmă pe Stănică.

— Eu i-am spus lui Titi, zise Ana, să vorbească acasă. Nici mie nu mi-a convenit să mă ascund de lume ca o ciumată. Eu cu sila nu mă țin de gâtul lui. Știi bine și dumneata că n-are nici un rost. Dacă nu-i place, din partea mea e liber.

Frații protestară, susținând că Titi e un băiat bun și că, fără îndoială, părinții lui se vor convinge, mulțumită mărturiei lui Stănică, cum că a intrat într-o familie onorabilă. În condiția aceasta, orice pledoarie devenea de prisos, și Stănică se pierdu încetul cu încetul într-o discuție cu totul independentă de misiunea lui, deși legată prin asociație. Exaltă amorul conjugal, povesti primele lui tulburări sentimentale, lăudă pe Olimpia și făcu biografia îngerului ridicat la ceruri, Aurel. Ana se apropiase de el și-l ținea de braț.

— În definitiv, rămânem rude, nu?

— Așa e! Suntem cumnați!

Stănică mai descoperi că cei doi ofițeri și unchiul colonel aveau trecere mare chiar la Cercul de recrutare, unde situația lui era foarte încurcată, ca unul ce nu făcuse serviciul militar, slujindu-se de amânări insuficient motivate.

— Las' că te aranjăm noi, n-avea grijă, îl încredințară frații Sohațchi. Vom studia chestiunea. Dumneata fii gata cu certificate, ca să justifici neprezentarea. Să-ți găsești un doctor, care să te declare ofticos.

— Am! Zise repede Stănică, cu gândul la Vasiliad. De altfel, sunt realmente bolnav.

Stănică, plin la față, era așa de congestionat de vin, încât toți râseră la ideea că ar fi tuberculos.

Aglaei, Stănică îi spuse că familia Sohațchi i s-a părut foarte de treabă, că el nu crede că Titi a fost constrâns, că, în definitiv, așa apare dragostea, dintr-o dată, el însuși fiind doar unul din aceia care, nemaiputând trăi fără femeia iubită, n-a mai vrut să știe de nimic pe lume și a fugit cu ea. Văzând și starea de spirit a lui Titi, Aglae se mai calmă.

— Bine, bine, zise ea, cu un rest de orgoliu, s-o vad și eu cine este, să vină, cum vin nurorile, să zică „bună ziua, eu sunt cutare”.

Aglae înțelegea misiunea de soacră într-un chip foarte oneros pentru noră. Nora trebuia să rămână într-o stare de dependență continuă, să sărute mâna socrilor, să fie „așezată”, să nu iasă din indicațiunile ei, să dovedească la tot pasul că știe să conserve sănătatea odraslei. Fiul, la rându-i, în schimbul unei îngrijiri permanente din partea mamei, nu trebuia să iasă de sub tutela ei. În fond, Aglae nu era supărată că Titi s-a însurat (în conștiința ei lăuntrică era chiar satisfăcută), ci fiindcă i se răpise prilejul de a-i oferi ea o soție lui Titi sau măcar consimțământul. Ana se dovedi plină de tact. Adusă la braț de Stănică, sărută mâna Aglaei, pe aceea a lui Simion, care fu încântat, și pe amândoi obrajii pe Aurica.

— Nu știam că Titi are o soră așa de tânără și frumoasă! Zise ea.

Aurica, măgulită, îi puse deoparte, când găsi un moment bun, întrebarea anxioasă:

— Dragă, ești fericită? Vai, ce fericiți trebuie să fiți!

Ana privi cu o atenție obsecvioasă toată casa, admirând totul, lăudă tot ce i se servi și ascultă cu o atenție respectuoasă toate instrucțiunile Aglaei. Afectă a fi foarte îngrijorată că nu cunoaște bine preferințele lui Titi și o rugă pe „maman” să-i spună tot ce crede că e necesar să facă pentru menajarea lui. Fu veselă, fără cinism, și izbuti cu îndemânare să fie de acord în toate ideile cu Aglae. Titi părea foarte fericit și începuse să-i arate albumele sale cu desene, printre care copiile după gravurile din romanul necitit al lui Stendhal. Ana îl asculta cu docilitate, îi încerca în treacăt nasturii, îi strângea bine gulerul de la haină în jurul gâtului și-l întrerupea cu întrebări de felul acesta:

— Titi, mă ierți că te-ntrerup, parcă s-a răcorit, nu vrei să pun o haină pe tine? Nu vreau să răcești!

Sau:

— Am să-ți cumpăr mâine alt guler. Văd eu cum te strânge. Ai să capeți tic, tot sucind capul.

Aglae se informă amănunțit asupra familiei ei, punându-i chestiuni pe față, judecătorește: „Trăiesc părinții, cu ce se ocupă, frații unde-și au serviciul, ce școală a urmat, are ce-i trebuie în casă?” etc.

Ana răspunse la toate simplu, fără nici un semn de iritație, și făcu tuturor impresia că e foarte sinceră.

Rămânea de rezolvat o problemă gravă. Titi trebuia să locuiască în căminul conjugal. Firește, acasă nici n-ar fi avut loc, însă Aglae se întreba, în chipul cel mai legitim, cu ce va trăi, neavând nici un venit.

— Nu trebuia să se-nsoare până nu-și făcea un rost, dar acum, c-ați făcut-o de capul vostru, nu-nțeleg să stea pe spinarea altora.

Ana protestă atât cât să reiasă că Titi nu e o pacoste, dar nu zădărnici ghicitele intenții de asistență ale Aglaei.

— Cine știe? Observă Aglae, după plecarea Anei, poate că o fi fată așezată, fiindcă nu-i nici prea crudă. Dacă-i place lui Titi, treaba lui. S-o vedem cum se poartă.

Aglae făcu în curând o descindere în locuința lui Titi. Ceea ce văzu o umplu de necaz și deznădejde. Își spuse impresia brutal, față de rudele nurorii:

— Bine, dar voi n-aveți de nici unele aici. La o fată de oameni așezați se dă trusou, nu așa.

— Am făcut și noi ce-am putut, în grabă, maică, zise blând cealaltă soacră.

Într-adevăr, cele două odăi, zugrăvite proaspăt și multicolor de Sohațchi, erau aproape goale. Frații le mobilase la repezeală cu ce găsise prin odăile lor, după o listă alcătuită în consiliu. Un pat de fier cu tăblii, pictat cu îngeri șterși de vechime, fusese scos din pod. O canapea veche, desfundată slujise, drept pat de siestă, ordonanței. Lavaboul era lamentabil. Îl găsise Sohațchi aruncat în magazie și-l vopsise în alb. O masă de brad era acoperită cu o combinație de petice și broderie. Șifonierul fusese scos din odaia bătrânilor și avea oglinda spartă. Titi însuși înlocuise oglinda printr-o bucată de satin galben, prinsă cu pioneze. Într-un colț se vedea și o etajeră proastă, îmbrăcată în pluș, cu câte un bibelou improvizat: o sticlă goală de parfum, o ex-cutie de bomboane, o fotografie. Aglae, implacabilă, vru să vadă și bucătăria, care exista numai teoretic. Într-o magazie, o mașină șchioapă, ordinară ținea deasupra vreo două cratițe cârpite. Aglae se întoarse cam lividă în dormitor și se așeză pe pat ca să-i încerce moliciunea. O scândură căzu, desprinsă, trăgând după sine salteaua, numai de paie. Era un pat doar de formă, în care nu dormea nimeni.

— Ei, spuse Aglae, dezgustată, aici o să dormiți? Nici n-aveți loc! Și pe Titi n-o să-l tragă curentul de la ușă? Și apoi, când se dă jos din pat, cum o să calce cu picioarele goale pe scândură? Trebuia să aveți un covoraș. Soba asta parcă bate la cap! Uite, așa se-ntâmplă când tinerii fac lucrurile de capul lor și nu-ntreabă pe cei bătrâni! Dacă îmi cereați consimțământul, de, cum spune buna-cuviință, discutam eu cu dumnealor (aci aruncă ochii

ironic înspre bătrâni) și făceam lucrurile cum se cade la niște oameni așezați.

Din ziua următoare, Aglae se ocupă de gospodăria lui Titi cu un zel extraordinar, dar care era îndreptat numai spre Titi și părea ostil față de Ana. Cumpără saltea, covor, aduse cearșafuri, perne, rufărie, puse șifonierul în ordine, ca acasă, împăturind bine cămășile lui Titi, largi, solide („mai crește băiatul") și aruncând ostentativ câteva lucruri mototolite și murdare ale Anei. Îi dădu acesteia instrucțiuni severe:

— Uite, cămașa asta să i-o dai când e mai frig. Să nu-l lași noaptea fără scufie, așa s-a obișnuit el, ar fi chiar bine, fiindcă văd că e curent aici, să-i dai să-și pună vată în urechi. Aici i-am adus flanelă, să poarte până în iunie, sub cămașă. Să nu-l lași fără nasturi la cămăși, că nu e frumos, și să-i dai să se primenească de două ori pe săptămână.

Aglae îi cumpără și haine lui Titi și puse să i le croiască după gustul ei, adică largi, îi cumpără ghete de box foarte mari, umplându-le vârful cu vată:

— Mai bine largi, să-i odihnească piciorul.

Aduse farfurii, cratițe, tacâmuri și, în sfârșit, trimise la fiecare două zile alimente pentru gătit, dând și indicații de bucatele ce trebuiau făcute. Ana își păstră cu o răbdare lăudabilă ținuta onctuoasă. Aglae făcea dese inspecțiuni, scotocea prin bufet și în bucătărie, să vadă mâncarea, întreba pe Titi dacă e îngrijit bine. Acesta răspundea totdeauna afirmativ. Plină de atenții infinite pentru fiul ei, Aglae nu venea niciodată cu mâna goală, aducând foarte adesea măcar prăjituri. Ana, lacomă, se repezea și mușca din toate, până ce Aglae îi dădea peste nas:

— Lasă și pe bărbat să mănânce, că muncește mai mult. Asta cu frișcă i-am adus-o lui, că lui îi place.

Aglae merse cu interesul față de Titi până acolo încât să insinueze că o femeie trebuie să fie asiduă în chestiunile mai intime cu bărbatul, fiindcă altfel acesta devine nervos. Lui Titi îi dădu instrucțiuni limpezi:

— Ține-o din scurt, n-o lăsa să se zbenguie cu toată lumea, pe urmă își ia nasul la purtare.

Ce-i dreptul, Ana merita îndoielile Aglaei. Nu gătea mai niciodată și, dacă se hotăra să facă ceva, mergea în bucătărie îmbrăcată ca în oraș, apuca alimentele cu vârful degetelor, ca pe niște impurități. Frigea la repezeală ce-i trimitea Aglae (conservele, lucrurile mai greu de preparat le lăsa să se strice, le arunca la gunoi), dar apoi, gustând din propria-i mâncare, o mânca de-a binelea. Intra prin bucătăria bătrânilor, se apropia în picioare de masa

fraților, ciugulea, de la toți, vorbind și râzând cu gura plină, și apoi, când sosea Titi, spunea candid:

— Dragă, ție ți-e foame, că eu n-am poftă deloc! Nici n-am gătit.

Titi își schimba adânc și domol apele ochilor, dar nu zicea nimic. Ana pleca mereu în oraș, alergând neostenită nu se știe unde, avidă de petrecere, invidioasă de orice lux. Titi se închidea în casă, făcând picturi după cărți poștale ilustrate, înrămându-le singur și bătându-le cu exactitate în perete. Lucra, cu o frenezie casnică tăcută, la fel de fel de mărunțișuri. Făcu abajururi de tul pe care le zugrăvi cu acuarelă, vopsi masa și scaunele, inventă passe-partout-uri de felurite forme și mărimi pentru fotografii. Ana îl lăsa în pace și se înfunda la părinții ei sau pleca în oraș. Începuse de la o vreme să vină tot mai des și mai dezinvolt în purtări Stănică.

— Haide, frate, în oraș să mai luam aer, îndemna el.

— Titi, nu vrei să mergem? Făcea Ana numaidecât.

Titi se întuneca și refuza cu o încăpățânare în care se ghicea o supărare ascunsă.

— Bine, rezolva Ana chestiunea foarte simplu, dacă tu nu mergi, mă duc eu cu domnul Rațiu.

Stănică primea cu jovialitate și plecau amândoi de braț. Titi refuza să meargă la cinematograf, la teatru, la berărie, având pentru toate aceste petreceri și o teorie. Ieși o singură dată, pe ger, și se obstină să asculte afară un concert militar gratuit, oferit întâmplător în parcul Carol, din zelul artistic al unui capel-maistru. Nu voi în ruptul capului să plece înainte de sfârșit, deși era vânăt la față de frig. Ana îl lăsă și plecă, dar sosi acasă mai târziu decât el. Titi picta, se legăna lângă sobă, ședea nemișcat pe marginea patului, când era plictisit, și refuza orice abatere de la acest program, ascunzând prin posomorâre și încăpățânare antipatia față de spiritul independent al Anei, față de care încetase chiar de la început de a mai arăta tulburări erotice. Criza lui Titi fusese scurtă și se prefăcuse într-o placiditate ursuză și bănuitoare.

— Iubite domnule Titi, îl aviză Ana, eu sunt tânără, vreau să petrec cât mai am vreme. Dacă nu vrei să ieși nicăieri, stai acasă. Eu una nu pot.

Titi se împăca numai cu Sohațchi, cu care, când era bine dispus, vorbea îndelung despre colegii de la liceu și de la belle-arte. Stănică venea des, râdea și se zbenguia cu Ana, fără să se mai sinchisească de Titi. Într-o zi râseră în odaia alăturată, băură, după toate aparențele și mâncară ceva, și abia târziu Stănică deschise ușa, cu gura plină, și zise aproape indiferent:

— A! Tu erai aici?

Titi începu să-și manifeste supărarea pasiv, nemaivorbind nimic ore îndelungate. Dar într-o bună zi și pentru întâia oară, când Ana veni noaptea târziu acasă condusă de Stănică, Titi izbucni, în chip surprinzător pentru ea, cu o brutalitate nemaipomenită:

— C…vă! Las' că mi-a spus mie mama, ce, eu nu văd?… Unde mergi dumneata toată ziua și toată noaptea?

Vreo dovadă împotriva Anei nu exista, ce-i drept. Frații veniră repede la locul scandalului și căpitanul mustră pe Titi cu destulă aroganță și un ton vădit trivial și iritant:

— Amice, trebuie să-ți supraveghezi expresiile, mă-nțelegi… Aici sunt părinții noștri, oameni bătrâni, sunt ordonanțele, care aud. Nu admit să ne insulți sora, așa, pe simple elucubrații de-ale dumitale. În definitiv, ce-i? S-a plimbat în oraș cu cumnatul dumitale. Dacă dumneata ești bolnav și nu suferi lumea, nu trebuie s-o silești și pe ea să se călugărească.

Titi se învineți la față și, reeditând furia subită a lui Simion, bătu cu pumnul în masă, înspumat la gură, și țipă ca un descreierat:

— Să nu mă insultați, măgarilor, că vă spun la mama! Toți îl priviră în liniște ca pe un pacient în criză și lui Titi i se păru că Ana lasă buză-n jos într-un gest de dispreț. Frații ieșiră din odaie fără să-l mai contrarieze și tocmai această indiferență înfurie și mai tare pe Titi.

— Lasă-l, mă, se auzi glasul locotenentului, nu vezi că e nebun?

— Ba o să-l dau în… Spuse pe șleau căpitanul.

Titi puse mâna repede pe pălărie, își trase paltonul nervos până a se încurca în mâneci și ieși ca un glonț din casă și din curte. Din acea zi nu se mai întoarse în căminul lui. Aglae îi ordonă să divorțeze, Stănică fu și el de aceeași părere, „de vreme ce nu vă înțelegeți”, dar se jură că Ana și cu el petrecuseră în chip nevinovat, nedându-și seama cum a trecut vremea. Lucru curios. Când auzi de divorț, Titi se întunecă. Nu voia.

— Să facă ce-o ști, zise el cu absurditate, nu mă privește. Eu n-o cunosc, și pace. N-are decât să dea divorț, eu nu mă duc pe la tribunale.

— Dar nici n-ai nevoie, omule, explică Stănică, aranjăm noi toate.

— Eu nu dau divorț.

Era această încăpățânare o modalitate primară de a-și mărturisi încă dragostea pentru Ana? E cu putință. Sohațchi veni la Aglae și lămuri că ei n-au avut nici o intenție rea, că s-au certat cu toții cum se-ntâmplă, dar că

situația surorii lor era intolerabilă și trebuia să fie rezolvată într-un fel, cel mai cuminte chip fiind acela ca Titi să se-ntoarcă acasă. Titi declară scurt:

— Eu acolo nu mai mă duc, cine vrea să vie, să vie aici. Aglae, ca să nu-l supere, zise și ea:

— Domnule Sohațchi, eu nu pot să las pe băiatul meu să fie insultat. Ana să vie să stea aici cu el, că se găsește loc.

Într-adevăr, Ana veni, primită de Titi cu o tresărire de satisfacție, repede înăbușită de o uitătură posacă. Reînfipt în solul lui, Titi nu făcea decât să copieze note, să deseneze după ilustrate, să stea nemișcat. Aglae o înțepa pe Ana fără să vrea, punându-i întrebări supărătoare: „Tu nu știi să gătești? Tu stai așa îmbrăcată toată ziua? Tu n-ai decât o cămașă de noapte?”

Dar trebui să recunoască chiar ea că Titi era imposibil și o contrazicea pe Ana în cele mai legitime dorințe, cu o obstinație de asin. Ana aduse cinci bilete de teatru, cu o învederată mulțumire de a-i lua pe toți, dar Titi singur refuză.

— Eu nu mă duc la teatru. Nu ți-am spus eu să iei bilete. Mă duc la teatru când am dispoziție, nu așa, pe neașteptate. Și apoi cine ți-a dat banii? De unde știu eu?

— Titi, se irită chiar Aglae, mă agasezi!

Titi nu merse, tăcând însă cu perversitate voită sau involuntară până în preajma momentului de plecare, așa încât toți se îmbrăcară, crezând că i-a trecut rezistența. După-masă, Titi dispăru. Ceilalți își închipuiră că se-mbracă. Ieșiseră pe ușă să-l aștepte, dar Titi nu se vedea nicăieri. Aglae intră în odaia lui și-l găsi în pat, în plapumă.

— Dar ce faci aici, pentru Dumnezeu, nu mergi? De ce m-ai făcut să mă-mbrac?

— Ți-am spus că nu merg.

Și Titi se-ntoarse cu capul la perete. Supărată, Aglae se dezbrăcă și nu mai merse. A doua zi Ana fugi.

— Titi, insistă Aglae, termină odată. Nu vă înțelegeți, și pace. Ea e ușuratică, tu ești încăpățânat, nu-i nimic de făcut. Divorțați.

— Eu nu divorțez! Se-ncăpățână Titi.

De altfel Ana era văzută de toți pe stradă cu feluriți inși, unii afirmau că avea legături certe cu unul sau cu altul. Curând nu mai fu nici o îndoială cel puțin că Ana iese la braț cu un funcționar superior dintr-un minister, om mai în vârstă, cu ceva avere, care afirmă, fiind și Stănică de față, că dacă Ana e liberă, o ia de nevastă. Era o ocazie, susținu Stănică, de a se despărți fără

scandal. Altfel Ana ar abuza de numele lui, cu profit pentru ea. Titi însă nu voia să divorțeze. Se vede totuși că Ana găsise o bună combinație, fiindcă dezlegarea nodului veni tot de la ea. Într-o zi, două ordonanțe depuseseră în fața ușii de la intrare, fără să vrea să intre, o boccea enormă, în care Aglae găsi cu ciudă toate lucrurile lui Titi, cele mai multe murdare. Totul îi fusese restituit cu o grijă afectată, fiindcă Titi regăsi și o pereche de pantofi rupți pe care îi aruncase la gunoi, precum și un cuțit, pe care forțându-l îl rupsese în două. Erau amândouă bucățile. Titi primi, în sfârșit, și o notificare că i se intentase acțiune de divorț din partea Anei. Cu greu Stănică putu să-l facă pe Titi să consimtă a da o declarație că se desparte de bunăvoie, pentru nepotrivire de caracter. Acum el voia să se judece, susținând între altele că nu se simte bine, că Ana i-a dat o boală. Lucrul era de domeniul fanteziei și dovedea numai, prin surmenarea spiritului, o recrudescență a hipocondriei lui latente, congenitale.

IX

În martie, Felix își făcea planuri mai nerăbdător ca oricând. Cu puțin înaintea Crăciunului împlinise douăzeci de ani. Mai avea deci câteva luni și devenea major. Se făcuse acum mai îndrăzneț, mai conștient de sine, însă lipsa de bani îl chinuia, jignea orgoliul lui. Ar fi vrut haine de primăvară, mănuși și ceva bani asupră-i. Când câte un coleg îl ducea de braț într-o cofetărie sau berărie, se simțea pus pe jăratic. N-avea nici un ban în buzunar și îi era rușine să mărturisească. Era gelos și de Pascalopol. Ar fi voit să fie și el în stare să facă Otiliei o cât de mică plăcere, s-o plimbe cu trăsura. Moș Costache nici nu se gândea măcar să-i dea vreun ban, ba-i propunea unele târguri dubioase. Venise într-o zi cu o serie întreagă de seringi „Record", aparținând probabil unui medicinist care nu plătise chiria, și întreba acum pe Felix dacă nu cunoaște pe cineva sau dacă el însuși n-ar fi dispus „să le cumpere". I le încredințase „o persoană". Într-o duminică, Felix voi să iasă în oraș cu niște prieteni, însă, după câțiva pași făcuți pe stradă, se întoarse. Era o zi admirabilă și paltonul îl apăsa pe umeri. Să-l scoată și să rămână în haină era încă prematur. Cum Costache era singur acasă, Felix se duse de-a dreptul la el cu un curaj pe care i-l dădea supărarea. Spuse cam iritat că e acum om în toată firea, că-și închipuie că are destul venit ca să nu meargă mereu în oraș cu mâinile goale. Are nevoie de haine, de cărți, de o mulțime de lucruri și-i trebuie bani. În definitiv, vrea să știe odată care sunt drepturile lui. Moș Costache ascultă, înfricoșat de această ieșire, căută să-l îmblânzească, ținându-l mereu de mânecă, într-un chip comic, dar nu scoase nici o vorbă încurajatoare, nici o explicație. În cele din urmă, cu tonul răgușit, cu ochii aplecați în jos, făcu această neașteptată propunere:

— Dacă ai nevoie de bani, de ce nu iei cu împrumut vreo mie de lei de la cineva? Poate să găsesc eu la un prieten, numai să nu spui la nimeni.

Suma izbi pe Felix, care, de bucurie, nu mai examină de loc ciudățenia propunerii din partea lui moș Costache. A doua zi, bătrânul veni misterios în odaia lui Felix și-i întinse un bilet la ordin, îndemnându-l să-l completeze cu suma de o mie de lei și să-l dateze 30 decembrie 1910. Felix voi să întrebe asupra rostului acestei simulații, dar Costache îi încântă urechea cu sunetul unui pumn de piese. Scadența biletului rămase în alb. După semnare, bătrânul înmână lui Felix două sute cincizeci de lei. Mirat, acesta întrebă cu ochii.

— Nu poate să dea acum tot, explică răgușitul, îți dă prin mine, în fiecare lună, câte două sute cincizeci de franci.

Felix era prea nerăbdător să aibă bani, ca să mai discute proveniența lor, însă rămase cu o îndoială, și la întâiul prilej consultă un prieten de la Drept, care-i cunoștea de altfel bine situația.

— Bătrânul te-a pus să datezi cambia în decembrie, fiindcă atunci ești major și deci responsabil. Eu cred că ți-a dat mia chiar din banii tăi, și tu i-o vei plăti tot din banii tăi, din primul venit liber. E dat dracului moșul!

Felix se adumbri și se-ntoarse dezgustat acasă. În lipsa Otiliei, începură să se strângă asupra-i și alte dezgusturi, să bănuiască pe fată de complicitate și să creadă în tot ce Aurica spunea despre ea. Pe dată însă ce Otilia reapăru cu ochii ei limpezi, plini de seninătate, se rușină de asemenea presupuneri și o socoti și pe ea o victimă a bătrânului. Voi cu mai multă putere decât oricând s-o scape de acolo, s-o ia el sub protecția lui. Avea crize de sensibilitate și reverie. În vreme ce Otilia răscolea valurile pianului, el se plimba cu mâinile în buzunar, oprindu-se din când în când în fața oglinzii. Se privea sever, lăsând buzele în jos, într-o amărăciune patetică. Se simțea frumos. Singurătatea lui, faptul de a nu avea părinți, îl umplea de o exaltare vagă a destinului său propriu. Se întreba, inundat de frazele muzicale care veneau de jos, ce avea să devină: medic mare, savant, autor celebru, om politic? Se vedea trecând, în ritmul muzicii Otiliei, într-o trăsură deschisă, nemișcat, fără zâmbet, privind rece înaintea lui. Așa își închipuia purtarea omului mare. Alteori, dimpotrivă, reveria îi deștepta flăcări de dezinteresare. O vedea pe Otilia amenințată de bandiți, care aveau mai toți fizionomia lui Stănică. Ochind, flegmatic, de pe fereastră, dobora pe rând pe toți vrăjmașii, în vreme ce Otilia, tremurând, îl strângea cu brațele ei subțiri de gât. Sau fugea călare de dușmani neidentificați spre păduri care se îndoiau moale până la pământ, ținând în brațe pe Otilia. Generozitatea lui se-ntindea și asupra lui moș Costache, căruia, ruinat, îi oferea un azil, de dragul Otiliei, și chiar asupra lui Pascalopol, pe care-l visa bolnav, senil, readus la viață prin sforțările lui de medic. Cântând furtunos la pian și aruncându-și ochii asupra lui Felix, care uneori se rezema de capacul instrumentului, Otilia nu bănuia că e salvată de foc și înec cu atât devotament. Odată, după ce șezuse multă vreme alături de Otilia, care citea o carte, și visase treaz ca de obicei, copleșit de sentiment, își lăsă deodată capul în poalele ei. Otilia îi primi ofranda simplu, mângâindu-i ușor părul.

— Spune-mi ceva plin de primejdii, să fac pentru tine, zise Felix.

Otilia răspunse gânditoare:

— Va veni vremea când ai să ai acest prilej.

Relațiile sentimentale dintre cei doi erau din ce în ce mai aprinse. Felix o căuta pe Otilia cu oarecare imprudență, o ruga cu ochii și o săruta furtiv. Fata nu-l respingea, dar dădea gestului o candoare fraternă, făcea astfel încât orice abuz era înlăturat. Felix îi vorbea cu ochii la masă, se așeza alături de ea și o prindea de mâini, iar fata îl mustra cu blândețe. Moș Costache îi surprinse într-o zi sărutându-se, dar nu zise nimic. Păru chiar rușinat de lipsa lui de atenție și fugi repede cu capul în piept. Nu-i împiedică niciodată, nu le făcu nici cea mai mică aluzie. Încurajat de consimțirea Otiliei, îmbătat, Felix începu să fie ispitit de un gând insidios. Dacă Otilia îl iubește cu adevărat, ar trebui să aibă încredere în el și să-i dea de acum dovezi mai temeinice de dragoste. Senzualitatea firească a vârstei se lupta cu mistica erotică. Într-o noapte, neputând să doarmă, combătut de cele două porniri, Felix se sculă și se îmbrăcă. Nu voia să facă nimic rău și totuși inima îi bătea cu putere, ca simțindu-se vinovată. O forță mai mare decât voința lui îl trase pe ușă afară și-l împinse la ușa Otiliei. Bătu iarăși ușor, ca altădată. Auzi limpede săritura speriată a fetei și tropotul pașilor prin odaie. Capul zbârlit al Otiliei apăru în întredeschizătura ușii.

— Ce vrei, Felix? Întrebă fata cu reproș. Felix se zăpăci și declară prostește:

— Te… Iubesc!

— Of, doamne, se văietă Otilia, iar nu ești deloc cuminte. Ți-am spus să nu mai vii.

Și cum Felix lăsase capul în jos iritat și rușinat totdeodată, Otilia ieși curajoasă afară și prinse pe tânăr cu brațele de gât, privindu-l în ochi.

— Felix, dacă mă iubești cu adevărat, dacă vrei ca mai târziu să fim prieteni, nu mai veni așa. Ai încredere în mine, cum am și eu în tine. Nu te îndoi, te iubesc.

Și trăgând capul lui Felix, îl sărută pe buze. Apoi fugi repede în odaie, închise ușa și întoarse cheia de două ori. De aci încolo, Felix reprimă cu religiozitate orice instinct impur (nu fără oarecare ciudă, uneori, și porniri de gelozie față de Pascalopol) și se mulțumi cu strângerea de mâini și sărutarea castă, alunecată spre ureche. Totuși și așa fură surprinși o dată în chip neplăcut. Otilia cosea un nasture la haina lui Felix, și acesta nu se putuse elibera de ispita de a o săruta, când Stănică intră dezinvolt pe ușă.

— Faceți, faceți, zise el protector, ca și când între Felix și Otilia erau legături indiscutabile, mărturisite.

Otilia îi aruncă o privire mânioasă și era gata aproape să-l dea afară pe ușă pentru indiscreție. Stănică pară lovitura mieros, făcându-se că nu-nțelege.

— Așa e tinerețea, n-ai ce să-i faci. Eu, când eram îndrăgostit de Olimpia, o sărutam, mă-nțelegi, toată ziua și peste tot. Nu mai ne feream de nimeni. Așa că… Nu vă jenați.

Felix făcu gestul de a pleca și avu chiar curajul de a prefera protocolar, făcând aluzie la nasturele cusut:

— Mulțumesc, domnișoară Otilia! Stănică însă îl opri.

— Stai, frate, nu pleca, am vrut tocmai să vă-ntreb ceva. Pe dumneata, că faci medicina. Am un caz interesant. Un client al meu vrea să atace un act de donațiune, în sfârșit chestii de-ale noastre care ne privesc, făcut de un unchi al lui, bătrân. El pretinde că bătrânul nu-i în deplinătatea facultăților mintale. Evident, noi putem găsi un doctor care să-l examineze, însă aici trebuie o somitate, un profesor universitar, a cărui vorbă să fie lege… Și să se preteze. Clientul plătește. Numai, înțelegi, bătrânul n-o să vrea să fie examinat. Doctorul o să vie așa, întâmplător, ca într-o vizită. De pildă, aici. Sunt eu, Otilia, Pascalopol, moș Costache, vine și bătrânul în chestie, adus de mine cu un pretext oarecare, pe urmă doctorul. Nimeni nu bănuiește nimic. Asta am vrut să te-ntreb. Care profesor de la facultate, psihiatru, s-ar preta mai bine și cum am putea să-i propunem fără să riscăm nimic? Dacă omul e posac, mai rău ne-ncurcă socoteala. Poate cunoști pe asistent, poți să-i strecori o vorbă.

Felix ascultă pe Stănică gânditor. Își aminti de vizita lui Vasiliad, de examinarea forțată a lui moș Costache. Afacerile lui Stănică i se părură curioase, cinice. Dar mai ales, de ce să vină cu doctorul în chiar casa bătrânului? O combinație preocupa în chip evident pe Stănică, în care era de trebuință un doctor complice. Fără să vrea, Felix raportă totul lui moș Costache însuși. Îl vedea din nou cercetat de profesorul universitar, chestionat, dezbrăcat. De ce? Bietul moș Costache, avar e drept, și cam fără obraz, nu făcea nici un rău nimănui și era banal de normal și vigilent în toate actele lui. Felix dădu informații foarte deprimante asupra severității proverbiale a profesorului de specialitate de la universitate. Era un savant pierdut în câmpul microscopului, incapabil de a se coborî la asemenea combinații, și de altfel bogat. Stănică deveni posac.

— Mă surprinde ce-mi spui. Poate nu-l cunoști încă bine. Cu bani, primește azi oricine. O să mai culeg informații.

— Comedia asta cu doctorii, observă Otilia după plecarea lui Stănică, mă pune pe gânduri. Pascalopol avea dreptate. În fond, voiesc să lovească în mine, știu bine.

— Cine să lovească-n tine? Întrebă Felix.

— Ei, cine? Îți poți închipui! Și-apoi, la ce să mai facă sânge rău lui papa? Un loc sub soare voi găsi eu pe lumea asta!

Felix făcu o mișcare ocrotitoare spre Otilia, care înțelese.

— Iar tu, dacă ai vrea să m-asculți, dacă m-ai iubi, ai pleca după câteva luni, când vei fi major, și ai trăi singur, muncind ca să-ți faci o bună carieră.

— Prin urmare, vrei să plec, să te las, făcu Felix stins. Otilia împreună mâinile, dezolată.

— Nu m-ai înțeles. Nu ești încă decât un copil. Pascalopol, care urmărea cu interes manevrele lui Stănică, se hotărî, în sfârșit, să vorbească lui moș Costache, și într-o seară, venind mai devreme, se invită la masă, după ce adusese o mulțime de pachețele cu lucruri delicate de mâncare. Masa decurse în chip obișnuit. La cafea însă, Pascalopol rugă din ochi pe Otilia, cu care părea înțeles, și pe Felix să-l lase singur cu bătrânul. Felix era acum atât de devotat cauzei Otiliei, pe care o înțelegea, încât, intuind situația, plecă fără să murmure, având aerul că se duce la treburile lui. Nu-l mai privea cu ochi răi pe Pascalopol. Moșierul intră în chestiune de-a dreptul:

— Costache, zise el, știi bine că țin la domnișoara Otilia cât și tine. Să fi fost cu zece ani mai tânăr, poate ți-o ceream de nevastă.

— Ia-o! Imploră bătrânul răgușit.

— Nu, nu! Se supără Pascalopol. Nu trebuie s-o constrângem. Nu vreau s-o fac nefericită. Dacă va voi vreodată, sunt gata să-i pun la picioare tot ce am. Însă e tânără, trebuie lăsată să guste viața, să-și cerceteze înclinările. În sfârșit, nu de asta vreau să-ți vorbesc acum. Mi-ai spus de atâtea ori că vrei s-o adoptezi. Ei bine, Costache, e timpul să faci asta. Fata crește, se face majoră, e ceva neplăcut în situația ei de fată străină în casa unui bărbat. Ești sănătos, vei trăi mai mult ca noi toți, dar gândește-te ce se face fata asta dacă ar rămânea singură. Eu, se-nțelege, sunt la dispoziția ei oricând, dar o fată e mândră, nu va apela la un bărbat pe care nu-l voiește. Și apoi aud mereu cum o bârfește cocoana Aglae… Nu, nu, trebuie să faci lucrurile așa cum e bine. Ai fost cam neglijent până acum, totuși vremea nu-i pierdută.

Costache asculta morala lui Pascalopol cu ochii plecați pudic în ceașca de cafea, din care, după ce sorbise bine băutura, scotea acum drojdia cu degetul și o mânca.

— Ce zici, Costache? Îl stimulă Pascalopol.

Moș Costache privi prudent în dreapta și-n stânga și apoi, ridicându-se puțin ca să vorbească mai aproape de urechea moșierului, șopti:

— Și Aglae ce-o să zică?

— Doamne, cum ești! Se scandaliză blând Pascalopol. Ce-ți pasă ce-are să spună cocoana Aglae?! Ea n-are nici un drept să se amestece în afacerea asta, care n-o privește. Otilia este, sau nu fata nevestei tale? E adevărat, sau nu că i-ai folosit banii, fără nici o dovadă scrisă? Atunci trebuie să-i dai o reparație, ce Dumnezeu, doar o iubești!

— N-o las eu! Declară evaziv Costache.

— Știu eu că n-o lași, dar în chestiuni de astea e totdeauna bine să faci acte în regulă. Firește, poți să-i dai bani, poți să-i lași prin testament…

Costache făcu un gest de eroare.

— Dar aici nu e vorba numai de bani, continuă Pascalopol demonstrația, testamentele se atacă, și poate Otilia nici n-are nevoie de banii tăi, om viguros, când vei binevoi tu să mori. Ei îi trebuie o pozițiune clară, onorabilă, de care vei fi mândru și tu.

— E bătaie de cap adopțiunea, trebuie să mergi pe la tribunal, cheltuială, nu prea sunt înlesnit. Mai târziu, nu zic nu.

— Nu fi meschin, Costache! Nu e nici o bătaie de cap! Uite, pun eu pe avocatul meu să se ocupe de chestiunea asta. Nu dai nici un ban. Îl plătesc cu anul.

— Așa? Se bucură moș Costache.

— Se-nțelege! Ei, ce zici, să-l pun sa înceapă demersurile?

— Pune, pune! Consimți Costache pe jumătate gură, privind iarăși în toate părțile. Deodată se făcu roșu la față. În pragul ușii dinspre intrarea principală, ușă puțin acoperită de soba înaltă, când stăteai la masă, înfipt în semiîntuneric, ședea Stănică. Văzându-se descoperit, acesta înaintă jovial:

— Credeam că e aici domnul Felix. Voiam să-i spun ceva. Dar v-am auzit de avocat, de adopțiune. Vreți să adoptați pe domnișoara Otilia? Perfect! Admirabil! Mă ocup eu! Discreție desăvârșită.

În vreme ce Costache se agăța desperat de privirile lui Pascalopol, acesta zise liniștit:

— Ai înțeles greșit. Vorbeam de altceva, de treburile mele de la moșie.

Stănică privi cu o neîncredere îndrăzneață și, prefăcându-se grăbit, ieși pe cealaltă ușă, care dădea spre apartamentul din fund. Descoperind pe Otilia (lui Felix n-avea nimic să-i spună), îi comunică misterios:

— Am auzit o veste bună. Moș Costache te adoptă.

— Ai auzit greșit!

— Eu? Se miră cu demnitate Stănică. N-ai nici o grijă: discreție absolută.

Și într-adevăr, Stănică, deși își făcuse un obicei de a spiona casa lui Costache în profitul Aglaei, intrând ca din întâmplare pe o ușă și ieșind pe cealaltă, nu scoase câteva săptămâni nici o vorbă de această afacere. Felix, trimis de moș Costache să vadă cum se află Simion, care se văieta din nou că e bolnav, avu impresia că Aglae nu știa nimic de proiectul lui Pascalopol. „Poate, își zicea el, Aglae se dezinteresează de această chestiune, în care, de fapt, nici n-are vreun drept să se amestece, ori, în sfârșit, este prea preocupată de boala lui Simion.”

Într-adevăr, bătrânul, trecând cu iuțeală hipocondrică de la o ipoteză la alta, părea totuși bolnav cu adevărat. Ochii îi erau injectați și ficși, și pântecele îi era balonat îngrozitor, încât părea o minge învelită cu broboadă. Se văieta de bătăi de inimă după masă și declara că inima lui bate din ce în ce mai tare, fără să se mai poată opri.

— Ești nebun, strigă Aglae, cu hipocondriile tale! Unde vezi că-ți bate inima?

Îi punea și ea mâna pe piept, dar trebui să recunoască într-adevăr că circulația lui Simion era în chip alarmant agitată. Simion mai era convins, observând unele fenomene ale digestiei lui, că trupul i se umflă de gaze care-l sufocă. Stănică aduse pe Vasiliad. Acesta, atât de atent mai mult din paradă la consultarea lui Costache, nu descoperi de data aceasta mare lucru. Nu găsea nimic hotărât și accepta cu bunăvoință ipotezele Aglaei și ale lui Stănică. Simion se dezbrăcă și se urcă în pat, unde șezu și ziua, și noaptea, observându-se cu anxietate. Nu mai mânca, nu mai broda și era ros de melancolii. El, atât de tăcut înainte, vorbea Aglaei, până ce aceasta se plictisea, mărturisindu-i că se simte pe moarte, spionând-o îngrijorat dacă avea să-l țină minte multă vreme, dându-i dispozițiuni testamentare. Simion pusese ochii pe Felix și îi dezvolta lui cu mai multă încredere temele lui patetice:

— Mă duc, îi zicea el, am o boală gravă, neștiută de doctori. Uite, așa e viața! Am luptat pentru ideal, pentru artă, și acum trebuie să las totul. Să nu

mă uiți, domnule Felix, să nu mă uiți.

Și dându-se jos din pat, Simion scotea din perete câteva tablouri și le punea pe brațele lui Felix. Acesta le lăsă de altfel în casă. Chiar Aglae se grăbea să i le smulgă, indignată.

— S-a prostit Simion ăsta de tot! Domnule Felix, nu te potrivi. Vezi, poate-ți dă ceva, inel, bijuterie, bani, te rog să-mi spui.

— Se-nțelege! Zicea, oarecum jignit, Felix.

Spre mai multă siguranță, Aglae despuie odaia lui Simion de tot ce acesta ar fi putut dărui în curiosul lui acces de dărnicie.

Totuși, Simion nu muri și continuă să-și cultive hipocondriile cu o neliniște destul de benignă. Aglae nici nu se mai ocupa de el, lăsându-l singur în odaia lui, Aurica își făcea obișnuitele plimbări circulare pe Calea Victoriei, Titi copia în ulei cărți poștale ilustrate.

Stănică, nelipsit din calea socrilor, găsi prilejul într-o zi să prindă pe Otilia singură.

— E foarte drept ce face moș Costache, îi zise el, cu aere de complicitate, ba e chiar dator. Îmi pare bine că-ți cunoști interesele. De ce să rămână atâta avere pe mâinile altora? Ești tânără, inteligentă. Fie vorba între noi, dai o lovitură. Bătrânul n-are cine știe cât de trăit. Ascultă-mă pe mine. Să-ți spun eu, când voi avea timp, câte proprietăți și afaceri are moșul. Nici gând n-ai. După ce ți-ai irosit atâția ani cu el, trebuie să te despăgubești. Ei, cum ne-am înțelege noi! Dumneata ai mult din caracterul meu! Ești liberă, independentă, lipsită de prejudecăți. Îți spun aici între patru ochi. Olimpia e bună, n-am nimic de zis, dar e o piedică pentru cariera mea. Moale, fără fler. Crezi că soacră-mea Aglae mi-e simpatică? Ce vrei să fac? Spune-mi o vorbă, și sunt gata. Olimpia nu rămâne pe drumuri, are părinți, avere. Nu mai e copil la mijloc să ne împiedice. Nu mă uit eu la trecut, fleacuri, nu-mi pasă ce-a fost. Ai fost tânără, ai făcut ce-ai vrut. Mă gândesc la o uniune de concepții, pe linii mari.

Otilia, care îl ascultase din ce în ce mai palidă de mânie, nu se putu stăpâni și zise deodată surd:

— Stănică, ieși afară…

Acesta se ridică fără grabă, alese o bomboană dintr-o cutie a fetei și se ridică. După plecarea lui, Otilia rămase cu privirile în gol, își șterse cu o batistă niște lacrimi ce nu voiau să curgă, apoi se repezi ca o nebună pe scări și intră în odaia cu pianoforte, unde începu să cânte vijelios tot ce-i venea în minte.

— Lipsă de griji, mormăi Marina în bucătărie. Doar ce griji are?

Stănică trecu în curtea Aglaei și intră în sufragerie, unde toți se aflau la masă, chiar și Simion. La o parte, pe un scaun, ședea și Felix (acesta fusese prilejul pe care-l folosise Stănică), venit din însărcinarea lui Costache să ia știri despre Simion. De câteva zile, Simion se transfigurase, devenise optimist și chiar exaltat. Printr-un raționament simplu, ajunsese la încheierea că toate bolile sunt o sărăcie de substanțe a organismului și că deci mijlocul cel mai simplu de a se vindeca era să se supraalimenteze. Îl aprobase chiar Aglae:

— Bine că ți-a venit mintea la cap! Firește că, dacă nu mănânci, te simți slăbit.

Așadar, Simion părăsise patul, și acum ședea la masă. Când intrase Stănică, îi explica tocmai lui Felix, căruia îi spunea cu încăpățânare mereu „domnule doctor", ce bine se simte:

— Sunt un om renăscut, reîntors la viață. Am o putere mușchiulară cum n-am avut niciodată.

Simion își încordă brațul său subțire și făcu insistent semn lui Felix să i-l pipăie. Acesta îi făcu hatârul și rămase mirat dimpotrivă de lipsa de rezistență a lui Simion, al cărui braț de prea mult efort tremura cu violență.

— Nu te mai sforța așa, Simion, și fii serios, îl fulgeră Aglae.

— Am să vă spun o veste interesantă, zise Stănică, ceva ce n-ați știut. Otilia se va numi în curând domnișoara Otilia Giurgiuveanu.

— Vai! Făcu Aurica, așa ca în fața unei enormități detestabile. Aglae deveni lividă, și după câteva clipe de amuțire izbucni către Stănică, ca și cum el ar fi fost vinovatul:

— Ce-ai zis? Costache vrea să adopte pe Otilia? Nicioda-tă! Cât trăiesc eu, niciodată. Doar mai sunt legi în țara asta, mai sunt tribunale. Îl dau pe mâna parchetului pe Costa-che, asta-i fac. L-a amețit stricata asta. Cine știe ce-o fi între ei.

Stănică ciugulea cu o scobitoare, mefistofelic, câteva măsline. Felix, în schimb, se simți sfâșiat. Ar fi voit să strige, să protesteze împotriva insultelor, dar emoția îl pironise pe scaun. Simion îi făcea semn mereu să vină la masă, deși el voia să plece și ședea deoparte.

— Bine, zise Stănică, așezându-se de-a binelea să mănânce, să-mi spui, mă rog, ce poți să faci?

— Cum ce pot să fac? Întrebă indignată Aglae.

— Asta te-ntreb și eu, zise calm Stănică, dar cu vădită intenție de a excita. Vrea s-o adopte, și pace. Legal nu e nici o piedică.

— Mâncați, îndemna Simion pe Aurica și pe Titi, mâncați, mâncarea este elixirul vieții! Și el însuși înghițea cu lăcomie, vârând în gură bucăți mari de pâine și ștergând cu miez ultimele resturi de sos din farfurii.

— Dar eu nu pot să spun acolo unde trebuie că vor să pună mâna pe averea lui Costache?

— Nu poți să spui! Fata e fată vitregă, deci e firesc să fie adoptată. Te poate da în judecată pentru calomnie.

— Cine? Costache? Se-nfurie Aglae.

Felix se ridicase, schimbat la față, să plece și, căutând o intermitență în discuție ca să spună „bună seara", se strecură pe ușă afară.

— Am vorbit ca nebunii, și băiatul ăsta era aici! Se mustră Aglae.

— Nu mai e pâine? Întrebă îngrijorat Simion. Mi-e o foame grozavă.

— Cum Dumnezeu? Observă iritată Aglae. A fost pe masă un morman întreg de felii! Noi nici n-am apucat bine să mâncăm.

Se aduse pe masă un alt coș cu felii de pâine, din care Simion își luă repede una, mușcând-o ca aperitiv, și-și mai puse înainte două felii, și apoi, răzgândindu-se, patru. Apoi luă pâinea și dădu generos și celorlalți câte două felii, așa încât coșul se goli.

— Mai adu pâine! Zise el către servitoare.

— Simioane, se răsti Aglae, ce comedii sunt astea? Este destulă pâine.

— Moș Costache e sfătuit bine, medită tare Stănică, are pe Pascalopol îndărăt, care urmărește, se vede, să pună mâna pe averea bătrânului după moartea lui.

— Nu cred asta, zise Aurica, domnul Pascalopol e un om nobil. L-a amețit Otilia.

— Unde sunt bani la mijloc, nu există noblețe! Declară Aglae.

— Cum, mamă, adăugă Aurica, o fată de categoria Otiliei să intre în familia noastră? E-ngrozitor.

— Intră, dacă sunt oameni fără cap! Mormăi posacă Aglae și căzu pe gânduri, mâncând fără gust. Simion întrerupse tăcerea:

— Am o poftă de mâncare admirabilă. Mă simt ca de douăzeci de ani. Ce bucate mai aveți?

Tot timpul înghițise lacom, nedând nici cea mai mică atenție discuției. Aglae îl privi distrată și cu un vădit dispreț.

— Afacerea asta, dacă vrei să mă înțelegi, urmă Stănică, se tratează cu tact. Moș Costache se teme de dumneata. Rău ai făcut că nu te-ai mai dus pe acolo. Dacă ai merge, l-ai lua cu binișorul…

— Niciodată! Zise Aglae implacabilă. Nerușinata aproape m-a dat afară.

— Ai fost violentă. Acum trebuie să căutăm un mijloc. Nu prea văd.

Felix se întoarse acasă aproape pe furiș și se aruncă pe pat, fără să treacă prin sufrageria unde Otilia îl aștepta la masă. Era obosit moralmente, dar cu senzații fizice. Privi înainte prin întuneric razele sărace ce pătrundeau pe fereastră, prin perdea, de la lampa din coridor. Să-i spună Otiliei ce se vorbea despre ea, i se părea inutil și jignitor. Îl obosea, îl neliniștea această lume fără instinct de rudenie, aprigă, în care un om nu se putea încrede în nimeni și nu era sigur de ziua de mâine. Îi fură odioși toți, și Costache, și Aglae, și ceilalți, și un gând îi stăruia în minte: să fugă cât mai repede din această casă. Dar cum? Să plece fără știrea nimănui, era primejdios. Putea să-l aducă cu sila înapoi, fiind minor. Totuși era încredințat că moș Costache n-ar fi făcut așa ceva, ba dimpotrivă, ar fi fost în stare să se bucure. Însă cu ce să trăiască până în iarnă? Poate că moș Costache ar fi consimțit să-i dea bani. Când își aduse aminte de poliță, văzu absurditatea ipotezei. Mai mult, o mândrie îl cuprinse și fu hotărât un moment să renunțe la ceilalți bani. Dar semnase totuși polița pentru o mie de lei, primiți sau neprimiți, și moș Costache i-ar fi pretins, fără îndoială, la scadență pe toți. Oare nu era mai bine să-i primească, și cu acei bani să trăiască singur, ca atâția colegi săraci ai lui? Ideea de a lăsa pe Otilia nu-i surâse. I se născu în suflet năzuința de a o „salva”, de a o scoate din casa lui Costache și de a o întreține dezinteresat, ca pe o „soră”. Nu i-ar fi ajuns însă banii. Atunci se gândi că ar putea da lecții. Chiar i se ceruseră cu treizeci de lei lunar. Cu două lecții lua o sumă satisfăcătoare. Însă lecțiile nu erau sigure. O familie cu fete îl invitase pe un an întreg, oferindu-i pensiune. Acolo n-ar fi fost loc pentru Otilia. Gândul lui căzu și mai jos. În definitiv, ce-ar fi să renunțe la medicină? Și-ar găsi o funcție, la nevoie cerând chiar și concursul lui Pascalopol, și apoi ar urma altă facultate. Literele, de pildă! Însă un astfel de sacrificiu desigur că Otilia nu l-ar fi acceptat. Otilia era o fată subțire, cu gusturi aristocratice, ar fi râs auzindu-l că se face „impiegat”. Nici lui, de altfel, nu-i surâdea această ipoteză. Crescuse în sentimentul carierelor mari, și medicina i se părea dintre acestea, prin educația primită de la tatăl său. Și apoi, n-avea mult de așteptat și ar fi fost pus în stăpânirea averii părintești. Atunci își aduse aminte de Iași. Dacă ar pleca la Iași și ar urma medicina la facultatea de

acolo, locuind în odaia pe care și-o oprise în casele de pe Lăpușneanu? Dacă ar lua pe Otilia cu el? Însă și acolo ar fi fost nevoie de bani, și apoi Otilia nu era fată să stea în provincie. O văzu trecând mândră în trăsura trasă de cai lucioși, cu fluierele subțiri înfășurate în jambiere. Trăsura din viziune călcă crescând peste el, făcându-l să se zvârcolească în pat de contrarietăți. Ce să facă, ce să facă? Acum înțelese profund zbuciumul Otiliei, starea asta ciudată în care te simți străin pe lume și totuși pironit pe loc într-un mediu în aparență strălucit. Oftă profund și se răsuci în pat, când glasul Otiliei îl trezi din meditație:

— Felix, Felix, ești acolo?

Felix se repezi pe ușă, dregându-și hainele.

— De când te-aștept la masă! Zise Otilia, auzindu-i pașii. Când intră în sufragerie, Felix văzu pe Otilia, care se întorcea la scaunul său, pe care se suise ca pe o sofa turcească. Se zgribulea de frig. Moș Costache nu era la masă. Otilia nu mâncase, deși orele erau înaintate, ciugulise însă din unele mâncări reci de pe masă, și acuma nu mai voia să mănânce.

— Unde ai întârziat atâta? Întrebă ea. Lui Felix îi fu greu să mărturisească.

— Am trecut, când m-am întors de la facultate, pe alături, m-a trimis moș Costache să văd cum e Simion. S-a dat jos din pat și zice că e bine. Mi s-a părut însă ciudat de schimbat.

— Și, firește, c-a vorbit de mine!

— Nu! Minți Felix.

— De altfel, mi-e indiferent, cum îmi este indiferent și ce vrea să facă papa. Îl iubesc, dar știu bine că sunt lucruri pe care nu are puterea să le facă, altfel le-ar fi făcut de mult. Intențiile lui Pascalopol sunt bune, însă îl zbuciumă pe papa degeaba. Acum trebuie să fie cu el, nici vorbă. Ce este pentru mine dacă mă cheamă Giurgiuveanu sau Mărculescu? La banii lui papa nici nu mă gândesc, nici nu-mi trece prin cap că are să moară vreodată. Și dacă s-ar întâmpla asta cândva, mă poți închipui pe mine stând aici, nas în nas cu tanti Aglae? Uuff! În cele din urmă, am să dezleg eu problema asta.

Otilia luă o prăjitură de pe masă, mușcă din ea, și apoi își scutură genunchii, care îi ajungeau la bărbie, de fărâmituri.

— Ce-ai zice tu, Otilia, spuse Felix, dacă aș renunța deocamdată la facultate și mi-aș găsi un post?

— Și să vin și eu cu tine, nu?

— Da! Mărturisi Felix.

— Aș zice că n-ai minte și că ești un zăpăcit. Pentru ce? Să-ți strici viitorul? Să devii un Titi oarecare? Papa te iubește în felul lui, și nu-ți pune nici o piedică. Ai nevoie de bani, de altceva, pentru ce nu-mi spui, pentru ce rumegi în tine gânduri extravagante?

Felix se ridică în picioare și, mergând la scaunul Otiliei, îngenunche și o cuprinse în brațe cu scaun cu tot, punându-și obrazul lângă genunchii fetei. Otilia râse amuzată, nu însă atât încât să nu lase a i se vedea o emoție lăuntrică.

— Otilia, zise Felix, aprins, ești întâia fată pe care o cunosc și pe care o iubesc.

— Sunt întâia cucerire, comentă Otilia. Pe când a doua?

— Nu râde, Otilia, ești întâia și cea din urmă. Nu-mi mai place nici o fată, sunt la Universitate de o ursuzenie extraordinară. Nici eu nu știu cum te iubesc, ca pe o logodnică, ca pe o mamă aș zice, dacă n-ai fi mai tânără decât mine. Te iubesc, te iubesc!

— Te iubesc, te iubesc, parodie Otilia, încet, fără batjocură.

— Înțelegi că am găsit în tine tot ce mi-a lipsit în copilărie, că iubirea mea e un lucru serios, nu cum crezi tu. Te iubesc, Otilia, nu glumi, continuă și mai exaltat Felix, sărutând genunchii fetei ușor, nu vreau să cred că m-ai înșelat, că te-ai jucat numai cu mine. Vreau să fii a mea mai târziu, când vei porunci tu. Voi munci, voi răzbi în viață, dar cu tine și pentru tine. Tu te-ai jucat, Otilia, nu mă iubești cu adevărat!

— Nu, Felix, nu m-am jucat, te iubesc, dar și eu te iubesc în atâtea feluri, încât nu pot să analizez acum cât te iubesc ca frate și cât ca, cum să zic, iubită.

Felix fu puțin întristat de atenuarea frățească, pe care în fond n-o dorea din partea Otiliei. Aceasta ghicise.

— Felix, nu mă supăra cu figura asta. Te iubesc, iată, te iubesc, te iubesc, te iubesc, de câte ori vrei tu, dar tocmai pentru asta nu vreau să faci prostii. Să aștepți până atunci când te vei convinge că mă iubești cu adevărat. Te autorizez să experimentezi, să-mi găsești concurente.

— Otilia, tu mă jignești.

— Oh, Felix, ești un fanatic. N-aș zice că nu-mi placi. Dar ridică-te repede în picioare, că vine Marina, și ne vede în poziția asta patetică. Uf, mi-ai supt genunchii! În sfârșit, Felix, eu aș vrea să înțelegi că eu în tine caut mai mult decât un june frumos și un adorator, eu caut marele prieten,

care să mă stimeze cum nu m-a stimat nimeni și să-mi iasă în cale atunci când voi fi nevoită să plec în lume. Căci, Felix, va veni o vreme când voi fi singură, îngrozitor de singură. Te iubesc și altfel, Felix, voi fi pentru tine odată altfel, dar acum fii pentru mine un frate. Spune-mi, pentru ce vrei să pleci acum?

— Pentru că nu mai pot suporta atmosfera asta care se țese în jurul tău, pentru că toată răutatea asta mă exasperează, mă face sa urăsc oamenii.

— Cine știe ce prostii ți-au mai spus?! Ce trebuie să te tulburi?! Nu de acum sunt astea, Felix, ci de când eram mică. Tanti Aglae, văzându-mă că am instincte de lux, mă prigonea de moarte, profitând de zgârcenia bietului papa. Odată papa mi-a adus o rochie cu guler de dantelă, pe care am recunoscut-o numaidecât, deși n-aveam decât vreo zece ani, că e veche.

Avea o gaură mică de arsură, țesută. Nu știu unde mai văzusem stofa ei bej. Mașina de călcat îi dădea prea mult lustru, altminteri era pasabilă. Trebuia să mergem la Teatrul Național, papa, eu, tanti Aglae și Aurica. Ilustrul Titi era atunci într-un pension. Eu nu voiam să merg, fiindcă nu-mi plăcea rochia, dar papa, blând cum e, în loc să se irite, cum ar fi făcut altul, se plimba prin odaie de la un capăt la altul și-mi demonstra că-mi stă admirabil, că a cumpărat-o de la o croitoreasă etc. Mă tot răsucea, îi potrivea pliurile cu mâna, îmi venea să râd și să plâng. În sfârșit, am plecat. În fumoarul teatrului nu știi ce mi s-a întâmplat! Aurica, înțepată cum a fost totdeauna, face pe supărata, bâzâindu-se pe nară:

— Mamă, de ce i-ai dat rochia mea Otiliei? Asta-i rochia mea!

Este întâia mare rușine pe care am suferit-o vreodată, fiindcă nimic nu mi s-a părut mai umilitor decât să te îmbraci cu hainele altuia. Cum am ajuns acasă, am tăiat, am tocat mărunt rochia cu foarfecele.

Aurica venea din propria ei inițiativă la școală la mine și se făcea că se interesează. Câte o colegă o întreba: „Căutați pe verișoara dumneavoastră?” „Mda, zicea mieros Aurica, dar nu mi-e verișoară. E o fată pe care o creștem de milă. Numai de-ar învăța!” Tu-ți dai seamă ce-nseamnă asta pentru o fată și mai ales la școală, unde colegele sunt așa de rele. Și de ce, mă rog? Am avut tată și mamă, și papa mi-era tată vitreg. Nu eram mai puțin onorabilă decât uscata Aurică. Însă tanti Aglae n-a putut-o suferi pe mama și n-ar fi voit ca moș Costache să se însoare, și încă cu o femeie cu copii din altă căsătorie. Papa ține grozav la copii, în felul lui, repet, și ei toți își puseseră nădejdea că va crește pe Titi et CO. și le va lăsa averea. N-are decât să le-o lase. În definitiv, numai să-mi dea mie pace. Tanti Aglae și cu

Aurica mergeau cu perversitatea atât de departe, încât îmi spuneau mereu, față de lume: „Degeaba îl lingușești pe Costache și te zbenguiești, Costache nu te iubește. Eu să fiu, și nu te-aș iubi dacă n-ai fi copilul meu, din sângele meu.” Toate astea mi le spunea când aveam câțiva ani. Nu te mira atunci că mi-a plăcut Pascalopol. El mă cunoaște de mică. De atunci îl îmbrățișam și chiar îl sărutam. Și tu te uiți chiondorâș la mine când fac același lucru acum. E drept, Pascalopol e un om chic, mai târziu a început să-mi placă ca bărbat, și pot să spun că nici el n-a făcut pe bunicul mereu. Of, cum te-ai posomorât… În sfârșit, am vrut să-ți spun că am băut tot paharul amărăciunii și m-am aruncat în râu. Și acum tu n-ai puțină răbdare, câteva luni! Nu te teme, Felix. Tanti Aglae mă iubește și ea în felul ei. Da, da. S-a obișnuit cu mine, s-a obișnuit să înțepe mereu pe cineva. Dacă aș pleca, s-ar neurasteniza și ar fi în stare să mă caute, ca să poată să mă fulgere. Felix! Dar ce faci?

Felix o strânsese puternic cu brațele și o sărutase apăsat în chip de consolare pentru necazurile ei.

— Ești nesuferit, nu mă lași să respir. Așa se sărută? Parcă ești ventuză! Se vede că n-ai fost la Conservator. Sărutarea nu trebuie să aibă brutalitatea asta alimentară, ci să fie ușoară, delicată. Uite-așa, domnule!

Otilia se ridică să-i arate și-l sărută foarte atent și superficial pe buze. Felix vru s-o strângă iar în brațe, dar Otilia îi puse mâna în piept bărbătește, prefăcându-se supărată.

— Ei, asta nu! Te rog să treci la locul tău la masă! Nici n-ai mâncat nimic. Mai bine sfârșește acolo, să-ți examinez palma. Am făcut rost de o carte de chiromanție. Uite, eu, de pildă, voi trăi numai treizeci de ani, ceea ce e destul, fiindcă nu vreau să devin mumie. Am linia inimii netedă, asta înseamnă că sunt o fată de inimă, capabilă de dragoste profundă (ce nostim!). Așa o au, zice în carte, eroinele Revoluției Franceze, madam Tallien, de exemplu. Crestăturile aici, pe muchia palmei sub degetul mic, indică numărul de copii, ia să vedem: unu, doi, trei, vai, e îngrozitor, Felix, voi face șapte copii. E oare cu putință? Nu, nu. Nu-mi plac, sau mi-ar plăcea numai unul, un băiețel. Dă-mi mâna ta, să văd, tu câți faci? E-ngrozitor! Și tu tot șapte faci!

— Eu îi fac? Asta-nseamnă că o să am șapte și îi vei face tu.

— Ești un prost! Tu n-ai voie să te căsătorești decât pe la douăzeci și șapte de ani, când îți vei fi terminat complet studiile. Pricepi că eu, murind la treizeci de ani, nu voi putea să-ți fac șapte copii. De altfel, te iubesc, însă

în modul ăsta rodnic… O, Felix, nu! Liniile mint. Acum să lăsăm asta. Uită-te în ochii mei, Felix, și spune-mi drept: ce-a spus tanti Aglae despre mine?

— A spus că atâta vreme cât trăiește ea, moș Costache nu te va adopta.

— Și așa va fi.

X

Moș Costache primi peste câteva zile, prin poștă, o scrisoare închisă. Cum nu i se aducea corespondență mai niciodată lui personal, toți scriind Otiliei, chestiunile privitoare la afacerile lui îndrumându-se la alte adrese, tulburat ca în fața unei telegrame, își luă febril ochelarii și intră cu scrisoarea, al cărui plic îl tăiase atent cu un ac, în salonul din față, unde o citi de două ori pe nerăsuflate. Scrisoarea, scrisă cu caligrafie disimulată, perpendiculară, suna astfel: „Stimate domnule Giurgiuveanu, Sunt informat că intenționezi să adoptezi pe fiica dumitale vitregă, domnișoara Otilia. Dacă ai fi făcut asta când trăia soția dumitale, aș înțelege. Dar acum, când domnișoara are douăzeci de ani, lucrul e cel puțin curios. Îți comunic prietenește că foarte mulți cred că trăiești cu această nostimă fată și că vrei în felul acesta discret să-i lași averea. Treaba dumitale, deși mă-ntreb ce zice familia de această hotărâre senilă. Eu personal n-aș avea de ce să mă amestec în treburile dumitale, însă îți mărturisesc că sunt indignat și sunt hotărât să atrag atenția autorității în drept asupra acestui caz, așa, din umanitate și spirit de dreptate, fiindcă o cunosc pe această domnișoară foarte modernă și independentă și n-aș vrea s-o văd cum te toacă pe dumneata ca „tată„, ca să se zbenguiască pe drumuri cu junii de la Conservator. Caută-ți o femeie mai în vârstă pentru slăbiciunile erotice, iubite domnule, și nu mai „adopta” minore. Sper că acest preaviz îți va vârî mințile în cap, și nu vei aștepta să spun surorii dumitale, doamna Aglae Tulea, tot ce știu despre aventurile galante ale iubitului său frate.

Un amic care-ți vrea binele”

Dacă cineva ar fi pălmuit pe moș Costache, el n-ar fi fost mai zguduit decât de această banală anonimă. Se îngălbeni, și fruntea i se acoperi de sudori reci. Începu să se plimbe pierdut prin odaie, bolborosind vorbe fără înțeles. Aruncă scrisoarea, o ridică din nou și o citi iar, întorcând-o pe toate părțile. Făcu gestul de a ieși din odaie, apoi se întoarse iarăși și începu să-și crispeze obrazul ca un chinuit de o durere mare care caută prin simularea plânsului să-și descarce nervii iritați. O frică nebună îl cuprinse. Temător de opinia altora și mai ales de a Aglaei, cu o repulsie bolnăvicioasă pentru orice contact cu autoritățile publice, se vedea arestat, dus la poliție, arătat cu degetul de lume. Scrisoarea i se părea un document teribil, de o autenticitate indiscutabilă. Moș Costache avusese totdeauna cultul lucrului scris de altul, ca unul ce nu lua condeiul în mână niciodată. Când odată, într-una din

casele sale de raport, o chiriașă se sinucise, și numele lui apăru în gazetă cu simplul calificativ de proprietar, moș Costache stătu câteva zile închis în casă, cu teroarea că toată lumea îl va arăta cu degetul. Acum Costache tresărea la orice scârțâitură a porții, la orice huruit de trăsură, ca și când scrisoarea trebuia să aibă o urmare teribilă numaidecât. O singură clipă nu trecu prin capul lui întrebarea asupra provenienței anonimei și nici vreo cât de mică bănuială asupra adevăratului autor. Scrisoarea în sine era o realitate care-l înspăimânta ca o sentință de moarte și se întreba zbuciumat ce să facă. Un prim instinct de conservare îl îndemnă s-o ascundă și o îndesă bine în buzunar. Îndepărtând-o astfel, avea sentimentul că va înlătura și primejdia. În orice caz, era hotărât în sinea lui să n-o arate la nimeni. Totuși nu se simțea sigur. În scrisoare se pomenea de Aglae, iar Aglae ședea alături. O dorință de fugă îl năvăli și-și aduse aminte că fusese rugat de Otilia să se mute din acest cartier. Făcu cu gândul mișcarea de a se deplasa din strada Antim în strada Știrbey-vodă, însă, ca o pisică, Aglae îl pironea și-l paraliza. Nu putea să se mute, fiindcă n-avea cum să explice Aglaei plecarea. Zăpăcit, moș Costache apelă mintal la Pascalopol. Pe el avea să-l implore să-l scape din încurcătură, fiindcă totul, de altfel, îi venea pe cap din pricina lui, fiindcă el îl îndemnase să facă adopțiunea. Insă ar fi trebuit să-i arate scrisoarea. Lui Costache îi era în același timp rușine, și sentimentele lui față de Otilia le vedea crunt profanate. A releva cuiva scrisoarea era totuna pentru el cu faptul în sine de care vorbea scrisoarea. O împinse și mai tare în fundul buzunarului, cu intenția da a căuta un mijloc să se scape de ea.

Costache stătu atât de mult în salon, încât Otilia, plictisită că nu vine la masă, îl descoperi învăluit într-un nor des de fum de țigară.

— Papa, strigă ea, cu un reproș ce lui Costache, cu gândul la alt lucru, i se păru grozav, dar ce faci? Ai umplut de miros toată odaia. Haide la masă.

Otilia merse și deschise o fereastră dinspre stradă. Moș Costache se înspăimântă de această comunicare cu strada.

— Nu-nu-nu deschide geamul, Otilio, nu trebuie!

— Dar ce ai, papa, azi, de ce ești așa palid? De ce te-ai închis să fumezi tocmai aici? Ia te uită, ți-a căzut ceva pe jos, o scrisoare. Asta e scrisoarea pe care ai primit-o azi?

Otilia vorbea cu siguranța ei obișnuită, fără vreo intenție, dar cuvintele ei fură pumnale pentru Costache, care, privind aiurit dușumeaua, scotoci repede buzunarul și băgă de seamă că fundul căptușelii era rupt și că plicul

căzuse jos. Otilia luă scrisoarea, o răsuci, o scoase din plic și-și aruncă distrat ochii deasupra. Era în obiceiul ei de a-și satisface fără împotrivire din partea lui Costache orice curiozitate. Moș Costache scoase un apel gutural:

— Nu-nu-nu citi, e ceva care nu trebuie.

— Cum, papa? Tu ai început să ai taine față de mine? Mă faci curioasă! Cine e ăsta care scrie așa înțepat?

Costache căzu scăldat în sudori, iar Otilia sorbi repede întâile rânduri. Deodată se făcu serioasă, apoi liniile feței se lăsară obosite.

— Nici nu mi-aș fi închipuit altfel, papa.

Costache șopti umilit:

— Ticăloși mari! Auzi, tu, fetița mea.

— Și cine crezi tu că ți-a trimis scrisoarea asta? Costache privi nedumerit, fără răspuns.

— Papa, mă prind că asta e opera lui Stănică. Ăsta e scrisul lui, mai mult, stilul lui. Toate astea vin de la tanti Aglae.

— Nu se poate! Protestă Costache.

— Ba da, ba da; însă nu trebuie să-ți faci sânge rău. Ce i-a venit în cap lui Pascalopol ideea asta cu adopțiunea? La ce folosesc formalitățile astea stupide și fără scop? Crede-mă, papa, așa sau altfel, pentru mine ești același. Nu mai te obosi cu nimicurile astea. Poate că așa, tanti Aglae și compania ne vor lăsa în pace.

Moș Costache ascultă aceste vorbe cu o smerenie crescândă. Fața, ochii, buzele i se înviorară treptat, un zâmbet fericit îi apăru pe obraz, și trăsăturile feței lui aprobau tremurând. Teroarea dispăruse, totul se încheiase în chipul cel mai fericit.

— Fetița mea, zise el, Otilica mea, tu știi că numai pe tine te am. Ție îți las tot. Ai să fii ca o prințesă. Știam eu că tu înțelegi toate. Situația mea e grea, foarte grea. Aglae îmi bate capul mereu, dar eu nu mă uit la ce spune ea. Să fim cu tact, cu foarte mult tact! Nu-i așa? Ce-ți trebuie ție alt nume? Nu ești tu Otilica mea scumpă, nu-ți las eu ție tot ce am?

— Firește, papa, continuă Otilia rolul lui Costache, enigmatic de serioasă, să rămân mai departe Mărculescu, în fond fiind fata lui papa Giurgiuveanu.

— Așa, așa, aprobă Costache, neprinzând bine sensul.

— Papa, hai la masă, schimbă tonul Otilia, hai, că se răcește supa.

— Otilico, stărui Costache, vesel, ce-ai vrea să-ți cumpere tăticu, hai, o rochie frumoasă, o pălărie? Vrei să-ți dau o sută de franci?

— Dă-mi, papa, dacă vrei tu, răspunse Otilia mai mult curioasă decât veselă.

Costache vârî mâna în buzunarul de la piept al hainei și o ținu acolo indefinit.

— Fetițo, n-ar fi mai bine să te duci întâi să vezi ce-ți place? Îți alegi, și pe urmă îți dau cât vrei. Otilia îl luă de braț și-l scoase din salon.

— Cum vrei tu, papa!

— Otilico, reveni Costache, ajuns în sufragerie, asupra ideii, tu fixează-te asupra lucrului și spune să ți-l oprească. Dacă ai, plătește tu, și pe urmă te despăgubesc eu. Știi, până la sfârșitul lunii nu sunt așa înlesnit.

Când, în curând, Pascalopol veni să-l vestească pe moș Costache că avocatul pregătise hârtiile și că trebuia să se pună la dispoziția lui, Costache, în loc să răspundă, arătă cu capul îndărătnic spre Otilica.

— Ce s-a întâmplat? Întrebă moșierul, intrigat.

— S-a întâmplat, zise Otilia, că eu nu vreau să mai pierdeți vremea pentru mine. Nu vreau să-mi schimb starea civilă.

— Dar, domnișoară Otilia, ce facem noi este în interesul dumitale.

— Nu vreau nici un fel de sacrificiu. Mă simt bine așa cum sunt. De ce să schimb un nume numai pentru un an, doi, când, măritându-mă, îl voi pierde din nou?!

— Dar nu e vorba de nume. Otilia sări de gâtul lui Pascalopol.

— Știu că ești un om bun, dar eu și cu papa ne-am răzgândit. Nu e așa, papa?

Costache aprobă cu vioiciune, dar Pascalopol se înroși.

— Cum, Costache, și tu ești de părerea asta?

— Da, da, se-ncurcă Costache, dacă ea zice așa, poate are dreptate.

Pascalopol lăsă capul în jos și bătu cu degetele în masă, vădit rușinat de situație. Îi păru rău că se amestecase, dând poate impresia că avea vreun interes personal.

— Cum voiți, zise el, în sfârșit, n-am nici un drept să mă amestec. Am crezut că e dorința dumneavoastră.

Și, puțin atins, se ridică să plece. Otilia îl ținu de braț.

— Nu vrei să mă plimbi cu trăsura mâine seară? M-am plictisit într-un hal… Pascalopol redeveni omul plin de solicitudine.

— Dar, domnișoară Otilia, sunt la ordinele dumitale. Mâine la șase vin să te iau.

— Vii s-o iei pe Otilia! Îi zise, zâmbind, fata. Ți-e indiferent dacă Mărculescu sau Giurgiuveanu.

În seara următoare, Felix se întorcea cam posomorât de la Universitate. Trecuse cu niște colegi pe Calea Victoriei, și acolo fusese prins deodată de Aurelia, care mergea la braț cu Titi. Era o nouă invenție a ei, spre a se măguli că iese cu un bărbat. Titi consimțea să se abată de la sedentaritatea lui obișnuită, fiind din nou în criză erotică și sperând o altă Ană, mai izbutită. Felix trebui să sufere, cu destulă repulsie, brațul domnișoarei, care își continuă mândră plimbarea între doi bărbați. Dar pe Felix îl supără mai mult conversația fetei.

— Știi, zise ea, că Titi a fost lăudat de profesori. Titi are să fie un pictor mare.

Aurica spunea asta cu un aer special, în maniera Aglaei, care jignise pe Felix, cu aerul de a face o comparație între geniul lui Titi și mediocritatea lui Felix.

— Ia spune tu, Titi, întrebă Aurica, ce-au spus profesorii? Titi nu se lăsă rugat și începu să reconstituie narativ o scenă întreagă, din care înțelese că un profesor oarecare, cu nume obscur, de la belle-arte observase lui Titi că în privința desenului „merge”. Felix asculta distrat, preocupat să găsească un pretext de a fugi.

— Mi se pare că nu te bucuri cum trebuie de succesul lui Titi, îl mustră Aurica.

— Ba da, ba da, cum să nu? Zise Felix, căutând cu ochii un coleg, ca să se prindă de el.

— Titi muncește foarte mult, își urmă Aurica elogiile, are și talent. Nu oricine se naște cu norocul ăsta. Eu, de pildă… Dar dumneata cum mergi cu facultatea? Îmi închipui, greu, învățătură multă; poate nu era nimerit pentru dumneata, așa debil, fără nimeni.

Felix se irită. Compătimirile acestea deplasate cu care-l înconjura din când în când familia Tulea și care se potriveau atât de puțin ambițiilor lui îl dezgustau. Avea încredințarea că se pricepe în artă și literatură și disprețuia în sinea lui profund pe Titi, pe care-l socotea un prostănac. Totuși, Felix nu s-ar fi încercat niciodată să scrie. Era așa de ambițios, încât nici nu putea să-și închipuie că n-ar ajunge a fi cel dintâi dintr-o ramură de activitate. Însă își dădu seama că, în artă sau literatură, succesul e adesea chestiune de

întâmplare. Având în sânge ceva din temperamentul pozitiv al tatălui său, Felix citea și știa toate, adică cu mult mai mult decât colegii lui artiști sau literați, dar n-avea stimă decât pentru cariera bizuită exclusiv pe studiu. Voia să ajungă un doctor mare, cu o cultură generală excepțională, și numai atât. Un risc în alt domeniu i se părea rușinos. Felix profită de o învălmășeală și se smulse brusc de la brațul Aurichii, rămânând îndărăt în spatele unui grup compact de pietoni. Aurica, consternată, îl căută desperată cu ochii și-și arătă nemulțumirea față de Titi:

— Domnul Felix nu e deloc cavaler.

Felix alergă acasă pe drumul cel mai scurt. Găsi pe moș Costache la masă, făcându-și țigări cu tutun din chesea. Mâncase mai înainte și nu mai avea în fața lui decât firimituri de pâine și o farfurioară întinsă cu cojile unui măr. Bătrânul părea cam abătut. Felix se miră că la masă nu se mai afla decât un alt tacâm, acela în fața căruia se așeza de obicei. La locul obișnuit al Otiliei nu era nimic și nici vreo urmă că stătuse acolo cineva. Bătrânul sună, și Marina aduse mâncarea lui Felix. Și Marina avea mina schimbată. Era mai dezordonată, căsca și arăta plictiseală fără nici o pudoare. Cu Otilia nu și-ar fi îngăduit asta niciodată.

— Lași pe masă toate, adăugă, căscând tare, Marina, le-oi strânge eu mâine dimineață.

Felix și-aduse aminte atunci că Otilia rugase pe Pascalopol să vină s-o ia cu trăsura, își închipui deci că Otilia e în oraș cu moșierul. Un val de ciudă îl cuprinse, cu toată opunerea rațiunii. Se uită la ceas. Era nouă jumătate. Otilia pierdea într-adevăr nopțile, dar numai la ea acasă. Din oraș nu se întorcea niciodată mai târziu de nouă, și nici Pascalopol, care unea galanteria cu paternitatea, nu o reținea la ore înaintate. Se gândi apoi că Otilia e supărată și s-a urcat în odaie.

— Dar domnișoara Otilia? Întrebă el, fiind de față și Marina. Moș Costache, înfundat în țigările lui, n-auzi bine, iar Marina, care tocmai ieșea pe ușă, răspunse enigmatic:

— Apoi, Otilia, cum e Otilia!

Lui Felix îi veni gust să bată cu pumnul în masă, înciudat de a nu putea afla neted un lucru așa de simplu. Își întoarse toată violența împotriva mărului putred, pe care îl ciopârți crunt. Costache făcea țigări și fuma mereu, înfășurând toată masa în cearșafuri de fum.

— Felix, zise el în sfârșit, seara noi n-o să mai gătim așa, oboseală zadarnică pentru Marina. Dacă vrei, îți face ție ceva ușor. Poți să te duci în

oraș să mănânci, mai petreci, vii acasă când vrei, nu?

Felix nu înțelese bine. Să mănânce în oraș, unde, cu ce bani?

— Unde să mănânc?

— Unde vrei, la restaurant, îți dau bani.

Și moș Costache scoase din buzunar un fișic cu monede.

— Uite încă două sute cincizeci de lei, știi, pentru care ai iscălit.

Ideea unui nou fel de viață, mai liber, umplu pe Felix de o oarecare satisfacție, dar nu putu să nu observe că moș Costache îl trimitea să mănânce în oraș cu propriii lui bani, și aceștia împrumutați din propriul lui fond. Eliberându-se de întâia impresie, fu mirat de noul program. De ce să mănânce în oraș? Fără Otilia? Voia bătrânul să-l gonească din casă? De ce însă numai seara?

— Dar dumneata, întrebă el, unde mănânci?

— Eu nu prea mănânc seara, apoi mai gust eu câte ceva în oraș.

— Dar Otilia?

— Păi, Otilia a plecat! Felix îngheță.

— A plecat Otilia? Unde?

— A plecat la moșie la Pascalopol, zise moș Costache, vădit afectat.

— Dar de ce?

Moș Costache ridică din umeri.

— Nu se poartă bine lumea cu Otilia, e și ea supărată.

— Și când vine?

— Nu știu!

— Se… Mărită cu Pascalopol? Întrebă instinctiv Felix.

— Nu mi-a spus! Poate! Asta ar trebui să facă, ai dreptate. Felix îl blestemă în gând pe moș Costache și se urcă amețit în odaia lui. Sufletul îi era combătut de sentimente contrare. Împărtășea supărarea Otiliei și-i înțelegea dorința de a pleca undeva departe, dar îl jignea totodată plecarea ei cu Pascalopol. Ea, o fată, să plece la moșia unui necunoscut, în definitiv, și pe timp îndelungat și fără să-i spună nimic! Otilia i se păru de o putere de disimulație infernală. În vreme, dar, ce-l încredința că-l iubește și-l săruta pe buze, ea medita cum să fugă la Pascalopol. Desigur că avea legături cu el, poate chiar se căsătorise. Felix fu din nou zdruncinat în cultul lui pentru Otilia, și toate bârfelile Aurichii năvăliră cu putere în sufletul lui. Oricât de răi erau cei din familia Tulea, dar o cunoșteau de mult pe Otilia. Ceva adevărat trebuia să fi fost în vorbele lor. Felix se întinse pe pat, greu de oboseală nespusă. Totul i se păru urât, dezolant, fără sens, casa lui

Costache, o ruină părăsită, el însuși, un om aruncat în lume, fără nici un căpătâi. Ce să facă în această pustie, lăsată în grija unei bătrâne slabe de minte? Și Otilia, care îl certase că nu e cuminte că vrea să plece! Otilia i se desfăcu din întuneric. Își aduse aminte de întâia noapte în care pășise în această casă, de glasul fetei din capul scării, de brațul subțire care i se agățase de al său, de întrebarea Otiliei: „Ți-e foame?” și de prăjitura întinsă la gura lui. Se văzu sărutând genunchii Otiliei, sărutat delicat la rându-i de fată. Nu! Nu se putea. Nu așa se poartă o fată indiferentă. Iar dacă Otilia ar fi fost o stricată, nu s-ar fi împotrivit cu atâta putere la violențele lui și n-ar fi suferit atâta la bârfelile celorlalți. Felix sări în picioare fulgerat de o idee romanțioasă. Fără îndoială, Otilia, amărâtă de purtarea lui moș Costache, a fost nevoită să plece în pripă, dar i-a lăsat undeva o scrisoare de explicație, niște instrucțiuni. Puse mâna pe lampa cu picior de pe masă și ieșind în coridor se-ndreptă spre odaia Otiliei. Camera era în dezordine și se simțea plecarea grăbită a fetei. Rochii care nu fuseseră socotite utile erau aruncate morman, o carte era deschisă și îndoită acolo unde ajunsese cu lectura Otilia când o părăsise. Ușile de la garderob nu erau bine închise. Felix căută bine prin toată odaia, dar nu găsi nici o scrisoare, nici un semn. Se lăsă jos pe un fotoliu și privi cu tristețe odaia, cum ai privi o colivie din care a zburat un canar. În sofa se mai zărea cuibul făcut de trupul Otiliei, și în aer plutea adierea ei. Pe masă, Felix găsi un pieptene arcuit, pe care Otilia și-l punea în creștetul capului ca să alunge pletele peste urechi. Îl luă în mâini și îl răsuci, simțind în nări parfumul părului Otiliei. Așadar, Otilia nu-i lăsase nimic. De acum încolo avea să stea singur, exilat pe acest vast coridor, într-o curte mereu adormită, întâlnindu-se o dată sau de două ori pe zi cu un bătrân morocănos. Otilia îl trădase. Felix luă iarăși lampa în mână, vârî pieptenele în buzunar și se-ntoarse în odaia lui. Se dezbrăcă și se sui în pat, după ce suflă în lampă, rămânând numai la lumina focului. Deși era primăvară, zilele erau reci, și acuma se auzea vântul izbind în geamlâc și clătinând pomii neînfrunziți. Felix alergă cu gândul la moșia lui Pascalopol. Ce făcea oare Otilia acolo? Un clește de gelozie îl strânse din nou de piept, amintindu-și familiaritățile pe care le surprinsese între Pascalopol și fată. Nu, nu mai era nici o nădejde. Otilia avea legături mai strânse cu moșierul, și toată gingășia ei față de el, Felix, nu fusese decât un chip fin de a-l înșela asupra adevărului. Ce însemnau aerele acelea materne, îngrijorarea de viitorul lui, dacă nu lipsa dragostei? Felix râse el însuși de romantismul său și găsi că pentru un viitor medic nu era tocmai pregătit sufletește. I se

reproșase în glumă de către colegi. Trebuie să fie mai cinic, mai pozitiv. Femeile joacă comedii. Otilia făcuse pe pudica cu el, îi dăduse timidități serafice, și acum dormea în casa grasului Pascalopol, dacă nu alături de el. Mâniat, Felix dădu cu palma în aer, ca să sfâșie această viziune supărătoare. Sufletul i se încordă de hotărâri. Are să fie un cuceritor, un bărbat fără nici un scrupul, ca atâția alții. Era singurul mod de a fi prețuit de femei. Dacă Otilia ar fi fost acum acolo, ar fi știut el ce să facă. Zbuciumându-se în pat, Felix dădu pe întuneric cu mâna de pieptenele pe care îl pusese mai înainte lângă pernă. Capul Otiliei, încărcat de bucle date peste urechi, îi răsări din nou în minte, plin de inocență. Dacă exagera? Plecarea Otiliei era îndreptățită de mizeriile pe care le suferise în ultima vreme. Poate că Otilia a plecat la repezeală, după vreo ceartă cu bătrânul, și n-a avut vreme să-i lase vreo vorbă. Însă îi va scrie pe dată ce va ajunge. Acest gând puse din ce în ce mai multă stăpânire pe Felix, care în cele din urmă adormi, visând că Otilia îl săruta și-i citea propriile ei scrisori.

A doua zi, Felix așteptă nerăbdător toate cursele factorului, dar nu primi nici o scrisoare. Începu să facă o socoteală: Otilia sosise noaptea târziu și n-ar fi avut vreme să scrie decât a doua zi; într-o zi, scrisoarea nu va putea veni. A treia zi, nimic. Felix lărgi calculul în favoarea Otiliei. După o săptămână de concesii și explicații, Felix se descurajă și ajunse din nou la încheierea de la început, că Otiliei nu-i păsa de el. Ieși în oraș din ce în ce mai des, mâncă la restaurante, merse cu colegii la berării și se-ntoarse câteodată la ziuă, amețit de băutură. Nu-i cerea nimeni nici o socoteală, nici nu-l vedea. Acest fel de existență liberă începu să-i placă. Făcuse cunoștință cu câteva studente emancipate, de purtări îndoielnice, care luau parte la petreceri cot la cot cu studenții, și-și dezvoltă prin ele inițiativa personală. Una îl aduse până acasă și avu pretenția de a se sui sus la el, să vadă cum stă. Lui Felix i se păru că aduce o jignire Otiliei și refuză, spre indignarea domnișoarei, care-l acuză, abia acoperit, de repulsii bolnăvicioase. Începu să-și evite atunci colegii de petreceri și să se hazardeze singur în localuri, în fiece zi altul. Acest chip de a descoperi mereu noi înfățișări ale vieții, noi oameni neprevăzuți îl distră o vreme și se lăsă în voia jocului, sub pretextul că unui medic i se cădea să cunoască toate umbrele societății. Într-o zi, pe seară, simți o mână viguroasă ce-l strângea de braț. Se-ntoarse și se găsi față în față cu Stănică, gras, bine îmbrăcat, cu o lavalieră fluturătoare la gât.

— Ce mai faci? Îl întrebă Felix convențional, ca să-și ascundă neplăcerea întâlnirii.

— Mă-mpușc! Zise zgomotos Stănică, fără umbră de deznădejde.

Felix îl întrebă din ochi asupra cauzei.

— Îmi trebuie, dragă, cel puțin două sute de franci numaidecât, și nu-i găsesc. Simion, socru-meu, e un fleac ramolit, n-are decât cartoane mâzgălite, moș Costache e cărpănos.

Bănuind că Stănică vrea să-i ceară bani lui, Felix făcu gestul de a se disculpa, de a regreta. Candidatul la sinucidere însă îl înțelese.

— Nu, dragă, nu te teme, parcă eu nu văd că nici dumneata n-ai? Birjar! Birjar!

Birjarul chemat opri în apropierea celor doi, și Stănică îl împinse pe Felix în trăsură, fără ca acesta să știe unde îl duce.

— Am o idee! Explică Stănică în trăsură. Să văd. Stănică se dădu jos într-o stradă din jurul Lipscanilor, în fața unui restaurant cu înfățișare modestă, înăuntru însă chelnerii erau în frac, o sală întinsă cu mese, cu îngrijire așezate, se sfârșea printr-un fel de scenă, pe care se vedeau instrumentele mai voluminoase ale unei orchestre. În sală nu era nimeni, deși erau orele opt. Stănică împinse pe Felix pe o ușă laterală, urmărit ceremonios de doi chelneri. Intrară într-o odaie mică, pe loc iluminată electric de un chelner, în care se afla o masă, chiuveta pentru șampanie, o canapea și tablouri banale.

— Ei, zise Stănică, așa-i că-i bine? Local de noapte! Aici se fac afaceri strașnice. Unul de ăsta să am, și nu mi-ar mai trebui avocatura. Ce iei?

Stănică, aflând că Felix nu mâncase, comandă din proprie inițiativă un meniu și ceru vin, dând recomandații bogate asupra buchetului și temperaturii băuturilor. Chelnerii răspundeau nu numai cu solicitudine, dar cu o clipire din ochi care dovedea că Stănică le era cunoscut:

— Se face, coane! Imediat!

— Ia ascultă, Jeane (uite, pe ăsta l-am scăpat eu de armată), zise Stănică, patronul e aici?

— Este! Să-l chem?

— Nu, nu, nu acum!

Stănică și Felix începură să mănânce, dar mai ales să bea, și vinul translucid, aburos și puțin amărui amețise pe tânăr. Stănică vorbea de toate zgomotos, regreta trecutul, se bătea în piept de pierderea unor mari șanse, își făgăduia onoruri viitoare și din când în când se împușca fictiv. Lui Felix, devenit fără voia lui volubil, îi scăpă vorba despre Otilia.

— Aha, sări Stănică, a fugit porumbița! Nu ți-am spus eu?! Dragă, ești tânăr, n-ai experiența mea, dar, să știi, fete ca Otilia te duc la desperare, dacă nu te smulgi la vreme. Sigur! S-a dus iar la Pascalopol, satirul ăla bătrân. Are moșie, are parale bune, îi poate face toate gusturile. Nu fi copil! Nu te amărî atât. Ah! Ah! Frumoasă e tinerețea. Unde mai vine o dată, că aș ști cum s-o trăiesc! Ca Otilia sunt sute. Numai să-ntinzi mâna. (Las' că-ți dau eu o fată faină!) Și cum îți spui de Otilia! Nostimă fată, delicioasă, de acord, dar ușuratică, cheltuitoare, e femeie care te ruinează. Pe ea nu poți conta. Azi cu unul, mâine cu altul. Știu, ți-a spus că te iubește, ți-a dat speranțe, poate ați mers și mai departe. (Ai? Spune-mi drept, că zău nu spun la nimeni! Ai avut-o! Nu? Serios? Tare ești inexpert!) în sfârșit! Și după aceea a zburat! Parcă mie nu mi-a făcut la fel?!

Felix rămase cu gura căscată, neînțelegând în începutul lui de ebrietate că Stănică inventează.

— Zău, se jură Stănică, știe toată lumea! Am vrut s-o iau de nevastă, s-o ridic până la mine, fără să mai întreb ce și cum, totul era gata, gustasem, ca omul, mă-nțelegi, din fericirile dragostei, și Otilia m-a plantat.

— Ai vrut să te căsătorești cu Otilia?

— Da, monșer, cum, nu știi?

Văzând însă că Felix se face mai alb la față, Stănică găsi prudent să deplaseze chestiunea.

— Așa-s femeile, dragă, nu trebuie să te ambalezi. Uite, Olimpia mea: o stimez, am adorat-o (are, îți spun aici între patru ochi, un corp superb, calități de curtezană excepționale), dar mă plictisește. Îmi taie aripile inițiativei. Mie mi-ar trebui o femeie de lume, consumată, inteligentă.

Atunci intră pe ușă o domnișoară sprintenă, foarte elegantă, cu o mare blană în jurul gâtului.

— Hei, Georgeta, sări Stănică, bine te-am găsit! Ce mai faci? În loc de orice răspuns, Georgeta se trânti pe un scaun în fața lui Felix, își rezemă bărbia într-o mână și, întinzând cu cealaltă un pahar ca să i se toarne vin, întrebă:

— Dar tânărul cine e?

— Nu știi? Mi-e rudă, prin alianță, băiat de viață, student în medicină!

— Da? Făcu Georgeta dulceag, contemplându-l în largul ei pe Felix, spre jena acestuia.

Stănică recomandă pe fată în chipul acesta:

— Asta e Georgeta, fată faină!

Într-adevăr, Georgeta merita toate elogiile. Era plină la trup și la față până la marginea de unde ar fi devenit obeză, fără să pară totuși. Părul negru era creț și înfoiat ca al unei napolitane. Două mari gropițe în obraz păreau artificiale. Ceea ce uimea și colabora în chip armonios cu plasticitatea trupească era o finețe de marmură a incarnatului. Nici un por nu se zărea pe netezimea obrazului sau a buzelor. Mâinile erau lucii ca sideful și unghiile subțiri și în migdală. Sprâncenele, genele erau înfipte ca-n carnea unei piersici netede. Un fior trecu prin trupul lui Felix, privind numai această delicată anatomie. Când bea, buzele și dinții fetei se vedeau prin cristal, și Felix se putu încredința de sănătatea lor excepțională. Georgeta avea gesturi legănate, accente moi, dulcege, vorbea fără afectare și foarte liber, însă cu o perfectă decență. Lui Felix îi plăcu numaidecât, deși bănuia că meseria ei era foarte suspectă, nu fără să se mire că un exemplar de o frumusețe așa de rară putea cădea atât de jos.

Georgeta își schimbă brusc locul și se așeză lângă Felix.

— Cum te cheamă? Îl întrebă ea, școlărește.

— Felix.

— Felix și mai cum?

— Sima.

— Și urmezi medicina?

— Da.

— Ce nostim! Nu cunoșteam până acum un student în medicină.

Stănică făcu încă o dată încurajator cu ochiul către Felix și zise:

— Fată faină!

— Lasă-mă-n pace, frate, se supără Georgeta, ce-i tot dai zor cu „fată faină”?

— Divină! Exclamă Stănică.

— Uf, ești agasant! Mai toarnă-mi puțin vin.

Stănică turnă, apoi pretextă necesitatea unei convorbiri cu cineva în local și ieși afară. Georgeta se așeză mai bine lângă Felix, învăluindu-l într-un val de parfum fin. De afară se auzi deodată intrările unei orchestre masive.

— Dansezi? Îl întrebă ea pe Felix.

— Aproximativ! În fond, fata părea intimidată. Felix îi inspira un respect paralizant și se silea să iasă din frivolitățile obișnuite. Îl întrebă despre viața universitară, despre colege. Felix îi spuse despre toate amabil, dar, băgând de seamă că devine pedant, se opri. Voia să găsească un cuvânt galant.

— De ce nu-mi mai vorbești? Mă interesează! Protestă Georgeta. Sunt fete frumoase la Universitate?

— Nu totdeauna urâte, dar îți închipui că fetele frumoase ca dumneata nu se duc să muncească atâția ani, ca să-și facă o carieră.

Acest stângaci compliment încântă totuși pe Georgeta.

— Crezi că sunt frumoasă? Întrebă ea fără afectare.

— Foarte frumoasă!

— Sunt măgulită de ce-mi spui! Și dumneata ești simpatic.

Când Stănică reveni, însoțit de un bărbat gras în smoching și de chelner, rămase mirat de convorbirea pașnică și nevinovată dintre cei doi. Se așteptase la altceva.

— Eu plec, zise el, să ne facă plata. Dumneavoastră, dacă vreți, mai stați.

Felix protestă din cap, iar Georgeta refuză și ea:

— Astă-seară mă simt obosită, mă duc să mă culc!

— Ce au dumnealor de plată? Întrebă ceremonios omul gras.

Chelnerul îi arătă lista, și când Stănică făcu gestul, pur decorativ, de a plăti, omul cu smochingul protestă:

— N-aveți nimic de plată!

— Să trăiești, coane Iorgule! Mulțumi Stănică.

— Să nu mă uiți, zise Iorgu. Pune o vorbă bună pe lângă conu Costache, să-mi prelungească contractul.

— N-ai nici o grijă, zise Stănică, apropiindu-se de Iorgu, eu ce fac toată ziua? Însă am să te rog ceva. Știi, trebuie să-i bat capul mereu, să-l sperii cu procese posibile etc., să-mi neglijez afacerile. Sunt cam lefter acum, nu poţi să-mi dai două sute de franci? Îți garantez eu că-ți aduc contractele prelungite.

Iorgu își încruntă puțin sprâncenele, medită negustorește, apoi le readuse din nou la linia primitivă.

— S-a făcut!

— Ura! Zise Stănică, să mai bem un pahar. Nici nu știi ce înseamnă să faci alt contract aici. Vad comercial! Al dracului moș!

— Care moș? Întrebă, puțin cam intrigat de unele nume proprii, Felix.

— Ha, ha, ha, râse Stanică, ce, nu știi? Localul ăsta e proprietatea lui moș Costache, și dumnealui e chiriaș. Coane Iorgule, îți prezint pe nepotul lui moș Costache.

Domnul Iorgu întinse mâna și se înclină foarte respectuos și comercial.

— Încântat, și vă rog să mai poftiți!

După ce Stănică tapă cei două sute de franci, ieșiră câteșitrei din odaia separată, și Felix fu surprins să vadă că sala cea mare, sonoră de valsuri, era plină de lume bine îmbrăcată. Chiuveta cu șampanie frapată se afla mai la toate mesele. Toate privirile se-ndreptară spre Georgeta, și un bărbat îi făcu chiar un semn desperat, la care fata ridică indiferentă din umeri. Stănică chemă o trăsură și se urcară câteșitrei în ea.

Cât timp merse cu trăsura, Stănică înghionti pe Felix și-i făcu semne cu ochii, cu înțelesul: „Du-te cu ea, nu fi prost!”

Georgeta putea foarte bine observa manevrele lui Stănică, dar nu dădu nici un semn că le vede, ci privi numai din când în când cu simpatie la Felix. Stănică se dădu jos în centru, sub un motiv oarecare; iar fata ceru să fie dusă acasă. Ședea pe bulevardul Elisabeta, în preajma Cișmigiului. Felix nu mai avea nici un scrupul, și, puțin amețit de vin, nu s-ar fi dat înapoi de la o aventură nocturnă. Totuși nu era lămurit asupra calității sociale a fetei. Nu putea fi decât o curtezană, se înțelege, dar și aici sunt grade nesfârșite. Georgeta părea prea fină, ca să nu se teamă că face o grosolănie pretinzând să se urce la ea sus. Coborâră în fața unei case cu două caturi înalte, îndeajuns de elegantă. „Hotărât, își spuse Felix, fata nu e o profesionistă oarecare a dragostei.” Georgeta privi în sus spre etaj, și zise, fără preciziuni:

— Aici stau!

O luptă scurtă se dete în sufletul lui Felix între scrupulele sale și îndemnurile lui Stănică. Învinse timiditatea, și Felix zise:

— Mă ierți, dar eu trebuie să plec!

Georgeta îl privi galeș, însă atât de decent, încât teama lui Felix de a nu face o gafă crescu.

— Când vrei să vii să mă vezi, vino, îl invită domnișoara, după-amiază sunt totdeauna acasă; stau la etajul doi.

Își întinseră mâna reciproc. Pentru Felix începu o nouă scurtă bătălie: să-i sărute, sau numai să-i strângă mâna? Privi în toate părțile pe bulevardul pustiu. Dacă fata era o pierdută, se făcea de râs sărutându-i mâna, dacă nu, nesărutându-i-o făcea un gest jignitor. Fata îl privi limpede în ochi, râzând, în vreme ce Felix îi strângea mâna cu putere, nehotărât. În cele din urmă, neputând rezolva problema, Felix luă mâna, o sărută și plecă precipitat. Fata, interpretând altfel gestul lui, îl privi puțin cum se depărtează și apoi intră în gang, fluierând ușor o șansonetă. „Nostim băiat”, fu gândul ei tot timpul cât urcă scările.

XI

Când se sculă, Felix află de la Marina că Simion făcea familiei din ce în ce mai multe necazuri. Plecase de acasă și numai cu greu fusese găsit. Nu ședea locului defel, și acum Aglae era hotărâtă să consulte un alt doctor, mai mare.

— Păcatele lui cele mari, zise Marina ca încheiere, Dum-nezeu nu bate cu bățul!

Mai mult decât cazul bătrânului, îl impresionă pe Felix tonul rău, răzbunător cu care spusese Marina aceste vorbe. „Curioasă familie, gândi el. Niciunul nu are cea mai mică iubire pentru celălalt, toți se bârfesc și se urăsc.” O curiozitate amestecată și cu milă îl îndemna să se ducă să vadă pe Simion, dar amintirea ostilității cu care erau priviți acolo el și Otilia îl opri. Se întâmplau lucruri noi, într-adevăr, cu Simion; Aglae nu era totuși prea tulburată, fiindcă niciodată nu-i dăduse mare importanță. Era totuși cam plictisită. Simion mânca lupește, dar slăbea văzând cu ochii și căpă-tase o fixitate supărătoare în privire. Nu mai ședea locului, cuprins de o anxietate febrilă, ceea ce strica liniștea Aglaei.

— Omule, dar stai odată locului, că-mi iriți toți nervii. Odată brodai, pictai, nu te-ncurcai printre picioarele oamenilor. Un om cuminte se menajează, se odihnește. Uite cum ai slăbit!

Simion explica astfel agitația lui: aplicând metoda unei supraalimentații raționale, își întărise tot organismul. Acum avea o forță herculeană, colosală, și simțise cum pârâie scaunul și dușumelele. Casa și solul erau în primejdie. De aceea se plimba, ca să-și consume energiile și să-și subțieze până la normal mușchiulatura.

— De unde Dumnezeu ai mai scos și teoriile astea?! Zise Aglae supărată, dar luându-l în serios, nu vezi că ești ca o umbră? O să chem un doctor să te vadă!

Stănică aduse un alt prieten al lui, tot atât de suspect, care îl examină pe Simion cu o atenție exagerată și neîndemânatică. Îi pipăi splina și ficatul, îl întrebă de felurite lucruri, de apetit, de emisiunea de urină. Simion dădu un răspuns foarte original:

— Când fac, înțelegi, văd cum ies un fel de flăcări care găuresc pământul.

Toți se uitară la Simion, interesați de fenomen, în care crezură, iar doctorul zise:

— Curios! Mănânci mult? Ți-e sete?

— Mănânc foarte puțin, atât cât trebuie ca să nu se stingă căldura spiritului!

— Ce asculți la el, domnule doctor? Rectifică Aglae, mănâncă ceva de speriat, și slăbește!

— Eu cred, își dădu cu părerea doctorul, că domnul… Domnul… (Doctorul uitase numele și-l întreba din ochi.)

— Ovidiu! Intercală Simion.

— Te-ai zăpăcit de tot, îl scrută cu dispreț Aglae. Îl cheamă Simion.

— Ei bine, continuă doctorul, eu cred că domnul Simion are diabet, desigur un început de diabet. Rămâne de văzut ce fel de tip de diabet, dacă e unul pancreatic, sau numai unul renal.

— Te-nșeli, protestă Simion, nu sunt bolnav deloc. Sunt sănătos tun. Cine se apropie de mine se molipsește de sănătate. Nu e așa, Despino? Se adresă el Aurichii.

— Vezi dumneata, încercă să demonstreze răbdător medicul, pentru care erorile de nume ale lui Simion erau nule și neavenite, fiindcă nu cunoștea onomastica familiei, sunt boli insidioase care se încep cu o senzație de bunăstare, cu mină bună, cum e de pildă diabetul. Dar nu trebuie să te sperii. E o boală perfect curabilă azi, și la o vârstă ca a dumitale – aproape inofensivă. Câți ani aveți?

— O sută cinci! Zise Simion foarte serios, izbucnind apoi într-un râs zgomotos.

Doctorul râse și el de ceea ce luă drept o glumă.

— Nu este exclus să trăiești o sută de ani!

— Dar i-am trăit de mult. Am fost cel mai energic om!

— Ai dreptate, zise doctorul. Când ești tânăr, ți se pare că trăiești o sută de ani. Mă bucur, mă bucur foarte mult că ești bine dispus. Asta e o condiție sine qua non a restabilirii. În sfârșit, se ridică el, faceți o analiză pentru constatarea glicozuriei, și alta pentru determinarea glicemiei, vă fac o notă la un laborator, și apoi ne vom pronunța. Până atunci, alimentație rezonabilă, fără făinoase și zahăr.

— Ce are, doctore? Întrebă Stănică, foarte interesat, afa-ră, crezi că se curăță? Moștenim?

— Te cam grăbești. Bătrânul e jovial, destul de voinic. Poate fi o criză de glicozurie, se întâmplă la arteriosclerotici. Nu mi se pare grav.

— Uite.

— Ți jur pe amintirea mamei mele, zise Stănică, re-intrat în casă, că mi-a spus doctorul că n-ai nimic. Doctor excelent, face minuni!

— Când îți spun eu că sunt sănătos tun! Dați-mi să mănânc.

— Asta nu, protestă Aglae, ai auzit că trebuie sa ții dietă!

— Dobitoc! Rânji Simion și începu să se plimbe mai repede prin odaie.

— Dați-i, domnule, să mănânce, încurajă Stănică, convins că asta ar putea agrava starea socrului.

Aglae îl pierdu cu totul din vedere, încredințată de doctor că nu e nimic. Pentru ea boala era indiferentă, nu voia cazuri complicate, care să-i strice liniștea casei. Tratamentul lui Simion se reducea la dietă, și asta era ușor de făcut. S-o urmeze și s-o lase-n pace.

— Nu știți o veste mare! Anunță misterios Stănică. Felix…

— Ce-i cu domnul Felix? Se umplu de curiozitate Aurica.

— Felix lucrează în stil mare, o să ajungă departe. După Otilia, a găsit acum o fată superbă, una Georgeta, curtezană de lux, întreținută de un general din elită. I-am văzut eu cu ochii mei, ce mai calea-valea, i-am dus eu cu trăsura. Fata s-a prins. Băiat fain Felix, nu cade la tristețe.

— Ce eroare! Se dezgustă Aurica, vânătă de invidie în fond.

— Stricat, declară Aglae, nici ta-su n-a fost poamă mai bună. Barem să nu se amestece prea des cu Titi, să-l depraveze.

Nici nu știu dacă în chestia aia cu frații Sohațchi n-a fost la mijloc și el.

— Și băiatul n-o să fie prost, adânci Stănică rana, să nu-ntoarcă foaia, dacă Otilia nu se mărită cu Pascalopol. Închide ochii, o ia de nevastă, moș Costache îi lasă toată averea, le mai dă ceva și Pascalopol pentru pagubele aduse, admirabil!

Aglae se învineți și se răsti la Stănică:

— Și mai taci odată din gură cu comediile tale! Ce mă privește? Cum o să-i lase Costache averea? Doar adoptând-o, dacă o mai îndrăzni!

— Da? Așa crezi dumneata, iubită mamă? Dar testamente nu sunt? Ce zici de o coală păturită frumos, dictată de Pascalopol, în care moș Costache lasă toată averea iubitei Otilia?

— Lasă-mă în pace odată, strigă, ieșită din fire, Aglae, lasă-mă-n pace! Să-l facă și să se ducă dracului toți. Că eu n-am pe nimeni care să-mi apere interesele mele și ale copiilor. Simion? Se-nvârtește ca un trântor și mănâncă. Dumneata ești avocat, dar păcat de cartea pe care o învățați. Te lăudai că faci și dregi. Cum? Averea părinților mei să cadă, din cauza unui frate nebun, în mâinile unei venetice? Lege e asta?

— Stai, iubită mamă, stai, zise teatral și cu gesticulație studiată Stănică. Așa ar fi dacă n-am fi și noi pe aici. Dar ginerele dumitale ce face? Aleargă, săracul, câteodată fără un ban în buzunar (căci dumneata nu-l întrebi dacă are sau nu), aleargă, studiază, combină. Ce, crezi că eu stau cu mâinile în sân? Doar sunt direct interesat la parte. Costache al dumitale e șiret, trebuie luat subțire. N-a făcut adopțiunea nu de frica mea și a dumitale, ci fiindcă nu voia dinainte. Dacă s-ar fi măritat Otilia, ar fi trebuit să-i dea dotă! Așa? Nu știu, nu cunosc. Moș Costache nu lasă banul din mână viu, firește, dar mort poate să-l lase prin testament, aici e-aici.

— Și dacă lasă, nu putem să-l atacăm?

— Depinde. Dacă îți lasă ceva și dumitale, și copiilor, iar grosul Otiliei, înseamnă că era în toate mințile și s-a gândit la toți. E foarte firesc ca un om să-și lase averea fetei nevestei lui.

— Lăsați copiii să vie la mine! Glumi Simion, fără nici o relațiune directă cu chestiunea. Nimeni nu-l băgă în seamă.

— Atunci, zise Aglae, ce vrei să spui? Că totul e pierdut?

— Ba nu! Umila mea părere este că e mai bine pentru noi ca moș Costache să nu facă nici un testament. Să nu-l înghiontească nimeni! Moare, Doamne ferește! Dumneata, ca unică soră și rudă în linie colaterală, ascendenți și descendenți neexistând, iei toată averea. Otilia rămâne afară din chestie, nu ia nimic, săraca, afară de cazul când s-ar găsi vreun titlu de creanță din partea mume-sei. Deci nici un testament. Însă, firește, trebuie ca sub nici un chip moș Costache să nu adopteze pe Otilia. Mai e și aici o primejdie: darurile în bani. Ce poți ști ce-i dă moș Costache Otiliei?

— Arză-l-ar focul, Doamne, iartă-mă, că mi-e frate! Blestemă Aglae.

— Idealul e ca toată averea lui moș Costache să fie imobilă, cum e acum. O casă nu poți s-o iei în palmă. Un viclean face și aci vânzări deghizate etc., dar lucrul se observă mai ușor. Greșeala dumitale fundamentală e că te-ai certat cu el și nu-i mai calci în casă, cum ți-am mai spus! Du-te, Otilia nu e aici!

— Aș, ce să mă duc?! Costache e încăpățânat, până nu se uită în ochii Otiliei, nu-și descleștează gura.

— Am să fac ce-am să pot cu mintea pe care mi-a lăsat-o Dumnezeu, zise Stănică, cu modestie spirituală, dar dă-mi și dumneata ceva fonduri, uite, mi-ar trebui o sută de franci.

— Nu știu ce faceți voi cu banii, zău, se miră Aglae, când v-aud, n-aveți!

— Suntem tineri, lăsă capul în jos Stănică, ne iubim!

— Fleacuri de-ale voastre. Să vedem mâine dacă mai am bani.

Stănică se repezi și-i sărută afectat mâinile Aglaei, apoi o sărută și pe Aurica.

— Oh, strânse el mâinile la piept, mi-ai dat, Doamne, ce-am dorit: o soție sfântă cu familie afectuoasă și bună. Mamă, declamă el către Aglae, tu dezminți toate bârfelile împotriva soacrelor.

„Scârboasă femeie! Medită Stănică, în drum spre casă.

— Stănică era un om volubil și instabil, care însă trăia sincer o clipă toate sentimentele umane și le înțelegea.

— Scârboasă femeie! Asta n-are nimic sfânt. Bărbat, frate, toți-s fleac pentru ea. Ambițioasă și veninoasă. Olimpia mea începe să se gălbejească la față, ca și ea. Otilia, ce mai fată! Bravo, Pascalopol, bravo, Felix!”

Deși Felix se jurase de a nu mai păși în casa Aglaei, totuși își călcă cuvântul, și iată cum. Intrase de la început în grațiile profesorului de psihiatrie, savant blând și integru, căruia îi ceruse informațiuni bibliografice ce dovedeau o orientare afară din comun. Când profesorul află că Felix era abia în anul întâi, fu mirat și amuzat totdeodată de atâta zel. La medicină, până la faza internatului, studentul e de obicei un auditor pasiv și anonim. Îl întrebă cum se numește și păru a-și aduce aminte de Sima, tată-său. Profesorul era încântat de asiduitatea tânărului, îi făcea un semn prietenesc când îl zărea la curs, care se făcea la un ospiciu, îi punea mâna pe umăr când treceau în vizitele demonstrative, îl privea personal în ochi când explica un caz interesant. Felix, plin de mândrie și de ambiție, ceru într-o întrevedere permisiunea de a studia unele probleme de amănunt clinic și obținu nu numai aprobarea cordială și o temă de încredere, ci și inițiativa de a se folosi liber de biblioteca profesorului. Biblioteca se afla în sala de așteptare a profesorului și într-o odaie alăturată, încât Felix venea, fără să supere pe nimeni, în orele de consultație ale acestuia. O dispoziție a profesorului, care era și medic-șef al ospiciului, îi îngăduise să intre ziua în orice secție. Internii îl priviră cu mirare, cu falsă ridicare din umeri, apoi se supărară. Alături de ei era și medicul-secund, om mediocru, care îngreuia oricărui cercetător observațiile, sub motiv că pacienții sunt tocmai în studiul lui, în realitate din invidie sterilă față de aceia care, publicând, se făceau cunoscuți și amenințau să pătrundă la Universitate.

— Ascultă, domnule, zise un intern într-o zi lui Felix, ce cotrobăiești dumneata pe aici? Eu nu pricep cine ți-a dat dumitale voie să vii în spital.

Internul, afectând suspiciuni mari, chemă servitorii, chemă portarul. Aceștia spuseră că au ordin de sus. Internul strâmbă din nas, dar nu se dădu bătut.

— Bine, bine, ți-o fi spus să vii o dată, așa, dar nu în fiece zi. Eu am aici răspunderi, nu pot să las printre bolnavi persoane străine de serviciu, să-mi obosească pacienții, să-i sâcâie cu întrebări. Am să raportez cazul domnului profesor.

Internul, încurajat de medicul-secund, care nu voia să-și vâre mâinile direct în foc, vorbi într-adevăr medicului-șef, prefăcându-se că nu-și dă seama cine a dat voie să se introducă în spital un student în anul întâi, care perturbează liniștea bolnavilor.

— Lasă-l, dragă, spuse profesorul, blajin, eu i-am dat voie. E un băiat de treabă, care învață. E bine să obișnuim pe studenți de la început cu observația directă.

Prudent, profesorul nu trăda intențiile mai savante ale lui Felix. Acum internul, dezarmat, căuta să demoralizeze pe Felix în alt chip.

— Și ce vrei dumneata să faci? Să studiezi un caz?

— Da!

— Eh, făcu internul, amar ca de lungi dezamăgiri, se vede că ești novice! Câte n-am vrut eu să fac?! Da' ce? Ai aici material interesant, ai laborator? Și crezi că maestrul o să te felicite? Nu cunoști oamenii, monșer! Poți să cazi jos de oboseală, și nu-ți recunoaște nimic.

— Dar eu nu mă gândesc să câștig recunoștința maestrului. Vreau să public!

Internul pufni în râs.

— Ce să faci? Să publici? Cu ce? Ai bani? Și așa crezi dumneata că se face un studiu? Stai, domnule, nu te grăbi, să-nveți carte întâi, să-ți iasă tuleiele, ce-o iei la goană?

— Nu vreau decât să fac mici observațiuni asupra unor cazuri de clinică mai interesante, sub supravegherea maestrului.

— Ha, ha, zi așa, domnule! Fă dumneata asta, dacă vrei, eu n-aș mai face, să mă tai! Le convine dumnealor. Tu să stai aici, să muncești zi și noapte, să-i observi cazurile, să i le expui frumos, iar ei, domnii profesori, să le ia de-a gata și să-și pună numele. Nu fi naiv, amice! N-am păr în cap câte comunicări am făcut eu „maestrului” (internul apăsă ironic), care acum fac parte din opera lui.

În scurt, după intern rezulta că sforțarea științifică era inutilă, stându-i piedică escrocheria, banalitatea faptelor, sărăcia materială. Acțiunea de demoralizare a internului era așa de totală, încât Felix, spirit ardent și tânăr, nu se lăsă contaminat și nu izbuti să se convingă că e cu neputință să ajungi ceva. Își redactă articolul, îi puse în subsol un număr cam exagerat de referințe și-l prezentă profesorului. Acesta îl găsi foarte bun, dar sfătui blajin („eu, din partea mea, aș face așa”) pe Felix să mai extirpeze din note, arătându-i că, dacă era lăudabil pentru el personal că știe atâtea lucruri, pentru cititorul specialist, interesat de chestiune în sine, umflarea putea fi fastidioasă. Îl puse să traducă în franțuzește articolul și să i-l înapoieze cât mai curând. Vesel, Felix confecționă traducerea și o prezentă. Apoi nu mai auzi nimic vreo două luni de lucrare și se încredință în sinea lui că nu putea însemna mare lucru o observație făcută de un începător. Într-o zi, însă, profesorul îl chemă în biroul lui de la spital și-i înmână un număr din Archives de neurologie și câteva extrase.

— Uite, drăguță, articolul dumitale!

Felix își văzu numele tipărit în sumar în dreptul acestui titlu: Un caz de asthenopie acută de origine histerică, studiat prin procedeul anaglyphelor. O căldură îi năvăli în tot trupul, umplându-l de senzația unei moliciuni delicioase. Se încurcă în mulțumiri, pe care profesorul i le tăie repede:

— Uite, dragă, ce-aș vrea eu. A apărut o carte foarte interesantă în chestiunea asta (și-i cită un nume); aș vrea să-i faci o recenzie. Să cercetezi cu atenție literatura problemei și apoi să mai faci o observație înrudită. Avem aici un caz interesant, pe Frosa de la etajul 1, cu hemidiplopie monoculară. Dacă vrei, bineînțeles, să te specializezi în ramura asta. Îți spun drept, confidențial, n-am prea găsit până acum tineri entuziaști.

Toate demoralizările internului se spulberară în valul de sânge ambițios care circula în trupul lui Felix. Dedică mintal profesorului un devotament pe viață. Faptul că maestrul nu-și adăugase numele său îi dovedea strălucit că internul n-avea dreptate. Se hotărî să se apuce numaidecât de lucru (experiențele lui priveau tulburările atenției vizuale în marile astenii) și, ieșit de la profesor, se repezi pe scări să găsească bolnava. Era insă vremea mesei și nici un intern nu se vedea. Neavând cu cine sta de vorbă și cui să reverse din mulțumirea care-l umplea, fu nevoit să plece. Pe drum, își citi de câteva ori articolul (cu care ocazie observă mici rectificări din partea profesorului), îl privi de aproape și de departe. Era indiscutabil fericit, nu de articol în sine, a cărui puțină însemnătate i se părea evidentă, cât de

semnificația lui. Atrăsese atenția profesorului, izbutise să fie publicat într-o revistă străină, prin urmare nimic nu-l împiedica să facă o mare carieră medicală dacă muncea. O sforțare atât de mică fusese răsplătită cu atâta bunăvoință! Dacă ar fi făcut lucrări mari, capitale, cu siguranță că ar fi ajuns la Universitate, mai devreme sau mai târziu. Internul bârfea, fiindcă era un mediocru. Lumea e bună, prețuiește munca. Oamenii de pe stradă i se părură deodată simpatici. Toți se uitau parcă la revista lui din mână, conștienți că el e autorul unui articol în limba franceză. Avea să ajungă un Vaschide, să devină o celebritate internațională, bineînțeles după sforțări pe care se gândea să le ducă la o margine nemaiatinsă. Felix Sima! Numele ăsta trebuia să fie curent, familiar oricui. În tramvai, Felix, abia așezat, oferi locul unui domn bătrân, râse cu simpatie la spiritele îndoielnice ale unui pasager împotriva direcției tramvaielor. Pe stradă, mângâie o pisică abandonată, privi cu bunăvoință pe lucrătorii unei binale. În apropierea casei, invadat de criza de bunătate, uită jurământul și intră în curtea Aglaei, mințindu-se singur că vrea să vadă pe Simion. Găsi numai pe Aglae și pe Aurica. Deși își dădea seama de excesul de vanitate, după câteva schimburi de cuvinte banale, nu putu să nu mânuiască revista în așa chip, încât s-o vadă Aurica.

— Dar ce-i acolo? Un roman nou? Întrebă ea. Felix își sili intonația la modestie:

— Este o revistă franceză, în care mi s-a publicat un articol medical.

Cu toate că Felix cunoștea ignoranța celor două femei și lipsa lor de cordialitate, totuși nu s-ar fi așteptat la o primire atât de nepăsătoare. Aurica zise simplu, aproape cu un ton de reproș:

— Ai timp să faci și lucrări suplimentare? Nu-ți ajung cursurile de la Universitate? Nu e bine să te obosești. La ce folosește? Pe Titi nu-l mai lăsăm să muncească atât. Și Titi e lăudat, cum știi, de profesori pentru talentul lui, o să fie un pictor cu vază.

Aglae, care cosea nasturi la o rochie, înfipse și ea un ac în Felix:

— Și-ți plătește ceva pentru comediile alea?

— Nu!

— Apoi, fără bani cine mai face azi ceva?

Atât spuseră cele două femei și-și văzură de treabă cu o indiferență ostentativă. Felix, întors acasă, se mustră de exces de vanitate. Ce nevoie să se laude unor femei răuvoitoare și fără cultură serioasă?! Un om simplu nu are stimă decât pentru bunurile materiale, pentru autoritățile de toate zilele.

Asta nu înseamnă că valoarea științifică rămâne nepremiată. Felix nu crezu totuși că făptuiește vreo crimă de îngâmfare dacă comunică publicarea articolului colegilor lui. Înainte de sosirea profesorului la curs, arătă vecinilor săi revista.

— Ce e asta? Zise unul și i-o luă din mână. Colegul privi revista fără curiozitate și întrebă indiferent:

— Ăsta e de tine?

Apoi îi înapoie revista așa de repede, încât fascicula căzu jos pe dușumea, înainte ca Felix s-o poată prinde cu mâna. I-o luă de jos un intern mai în vârstă, care stătuse până atunci de vorbă cu medicul secundar. Acesta o răsfoi strâmbând din nas la fiece titlu, se opri la paginile lui Felix și, fără a-l privi în față, întors către medic, exclamă, în legătură cu articolul:

— Domnule, ăsta, Ducos du Hauron, cu anaglyphele, spune niște prostii îngrozitoare. Am controlat o dată la un bolnav viziunea binoculară cu fotografii stereoscopice suprapuse și am văzut că spune enormități.

Internul continuă imprecația, îndepărtându-se cu revista în direcția medicului secundar. În vreme ce internul se indigna, medicul îi luase revista din mână și o pipăia. În sfârșit, făcu și el această observație:

— Mizerabilă hârtie pun ăștia!

Apoi, neavând ce face cu revista, căută în juru-i un profesor, întrebând „a cui e asta”, și o aruncă repede pe o masă, tocmai când profesorul intra în sală. Sufletul lui Felix fu profund atins și toată ora fu distrat. El se aștepta să fie dacă nu ridicat în slava cerului, dar măcar remarcat, felicitat că poate publica într-o revista așa de importantă. A fi savant era după el suprema onoare. Toți colegii lui nu-i remarcau nici un merit, păreau insensibili. Nu urmăreau și ei aceleași scopuri, nu credeau, ca și el, în valoarea culturii? Sentimentul care se desprindea din indiferența lor era că a studia și a publica e o faptă rea, rușinoasă, în tot cazul inutilă. Mâhnirea lui era cu atât mai mare, cu cât își închipuise când își văzuse articolul tipărit că cu acest eveniment simbolic începe pentru el o existență nouă, aceea de cercetător și autor. Reputația era oare o iluzie? Încetul cu încetul, ascultând cursul blajinului profesor, Felix se refăcu. Nu se poate să nu existe reputația, de vreme ce el stimează pe profesor ca pe o ființă deasupra comunului. De altfel, și ceilalți arătau cel puțin deferență pentru maestru. Prin urmare, indiferența colegilor e simulată, e mai mult de formă, de invidie. Felix își strânse pumnii pe ascuns. Jură să lucreze și să studieze atât, încât la vârsta când unii își dau doctoratul el să aibă îndărătul lui o activitate publicistică

remarcabilă. Și se hotărî totdeodată să-și reprime orice vanitate și să nu mai comunice nimic nimănui, să nu mai amintească de scopurile lui, să se poarte în sfârșit astfel, până când meritul lui va izbucni singur și indiscutabil peste câțiva ani. Urî în clipa aceea cu pasiune pe toți colegii lui, care i se părură bestiali și fără nici o sclipire de inteligență în ochi, și plecă acasă, evitând orice însoțire, mizantrop până în măduva oaselor.

Acasă masa nu era gata. Fiind cald afară, Felix se dădu jos în curte și începu să se plimbe. Iarba răsărise mai peste tot, împingând cu încăpățânare în sus pachete mari de frunze putrede. Felix ocoli chioșcul de câteva ori, se urcă în el, se dădu jos, privi pe Marina, care cotrobăia prin bucătărie, contemplă casa mucegăită de ploi și zăpezi, enorma ușă gotică de lemn mai umflată și mai râioasă ca oricând, și-și aminti de Otilia. Ce fată bizară! Plecase de atâta vreme și nu-i scrisese un rând! Tot ce visase împreună cu ea se spulberase, fusese numai o minciună. Visul ăsta trebuia alungat o dată pentru totdeauna. Otilia nu era poate ce spuneau ceilalți, dar nici ceea ce crezuse el. O amărăciune mare umplu sufletul lui Felix. Numai indiferență și dușmănie peste tot, nici un elan, nici o sinceritate. Îl năpădiră gânduri eremitice: să-și cumpere la majorat o casă și un loc la țară și să se dedice, pierdut din lume, agriculturii. Însă amărăciunea îi era atât de adâncă, încât se prefăcu într-un fel de ură generală împotriva oamenilor. Nu, n-avea să fugă, ci să învingă. Avea să vadă Aglae și ceilalți ce energii se ascundeau în el, iar Otilia ar fi regretat mai târziu de a-i fi preferat un banal moșier. Era furios în sinea lui împotriva Facultății de medicină, care pretinde atâți ani de studiu și nu îngăduie luarea dintr-o dată a tuturor examenelor. Astfel de gânduri chinuiau capul lui Felix, când cineva strigă din fund cu putere:

— Pavele, Pavele!

Glasul i se păru cunoscut lui Felix. Se-ntoarse spre fundul grădinii și zări pe Simion, care făcea semne cu mâna. Felix îl întrebă cu gestul dacă-l chema pe el, și acela confirmă repetând chemarea. Mirat, tânărul merse într-acolo, dar Simion sărise pe portiță cu gesturi de maimuță și se apropiase de el, agitând un caiet.

— Pavele, Pavele, am să-ți dau ceva de mare preț!

— Pe mine mă cheamă Felix, nu știi?

Bătrânul nu luă în seamă rectificarea și începu să vorbească volubil. Ochii îi erau injectați de sânge.

— Ți-am adus o operă însemnată, compusă de mine (Simion bătu cu cealaltă mână în caiet), ca să facem bine omenirii. Ssst! Să nu afle nimeni,

să nu ne fure invenția. Aici e adunată toată înțelepciunea lumii. Cu asta m-am vindecat eu, când am fost bolnav. Știi cum eram. Ia te uită acum! (Simion făcu câteva mișcări gimnastice, în scopul de a arăta mușchiulatura pulpelor și a brațelor.) Vreau să vindec, să vindec toată omenirea, să nu mai fie nici un bolnav pe lume, să nu mai moară nimeni pe lume. Știi, acum fac niște socoteli, nu le-am terminat, că sunt grele, să văd câți ani am de când aplic metoda. Numai pe dușman n-am să-l vindec. Vrei să fii ucenicul meu? Doar ești la medicină. Să studiezi întâi știința mea, și pe urmă să pornim.

— Simioane! Se auzi glasul ascuțit al Aglaei.

— Ssst! Făcu Simion către Felix, cu degetul la gură. Să ne ferim de dușmani. Pentru opera noastră, avem nevoie de capitaluri mari, ca să învingem orice rezistență. Însă am! Acolo, în grădină, am ascuns o comoară grozavă. Mi-e frică să nu mi-o scoată pomul. Dacă vrei bani, îți dau câți vrei!

Și Simion se scotoci prin buzunar, lăsând să-i cadă caietul jos. Strigătele Aglaei se auziră din nou.

— Du-te, zise energic Felix, te cheamă la masă tanti Aglae. Voi citi cu interes opera dumitale.

— Așa? Se bucură Simion. Mă duc să mănânc, am nevoie de supraalimentație.

„Dar e nebun de-a binelea!” își zise Felix, după plecarea lui Simion, ridicând caietul de jos. N-avea însă dispoziția sufletească de a se gândi mai mult la el. Își închipui că așa era Simion, cu manii intermitente, de vreme ce toți vorbeau de el cu dispreț. De altfel, sosise din oraș și moș Costache, și puțin după el intrase și Stănică. „Acest Stănică, cugetă Felix, dă toată ziua târcoale prin părțile astea, ca și când n-ar avea casa lui. Cu siguranță, urmărește ceva.” Intră, dar, în sufragerie, unde-i găsi pe amândoi, Stănică afecta o mare oboseală și cerea să guste ceva, ca să-și vină în fire.

— Mi se pare c-o să pierd procesul! Asta o să fie!

— Ce proces? Întrebă Costache.

— Mai bine nu mă mai întreba, răspunse Stănică.

Apoi izbucni în culmea indignării. Un proces limpede, luminos, în care și un copil ar ști cui să dea dreptate, și totuși am să-l pierd. Îl pierd fiindcă așa e lumea și fiindcă n-am sfinți. Talentul, documentarea n-ajung. Trebuie să intimidezi tribunalul, să-i arăți puterea politică! Domnule, vorbi Stănică lui Felix, te felicit c-ai făcut medicina. Aici tai, dai rețete, n-ai nevoie de nimeni.

— Da' ce fel de proces? Insistă Costache, plin de curiozitate.

— Domnule, se aruncă atunci Stănică asupra lui, uite cum stă chestia. Cineva, persoană în vârstă și cu avere, fără rubedenii apropiate, crește un copil fără să-l înfieze și-i lasă prin testament toată averea, neuitând să dea câte o mică sumă la toate rudele îndepărtate, ca să nu fie nici o discuție. Mă rog, testamentul e în perfectă regulă. Eu te întreb: are, sau n-are dreptul un om să lase averea cui îi place?

— Aaaare! Se bâlbâi moș Costache cu viu interes.

— Ei, iacă aici te-nșeli! Bunul-simț spune că are, dar experiența te contrazice. N-a apucat să moară bătrânul, și testamentul a fost atacat de o mulțime de indivizi care se dau drept rude de departe și care pretind că bătrânul nu era în deplinătatea facultăților mintale când a întocmit testamentul. Mai mult! Au obținut pe loc suspendarea executării lui, așa că copilul e pe drumuri. Eu l-am ajutat și i-am dat de mâncare, sperând să câștige procesul. Dar nu merge!

— Cum, se aprinse Costache, nu pot eu să las cui vreau averea mea?

— Nu! Zise Stănică ostentativ de calm.

— Asta e o pungășie! Se irită Costache.

— Așa e, ai dreptate, așa se-ntâmplă cu cine n-are cap. Și bătrânul de care-ți spun n-a avut minte, fiindcă nu m-a ascultat pe mine.

— Și ce trebuia să facă după dumneata? Întrebă, aproape confidențial, moș Costache.

— Ce trebuia să facă? Eu îi dădeam acolo ceva din viață copilului, și gata! Nimeni nu-ți cere socoteală ce faci cu averea cât trăiești și n-ai familie.

— Firește! Aprobă moș Costache.

— Așa, ce s-a întâmplat? Partea adversă a cumpărat slugile și pe doctorul curant și a smuls declarația că bătrânul dădea semne de alienație mintală cu mult înainte de facerea testamentului, că bătea servitoarele, gonea fără motiv rudele. Ba au adus și icoanele din casă, fiindcă bătrânul avea multe de tot moștenite de la părinți, și au insinuat că era căzut la mania religioasă și risipea banii cu acatistele.

— Ticăloși! Spumegă moș Costache.

— Au mers până acolo încât au declarat că bătrânul nu știa să scrie. Pricepi, testamentul e olograf! Ei, bine, culmea ghinionului! Deși l-am văzut eu cu ochii mei pe bătrân, când trăia, scriind, n-am putut să găsesc nici o dovadă. Toate lucrurile din casă i-au fost furate, ei scrisorile lui nu le-

arată! Omul n-a fost funcționar, să știu de unde-l iau. Era negustor, venit de prin Macedonia. Câțiva cu care a avut legături n-au vrut să-mi spună nimic, de frică să nu fie aduși ca martori, ori fiind plătiți. Bătrânul nu prea scria, își făcea afacerile mai mult pe cuvânt. Ei, învață-mă acum ce să fac.

— Băiatul are dreptul lui, zise excitat Costache, are testamentul!

— Are pe naiba! Se descurajă tactic Stănică. Nu face două parale, ai înțeles? Toată lumea declară că bătrânul nu știa să scrie, și eu n-am decât un singur document: testamentul. Nu mai e nimic de făcut. Dă-mi testamentul cel mai grozav, și-i fac opoziție.

Stănică urmă pe această temă, obținând indignarea lui moș Costache, bău câteva țuici, gustă două-trei măsline, apoi deodată își aduse aminte că e așteptat de Aglae și se repezi la ușă. Din prag strigă lui moș Costache:

— Să m-asculți pe mine! Să nu faci cât ăi trăi testament. Când o fi și-o fi, să mă chemi pe mine, să te-nvăț eu meșteșugurile noastre avocățești.

După-amiază, plictisit, Felix se hotărî să meargă la Georgeta. Urcă scările și sună. Dar după ce făcu gestul, se căi și rămase încurcat. Ce rost avea vizita lui, cum s-o îndreptățească? Își dădea bine seama că fata era un fel de curtezană, însă, judecând după luxul casei și după cartier, nu era dintre acelea la care să poți bate în ușă cu îndrăzneală. Ar fi voit să fugă pe scară înapoi, când ușa se întredeschise și Georgeta însăși scoase capul prudent:

— A! Dumneata erai? Cum m-am speriat! Intră! Felix observă că fata era îmbrăcată foarte sumar, cu un peignoir aruncat la repezeală. Picioarele îi erau goale, și părul ciufulit. Georgeta lămuri că învoise servitoarea în oraș și că dormise mult, din cauză că venise la ziuă acasă. Invitat într-un mic salon, Felix remarcă decența apartamentului, mobilat în întregime de același tapițer. Fata se bucura deci de o bună întreținere.

— Știi, zise ea, încercând să-i pună mâna pe umăr, îmi pare foarte bine c-ai venit. Îmi vorbea tocmai Stănică de dumneata.

— Da? Făcu Felix, încruntându-se.

Intimidată, fata lăsă mâna în jos și lua o ținută protocolară.

— Nu te-a vorbit de rău. Dimpotrivă, spunea că ai să devii cel mai mare doctor, că de pe acum ești cunoscut la Paris, unde ai publicat o carte, sau așa ceva, că o să pleci în străinătate, trimis de Universitatea de aici.

Felix recunoscu stilul bombastic al lui Stănică, totuși, după atâta indiferență, îi fu recunoscător de exagerare.

— Mi-a mai spus el și alte lucruri! Râse Georgeta, așezându-se la capătul opus al canapelei pe care stătu Felix.
— Ce-a mai spus?
— Mi-a mai spus că ești un mare cuceritor, că ai o iubită frumoasă, Otilia, pe care însă ai gonit-o fiindcă nu vrei să-ți strice cariera. De ce-ai făcut asta?
Felix se făcu roșu.
— Ce ticălos! Dar nu e adevărat. N-am nici o iubită! E verișoara mea și a plecat la moșie la… la un unchi.
— Pascalopol, nu? L-am cunoscut odată. E un bărbat foarte elegant și simpatic.
Felix lăsă capul în jos, nedându-și seama dacă Georgeta îl ironizează sau crede că Pascalopol îi e unchi, însă în sinea lui îl ocărî cu toată violența pe Stănică…
— N-am vrut să te supăr, zise Georgeta, văzându-l întunecat. Ți-am spus ce mi-a spus și mie Stănică. Știu eu cât e de palavragiu.
Georgeta încercă din nou să se apropie de Felix. Îl prinse cu amândouă mâinile de reverurile hainei, îngrijată de netezimea lor, își revărsă părul pe sub nasul tânărului și-l întrebă confidențial:
— Spune-mi drept, e frumoasă domnișoara Otilia, o iubești mult?
Felix, neobișnuit cu astfel de confidențe, nu satisfăcu decât o parte a întrebării:
— E foarte frumoasă!
— Am auzit de ea la Conservator, zise Georgeta. Știi că și eu am urmat vreo doi ani. De altfel, cânt, așa, la reuniuni mai mult sau mai puțin nocturne. Ce vrei să fac?
Georgeta dădu din umeri în chip de scuză, intenția ei vădită era de a se apropia de Felix, de a-l dezgheța puțin, fiindcă nu se îndoia că venise cu gânduri mai mult sau mai puțin erotice.
— Ce tânăr ești! Se miră ea și-l mângâie ușor pe obraz, dezvăluind în zâmbet un șirag de dinți de o strălucire de sidef.
Felix își aminti de Otilia și avu brusc sentimentul unei mari culpe. Duse instinctiv mâna înspre obraz ca spre a îndepărta mângâierea, ceea ce atinse puțin amorul propriu al Georgetei. Aceasta se osândi în gând de bănuiala că Felix venise cu intenții frivole, în vreme ce Felix însuși era nedumerit asupra atitudinii ce trebuia să ia. Fata îi plăcea, dar, cu toată purtarea ei liberă, era așa de distinsă în mișcări și vorbire, încât nu și-o putea închipui

în ipostaza de curtezană. Ar fi vrut s-o cucerească, temându-se totuși să nu fie ridicol, fiindcă știa că Georgeta nu e altceva decât „o fată faină”, cum zisese Stănică. Amândoi erau încurcați de nesiguranță. Georgeta întrebă:

— Așa ești de timid cu femeile întotdeauna? Totuși îmi placi, dar ai un nu știu ce care inspiră respect. Ai să fii un doctor impunător.

Georgeta râse, dar se simțea în chip serios intimidată. Își drese repede părul, își strânse peignoir-ul pe ea și căută în minte un subiect de convorbire mai convenabil. Negăsindu-l, se duse să-i aducă lui Felix dulceață. N-avea deloc obiceiul acesta burghez de a primi invitați, dar acum crezu de datoria ei să-i arate tânărului că e o fată mai cumsecade decât pare. Sparse din neîndemânare un pahar în sufragerie, pică masa cu dulceață și aruncă afară tot conținutul unei cutii a bufetului, ca să găsească un șervețel mulțumitor. Își aruncă apoi în grabă o rochie pe ea și-și puse ciorapi fini de rețea. Când reapăru, Felix fu uimit de eleganța ei simplă. Rochia de catifea se încrețea ca o ie, la gât, și strângea tot bustul ca o lamă răsucită. Georgeta i se păru de o rară frumusețe și de o onestitate desăvârșită în privire. Era o Otilie plastică, mai placidă. Tenul, nefardat, era de o finețe superbă. Felix fu cuprins de un sentiment care-l făcu să vibreze. Îi plăcea mai mult prietenia fetelor decât a bărbaților și când întâlnea o fată frumoasă simțea nevoia confidenței, a legăturilor simple, familiare. Lipsit de surori, căuta în orice fată o soră, de care apoi, cum era cazul cu Otilia, se îndrăgostea.

— Ești foarte elegantă, dacă-mi îngădui să spun! Zise el cu mină serioasă.

— Nu numai că-ți îngădui, dar îmi face plăcere, deși exagerezi. Știi, când ai de-a face ca mine cu tot felul de secături care își închipuie că te dau gata debitându-ți complimente de fotograf, elogiul unui om serios ca dumneata încântă. Oh, de-ai ști ce plictisită sunt câteodată, ce descurajată!

O altă Otilie i se păru lui Felix că i se destăinuie, deși comparația o socotea jignitoare până la un punct, pentru cea dintâi. O întrebă cu fraternitate:

— De ce ești descurajată? Poate iei lucrurile în tragic!

— O, nu, deloc, crede-mă. Nu prea sunt cuminte, cred că-ți dai seama, sunt „o fată faină”, cum zice Stănică, dar să nu-ți închipui cine știe ce despre mine. Sunt poate mai nevinovată ca atâtea fete așa-zise oneste. Desigur, Stănică ți-o fi spus comedii.

— O, nu, nimic altceva decât că ești „o fata faină”!

— Sunt, într-un anume înțeles. De ce aș fi ipocrită și aș juca comedie? Am un individ bătrân care mă întreține, un general, om de treabă în fond. Nu e singurul meu păcat! Am mai făcut și poate am să mai fac, ca toate femeile. Câteodată sunt silită chiar de iubitul general să-i fiu infidelă, spre a proba prietenilor săi marile mele calități. Dar nu sunt o… cum să-ți spun… O fată de moravuri ușoare… Oficial, sunt artistă. Crede-mă că sunt de o castitate surprinzătoare, generalul fiind mai mult un ambițios și un unchi decât un înflăcărat.

Felix rămase mișcat de sinceritatea glumeață și plină de grație cu care Georgeta își expunea cazul, roșind din când în când de ochii prea pătrunzători ai tânărului. Acesta se crezu îndatorat să-i dea încurajări morale:

— De ce nu renunți la această existență, ai dreptul să iubești…

— Oh, astea sunt idei romantice, pe care le am uneori, dar realitatea le contrazice. Îmi place să fiu pozitivă. Generalul e inofensiv și plin de fidelitate. E discret și delicat. Cu el, lumea mă respectă, fiindcă generalul mi-a promis (nu-ți vine să râzi?) că mă ia în căsătorie. Fără el, aș fi asaltată de toți, solicitată să-mi ofer grațiile cu bani și fără bani. N-ar fi decât o scăpare: să mă fac cu adevărat artistă. Știi, artistele își pot îngădui luxul de a fi puțin prostituate. Însă, vai, n-am talent. Am poate mai mult decât cutare din colegele mele, dar prea puțin pentru aspirațiile mele. În toate eu vreau absolutul. Prefer să rămân o protejată, fiindcă, îți mărturisesc, îmi place luxul. Acesta-i și motivul dezorientării mele. Oh, am și eu mica mea dramă. Dar poate te plictisesc.

— Nu, nu, zise Felix, sinceritatea dumitale mă face să te stimez și să te iubesc.

Aceste vorbe stângace măguliră mult pe Georgeta, care strânse obrajii lui Felix în palmele ei de o netezime ce înfioră pe tânăr.

— Ești drăguț de tot! J'en suis émue![1]

Felix lăsă capul în jos, combătut de sentimente contrare. Apropierea Georgetei îi procura o plăcere voluptoasă, deosebită de aceea a intimității cu Otilia, un sentiment de bărbăție, însă avea scrupulul de a nu trăda pe Otilia.

— Drama mea e simplă, povesti Georgeta. Tata a rămas văduv și s-a căsătorit din nou. Aveam oarecare stare. Mama mea vitregă era o femeie de o mare eleganță și de o cochetărie abia ascunsă. Cred că asta l-a amețit pe tata, care s-a simțit încântat să fie văzut la braț cu o femeie așa de elegantă. Atrăgea atenția bărbaților numaidecât și-și făcea relații strălucite. Femeia

aceasta m-a pervertit. M-a învățat de mică cu luxul, mă îmbrăca în mătăsuri, se servea de mine ca de o păpușă necesară apariției ei în lume. Mi se pare, așa am auzit, că fusese pe vremuri actriță. Avea pentru mine atenții nu de mamă, ci de mare croitoreasă. În liceu, înspăimântam pe profesoare prin lux. Rufăria fâșâia pe dedesubt și umpleam sala de miros de parfum scump. În special, o profesoară, fată bătrână, cu părul strâns într-un conci sărac pe vârful capului, era turbată de curiozitate. M-a pus într-o zi să mă dezbrac în fața fetelor, să vadă cum sunt îmbrăcată, și rezultatul a fost că toată clasa s-a strâns în jurul meu. Eram într-o combinație cu broderie superbă. Mama mă lăsa să stau până la orele târzii când avea musafiri și începuse să-mi placă a fi curtată. Toți bărbații îmi sărutau mâna, pe care le-o întindeam din proprie inițiativă, și flirtam. Am ajuns acolo că pentru mine a nu avea o rochie cumsecade la începutul unui sezon e o nenorocire. Aș fi în stare să mă omor. Îmi place muzica, citesc, vorbesc franțuzește (mama m-a dus un an și la Paris) și am înclinație pentru studiu. Mi-ar fi plăcut, de pildă, să fiu studentă la medicină. Dar aș înnebuni să stau prea multă vreme fără să ies, fără zgomot, lumină, mese fine. Nici noaptea nu pot să dorm. M-am dus la Conservator, să studiez canto. N-am stat însă mult, fiindcă prea era serios. Muncă, muncă și iar muncă. Viața mondenă mi-a intrat în sânge ca un vițiu, și asta din cauza iubitei mele mame vitrege. Și totuși, cum mi-ar plăcea să am un bărbat, un copil, să fac și eu ceva folositor! Nu sunt frivolă din naștere, nici stricată, am fost numai pervertită.

— Nu exagerezi? Întrebă Felix, serios ca un medic. Te poți reeduca. Poți iubi!

— Nu cred. Mi s-a întâmplat un lucru prea teatral ca să nu devin cinică. Nu-ți poți închipui măcar. Mama îl înșela pe bietul tata, începusem să observ, căci eram mare, aveam șaisprezece-șaptesprezece ani. Tata se ruinase cu cheltuielile ei nebune, și acum ea o ducea mai departe pe același picior, dar cu contribuția altora, începuse să mă vadă cu ochi răi, eram prea frumoasă și-i făceam concurență – așa cel puțin credea ea. Nu-mi dădea bani pentru rochii, tatei nu mă-nduram să-i cer, și sufeream grozav. Atunci am luat o hotărâre eroică… Prin banalitatea ei. O, să nu-ți închipui că sunt o fille Elisa ca a lui Goncourt, de o speță mai subțire. Sunt o burgheză luxoasă, care visează să se mărite. Ei bine, am vrut să mă mărit. Am cunoscut un tânăr ofițer, cam anost, cam înfumurat, cum sunt mulți, dar care atunci îmi plăcea. Mi s-a părut chiar că-l iubesc. L-am invitat acasă. Mama l-a primit entuziasmată, au început mesele până noaptea târziu. Logodnicul

meu – așa se numea oficial – îmi dădea să beau vin, ciocnea cu mine Bruderschaft, mă strângea de talie în fața tuturor, și într-o noapte, profitând de amețeala mea, a intrat la mine în odaie și, jurându-mi că mă iubește și că mă ia în căsătorie, că totul e o chestiune de formalități, a făcut ceea ce o fată prudentă nu îngăduie decât după nuntă. A doua zi, dezmeticită, am plâns, am mărturisit mamei, care a râs într-un mod foarte ciudat și, în sfârșit, stimatul logodnic a promis solemn tatei că mă ia de nevastă. Am făcut chiar verighete, trusou. Logodnicul se instalase aproape în casa noastră, din ce în ce mai intim cu mama. Și știi ce s-a întâmplat? Mama a dat divorț de tata, care, de supărare, s-a îmbolnăvit și a murit, și s-a măritat cu ofițerul meu, iar eu, eu, ești medicinist, deci pot să-ți spun, eu am făcut un avort. De atunci sunt „o fată faină”, greu de căpătat, aproape onestă, dar totuși mai mult sau mai puțin venală. Și totuși, curioasă moștenire, de la părinți se vede, aș vrea să mă mărit. L-aș lua pe general, dar e prea bătrân. Nu vreau să rămân așa de curând văduvă.

Felix rămase foarte impresionat de această autobiografie. Asemănarea dintre destinul Otiliei și al Georgetei îl izbi. În definitiv, și el se afla în aceleași condiții. Erau, toți, copii care nu se bucuraseră de o familie cordială. Întinse mâna și o puse în semn de simpatie mută pe o mână a Georgetei. Aceasta, recunoscătoare pentru gestul fratern, îl mângâie din nou pe obraz, gest care aruncă în fundul sufletului lui Felix o ușoară nemulțumire. De ce oare, își zicea, fetele îl mângâie așa, ca pe un copil mic? Nu inspira el nici o încredere virilă?

— Dar tu… Ah, iartă-mă… Dar dumneata ești tot cam așa, fără părinți. Te simți singur, nu? Și de Otilia am auzit că are tată vitreg. Spune-mi drept, ce fel de fată e Otilia asta? Mi se pare că o iubești. Cum se poartă? La vârsta asta, voi, tinerii, jucați tot sufletul pe o carte. Trebuie să fii mai blazat.

— Otilia e o fată admirabilă, o fată superioară, spuse Felix, căpătând încredere și bucuros în fundul sufletului de a vorbi cu cineva despre problema care-l chinuia îndeosebi. E o fată admirabilă, dar n-o înțeleg.

Și începu să-i spună toate îndoielile lui despre Otilia, relațiile cu Pascalopol, plecarea la moșie, cu atâta aprindere confesională, încât o lacrimă gratuită, din exces de sensibilitate, se strânse într-un ochi, fără a fi avut deloc impulsiunea de a plânge. Felix făcu gestul de a se freca la ochi și de a reacționa împotriva acestei false impresii, dar gestul fu atât de stângaci,

încât ochii stimulați se umplură și mai mult de lacrimi. Georgeta crezu cu dinadinsul că Felix plânge.

— O, ce copil ești, zise ea cu o alintare în glas, care făcea și mai simpatică fața ei rotundă, de porțelan, ce copil ești! Dar nu trebuie să plângi! Poate și ea te iubește. Așa suntem noi, femeile, capricioase, bizare. Eu o înțeleg foarte bine. S-a plictisit de atâtea mizerii, n-a voit să-ți tulbure viitorul. Și eu dacă aș fi în locul ei aș fi făcut la fel. Te-aș fi cruțat. Ești așa de tânăr! De ce să vezi toate lucrurile în negru?

Deși nu plânsese, neputând să-și ascundă lacrimile venite din senin, Felix le lăsă să se rostogolească pe obraz. Aceste lacrimi fiziologice îi deșteptară însă un sentiment adevărat de consolare și se simți mulțumit ca un copil mângâiat. De teamă ca lucrul să nu se mai repete, se ridică să plece.

— Pleci? Zise Georgeta. Îmi pare rău că te-am întreținut cu fleacuri. Un tânăr nu vine la o „fată faină” ca să asculte astfel de confesiuni. Ești simpatic, îți repet. Nu vreau să te seduc în paguba dragostei dumitale. Stimez pe Otilia numai prin felul cum îmi vorbești despre ea.

— Îți mulțumesc, zise Felix sărutându-i mâna îndelung.

— Însă poți fi credincios unei femei, chiar făcându-i mici infidelități cu o alta. E un fel de a o prețui prin comparație. Ți-am spus, sunt o fată cuminte până la un punct, dar nu sunt o sfântă. A păcătui cu un tânăr simpatic este acum pentru mine, fără ipocrizie, singura distracție în viață. Îți dau voie să vii oricând ca să încerci să mă tragi pe calea pierzării.

Felix înțelese îndemnul spiritual al fetei, dar o sfială grozavă îi paraliza orice gest. Se simți stupid. Dorea din tot sufletul pe această fată simplă și grațioasă și-și dădea seama că răceala lui era jignitoare pentru o femeie care mersese atât de departe. Luă amândouă mâinile Georgetei și le sărută și pe o parte, și pe alta. Se afla lângă ușa de la intrare. Georgeta zâmbi.

— Ah, zise Georgeta, ești de o timiditate!

Și prinzându-i capul între mâini, îl sărută cu putere și prelung pe buze.

Felix ieși amețit pe ușă, fericit și totdeodată înciudat de stângăcia lui, de situația, deplorabilă pentru un bărbat, de a fi sedus de o femeie.

XII

Peste câteva zile, Felix primi o carte poștală ilustrată care-i făcu să-i tresară inima la-nceput, și-apoi îl cufundă în tristețe și mai mare. Pe o vedere de la Paris (eternul Turn Eiffel), recunoscu scrisul Otiliei. Fata îi trimitea scurte salutări din Franța, unde nu spunea cu cine se află, întreba de moș Costache și de el și-l ruga să-i scrie, dându-i un număr oarecare pe rue de la Michodiere. Lucrul acesta nu l-ar fi bănuit niciodată. Ce căuta Otilia la Paris, mai ales cu cine? Fără îndoială, cu Pascalopol. Sufletul i se umplu de amărăciune. Dacă Otilia s-ar fi dus la moșie, asta ar mai fi mers. Era un gest de plictiseală care se scuza, mai ales că moșia era un loc de delectare primăvara. Dar la Paris, era altceva. Otilia petrecea, se bucura, dormea poate în aceeași cameră cu Pascalopol, trecea drept soția lui, dacă nu era, legal sau nelegal. La Paris, Pascalopol înceta de a mai fi un simplu protector patern. Un om în vârstă, care duce minorele în străinătate, e un corupător. Felix îl urî. „Ce fată fără suflet, în orice caz, Otilia asta! Se gândi el. Pleacă de atâta vreme de acasă și nu scrie un rând lui moș Costache, pe care spune că-l iubește.” Felix luă o fotografie a Otiliei și o privi îndelung. Ciudat, ochii limpezi ai fetei dezmințeau proastele lui opinii. Cine știe dacă nu erau și alte motive la mijloc în această familie ciudată, pe care n-o cunoștea îndeajuns?! Moș Costache nu se purtase în așa chip încât să merite recunoștința fetei. Felul cum îl tutela pe el, speculându-l, era o dovadă. Rămânea însă excesul de intimitate cu Pascalopol. Mărturisi că nu înțelegea nimic și se simți descurajat. O iubise pe Otilia, dar purtarea ei nu-i dădea nici o speranță. Era zadarnic să se mai înșele.

Felix comunică scrisoarea lui moș Costache, care o înregistră cu un răgușit „Daaa?” lipsit de semnificație hotărâtă, părând mai degrabă mândru de aventura fetei, acesta spuse vestea Marinei, și Marina o trecu mai departe. Aurica chemă palidă pe Felix la portiță.

— Domnule Felix, e adevărat că ai primit o scrisoare de la Otilia?

— Da, îmi scrie de la Paris.

Aurica rămase cu gura căscată. Apoi fugi iute în casă și, vânătă la față, vorbi cu glasul sugrumat cu care se vestesc catastrofele:

— Mamă, ai știut asta? Otilia e la Paris.

Aglae suferi și ea o scurtă convulsiune a mușchilor feței, dar nu-și schimbă poziția pe scaun. După puțin timp, rezumă numai într-un cuvânt toată firea ei:

— Scârbă!

— Deșteaptă fată! Comentă Stănică știrea, când o află. Știu că se descurcă-n viață!

— Dumneata numești deșteptăciune, zise Aurica, să pleci fără rușine cu un bărbat în străinătate?

— Da! Decretă Stănică. Numesc deșteaptă o femeie care sucește capul bărbaților. Ăsta e rostul femeii.

Aurica privi țintă în dușumea, pătrunsă de argument. Suferința feței sale dovedea că în fond era de aceeași părere.

Felix, noros, se duse ca un om care vrea să se sinucidă la Georgeta și se purtă în așa chip, încât fata, inteligentă, înțelese tulburarea și dorința lui ascunsă și-i ușură cu îndemânare manifestarea. Felix se bucură din plin de darurile pe care i le putea oferi fata, dar, cu toată frumusețea excepțională a acesteia, îl uimi mai cu seamă simplitatea cinismului ei, grația firească cu care putea să treacă de la gesturile cele mai îndrăznețe la convorbirea prietenească. Simți pentru ea recunoștință, dar înțelese totdeodată că numai pe Otilia o iubea. Pentru Otilia avea o spaimă mistică și nu și-ar fi închipuit-o niciodată în atitudini scabroase. Sufletul lui, capabil de exaltări, era puțin jignit de indiferența blazată cu care se oferise Georgeta, de lipsa de importanță pe care o dădea întâmplării. Ea îl privea cu simpatie și curiozitate, îndepărtându-i de pe ochi o șuviță de păr, sărutându-l, însă cu acel aer de detașare profesională al femeilor care se amuză de orice nouă cucerire. Georgeta îl puse pe Felix pe programul ei:

— Îmi placi foarte mult, îi zise, poți să vii când vrei să mă vezi, dar niciodată seara și nici sâmbăta. Nu trebuie să te întâlnești cu generalul meu.

Felix ședea totuși încurcat, și Georgetei i se păru că ghicește motivul luptei lui interioare.

— Te aleg ca pe un fel de logodnic simbolic. Vreau să cunosc și eu tulburările unei fete oneste. Să nu-mi faci nici un fel de cadou, că mă supăr. În schimb, uite, îți dau eu un ac de cravată, ca să nu mă uiți! Nu te teme! Proprietarul lui a murit. Trebuie să știi că sunt relativ, o! Relativ, așa de onestă, încât poți fi într-adevăr mândru de cucerirea ta, și-ți dau voie să ți-o trâmbițezi la lume, fiindcă generalul meu nu crede nimic. Nu fi prost, adăugă ea, sărutând încă o dată pe Felix, pe fața căruia plutea o ușoară incredulitate, dacă auzi pe câte un tip spunând că vine la mine, că sunt așa și pe dincolo, să știi că se laudă. E paradoxal, dar așa e: nu sunt o… (Georgeta suflă cuvântul în urechea lui Felix). Însă, te rog, să nu te îndrăgostești de

mine, nu vreau să te am pe conștiință. Am gânduri nebune matrimoniale, dar nu mi-aș ierta să te stric. În definitiv, e mai bine să te porți cu mine cum te-ai purta cu o… (și îi suflă din nou cuvântul în ureche).

La plecare, Georgeta își aduse aminte de ceva:

— Ascultă, zise, treci neapărat pe la Iorgu, la restaurant! Vrea să-ți vorbească urgent, nu știu ce. Fă-mi negreșit acest serviciu, fiindcă Iorgu e un om de care noi, „artistele”, avem nevoie.

Felix ieși de la Georgeta mai optimist, cu o încredere în viață mai solidă. O mândrie virilă liniștită îi regulariza bătăile inimii. Georgeta era întâia femeie pe care o cunoștea carnal, lucru pe care se străduise să-l ascundă Georgetei însăși, din vanitate. Nu și-ar fi putut închipui că o cucerire poate fi atât de simplă, fiindcă nu se îndoia de sinceritatea Georgetei. Timiditatea de până acum i se vindecă aproape toată, dintr-o dată, și simți că cu altă femeie ar ști să se poarte de-aci încolo cu alt tact. Lucru curios! Otilia îi apăru din nou scuzabilă și se învinovăți de a fi avut bănuieli nedrepte asupră-i. Pascalopol era un om de un mare bun-simț și nu se putea ca el să fi fost așa de lipsit de respect față de moș Costache, încât să-i răpească fata ca pe o întreținută oarecare. Își refăcu fața Otiliei, buclele ei, aruncate peste urechi cu ajutorul pieptenului, râsul ei și simți că nimic nu era comun între ea și Georgeta, deși amândouă erau foarte inteligente și fine. Otilia era îndrăzneață, dar inocentă în toate vorbele ei, de o bruschețe de soră. Dacă ar fi avut-o din nou alături, ar fi îngenuncheat, și-ar fi pus capul în poalele ei, s-ar fi ferit să-i spună și cel mai neînsemnat cuvânt dubios. Otilia era de o ștrengărie atât de castă, că îndoielile lui, acum vedea, erau ridicole. El însuși observă acest lucru ciudat. În loc ca întâmplarea cu Georgeta să-i fi deșteptat cinismul viril, să-l fi făcut mai pozitiv în plăceri, dimpotrivă, îi limpezise spiritul, îl făcuse mai apt pentru dragoste. Se hotărî să scrie numaidecât Otiliei. Luă o hârtie și așternu aceste cuvinte: „Dragă Otilia, Plecarea ta neașteptată, hoțească a zdruncinat în mine, la început, toate credințele. Aveam o rațiune în viață și îmi îndeplineam datoria cu sfințenie față de ea. Și tocmai tu m-ai înșelat, așa cel puțin mi s-a părut. Mă iubești sau nu mă iubești, mi-e frică sa te mai întreb, după cum mi-e frică să-ți cer să-mi spui cu ce prilej ești la Paris și cum trebuie să te numesc eu de aci înainte. Însă cred iarăși în tine, și eu, din partea mea, mă voi ține de cuvânt, voi face adică așa încât să te fi meritat, dacă tu ai avut vreodată de gând să-ți arunci ochii asupra mea. Moș Costache e sănătos.

Felix”

Felix aruncă scrisoarea la cutie și se îndreptă spre restaurantul lui Iorgu. Acesta îl primi cu mare ceremonie. Frecându-și mâinile, îl vârî într-un fel de birou, îl întrebă dacă dorea să consume ceva și, la negațiunea timidă a lui Felix, comandă din proprie inițiativă siropuri, prăjituri, asigurându-l că sunt de cea mai bună calitate. Felix era curios să afle motivul chemării și nu izbutea să găsească o ipoteză oricât de puțin valabilă. Iorgu, cu multe gâfâituri și frecături de mâini și o dificultate ieșită din dorința de a vorbi distins, își expuse cazul:

— Domnule Felix, te-am chemat, și să mă ierți c-am îndrăznit, te-am chemat fiindcă știu ce om de treabă sunteți și sunteți și rudă cu domnul Giurgiuveanu. (Iorgu amesteca persoana a doua singulară cu a doua plurală, după impresiile momentului.) Domnule Felix, dacă ai vrea să-mi faci un serviciu, ți-aș mulțumi ca la un frate. Noi am vârât capital mare în afacerea asta și nu zic că nu merge, nu vreau să supăr pe Dumnezeu (Iorgu se închină superstițios), dar e negoț delicat, din orice se strică. Aici totul e să ai vad, să știe lumea de unde să te ia. Dacă mă mut, sunt un om pierdut. Domnul Giurgiuveanu e proprietarul localului, cum știi și dumneata, și nu pot să mă plâng. Am plătit cinstit și am rămas. Dar acum am aflat că unchiul dumitale vinde casele. Îmi vin samsari mereu. Dacă vine alt proprietar, ce mă fac eu? Îmi mărește chiria, asta nici vorbă, aș da și mai mult, deși ș-așa e greu. Dar umblă concurența. E cineva care vrea să mă scoată de aici și să deschidă el restaurant. Domnule Felix, nu te uita la noi că părem oameni cu stare, avem riscurile noastre. Uite, eu am copii mari, unul, să-mi trăiască, e ca dumneata, student la Drept, aș vrea să-l cunoști, ne face onoare mare. Eu trebuie neapărat să stau aici. (Iorgu împreună mâinile și vorbi lui Felix în așa chip, încât se părea că tratează cu el.) Domnule Felix, cumpărăm noi casa, dăm cât se cere, ne împrumutăm, în fine, facem ce facem, suntem negustori români, cinstiți, dumneata ai auzit de Iorgu. De ce s-o ia altul, când noi am lăsat atâția bani ca chirie?

— Eu, se apără ușor Felix, am toată bunăvoința, însă moș Costache nu prea vorbește de astea cu mine.

— Domnule Felix, urmă Iorgu, mai cu aprindere, nu-ți cer mare lucru. Să vezi cum stau lucrurile și te rog să nu te superi de ce-am să-ți spun. Eu am vorbit cu domnul Stănică de chestia asta, i-am dat și onorarii și mi-a făgăduit marea cu sarea. Da nu mi-a adus nici un răspuns, mă tot poartă cu vorba. Un chelner de la mine mi-a spus că l-a văzut cu amicul care mă sapă pe mine. Știi, să nu te superi, dar domnul Stănică e un om, cum să zic…

— Nu mă supăr, protestă Felix, zâmbind, însă ce trebuie să fac?

Iorgu se înveseli.

— Să-i vorbești domnului Giurgiuveanu, poate nu i-a spus nimic, așa bănuiesc eu, să-i spui că vreau eu să cumpăr, că dau cât cere, să mă cheme să stăm de vorbă. Eu aş fi venit, dar n-am vrut să mă vază lumea, am crezut în domnul Stănică.

Felix făgădui, și Iorgu, în culmea satisfacției, se repezi să-i ofere fel de fel de lucruri, îi strecură în buzunar țigări exotice, bomboane.

— Am să mă uit la dumneata ca la un tată, pardon, ca la un frate!

La colțul străzii, Stănică răsări ca din pământ.

— Ha, ha, tipule, te-ai dezghețat bine, frecventezi localurile de perdițiune! Bravo, te felicit. Dar ce cauți la ora asta? Te-am văzut cu Iorgu. Spune-mi drept, ce-ți spunea? Ești tânăr încă, naiv, ăsta e vulpe bătrână, își face treburile cu dumneata. Spune-mi drept (Stănică îl privi pe Felix în ochi), te sondează în chestia localului, ți-a spus ceva de contract, de vreo vânzare?

— Nu! Minți Felix, devotat lui Iorgu, din instinct. Stănică se uită incredul.

— Zău? Dar e în stare! Să nu te uiți la el. Ăsta e un pungaș care a făcut milioane, pe spinarea mea, a dumitale, a cui vine să-și lase banii aici. Ce-ar vrea el? Să ia un local splendid pe nimic? Moș Costache nu vinde, mi-a spus mie, pe cuvântul meu de onoare. De ce să vândă? Să risipească averea? Ar fi o dobitocie. Tot ce are lasă Otiliei, ascultă-mă pe mine. (Stănică zgâlțâi pe Felix de haină.) E în interesul dumitale. Ai s-o iei pe Otilia de nevastă, nu spune nu, doar nu vrei s-o iei goală. Nu fi prost! Interesul nostru e ca moș Costache să nu vândă nimic. Nici nu sufla vorbă bătrânului de asta, că se supără foc. Nu-i place să-i bați capul. Astea sunt escrocherii de-ale lui Iorgu, care-și închipuie că ar putea să dea o lovitură, și cu câteva chirii să devină proprietar. Să vrea să facă asta moș Costache, și dumneata, ca tânăr cinstit, viitor ginere, să-i spui: Nu, moșule.

În timpul vorbirii, Stănică, zărind ceva în buzunarul lui Felix, vârâse mâna:

— Ia te uită, pezevenghiul! El ți-a dat astea? Astea-s țigări de contrabandă, eu i-am făcut afacerea.

Și Stănică vârî una în gură, lăsând pe celelalte în buzunarul lui Felix. Apoi se răzgândi.

— Parcă nu fumai!

— Nu!

— Atunci, dă-mi-le mie, nene, e păcat să te joci cu ele, ca copiii mici.

Felix îl asigură că va fi discret și dădu să plece, dar Stănică îl ținu de haină.

— Stai, frate, unde fugi așa? Ai mai fost pe la Georgeta? Acel „mai” familiar dovedi lui Felix că Stănică era în curent cu vizitele lui la fată. Nu putu să mintă.

— Am fost o dată, în treacăt!

Stănică îl strânse tare de haină, cu amândouă mâinile, confidențial.

— Amice, sunt vinovat față de dumneata. Da, sunt vinovat! M-am purtat neleal. Eu ți-am făcut cunoștință cu Georgeta și te-am îndemnat, mă-nțelegi… Am făcut foarte rău. Am o răspundere cu dumneata. Te rog eu s-o ocolești pe fata asta. Îți spun în interesul reputației dumitale, al fericirii dumitale! Ce știi cine e asta? Am știri rele de tot despre ea. Mi-a spus cineva lucruri grozave, că ar fi ieșit dintr-un șantan de la Brăila, șantan de marinari. Azi să n-ai încredere în nimeni. Fata asta poate să-ți fie nefastă, poate să-ți transmită, pricepi… Ești băiat inteligent, ce naiba, viitor doctor. Dumneata trebuie să te păstrezi ca un crin pentru Otilia. Las' că-ți găsesc eu altă fată, mai faină. Georgeta, îți spun între patru ochi, e o escroacă. Are un general, pe care-l toacă…

Uitând imaginea lilială de la început a Otiliei, Stănică adăugă:

— Fiindcă ai fost prost… Să fi fost eu în locul dumitale, azi Otilia era metresa mea, și aș fi stat eu cu ea acolo frumos în brațe, în locul lui Pascalopol.

Felix fugi fără să mai asculte, deși Stănică îl strigă, desperat:

— Stai, frate, am ceva să-ți mai spun.

Felix comunică seara lui moș Costache dorința lui Iorgu, făcându-i acestuia un portret din cele mai măgulitoare, așa, din scrupul amical, deși nu-și făcea iluzii asupra prestigiului său pe lângă moș Costache. Bătrânul bulbucă ochii mari.

— Ți-a spus el că cumpără? Auzi dumneata, și cât dă?

— Dă cât ceri. Vrea să discutați!

— Păi, nu mi-a trimis el vorbă prin Stănică zilele trecute, când l-am întrebat, că nu e amator? Spunea că a cumpărat în altă parte.

— Să știi că nu e adevărat. Domnul Iorgu l-a trimis pe Stănică la dumneata tocmai ca să te roage să-i vinzi casele, i-a dat și bani pentru asta.

I-a dat și mai înainte două sute de franci de față cu mine, ca să-i prelungești contractul.

Moș Costache răguși brusc și ridică mâinile spre Felix, ca spre singurul vinovat.

— Pungaș, ticălos, să nu-l mai văd în casa mea! I-am dat cinci franci, înțelegi! I-am dat cinci franci pentru trăsură, să mi-l aducă pe Iorgu aici, și-l aștept de trei zile. Măgarul! Mă vinde dușmanilor! Hai acuma acolo! Să mergi cu mine acolo!

— Unde?

— La Iorgu!

Felix primi cu bucurie propunerea, satisfăcut să îndatoreze pe acela în care vedea un tată al Otiliei. Își puse alte haine, îndreptă cravata roasă a lui moș Costache și ieșiră. Fiind cam departe, întrebă pe bătrân dacă nu vrea sa ia un tramvai sau o trăsură, Dar moș Costache protestă:

— Ești obosit? Pentru mine, nu! Mergem încet-încet.

Tot drumul, bătrânul bombăni, ocărând în surdină pe Stănică: pungaș, escroc etc. Ca să-i facă o plăcere lui Felix, găsi cu cale să cumpere de pe drum un fișic cu alune americane, pe care le ronțăi aproape numai el. Sosiți în fața restaurantului, moș Costache trimise pe Felix înainte, spre a preveni pe patron. Felix se strecură cam stingherit printre mese, fiindcă începuse să se strângă lumea (erau orele zece), căutând din ochi pe Stănică, pe care-l bănuia la pândă. Îl dibui pe Iorgu, care, jubilând, se precipită spre ușă, urmărit de Felix, și găsi pe bătrân în marginea trotuarului, mâncând alune americane.

— Coane Costache, te voi binecuvânta toată viața pe dumneata și pe nepotul dumitale!

Restauratorul îi împinse într-un gang îngust și obscur și-i scoase, pe scări întortocheate și coridoare neașteptate, în birou. Dindărătul unei uși se auzi un râs asculți de femeie și scârțâitul apăsat al unor ghete. Era un „separeu”. Moș Costache rumega alune și pipăia pereții, lemnăria, clanțele, mulțumit de ele.

— Am vârât o avere, coane, în reparații, îi zise Iorgu, ți-am îngrijit localul ca pe casa mea. Și acum s-o văd în mâinile dușmanilor?

Felix, ajuns în birou, fu cuprins de un scrupul. I se păru că e o indiscreție să asiste la dezbaterile celor doi, mai ales că-l vedea pe moș Costache cam stânjenit și-și zise chiar că nu-i de demnitatea lui să se amestece în astfel de lucruri. Îi era foame. Fugise acasă fără să mănânce, iar moș Costache îl

luase prea repede. Domnul Iorgu, auzindu-i dorința, dădu ordine strașnice să i se întindă într-un separeu masa și să i se ofere tot ce va pofti, în contul lui. Doi chelneri explicară lui Felix, cu răbdare și vădită simpatie, calitățile tuturor mâncărurilor, discutară între ei, se trimiseră, pe rând, unul pe altul la bucătărie și-l hrăniră pe tânăr cu ceea ce socotiră ei a fi cinstea casei, turnându-i, într-un batalion de pahare, felurite vinuri. Amețit, pătruns prin tot trupul de o senzație de bună stare, după acest chef de unul singur, Felix se gândi deodată la evenimentul de peste zi. Trăise azi o zi nouă în existența lui, cunoscuse plăcerile vieții. Fără să-și dea seama cum, se auzi întrebând:

— Dar domnișoara Georgeta nu e aici?

Chelnerul se repezi pe ușă și se-ntoarse curând cu știrea că domnișoara tocmai venise și-și dregea coafura în odaia econoamei. Prin sufletul lui Felix trecură vanități de bărbat cu amante frumoase și cu avere. I se spuse că domnișoara, auzind de el, trimisese vorbă că vine și ea, numaidecât. Ceea ce se și întâmplă. Georgeta intră într-o rochie de satin negru, inundând odaia de parfumuri, iar chelnerul ieși discret pe ușă.

— Tu, dragule, zise ea, dar ce s-a întâmplat? Tu începi să te strici? Vai, ce de vinuri!

Georgeta luă capul lui Felix între palme și-l privi serios în ochi. Apoi gustă din unele vinuri.

— Vinuri tari, observă ea. Ai să te-nveți rău! Eu credeam că tu dormi acum! Așa înveți tu carte? Să știi că nu te mai iubesc, dacă te apuci de chefuri. Mi-a spus mie ceva Stănică.

Felix se cam supără de morală. Îl agasa aerul matern. Se simțea bărbat în toată firea. Îi explică Georgetei că venise cu moș Costache pentru niște treburi și că mâncase, pur și simplu.

— Așa? Ei, atunci, iartă-mă. Știam eu că ești băiat cuminte. Înțelegi că nu pot să am iluzia unei logodnice cu un stâlp de șantane. Nu știi însă ce rude ai! Stănică al tău e o perlă. De-abia am scăpat de el. Cum ai plecat de la mine, a venit și mi-a făcut o morală strașnică. Întâi mi-a spus că te stric, că el are răspunderi, că moș Costache te-a dat în paza lui. Apoi a întors foaia, văzând că râd. Mi-a spus că tu ești un stricat, că ai sedus pe Otilia, care din cauza ta și-a luat lumea în cap, și pe o cumnată a lui. Aurora, Aurica, așa ceva, pe care n-ai mai vrut s-o iei de nevastă, în sfârșit, că de la Iași te-a dat afară din școală pentru scandaluri amoroase. Înțelegi? Tu ai fi o vietate de apă, cum se zice în argoul nostru, care te dai numai la fete

întreținute, ca să le toci banii. Otilia avea pe Pascalopol, iar eu pe general. Ce zici?

Lui Felix i se făcu un vârtej în cap și se ridică, împleticindu-se, de pe scaun.

— Domnișoară Georgeta, zise el, cu glasul tremurat de mânie, e adevărat că am dormit cu dumneata azi, dar eu te respect și te rog să mă respecți, la rândul dumitale.

Georgeta îi puse repede mâna albă și plină de inele la gură:

— Taci, pentru numele lui Dumnezeu, că te aude lumea! Uf! Ce emoții am! Sunt, în sfârșit, obiectul unor indignări romantice. Felix dragă, dar eu n-am vrut să te jignesc, eu nu cred nimic din toate astea, tu ești un băiat delicios. Eu îți spun vorbele lui Stănică, așa, ca să cunoști lumea.

Georgeta puse un obraz al ei pe obrazul lui Felix și, cuprinzându-l cu mâna de mijloc, îl legănă, îngânându-l ca pe un copil:

— Prost ce ești! Înțeleg de ce te iubea Otilia! Stănică e un tip rar, nu-l știu eu? Acum i-a intrat în cap că trebuie să divorțeze de nevastă-sa și să se însoare cu altă femeie, mai de lume. S-a oferit să mă ia de nevastă, propunându-mi să cer generalului să-mi facă o casă pe numele lui. Spune fel de fel de prostii: să mergem în Argentina, nu știu mai unde, în fine, aiurează. M-aș mărita cu oricine, bineînțeles nu cu un băiat ca tine, să-i stric rosturile, cu oricine, îți zic, așa, de ochii lumii, chit că apoi voi da divorț. Dar Stănică nu e serios, și apoi nu mi-aș ierta să fac să sufere o biată femeie. Ticăloși sunt bărbații, canalii!

Georgeta stărui ca Felix să se ducă acasă, spre a nu fi pândit de Stănică, și, spre mai multă siguranță, îl duse în biroul lui Iorgu, unde moș Costache, foarte mulțumit, mânca alune dintr-o farfurie plină vârf. Iorgu părea în culmea satisfacției și arunca lui Felix priviri recunoscătoare. Cei doi plecară, însoțiți până în ușa gangului de Iorgu, care-i sui într-o trăsură, dând ordine birjarului cunoscut să-i ducă în contul lui.

— V-ați învoit? Întrebă Felix.

— Hâhî, mormăi Costache, ronțăind din alunele cu care-și umpluse buzunarele. Apoi își dezvoltă gândul între două mestecări. „Dacă nu mai sunt legi în țara asta și nu poți să lași ce-i al tău cui poftești, vând mai bine. Dau eu cui vreau, și dumnealor să ia vântul.”

Și bătrânul scuipă afară din trăsură o pieliță de alună și-și suflă apoi, zgomotos, nasul.

„Poate că bătrânul, medită Felix când fu în pat, nu e chiar așa de rău cum îmi închipui. Avariția lui e mai mult o manie, dar o iubește pe Otilia și se gândește mereu la ea.”

Luă un tratat, îl desfăcu și începu să citească, gândurile însă îi zburau departe. Ducea o existență cam agitată, puțin potrivită studiului. Prea multe senzații tari încerca în vremea din urmă. Nu era un an de când picase aici dintr-un mediu provincial și monoton și cunoscuse dragostea spirituală și pe cea fizică, răutatea oamenilor, lăcomia, nepăsarea, invidia, ambiția. Era liber, și totuși neliniștit, lipsit de ocrotire. Se simțea mai degrabă singur pe lume, părăsit. Crezuse în Otilia, și Otilia îl trădase. Georgeta era „o fată faină”. Ea însăși îl sfătuia să n-o ia în serios. De vreme ce nu avea nici o legătură aici, ar fi putut în anul următor, când devenea major, să plece în Franța și să-și urmeze acolo studiile. Cu ce ar fi scos din casa din Iași ar fi putut trăi. Felix ridică din nou cartea în fața ochilor, când deodată auzi glasuri feminine, printre care i se păru că distinge pe cel al Marinei, apoi un zdupăit pe scări. Un pumn lovi violent în ușă.

— Domnule Felix, domnule Felix, striga un glas subțire, în panică.

— Cine e?

— Sunt eu, Aurica. Moare tata! Vino, te rog, repede jos… Felix sări zăpăcit din pat, își aruncă o haină pe el și-ntredeschise puțin ușa. Zări pe Aurica tremurând, cu un pardesiu aruncat peste cămașa de noapte.

— Vino, te rog, că i-a venit rău, am trimis pe Marina după doctor!

Felix începu să se-mbrace repede. Graba îl întârzia și mai rău. Pe când își dibuia lucrurile, dădu de caietul lui Simion și-l deschise în treacăt. Era plin de cuvinte fără legătură între ele, cele mai multe din domeniul Bibliei, scrise caligrafic, regulat, însă cu mari tremurături. Părea caietul de exerciții la caligrafie al unui școlar. Întâmplarea îl indispuse. Când se gândi că mai târziu, ca doctor, îl vor chema așa, în mijlocul nopții, cariera nu-i surâse deloc. Își zise că se va dedica cu totul științei. Se dădu, în sfârșit, jos. Costache ieșise și el în cămașă, cu un surtuc deasupra și cu un fes de lână pe cap. Era comic, în toată puterea cuvântului, încât Felix nu putu să nu zâmbească. Fuma și scotea fumuri groase pe întuneric, care dădeau aerului luciri albe.

— Du-te, zise moș Costache, du-te să vezi ce are bietul Simion!

Felix trecu în curtea cealaltă, intră în casă, și-n sufragerie, unde se vedeau încă vestigiile nestrânse ale mesei de seară, dădu de Stănică, care

fuma, întors cu spatele și ochind prin dulapuri. „Omul acesta, gândi Felix, e inevitabil.” Când îl zări, Stănică îi făcu cu ochiul și-i spuse în șoaptă:

— E rău de tot, se curăță babalâcul. Apoplexie, cu siguranță. L-a lovit damblaua. Am stat aici cu el la masă până pe la unsprezece, pe urmă a plecat și am auzit pe Aurica strigând că-i vine moșului rău.

Aglae apăru și ea, încruntată, părând mai mult mânioasă decât speriată.

— Parcă și-a mai venit în fire, zise ea, l-am frecat cu oțet aromatic. A mâncat ca un bivol, asta e tot. Sunt moartă de oboseală. Omul ăsta o să mă bage în pământ. Și nu mai vine toanta aia de Marina cu doctorul! Trebuia să se ducă Titi. Nici nu știu cui seamănă băiatul ăsta, așa de nesimțitor e. Nici n-a vrut să se scoale! Doarme dus.

— E chestie gravă, comentă Stănică, din plăcerea de a vorbi. La vârsta asta, pierderea de cunoștință ce poate să fie decât dambla? De trezit, se trezește el, dar e de văzut cum. Poate i s-a paralizat un braț, un picior, astea sunt accidente clasice.

— Ba să mă ferească Maica Domnului de așa pacoste. Decât așa, mai bine să-l ia Dumnezeu.

— Îl ducem la spital.

Aglae privi pe Stănică în ochi, încruntat.

— Că doar n-o să-l țin aici, unde sunt copii! Păcatele lui, el și le cunoaște.

Felix se căi că venise. Se auziră de afară pași, și un bărbat cu barbișon, înalt, grav intră înăuntru, călăuzit de Marina. Era plictisit, cu privirea fără interes, profesională, vădit contrariat că fusese sculat din somn.

— Unde e pacientul? Întrebă el.

Aglae îl duse în dormitor, urmată de Stănică. Acesta făcu semn cu ochiul lui Felix, să intre și el. Marina închise convoiul, așezându-se în pragul ușii. Dormitorul, spațios, semiobscur, avea între ferestre două paturi mari cu tăblii de nuc, cu voluminoase suluri de lemn. O lampă cu abajur strejuia pe o noptieră. Olimpia ședea pe marginea unui pat și ținea mâna bolnavului încă nevăzut. Aurica privea galbenă, spălată de dresuri, mai de departe. Un miros pătrunzător de oțet aromatic se amesteca cu o duhoare neplăcută de dormitor închis. Doctorul făcu semn să se deschidă un geam și se așeză pe marginea patului, pe locul părăsit de Olimpia, în vreme ce toți ceilalți, plini de curiozitate, făcuseră cerc în jurul patului. Acum, Simion se vedea răsturnat pe spate, cu ciocul în sus, răsuflând încet. Pieptul, descoperit, îi lăsa afară o perie de tuleie, un picior gol, vânos ieșea din plapumă. Doctorul

îl luă cu amândouă brațele și-l așeză bine pe pernă, îi desfăcu pleoapele și-i privi ochii, apoi îi luă pulsul. În timp ce număra mintal, întrebă:

— Cum i-a venit?

— S-a sculat de la masă și s-a dus să se culce, și atunci a căzut jos. Eu nu l-am văzut. A mâncat prea mult. Mănâncă prea mult, domnule doctor. Cineva mi-a spus că ar avea diabet.

Doctorul nu dădu nici o importanță vorbelor Aglaei și-și pregăti o seringă.

— I-ați făcut analizele?

— S-a făcut, domnule doctor, sări Stănică.

Aglae întinse o hârtie, doctorul o examină mahmur, apoi zise aspru:

— N-are nici un diabet.

Când acul se înfipse în una din fesele concave ale lui Simion, acesta gemu puțin, apoi începu să miște capul și să privească pe doctor pe sub gene.

— Cum te simți? Întrebă acesta. Simion îl scrută atent, dar nu răspunse.

— Nu poți să vorbești? Strigă doctorul. Ia ridică-te. Simion se ridică puțin, zâmbi prostește, mișcă puțin buzele și tăcu.

— Probabil afazie, vorbi doctorul, ca pentru el.

— Ce este aia? Întrebă Aglae.

Doctorul o privi cu dispreț și zise:

— Și-a pierdut graiul, deocamdată, așa cred.

— Cum așa? E grav? Întrebă Aglae, scandalizată și plictisită.

— Depinde de cauză. Asta n-o putem ști acum. Să stea liniștit în pat și mai ales să-l păzească cineva, asta e esențial. Și să mă chemați.

Doctorul ceru să se spele pe mâini, făcu operația cu răceală, aruncând pe sub pleoape ochiri în jurul lui, spre a vedea dacă i se aduce onorariul. Stănică o luă de braț pe Aglae și o duse în odaia vecină:

— Trebuie să-i plătești doctorului vizita de noapte. Dă-mi, că-i dau eu, un pol. De câte cinci, ca să pară mai mult.

— Câât? Se indignă Aglae.

— Doctor mare, motivă Stănică, nu primește mai puțin. Aglae scoase banii, bodogănind:

— L-a găsit acum să se-mbolnăvească, tocmai când sunt mai supărată cu copiii ăștia.

Stănică îi luă banii din mână, fără s-o mai asculte, și ieși în întâmpinarea doctorului, care se pregătea să plece. Îl luă ceremonios de braț și-l scoase pe

ușă, într-un chip cam caraghios, căci gesticulația lui afectată contrasta cu afectarea cu care doctorul își păstra rigiditatea. Afară, Stănică strecură doctorului onorariul în mână și se crezu dator, ca de obicei, să ia informații.

— Domnule doctor, ne dăm seama foarte bine că e grav, dar suntem tari, pacientul e în vârstă, de acum încolo ne așteptăm la orice. Spuneți-mi verde, tăiați în carne vie, doar sunt bărbat, ce Dumnezeu!

Doctorul căută să scape de orice preciziune pășind repede spre poartă, în vreme ce vorbea, ceea ce jigni pe Stănică.

— Este un ictus, cu atac afazic, așa mi se pare, în aparență foarte ușor. Tocmai astea sunt primejdioase. Nu pot să mă pronunț până nu fac examenul amănunțit al bolnavului. Poate să fie și altceva. Nu pot să anticipez. Trebuie să-l supravegheați, să vedem cât durează criza.

— Atunci e grav, domnule doctor?

Doctorul ridică din umeri și, înălțându-și gulerul hainei, fiindcă sufla un vânt subțire, porni fără să răspundă.

„Pungași de doctori! Îți iau banii degeaba.”

În fond, Stănică era impresionat, și o tremurătură îi străbătu tot trupul. Va să zică, Simion putea să moară. O duioșie nespusă îi trecu prin suflet, de care fu, în același timp, mândru.

„Ce canalii sunt oamenii! Gândi el. Aglae, soacră-mea, e o vrăjitoare, n-are inimă nici de un gram. Îi moare bărbatul, și se tocmește cu doctorul. Și e plină de bani. Iar Olimpia asta stă ca o dobitoacă, nu cere nimic, nu descoperă nimic, o să moară toți, și n-o să-i rămână nici un ac. Mi-am legat viața de o insensibilă. Firește, moare ta-su, și Titi se leagănă. Ce idiot!”

Până în casă, Stănică trecuse printr-un șir întreg de asociații, al căror punct de plecare îl uitase. Olimpia se pregătea să plece. La fel făcea și Felix. Simion adormise, și Aglae era de părere să-l „lase dracului în pace” că n-are nimic. Indigestie!

— Unde te duci? Întrebă Stănică pe Olimpia.

— Acasă, unde să mă duc? Până când am să stau pe capul altora?

— Tocmai acum, când e tată-tău bolnav? N-ai auzit că trebuie supravegheat?

— Are cine să-l supravegheze, n-avea grijă. E Aurica, e Titi. M-am plictisit să tot fiu pe drumuri. De altfel, și dumneata să faci bine să mai stai pe acasă. Eu sunt femeie măritată, sau ce sunt?

— Dragă Olimpia, se încercă Stănică să-și împace nevasta, care privea în sus, marțial din cauza fălcilor prea pline, tu știi cum e un avocat, trebuie

să alerge, să fie pretutindeni. Dacă n-avem și noi avere ca alții! Nu e așa, domnule Felix?

— Ce ai cu domnul Felix? Eu vorbesc cu tine. Am să-l rog pe domnul Felix, care te întâlnește mai des, să te pună sub observație, să-mi spună cu ce femeie te întâlnești mereu, cine e Georgeta ceea de care tot aud.

— Poftim! Se miră Stănică, privind pe Felix. Iată o femeie care nu înțelege situațiile. Eu sunt ca un doctor, înțelegi? Eu am contact cu toate clasele sociale. Dacă o artistă îmi cere concursul, pot să-i întorc spatele?

— Ce artistă, ce artistă? Îi taie Olimpia vorba. E o… Stănică se arătă pudic și indignat:

— Iubito, niciodată n-ai fost așa nervoasă. E de față domnul Felix, avem un caz nenorocit în familie, acum te-ai găsit să-mi faci scene? Ai și tu dreptate, vom discuta acasă.

Cei trei ajunseră în curtea casei lui moș Costache, fiindcă Stănică ținuse să-l conducă pe Felix. În dreptul casei auziră un pârâit grozav și o șoaptă cavernoasă, care-i făcu să tresară:

— Ei! Ce s-a întâmplat?

Era moș Costache, care împinsese ușa gotică și întreba. Stănică intră numaidecât înăuntru, gata să se sustragă reproșurilor Olimpiei.

— Ce s-a întâmplat? I-a venit rău puțin, dar ce are, Dumnezeu știe!

— Doctorul ce-a zis? Întrebă moș Costache.

— Doctorul! Se supără Stănică. Un pungaș. Vine, te pipăie și spune că nu știe precis. Ți-ai ales meserie bună, amice! A spus că să vadă mai târziu. Icter, ictus, așa ceva.

— Ictus, confirmă Felix.

— Asta. Pentru asta cere douăzeci de lei. Îi dau proștii. I-am dat numai zece.

Stănică scoase din buzunar două piese de argint și le jucă puțin în mână, apoi le vârî în buzunar.

— Dă-le încoace! Zise Olimpia, avidă.

— Lasă, acasă! Protestă Stănică.

În sfârșit, cei doi plecară. Felix se întoarse în odaia lui și luă un tratat de Patologie generală, pe care îl avea de la tatăl său. Răsfoi prin el, în scopul de a găsi cazul lui Simion. Atacul afazic putea fi un aspect al unei simple congestii cerebrale, dar putea fi și altceva. Acest altceva, Felix refuză să și-l închipuie măcar. Era cu neputință. Un molâu ca Simion! Luă iar caietul bătrânului și privi cuvintele scrise în el. N-aveau nici o legătură logică între

ele, totuși, un fir asociativ părea să le înlănțuie. Probabil că Simion făcuse exerciții de caligrafie, ca unul căruia îi plăceau lucrările manuale. Însă i-l dăduse ca o contribuție la binele omenirii. Greșise caietul, bătea câmpii?

Otilia spusese despre Simion că fusese în tinerețe un om aventuros. Felix trebui să recunoască sincer că, dacă ceilalți n-ar fi afirmat că Simion se purta așa totdeauna, ar fi jurat că nu e în toate mințile. Această idee începu să-l preocupe. Se dădu repede jos din pat, cu picioarele goale, și scoase din dulapul lavoarului un morman de fascicole cu cursul de psihiatrie al profesorului care-l remarcase. Nu era obligat să urmeze acest curs, totuși îl frecventase și-și cumpărase coalele litografiate. Începu sa citească lecțiile din primăvară, tocmai acelea în care se aflau elementele pe care le căuta, și o ipoteză începu să i se contureze. Avu satisfacții de detectiv. Se culcă târziu după miezul nopții, răpus de emoțiile zilei, și se deșteptă abia la prânz, când soarele era sus pe cer. Peste noapte visase că făcuse cu Otilia ceea ce i se întâmplase cu Georgeta și fu profund mâhnit. I se părea că profanase o imagine sfântă. Se spălă ostentativ cu apă rece, încercă să înăbușe toate emanațiile răutăcioase ale visului. Să meargă în oraș, nu mai era vreme. Se dădu jos în curte, să se plimbe. Abia atunci își aduse aminte de Simion.

— Cum îi mai este bătrânului? Întrebă el pe Marina.

— Eh, bătrânul! Zise aceasta, disprețuitoare. Ai mai văzut dumneata drac mort? Uite-l, bătrânul se plimbă prin curte.

Felix rămase înmărmurit. Aruncă ochii peste gard și într-adevăr zări pe Simion, care se plimba cu mâinile la spate și cu capul în pământ, foarte agitat. Crezu de cuviință să treacă dincolo, să se intereseze de sănătatea lui. Simion îl văzu și sări spre el cu agilități de felină.

— Ai văzut? Zise el, s-a întâmplat o mare minune! Mort am fost și-am înviat.

— Într-adevăr, observă Felix, ești foarte bine!

În realitate, bătrânul, cu fața suptă și cu părul foarte albit, avea o privire fanatică, de-o fixitate supărătoare. Vorbele părură, totuși, tânărului rezonabile. Dar bătrânul continuă într-un chip cam sibilinic:

— Am înviat din nou. Asta nu s-a mai întâmplat de o mie nouă sute zece ani. Am să-ți spun o taină mare, ssst! Să nu ne-o omoare cineva, am să-ți spun o taină mare, anume cine sunt eu…

Felix se prefăcu grăbit și dădu să intre în casă.

— Să vii să-ți dau talanții! Îi strigă Simion de departe. Ideea că bătrânul nu e în toate mințile se înfipse în capul lui Felix. Pusese în seara trecută un diagnostic și aștepta curios să vadă desfășurarea lucrurilor. Avea de gând, de altfel, să întrebe pe profesor. Aglae îi spuse nepăsătoare că Simion n-are nimic, că așa se maimuțărește el totdeauna. Când Felix căută să-i strecoare bănuiala că ceva e schimbat în felul lui de a fi și că ar fi trebuit totuși să se cheme doctorul, Aglae râse disprețuitor:

— Dumneata nu-l cunoști pe Simion. Totdeauna a fost nițel scrântit. Dacă m-aș lua după doctori! I-a venit rău, și atâta tot.

Totuși purtarea lui Simion începu să pună pe Aglae pe gânduri. Simion își examina hainele și le găsea prea scurte, dibuia prin toate dulapurile, scotea afară rufăria și hăinăria și se văita că dușmanii „omoară” hainele, le bat, le taie și le chinuie, persecutând astfel spiritul ascuns în ele.

— Ești nebun, striga Aglae, eu nu știu ce-o să mă fac cu tine. Mi-ai pus toată casa cu josu-n sus. Nu ți-a scurtat nimeni nici o haină, așa au fost ele.

— Le chinuiți! Se căină Simion.

Aglae era în fond singura plictisită, fiindcă Aurica își reîncepuse turneele pe Calea Victoriei, iar Titi, placid, privea neînțelegător, legănându-se cu spatele rezemat de sobă și cu mâinile împreunate catolic. Când scandalul devenea mai mare, Aglae îl îndemna să se ducă în odaia lui, ca să fie liniștit. Simion pomenea mereu de duhul sfânt, de Isus, de persecutarea lui Dumnezeu în lume și alte de acestea, însă nu ducea niciodată divagația până acolo, încât să fie prins în delirare. Convorbirea obișnuită era normală, și toate actele vieții îndeplinite cu o relativă regularitate. Mânca vârtos și dormea tun. Felix își puse în cap să-l descoase, din interes psihologic. Simion fu încântat de convorbire.

— De ce te vaieți mereu, întrebă el, cine te supără?

— N-ai văzut, scurtează hainele, bat lucrurile Domnului. Când le bate pe ele, pe mine mă bat!

— Cum se poate să crezi dumneata una ca asta, că lucrurile neînsuflețite suferă și-ți aduc dumitale vreo atingere?

Simion îl privi pe Felix serios și ca și mirat că acesta îl socotea așa de neînțelept, ceea ce intimidă pe tânăr.

— Ce-a zis Cristos apostolilor pe munte în Galileea? Iată, eu sunt cu voi, în toată ziua, până la sfârșitul veacului, amin. De atunci, Cristos e răspândit în toate, unde nu-l aștepți, dar lumea îl urmărește, și-l schingiuie, și-l răstignește. Așa mă răstignește pe mine și hainele mele!

Felix fu silit să recunoască o anume logică în panteismul extravagant al bătrânului. Cine știe? Era un maniac cu vechi teorii mistice. Îl ispiti mai departe:

— Atunci dumneata faci parte din Dumnezeu? Simion păru nedumerit de subtilitate.

— Eu sunt purtătorul cuvântului dumnezeiesc, Isus etern, care înviază mereu. Ieri am înviat. „E nebun, gândi Felix, nebun de legat."

— Acum înțeleg eu, zise el tare, ești Isus Cristos. Simion îl privi mirat, jignit, ca un om care e luat peste picior. Felix, deconcertat, crezu că s-a înșelat și a făcut o gafă.

— Drept cine mă iei, amice, he-he, ești șiret. Am fost Isus, toți am fost Isus, după ce duhul s-a răspândit din nou în lume. Dar, persecutat, a fugit de pe pământ și nu se mai întoarce decât la judecata de apoi. Acum toate sunt goale, moarte. Eu, hainele mele, iarba au rămas fără duh sfânt în ele.

Curios. Extravaganța dialectică a lui Simion încântă spiritul lui Felix. Desigur, Simion bătea câmpii, dar parcă era o logică în vorbele lui. Dumnezeu se revelase prin Isus, omenirea răstignise această ipostază a divinității, prin sacrificiul Mântuitorului, acesta se risipise în lume, făcând să participe toată făptura la divinitate, însă omenirea ignorase caracterul divin al creației și izgonise cu totul spiritul din univers.

— Deci crezi că redempțiunea a fost zadarnică? E interesant!

— Ha? Exclamă uluit Simion, neînțelegând. Mi-au omorât hainele, îmi fură toate vorbele.

„Hotărât, își zise Felix, e nebun."

XIII

Stănică se lăsase târât acasă de Olimpia, dar ciuda i se zugrăvea pe față. Însă era un om incapabil de a brutaliza pe cineva și chiar de a se împotrivi voinței cuiva. Din această pricină, se credea bun la suflet, și era într-adevăr, atâta vreme cât îl stăpânea sentimentul. Din păcate, sufletul lui era labil și cuprins de o dorință vie de schimbare și avuție. Pe Olimpia o înconjura cu cele mai mari atenții. Îi dedica o dragoste eternă, pentru ca apoi să se plictisească și să viseze o altă femeie, mai isteață, înduioșându-se totuși asupra sorții Olimpiei, după eventual un divorț, și făgăduindu-și de-a face o despărțire de o noblețe nemaipomenită, așa încât „întâia lui mare dragoste” să nu sufere nimic, și amândoi să rămână prieteni. Bineînțeles, aceste meditații Stănică nu le făcea în fața Olimpiei, și unele ușoare insinuări se izbiră de neînțelegerea încăpățânată a femeii. Stănică se socoti atunci un martir neînțeles.

— Iubita mea, zise el pe drum, înconjurând mijlocul Olimpiei, știu, sunt un distrat, te neglijez. Spune-mi verde în față, osândește-mă, iubirea mea.

— Dragă, obiectă Olimpia cam acru, sunt măritată, avem o casă, de bine de rău, eu înțeleg să stau la casa mea. Mă ții mereu pe drumuri, toată ziua la mama. Ce vrei, în definitiv?

Stănică deveni deodată misterios și diplomat.

— Iubirea mea, așa e dacă nu stai de vorbă cu mine. Eu îți apăr interesele tale, mă zbat pentru ele. Stau acolo ca să observ, ca să iau măsuri.

— Ce măsuri să iei? Tata ți-a dat casa și niște bani, asta e totul, și nimic mai mult. Mama e și mai încăpățânată decât el. Ea are în cap pe Titi și pe Aurica, și nu mai poți scoate nimic de la ea.

— Da, da, oamenii nu sunt eterni, știi, nu vreau să te mâhnesc, ipoteza e îndepărtată, într-o zi o să moară și ea. Eu vreau s-o învăț să-și facă bine interesele, să-și consolideze averea, la care, într-o zi, poate să ai și tu parte.

— Lasă, că mama știe să-și facă mai bine interesele decât crezi. Și apoi, ești avocat, știi asta. S-a făcut act dotal, acum nu mai am nici un drept.

— Nu mă înțelegi. E moș Costache, care posedă avere și n-are deocamdată nici un moștenitor legal, afară de voi. Acolo ai dreptul, indirect, firește.

Olimpia păru interesată, dar văzu lucrurile în negru.

— E la mijloc nebuna aia de Otilia, nu cred eu că moșu are s-o lase așa, pe drumuri.

— Dar eu ce fac? Zise cu aer jignit Stănică. Eu observ, trag ițele.

— Mai bine ți-ai vedea de afacerile tale. M-am plictisit să atârn de ușa altuia.

Stănică și Olimpia ajunseră și intraseră în casa lor, și Olimpia își aruncase blana de vulpe pe marginea unui scaun și se dezbrăca, obosită. Dormitorul arăta un interior improvizat și neglijat, de oameni care nu fac gospodărie. Nici o mobilă nu se potrivea cu alta. Olimpia își scosese și rochia și, rămasă în jupon, își înnoda părul în jurul capului. Pieptul și spatele rămăsese goale, viguroase. Stănică, într-un elan de sentimentalism, veni tiptil și o sărută apăsat pe umăr.

— Ah, protestă Olimpia, lasă-mă, sunt foarte obosită. Stănică, contrariat, dădu altă ieșire sentimentelor lui.

— Olimpia, comoara mea, poate nu mă mai iubești. (Olimpia își aruncă ghetele din picioare, după ce desfăcuse nasturii cu un ac de cap.) E perfect explicabil. Ce sunt eu? Un nimic, un ratat! Ce ți-am adus eu? Nimic. Tinerețea ta, frumusețea ta meritau omagii mai mari. Dar mă sacrific. Mă dau îndărăt din fața viitorului tău, ca și când n-aș fi fost (Olimpia se întinse pe spate și căscă). Spune-mi un cuvânt și ești liberă. Îți rămân un sclav veșnic recunoscător, fiindcă, orice ai zice, tu ai fost întâia mea mare dragoste și vei fi unica. (Olimpia puse picior peste picior pe deasupra plapumei, privind în gol peste tăblia patului.) A, sau poate nu vrei despărțirea, de ochii lumii, nu mă disprețuiești până acolo încât să nu mă suferi în fața ochilor tăi. Dar poți și așa să fii fericită. Poate iubești pe cineva, spune-mi ca unui frate…

— Ce? Zise aspru Olimpia, privindu-l fix. Stănică se fâstâci puțin.

— Zic, poate iubești pe cineva, aspiri, mă rog, la altcineva, s-au mai văzut cazuri. Eu sunt om inteligent, suntem oameni moderni, amândoi. Ne căutăm fiecare fericirea care ni se potrivește, fără să o stricăm pe asta de azi. Eu sunt un om preocupat, inapt pentru tine. Îți redau libertatea. Ne întâlnim, stăm la aceeași masă, ieșim în lume, nimeni nu știe nimic, cine ce-are cu noi. E sănătos, e inteligent.

— Cum adică, întrebă rar și ironic Olimpia, eu îmi iau un amant, tu îți iei o amantă și ne facem casa loc de întâlnire?

— Exagerezi. N-am vrut să spun asta. Ești în drept să iubești frumusețea, luxul, pe care eu nu ți le pot da.

— Și să-mi iau atunci un amant, care să-mi facă lux, și tu să trăiești de pe urma lui, nu?

— Olimpio, frumusețea mea, făcu Stănică, urcându-se în pat, mă atingi în adâncul sufletului. Sunt legat de tine pentru vecie, uniunea noastră va fi pildă de constanță și lealitate. Lasă-mă să muncesc pentru tine, să-ți fac un altar demn de frumusețea ta. Ai să vezi tu cine e Stănică!

— Suflă-n lampă, ordonă Olimpia.

Stănică oftă și se execută. Gândul lui mergea departe de vorbe. Se gândea la Otilia și se învinovățea că nu știuse cum s-o ia, medita la Georgeta. S-o ia de nevastă pe aceasta din urmă nu era o afacere, deocamdată. I-ar fi stricat relațiile. Mult mai bine ar fi fost s-o mărite cu generalul său, măcar de formă, cu altul, ca apoi s-o lanseze el. Ideea asta i se înfipse în minte. Georgeta măritată și apoi văduvă era o perlă. Trebuia distrusă odată situația aceea incertă de artistă. Stănică se întoarse cu spatele la Olimpia, care făcuse la fel, se înfășură bine în plapumă și adormi aproape numaidecât.

Când peste câtăva vreme Felix se duse din nou la Georgeta, află lucruri neașteptate.

— Uite, vezi ăsta, făcu Georgeta, arătându-i un portret al ei în creion, cam chinuit, plat, dar corect, academic, ghici, cine mi l-a făcut?

Felix nu putu să ghicească, fiindcă acea ușoară intuiție de ordin stilistic îi era împiedicată de raționament.

— Domnul Titi Tulea, simpaticul dumitale văr sau așa ceva.

— Dar de unde-l cunoști?

— Ah, nu știi, zise Georgeta, e o poveste întreagă. Mi l-a adus aici tamnesam Stănică. Nu și nu, să-mi facă portretul. E un molâu, care te privește fix și înghite mereu, de te-apucă capul. A venit nu știu de câte ori, săracul, până a terminat drăcia asta. Nici nu seamănă! Ce, așa bătrână sunt eu? Începuse să mă cam îndese muțește, să mă apuce de mână. Am râs grozav. N-aș dormi cu ursul ăsta în casă, să mă tai. Dar pare de treabă, săracul, ce zici?

— Da! Confirmă Felix.

— Și e de familie bună, nu?

— Sigur!

— În sfârșit, nu mă interesează! Numai, nu știu cum să scap de el. Mă jenez să-l bruschez, mi-e milă chiar, mă privește cu niște ochi! Doamne, sunt o fată bună!

— Și ce vrea? Întrebă Felix, cu un început de egoism.

— Ce vrea? Dumnezeu știe. Îmi închipui eu ce-ar vrea el, dar asta nu se poate. Fii pe pace.

De fapt, Titi își pierduse iarăși liniștea. Suna în fiecare zi aproape la ușa Georgetei, sub un pretext oarecare, ședea pe scaun zâmbind prostește, fără să-i spună nimic, încerca s-o tragă de mână. Îi aducea desene înrămate și i le bătea în perete. Georgeta, fată cu gust, le scotea numaidecât, dar se repezea să le pună la loc când îl auzea venind. Chestiunea devenea cam plictisitoare. Georgeta se hotărî să-l roage pe Stănică să pună odată capăt jocului. Stănică, auzind asta, sări în sus.

— Ești o nerecunoscătoare, nu-ți dai seama că eu îți vreau binele, cu sacrificiul fericirii mele, fiindcă idealul vieții mele ar fi să fii nevasta mea. Știi tu cum te iubește băiatul ăsta? Nebunește. O să-mi spui: e așa și pe dincolo, bleg (recunosc), nu frumos, nu deștept. De acord. Ăsta e tocmai omul care-ți trebuie. Generalul nu te ia de nevastă, că nu-l lasă rudele. Îl pun sub interdicție. Mai multe scoți de la el așa. Cât ai câștiga să fii măritată! Madam Tulea. Admirabil. Băiatul ăsta? Numaidecât te ia de nevastă. Îți garantez eu consimțământul rudelor. Faci nuntă în regulă, intri în rândul oamenilor, și pe urmă, dacă nu-ți place, îl lași în plata lui Dumnezeu.

— Cum o să fac una ca asta? Am scrupule. Nu-s așa infernală. Dacă m-aș mărita, înțeleg să rămân măritată, bineînțeles, cu condiția să nu-mi facă viața prea austeră.

— Păi, tocmai asta e. Titi e un băiat de zahăr, un om nul, artist, trece prin lume orbește. Lasă-mă pe mine să te pilotez. Ai să mă binecuvântezi.

Georgeta își bătea joc în fond de Titi, dar omul i se părea blând, de treabă. Ideea de a se mărita o înflăcără subit. Făcu generalului câteva aluzii glumețe la posibilitatea de a se mărita cu el, dar acesta o luă galant de bărbie și-i spuse:

— Meriți mai mult decât un reformat ca mine.

Poate că Stănică avea dreptate. Măritându-se, intra în altă lume. Putea apoi să divorțeze, dacă nu se înțelegeau, cu consimțământul chiar al lui Titi. Cu această fantezie în cap, primi pe Titi mai afabil. Acesta, știind pe dinafară lecția învățată în cealaltă scurtă căsnicie, declară solemn că dorește să-i dea numele.

— Cum? Întrebă amuzată Georgeta. Titi repetă în sudori.

— Dar părinții dumitale ce zic?

Acum Titi, sigur pe bunăvoința Aglaei, își propuse să nu mai facă lucrurile în taină.

— Părinții mei aprobă. Însă trebuie să te vadă. Georgeta râse. Inteligența îi spunea că face prostii, un sentiment ciudat îi dădea brânci în această combinație falsă. Se lăsă dusă într-o bună zi de Stănică și Titi la Aglae. Felix nu știa absolut nimic. Simion o primi cu mâinile deschise și-i zise apostolic:

— Fii binevenită pe muntele Olivierilor!

Fata, surprinsă, întrebă din ochi pe Stănică, dar acesta o trase înainte. Aglae o privi de la cap până la picioare cu o atenție ostentativă, ca spre a nu se păcăli, în schimb Aurica fu entuziasmată:

— Vai, zise ea, ce frumoasă sunteți, domnișoară. Mamă, o să fie fericirea lui Titi.

Aglae o cercetă, o întrebă de toate, îi făcu aluzii clare la necesitatea ca nora ei să fie o fată de treabă, nu o dezmățată, iscodi de are zestre. Stănică făcu minuni de prezență de spirit, mințind, luând vorba din gura Georgetei, înflorind: generalul deveni „unchiul general”, șantanul, „teatru”. Georgeta era un fenomen de cumințenie, o artistă extraordinară, care împreună cu Titi ar fi dat familia tipică de artiști. Georgeta se căi că venise, după atâta interogatoriu, deși o ciudată mulțumire o cuprindea să se vadă luată în serios, îmbrățișată într-o familie, sărutată pe obraz. Juca o piesă inedită. Titi zise cu posomorârea aceea care era prevestirea unei încăpățânări de bou și pe care Aglae o cunoștea așa de bine:

— Mamă, eu vreau s-o iau pe domnișoara Georgeta.

— Dragă, zise Aglae, nu eu mă mărit, el se însoară. Îi placi, treaba lui. Să fiți fericiți, asta e esențialul. Nu întreb cine ești și de unde vii.

Era în indiferența ei un ac care atinse pe Georgeta, hotărâtă tocmai prin asta să facă tot ce-i sta în putință să scape de condiția ei dintâi. După această întrevedere, Stănică întreținu flacăra în amândouă părțile. Georgeta, zicea el într-o parte, are trusou, ceva parale (ceea ce era adevărat) și pe generalul protector. Titi, spunea el dincoace, va avea casă de locuit și va primi și el o sumă de bani, ceea ce iarăși era adevărat. Aglae se obișnui atât de mult cu ideea, încât, deși aflase, nu se știe cum, ceva de Georgeta, fu câștigată cauzei. Era mândră că va avea „artistă, în familie. Titi era un băiat cuminte, care asculta pe mama. La cea mai mică insinuație despre onestitatea Georgetei, răspundea înțepată:

— Mai bine așa, fată care a iubit și a schimbat și s-a potolit acum și ține la casă, decât stricate de astea cu mască de mironosițe. Mie-mi place. Eu n-o învinovățesc pe ea, ci pe bărbații care se țin de capul fetelor frumoase.

— Mamă, aprobă Aurica extaziată, frumoasă e! De ce nu m-am născut și eu așa?

Era decisă să ia lecții de frivolitate de la Georgeta. Astfel, în vreme ce Georgeta era îmbiată de viața casnică, familia Tulea glorifica pe demimondene.

În cele din urmă, Felix află combinația din chiar gura lui Stănică.

— Titi al dumitale, îi spuse acesta, dă o lovitură. O ia de nevastă pe Georgeta. Fată faină!

Lui Felix i se făcu negură înaintea ochilor și se-ntrebă singur de ce. În definitiv, nu iubea pe Georgeta și n-avea cu ea decât legături care nu-i obligă pe niciunul la nimic. În lipsa Otiliei, însă, pusese în Georgeta ceva din puterea lui de prietenie pentru femei. I se păru odios ca o fată inteligentă, fie și ușoară ca Georgeta, să arunce ochii asupra lui Titi. Era ca și când ar fi stabilit o comparație între Titi și el. Felix se simți umilit, înșelat din nou în sentimentele lui față de femei. Se scrută bine și-și mărturisi că-i era ciudă pe Titi, că era gelos și invidios. Își zise la început că era cuminte să nu se amestece în chestiunea aceasta. Dar apoi, reprezentându-și noua situație, văzu că e mai grea. N-ar fi putut da niciodată ochii cu Titi și ceilalți fără a avea un sentiment de complicitate. Georgeta fusese amanta lui și fără îndoială că ar fi continuat să fie și mai departe, fiindcă nu și-o putea închipui pe fată făcând acum pe austera. Căsătoria îi apăru din toate punctele de vedere absurdă, și necazul lui viril își găsi numaidecât un aliat în obligația de a deschide ochii Georgetei. După ce o învinovăți pe fată de discreție culpabilă (aceasta se apără spunând că nu era nimic sigur, numai vorbe de-ale lui Stănică), o întrebă:

— Știi bine care e situația lui Titi, ce fel de om e?

— Nu! Îmi închipui că nu e criminal. Mă sperii.

— Titi a mai fost căsătorit.

Georgeta rămase cu gura căscată. Combinația lui Stănică, în aparență în favoarea sa, apărea acum ca o manoperă de a căpătui un june bleg, care sta pe capul părinților.

— Auzi dumneata! Spune-mi tot, Felix.

Felix îi povesti fără exagerări, dar cu o răceală ironică intenționată, toată istoria lui Titi. Căsătoria cu Ana, încăpățânările sale, maniile (printre care

nu uită legănatul), supunerea la instrucțiile Aglaei, convingerea lui că Simion era nebun și că un factor ereditar apăsa și asupra lui Titi. Toată fantezia matrimonială a Georgetei, care se ținea numai de o vanitate de fată cu viață neregulată, se spulberă. Georgeta începu să râdă cu lacrimi.

— Felix, zise ea, orice om are un gărgăune. Eu, Georgeta, fată cu libertate de gândire și capabilă să sucesc capul la trei generali deodată, măritată cu un desenator? Dar e absurd. Felix, ești prietenul meu. Pe Stănică am să-l dau afară.

Însă nu-l dădu, atât de nevinovat părea la față când intră pe ușă chiar în acea zi. Mirosise parcă în aer schimbarea.

— Ascultă, Stănică, tot mai susții să mă mărit cu ursul tău?

— Eu? Cum desconsiderați bunele mele sentimente! Mă uitam la tine și la Felix. Ce tinerețe și frumusețe! Vă invidiez. Iubiți-vă, bucurați-vă de viață, dați-le dracului de prejudecăți. Știi de ce-am venit? Am venit să te întreb frățește, vrei cu dinadinsul să-l iei pe Titi? Ei s-au prins, o iau în serios. Eu am făcut o glumă, acolo, dar sunt dator să te previu. Titi ăsta nu e cum îl vezi, e ca un catâr. Soacră-mea, nici ea nu e sfântă. E o onoare pentru mine să-mi fii cumnată, întâi de toate însă vreau să-ți fiu un prieten. Nu e așa, domnule Felix?

— Uite ce e, amice, zise Georgeta, întoarce-o cum vrei, că nu te mai ascult. Spune-i pretendentului că eu nu mă mărit, iar soacrei că sunt o…

Felix îi făcu un gest de reproș din ochi. Găsea că face abuz de cinism. Stănică zise:

— Așa îmi consum eu sufletul, din bunătate. Intențiile mele sunt oneste, dar poți greși și face răul, căpătându-ți dușmani.

Stănică se plimbă de câteva ori prin casă, ridică capacele la câteva cutii-bibelouri, privi pe fereastră, apoi, negăsind nimic de spus, zise bună ziua și plecă. În ușă se întoarse însă brusc:

— Dă-mi douăzeci de lei, zise Georgetei, ca să te vadă Dumnezeu.

Georgeta luă un napoleon dintr-o cutie și i-l aruncă. Stănică îl prinse din zbor.

— Am sufletul ușurat, încheie el, ieșind pe ușă. Azi am făcut o faptă bună!

În acea seară, Georgeta pretinse ca Felix să rămână la ea. Rămase, dar satisfacția bărbătească îi fu alterată de un sentiment lăuntric că a devenit o secătură. În pat, Georgeta îl stimulă mereu să vorbească despre el. Voia să știe intențiile lui, planurile de viitor. Aceste întrebări, cam asemănătoare cu

acele ale Otiliei, îi aduse aminte că trădează o imagine scumpă. Încercă să uite, vorbind Georgetei despre năzuințele lui. Îi spuse că voia să ajungă un doctor mare, om de știință, că universitatea avea să-i fie un mijloc de a putea lucra. Voia să descopere ceva, să dezlege o enigmă științifică, să contribuie la progresul medicinei. Îi vorbi înflăcărat de datoria generației lui de a face o muncă constructivă, de tristețea în care se află când vede că numele românesc nu răsună nicăieri în cultura universală. Era capabil de sforțări supraomenești.

Georgeta îi ținea mâna pe umăr, încântată că un bărbat o crede, în sfârșit, aptă de convorbiri serioase. Era o fată destul de sprintenă la minte și cu multe lecturi, de un caracter, însă, vag literar și artistic, în limba franceză. Avea replica promptă, și generalului îi plăcea să stea de vorbă cu ea. Dar nu ieșea din frivolități.

— Entuziasmul tău îmi place, zise Georgeta. În viață însă mai sunt și alte bucurii. Mai târziu are să ți se urască de atâta studiu și ai să vrei să trăiești. Eu te văd făcând o căsătorie strălucită, cu o fată bogată, intrând în politică, ajungând deputat și poate și mai departe. Un băiat inteligent ca tine pătrunde oriunde.

Felix fu dezamăgit de platitudinea gândirii Georgetei, dar nu făcu nici o observație. I se păru dintr-o dată banală.

— De ce mă privești așa? Îl întrebă Georgeta.

— Te privesc… Așa… În sfârșit, e firesc să te privesc când vorbesc.

— Parcă ai vrea să-mi spui ceva.

— Vezi că, se hotărî deodată Felix, eu trebuie să plec. Am uitat să-ți spun că am lucrări grabnice mâine, trebuie să mă prepar pentru examene.

Ideea de a sta o noapte întreagă la Georgeta îl chinuia. Totul i se părea fals și căuta un pretext să fugă.

— Ascultă, Felix, ai curajul și spune-mi drept! Ți-e frică să rămâi la mine, crezi, cum să zic, că n-ar fi convenabil.

— Nu, nu, protestă Felix, încurcat, e așa cum îți spun eu. Se îmbrăcă repede, intimidat de privirile Georgetei, care-l contempla, în prada celei mai vii îndoieli. Gestul era cam jignitor, dar își dădea silința să creadă că Felix nu mințea. Ideea că un tânăr ar fugi de ea i se părea, de altfel, absurdă.

Când Felix ieși în sală, însoțit de Georgeta, dădu ochii de un individ în vârstă, care zâmbea galeș, scoțându-și mănușile. Nu auzise nimeni când venise.

— Oh, generalul! Țipă Georgeta.

— Oui, mon enfant, c'est justement ton general[2]. Te miră? Am văzut lumină. Ce n'est pas de ma faute…[3]

Felix deveni alb la față, ceea ce generalul, mereu zâmbitor, observă numaidecât. Era un bătrân simpatic, cu mustăți albe, îmbrăcat foarte îngrijit, în haine de culoarea tabacului. În cap avea un melon, și în jurul gâtului o mare cravată de mătase, neagră, cu trei derivații.

— Acesta-i tânărul dumitale prieten? Sunt încântat. Îmi dai voie, generalul Păsărescu.

Și generalul bătu ghetele militărește și, înclinându-se, întinse mâna, ceremonios, lui Felix.

— Oh, zise el, fără nici o ironie, cu o sinceră părere de rău, sunt vinovat, n-am avut de lucru. V-am deranjat. Domnișoara Georgeta e o ștrengăriță, nu-mi comunică exact orele când primește.

Georgeta fugi, fericită de întorsătura lucrurilor, să-și arunce o rochie pe ea.

— Cum ai zis că te cheamă, tinere? Întrebă generalul.

— Sima!

— Care Sima?

— Fiul doctorului Sima, din Iași.

— Care a fost în armată?

— Da!

— Dar l-am cunoscut pe Iosif, pe tatăl dumitale. Ei, ce întâmplare!

Generalul îl privi mai atent pe Felix, îl apucă de bărbie și păru încântat. Lui Felix, apucatul ăsta de bărbie i se făcuse nesuferit. Otilia, Georgeta, bărbați, femei, toți îl luau de bărbie, ca pe un copil mic.

— Dragul meu, te felicit, râse generalul, nemaigăsind ce să spună.

Umpluse anticamera cu efluvii de parfum. Felix făcu un gest de plecare.

— Vai de mine, protestă generalul, nu trebuie să pleci. Te-am deranjat. Cobor îndată.

— Trebuie numaidecât să plec, sunt așteptat, zise desperat Felix.

— Așa? Se miră, politicos, generalul. Știi, adăugă el, domnișoara Georgeta e o fată excelentă, merită prietenia noastră. Faci bine că vii s-o vezi. Se plictisește. Noi, bătrânii, pricepi, venim din amor propriu, ca să fim văzuți de alții. Numai dumneavoastră, tinerii, aveți arta de a le distra.

Deși bătrânul nu punea nici o maliție în vorbele sale, Felix ar fi intrat bucuros în pământ.

— Vino, dragă domnișoară, vrea tânărul să-ți spună bună seara. Georgeta reapăru îmbrăcată, și cei doi jucară comedia despărțirii solemne. În vreme ce Felix alerga ca un nebun pe scări, generalul intră în salonul Georgetei și se așeză pe un scaun.

— Admirabil tânăr, zise el către Georgeta. Să nu-l strici, și te rog să nu-l mai pui în situații de astea penibile, reținându-l la orele când pot veni eu. Bietul băiat!

Georgeta se lăsă pe genunchii generalului. În vremea aceasta, Felix mai mult fugea decât mergea. Sufletul lui era răscolit ca de o furtună mare. Venise la București cu gânduri de muncă, cu ambiții mari, găsise o fată așa cum o visase, îi jurase iubire și stimă pe toată viața, și acum ajunsese să doarmă noaptea la o individă suspectă. Firește, Georgeta era frumoasă, dar nu era decât o prostituată de lux. Probabil, gândi, își bătea joc de ingenuitatea lui, voia să guste senzații proaspete. De aceea umblase să se mărite cu Titi. El, rivalul lui Titi! Situația era scandaloasă. Dar apoi rușinea întâlnirii, pe aceeași sală, cu generalul! Dacă acesta l-ar fi insultat, atacat, ar fi fost cel puțin mândru că se bucură de o favoare disputată. Dar și generalul, și el erau încurcați de întâlnire, de unde rezultă că pentru amândoi era compromițătoare. Felix își exageră situația, socotind-o ca o decădere morală, și își făgădui o cură de ascetism. Avea să se înfunde în cărți, să dea examene strălucite, să-i arate Otiliei cum știe el să se țină de cuvânt. Examină din nou și cazul Otiliei. Plecase, e adevărat, dar n-avea nici o dovadă că-l trădase. Fata scrisese, avea să se întoarcă, poate în curând, ce semnificație putea să aibă o plimbare de o lună, două în străinătate? Așa se purta Otilia de obicei, și dacă moș Costache nu făcea mare caz, cu atât mai puțin era el îndreptățit să bănuiască lucruri grave. De atâtea ori, bârfelile îi aruncase îndoiala în suflet, și, cu toate acestea, se încredințase că nimic nu fusese adevărat. Era sau nu așa cum vedea, Otilia înfățișa nu mai puțin femeia lui ideală. Trebuia să creadă în ea, iar dacă fata i-ar fi dezmințit mai târziu iluziile, era îndatorat să-i cultive imaginea, în gol, ca o simplă posibilitate a existenței. Trebuia să facă neapărat acest exercițiu de statornicie și devotament, spre a-și controla și exercita puterea sufletească. Trebuia să rămână cast până când fapta cea mare a existenței lui se va împlini. Ajuns acasă, Felix urcă tiptil scările de din dos, blestemând treptele care scârțâiau, și se dezbrăcă numaidecât. În pat își aduse aminte din nou de Georgeta, fiindcă venea din alt pat, dintr-al fetei. Imaginea sănătoasă, lucioasă, cu dinți de porțelan a Georgetei râse de toate planurile

lui austere. Ședea cu panglica cămășii puțin căzută și cu o mână albă pe umărul său și-i spunea: „Vezi ce ingrat ești?! Ți-am oferit ceea ce mulți ar dori, călcând o avere în picioare sau stricându-mi viitorul. Am făcut din tine, studențaș timid, un bărbat care se poate mândri cu amanta sa. Ei, și ce dacă am și alți amanți? Asiduitățile generalului sunt o dovadă că nu sunt o fată comună, oarecare, ce-și vinde grațiile. Cu cine m-ai văzut, și cine ți s-a lăudat că mă are? Fac și eu ce fac atâtea, dar pe față, cu artă, având avantajul de a fi frumoasă. Otilia ta nu stă cu brațele de gâtul lui Pascalopol, nu se lasă întreținută de el? Tot ce s-a făcut mare în lumea asta, prin femei ca mine s-a făcut. Curtezanele, nu femeile de treabă, au stimulat geniile. Eu îți dau dragostea și toate bucuriile, fără nici o obligație, fiindcă tu știi că sunt curtezană, și-ți îngădui, fără blam, să mă plantezi oricând. Nu fi prost! Înțeleg stima ta pentru Otilia, iubește-o, slăvește-o, asta e cu totul altceva. Ești doar medicinist! De ce să fii absurd, să arunci bucuriile pe care ți le dau eu, pentru că iubești pe Otilia? Asta înseamnă, dimpotrivă, să-ți încarci simțurile, să te gândești la ea cu impuritate, să crezi că o idolatrizezi, și în fond s-o dorești. Ești tânăr, treci prin criză erotică. De ce-ți închipui c-a fugit Otilia? Orice fată inteligentă intuiește tulburările băieților. A fugit fiindcă îi e frică de tine și te iubește. Pascalopol e altceva, e un om în vârstă, inofensiv, ca generalul meu. Eu nu te iubesc, fiindcă nu vreau să mă leg de nimeni, fiind o fată frivolă, îmi ești simpatic numai, îmi satisfac, prin tine, nevoia ce-o am de a sta de vorbă cu un tânăr de vârsta mea. Generalul m-aprobă. El nu e supărat! N-ai văzut cum te privea? Astfel de scene sunt pentru acești bătrâni, care ne întrețin, o garanție că nu ne băgăm mai milt în sufletul lor. Știu, ai să zici că ești un profitor al lui, un… (știi cum ți-am spus). De ce? Eu nu-ți dau bani! Eu sunt tânără, dorită de toți. Scrupulele tale nu vestesc un doctor mare. Un doctor trebuie să vadă viața cu ochi lipsiți de prejudicăți, și, ca s-o vadă așa, trebuie s-o cunoască. Tu trebuia să faci Literele. Ești un naiv poet.”

Felix își vârî capul în plapumă și încercă să sugrume cu întunericul vedenia supărătoare. Pentru a o izgoni, se agăță cu voință de o imagine purificătoare. Numele „Isus” răsărindu-i în minte, aruncat de scurta apariție în penumbră a lui Simion, se strădui să-l cultive. Dar asociația interioară luă forme care-l îngroziră. Noua umbră albă se îndreptă către cealaltă, care aștepta râzând și mai sarcastic, și totul se amestecă grotesc. Felix scoase capul la aer și deschise bine ochii, ca să scape de rânjetele viselor. Preferă atunci să înfrunte treaz problema și ajunse la încheierea virilă că, dacă

Otilia înfățișa fără îndoială aspirația sufletului său, Georgeta putea să-i fie o prietenă, fără nici un neajuns pentru cealaltă. Avea să fie doctor, om serios, nu se cădea să ajungă la excese mistice. Însă legăturile cu Georgeta deveneau cam primejdioase pentru demnitatea lui, dacă Titi continua să umble după Georgeta; chiar îngăduința mai mult sau mai puțin ironică a generalului era stânjenitoare. Se gândi să încerce o renunțare, măcar provizorie, la întâlnirile cu fata. Cu cât se hotăra mai tare, cu atât însă o dorea mai mult pe Georgeta, față de care se simți, în orice caz, vinovat de brutalitate, fiindcă fugise în acel chip jignitor pentru amorul ei propriu. Fuga aceasta, medită el, medical, dovedește o timiditate bolnăvicioasă, o ineducare a voinței. Trebuia să învețe a se îndepărta de Georgeta înfruntându-i frumusețea, și-n orice caz îi era dator o reparație. Decise, dar, să rupă politicos cu fata, după ce-și va cere scuze de la ea pentru plecarea precipitată (un gând ascuns îi șoptea chiar că putea să-i dovedească o singură dată că-i prețuia farmecele fizice), și cu această hotărâre închise iar ochii mai împăcat, lăsându-se de astă dată, în toată voia, resemnat, pradă chemărilor Georgetei, care în clipa când adormi se numea Otilia.

Moș Costache îl rugă, a doua zi de diminieață, să se ducă la Aglae, pentru a-i cere niște chei de la casa din strada Știrbey-vodă. Felix consimți cu părere de rău.

— Ce vrea cu cheile? N-are chei? Întrebă Aglae, agresiv, ca și când Felix ar fi fost vinovat cu ceva.

Acesta ridică din umeri. Privi cu neplăcere așezarea în cerc a tuturor celor de față, căci se aflau acolo Aglae, nelipsiții Stănică și Olimpia, Aurica și Titi. Acesta din urmă, așezat la o măsuță lângă fereastră, copia în acuarelă un desen dintr-o carte ilustrată și arăta o atenție încruntată, prin care se simțea obligat să nu mai remarce pe noul-venit. Felix simți în aer o curiozitate insultătoare și o dușmănie împietrită și ar fi ieșit numaidecât pe ușă afară, dacă nu s-ar fi simțit îndatorat să aștepte cheile. Aurica trase prima împușcătură, pe nepregătite.

— Titi, zise ea, e foarte supărat, săracul, că domnișoara Georgeta, prietena dumitale, s-a purtat așa de urât cu el. I-a trimis vorbă că n-are chef de căsătorie și altfel de expresii ordinare. Curios. Părea o fată foarte distinsă. Dumneata ce zici?

Întrebarea era atât de încărcată de subînțelesuri, încât Felix căută să-și scape privirile din ochii reci ai Aurichii.

— Hei, interveni Aglae, sarcastic, nu fata e de vină, e de vină cine a învățat-o să facă asta! Las' că știm noi…

— Cine a învățat-o? Întrebă automat Felix.

— Domnule Felix, zise mieros Aurica, vezi cum ești? Parcă dumneata nu știi?! Noi am aflat precis că Georgeta face asta pentru dumneata. Noi nu zicem nimic, poate ții la ea, dar nu trebuia să-l încurce pe bietul Titi.

Titi mânuia pensula, cu ochii în hârtie, din ce în ce mai nervos. Felix rămase înmărmurit de insinuarea Aurichii, trebuind totuși să-i recunoască o măsură de adevăr.

— Eu, zise el, încurcat, nu am nimic cu domnișoara Georgeta, abia o cunosc… Întâmplător… E o eroare la mijloc… Cine v-a spus asta?

— Cine ne-a spuuus? Întrebă Aglae, înțepat. Uite cine ne-a spus! Vorbește domnule!

Și cu mâna arătă pe Stănică. Acesta stătuse tot timpul cu ochii rătăciți pe pereți și făcea acum lui Felix niște semne mute de disculpare.

— Am spus… Adică am auzit… N-am zis chiar că domnul Felix. În sfârșit, ce să mai învinovățim pe unul și pe altul… Trebuia să mă ascultați pe mine și să nu vă încurcați cu o individă ca Georgeta. Aia e o… știe toată lumea.

Un bubuit neașteptat se auzi dinspre fereastră. Titi bătuse cu pumnul în masă și se ridicase în picioare, galben ca ceara.

— Nu e adevărat, dumneata mi-ai spus că l-ai găsit pe Felix acolo și au râs de mine. Otilia e o târfă, care a dormit cu Felix și acum doarme cu Pascalopol. Nu dau voie, înțelegi…

Titi bătu din nou în masă, risipind hârtiile. Indignat, Felix dădu să se scuze:

— Îmi pare rău că vorbești așa de Otilia.

— E o târfă! Urlă ca un nebun Titi, bătând cu pumnul în masă.

— Este vina mea, adăugă Felix, că stau de vorbă cu domnul Titi, care își îngăduie să spună astfel de neadevăruri.

Asistența păru impresionată de supărarea lui Felix, numai Stănică îi făcea semne desperate cu mâna să tacă din gură, cu aerul de a-i zice: „E un secret mare la mijloc, nu pot să ți-l explic”. Olimpia spuse:

— Nu vă luați după gura lui Stănică! Așa se amestecă el în toate!

Felix dădu să iasă, dar, trecând pe lângă măsuța lui Titi, acesta făcu un gest de nervozitate din braț. Crezând că Titi vrea să-l lovească, Felix ridică și el un braț în fața pieptului. În gesticulația sa, Titi se propti greșit pe covor

și alunecă pe spate peste masă, răsturnând-o. Această scenă accidentală fu interpretată de cei de față, care, privind pieziș, nu observase bine pe cei doi, ca o încăierare. Stănică sări numaidecât să prindă brațele lui Felix, în vreme ce Aglae ridicase și ținea strâns pe Titi, care striga cât îl ținea gura: „Otilia e o târfă, așa să știți!” Felix fu scârbit și de conflictul în sine, dar și de falsa interpretare a accidentului. În vreme ce Aurica și Olimpia încercau să-l potolească, fără să fie nevoie („Dar nu te supăra așa, domnule Felix! Copilării! Nu știi că Titi e nervos?”), supărat de-a binelea, împinse pe Stănică și ieși din casă. Pe urma lui, Stănică se ținea cu pași mari.

— Scumpule, iubitule, degeaba ești supărat pe mine, îi strigă acesta în mers și încercând să-l prindă de braț, ai dreptate, pune-te însă în locul meu! Nu le-am spus nimic. Or fi bănuit ei ceva și dau acum vina pe mine. Pot eu să contrazic pe soacră-mea? Femeie bătrână! Dumneata ești inteligent, pricepi! Eh, eu, să fiu ca dumneata, n-aș pune la inimă fleacurile astea. Mi-aș vedea de treabă, și pace. Ei și ce dacă a zis că trăiești cu Otilia? E un rău? Norocul dumitale!

— Domnule Stănică, zise exasperat Felix, dând să intre în casă la el, lasă-mă în pace!

— Iar te-ai supărat? Se miră nevinovat Stănică. Vezi cum ești, nu știe omul cum să te ia.

Felix trânti ușa și se urcă repede la el în odaie. Stănică stătu puțin pe gânduri în fața ușii, ezită, apoi o luă în vârful picioarelor, deschise binișor ușa gotică și intră prin față la moș Costache. Felix îl zărise însă de pe fereastra geamlâcului. Își luă atunci pălăria și, dându-se jos tiptil, ieși pe poartă și plecă în oraș. Era enervat și descurajat peste măsură, și toate vechile planuri de fugă îl năvăliră. Cursurile îl distrară puțin, și când se întoarse acasă, primi cu recunoștință acest sfat, șoptit, al lui moș Costache:

— Să nu te mai duci pe acolo! E mai bine așa!

Stănică vorbise, într-adevăr, bătrânului, înflorind lucrurile și dându-le colori de dramă.

— Domnule, zisese, tinerii, când iubesc, iubesc! Așa eram și eu. Felix al dumitale, așa zice lumea, ar trăi cu Georgeta. Fată faină, n-am ce zice, bravo lui! Dar nu-ți spui că Titi s-a îndrăgostit de ea și a vrut s-o ia de nevastă… A adus-o aici, la soacră-mea, pe onoarea mea, totul era gata. Ce-a fost, ce n-a fost, fata nu mai vrea acum. Lumea zise că n-o lasă Felix! O fi, o fi! Fata e frumoasă, e dată dracului. Cum îți spun. N-a mai vrut. Dar și Titi, violent, nici nu-ți vine să crezi, când îl vezi așa bleg. Eu, când i-am

văzut față-n față, am sfeclit-o. Hait, zic, acum se-ntâmplă ceva! Și-ntr-adevăr, domnule, nici n-am băgat de seamă când au sărit unul la altul! Titi își încleștase mâna în părul lui Felix, Felix îl strângea de gât. Comedie mare! Pentru o femeie, pentru o femeie frumoasă, nu-i vorbă. Moș Costache, ascultă-mă pe mine, că-s avocat, pentru o femeie se fac crime, se strâng de gât frații între ei, se fac războaie. Femeia, asta-i discordia lumii.

Moș Costache se plimbă sumbru și cocoșat prin odaie, sugând cu îndărătnicie un muc de țigară și privind, din când în când, cu neîncredere și dispreț pe Stănică. Nu credea o iotă din ce-i spunea.

— Ce-aveți cu băiatul ăsta, zise el în sfârșit, de nu-l lăsați în pace? Nu v-a făcut nimic! Nu trebuie să-i spuneți vorbe grele nici lui, nici Otiliei. Copii orfani! Păcat!

Stănică prinsese această temă și o dezvoltase:

— Îmi pare rău că-mi spui astea! Eu nu respect orfanii? Eu însumi, mă vezi, am fost orfan de mic copil și cunosc rana asta, să n-ai pe nimeni de aproape. Eu nu-l respect pe Felix? Dar țin la el ca la un frate mai mic, și intenția mea e să-i ajut pașii în lume, să-l pilotez. În chestia Georgetei, ce să spun, e puțin-puțin vinovat. Eu i-am spus: „Amice, nu te vârî cu stricata aia, e o fată nefastă”. Când a venit să ceară cheile, i-am făcut semn să fie prudent față de Titi.

— Ei, zise moș Costache, nerăbdător, mi-a găsit cheile?

— Le caută soacră-mea. Dar, dă-mi voie, ce faci cu ele, că doar ai un rând… Vinzi casele cumva? Că de închiriat, acum a trecut timpul. Bine faci că le vinzi, tot mai bine e să ai banul în pungă, dar trebuie să fii cu ochii în patru, să pui un samsar bun. Cam cât ceri, așa, ca să mă orientez?

— Nu vând nimic! Zise scurt moș Costache.

În fond, Stănică mirosise bine, bătrânul voia să vândă și casele astea, precum voia să vândă tot. Acest imobil vechi îl cumpărase chiar de la Simion, cu mulți ani înainte, când acesta avusese nevoie de bani spre a plăti unele datorii ajunse la scadență. Aglae nădăjduia că, cel puțin, dacă a consimțit la această vânzare, casele îi vor fi lăsate tot ei, pentru Aurica sau Titi. Cererea cheilor (avea un inel cu dublete de chei ruginite, uitat prin pod) o iritase. Costache le cerea fiindcă chiriașii pierduse multe chei și n-ar fi vrut să cheltuiască bani pentru facerea altora.

— Nu vinzi? Răspunse Stănică. Nu e rău nici așa. Banul fuge, imobilul e o valoare sigură. Cu cât stau să mă gândesc, îți dau dreptate. Să nu vinzi. Și să mă consulți pe mine când vrei să întreprinzi ceva. Știu eu, cunosc

chițibușurile, sunt avocat, îți fac toate gratis. Îmi dai acolo, o nimica toată, pentru deplasări.

Întors în sinedriul din casa Aglaei, Stănică începu să tune:

— Mamă-soacră, se petrec lucruri suspecte de tot! De ce m-am temut eu, nu scăpaţi. Moș Costache a vândut restaurantul, acum umblă să vândă, cu siguranță, și casele din Știrbey, mâine o să vândă tot. Ce faci atunci, adică ce facem, fiindcă îmi dai voie să îmbrățișez interesele fetei dumitale, Olimpia? Bătrânul e sfătuit de cineva, nu face el de capul lui toate astea. Vinde tot, preface în bani și dă cui vrea.

— Îl dau pe mâna parchetului, strigă Aglae. Un om care vinde toate într-o zi nu e în toate mințile.

— Iaca o idee, zise Stănică, cinic. Îl punem sub interdicție, ca incapabil de a se administra. Numai, vezi dumneata, nu sunt la mijloc moștenitori direcți, a căror succesiune să fie primejduită, și moș Costache nu urlă, nu bate pe nimeni și nici nu aruncă banii la joc. De găsit, se găsesc totdeauna oameni care să certifice tot ce poftești, dar te duci dumneata, ca soră, să declari că fratele dumitale e nebun!

— Mă duc! Zise furioasă Aglae.

— Te duci, dar nu te crede! Vine Otilia, vine Felix, vine Pascalopol, ețetera și declară că totul e calomnie. Asta merge cu babe imbecile, dar cu moș Costache nu, este mai șiret decât credeam. Te faci de râs, prinde necaz pe dumneata și nu-ți lasă nimic prin testament.

— Face el testament? Se îndoi Aglae.

— Trebuie să facă! Dacă vinde tot, nu mai rămâne altă soluție decât să te iei bine cu el, și mai ales cu Otilia!

— Eu cu Otilia? Niciodată!

— Atunci, treaba dumitale!

— Și de ce Otilia, mă rog, e averea Otiliei? Crezi că Otilia renunță la avere? De ce-i stă ea pe cap?

— Aici e greșeala dumneavoastră de tact. Otilia face ochi dulci lui Pascalopol, și Pascalopol Otiliei! Ei și? De ce v-ați supărat, mă rog, și ați început să-i împungeți? Vroiai dumneata să te măriți cu Pascalopol? Dacă nu, atunci ce te privește pe dumneata pe cine ia Otilia? Pe mine, ca om cu viziunea largă, ca avocat al intereselor dumitale, chestiunea mă încântă. Pascalopol e bogat, e bătrân, prin urmare își dă și cămașa de pe el ca să pună mâna pe Otilia, care umblă după avere. Moș Costache e zgârcit și e vesel, la rândul lui, să nu-i dea nimic fetei. Și atunci își clocește singur

banii, până ce, într-o bună zi, gata, că nu suntem niciunul eterni, și rămâi dumneata moștenitoare unică! Așa, ce-ai făcut? Te-ai certat cu moș Costache, l-ai ambiționat, și omul se răzbună. S-au mai văzut zgârciți care mor pe o rogojină și lasă averea pe la aziluri, la stat!

Aglae îngălbeni deodată.

— Da, da, la stat! O sperie Stănică

— Trebuie să fie nebun!

— Asta e singura nebunie pentru care statul nu-l vâră la balamuc.

Argumentația lui Stănică impresionă mult pe membrii acestui consiliu neoficial de familie. Aglae lăsase capul, îmblânzită.

— Mamă, zise leneș Olimpia, el cam are dreptate, într-astea nu-i prost!

— Am dreptate, domnule, confirmă zgomotos Stănică, plimbându-se cu pași mari prin casă, când n-am eu dreptate?

— Și ce vrei să fac acum? Întrebă Aglae, ironic. Să cad în genunchi în fața Otiliei, să mă rog de ea să mă ierte?

— Aș! Otilia nu e ranchiunoasă. Te faci că nu ești supărată, că ai uitat, și te duci în casă la moș Costache, frate, de! Și mai ales nici o înțepătură lui Pascalopol. Să-i îndemnăm să se ia, să-i felicităm. Pascalopol te pupă când aude că-i lauzi pe Otilia, și lui moș Costache îi pare și lui bine de combinația asta.

Stănică se plimbă de câteva ori în lungul și latul odăii, apoi fu trăsnit de o idee:

— Știi ce? Am o idee admirabilă. Avem adresa Otiliei la Paris. Îi scriem colea o carte poștală ca și când nimic n-ar fi, spunându-i și de moș Costache că e bolnav. Fata e sensibilă.

— Scrieți voi! Eu nu scriu!

— Scriem noi, dar iscălești și dumneata.

Stănică, într-adevăr, compuse această carte poștală: „Scumpa noastră Otilia, Am aflat cu nespusă bucurie că te afli la Paris, unde ai tot dreptul să te recreezi acum, cât ești tânără. Ne era foarte dor de tine și de Domnul Pascalopol. Ne lipsești foarte mult. Dacă te-am supărat vreunul cu ceva, nu lua în seamă, căci bătrânii sunt totdeauna mai cu necazuri. Moș Costache nu spune, dar suferă fără tine. Felix, ca tinerii, are cu ce se distra, el uită mai repede. Noi am fost foarte necăjiți cu moș Simion, care e tot bolnav. De acum, cu bătrânii nu te poți aștepta la altceva. Să veniți cu bine, căci vă așteaptă cu dor ai voștri, Stănică, Aglae, Olimpia, Aurica, Titi”

Stănică puse pe toți să iscălească. Dinadins insinuase subțire indiferența lui Felix, ca să apropie și mai mult pe Otilia de Pascalopol, și făcuse aluzie la destinul bătrânilor, ca să arunce în sufletul fetei grija de moș Costache. Pe plic scrise: „Domnișoarei Otilia Pascalopol”.

— N-are să se supere? Întrebă Aurica.

— Ei, aș! Zi-mi mie Stănică Rațiu, deputat, și vezi c-am să mă supăr. Trebuie să fim psihologi.

Stănică luă cartea poștală și ieși cu ea să meargă în oraș. În antreu observă că afară ploua. Lăsă cartea poștală pe măsuță și se întoarse să ceară o umbrelă. În acest timp, Simion veni hoțește lângă măsuță, privi scrisoarea pe amândouă părțile, apoi, vârând degetul în gură, trase lângă semnături o dungă de salivă și iscăli gros cu un creion chimic: „Isus Cristos”. Stănică luă mai târziu cartea poștală, o puse în buzunar și-o aruncă la cutie fără a o mai privi.

XIV

Ceea ce-l întuneca pe Felix, dându-i oarecare doză de mizantropie, era indiferența tuturor, chiar a colegilor de universitate, pentru orice atitudine intelectuală, pentru orice înflăcărare ce n-avea un scop imediat, terestru. La Iași, în internat, discuta cu aprindere cu colegii, chiar în pat, după stingerea luminii, probleme pe care câteodată nu le înțelegea nimeni bine, dar care îi îmbătau, dându-le mândrii de filosofi. Problemele erau formulate îndeosebi în chipul întrebărilor (ce e viața? Ce e moartea?), așa cum le întâlneau prin broșuri. Unul pusese o dată problema: „ce e femeia?" și toți se străduiră să dea soluțiile cele mai extravagante, nimeni nu făcu nici cea mai mică glumă indecentă și nici măcar vreo aluzie la problema sexualității. Erau unii care puneau mâna pe reviste și-și scoteau din ele teme necunoscute celorlalți, pe care le dezlegau cu soluții tot din revistă, spre ciuda colegilor de dispută, care voiau să știe de unde furaseră ideile. Într-o noapte, discutară despre Dumnezeu. Afară ploua cu găleata și tuna, și unii din băieți, mai fricoși și mai puțin dialecticieni, tremurau de frică și chiar se închinau pe sub pătură, încredințați că o astfel de discuție poate fi primejdioasă pe așa vreme. Răspunse câte unul cu idei de manual, înflorite (studiau puțină istorie a filosofiei, abia în clasa ultimă): Dumnezeu este cauza dintâi și scopul din urmă. Prin el, noi ne explicăm tot ce întrece puterea noastră de explicație și dăm un sens vieții. Un băiat de popă zise că Dumnezeu „e o dogmă care nu se discută, și că „noi trebuie să credem în tot ce e absurd". În sfârșit, cel care stârnise discuția strâmbă din buze disprețuitor.

— Spune tu, mă, atunci, dacă ești mai deștept! Se supărase băiatul de popă. Ia te uită la el! Ce te strâmbi așa, parcă tu știi!

— Mă, zise filosoful, Dumnezeu sunt eu, tu, pământul, cerul, tot ce există pe lume. Toate fac parte din Dumnezeu, decât că noi suntem mărginiți pe loc și în timp (asta se zice „în timp și spațiu"), pe când Dumnezeu e nesfârșit!

Nimeni nu râsese de această soluție ușor de caricaturizat, rămânând toți tulburați. Afară fulgera. Numai unul întrebase incredibil:

— De unde ai luat tu asta, că n-ai inventat-o tu?! Feciorul de popă făcuse această obiecție, care multora le păruse foarte întemeiată:

— Bine, mă, noi socotim pe Dumnezeu ca fiind de o bunătate nesfârșită, opus răului, adică diavolului, care e un răzvrătit, tăgăduind pe Tatăl nostru din ceruri. Păi, dacă lumea toată e Dumnezeu, atunci se cheamă că și

ucigașul e o părticică din Dumnezeu, și ce face, face cu voia lui. Se poate așa ceva? Ești un „eretic”.

Fiul de teolog spusese această vorbă cu mare orgoliu, dar celălalt filosof recunoscuse sincer ignoranța lui:

— Vezi că eu nu m-am gândit la asta. Trebuie să fie și aici o socoteală. Eu, unde am citit, am aflat că filosofia asta se cheamă panteism.

Atunci se hotărâră cu toții să întrebe pe profesorul Dumbravă, în care aveau mai multă încredere, fiindcă era sfătos, blând și dispus la problemă. Era un bătrân cu părul tare și negru, cu bărbuța maioresciană și care vorbea cu accent moldovenesc excesiv.

— Domnule Dumbravă, se ridicase unul din ei (era în clasa a VI-a), colegii mei vă roagă, prin mine, să ne explicați ce este Dumnezeu.

Dumbravă rămase înmărmurit.

— Da ci, bre, voi v-ați zărghit? Valeu! D-apăi aveți răbdare, bre, până la anul măcar, când v-o veni mintea. Ci vrai, și mă bat cu părintele?

Totuși le schițase câteva aspecte ale problemei.

Felix își aminti acei ani și se simți trist; în el clocoteau idealuri mari, probleme și energii. Otilia îi plăcuse de la început, pentru aerul ei de intelectuală blazată, care nu vrea să spună ce știe, și în același timp pentru subțirimea ei delicată, botticelliană. Ei, Felix i se putea dedica, consacra. Otilia i se înfățișase de la început ca o finalitate, ca un premiu, mereu dorit și mereu amânat, al meritului lui. Voia să facă ceva mare din cauza Otiliei și pentru Otilia. Depărtarea de fată nu-l supăra în sine, ba într-un fel îi convenea, fiindcă gusta, ca un călugăr, bucuria de a se înfățișa mai târziu Otiliei perfecționat sufletește. Îl supăra însă că plecase cu Pascalopol. Asta întuneca puțin figura Otiliei. Fecioara Maria este venerată de toți și nu e a nimănui. O fată care primește omagiile unui om în vârstă și se plimbă cu el în străinătate e suspectă de aspirații comune, de obtuzitate pentru marile sacrificii bărbătești. Ar fi vrut-o pe Otilia călugăriță, refuzându-se tuturor. Atunci ar fi rămas și el ascet în onoarea și adorarea ei. Pe Georgeta, Felix n-o disprețuia. Își mărturisea chiar că-i place și că o dorește. Îl supăra însă că, fiind mai redusă intelectualicește decât Otilia, nu căzuse în capătul de jos al valorilor feminine. Ar fi dorit o Georgetă frumoasă ca și aceasta, dar de un cinism mai accentuat, mai inconștient. Ar fi voit-o căzută, rătăcită, ca prostituatele din romanele lui Dostoievski, care în abjecțiune mai au o licărire de conștiință morală. Atunci i s-ar fi sacrificat invers decât Otiliei, salvând-o, ridicând-o până la el, vindecând-o trupește și sufletește. Așa,

Georgeta îl irita puțin. Era încântătoare de frumusețe și sănătoasă tun, imorală, dar cu luciditate, cu principii burgheze și bun-simț. Nu numai că n-avea nevoie de salvatori, dar îl privea pe Felix matern, îngrijorându-se de studiile și reputația lui, acordându-i favoruri din caritate. Raportul acesta era insuportabil, cu atât mai mult, cu cât, în ochii fetei, Felix credea că zărește o sclipire de ironie. Râdea oare Georgeta în sine de naivitatea lui Felix, care o privea ca pe o sfântă, sau, dimpotrivă, era mai onestă decât își închipuia, și atunci ea observa cu maliție orientările lui în lumea femeilor?

Felix simțea, mai mult decât nevoia fiziologică și psihologică de a avea femei și de a le iubi, necesitatea de a discuta despre femei, de a-și găsi un punct de vedere metafizic, în care să-și ordoneze viața sentimentală. Îl plictiseau eternele apostrofe și insinuări triviale ale colegilor: „Te-am văzut cu o damă bine”, „Ai dat o lovitură”, „Faci ceva?”, „Sper că nu e numai platonic!”

Bântuit de astfel de gânduri, mergea încet de-a lungul Cheiului Dâmboviței, când îl opri cu brațele larg deschise colegul Weissmann. Vorbea puțin cu el, abia îl cunoștea de fapt, totuși nu rămase deloc surprins de familiaritatea studentului.

— Ce mai faci! Îl întrebă Weissmann. Te plimbi gânditor, ești pierdut în contemplări. Faci poezii?

— Aș! Protestă Felix.

— Și de ce să nu faci? Crezi că eu n-am făcut? Ce, e rușine? Am făcut caiete întregi de poezii, eram așa de sentimental într-o vreme!

— Publici? Întrebă Felix.

— Ce să public? Le-am citit unui prieten al meu, băiatul cel mai inteligent de pe lume, cel mai delicios; el mi-a citit pe ale lui, și eu le-am aruncat pe foc pe ale mele. Băiatul ăsta are cel mai mare talent, e mai tare ca Heine.

— Cum îl cheamă?

— Cum îl cheamă? Barbu Nemțeanu! Trebuie să-l cunoști, e de pe acum un poet celebru.

Felix mărturisi că nu-l știe, ceea ce miră pe Weissmann, care nu-și luă totuși aere de suficiență.

— Amice Sima, pe băiatul ăsta trebuie să-l cunoști numaidecât, este cel mai mare poet contemporan. Îți fac eu cunoștință. Am să-ți aduc revistele în care publică el, să-ți dai și dumneata seama. De ce să te privezi de o asemenea beție lirică?

Weissmann vorbea cu un entuziasm extraordinar și gesticula, oprindu-se din când în când și rezemându-se de balustrada cheiului, spre a demonstra mai bine și a-i declama unele versuri, persuasiv, în șoaptă, trăgându-le cu mâna din gură și sugând din buze voluptuos, ca după mușcarea unei piersici. Îi puse lui Felix repetate întrebări, dacă nu cunoaște cutare sau cutare poet român sau străin, și Felix trebui să recunoască rușinat că nu era atât de informat.

— Ascultă o poemă delicioasă:

Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Où dans l'air énervé flotte du répentir,
Où sur la vague lente et lourde d'un soupir
Le coeur le plus secret aux lévres vient mourir.
Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Et ces soirs-là, je vais tendre comme une femme.[4]

Weissmann declama prelung, cântând aproape, apropiindu-se și depărtându-se de urechile lui Felix, așa cum fac violoniștii țigani în Ungaria și Austria.

— Cum? Nu-ți place, poate?! Așa un poem minunat! Cred că știi de cine e! Cum, nu știi?! E de Albert Samain, cel mai mare poet francez, mai mare decât Lamartine. E o celebritate.

De Samain Felix auzise și-și aduse chiar aminte că văzuse între cărțile Otiliei un volum destul de vechi, Au jardin de l'Infante. Dar nu-l citise fiindcă nu-l atrăsese până acum poeziile. Îl interesau romanele care înfățișau cazuri de energie virilă, de tenacitate în ambiție, biografiile oamenilor mari, în genere toate cărțile care tratau despre problema educării voinței. În anul acesta întâi de facultate citise puțină literatură și foarte multe cărți de medicină. Mai mult decât risipirea, prefera profunditatea într-un lucru hotărât. Acum, însă, sufletul îi era sonor. Declamația lui Weissmann, care oprea în loc pe trecători, îi plăcea și se decise în gând să citească acasă pe Samain.

— Ai iubit vreodată? Întrebă brusc studentul, după ce-l aruncase inutil prin poezia rusească, prin Nekrasov și Balmont.

— Cred că da! Răspunse după puțină ezitare Felix. Weissmann îl privi incredul, apoi se porni, cu obișnuita frenezie, pe confesiuni.

— Ca mine n-ai iubit! E imposibil. Eu am iubit fenomenal, așa cum numai o dată un om iubește într-un secol. Am material sufletesc să fac bucuria unui poet mare. Am iubit o fată extraordinară, un adevărat înger, o fată nervoasă, impresionabilă, o fată, îți zic, al cărei suflet vibra ca o vioară scumpă sub arcușul unui Enescu, o adevărată Marie Baskirtscheff. Am petrecut cu ea ceasuri divine, ne-am topit în beția sfântă a cărnii. Apoi am vrut să ne sinucidem amândoi. Ne-am închis în casă și-am dat drumul la gaz. Fata s-a speriat la sfârșit și a țipat, și atunci a venit o mătușă a ei cu vecinii și au spart ușa.

— Și de ce ați vrut să vă sinucideți?

— De ce am vrut să ne sinucidem? Șopti tainic și grav Weissmann. Tu nu cunoști durerea cărnii, desperarea de a fi ajuns pe culmile beției, de unde nu mai e nici o fericire posibilă? Când ajungi o astfel de culme, imediat te năvălește urâtul. Ne-a fost silă de viață, am vrut să prelungim clipa în eternitate.

Lui Felix Weissmann i se păru cam prea teatral de subtil, dar seriozitatea cu care își făcea tragedii strict gratuite îl încânta. I se redeșteptau în suflet emoțiile nopților de dispută de la Liceul Internat.

— Mă întrebi de ce am voit să ne sinucidem? Continuă Weissmann. Tu ai citit Weininger, marele Weininger, cel mai teribil gânditor contemporan?

Felix trebui cu ciudă să mărturisească că nu citise nici pe Weininger și fu umilit de puținele lui cunoștințe și uimit de informația colegului.

— N-ai citit? Te-ai privat de cel mai delicios festin al intelectului. Îți fac eu rost de cartea lui; știu eu de unde să ți-o cumperi cu un rabat inimaginabil. Când ai ceva de cumpărat în materie de cărți, spune-mi mie, și-ți cumpăr mai ieftin ca oriunde.

— Cine este acest Weininger? Întrebă Felix plin de curiozitate, dorind sincer să se informeze.

— Weininger? Weininger este cel mai grozav critic al femeii, din care cauză s-a și sinucis. După el, femeia este numai sexualitate, pe când bărbatul e sexual numai temporal. La ea sexualitatea e întinsă pe tot corpul. Eu și iubita mea, care prin excepție avea un suflet viril de intelectuală, am rămas înspăimântați când am citit cartea, și ea mi-a dat ideea să ne sinucidem, scârbită de realitate, care contrazicea idealul ei.

— Vreau să citesc această carte! Zise Felix.

— Vrei se citești Geschlecht und Charakter? Admirabil. Dă-mi un franc și ți-o procur eu.

Felix îi dădu francul. Merseră câtăva vreme tăcuți unul lângă altul, fiindcă Felix, deși iubitor de discuții, se simțea stingherit să facă mărturisiri. I s-ar fi părut o necuviință să pomenească numele Otiliei, și chiar al Georgetei, față de un altul, și chiar să facă oricât de mici aluzii la existența lor. Ca să nu pară plictisit, întrebă pe Weissmann cum trăiește, ce scopuri urmărește, dar se căi numaidecât, având sentimentul că cere altuia indiscreții pe care el nu ar voi să le facă. Weissmann nu păru deloc contrariat și se porni pe confesiuni fără nici o umbră de rușine:

— Trăiesc ca un câine, ca un desperat. Am pe capul meu trei surori mici și o mătușă bătrână, pe care trebuie să le întrețin eu, și stăm cu toții într-o odaie mizerabilă, un fel de cameră de vizitii, deasupra unui grajd, unde ne suim pe o scară de lemn mobilă. Eu trebuie să plătesc chirie, eu trebuie să găsesc de mâncare.

— Și cum faci?

— Cum fac? Fac ce pot. Asist pe un dentist, fac injecții ieftine pe la lucrători, sunt redactor la o gazetă socialistă, traduc cărți pentru un editor, dau lecții particulare, asta fac. Eu sunt un proletar care așteaptă mântuirea clasei mele prin dialectica istoriei.

— Ești socialist?

— Eu socialist? Ce e aia socialism? Toate spiritele mari fără prejudecăți, din lume, cugetă ca mine. Eu sunt socialist științific. Susțin colectivizarea mijloacelor de producție și moralizarea dragostei prin eliminarea venalității: dragoste neconstrânsă.

Felix, cu toate că era lipsit de prejudecăți, simți o stingherire în fața acestor formule. În sufletul lui se simțea burghez și admira liniștea, independența autoritară și rafinamentul lui Pascalopol.

— Crezi, întrebă el, că la noi sunt potrivite astfel de reforme?

— Nu cunoști chestiunea, ripostă Weissmann. A demonstrat-o la noi cel mai mare critic român.

— Maiorescu?

— Ce Maiorescu? Maiorescu e un pigmeu, Maiorescu e ceva ca degetul mic de la un picior al lui Brandes. Eu îți vorbesc de Dobrogeanu-Gherea, cel mai mare critic român, care a scris despre G. Coșbuc un articol excepțional, Poetul Junimii. Trebuie neapărat să-l citești.

Weissmann vorbea cu atâta pasiune și convingere, că trecătorii întorceau capul. Felix nu-i împărtășea nici o idee, dar era încântat de frenezia lui ideologică, așa de absentă la alții.

— Am să mai stau un an, doi în România, unde nu pot să gândesc liber, până îmi mărit surorile și plasez pe mătușa la vreun cumnat, și apoi mă expatriez. Mă duc în Franța.

Felix îi mărturisi că și el avea de gând să plece la Paris, pentru a-și desăvârși studiile, dar că simțea ca o datorie de onoare să se întoarcă apoi în țară, spre a contribui la progresul ei. Îl întrebă dacă pe el nu-l mișca la fel acel obscur devotament pe care îl are orice om pentru pământul în care s-a născut.

— Tu poți să vorbești așa, fiindcă ești creștin. Eu sunt evreu, suspectat în sentimentele mele patriotice. Și dacă am să-ți spun că și mie îmi răscolește sufletul doina românească, ai să mă crezi? Mi-e teamă că n-ai să mă crezi nici tu. Mulți ne atribuie exclusiv obstinația de a vedea peste nații, de a pregăti răsturnări. Mirabeau, Danton, te întreb eu, au fost evrei, au lucrat ei contra patriei franceze? Toți cei care cugetă la binele de mâine al omenirii și văd peste prezentul îngust sunt calificați nepatrioți de către privilegiații prezentului. Eu sunt patriot român, însă în numele țărănimii și al proletariatului, alături de orice bun român care nu exploatează. Azi, în societatea burgheză, toți cei care gândesc ca mine, evrei sau creștini, fără deosebire, sunt trădători. Ce-s eu de vină că frecventez spiritele cu viziunea viitorului? Am sau n-am eu dreptate?

— Poate ai dreptate, zise Felix, logic vorbind. Dar sufletul meu nu poate depăși datele experienței imediate. E totuna cum mi-ai spune că e zadarnic să iubesc o fată, fiindcă peste atâția ani va fi bătrână și va muri. Eu iubesc pe cea de acum, singura care există pentru mine, irațional.

— Sofism, sofism, ești un escroc al logicii! Vociferă Weissmann gesticulând, gata să dea năvală cu alte argumente. Felix însă ajunsese aproape de casă și trebuiră să se despartă. Weissmann îl întoarse din drum, îi privi hainele, le pipăi stofa cu mâna și se arătă nemulțumit, deși costumul lui Felix era foarte bun, numai puțin cam gros pentru anotimp.

— Vrei să porți un costum elegant, cum poartă numai Demetriad de la Național? Dă-mi costumul ăsta vechi și douăzeci de franci, și eu îți procur un costum nou, cum n-ai mai purtat toată viața.

Felix se codi, dar Weissmann îi vârî în mână o adresă pe o carte de vizită.

— Ține asta, parcă ce pierzi? Când ai să te decizi, ai să te duci și-o să-ți pară bine!

— Să-mi aduci pe Weininger! Îi strigă de departe Felix, făcându-i un semn amical cu mâna.

Ajuns acasă, intră de-a dreptul în odaia Otiliei și căută poeziile lui Samain. Le răsfoi, se lăsă pe un scaun cu ele în mână, apoi se-ntinse pe sofa. Atmosfera aceea vaporoasă, mătăsoasă îl umplea de înfiorări noi. Nu-i plăcea în fond poezia, o găsea prea prețioasă, dar pricepu prin ea reveriile Otiliei, tumulturile ei tăcute de fată. Pe marginea mesei zări un degetar și o păpușă de stofă. Din paginile volumului căzu un mic ac de păr ondulat și o panglică verde. Otilia îi apăru ca o ființă fragilă, suferind la o muzică prea tare, ca o floare respirând în întuneric umiditatea. O fată care citea astfel de fluidități nu putea fi o ființă diabolică, ci contemplativă, victimă a oricărei mișcări pasionale prea tari, dependentă de cel care ar fi fascinat-o. Urî pe Samain. Se duse în odaia lui și luă o carte medicală în care se vorbea tocmai de conformația femeii și autorul sublinia, cu oarecare patetism, destinul ei de pasivitate. Felix îl căută în zilele următoare pe Weissman și nu-l lăsă până nu căpătă pe Weininger. Îl citi cu pasiune, dar amărăciunea acelui original sinucigaș nu-l contamină. Dimpotrivă, rămase cu convingerea și mai întipărită că femeia e o ființă slabă, victimă a fiziologiei ei, orientabilă după bărbat, care trebuie s-o ocrotească și să-i împrumute personalitatea lui. Contactul cu Weissmann și cu problemele sale dezvălui lui Felix o latură care-l rușină. Da! Citise multe lucruri pentru vârsta lui, însă dăduse cu prea mult orgoliu atenție numai pregătirii tehnice. Nu-și cercetase sufletul, nu-și pusese probleme, fusese un animal ambițios. Viața avea aspecte multiple și era stăpânită de legi interioare, sub apăsarea cărora orice om își avea iertarea lui. Fusese un înfumurat egoist, mulțumit că are o stare, necunoscând nici o mizerie, purtându-se cu lumea rece. Desigur, Titi era un băiat mediocru, dar avea și el un suflet. Îl umilise prin pretențiile lui savante și-l jignise în amorul propriu, purtându-se indiscret în afacerea cu Georgeta. Aglae era rea, dușmănoasă, dar fiindcă își iubea copiii. Cu Pascalopol se purtase fără nici o delicatețe, deși n-avea nici un drept asupra Otiliei. Îndeosebi, Felix își scrută atitudinea lui față de cele două fete și se găsi profund vinovat. Pe Otilia o urmărise, înainte de a se încredința că fata îl iubește, compromițându-i, agravându-i situația, iar pe Georgeta o vexase pur și simplu. Era și ea o ființă ca toate ființele, care voia să aibă un cămin și să fie stimată. Chiar dacă nu era decât o fată ușuratică, nu se cădea să fugă în chipul acela laș din patul în care ea îl primise cu atâta vădită sfială, cu un respect care-l măgulise. Ea îl iubea, fără îndoială, și-l socotea mai

presus de ea. Felix se hotărî ca, pe dată ce-și va fi trecut examenele, să facă unele lecturi de documentare mai generală în domeniul vieții și să se scruteze mereu, spre a-și surprinde și sugruma orice impulsiune orgolioasă, și orice cruzime față de alții. Ca să nu uite, își luă caietul și scrise neted: „Voi căuta să fiu bun cu toată lumea și modest, și să-mi fac o educație de om. Voi fi ambițios, nu orgolios."

Felix, după multă luptă cu sine însuși, ajunse la concluzia că „trebuie" să se ducă la Georgeta, spre a repara impresia de răceală pe care o lăsase fetei. Îl tulbura însă faptul că sila pe care și-o făcea îl bucura lăuntric. Lua deci drept hotărâre ceea ce nu era decât slăbiciune? Și apoi, nu cumva nu mai iubea îndeajuns pe Otilia? Căută să se analizeze sincer și crezu că descoperă această dualitate. Pe Otilia o iubea cast, o voia ca pe o viitoare soție, Georgeta îi era trebuitoare fiziologicește. Îl tulbura, o dorea, dar nu se temea că ar putea să se îndrăgostească de-a binelea de ea. Se duse deci la Georgeta, care-l primi cu o plăcere întristată. I se păru chiar curios lui Felix că o fată așa de jovială și deliberată în tot ce face, exprimând prin perfecțiunea de mare păpușă de porțelan femeia crudă, indiferentă, e atât de preocupată de cazuistica morală.

— Domnule Felix, îi zise ea, îmi pare sincer rău de Titi. N-am vrut deloc să-l fac să sufere. Dumneata nu înțelegi că e perfect absurd ca eu?… În sfârșit, e ridicol. E de vină numai Stănică. Dar sunt și eu vinovată, că m-am jucat. Generalul a aflat, tot Stănică trebuie să-i fi spus, cum are obiceiul, și mi-a făcut aluzie. Nu din gelozie, închipuie-ți, din bunătate. E un om bun.

Lui Felix i se păru ciudată și această bunătate a unor oameni cu o situație morală atât de independentă. Se gândi și la Aglae, și la Pascalopol și-și făcu mintal socoteala că ființele dezlegate de cătușele familiei, trecute prin toate plăcerile vieții, sunt mai îngăduitoare. În tot cazul, fu înduioșat de judecata Georgetei și o privi lung.

— Ascultă, zise aceasta, eu am pretenția de a fi frumoasă, seducătoare, știi, nu sunt îngâmfată, dar o femeie își dă seama numaidecât de felul cum e privită de bărbați. Și, apoi, în tagma mea sunt de o castitate aproximativă, pot să inspir tulburări romantice. M-am întrebat: ești un timid, sunt eu lipsită de interes pentru un om cult? Spune-mi drept, nu mă supăr! De ce fugi de mine?

Sub imperiul hotărârii lui disciplinare, Felix se apropie de Georgeta și-i sărută mâna. În fond, era tulburat și se temu că nu va fi consecvent. Simți că o forță naturală, imperioasă cere ca relații de acest fel cu femeia să devină

normale. Georgeta îi văzu obrazul înroșit și ochii vinovați și-l luă de bărbie (în sine, Felix fu iar înciudat).

— Ce curioși sunteți voi, tinerii, îndrăzneți și plini de ascunzișuri! De ce-ai fugit atunci?

— Trebuie să înțelegi că e jenant pentru mine să lipsesc noaptea de acasă. Moș Costache e un om bătrân, merită respect. Apoi, Otilia…

— O iubești, nu?

Felix găsi o deosebită mulțumire să se mărturisească și i se păru chiar foarte firesc ca să-și dovedească astfel prietinia față de Georgeta:

— O iubesc, într-adevăr.

Georgeta îl strânse repede de un braț și-l sărută.

— Dar la mine ce cauți atunci, așa iubești tu pe Otilia? Felix se dădu înapoi, dezarmat de argument. Georgeta redeveni serioasă.

— Nu, zise ea, glumesc, desigur. Iubești într-adevăr pe Otilia și o fericesc. Nu faci o crimă dacă vii la mine, oricărui bărbat îi e îngăduit asta.

— Nu-i așa? Se prinse Felix de precept. De Otilia sunt legat de mult, din copilărie. Și pe tine te iubesc… Altfel. N-am avut nici o intenție rea atunci, îngăduie-mi să repar greșeala.

— Ah, râse Georgeta, ce șiret ești! Vrei iarăși să-l trădez pe generalul cu tine? Ei bine, am să fac și asta, fiindcă sunt o fată bună și, de altfel, am prins slăbiciune pentru tine, dar fără manifistări casnice. Ai dreptate, în definitiv, însă află că în cele din urmă devin primejdioasă. Un tânăr s-a sinucis din cauza mea! Iubește-mă pe furate, nu te zăpăci!

Pe Felix, această morală îl supără iarăși, lucru pe care Georgeta îl remarcă. Fata se așeză pe genunchii lui Felix și-i înconjură gâtul cu un braț.

— Sunt o proastă că-ți fac atâta morală, iartă-mă, inspiri atâta respect, încât am devenit pedantă. La drept vorbind, îmi placi, asta-i principalul! Fă cum crezi!

Ca un fulger trecu prin mintea lui Felix iarăși imaginea Otiliei. Hotărârea de a-i fi absolut credincios îi întârzia spontaneitatea plăcerii de a se simți alături de Georgeta, apoi se simți profund ridicol ca în asemenea împrejurare să stea să mai cântărească sentimentele. Se lăsă cu totul în voia simțurilor, și atât el cât și Georgeta fură fericiți în acest joc care avea savoarea primejdiei, fără a fi propriu-zis amenințați. La plecare, Georgeta îl privi pe Felix cu o simpatie adâncă și-i șopti cu un galeș reproș:

— Felix, să nu te îndrăgostești de mine! Fii impertinent, așa trebuie să fie un bărbat! Ți-o spun pentru binele tău.

Felix se simțea fericit. Era absurd să tăgăduiască acest lucru. Se simțea mai ales ocrotit de toate împrejurările și de oameni ca de o conjurație a favorii. Otilia îi păstra un gând de departe și el avea voluptatea de a o iubi, Georgeta îi dădea cu mari gingășii ceea ce era în puterea ei. Era însă nemulțumit de el însuși, de această luptă lăuntrică între impulsurile momentane și nevoia congenitală de a-și face un program în viață. Dacă se va duce mereu la Georgeta, va fi un profitor, lipsit de orice capacitate de asceză în numele unei iubiri mai pure, dacă nu se va duce, va fi un ridicol cazuist, timid. Otilia și Georgeta ședeau foarte bine laolaltă, lucrul era limpede, cu toată îndărătnicia de a găsi vreo antinomie. Mai degrabă îl supără facilitatea relațiilor lui. Parcă nu el cucerise pe Georgeta, ci ea îl cucerise pe el. Și Otilia îl privise ca pe un factor de a cărui inițiativă nici nu se cădea să se informeze. Felix avu în treacăt ideea, pe care n-o lăsă să se dezvolte din pudoare, că spre a-și controla voința și capacitatea lui de a urmări un scop ar fi trebuit să încerce să cucerească experimental o altă fată, inaccesibilă. Însă examenele îl absorbiră cu totul și câtăva vreme uită și de Otilia, și de Georgeta.

Pe când citea un curs, străduindu-se să memoreze pagină cu pagină, moș Costache, după ce dădu câteva târcoale prin fața odăii lui, crăpă ușa și își vârî înăuntru capul lui ca o bilă.

— Nu-nu-nu te-te duci nicăieri azi? Întrebă el.

— Nu. Am de învățat. Dar de ce? Ai vreo trebuință de ceva?

— Nu. Am zis că e frumos afară, e soare, ți-ar face bine să mai iei aer. Eeee întuneric aici!

— Îți mulțumesc, zise Felix. Am să ies mâine. Azi vreau să citesc cursul.

Moș Costache scoase capul din întredeschizătura ușii și dădu să plece. Ezită însă, și după câteva târcoale îl vârî din nou.

— Nu-nu-nu ieși din odaie, nu-i așa? Pe jos e urât, fa-fac niște reparații.

— Nu ies! Răspunse Felix.

— Bi-bine faci! Se bâlbâi moș Costache, vesel.

Deși întrebările bătrânului erau cam fără rost, Felix nu le luă în seamă, dar rămase cu sugestia vremii frumoase. Într-adevăr, i-ar fi plăcut să se plimbe puțin la Șosea, să-și mai consolideze prin odihnă terminologia în memorie. De jos se auzi un huruit ca de mobilă târâtă pe dușumea și apoi bătăi de ciocan. Își aruncă ochii prin ferestrele geamlâcului și văzu că în curte nu era nimeni. Ușa de la odaia Marinei era închisă cu lacătul, ceea ce însemna că bătrâna nu era acasă. Moș Costache apăru deodată în curte cu

un ciocan în mână. Privi înspre poartă, în fundul curții, în toate părțile, uitând să arunce ochii în sus, apoi se întoarse, călcând în vârful picioarelor chiar pe pământ, ca un hoț. Se auziră din nou huruituri și scârțâituri ca de lungi cuie trase greu cu un clește. Felix se decise să plece în oraș. Tot trebuia să mănânce undeva, de vreme ce Marina nu era acasă. Se dădu jos pe scară fără să fie auzit. În sufragerie însă fu oprit în loc de o scenă pe care n-o aștepta. Marele bufet era dat la o parte, iar moș Costache ședea îngenuncheat în fața unei găuri în dușumea, făcută prin scoaterea unei bucăți de scândură. În ea, Felix zări, fără să vrea, o cutie de tablă de-ale Regiei, în care luceau monede, și un pachet cu hârtii, după toată aparența, bancnote. Bătrânul se silea, cu mâinile tremurătoare și pline de sudoare, să pună repede deasupra bucata de scândură. Felix voi să se strecoare îndărăt pe ușă fără a fi văzut, dar dușumeaua trosni sub pașii lui, și moș Costache sări galben în picioare cu ciocanul în mână:

— Ci-ci-cine e? Nu intra!

— Eu sunt, moș Costache! Am venit să-ți spun că mă duc în oraș. Dacă voiai să repari dulapul, trebuia să-mi spui mie, să-ți ajut.

Felix mințise intenționat, dar moș Costache îl crezu sau se făcu că-l crede.

— Nu-nu nu-i nimic. S-a rupt puțin o scândură, îl repar eu, că mă pricep.

Felix se strecură pe ușă cu ochii în tavan, ca să dovedească bătrânului că nu vede nimic. Pe dată ce ieși, auzi cheia răsucindu-se în broască. Ieșit în stradă, întoarse instinctiv privirea și văzu că moș Costache pândea la fereastră să vadă dacă a plecat. Bătrânul îi făcu un semn de adio cu mâna, ca să fie sigur că pleacă.

— Imprudent bătrân, își zise Felix, dacă află Stănică, e un om mort.

Stănică nu află, dar extraordinarul lui simț pentru tot ce se petrecea în umbră pe raza intereselor lui îl făcea neliniștit și căutător ca o pisică în preajma unei fripturi. Felix nu-și putea da seama, în definitiv, ce urmărea Stănică, și nici acesta nu i-ar fi putut explica într-un acces de sinceritate. Stănică nu urmărea nimic special, aștepta numai, înfrigurat, lovitura care să-i schimbe cursul vieții. Această relativă gratuitate a activității lui îl făcea fecund în idei și ascuțit în intuiții, ca pe un adevărat artist. Stănică era pretutindeni, întreba de toate, dădea sfaturi în toate direcțiile, era frate, părinte, consilier pentru oricine, înduioșându-se de propriile lui improvizații sentimentale. Felix îl surprindea adesea privind pe fereastră în odaia lui moș Costache sau cotrobăind prin casă. Totdeauna întorcea astfel vorba, încât

indiscreția lui părea un lucru firesc și neînsemnat. Felix îl găsi într-o zi chiar în odaia lui. Îl văzuse bine cum scotocește prin cameră, dar, când intră, Stănică ședea pe un scaun lângă masă și contempla atent o pagină dintr-un tratat.

— E foarte interesantă chestia asta, zise el, bătând cu degetele în carte, ca și când era limpede că pentru carte venise. Când termini examenele, să mi-o dai și mie s-o citesc, vreau să mă informez și eu. Știință exactă, asta a fost pasiunea mea. N-am avut părinți…

Felix îl privise totuși așa de surprins, încât Stănică simți nevoia de a mai da o îndreptățire prezenței lui acolo:

— Domnule, mă uitam la Marina asta, a îmbătrânit rău, săraca. Știi că le e cam rudă dumnealor! Ai dracului oameni!

Să-ți fie rudă, și s-o faci servitoare. Și nici nu-ți închipui în câte familii bune, mă-nțelegi, există porcăria asta! O soră nemăritată, o mătușă, așa puțin mai cretină, spală rufele celorlalți gratis. Să zic că Marina nu prea face cine știe ce treabă, dar, oricum gratis, e o afacere. Eu aș lua-o bucuros, s-o scap din mizeria asta, dar te lasă dumnealor? Culmea, nu vrea nici ea. Domnule, Marina asta trebuie să aibă parale, pe onoarea mea, asta i-a împrumutat o dată lui moș Costache două mii de franci. Unde dracului i-o fi ținând? Cunosc o familie care ținea o decrepită de asta numai pentru că știa că are bani. Când a murit însă, n-au găsit nimic. Știi de ce? Ia să văd dacă ai fler! Felix ridică din umăr.

— Avea amant, puiule, avea amant un cocoșat, cu care făcuse și doi copii admirabili, cel puțin ca ten. Nu știu ce învățați dumneavoastră la medicină, dar cocoșații fac copii albi, planturoși, cu pielița ca de chiparoasă și crin, ca de plantă ținută în pivniță. Mor însă matematic după un an. Ei, eu mă întreb la cine rămâne Marina dacă, doamne ferește (lucrul e inevitabil), moare Costache? Cine se păcălește sau se procopsește? În locul dumitale, eu aș pipăi terenul, aș trage-o de limbă (am văzut că Marina ține la dumneata), să văd ce bani are. Dumneata ai putea s-o iei foarte bine, ca student ai în ea o comoară, fără nici un ban, pentru puțină țuică. Și pe urmă, șmechere, rămâi cu banii. Dar e vorba, are, sau nu are? Dumneata ce zici?

— Niciodată, răspunse Felix, nu m-am gândit la asta, și chestia mi se pare inactuală, bineînțeles pentru cel interesat. Ar trebui să moară moș Costache, apoi ea, sunt prea multe evenimente de așteptat. Mi se par foarte solizi.

— Bine, bine, noi lucrăm cu probabilitățile. Ia să presupunem că eu, care am experiență, și dumneata, la care țin ca la un frate mai mic, facem un pact. Dumneata observi, eu pilotez, apoi împărțim beneficiile. Evident, e o loterie, dar o loterie cu toate numerele câștigătoare. Trebuie numai răbdare. Numai cu asta nu trăiești, dar dacă mai joci și la alte loterii de astea, poate veni vremea când toate să se tragă deodată.

Atunci trebuie să fii pregătit. Dumneata ești doctor, pentru numele lui Dumnezeu, și știi. Ce e viața? Vax. Ai trecut de o anumită vârstă, încep beteșugurile: ba un reumatism, ba o gută, ba inima, ba rinichii. Într-o bună zi, pac, și nu pică unul, ci toți de vârste apropiate. E statistic, e științific. Ieri l-a pocnit pe Simion (se curăță la sigur, fac prinsoare), mâine pe moș Costache, și nici ceilalți n-o să trăiască o mie de ani. E rândul nostru, al tinerilor, să ne așezăm la masa vieții. Da, dar trebuie să fim pregătiți, să nu lăsăm lucrurile de azi pe mâine. Bătrânii sunt șireți, escroci, ți-o spun eu, ca avocat, au dușmănie declarată pe moștenitori. Un bătrân care toată viața n-a știut să se folosească de averea lui, gelos pe tineri, face farse, de pildă, lasă averea la o biserică sau la alte instituții și mai neprevăzute. E frumos ca Otilia să-și fi consumat aici tinerețea și apoi să rămână pe drumuri, tocmai când e mai încântătoare și are nevoie de lux?

— Nu cred eu că moș Costache n-are să aibă grijă de ea, spuse Felix, puțin atins.

Stănică îi surprinse momentul de slăbiciune.

— E în stare, e în stare, nu-ți face iluzii, bătrânii au psihologia lor. E de datoria dumitale, dacă zici că o iubești pe Otilia, să pui umărul să creăm aici o atmosferă sănătoasă, pentru ca succesiunea, când o fi, să se deschidă în mod echitabil. Ori vrei să pună mâna soacră-mea pe toate, pe averea în fond a Otiliei? Dumneata știi că restaurantul a fost cumpărat de moș Costache cu zestrea nevestei lui? Era, de fapt, dreptul fetei.

Felix făcu un gest de protest la injustiție. Stănică atacă problema mai adânc:

— E din partea dumitale o faptă de moralitate. Fata asta dulce, delicioasă trebuie ferită de primejdii, de ispite. Fără nimic și nimeni pe lume, știi ce face Otilia, ce e îndreptățită să facă? Se aruncă în brațele lui Pascalopol, asta face! Și-i dau dreptate.

Stănică, încredințat că a pus punctul pe i, închise cu zgomot tratatul de medicină. Felix se întunecase mai mult, iritat de readucerea în chestiune a cazului Pascalopol.

— Ce pot să fac eu? Zise el plictisit. Nu pot și n-am căderea să m-amestec. În curând voi fi major, și prezența mea în această casă va trebui să înceteze.

— Nici nu trebuie să faci nimic. Să ai numai încredere în mine, să-mi ușurezi misiunea, să mă lași să fac fericirea Otiliei și a dumitale. Eu aș voi să-l ajut pe moș Costache, să-l învăț cum să facă bine lucrurile. Nu vezi ce prostii face? A vândut două imobile până acum, cu sume mari. I-a primit banii în mână, stiu sigur asta, doar am vorbit cu cumpărătorii. Ei bine, ce-a făcut moș Costache cu banii? I-a pus la bancă? Nu cred! Îți închipui că eu n-am colindat peste tot? Bătrânii, domnule, nu depun banii! Ei vor să fie siguri de ei, să-i aibă în labă, de aceea și vând. Vor să-i manipuleze, să păcălească pe moștenitori. Bătrânii îngroapă, amice. Eu fac prinsoare cu dumneata că moș Costache a îngropat undeva banii. Dar unde? Asta-i chestiunea. N-ai mirosit nimic, nu bănuiești nimic?

— Nu, nici nu m-am gândit la așa ceva!

Stănică îl scrută neîncrezător și râse tactic, cu capul lăsat pe umăr.

— Hoțule, nu zău! Nu-mi prea vine să te cred. Am ajuns la convingerea că ești fin de tot. La dame, cel puțin, ești maestru. N-am făcut în doi ani cu Georgeta ce-ai făcut dumneata în cinci minute. Ăștia care au succes la dame se pricep și în lucruri bănești, contrar părerii comune. Dar să zic că n-auzi, nu vezi. Eu te întreb așa, să văd, dumneata cum judeci? Unde să-i fi ascuns?

— În casă nu cred că-i ține, zise Felix, dintr-un sentiment de solidaritate cu bătrânul. Avarii îngroapă banii prin grădini.

— Ei, asta în povești, nu pe aici pe la oraș. Crezi că eu nu m-am plimbat prin grădină? Nici eu n-aș crede că-i ține în casă. Însă să știi că aici sunt ascunzișuri pe care numai el le știe și soacră-mea, ascunzișuri de casă veche. Ai să vezi că bătrânul nu face iarna foc, să-l tai, în cutare sobă, ceea ce înseamnă că-i e frică să nu-i ardă bănetul ascuns prin apropiere. În definitiv, treaba lui, vorba dumitale, cum își așterne, așa doarme. Eu, unul, n-am nici un interes. Mă ocupam și eu, așa ca filantrop, pentru binele lui, și puțin și pentru Olimpia. Am, ca să zic așa, un mandat moral, să apăr interesele generației noi față de cea veche.

Fiindcă Felix dădea oarecare semne de plictiseală, Stănică se ridică și chiar trecu pragul, dar se întoarse din nou.

— Ceea ce vrusesem să-ți spun, tocmai aia nu ți-am spus. Te invită Iorgu mâine seară la nouă la restaurant. Vine și moș Costache. Are omul o fată căreia îi rupe turta, și a găsit pretext ca să dea o masă cunoscuților, în

vederea că a devenit proprietar. Mai mult pentru asta. Tocmai dumneata, care ai mijlocit, ca să zic așa, afacerea, și moș Costache sunteți eroii serii. Vin și eu, nici vorbă.

— Nu cred că am să pot merge!

— Refuz nu se poate. Am ordin să te aduc. Mai dă-le dracului de examene! Mi se pare c-o să-ți arăt o fată faină.

Încredințat că a aruncat argumentul suprem, Stănică ieși pe ușă maiestuos. Într-adevăr, Felix se duse la restaurant, fiindcă moș Costache ținu neapărat să fie însoțit, și apoi pretindea că trebuie să închidă casa peste tot cu cheia, fiindcă a aflat că umblă niște hoți care se introduc prin case și așteaptă acolo, ascunși, până când pleacă lumea. În „șambrul” în care Iorgu oferea, plin de mulțumire, masa, Felix avu surpriza și neplăcerea să întâlnească indivizii cei mai puțin acordabili. Venise Georgeta, generalul, Olimpia și chiar Titi, adus s-o însoțească, explicau ceilalți, pe Olimpia până la sosirea lui Stănică, și să facă portretul lui Iorgu. Era și Weissmann, studentul (care îl lămuri pe Felix că făcea dantura familiei pe un preț absurd de avantajos). Nevasta lui Iorgu era o femeie grasă, enormă, cu fața severă, hindenburgiană, și părul roșcat adunat într-un coc ridicol de ascuțit. Părea binevoitoare, cuviincioasă și de origine germană. Fata, care da pretext sărbătorii, nu era de față. Fusese culcată de mult. Mai participau câteva figuri necunoscute, un frate al lui Iorgu, un ofițer cu râs încântat, ostentativ optimist, o soră a doamnei Iorgu, doi bărbați maturi, corect îmbrăcați, dar cu aere de flăcăi bătrâni. Unul se prezentase ca maestru caligraf, și Iorgu comunicase asistenței că arta musafirului constă în a face inscripții, afișe, liste de mâncare, în felurite caractere. Situația lui Felix fu din cele mai penibile. A săruta mâna Georgetei față de Olimpia și de general i se arăta ca o operație desperată. Însă atât Georgeta, cât și generalul avură purtările cele mai cordiale. Georgeta îl primi cu aclamații, și generalul voi cu orice chip ca Felix să se așeze lângă el. Titi nu dădu nici un semn de supărare. Făcu el însuși un salut din mână lui Felix, cu obișnuitul aer placid și timid, părând a fi uitat cu desăvârșire incidentul. Cât despre Olimpia, ea nu făcu nici o dificultate morală, ocupată să admire multele brățări ale doamnei Iorgu, care își scotea greoi și cu multă amabilitate bijuteriile, spre a face plăcere musafirilor. Totuși, Felix era tulburat. Titi se afla exact în fața lui, de cealaltă parte a mesei, cu niște bucăți de hârtie de bloc, pe care își propunea, probabil, să treacă la nemurire agapa. Să stea de vorbă, cu o familiaritate pe care nu și-o putea reprima, cu oricâtă sforțare la ipocrizie, între privirile lui

Titi și ale generalului, i se păru lui Felix un chin nou. În ochii lui Titi nu citi decât o mahmură, enigmatică lipsă de gândire. Generalul fu încântător în chipul cel mai jenant. Își vârâse un braț după acela al Georgetei, și altul după al lui Felix și făcea legătura de unire între ei, vorbindu-le încet:

— Mon jeune ami[5], zise, am așteptat să te mai văd, și nu te-am mai întâlnit. Păcat! Muncești mult, îmi închipui. Însă, te rog eu, nu exagera. Ai timp. Ce zici, întrebă el pe Georgeta, muncește mult?

— Așa cred! Răspunse Georgeta.

— Vezi? Reproșă generalul. Totuși e frumos, e foarte frumos ce faci! Nu e nevoie însă să-ți părăsești prietenii pentru asta. Domnișoara Georgeta mi s-a plâns, sunt dator să-ți spun, că ai neglijat-o. Est-ce qu'on néglige une beauté comme ça?[6]

— Generale, ești un galant incorigibil, am gust să te sărut.

— Faites, faites[7], aprobă acesta, mângâindu-și mustățile terminate în bilă. Apoi se mărturisi la urechea lui Felix: E o fată delicioasă, o fată bună, plină de virtuțile antice.

— Papa! Reproșă Georgeta în glumă.

— Zic virtuți, corectă generalul, în sensul de perfecțiune. E femeia perfectă, totală, nu o matroană, pentru Dumnezeu!

— Va să zică, noi suntem matroane, bietele femei măritate! Crezu Olimpia că trebuie să obiecteze, pentru întreținerea convorbirii.

— Oh, madam, deloc. N-avem dreptul să calomniem femeile înainte de a le cunoaște posibilitățile.

Georgeta fu cam îngrijorată de această conversație, ce putea degenera în altercații cu o femeie ca Olimpia, și, ca să înlăture răspunsul generalului, luă o bucățică de șvaițer și-l vârî cu vârful degetelor în gura acestuia. Generalul prinse șvaițerul și, în treacăt, sărută și degetele Georgetei. Fata se pregătea să-i mai astupe gura cu o altă bucată, făcând și ea la fel, în scopul stimulării, când sosi Stănică. Primejdia era înlăturată.

— Să mă iertați c-am întârziat, dar de-abia am scăpat de socru-meu. Olimpia, ce să-ți spun, iubitul tău tată e imposibil. A aruncat pernele pe fereastră, a sfâșiat cearșafurile, a făcut un tămbălău grozav.

— Ce are? Întrebă madam Iorgu. Stănică râse.

— Are gărgăuni, madam Iorgu, ce să aibă? I-a intrat în cap că duhul sfânt, prigonit de oameni, s-a ascuns în cearșafuri, și se supără când bați cu bățul plapuma și celelalte. Astă-seară n-a vrut să se culce, fiindcă rufele n-aveau duh, fiind spălate cu leșie și persecutate. M-a văzut pe mine cu batista

asta și striga zor-nevoie că duhul sfânt s-a ascuns în ea și să i-o dau să doarmă pe ea. De-abia l-am potolit.

— De ce nu-l duce într-un sanatoriu? Observă madam Iorgu. Ofițerul râse zgomotos.

— Ce sanatoriu? Balamuc! Nu și-a făcut injecțiile. Această ieșire neghioabă făcu pe toți să tacă, din respect pentru Olimpia, care încruntase sprâncenele. Felix reținu totuși banala calomnie cu injecțiile, și un raționament îi străbătu repede, obscur prin minte.

— Hai mai bine să ne veselim, îndemnă Stănică. Toată lumea să trăiască, și în special eroii serii, am numit pe iubitul nostru conu Iorgu cu familia sa și pe simpaticul meu moș Costache et compania. Ce gândiți dumneavoastră? Conu Iorgu a devenit proprietarul celui mai rentabil local de noapte, iar moș Costache a încasat parale bune. Spune drept, moș Costache, erau noi hârtiile, frumoase? Unde le-ai ascuns?

— Unde le-am ascuns eu, nu le găsești dumneata! Glumi cu maliție moș Costache.

— Doar nu le-ai depus la vreo bancă, să dea faliment. S-au pârlit mulți.

Stănică examină fața lui moș Costache, spre a-i surprinde reacțiunile, dar acesta îngițea de zor, cu lăcomie aperitivele.

— E bine să fii bogat, dar e bine să fii și sărac. Fiecare stare cu avantajele ei. Azi, dacă ai bani, nu știi ce să faci cu ei. La bănci nu sunt siguri, acasă te pradă hoții, să-i cheltuiești te îmbolnăvești, să nu-i cheltuiești, la ce-i mai ai?

— De asta, se vede, observă Olimpia ironic, nu faci tu avere, ca să nu-ți bați capul!

— Să știi că da! Zise Stănică, prefăcându-se că o ia în serios. Nici nu știi ce se poate întâmpla! Iată un caz tragicomic. Unul are câteva sute de mii de lei pe care nu vrea să-i depună la bancă și-i ține în casă. I-a pus pe undeva prin sobă, sau într-un dulap, între două scânduri, așa ceva. Spune dumneata, moș Costache, unde se țin banii de obicei?

— Unde nu-l taie capul pe ticălosul de moștenitor!

Toți râseră, iar Stănică, în gândul lui, făcu pe bătrân pezevenghi.

— În sfârșit, i-a pus pe undeva prin casă, unde poți doar să-i pui, în pivniță, în pod, sub saltea etcetera. Ei, și servitoarea a șters parchetul cu benzină, uitând să deschidă geamurile, un chibrit aprins a căzut pe dușumea, și vaporii de benzină au luat foc, și toată casa a fost scrum în două

ceasuri, cu bani cu tot. Morala: Nu pune banii de unde nu poți să-i scoți imediat.

Stănică încercă să fixeze în ochi pe moș Costache, care continua a părea nepăsător, însă mânca cu o repeziciune cam nervoasă, evitând să ridice privirea.

„Să știi, își zise Stănică detectivistic, că l-am prins pe moș. Îi are în casă banii!”

— Domnule, zise el tare, sunt oameni care strâng o avere în lăzi, și nu prind de veste când moneda iese din circulație, rămânând ca tinichea goală. Dar o să iasă acum o lege, am auzit eu, teribilă. Statul are nevoie să circule capitalurile. Dacă le ții în ladă, frustrezi societatea de posibilitățile închise în ele. Ei bine, statul te forțează să declari ce parale ai, chemându-te să preschimbi bancnotele. Nu le-aduci, treaba dumitale, îi pierzi, dacă însă îi aduci, atunci ești obligat să împrumuți statul cu atât, contra titluri.

— Ești deștept dumneata! Cine a inventat legea asta? Zise moș Costache cu o indispoziție abia acoperită.

Stănică deveni elocvent:

— Asta e o metodă clasică de a pune mâna pe paralele particularului. Numai un război să vină, cum se aude, și nu te-ntreabă nimeni dacă-ți convine ori nu. Dar dacă m-ai întreba pe mine cum să te aperi, eu ți-aș spune.

— Cum? Întrebă moș Costache, sarcastic, dar mâncând mereu.

— Trecând-o asupra moștenitorilor, în câteva părți, ca să nu atingi minimul impozabil. Sau, dacă vrei, le lași obligațiunile statului, și dumneata mănânci banii.

Moș Costache era gata să declare supărat că „n-are nimic”, însă Iorgu se afla în fața lui ca cea mai bună dovadă că primise bani. Se mulțumi să glumească:

— Când ești tânăr, n-ai bani, și când ești bătrân, dacă i-ai strâns, te pândesc rudele!

— Asta așa e! Aprobă generalul. De aceea eu am hotărât să-i cheltuiesc cu tinerețea.

Zicând acestea, strânse de braț pe Georgeta și pe Felix, dar mai mult pe cea dintâi.

— Mon géneral, prinse ocazia Georgeta, când îmi cumperi o blană?

— Întrebarea e improprie! Răspunse galant generalul. Cumpărătura e de mult făcută! Vrei să spui, când să te însoțesc ca să ți-o alegi!

Olimpia privi pe Georgeta cu invidie și cu o curiozitate infinită, ca și când aceasta ar fi fost un animal apocaliptic.

Printr-o firească asociație, convorbirea începu să se desfășoare asupra copiilor, pentru care părinții strâng bani privându-se de toate bunurile, ca apoi ei să-i risipească.

— Noroc că am fată, zise madam Iorgu, fetele sunt mai cuminți!

— Pe fete nu trebuie să le măriți? Observă Olimpia. Uneori e mai greu ca cu băieții. Știu asta din familie.

— N-o silesc să se mărite! Dacă are noroc, mărite-se, dacă nu, e bine și așa!

— Perfect, zise Weissmann, va practica iubirea liberă, pentru plăcerea proprie.

În afară de Georgeta, Felix și generalul, care pufniră de râs, ceilalți priviră uimiți la Weissmann. Olimpia îndeosebi îl contemplă ca pe un monstru.

— Cum, țipă aproape Stănică, să ții fata nemăritată? E o crimă dublă împotriva vigoarei nației și a economiei. Cum, să stea fata sterilă, să piară nația românească, să scadă populația? Și cu averea ce faci? În definitiv, ea e numai un împrumut al societății, care trebuie restituit…

— Bravo! Aprobă Weissmann. Trebuie restituit comunității. Weissmann fu iarăși contemplat cu mirare.

— Dă-mi voie, corectă Stănică, nu umbla cu socialisme de ale dumitale. Bunurile trebuiesc redate societății prin mâinile copiilor, ca să se folosească și generația nouă.

— Bați câmpii, Stănică, zise Olimpia, asta e de la sine înțeles că copiii au să moștenească.

— Firește, făcu voluminoasa doamnă Iorgu.

Iorgu însuși se aplecă înspre locul unde ședeau generalul, Felix și Georgeta și mărturisi cu un gest generos din mâini:

— Îi las fetei avere împărătească! Mititica! Stănică auzise.

— Nu m-ați înțeles, strigă el, dacă mă împiedicați să vorbesc! Nu e deajuns să-i lăsați fetei avere, trebuie s-o măritați, ca de avere să se folosească și altul.

— O măritam, o măritam, zise împăciuitor Iorgu.

— Întrebarea este, cu cine o măriți?

— Eu aș vrea ofițer sau doctor, zise madam Iorgu.

— Doctor, sări Stănică, uite doctor! Și întinse mâna spre Felix. Lucica are opt ani acum, peste șase ani e nubilă, și atunci dumnealui este tocmai doctor proaspăt. Băiat fain.

Atât Iorgu, cât și nevasta lui priviră cu simpatie și modestie la Felix, care găsea scena foarte penibilă și blestema în gând limbuția lui Stănică. Olimpia însă părea nemulțumită, și pe Felix îl surprinse asemănarea ei cu Aglae.

— Fata dumneavoastră, zise ea, cu o maliție molatică, trebuie să aibă aspirații mai înalte, un magistrat, un ofițer superior.

Stănică pufni de râs, fără să explice cauza. Iorgu, împăciuitor, închise discuția:

— Ce-o fi, nu ne uităm, să fie numai tânăr de ispravă, să muncească, cum am muncit și eu, care m-am ridicat de jos. Însă, ce să vorbim acum degeaba, că fata e mică. Mai bine să bem în sănătatea ei și a tuturor.

Chelnerii, mobilizați la spatele invitaților, umplură paharele și toți băură. Generalul se amețise de-a binelea, păstrând totuși dignitatea. Voia cu orice chip să vadă relațiile între Felix și Georgeta mai cordiale.

— Mă rog matale, insistă el pe lângă Felix, care se simțea jenat, Georgeta e o perlă, e o fată adorabilă, pe care țiu s-o cultivi, te invit s-o cultivi. Îmi datorești această finețe. Predau în mâinile dumitale o pupilă scumpă.

În tot acest timp, moș Costache, mulțumit că scăpase de insinuațiile lui Stănică, mânca harnic și bea mereu, sugându-și buzele groase, privind numai în farfurie. Madam Iorgu, căzând cu ochii asupra lui, crezu de datoria ei să fie amabilă:

— Domnule Giurgiuveanu, am auzit că aveți o fată, domnișoară, să vă trăiască, s-o vedem măritată. Unde e acum, de ce n-ați adus-o?

Moș Costache mormăi ceva, cu gura plină, în imposibilitate de a articula. Stănică luă cuvântul în locu-i:

— Otilia? Unde e ea acum, n-are nevoie de noi. E la Paris. Stănică spuse ultimele vorbe triumfător, rotindu-și privirile asupra întregii asistențe. Inocentă, madam Iorgu întrebă pe Olimpia:

— Studiază?

Olimpia făcu o strâmbătură, pe care Stănică o remarcă.

— Studiază muzica, zise el, făcând totuși cu ochiul spre grupul din jurul generalului.

— Așa? Exclamă madam Iorgu, fără să intuiască jena celorlalți. Trebuie să cheltuiești, domnule Costache, multe parale… Cu întreținerea.

Moș Costache bâlbâi ceva în paharul de vin pe care tocmai îl ducea la gură. Stănică, făcând iarăși cu ochiul, explică:

— Are bursă. A remarcat-o un profesor, care a stăruit pentru specializare și a condus-o personal, notați bine, personal, la Paris.

— Foarte frumos! Aprobă madam Iorgu. Ofițerul, imprudent, intră pe neașteptate în vorbă:

— Parcă plecase cu unul Pascalopol, moșier mare. Așa auzeam vorbindu-se, doar o cunosc pe duduia, fată superbă.

Felix se simți înăbușit. Georgeta voi să salveze situația:

— Sunteți informat greșit, domnule locotenent. Otilia mi-a fost colegă de conservator. Este o pianistă excepțională.

Olimpia, care dădea mereu semne de plictiseală, încercă să reteze discuția:

— Nu înțeleg de ce ne pierdem vremea cu astfel de nimicuri. Otilia nici nu ne este rudă, nu e fata lui moș Costache, e o…

N-apucase să sfârșească. Moș Costache, înroșindu-se brusc, bâlbâi violent:

— Să-să-să nu spui prostii, de-despre fa-fa-fata mea! Stănică își însuși indignarea bătrânului:

— Vezi ce comedii faci, iubito? Cum poți să spui asemenea prăpăstii, când nu cunoști lucrurile? Așa e, o scuză Stănică față de ceilalți, când o fată e crescută în idei greșite și în dușmănii. Familiile dumnealor nu prea se au bine, mă înțelegi, și de aci toată povestea.

— E rău când nu e unire în familii, zise madam Iorgu, mereu placidă și nepricepând situația.

Felix fu foarte deprimat de această scenă care îl atingea direct, deși cei de față nu se gândeau o clipă că el ar fi în cauză. Atunci își dădu seama că tot ce privea pe Otilia îl preocupa, cu toate sforțările de indiferență pe care încerca să le facă. Georgeta însă observase asta de la început și, împreună cu ea, din finețe și din experiență, și generalul. Amândoi se străduiau să atragă pe Felix, folosindu-se și de Weissmann, într-o convorbire străină de obiectul conflictului:

— Am auzit, domnule Felix, că la balamuc, vorbea Georgeta, sunt bolnavi foarte interesanți. Mi-ar plăcea să văd o dată.

Weissmann interveni:

— Te duc eu, domnișoară. Optzeci la sută din bolnavi provin nu din infectații sanguini, ci din cei morali. Constrângerea, în materie erotică, zdruncină creierul. Dumneata, care ești o fată fără prejudecăți, dispunând liber de posibilitățile dumitale sexuale, ai să vezi dezastrele societății burgheze.

Georgeta, deși cam încurcată de libertatea de limbaj a lui Weissmann, îl ascultă în interesul lui Felix, fără să-i pese de ochirile celorlalți, aprobată de zâmbetul cordial al generalului. Felix era, în chip învederat, distrat. Generalul găsi că ar fi potrivit ca Felix să se retragă și, cu aprobarea recunoscătoare a acestuia, cei trei se ridicară. Moș Costache declară posac că vine și el. Familia Iorgu se arătă mâhnită:

— Puteai să stai, măcar la prăjituri.

Într-adevăr, chelnerii aduceau pe tăvi lungi de argint mormane de prăjituri și de fructe. Pe fața lui moș Costache se dădu o scurtă luptă de tonuri, apoi lăcomia învinse, și bătrânul rămase pironit pe scaun. Georgeta și generalul conduse pe Felix pe strada pustie, ținându-l fiecare de un braț și silindu-se, într-un chip care în altă împrejurare ar fi fost comic, să-l înviorteze. Generalul părea afectat:

— Fetița mea, dar tânărul nostru mi se pare că e îndrăgostit.

— Așa mi se pare și mie, confirmă Georgeta în șoaptă, cu grija unei mame de a nu deștepta copilul.

— O! Dar atunci e îngrozitor! Te invit să ai grijă de dânsul. Felix simți nevoia de a rămâne singur, își lua rămas bun de la cei doi, care-l părăsiră cu cele mai atente gingășii. Apoi o luă înainte cu o necesitate neînfrântă de a merge; străbătu toată Calea Victoriei, pustie, și se înfundă în Șosea, până la Hipodrom. Pe măsură ce mergea și obosea, sufletul i se calma și începea să aibă o viziune mai obiectivă a lucrurilor. Adunarea la restaurantul lui Iorgu îi apăru de o hibriditate caricaturală. Moș Costache, avarul care vânduse localul, mânca la masa cumpărătorului. Stănică și Olimpia, hiene avide de moșteniri, făceau pe moraliștii. Georgeta, curtezană, și generalul, stricat bătrân, îl ocroteau pe el, care avusese legături cu Georgeta. Politețea, mai mult, delicatețea lor erau indiscutabile. Se vede că numai oamenii fără legi în viață erau în stare să perceapă situațiile fine. Totuși, ce penibilă postură! Și în mijlocul acestei adunături, el suferea și se indigna de calomnierea Otiliei, care plecase într-adevăr în Franța, însă nu pentru studii, cum pretindea, cu onctuoasă perfidie, Stănică, ci ca să se plimbe cu moșierul Pascalopol, așa cum afirma necioplitul locotenent. Moș Costache se arăta

atins de ponegrirea Otiliei, dar el însuși nu o ajuta cu nimic să-și clarifice situația, ba chiar o împingea, lacom, la combinații cu Pascalopol. În această societate, mai de treabă era tocmai aparent teribilul, cinicul Weissmann, care, limitându-se la orori verbale și la paradoxuri, le făcea totuși mici și discrete servicii medicale. Obosit, Felix se lăsă pe o bancă. Aerul se învineți, apoi se albi, și lucrurile căpătară contururi. Un hârșâit monoton de târn se auzi pe undeva, și două faetoane de lăptari matinali se îndreptară spre oraș. Se făcuse dimineața. Sufletul lui Felix se umplu de elanuri și hotărâri mari. Experiența lui nu se prefăcu în deprimare, ci într-o mare voință de a se ridica deasupra tuturor. Își puse în gând să facă astfel încât să nu depindă de nimeni, să nu fie silit să sufere trivialitatea nimănui. Nădăjdui orbește că Otilia se va păstra mândră, până ce el va fi liber de el însuși, ca atunci, plin de mărinimie și fără nici o răsplată, să-i întindă mâna. Liniștit de această hotărâre, se ridică de pe bancă și se îndreptă spre orașul care începea să fiarbă.

XV

Simion devenise atât de supărător, încât Aglae se hotărî să scape de el. Propriu-zis, ea nu prea credea în nebunia lui și-l trata ca și când el s-ar fi prefăcut, ca să-i facă ei zile negre. Ideea de a-l interna într-un sanatoriu fu respinsă cu indignare:

— Cu ce să-l țin în sanatoriu? Are el vreo avere?

— Are pensia, observă Stănică.

— Ce-ai zis? Pensia? Dar eu, copiii cu ce trăim?

În realitate, Aglae avea destulă avere, strânsă din chiar banii lui Simion, privat sistematic de orice plăceri. Stănică propuse în cele din urmă, cu oarecare prudență, de a vârî pe Simion într-un ospiciu, deși, zicea el, s-ar putea afla că bătrânul are avere (însă el avea să facă rost de un act de paupertate), și apoi soluția ar putea să nu convină, fiindcă e penibil să se știe că ai un soț la ospiciu etc.

— Și ce, zise Aglae, acru, eu l-am adus în halul ăsta? Să se ducă unde l-au adus faptele lui.

Într-o duminică, totul fu pregătit ca Simion să fie scos din casă. Weissmann se oferise să îndeplinească delicata însărcinare, după ce ospiciul fusese prevenit. Bătrânul avea să fie plimbat sub un pretext oarecare, dus apoi la ospiciu, ca spre a-l vizita, și lăsat acolo. Istețul medicinist studiase bine chestiunea, conversând de câteva ori cu Simion, și-și alcătuise în cap câteva scene posibile. Aglae strânsese într-un geamantă-naș câteva lucruri de îmbrăcăminte, pe cele mai rupte, și acum aștepta în sufragerie sosirea lui Weissmann. Mai milt din curiozitate decât din simpatie, toți ai casei, Stănică, Olimpia, Titi, Aurica, se adunaseră în aceeași încăpere, pe canapea și pe scaune, de-a lungul pereților, și priveau ca la un spectacol. Din când în când, deschidea ușa cu o curiozitate avidă, lipsită de orice rușine, Marina, plină pe mâini de făină, așa cum ieșise din bucătăria casei vecine. Simion, cu ochii exaltați, slăbit și cu barbă crescută în săgeată, ședea la masă și sorbea lacom dintr-o ceașcă cu lapte. După ce sfârși de băut, privi în fundul ceștii, mirosi, apoi zise:

— Aici a fost oțet.

Aglae se supără:

— Ești nebun? Ce oțet? Dacă era oțet, nu-l beai! De unde până unde oțet?

— Lui Isus, lumea îi dă să bea oțet. Cu asta mă hrănesc eu de când au apărut semnele.

Ochii lui Simion arătau îngrijorare și suferință, însă Aglae nu trăda nici un fel de milă și nu arunca nici o vorbă blândă spre a-l potoli. Dimpotrivă, fu din ce în ce mai iritată:

— Slavă Domnului, te-am hrănit ca pe un trântor, cu ce-a fost mai bun, ani de zile, fără nici o bucurie din partea ta, și acum vii să-mi spui că ți-am dat oțet. Oțet să fie în inima dușmanilor.

— S-au arătat semnele! Repetă, mai tare, Simion.

— Ce semne, tată-socrule? Întrebă Stănică, cu intenții psihiatrice, făcând cu ochiul celorlalți. Cine știe, poate dumnealui are dreptate. Trebuie să-l ascultăm.

Simion arătă cu degetele descărnate înspre barbă.

— Domnul mi-a dat barba lui.

— Mai bine te-ai fi tuns puțin, decât să stai în halul ăsta.

— Eu să mă tund? Zise Simion violent, sărind de pe scaun. Nimeni să nu se atingă de Domnul Isus.

Aglae îl privi cu mare dispreț, ceilalți cu felurite grade de placiditate. Numai Stănică părea aci distrat de spectacol, aci străbătut de milă.

Cuprins de agitație, Simion începu să se plimbe prin casă, gesticulând și privind la hainele lui. Nasul îi era înroșit ca de ger, și mucozitățile se prelingeau pe mustăți. Vorbi repede:

— Ereticii îmi fură banii, s-au unit toți să-mi chinuie hainele, uitați-vă la pantaloni (erau scurți) cum mi i-au decolorat, mi-au bătut hainele pe cruce. Cristos a fost izgonit din lume, au omorât pe Cristos, lumea a rămas fără Dumnezeu, îmi scriu ucenicii și nu-mi dați scrisorile, asta e scandal, am să reclam împăratului Cezar, mi-ați furat mănușile, Cristos s-a făcut iarbă și-l mănâncă găinile (niște găini se vedeau în curte), unde e pardesiul meu…?

— Eu ți-am furat banii, strigă Aglae, în culmea ciudei, eu?

— Mamă, încercă Olimpia s-o potolească, nu te potrivi!

— Lasă-mă în pace, dragă! Eu i-am furat banii? Banii i-ai risipit cu stricatele, să mă ierte copii ăștia, ele te-au adus în halul ăsta. N-ai haine? Dar ce, eram să-ți fac eu haine? Din pensia ta păcătoasă? Alți oameni de vârsta ta aleargă, muncesc, nu stau ca trântorii. Am copii mari și nu i-am pus la casa lor. Tocmai când să îngrijesc și eu de bătrânețea mea, că nu mai sunt așa tânără cum am fost odată, îmi faci zile fripte? Mi-am mâncat tinerețea cu tine, ticălosule!

Aglae începu deodată să plângă, din nervozitate, cu sughițuri ascuțite, ca și Aurica altă dată. Apoi își șterse brusc ochii și luă o mină și mai dușmănoasă ca înainte. Pe buzele lui Stănică flutură un zâmbet: „Mare cutră, soacră-mea asta! Gândi el. Cum sare capra, sare și iada. Așa ar fi în stare să facă și iubita mea Olimpia, dacă, Doamne ferește, aș fi bolnav și bătrân. Familie scârboasă!”

— Mamă, continuă el tare, de ce-ți strici sănătatea? Fii rezonabilă! Uite, suntem noi în jurul dumitale, sunt eu. Contează pe mine, ca pe un fiu devotat. Vom face cum va fi mai bine.

Simion, uitând furia dinainte, zise, bine dispus și profetic:

— Curând, și nu mă veți mai vedea. Mă duc unde m-așteaptă armatele de îngeri să mă îmbrace cu haine de aur!

Titi începuse, să se legene, rezemat de sobă, iar Aurica, la fereastră, își tăia cu foarfecele pielițele din jurul unghiilor. În sfârșit, Weissmann sosi cu o trăsură, pe care o lăsă să aștepte în poartă. Anticipând în mod imprudent planul de captare a lui Simion, Aglae zise:

— Simioane, uite, a venit domnul doctor. Să te duci cu dumnealui să te vadă, să-ți dea ceva să te faci bine, și pe urmă te întorci acasă. Vă duceți cu trăsura!

Simion făcu o săritură de maimuță:

— Ce doctor? Eu nu sunt bolnav. Eu sunt cel mai sănătos om. Eu sunt Omul și nu voi muri în vecii vecilor. Cel ce se-nchină mie și tatălui meu, acela se va mântui.

— Papa, găsi cu cale Olimpia să intervină, domnul îți vrea binele, de ce să nu mergi?

Toată inimiciția irațională a lui Simion pentru Olimpia se redeșteptă:

— Nu vorbesc cu dumneata! Să nu-mi zici papa, că nu te cunosc. Nu ești fata mea! Copiii mei sunt cei ce mă urmează și se închină mie.

— Eu îți sunt fiu adevărat, fiindcă cred în învățăturile dumitale! Zise Weissmann.

Simion îl privi cu interes, dar își reluă iarăși preumblările prin casă, ca un câine prudent, după ce a mirosit un individ. Olimpia, jignită, lăsă să se vadă în ochii ei toată verzimea urii. Aglae clătină din cap, agasată:

— Așteaptă birjarul, pentru numele lui Dumnezeu, o să mă coste o groază de parale!

Weissmann o examină pe furiș și se putea ghici uimirea lui față de o astfel de nesimțire. Prudent și politicos din fire, nu-și trădă sentimentul

lăuntric și medită repede asupra mijloacelor oportune pentru a scoate pe bătrân din casă.

— Domnule profesor, zise el foarte ceremonios, doamnele au glumit, fără îndoială, sau e la mijloc o eroare. Eu nu sunt doctor și n-am venit să vă consult. De altfel, sănătatea dumneavoastră mi-este cunoscută, vorbește toată lumea. Am venit atras de reputația dumneavoastră de… De învățat. De.

Simion se opri din mers și sorbi vorbele lui Weissmann, privindu-l, deși la drept vorbind pupilele, în neputință de a se concentra, erau risipite în gol. Cuvântul „profesor”, respectul studentului îl măguleau. Însă Weissmann folosise titulatura la întâmplare, neștiind de fapt ce profesiune avea Simion.

— A auzit lumea de învățăturile mele? Întrebă serios Simion.

— Dacă a auzit, mă-ntrebi? Dar cine nu cunoaște pe marele, pe marele… (Weissmann nu-i cunoștea numele.)

— Profet Tulea, sugeră Stănică.

— Exact! Confirmă studentul.

— Și ce dorește lumea de la mine? Întrebă măreț Simion.

— Ce dorește? Să ieși în lume, să luminezi opinia publică, să aduci pe rătăciți pe calea ceea bună.

Simion se mai gândi câtva, apoi se împotrivi:

— Nu merg. Misiunea mea pe pământ s-a sfârșit. Am băut fiere și oțet, am fost răstignit în hainele mele, acum trebuie să mă întâlnesc cu îngerii.

— Domnule Tulea, se rugă Weissmann, eu de ce-am venit? Îngerii te așteaptă. Pe cinstea mea. M-au trimis pe mine cu trăsura, să te chem. Privește caii!

Simion aruncă ochii rătăcit pe fereastră și privi caii costelivi, înfrumusețați de birjar cu câte o floare la ureche.

— Au aripi? Întrebă el.

— Cum să n-aibă, domnule Tulea? Au câte douăsprezece aripi fiecare.

Simion se plimbă din nou nedumerit prin odaie, în așteptarea anxioasă a celorlalți, apoi se încăpățână iarăși:

— Nu merg! Îngerii trebuie să vină aici să mă ridice de-a dreapta tatălui. Nu mă înșelați dumneavoastră pe mine. Diavolul e șiret, ia felurite chipuri.

Weissmann se scărpină la ceafă, contrariat. Se pipăi la buzunarul din spate al pantalonilor, unde avea o cutie „Record”, cu seringă și fiole de morfină, apoi luă la o parte pe Stănică și-i șopti ceva la ureche, în vreme ce Simion îi observa foarte alarmat. Trecură amândoi în odaia învecinată, de

unde se întoarseră peste câteva minute. Weissmann ținea în mână seringa cu morfină, iar Stănică o bucată de vată îmbibată cu alcool, al cărui miros se răspândi în odaie.

— Domnule Tulea, maestre, zise dulceag studentul, știu eu un mijloc ca îngerii să vină mai curând. Îți facem o mică înțepătură în braț, neînsemnată, cu asta, și numaidecât ai să simți lucruri minunate.

Simion se dădu înapoi, cu oroare. Din fericire, Stănică avu un cuvânt nimerit:

— Îmi pare rău că te porți așa, zise el cu prefăcută dezamăgire, mi se pare mie că nu ești ceea ce pretinzi. Isus a fost înțepat pe cruce cu sulița, și dumneata nu te lași înțepat cu un ac. Ce fel de sfânt ești?

Surprins de argumentare, Simion se opri locului fără replică, și Weissmann îi trase haina cu repeziciune și-i făcu injecția înainte ca bătrânul să se dezmeticească. Stănică îi șterse locul înțepat cu vată, în vreme ce Simion, repede amețit, privea curios spre propria-i mână:

— Nu cumva vreți să-mi furați mâna, cum mi-ați scurtat hainele?! Zise el bănuitor.

— Nu! Protestă amabil Weissmann.

Îmbătat de stupefiant, Simion se lăsă pe un scaun, privind tulbure înaintea lui. Părea foarte fericit.

— Ei, cum te simți acum?

— Mă simt bine, foarte bine, simt sănătatea în trupul meu.

— Nu ți-am spus eu? Zise Weissmann, privind pe fereastră înspre trăsură, al cărui birjar, impacientat, plesnea din bici. Gândește-te mai bine! Norodul te așteaptă, de ce nu vrei să mergi? De altfel, orice sfânt se retrage câtăva vreme în pustiu, într-o chilie, ca să se purifice. Dacă vrei, te ducem într-o mânăstire adorabilă, unde vei putea medita absolut singur. Nu vin acolo decât îngeri îmbrăcați în alb, dimineața la nouă și seara. Acolo este locul dumitale, maestre!

— Și e pustiu?

— Pe onoarea mea! Mai pustiu ca-n Thebaida.

Un cap zbârlit se lipi de fereastră. Era Marina, care spiona de afară. Simion, exaltat, se lăsă luat de braț de Stănică și Weissmann, care-l suiră iute în trăsură, ca să nu se răzgândească. Nimeni din casă nu arătă vreo emoție deosibită. Aglae privea înciudată că scena se prelungește prea mult, Olimpia nu-și descrețise nici acum fruntea strânsă de necaz. Titi se legăna lângă sobă, iar Aurica își îngrijea atent mâinile. Birjarul dădu bice cailor, și

roatele se rostogoliră pe caldarâm. Atunci Simion întoarse capul înapoi și, ca și cuprins de o subită emoție, strigă, arătând cu degetul:

— Uite salcâmul ce mare s-a făcut!

— Lasă, zise Stănică speriat, că-l vedem când ne-ntoarcem. Și făcu semn birjarului să mâne repede.

Rămasă singură, Aglae își puse un șorț dinainte, mobiliză pe Aurica și pe Olimpia, precum și pe servitoare și începu să scoată afară toate lucrurile din camera lui Simion. Strânse patul și-l aruncă într-o magazie, aruncă pe foc toate hârtiile pe care le găsi, resturile de îmbrăcăminte le zvârli la gunoi, curăță pereții și dușumelele, apoi făcu un fel de odaie de primit.

— Uite, aici să stați voi când veniți pe aici, zise ea Olimpiei. Am mai limpezit casa, că se făcuse grajd.

Din ziua aceea, Aglae nu mai aminti niciodată numele lui Simion și nici nu dete vreodată semn că regretă lipsa lui. Peste câteva zile venise Weissmann să-i comunice că ar fi nimerit să trimită bătrânului unele lucruri și bani. Ea declară mirată că i-a dat tot ce trebuie. Atins, studentul îi aminti că cheltuise câțiva franci cu trăsura, ceea ce era adevărat, fiindcă Stănică spusese că n-are bani și că Aglae va plăti pe dată ce i se va cere. Aglae, însă, deveni neîncrezătoare.

— Curios, zise ea, mie ginerele meu mi-a spus că s-a plătit tot. Am să-l întreb și, dacă n-a plătit, cu plăcere.

Vexat, Weissmann plecă fără să mai insiste. Felix, căruia îi povesti aceste lucruri, fu atât de rușinat, încât recurse la o minciună. Dădu zece lei colegului, sub cuvânt că într-adevăr Stănică îi dăduse acești bani amintind numele lui Weissmann, dar el în grabă nu ținuse minte explicațiile aceluia. Weissmann zâmbi cu îndoială.

— Accept, zise el, istoria ta, fiindcă n-am un franc în buzunar. Dar să știi că cucoana pentru care arunci zece lei nu merită astfel de sacrificiu. Cât despre bătrân, te vestesc că nu mai face două parale. Are paralizie generală. Și măcar n-o are interesantă. Tot ce poate fi mai tipic, din punct de vedere clinic. Era să mi-l dea înapoi.

După plecarea lui Simion, Aglae își schimbă deodată manierele. Începu să se îmbrace din ce în ce mai modern, să meargă în oraș după cumpărături, să cheme în casă prietene. Lucru ciudat. Pe Aurica și pe Olimpia nu le mai privi cu ochi buni. Toată atenția ei fu în direcția lui Titi, căruia îi cumpără haine noi, îi dădu un ceas de aur, confiscat demult de la Simion, și chiar bani de buzunar. Pretindea acum să iasă în oraș împreună cu el și, pentru

întâia dată în viață, se duse la cinematograf, în sala „Minerva”, unde se reprezenta La tour de Nesle și o comedie cu Rosalia. Reprezentația nu-i plăcu, afirmând c-o supărase la ochi. Laudă în schimb Fata aerului, pe care o văzuse odată la teatru, și însărcină pe Titi să-i comunice dacă se va mai juca vreodată. După reprezentație îl invită la „Carul cu bere”, unde cu multă demnitate comandă bere, după ce dădu o mulțime de recomandații inutile chelnerului. Vederea altor grupuri de oameni mulțumiți în jurul meselor îi produse invidie, ceea ce și mărturisi lui Titi.

— Uite, lumea petrece! Așa trebuia să fac și eu cât eram tânără. Cu cine să te înțelegi însă? „El” mergea după stricatele lui, și eu îmi băteam capul cu voi. Ce-a fost a fost. Acum vreau ca măcar tu să trăiești altfel, să mă bucur și eu pe lângă tine, fiindcă fetele, odată măritate, își văd de bărbații lor. Trebuie să m-asculți pe mine, dacă vrei să te fac om. Ți-ai făcut mendrele, ai greșit o dată, acum cred că te-ai săturat. Să mă lași pe mine să-ți găsesc o fată bună, cu avere, fie și mai în vârstă. Chiar mai bine în vârstă. Azi banul e tot. Cu cartea nu faci nimic. Să-l văd pe Felix al dumitale ce-are să facă cu medicina lui. S-o ia pe zăpăcita de Otilia.

După puțină gândire, Aglae își corectă impresiile:

— Dacă ar lua-o pe Otilia, n-ar fi prost. Dar nu se uită ea la un studențaș. Ei îi trebuie moșieri. Otilia era bună pentru tine. E obraznică, dar îndrăzneață, urâtă nu. Ai fi rămas cu avere, nu glumă, de la Costache. Fiindcă nu ești și tu mai înfipt, mai bărbat, cum să-ți spun? Vă pricepeți la altele, vă lăsați păcăliți de câte o nebună, și pe o fetișcană ca Otilia nu știți s-o struniți. Vă râde în nas. Pe vremea mea, când bărbatul și părinții se hotărau, fata era înșfăcată pe sus. În sfârșit, acuma cu Otilia nu mai vreau eu. Frica mea e să nu-i lase păcătosul de Costache toată averea pe mâinile ei. Fată, lasă că-ți găsesc eu, numai să fii ascultător.

Titi, lipsit de pesonalitate, și în fond preocupat mereu de problema sexuală, ascultă cu religiozitate și plăcere, încântat de a-și vedea aspirațiile astfel conduse de altul. Prin nu se știe ce mijloace, Aglae făcu cunoștința grasei neveste a lui Iorgu, care se simți foarte onorată de vizitele ei, fiindcă, deși foarte bogată, se socotea de o categorie socială inferioară. Madam Iorgu era afabilă, greoaie la mers, avea interior bogat, fără știința luxului, și oferea prăjituri nemțești, din care Aglae mânca bine, cu multe laude. Fetiței lui Iorgu, Lucica, fată care împerechea caracterele rasei germane și ale celei eline, având păr blond în cozi, ochi albaștri, sprâncenele negre, îmbinate, și nas drept, Aglae îi aduse fel de fel de nimicuri, cărora le dădea o valoare

istorică prin cuvintele: „Așa purtau fetele pe vremea mea!” Titi făcu portretele doamnei Iorgu și Luciei, spre încântarea mai ales a celei dintâi. Fata, deși măricică și sprintenă, era lipsită de orice cochetărie, părând a ignora cu desăvârșire că pe lume sunt două sexe. Mânca cu plăcere, răspundea cuviincios la întrebări și fugea, din când în când, afară, sărind dintr-un picior pe altul. Aglae se interesă bine asupra vârstei și tuturor condițiunilor fetei și într-o zi expuse doamnei Iorgu această idee:

— Madam Iorgu, eu, în locul dumitale, la treisprezece ani aș mărita-o. Când o fată trece de optsprezece ani, oricât de frumoasă și de bogată, e primejdie să-ți rămână pe cap. Sunt pățită.

Era limpede, oricât de absurd s-ar fi părut, că prin capul Aglaei trecea aceeași idee care străbătuse, în chip de glumă semiserioasă, prin capul lui Stănică. Oricum, ipoteza aceasta apăru Aglaei ca prea îndepărtată, fiindcă la casa ei începu să primească tot felul de cucoane bătrâne care profesau, neoficial, pețitul și cărora le prezentă cu mare satisfacție pe Titi.

— Mamă, zise într-o zi Aurica, tu ești mai ocupată să-l însori pe Titi decât să mă măriți pe mine!

— Da' ce, vrei să te arunc eu de gâtul bărbaților? De acum încolo fă ce vrei, numai să nu-ți scoți vorbe.

Aurica sughiță iarăși repede într-o batistă, dar se refăcu numaidecât și-și continuă mai departe automatismele ei erotice.

Că Aglae dorea să reia legăturile cu moș Costache, nu mai era nici o îndoială. Stănică fu instruit să înceapă tratativele.

— E urât, zise acesta lui Costache, ca frații să se certe între ei. Știi dumneata, vorbește lumea. Și-apoi la vârsta asta! O mână spală pe alta, și amândouă obrazul. Doamne ferește, ai nevoie de ceva, de un ajutor, vine o boală. Firește, suntem noi, nu te lăsăm noi, n-avea grijă, dar cine, mai mult ca o soră, poate să ghicească trebuințele unui frate? Supărări trecătoare, fleacuri. Pentru niște copii nu face să împingeți lucrurile prea departe. Poate greșeala nu e de partea dumitale, de acord. Eu spun chiar: greșeala e a soacră-mi. Nu trebuia s-o jignească pe Otilia. Dar vezi și dumneata. E singură acum, necăjită, moș Simion bolnav, gândește-te însuți.

Moș Costache contemplă ironic pe Stănică și zise, în sfârșit:

— Și… Și ce dorește de la mine? Nu stă bine unde stă? Aceste cuvinte deconcertară pe Stănică. Temându-se ca el însuși să nu se strice cu bătrânul pentru o chestiune la care nu ținea deloc, schimbă pe dată vorba.

Aglae opri pe Felix în drum, deși acesta, după incidentul cu Titi, nu mai călcase în casa ei, dând a înțelege că e supărat. Îl întrebă de sănătate, se miră inocent că nu mai vine pe la ea, se informă asupra activității lui, asupra sănătății lui Costache, ceru lămuriri dacă el și Costache mănâncă bine și au toată îngrijirea din partea Marinei.

— Vezi, zise ea, în chip surprinzător, Otilia era ea cam distrată, dar cu vorba ducea casa. Nu v-a scris nimic?

Într-o zi, apăru în casa lui Costache chiar Aurica. Cu dulcegării și moliciuni îl vesti că Aglae ar dori să-i spuie „ceva”, rugându-l să treacă dincolo, după-amiază.

— Spune! Zise bătrânul.

— Apoi, eu nu știu, se apără Aurica, mama vrea să-ți vorbească.

— Să-ți spună ce vrea, și vedem noi! Răspunse, clipind din ochi, bătrânul.

Aglae începu să fie preocupată de sănătatea ei, găsi că are reumatisme și manifestări artritice și află că un tratament cu iod, acum când era cald, ar fi fost foarte nimerit, mai ales injectabil. Madam Iorgu, care făcea astfel de injecții, îi destăinui că Weissmann, deși tânăr, făcea injecțiile bine și ieftin. I-l recomandase chiar un doctor, care se slujea de serviciile lui. Aglae fu silită să cheme pe Weissmann, prin Felix, și să-i plătească cheltuielile cu trăsura. Îl convinse totuși să se mulțumească numai cu cinci franci, fiindcă, zise ea, ești tânăr, e ca și când te-ai fi plimbat cu birja și ai făcut și un bine unui bătrân bolnav. În convorbirea cu Weissmann, care profesional aducea vorba și de Simion, Aglae, evitând numele acestuia, se exprima în așa fel încât să se înțeleagă cum că între bătrân și ea nu e nici un raport. Dacă Weissmann se oferea să vadă pe Simion, Aglae spunea:

— Cum vreți! Îți faci pomană cu un nenorocit. Concepția ei în privința lui Simion, pe care i-o descoperi Weissmann, era că „decât așa, mai bine moartea”, sau în variantă: „mor tineri în primăvara vieții, și pe un nenorocit nu-l culege Dumnezeu de pe pământ”.

— Domnule, zise Weissmann lui Felix, pe care-l ținea de braț, în vreme ce amândoi se plimbau, într-o luminoasă dimineață de iunie, la Șosea, așa o femeie rea ca mătușa dumitale, să nu te superi, n-am văzut.

— Nu e mătușa mea. Nici n-aș putea spune ce grad de rudenie este între mine și ea. Aproape nimic.

— Este baba absolută, fără cusur în rău, pot să jur. Bărbatul ei înnebunea și fără infecție. Acum e fericit, fiind înconjurat de ingeri. Și ăsta nu e un caz

particular. Așa se va întâmpla în chip necesar, subliniez, ne-ce-sar, cu oricine se însoară. Căsătoria monogamică, alunecă Weissmann în paradoxuri în care credea, este o instituție falsă, contra naturii. Zoologia ne învață că masculul nu se fixează nicăieri, decât pentru o scurtă perioadă. Un bărbat cu o singură femeie este un emasculat de fapt. Câțiva ani, până la treizeci de ani cel mult, când femeia are încă nevoi sexuale, nevasta e o ființă care poate fi grațioasă și supusă. Apoi femeia, contrar credinței comune, devine frigidă și autoritară. Sexualitatea dispărută lasă în locu-i, ca focul care se stinge, un fum greu de derivate: ambiții sociale, iubiri inegale de copii, avariție. Cei mai mulți bărbați așa-ziși de acțiune nu sunt decât involuntare victime ale nevestelor, ajunse la vârsta când femeilor le cresc mustăți și păr pe picioare, semn al regresiunii secrețiilor interne. Pe cea mai delicioasă fată îți dau voie s-o iubești, dar, dacă vrei să-ți rămână neștearsă în amintire, fugi de ea. În antichitate, numai curtezana era cu adevărat respectată. Iubita mea, de care ți-am vorbit și care era o fată inteligentă, adică cu inteligență virilă, și-a dat seama de dezastrul care o așteaptă și a vrut să ne sinucidem. Orice femeie care iubește un bărbat fuge de el, ca să rămână în amintirea lui ca o apariție luminoasă. Domnișoara Otilia trebuie să fie o fată inteligentă. După câte mi-ai spus, înțeleg că te iubește.

Lui Felix, numele Otilia în gura altuia, precum și convorbirea în jurul chestiunilor intime îi displăceau, de aceea lăsă capul în jos. Îl distra aprinderea cu care Weissmann debitase teoria lui antimatrimonială, dar, spirit prudent, nu credea în ea. Vioiciunea colegului îl surprinsese la început, ca și lectura lui, și în fața unei așa de violente activități teoretice se simțise inferior. Acum însă, după un examen atent, avu sentimentul că Weissmann spunea banalități. Îi mărturisi delicat această impresie:

— În fond, spui cu vorbe mai de spirit ceea ce se spune așa de des în glumă: să nu te-nsori cu femeia pe care o iubești. Mă întreb dacă ai dreptate. Așa-zisa mea mătușă Aglae este astfel din familie. Și fratele ei, moș Costache, tutorele meu, este tot așa de avar și de lipsit de simț familial. Ceea ce mă surprinde este că pe toți, aici în București, îi văd lipsiți de solidaritate de sânge. În familia în care mă aflu, unul pândește pe celălalt, și-l cred capabil pe fiecare, pentru bani, de cele mai mari mârșăvii. Nu pot să-mi închipui iubirea fără apropierea statornică între cei care se iubesc. Că dragostea degenerează, încetul cu încetul, în altceva, admit. Dar există un instinct al căsătoriei, fiindcă toți fac teoria dumitale, și în cele din urmă se căsătoresc.

Weissmann lăsă brațul lui Felix și sări înaintea lui:

— Mă-nscriu în fals împotriva observațiilor dumitale. Bunul-simț a ceea ce spui acuză eroarea fundamentală, abil ascunsă. Sunt deprinderi înrădăcinate care iau locul instinctelor. Ia să se retragă legea din domeniul erotic, și să vezi cum dispare și instinctul!

Acum Weissmann, iubitor de discuții aprinse, aștepta replica. Însă Felix n-avea gust de dispută. Vigoarea vegetației, seninătatea cerului îl duceau cu gândul în altă parte. Se întreba pe unde se află acum Otilia, ce făcea, ce gândea. Sufletul se dezvolta așa de liniștit în Felix, încât mania lui Weissmann de-a face teorii îl mira profund. O iubea pe Otilia, fără îndoială. Dar nici prin gând nu-i trecea să examineze temeinicia sentimentului însuși, să-și dea seama dacă merită sau nu să iubească o fată. Prin educația și citirile lui de până aici înțelesese că iubirea e un sentiment care se înfăptuiește la toți oamenii în același chip: prin căsătorie. Vorbele lui Weissmann i se părură calambururi din Furnica. Felix avea în sufletul lui un fond de gravitate. Se despărți sub un pretext oarecare de Weissmann și se întoarse acasă, unde se închise în odaie. Discuția îi redeșteptase amintirea Otiliei. Singura întrebare era dacă Otilia îl iubește sau nu, lucru de care se îndoia din ce în ce mai mult, dar că el iubea pe Otilia și că era drept s-o iubească, orice s-ar fi întâmplat, după zece-douăzeci de ani în virtutea degenerării caracterului feminin, n-avea nici o îndoială. De aceea, ca să-și ateste sieși solemnitatea sentimentului, luă tocul și scrise în caietul lui: „Iubesc pe Otilia.”

Apoi începu să se plimbe prin odaie. Aruncându-și ochii pe fereastra care dădea în curtea vecină, văzu o scenă care-l intrigă. Aglae, îmbrăcată, ieși pe ușă cu multă discreție și se îndreptă spre poartă. Puțin după ieșirea ei din casă, Aurica, tot îmbrăcată, crăpă ușa și urmări cu ochii pe mamă-sa. Când aceasta ieși pe poartă și se pierdu după case, Aurica alergă repede înspre poartă, unde așteptă câtva. Apoi, în același chip, porni și ea pe stradă. Felix deduse că Aurica urmărea pe Aglae. De la Stănică, venit a doua zi cu aere misterioase în odaia lui, Felix află sensul urmăririi. Stănică închisese ușa cu precauție și vorbea lui Felix ca și când ar fi fost vorba de vreo problemă importantă pentru toată lumea. Iată despre ce era vorba: Aglae avea unele bijuterii, brățări de aur îndeosebi, cam demodate, dar, în orice caz, de o valoare materială indiscutabilă. Aurica le socotea, întotdeauna, ca destinate ei. De la o vreme, Aglae găsea că în casă sunt o mulțime de „boarfe” care încurcă odăile. Vându unele mobile, o mașină de cusut și era

pe cale să scape și de altele. Aurica ținea la toate lucrurile din casă ca fiind, virtual, zestrea ei. Împuținarea lor o umplu de spaimă. Se simți părăsită, trădată, și plânse ceasuri întregi pe înfundate. Aglae n-avea nici un fel de ostilitate împotrivă-i. Dar, pe de o parte se socotea stăpână pe avutul ei și era agasată de rolul de simplă depozitară a bunurilor copiilor, cum voiau s-o privească ceilalți, pe de altă parte, avea ideea că unei fete îi ajunge să aibă o casă și o zestre oarecare, în bani, restul privind pe eventualul soț. Încercase să-i vâre în cap Aurichii că „bărbații" vor acum lucruri moderne și că toanele sunt fără rost. Aglae găsea că Titi are mai multă nevoie de asistența ei, fiindcă femeile sunt fără cap și n-ar fi fost în stare să-l mai facă să trăiască viața din casa părintescă. Toată străduința Aglaei fu de a-i da de pe acum lui Titi tot ce putea să-i dea, schimbând destinația bunurilor. În colocvii numai cu Titi, vestise că avea de gând să-l însoare cum vrea ea, cu o femeie care s-o asculte, să stea împreună cu ea, în care caz ar fi contribuit larg la existența lor, administrându-le totodată gospodăria. Titi gustă aceste propuneri, devenind discret față de ceilalți, spre ciuda Aurichii și Olimpiei, care începură să-l urască și să-l bârfească. Însușindu-și aceste sentimente, Stănică le comunică lui Felix:

— Domnule, să știi că mutul ăsta se procopsește! Soacră-mea are parale, nu glumă, am mirosit eu! Și știi dumneata cât e de prost Titi? Fenomenal! E imbecil, completamente idiot. M-am interesat eu, n-ai grijă. N-are absolut nici un talent. Să nu te superi că-ți spun, dar toți recunoaștem inteligența dumitale, toți te laudă. Față de dumneata, Titi e ca un gândac puturos lângă un cal de rasă.

Indignarea metaforică nu încântă pe Felix, care era plictisit de a se ocupa de probleme cu totul străine de conștiința lui. Stănică urmă relațiunea:

— Și cum îți zisei: soacră-mea strânge bani. Mi se pare mie că vrea să cumpere o casă pentru Titi, să-l instaleze cu nevasta pe care i-o găsi-o și să stea și ea cu ei. Ei bine, Aurica, bănuind-o, a urmărit-o și i s-a părut că mă-sa umblă pe la bijuterii să vândă ceva. Atunci a desfăcut, cu un ac de cap îndoit, scrinul, unde știa că sunt brățările și a văzut că lipsesc. A fost scandal mare, să nu spui nimănui. Aurica a plâns, a țipat, soacră-mea a pălmuit-o că umblă la scrin, și celelalte. Acum s-au împăcat. Foarte bine. Cine știe ce învoială au făcut împreună?! Însă, eu acum vin să te-ntreb: frumos e asta? Dar Olimpia, ale cărei interese le prezint, nu are nici un drept? Actul dotal e fleac. Convențiunea tacită a fost ca Olimpia să aibă partea ei din averea mă-si. Așa se întâmplă când te însori din sentiment. Pe mine sentimentul,

bunătatea m-au omorât. Dar am să fiu forte de aci înainte, nu mai admit nici o slăbiciune. Nu se ține angajamentul, o redau pe Olimpia căminului părintesc.

Felix, neștiind ce atitudine să ia față de aceste ieșiri, pentru el indiferente, întrebă ca să se afle în vorbă:

— Și acum ce faci?

Stănică se uită în toate colțurile odăii, deși era de prisos, apoi șopti la urechea lui Felix:

— Vreau s-o înduplec pe soacră-mea să-mi dea, cu titlu de împrumut, niște bani. Am învățat-o pe Olimpia s-o atace, sub cuvânt că trebuie să facă imediat avort. Banii împrumutați între rude sunt bani aruncați. Mai repar puțin din pierdere.

În cele din urmă, Felix scăpă de Stănică. Cum acesta fumase tot timpul, odaia era plină ca o pădure, în care ceața a căzut pe sol. Deschise geamul, și fumul ieși în suluri, consistent. Mucurile de țigări strivite în farfuria călimării împuțeau hârtiile. Felix le aruncă în sobă. Ca să respire puțin și să-și odihnească spiritul, se dădu jos. În loc să iasă afară, fu ispitit să intre în odaia cu pianul. Toate erau cum le lăsase Otilia. Notele risipite pe dușumea, pe capacul instrumentului și chiar pe pupitru erau acoperite cu o bură de praf. Niște flori uscate erau aruncate pe pian, de câteva luni. Felix ridică capacul de pe claviatură și se pregătea să înfigă un deget, când auzi glasul lui Stănică. Acesta se afla acum alături și cuvânta lui moș Costache:

— Pe onoarea mea, l-a lăsat ca pe un câine. N-are nici cămăși pe el. Îmi crapă obrazul de rușine, fiindcă, ce vrei, sunt ginere. M-am întâlnit cu un intern. Măcar dumneata, ca cumnat, ai putea să-i trimiți, acolo, o sută de lei, să speli rușinea familiei. Eu ce-am putut am dat. Dă-mi-i mie, că trec eu pe acolo.

Felix înțelese că Stănică vorbea de Simion. Moș Costache fu auzit mormăind:

— Auzi ru-rușine, cu pensia lui.

— Nu-i așa? Se auzi glasul lui Stănică. Știam eu că dumneata ești omul lui Dumnezeu și ai să-i dai.

— Asta am să văd eu, trimit eu pe Felix, n-ai grijă dumneata.

— Eh! Făcu Stănică, dezamăgit.

Lui Felix îi fu frică de putința ca Stănică să spună despre el o vorbă care să-i displacă. Pentru a înăbuși orice prostie a acestuia, Felix înfipse mâinile în clape și începu să descifreze o pagină din Folies d'Espagne de Arcangelo

Corelli. Prins asupra faptului, Stănică ieși din odaia lui Costache și plecă, după ce făcu mutește, cu mâinile, un semn de reproș către Felix că i-a stricat combinația. Felix continuă să cânte bucata lăsată deschisă, înainte de plecare, chiar de Otilia. În odaia înaltă și aproape goală, pianul răsuna, făcând ecouri prin unghere. Se însera. Felix și-o aminti pe Otilia stând cu un picior îndoit sub trup pe scaun, scuturând mereu părul blond peste urechi și aruncând furtunos degetele subțiri deasupra clapelor, în vreme ce cu glasul îngâna fraza muzicală. Încercă să dea mâinilor alergarea aceea, spre a-și însuși starea de spirit a fetei, dar nu fu în stare. Nu era un pianist prea bun. Trase repede capacul peste claviatură. Răsunetul coardelor interioare se mai auzi puțin, ca scuturarea unui brad încărcat cu chiciură, apoi totul se isprăvi într-un chițcăit ușor, și Felix avu uimirea de a constata că din direcția pianului fugea mărunt un șoricel speriat. „Am gonit geniul pianofortelui”, gândi el, și părăsi odaia.

Ieșind în oraș, Felix visă mai mult decât oricând la Otilia, cu o vagă presimțire că ceva trebuia să se întâmple. Prin asociație își aminti de Georgeta. Ideea de a se duce la aceasta i se păru acum cu desăvârșire absurdă. Ciudata familiaritate a generalului, îngăduința lui insistentă, toate i se păreau tulburi și degradante, iar situația de a fi compătimit de Georgeta și de general că iubea pe Otilia i se înfățișă ca rizibilă în cel mai înalt grad. Nu, n-avea să se mai ducă la Georgeta. Chiar dacă Otilia îl uitase, își datora lui însuși un act de purificare. Trebuia să se dovedească în stare de statornicie și devotament, așa încât, trădat de Otilia, să aibă amara satisfacție de a fi mai presus de ea.

Stănică vestise, solemn, că, grație protecțiilor, va fi numit spre toamnă în magistratură, deocamdată pe undeva prin provincie. Se plictisise, zicea, de incertitudini și mizerii și voia să scape de familie. În provincie avea să-și facă o mică gospodărie, avea să se bucure de liniște. După el, marile cariere începuseră totdeauna în mediu provincial. Acolo, concurența e mai mică, meritul iese mai repede în evidență. În capitală, lupta e mare, geniu să fii, și e greu să pătrunzi. E mai bine, cum spune înțelepciunea populară, să fii capul cozii decât coada capului. Da, decât el nu înțelegea să-și facă meseria superficial, ca orice român. Superficialitatea e o boală națională, de aceea nu progresăm. Unui magistrat i se cer cele mai variate cunoștințe, psihologice, științe politice, medicină. Mai ales medicină. Stănică ceru lui Felix un tratat, ceva, zise, sintetic, ca pentru un magistrat care vrea să-și desăvârșească cultura generală. Felix îi dădu un compendiu de psihiatrie,

asta credea că-l interesează, destul de vechi, unde însă autorii atingeau mereu problema responsabilității. Stănică îl răsfoi, deveni savant în convorbiri cu Aglae și restul familiei, dar lui Felix îi mărturisi că e un cal prea bătrân ca s-o înceapă școlărește. Lucrurile astea, fu el de părere, trebuie să le culegi vii, din gura profesorului. Într-o zi, Felix avu uimirea și neplăcerea să-l vadă pe Stănică la un curs pe care-l asculta cu mare devoțiune. Venise cu Weissmann. Bineînțeles, Stănică nu stărui în capriciul lui, în care nu era nici o intenție serioasă, dar făcu cunoștință cu câteva studente și studenți, din ani mai înaintați, prin indivizi pe care se vede că-i cunoștea mai dinainte. Afecta acum a se simți bine printre tineri și a-și câștiga prin ei timpul pierdut în ariditate. Astfel într-o după-amiază, pe când Felix era închis în odaie și citea, se trezi cu Stănică:

— Vino-ncoace, domnule, ți-au venit musafiri.

Felix auzi, într-adevăr, un amestec de râsete feminine și masculine, jos în curte, și fu cuprins de oarecare silă. Întrebă cine este.

— Haide, domnule, nu fi sălbatic, mai tânăr sunt eu decât dumneata. Au venit colegii să te vadă. E Weissmann, mai sunt niște domnișoare, ai să vezi. Îmbracă-te repede și vino.

Stănică plecă jos, lăsând pe Felix foarte intrigat. Dacă ar fi putut să sară pe fereastră, în curtea vecină, ar fi sărit. Nu invitase niciodată pe nici un coleg acasă și nu-și închipuia cine putea să fie. Auzi câteva note de pian. Cineva încerca stângaci, de nerecunoscut, câteva măsuri din bucata lui Corelli, care se începea cu un adagio, apoi, renunțând, cădea în Cât te-am iubit, cântat cu un singur deget. Pe pianul Otiliei, asta i se păru lui Felix o profanare. În cele din urmă, coborî. Auzi râsete în odaia pianului, unde fuseseră toți poftiți, și distinse chiar glasul răgușit al lui moș Costache. Puse mâna pe clanță, cu îndoială în suflet.

— Uite-l, domnule, trâmbiță Stănică, „vărul” meu sălbatic! Îmi pare rău!

Felix aruncă o privire și văzu pe Weissmann lângă un perete, pe un alt ins slab, cu pleoape prea lăsate peste ochi, și trup osos, pe un scaun, apoi o domnișoară la pian, care continua să cânte dintr-un deget Cât te-am iubit, și o alta așezată pe pervazul lat al ferestrei deschise, jucând picioarele în sus și-n jos. Domnișoarele erau mai degrabă urâte, cu figuri îndrăznețe, cea de la fereastră oacheșă și cu bărbia ascuțită și grasă, cea de la pian subțire, înaltă, dar cu membre dezvoltate, cărnoase. Felix nu-i cunoștea și privi zăpăcit înspre moș Costache, pe care Stănică îl ținea locului de braț în pragul celeilalte uși, care dădea spre interiorul casei.

— Cum, se scandaliză Stănică, nu cunoști pe domnișoarele, pe domnul?

— Așa cred, că nu-i cunoaște, spuse timid Weissmann, dumnealor sunt în ani superiori.

Stănică privi îngrijorat la moș Costache, către care se vede că afirmase că musafirii sunt prieteni de-ai lui Felix, și rectifică repede:

— Ce-are-a face anul? Dumnealor, zise el către moș Costache, merg de-a valma. Lasă-i să glumească.

Renunțându-se la orice explicație, cei de față se purtară unii cu alții ca și când s-ar fi cunoscut. Felix nu-și putea închipui ce-l determinase pe Stănică să-i aducă în casă astfel de inși. Nu era probabil nici o explicație, afară de acea obișnuită, că Stănică era nevindecabil în a se amesteca în toate și a provoca cele mai absurde situații, ca să stea de vorbă cu toată lumea și să afle toate.

— Fumați, nu e așa? Întrebă Stănică, și apoi tot el răspunse: Cum să nu fumați?

Se prefăcu că se caută prin buzunare, apoi se scuză:

— Sunt și eu un boem în felul meu! Am crezut că am, dar n-am! Însă „unchiul” meu are un tutun tare, teribil! Numai nu-i pentru domnișoare.

— Și de ce să nu fie pentru domnișoare? Zise studenta de pe fereastră, bălăbănind picioarele și relevând un glas gros.

— Auzi, scumpe unchiule? Strigă Stănică. Dă-ne, te rog, puțină mahorcă de-a dumitale. A venit tinerețea, studențimea, trebuie s-o sărbătorim. E în joc onoarea nepotului dumitale și iubitului meu văr, Felix.

Moș Costache se fâstâci, vru să spună ceva, dar Stănică nu-l lăsă:

— Nu te deranja, că știu eu unde-l ții. În chesea, pe scrin! Dispăru numaidecât pe ușă. Costache, alarmat, voi să alerge și el după Stănică, dar fu oprit de glasul domnișoarei de la pian:

— Dar pentru cine ții dumneata pianul ăsta? Dumneata cânți? Răgușit de îngrijorare, bătrânul răspunse cu glasul său cel mai stins:

— Cântă fata mea!

— Aha! Va să zică, ai o fată! Mare?

— Domnișoară, șopti pe ghimpi Costache, cu ochii la ușă.

— Ce curioasă extincție a vocii ai dumneata! Observă domnișoara de la fereastră, sărind în picioare. Se vede că fumezi prea mult. Ia deschide puțin gura.

Prins prea repede cu comanda, bătrânul deschise gura, în care domnișoara privi.

— De altfel, mi se pare, zise ea, că are și o iritație a amigdalelor. Nu vi se pare?

Toți se strânseră în dreptul gurii lui Costache și priviră. Bătrânul fu salvat de Marina, care apăru pe ușă:

— Mi-a spus Stănică, zise ea, mahmură ca întotdeauna, să fac cafele. Câte cafele să fac?

— Ce cafele? Se sperie moș Costache.

— Fă și dumneata mai multe, vreo zece, întrerupse domnișoara de la pian pe bătrânul înspăimântat.

Acesta încerca măcar o rectificare a numărului:

— De ce zece?

— Ei, moșule, sări domnișoara oacheșă, nu fi econom la cafea! Felix fu foarte rău impresionat de această scenă, și-l blestemă în gând pe Stănică cu toată violența de care era capabil. Stănică, în odaia în care se jucau cărți, descoperise numaidecât cheseaua, din care scosese un pumn bun de tutun și-l ascunse în buzunarul pantalonilor, adăugând și câteva foițe „Job”. Întârzie, însă, intenționat, ca să scotocească prin odaie. Trase de mânerele sertarelor, care erau însă închise, se uită pe dedesubtul mobilei, întoarse un tablou pe dos, mai medită, căută apoi să vadă dacă masa n-avea vreo cutie a mesei, în care se aflau cărți de joc și fel de fel de nimicuri, bine așezate, privi repede și grăbit, luă numai un creion roșu și albastru, neascuțit, împingând iarăși cutia la loc.

„Al dracului moș, murmură el, cum seamănă cu soacră-mea! De unde are el atâtea creioane neîncepute? Să-i fi cerut, nu ți-ar fi dat.”

Reapărut în odaia cu musafiri, Stănică împărți, generos, tutunul din chesea, oferind, parcă în deriziune în cele din urmă și lui moș Costache, care, vizibil necăjit de dispersiunea tutunului său, luă ultimele fire și-și făcu o țigară mai groasă decât a tuturor.

— Va să zică, unchiul dumitale, zise medicinista de la pian, are o domnișoară.

— Și ce domnișoară încă! Declamă Stănică. Domnișoara Otilia este o frumusețe rară. Să sperăm că în curând vom face nuntă.

— Nuntă, cu cine? Întrebă medecinista de la fereastră.

— Cu dumnealui, dacă dă Dumnezeu, zise Stănică, arătând cu mâna spre Felix și făcând cu ochiul spre bătrân. Felix se posomorî atât de tare, încât musafirii râseră de el zgomotos.

— Nu pricep ce spui dumneata, zise domnișoara de la pian, între două fumuri de țigară, spui că dumnealui e nepot și domnișoara e fiică. Ce fel de căsătorie e asta?

Stănică, prins asupra contradicției, căută să se strecoare:

— Beți cafeaua, că se răcește, întâi, și să-l lăsăm pe vărul meu Felix, că e rușinos. E aici un caz de rudenie pe care nu pot să vi-l explic.

Domnișoara de la pian răsfoi notele Otiliei, dându-le și cu piciorul, spre necazul lui Felix:

— Ce de mai note muzicale, și tot lucruri pretențioase! Domnișoara dumitale nu e deloc frivolă.

— E pianistă mare, domnule, protestă Stănică, studiază la Paris.

Domnișoara se uită distrată la el, apoi începu să cânte rău, cu intermitențe, Songe d'automne. Colegul uscat se aplecă familiar peste umărul cântăreței și-și lipi, cu concursul acesteia, obrazul de obrazul ei. Cealaltă domnișoară se dădu jos de pe pervazul ferestrei și începu să valseze.

— Dansezi? Întrebă ea pe Stănică.

— Tinerețe, tinerețe, parcă sunt iar student! Exclamă Stănică, privind semnificativ spre moș Costache și se prinse în vals cu studenta.

Aceasta întrebă pe bătrân peste umărul lui Stănică:

— Moșule, nu mai ai o țigară?

Bătrânul, înspăimântat, bulbucă ochii mari, nerăspunzând, apoi la o întoarcere a fetei se strecură pe ușă și dispăru.

— Unde e moșul? Întrebă aceasta fără tact. Ce, moșul e supărăcios?

Însuși Stănică își dădu seama că limbajul acesta era cam prea nepotrivit, și făcu semn domnișoarei să tacă. Îi spuse mai încet:

— Unchiul meu e cam bolnav, nu trebuie să-l supărăm.

— De bolnav, e bolnav, n-ai grijă dumneata, replică fata, nepăsătoare. Are un gât congestionat, ceva de speriat! Mult n-o duce așa.

— Crezi? Întrebă Stănică mai mult interesat decât speriat sau scandalizat de cinismul fetei.

— Dumneata, domnule Felix, zise domnișoara de la pian, îmi faci impresia că nu te simți bine cu noi. Ești cast, nu suferi tovărășia femeilor?

— Ba da, ba da! Spuse automat Felix.

— Ce vorbiți, sări Stănică, vărul meu să nu sufere femeile?! Phii! E un cuceritor de marcă. Dacă v-aș spune eu ce are el la activul lui, v-ați schimba opinia.

— Bolnav ai fost vreodată? Întrebă serios domnișoara de la pian.

Toți izbucniră în râs (e drept, Stănică mai puțin), în vreme ce Felix rămase înmărmurit, nevoind să înțeleagă.

— Vai, dragă, ce ochi face! Spuse autoarea spiritului către ceilalți, ca și când Felix ar fi fost un intrus amuzant în propria lui casă. Il faut absolument le deniaiser![8].

Propoziția franceză jigni și mai mult pe Felix, fiindcă presupunea din partea domnișoarei presupoziția că el nu înțelegea. Urî numaidecât pe toți și tremură de mânie, mai ales că văzu cum domnul, după o scurtă cercetare cu ochii, strivi mucul de țigară în farfurioara sfeșnicului pianului. Domnișoara încercă la pian Tu ne sauras jamais.

— Micule, zise ea întorcându-se către tip, ce dulce e bucata asta!

Cei doi se sărutară fără jenă, prelung și ostentativ.

— Voi vă sărutați? Se miră cealaltă domnișoară. Asta e trădare, domnule Rațiu, zise și ea lui Stănică.

Acesta se prezentă ofițerește, foarte emoționat, și probabil s-ar fi pretat falselor demonstrații de libertinaj ale fetei dacă n-ar fi auzit trântitul unei uși. Felix fugise din odaie.

Într-adevăr tânărul suferea. Avea impresia că profanase un sanctuar, că batjocorise imaginea Otiliei. I se păru că aude, pe când trecea prin apropierea ferestrei deschise: „Dar n-am știut că se supără!” Era așa de surescitat, încât nu știa bine ce să facă. Porni cu capul gol pe stradă. În urmă, simți pași și se auzi chemat de Weissmann. Când fu lângă el, acesta îi spuse foarte încurcat:

— Eu n-am nici o vină, îți jur pe iubirea mea. Eu nici nu-i cunosc pe dumnealor decât din vedere. Domnul Stănică ne-a adunat. Ne-a spus așa, că e îngrijit de tristețea ta, că ai suferit mari decepții în dragoste și vrea să te distreze, să te inițieze în adevărata viață studențească.

Felix se rugă de Weissmann să-l lase singur, și el se plimbă pe străzile singuratice din cartierul Antim, ieșind apoi în strada Rahovei, până ce se liniști. Când se întoarse, nu mai era nici un student în odaia cu pian. Sus, în odaia lui, găsi pe Stănică. Individul începuse să-l agaseze.

— Iubite domnule Felix, zise acesta pompos, te rog să primești scuzele mele cele mai solemne. De aceea am așteptat aici. Ai avut dreptate, perfectă dreptate. Pe tipi i-am expediat numaidecât, le-am dat a înțelege că aici nu e ce cred dumnealor. Eu însumi, îți mărturisesc, am fost indus în eroare. Mi-au spus că te cunosc, că așa și pe dincolo. Dacă știam, nu-i aduceam. Dar,

domnule (se scandaliză el), ce stricăciune, ce lipsă de creștere! Asta e noua generație! Păi, domnule, pe vremea mea fetele erau sfinte! Olimpia să se maimuțărească în halul ăsta?! Am adorat-o, am cultivat-o, și nu m-am apropiat de ea decât când mamă-sa mi-a încredințat-o cu mâinile ei (în realitate fusese, precum știa și Felix, altfel). Astea sunt intelectuale! Rușine! Nu-i vorbă, intelectuală este și Otilia, dar ce fată, ce gingășie! Eu, când tot glumesc că o iei pe Otilia, în fond îmi trădez o dorință lăuntrică: s-o iei odată cu adevărat. Da, domnule, dumneata ești tânărul curat la suflet, și ea e un crin. Luați-vă și fiți fericiți!

Felix scăpă cu greu de Stănică. Acesta trecu și la Aglae, și denatură lucrurile după metoda lui, adăugând (ca să se răzbune că i se stricase combinația cu studenta) că Felix e un băiat bun, dar nesociabil. Apoi își aduse aminte de verdictul medicinistei și adăugă:

— Apropo! Știți că am pus pe doctoriță să-l examineze pe moș Costache, mi-a venit mie o idee. Ei bine, e bolnav rău, săracul, nu vă uitați pe din afară. Dacă m-aș lua după doctoriță, apoi atunci e grav de tot (Stănică spuse „grav” cu intonația cu care ai zice „strașnic”), îl pierdem și pe el, săracul, firește, dacă nu-l îngrijim. Eu zic că ar fi bine să vă împăcați.

— O să văd eu ce fac și cu el! Zise Aglae gânditoare, desfăcând capacul ceasului de aur și pocnindu-l iarăși la loc.

XVI

Oroarea lui Stănică împotriva studentelor nu era chiar în totul simulată. În fond, el era un sentimental cu instincte casnice, bucuros de a se vedea înconjurat de o numeroasă familie. Din păcate, sentimentalismul lui familial se complica cu o mare lăcomie de a-și face o situație prin familie, de a moșteni, de a căpăta. În ascendența lui se aflau, pe cât se putea ghici, albanezi veniți de-a dreptul de peste Dunăre și numiți, mai dulce, „arnăuți” sau, cu totul eufemistic, „macedoneni”.

— Moșii mei au fost negustori, oameni de acțiune, de la ei am eu groaza de a sta pe scaun, la un birou. Jos funcționarismul!

Raza operațiilor acestor moși se deducea din vorbele lui Stănică a fi fost Oborul. El vorbea câteodată, copleșit de amintiri, de cuptorul plin cu pâini, de șuri cu saci de grâu, de cai, de harabale, de câmpul lui Eliade. Se putea presupune, fără greutate, că părinții și moșii lui fuseseră brutari. Apoi rămăsese orfan, el și cu mulții lui frați, și pomenea de un mare morar, cu nume tot balcanic, care i-ar fi crescut. Ba chiar lui personal i s-ar fi făcut propuneri strălucite.

— Domnule, unchiu-meu a vrut să mă trimită la Paris, cu copiii lui, să fac școala acolo, și n-am primit. Prostie. N-am vrut să mă înstrăinez, fiindcă aveam suflet curat. Unde mai sunt încă o dată copil, c-aș ști acum ce să fac! Eram om și jumătate azi, ce mai vorbă, eram bogătaș!

Adevărul este că Stănică avea simț familial și că familia lui împărtășea acest sentiment. Din numele pe care le pronunța reieșea că avea încă frați și surori în număr mare, precum și numeroase rude de a doua categorie. În convorbirea lui, expresiile „unchiu-meu”, „mătușă-mea”, „moșu-meu”, „soră-mea” apăreau cu nota fanatismului. De sărbători, Stănică arunca la cutie un pachet de felicitări și primea el însuși un morman. În casă la el, însă, nu venea nici o rudă. Pentru ce? Olimpia dovedise un caracter acru și declarase de la început că e sătulă de rude. Astfel, Stănică nu fusese în măsură de a o prezenta multelor sale rubedenii, ceea ce îl jigni în adâncul sufletului. Lipsind această formalitate de deferență, rudele lui, surori, frați, unchi, mătuși, cumnați și cumnate, refuzară să-l viziteze, fără ca totuși să-i facă vreo aluzie oricât de puțin malițioasă asupra Olimpiei, și amintind mereu în chip cordial, în corespondență, și de ea. Poate că unele dintre rude ar fi consimțit în cele din urmă să-i calce în casă, dar Stănică rezista el însuși și nu invita, ceea ce pentru educația excesiv formalistică a familiei lui

era decisiv. De fapt, lui Stănică îi era rușine să-și publice căsătoria și, oricât el însuși ar fi fost fără prejudecăți, sângele vorbea în el ca în toți ceilalți. Iar pentru toți ceilalți, căsătoria unui bărbat trebuia să fie condiționată numai de avere. Fetele, ca să ușureze pe părinți, puteau să se mărite și mai rău, dar un bărbat ca Stănică, cu carte, niciodată. Acest punct de vedere, devenit disciplină, pact al neamului, era susținut cu îndărătnicie, mai cu seamă de femei. Prin urmare, Stănică, în ciuda sincerității sentimentelor lui pentru Olimpia, la început, fie și sub formă nestabilă, se simțea vinovat de a fi călcat regula și se temea să înfrunte ochii ironici ai rudelor. Casa pe care o luase de la Simion era o dărăpănătură. Prin avere se înțelegea în familie lucruri fabuloase. Nu toți în familie erau bogați, unii erau chiar cu desăvârșire scăpătați sau de o condiție mai mult decât modestă, mulți erau însă bine situați, mari industriași sau moșieri, sau, în sfârșit, în posturi de comandă bine retribuite, mai degrabă în mari întreprinderi decât la stat. Erau printre ei magistrați, politicieni, dar nici un ofițer. De serviciul militar căutau printr-un straniu atavism să scape toți. Lucru notabil, indiferent de situația lor materială, rudele se aveau bine între ele și nu se disprețuiau. Cei bogați veneau măcar o dată pe an în casa celor săraci, în oraș ruda cu mari relațiuni își lăsa tovarășii de convorbire și întindea mâna rudei cu haina roasă, mic impiegat. Stănică era foarte mândru de rudele lui și circula, cu știrea sau fără știrea Olimpiei, de la unul la altul. Îl opreau la masă oriunde se ducea și, cum rudele lui erau foarte numeroase, ar fi putut mânca două luni în șir gratis, fără să intre de două ori în aceeași casă. Astfel se explică necesitatea pe care o simțea Stănică de a sta de vorbă cu multă lume, de a trece de la o familie la alta, de a afla tot ce se petrece peste tot. Deși sărac, Stănică nu avea grija viitorului, cu atâtea rude solidare. E drept că acestea nu-i dădeau bani decât foarte puțini, fără știrea Olimpiei, fiindcă în genere ele nu admiteau ca unii să trăiască pe socoteala altora. Perfect egali în evenimentele capitale ale vieții, naștere, nuntă, moarte, aniversări, unde se adunau în număr considerabil, țineau să rămână despărțiți prin avere. Dar averea nu le dădea orgoliu. Dimpotrivă, cei bogați doreau ca cei săraci să se procopsească și le căutau mijloace, fără să-i silească. Familia avea cultul inițiativei personale. Dacă Stănică ar fi dorit să-și găsească o meserie mai sigură, ar fi căpătat-o fără îndoială. Însă el se mulțumea cu mediocritatea lui liberă și sigură, în așteptarea unei lovituri. Rudele nu-i cultivau lenevia, întreținându-l, dar socoteau foarte legitimă așteptarea lui de a-și face o situație mare și neprevăzută. Familia lui Stănică avea foarte multă

asemănare cu familiile domnitoare din Europa. Din acelea fac parte regi și ofițeri săraci, împărătese și obscure soții de conți provinciali. Regii în activitate dau rudelor numeroase un ajutor neînsemnat, câteodată, care nu le scoate din mediocritate, dar le onorează apartamentul sărac cu vizita lor și le acordă cu prisosință atributul de „unchi” sau de „văr”. Și acolo meseria lucrativă e socotită ca o eroare, iar legăturile de familie se pun la cale după un examen colectiv. Situația aceasta are avantajele și dezavantajele ei. De pildă, spre a se putea căsători cu Olimpia, Stănică a trebuit să se pună în conflict cu familia, dar aceeași familie îi dădea siguranța pe lume.

La Stănică, lăcomia și versatilitatea nu obtenebrau observația morală. Că un bătrân trebuie să moară și să lase averea tânărului, asta înțelegea foarte bine. Ba chiar avea o listă de rude, care, prin decese sistematice, puteau să-l pună și pe el în măsura de a moșteni, deși din cauza prolificității familiei el rămânea o rudă veșnic colaterală. Dar să arunci în spital un bătrân sau să privezi un copil de succesiune, asta i se părea o infamie. Aglae era pentru el o „viperă”, iar Olimpia pierduse mult în ochii lui prin indiferența arătată față de accidentul lui Simion. Și purtarea lui moș Costache, care strica orice previziune, îl irita. Când era în joc interesul lui, Stănică găsea, nu-i vorbă, argumente suplimentare. Dacă din înlăturarea lui Simion ar fi tras un profit, ar fi susținut că se făcuse „tot ce era uman posibil” și că acum trebuiau apărate „legitimele drepturi ale copiilor frustrați de uzul bunurilor ce li se cuveneau”. Câteodată se înduioșa la gândul absurd că moș Costache putea să-i lase și lui ceva, și atunci admira „jertfa oamenilor vechi”, care se privează de bucuriile vieții ca să facă cu putință „înălțarea tinerilor”.

O problemă începuse să devină pentru Stănică, de la o vreme, Olimpia. Dacă o iubea sau nu, este greu de spus, întrucât lui Stănică îi lipsea expresia mai analitică a sentimentelor. Din purtările lui nu se puteau desprinde decât emoții și o concepție. De bună seamă că atunci când se căsătorise cu Olimpia fusese emoționat. Încercase în mândria lăuntrică de-a face un gest necugetat, romantic, în dauna intereselor lui. Nu mersese până la căsătorie, fiindcă, își zisese că, după atâta sacrificiu, se cădea să judece matur și să apere existența „fiului său și a mamei fiului său”. A urmat ceea ce știm. Când vorbea de dragoste, de căsnicie, Stănică era totdeauna emoționat exterior. În fundul sufletului, simțea o inexplicabilă plictiseală, O vină imensă, nedeterminată. La drept vorbind, gestul de a se căsători cu Olimpia nu era romantic decât momentan. Stănică crezuse că face un calcul de maestru care nu se uită la bunurile imediate, ci la cele ce pot decurge mai

târziu. Informațiile lui, despre moș Costache îndeosebi, erau strălucite. Nu aflase însă despre Otilia decât ca de o fetiță crescută de milă, dimpotrivă, i se spusese că toată averea era destinată fetelor Aglaei.

Stănică devenise romantic prin eșec și acum era trist, așa de trist, încât i se păru că încearcă toate emoţiile prin care trece un mare izbit de soartă. Gândul obscur de a se scăpa de Olimpia și a încerca o altă lovitură, de data asta bine controlată, cu ajutorul rudelor, îl mai invadase adesea. Nu aproba nici temperamentul Olimpiei. N-o putea învinovăți de nimic, însă admirația lui era pentru femeia sprintenă, sociabilă, pe care o înțelegea ca pe Otilia, și ar fi scuzat-o ca pe Georgeta. Ar fi vrut o femeie care „să-l împingă„. A scăpa de Olimpia însemna divorțul. Să dea însă divorț fără motiv era, după concepția lui, o „canalierie„. Olimpia era „mama îngerașului lui mort„. Imposibil. „Nu se întemeiază o patrie fără fidelitate conjugală„. Așa spunea el față de lume. În schimb, întrevedea despărțirea în două chipuri pe care și le prezenta cu plăcere și consolare mental. Se întorcea acasă și găsea pe Olimpia în brațele unui individ. Scena îl zguduia, îl mișca chiar în imaginație. Antipatia lui, visa el, de acolo venea, din presimțirea că Olimpia este o nemernică. El, omul de viitor, căruia i se făcuse propuneri strălucite, făcuse idealism, luase „din dragoste„ o fată fără nimic, cu rude mizerabile, punându-se în conflict cu propria lui familie, ca apoi să fie terfelit. Ipoteza aceasta era frumoasă în imaginație. Din păcate, Olimpia, placidă, nu-l înșela. Stănică încerca pentru o clipă remușcarea de a bănui o soție atât de pură. A doua ipoteză pe care o visa era ca Olimpia, ghicindu-i nemulțumirea, să-l cheme și să-i țină acest discurs: „Stănică, tu nu ești făcut pentru viața asta. Ție-ți trebuie o femeie de lume, cu bani, care să te ajute în carieră. Câtă vreme am avut copilul, am tăcut. Acum însă văd că nu mai merge. Nu vreau să te am pe conștiință. Mă retrag cu Aurica. Puținul cât îmi trebuie să trăiesc am.„ Tot în închipuire, Stănică încerca să protesteze patetic: „Nu, nu, nu se poate să te las. Tu ești mereu mama copilașului nostru, a lui Relișor. Doar dacă tu nu ești fericită cu mine! Atunci, firește, mă sacrific, mă dau îndărăt din fața norocului tău. Nici așa nu-ți închipui că te voi părăsi. Nu, îmi fac o datorie sfântă să-ți dau și mai departe, de la distanță, ocrotirea mea.„ Atât de mult înduioșau pe Stănică aceste ficțiuni, încât se simțea bun la suflet, victima chiar a bunătății lui. Liberat prin aceste două ipoteze de Olimpia, făcea apoi planuri mărețe, fie că noua nevastă era o femeie „consumată, fie că, mai bătrână, avea o considerabilă avere. Nici Georgeta nu-i displăcea. Era frumoasă, cu relații care erau mai degrabă

folositoare decât dezonorante, cu putințe admirabile de a-l împinge. Firește, Georgeta contrazicea conceptul lui de femeie sfântă, dar dacă în fundul nemărturisit al sufletului tocmai calitatea de curtezană cu trecere îl atrăgea, la lumina conștiinței își zicea că face o faptă minunată: „ar înălța-o pe Georgeta până la el”.

Toată ciuda lui Stănică venea din faptul că Olimpia nici nu-l înșela, nici nu-i propunea să divorțeze, dimpotrivă, îl privea ironic și bănuitor, și, noaptea cel pițin, îl urma în toate escapadele lui.

În ziua când calendarul ortodox prăznuiește pe sfânta martiră Agripina (zi de lucru de altfel), Stănică își aduse aminte că are o mătușă Agripina, la care obișnuia să treacă o dată pe an. Ca să se mai smulgă din preocupările-i grele și ca să ia un contact tonic cu familia lui, fără să spună nimic Olimpiei, porni chiar de dimineață în oraș și se urcă în tramvaiul cu cai din Calea Rahovei, care mergea pe Calea Moșilor. Se dădu jos la Bariera Moșilor și se îndreptă spre Șoseaua Mihai Bravul, spre strada Fundătura Vaselor. Trecu printre butoaie noi și alte ustensile de dogărie, scoase în fața prăvăliilor, printre mormane de rogojini, pe dinaintea prăvăliilor cu lână și plăpumi, și intră în Fundătură, ocolind prin strada Vaselor și strada Mașinii, ca să se gândească mai bine ce felicitare să-i facă bătrânei. Atunci și-aduse aminte că nu i-a adus nimic. Se căută prin buzunar, unde găsi câțiva franci, strâmbă din gură și se întoarse spre Barieră. Acolo dibui o simigerie, intră înăuntru și ceru o pungă cu alune americane prăjite și câțiva covrigi uscați, cu susan, dintre aceia în forma unui inel de lanț, care se sfărâmă în gură. Aceste produse ale cuptorului plăceau cu deosebire mătușii Agripina. Stănică se întoarse din nou în strada Fundăturii Vaselor, de astă dată pe drum neocolit, și se opri în fața a două case fără etaj, destul de mari și cu tencuiala scorojită, stând de o parte și de alta în fruntea unei ogrăzi enorme, ca două corpuri de gardă în fața curții de onoare a unui palat imperial. Una din case, cel puțin, cu aer de părăsire, deși încă impunătoare, se ghicea că fusese prăvălie, din cauza obloanelor trase. Forma ferestrelor și un pervaz lat de lemn în fața lor, ca o tejghea, dovedeau că fusese o brutărie. Între cele două case, ar fi trebuit să fie un gard, dar nu era decât o poartă în aer, într-o parte. Curtea avea înfățișarea unui han cu case de jur împrejur, vechi și cu încăperi ce se ghiceau prea mari. Latura din fund a patrulaterului avea o tindă pe stâlpi de lemn, prefăcută în geamlâc. Curtea era plină de butoaie, de doage, de scânduri scurte de stejar, de papură, fiindcă într-o parte ședea un dogar. Erau și câteva căruțe țărănești cu coviltir. Într-un colț, un individ

potcovea un cal prins între trei bare în chip de uluci. Un fel de boltă fusese refăcută și folosită ca potcovărie. Stănică își aduse aminte că, pe când era copil, curtea era plină de căruțe pentru pâine. Mătușa Agripina era sora mamei lui și era măritată după un brutar. Toată curtea era proprietatea ei, și el se juca cu copiii Agripinei, verii lui, ascunzându-se prin unele odăi care slujeau ca depozit de făină și grâu. Lucrătorii le dădeau voie să intre în sala unde dospea aluatul, și le făceau mici pâini pentru fiecare. Lui Stănică i se păru chiar că miroase a cuptor.

„Te pomenești, gândi el, că a luat cineva brutăria și scoate pâine!”

Constată însă că miroseau covrigii din buzunarul lui.

„Cum zboară averile! Murmură el, nemulțumit. Toate astea erau ale Agripinei, și acum ea stă cu chirie într-o odaie a caselor ei. Am avut rude putred de bogate, și eu sunt un pârlit, când puteam să fiu milionar.”

Ceea ce murmurase Stănică era adevărat. Agripina vânduse casele ca să-și crească progenitura, și acum trăia din ajutorul pe care i-l dădeau cu regularitate copiii și chiar celelalte rude. Din casa ei însă nu voise să iasă. Îi plăcea la Obor.

Ajuns în fundul curții, Stănică văzu două trăsuri luxoase. Căută cu ochii prin curte și descoperi unul din vizitiii particulari.

— A venit și văru-meu Panait, măi Vasile?

— A venit numai conița, explică vizitiul.

„Sigur, își zise Stănică, e bine când ai copii ajunși sus.”

Panait era directorul unei mari fabrici de zahăr și senator sub regim conservator. Stănică se urcă pe trepte în geamlâc, deschise o ușă și pătrunse într-o săliță în care mirosea grozav a năut și a cafea prăjită. Apoi bătu puțin într-o ușă, enorm de înaltă și vopsită așa de demult, încât se bășicase de uscăciune, și intră. Atunci văzu acest lucru, care pentru el de altfel nu era o surpriză, că odaia, mai înaltă decât adâncă, era plină de lume. Se duse întâi la un fotoliu cu speteaza foarte înaltă, pe care ședea o bătrână cu fața pătrată, însă cu bărbia ascuțită ca un supliment triunghiular. Bătrâna avea pe cap o scufie împodobită cu jeuri, iar un ochi îl avea stricat de albeață, din care pricină privea pieziș și zâmbea în permanență.

— Sărut mâna, mătușă o firitisi tare Stănică, sărutându-i afectiv mâna ridicată în acest scop, cele dorite și să ne îngropi pe toți.

— Ba să mă ferească Dumnezeu! Dar ce miroși așa a pâine caldă? Parcă sunt pe vremea când scoteam cuptorul!

— Ei, ce miroase? Zise Stănică cu umor. Ți-am adus covrigii tradiționali. Ce poate să-ți aducă un pârlit ca mine, ajuns la covrigi? Uite și alune.

Bătrâna luă covrigii, foarte încântată, și începu să ronțăie monoton.

— Ia să văd, cine mai e pe aici? Continuă Stănică ridicând capul.

Pe un pat bătrânesc, înalt și lat, cu multe suluri și perne, dar fără tăblii, ca paturile țărănești, ședeau îngrămădite vreo cinci fete de vârste felurite, de la cincisprezece la douăzeci de ani. Fetele erau îmbrăcate bine, chiar luxos, iar după față arătau a duce o existență fără griji. Erau nepoate de ale Agripinei, fiice a feluriți copii, toți foarte bogați, crescându-și copiii cu guvernantă. Însă copiii nu se rușinau să vină la Agripina, unde de altfel părinții îi obligau să facă măcar o vizită anuală. Fetele râdeau și mâncau năut, amestecat cu alune, dintr-un fel de grea cupă de aramă.

— Ce faci, Lili, ce mai faci, Lucia, ce faci, Lică? Întrebă familiar, făcând semn cu mâna, Stănică, satisfăcut.

— Bine, unchiule! Dar dumneata n-ai mai venit pe la noi.

— Nu pot, dragă, se posomorî Stănică, viața mea trece prin momente decisive. Ori, ori…

— Tu totdeauna treci prin momente decisive. Așa ești tu, cu gura mare. De când te-ai însurat, te-ai înfundat nu știu pe unde, la soacră-ta. Vino să-ți facă Costică un loc la fabrică.

— Nu mă fac eu, dragă, slugă, la vârsta asta. Poate dă Dumnezeu și dău o lovitură.

Persoana căreia îi vorbea Stănică era o cucoană mai degrabă tânără, dar bine hrănită, îmbrăcată cu lucruri scumpe, care nu speriară pe avocatul nostru. Doamna, dimpotrivă, tăcu, ca să nu-l supere. Hotărât, Stănică avea autoritate în familie. În mirosul de năut, el distinse efluviile unui parfum.

— Cine miroase așa a parfum? Tu? Se adresă el doamnei bogate, care-i era verișoară. Cu ce dai?

— Uite cu ce dau! Și doamna scoase din săculeț o sticluță ca un bloc de cristal.

— Ad-o-ncoace! Comandă Stănică și, punând mâna pe sticluță, o varsă pe haină.

— Stănică, țipă doamna, ești nebun? Cu asta se dă numai puțin.

Stănică însă voia să se bucure o dată și bine de bețiile parfumului scump.

— Ce vă pasă, zise el ironic, vă jucați cu banii. Mama ei de viață! Când oi da de filon, mă scald în șampanie. Dați-mi niște bani, că mi-am cheltuit ultimele resurse pe covrigii tantei Agripina.

Agripina asculta mulțumită discuția și ronțăia.

— Cât să-ți dau, Stănică? Întrebă verișoara.

— Ce să-mi dai? Am zis și eu, așa. Parcă tu ai bani? Bărbatu-tău te ține din scurt. Să-ți văd geanta.

Stănică luă într-adevăr geanta, privi în ea, mișcă admirativ din cap, luă câteva piese pe care și le strecură în buzunar și-apoi înapoie geanta verișoarei, decretând:

— Nu minte, are!

Pe un scaun ședea, în apropierea unei ferestre înalte ce dădea înspre pălimar și curte, și care revela grosimea extraordinară a zidului, un domn bine îmbrăcat, cu o perlă în cravata. Era ceva mai în vârstă decât Stănică și amintea puțin pe Pascalopol, fără să aibă finețea aceluia. Era proprietarul unei mori, milionar și senator. Stănică văzându-l, îi făcu semn fluturător cu mâna și-l întrebă foarte familiar:

— Ce faci, mă Toadere?

Interpelatul nu se supără și răspunse simplu:

— Bine, Stănică, dar tu?

Stănică făcu semn cu mâna că e dezastru și privi către ceilalți din odaie, făcându-le salutări cu mâna, fără să-i mai onoreze cu vorba.

— Ascultă, mătușă Agripina, zise Stănică, privind prin odaie, tot nu te mai descotorosești de vechiturile astea?! Și începu să examineze odaia.

Zugrăvită cu mari flori de un verde-întunecos, învechit, odaia, prea mare, părea goală. La fereastră erau câteva ghivece cu cerceluși, rezemați de câte o scăricică de așchii. Cea mai mare parte din peretele de la răsărit era acoperită de icoane de toate mărimile, în fața cărora atârnau, cu sârme legate de tavan, trei mari candele de biserică. Peretele din dreptul patului era acoperit cu două imense rame care colectau mulțime de fotografii format vizit, de nuanță cafenie, în genere făcute de Waber și de Gerstl. În șiruri egale, ca niște fronturi, erau de față acolo toți membrii numeroasei familii. Stănică, aplecându-se asupra patului și sprijinindu-se cu mâinile de umerii fetelor, examină cu atenție un cadru, până ce descoperi ceea ce căuta.

— Uite, Lili, zise, ăla sunt eu!

Și arătă un băiețaș cu pantaloni scurți, trecând de genunchi, cu surtuc de om matur, cu părul lins, despărțit printr-o cărare laterală, însă cu capetele

inegale, parcă smulse. Părea un băiat timid, curățel.

— Erai drăguț, unchiule! Zise fata.

— He-hei, se mândri Stănică, eu am fost ceva în viața mea! Peretele dimpotrivă ferestrei era acoperit, până sus, cu un raft ca acelea pe care se pun pâinile în brutării. S-ar fi zis că Agripina îl scosese chiar din prăvălie, dacă lemnul gol n-ar fi fost mascat de bucăți de cașmir vechi și de broderii grele. Rafturile erau pline cu vase, pahare, ustensile de bucătărie chiar, cărora însă vechimea lor și materialul le dădeau aerul unor obiecte de lux sau cel puțin de muzeu. Într-adevăr, cratițele erau niște tingiri mari de aramă, cu capace conice ca niște scuturi. Numeroase tăvi de aramă, puse una într-alta, în ordinea mărimii, ibrice, căni, bizare piulițe, toate de aramă sau alamă, făceau din raft o vitrină de muzeu. Erau acolo, așezate în vrafuri, farfurii cu fine desene negre în tuș, semănând cu niște litografii. O serie înfățișa un soi de păuni zburători, amestecându-se cu fluturii în foile unor trandafiri. Marca de serie a acestor farfurii era „Asiatic Pheasan”. Unele farfurii întinse, de servit, frumoase ca niște dantele, reprezentau înăuntru un lac pe care trecea o barcă cu ornamente rococo, dusă, cu șase vâsle lungi de galeră și, în același timp, cu o prăjină venețiană, de câțiva marinari în costume englezești, stil 1820. În barcă se afla un pavilion chinezesc. În loc de nuferi, pe lac creșteau trandafiri. Barca se îndrepta spre o fântână rococo, în marginea căreia, pe o scoică, ședea un Neptun întunecat, încoronat ca un rigă de cărți. În fund, se zăreau o peluză englezească și un castel. O statuie, înfățișând un ins cu redingotă, ridica mâinile spre pajiște. Un podeț venețian ducea de la peluză către o insulă, unde se ridica o biserică de cel mai pur stil gotic anglican. Marca de serie era „Fountain Scenery”. Câteva cuvinte arabe dedesubt rămaseră nedescifrate de Stănică. Erau și altele ceva mai noi și mai stângace, însă tot așa de ciudate. În locul trandafirilor, atârnau ciucuri de flori verzui de laur. Pe o lagună trecea un fel de gondolă încărcată cu marinari, părând niște piei-roșii și având unelte de pescuit. De jur împrejurul lagunii se ridicau creste mari de munți înzăpeziți, poate niște fiorduri. Nori grei se îngrămădeau în jurul lunii pline. Iar pe o insulă, o mare biserică gotică cu turnuri moscovite își înălța vitraliile albite de lună și zidurile negre în mijlocul unei vegetații luxuriante, în ciuda răcelii de Septentrion a priveliștii. Alte farfurii erau așa de înflorite cu albastru-intens de Prusia, încât apăreau ca niște enormi iriși. Recipientele de băut ale Agripinei erau și mai curioase. Stănică începu să le cântărească în mâini.

— Uite, așa se făceau lucrurile altădată! Constată ca și în anul celălalt, în aceeași împrejurare.

Agripina nu mai avea un serviciu întreg de cristălărie, dar avea unele exemplare din toate. Avea, de pildă, pahare grele, ca făcute dintr-un singur bloc șlefuit pe câteva laturi, pahare groase cu pereții găuriți de ochiuri mari în chipul fagurelui, cupe de cristal, cu coadă, asemeni unor bombe, tăiate în flori și grătare, aducând aminte de fructul ananasului, părând mai degrabă operă de bijutier decât de sticlar. Cele mai frumoase ședeau pe o bază masivă de cristal, tăiat în ovule clasice, se subțiau apoi și se redeschideau ca un crin. Rozete de cristal pecetluiau cele opt zone. Apoi, desene fine roșii poleiau tot paharul, conturând tăieturile și desfășurând festoane de trandafiri caligrafici. Stănică nu se mulțumi numai cu cântărirea paharelor, ci le și mirosi. Agripina se slujea de pahare ca de niște borcane, punând în ele, după cum îi venea la îndemână, ținte, sfoară, stafide, nuci curățite. Paharele mirosite de Stănică acuzau enibaharul și scorțișoara. O chesea mare cu capac de sticlă ce s-ar fi putut zice sculptată, și care semăna cu o urnă funerară, era plină de cuișoare.

— Mătușă Agripino, zise Stănică, aș mânca mâncarea aia pe care ne-o făceai dumneata când eram copil, mâncarea aia grecească, cu enibahar.

— Ce mâncare? Zise Agripina, mărind pupila unicului ochi valid.

— Ei, ce mâncare? Iei carne tocată, fără vine, și fără miez de pâine sau ou, ca pentru cârnați de vacă (Stănică făcu buze lacome), pui frumușel usturoi tăiat bucățele, sare, piper mult, boia de ardei, enibahar pisat, chimion și puțină apă să fiarbă.

— Nu apă, Stănică, întrerupse doamna bogată, zeamă de supă și grăsime.

— Exact. Am pus-o eu pe nevastă-mea, dar n-a făcut nimic. Pentru asta se cere să ai înstinct, să te naști cu sentimentul enibaharului.

Fetele de pe pat strâmbară din nas.

— Ce, sări Stănică, faceți mofturi? Știți voi ce e mirodenia? Ați mâncat voi pătlăgele vinete cu scorțișoară?

— Vai! Se scandalizară fetele.

— Ba e bun, zise Agripina. Stănică ține minte. Bunicii noștri așa găteau, numai cu untdelemn, cu mirodenii și în tingiri de aramă cositorite. Și mâncau mai mult pește și carne de oaie. Pătlăgelele așa se fac: cureți vinetele de pieliță, ca de obicei, le dai în undă, le scurgi de apă, le toci, le prăjești în untdelemn, pui și puțină ceapă tocată mărunțel, pe urmă le așezi

în tingire cu apă, sare, piper, ce-i trebuie, pătrunjel, scorțișoară și unt de nucă (cum se mânca odată), și înăcrești cu zeamă de lămâie. Și lași să fiarbă.

— Și pe urmă, adaugă Stănică cu apetit, presari pe deasupra tot scorțișoară pisată!

— Așa mâncam noi, bătrânii! Încheie simplu Agripina, ronțăind alune americane.

Stănică își continua ancheta prin rafturi. Se uita acum la ceștile de cafea, multe și desperecheate. Una plină de stafide o deșertă pe gât. Cele mai delicate aveau forma unor boluri de ceai chinezesc, erau mici și zugrăvite cu ramuri subțiri, înflorite. Neavând mâner, erau vârâte în niște picioare ovoluide de aramă, căpătând astfel înfățișarea unor candele.

— Mătușă, zise Stănică, ce faci cu atâtea cești, dă-mi și mie două, să le țin ca amintire, să arăt și eu urmașilor cum bea lumea cafea altădată.

Aceasta era formula tipică cu care Stănică împuțina rafturile Agripinei. Fără să aștepte răspunsul, el și strecurase ceștile în buzunar. Agripina făcu o invitație enigmatică:

— De, Stănică, cum crezi și tu! Astea le mai am și eu, și pe urmă nu mai am din ce bea!

— Să fii dumneata sănătoasă, o încurajă Stănică, băgând repede în buzunarul umflat încă două cești.

Stănică sărută mâna Agripinei, făcu semne de diferite nuanțe celorlalți și dădu să iasă. Toader declară că merge și el, și că-l duce cu trăsura până unde vrea. Avocatul acceptă, se sui în trăsură, alături de Toader, și primi alături de el, aproape în brațe, și pe Lili, fata lui Toader și nepoata lui, în jurul mijlocului căreia întinse brațul, de altfel de prisos, ca și când ar fi voit s-o susțină să nu cadă. Vizitiul de casă plesni ușor biciul pe deasupra cailor, și trăsura se rostogoli dulce, fiindcă avea roți cu pneuri. Era un vehicul elegant, căptușit cu velur maron, prevăzut cu saltele moi de divan garnisite cu broderie. Părul fetei, înfoiat în chip florentin pe umeri, își arunca unele fire pe obrazul lui Stănică, gâdilat în mod plăcut. La început, Stănică strânse talia fetei automatic, indiferent, acum începu s-o palpeze mai atent cu vârfurile degetelor, simulând jocul barabanei.

„O fetiță, o scârbă, gândi el, și ce șolduri, ce talie! Domnișoară de măritat în regulă. Serie nouă. Așa e când huzurești. Hrănite bine, plimbate, cum să nu crească?”

— Câți ani ai tu, Lili? Întrebă el tare, strângând-o acum cu brațul, oficial.

— Șaisprezece!

— Ia taci! Se miră Stănică. Ești bună de măritat.

— Chiar vreau s-o mărit, spuse Toader liniștit.

— Serios? Sări Stănică.

— Ce te miri? E destul de mare. Și mamă-sa tot la vârsta asta s-a măritat. I-am dat atâta educație câtă trebuie unei femei, și acum să mă lase liniștit să văd și de ceilalți copii.

Nu era o concepție originală. În toată familia lui Stănică fetele se măritau foarte tinere, cu bărbați desemnați de cei bătrâni. Când o fată ajungea la vârsta de paisprezece ani, vorbea în mod liber de măritiș. Atât de tradițională era această normă, încât nici o fată nu se simțea nefericită, dimpotrivă, orice întârziere o neliniștea. Fetele înțelegeau trebuința căsătoriei, nu se îndrăgosteau nebunește și iubeau numaidecât pe bărbatul ales pe calea rațiunii. Nu sufereau de altfel nici o constrângere și, dacă nu le plăcea un tânăr, îl refuzau fără nici o discuție. Luau însă parte, împreună cu familia, la procesul de alegere, își dădeau părerea, o ascultau pe a altora, așa cum faci când cumperi o stofă scumpă. În acest chip, toate se măritau cu oameni bogați sau în stare să devină, preferând aproape cu strictețe marii industriași, marii restauratori sau hotelieri, magistrații care aveau și moșie, mai rar un ofițer, de la colonel în sus, niciodată un profesor, niciodată un intelectual. Fetele erau umblate prin străinătate, vorbeau câte o limbă străină, știau să se conducă în lume și erau încredințate de valoarea clasei lor, nu citeau însă nimic, nu aveau nici un fel de cunoștințe artistice sau literare. Orice intrare pe domeniul acesta era socotită, în chip tacit, ca o dovadă de prost-gust, de proastă origine, și individul imprudent era privit cu mirare, de la picioare spre cap, spre a i se descoperi semnele mizeriei. De aceea, în numeroasa familie, femeile, de la douăzeci și cinci de ani în sus (căci domnișoare de vârsta aceasta nu puteau exista), erau mai degrabă antipatice, prin suficiență burgheză și totală, impertinentă mirare în fața cui depășea mijloacele intelectuale sau era sub mijloacele lor materiale. Stănică însuși nu le cam înghițea, fiindcă, deși el nu avea prea mari înclinații intelectuale, afecta totuși a fi „boem”, om ratat „de prea multă simțire și dor de ce e frumos în vată”. Fetele, de la paisprezece la nouăsprezece ani, însă, erau toate drăguțe și simpatice, fiindcă, pe de o parte, prin educație, depășeau nivelul fetelor obișnuite, iar pe de alta, nefiind intelectuale prin

tradiție, erau modeste. Lili, de pildă, cu părul ei căzut în cascade pe umeri, cu pălăria de paie largă, cu ochii ei negri, uniți prin îmbinătura sprâncenelor, prin tenul măsliniu, grecesc, era cu adevărat grațioasă. Era un fel de Otilie oacheșă, care însă prevestea că avea să evolueze spre burghezie.

Stănică mai pipăi puțin pe Lili, lăsând tamburinarea dinspre coapsă înspre genunchi.

„Hm, comentă el mental, ce nepoată plinuță am! Ferice de ticălosul care-o s-o ia. Știu că am rude frumoase! Cu așa familie, mă pot mândri!”

— Ei, continuă iarăși tare, ai pus cumva ochii pe cineva, jucăm la nuntă?

Lili ascultă aceste vorbe liniștită, cu naturalețe, doar cu o notă de mulțumire. Toader explică:

— N-am găsit până acum, dar o să găsim. Mi-au dat a înțelege c-ar lua-o vreo doi oameni cu stare, de treabă, dar sunt cam în vârstă. Mă gândesc și la asta. O fată de șaisprezece ani nu stă bine lângă un om de patruzeci și cinci. S-a cam dus obiceiul ăsta. Mi-a spus doctorul de casă că n-ar cam fi potrivit, știi, pentru progenitură. Înțeleg ca fata să facă copii.

— Ai perfectă dreptate, aprobă Stănică, strângând iar mâna, nu e bine bătrân, dar nici tânăr de tot. Așa în floarea vârstei, când e omul cu entuziasm și cu experiență, așa ca mine, Toader.

Stănică nu gândise nimic extraordinar spunând aceste vorbe, dar apoi fu străbătut de o idee insidioasă. „Ce mai nevastă, își zise, ar fi „o fată ca asta„ (evită înadins, din scrupul, preciziunea), grecoaică de-a noastră, sănătoasă, fără maimuțăreli. Și ce mai avere are fata asta! Ah, Doamne, de ce m-ai făcut unchi?!”

— Nici nu ne gândim, urmă Toader, numaidecât la un om cu avere. Îi dau zestre destulă. Mai bine un tânăr sărac, dar care să vrea să muncească, să-l țin eu din scurt, să-l introduc în morărit. Face el avere.

Precum se vede, Toader admitea „le jeune homme pauvre”[9], numai în branșa morăritului și industriilor agricole.

O idee fulgeră scurt prin creierul lui Stănică, pe care însă n-o exprimă: „Oare mitropolitul-primat nu poate să dea dezlegarea de căsătorie între o nepoată și un unchi, vorba vine unchi, când sunt în joc interese mari, păstrarea forței unei familii, consolidarea sângelui? În definitiv, ce dacă e fata copilului surorii mamei? Ei și? Dar sângele ei nu s-a înstrăinat prin alianța părinților? În familiile domnitoare asta e ceva curent. Dă-le dracului

de prejudecăți, de-aia scade natalitatea. Cu asta și cu paralele ei eu aș popula patria, aș face România Mare.”

Stănică strânse peste brațe sânul fetei și-i zise cu aer părintesc:

— Vezi, Lili, cum ești? Ai ajuns fată de măritat, și pe la unchiul tău nu treci să-l rogi să se intereseze de viitorul tău. Am și eu relațiile mele, experiența mea.

Ideea de a pune la cale viitorul fetei înduioșă atât de brusc pe Stănică, încât îl făcu să deteste numaidecât gândul nemărturisit dinainte. „Sunt un păcătos, își zise, auzi la ce mă gândesc! N-am decât o scuză, că n-am avut parte de ceea ce meritam.”

Stănică lăsă mâna jos, cast, și zise cu taină lui Toader:

— Mă Toderiță, ce nu mai aruncați și voi rugina? Tot moară, tot moșie, tot fabrică de zahăr. Numai avere și avere. Mai sunt pe lume și alte bunuri, morale, mă-nțelegi. Lumea evoluează, se subțiază. Să dai tu perlă de fată pe mâna unuia care stă în tărâțe! Mă, am un băiat unic, un giuvaer, rușinos ca o fată mare, deștept, de viitor, băiat de familie bună, băiatul, mă rog ție, al doctorului Sima. Cine n-a auzit de doctorul Sima? Face și el medecina, și e în anul al treilea (Stănică minți intenționat). Are și avere bunicică. Mă, s-au speriat profesorii de el, scrie cărți, are să fie cel mai mare doctor. Ăla ajunge sigur la Universitate și la Academie. Mă, și e frumos, de pică. Să am fete, i-aș da două deodată. Tu știi cât câștigă un doctor mare? Colosal! Și ce face? Te-ascultă nițel ici, nițel colo, și-ți ia banii. Pe urmă, cinstea. Madam doctor Sima, profesor doctor Sima. Înalți nivelul familiei, că m-am plictisit tot de moșieri și de directori de fabrici. Să dăm, ceara mă-si, un Eminescu. E tocmai ce-ți trebuie ție, un doctor.

— Pe nevăzute nu pot să mă pronunț! Zise cu comică gravitate Lili.

— Știi că-mi placi! Păi când l-oi vedea, pici jos. Ăla sucește mintea fetelor într-un minut (Stănică simți că se contrazice și atenuă), vreau să zic sucește fără să facă nimic, că e băiat serios. Primejdia e să nu vrea el, dar am încredere în gustul lui fin. Când te-o vedea, nu se poate să nu-i placi. Știi, băiatul ăsta e puțin sub conducerea mea morală, eu îi dau directive în viață, așa că m-ascultă, se lasă sugestionat. Hai să provocăm o întâlnire…

— N-ai decât, zise Toader, n-are ce strica.

Stănică încruntă sprâncenele în chip de adâncă meditație, apoi zise hotărât:

— S-a făcut. În curând aveți știri de la mine. Oprește, mă, că mă dau jos.

Trăsura trasă de cei doi cai lucioși ajunsese în dreptul bisericii Sfântul Gheorghe. Stănică întinse mâna spre tovarășul de călătorie și zise grăbit, fără timiditate:

— Mă Toderiță, dă-mi repede ceva parale, că nu prea am procese. Să beau și eu din diurna unui senator.

Toader scoase repede o hârtie mototolită pe care o ținuse pregătită și i-o dădu zâmbind, fără strâmbătură de neplăcere și fără emfază. Stănică o luă, sări jos, făcând cu mâna la cei doi, și se-ndreptă spre Lipscani, fără alte ceremonii. De-abia după o sută de metri de mers, scoase hârtia din buzunar și o privi. Era o bancnotă de o sută de lei. Stănică visase absurditatea de a primi o mie de lei.

— Poftim, zise el cu pofidă, aruncă suta, cum aș arunca eu o băncuță. Bani nemunciți.

Stănică cumpără prăjituri de la o cofetărie și porni spre casă. Învârtindu-se cu mintea tot în jurul ideii de căsătorie, se înflăcăra de Olimpia. Mâna pe care o retrăsese cu sentimentul vinovăției de pe Lili voia s-o întindă legal spre nevastă-sa. Credea că o înțelege. În sărăcie, marile sentimente nu se pot dezvolta. Olimpia era și ea femeie, avea nevoie de lux, de rochii, de blănuri. E adevărat că nu era vina lui și că o femeie trebuie să aibă zestre, însă nici vina ei nu era vina că avea părinți denaturați. Câtă deosibire între fetele din familia lui și cele din familia Tulea! Sărăcia te face posac, acru. Biata Olimpia! O trăsură să fi avut și făcea din ea regină. Cu aceste sentimente generoase, Stănică intră pe poarta „proprietății” lui, înlăturând, pe cât cu putință, privirile de pe fațada strâmbă, culcată pe-o rână, a casei. Voi să intre în marchiza de lemn, aplicată ca o gheretă peste ușa principală, dar se răzgândi și merse spre fund, unde era bucătăria. Îi era foame și voia să știe ce se gătește. Bucătăria era închisă, goală. Pe fereastră văzu mașina de gătit, fără foc. Simți o primă nemulțumire. Intră pe dindos în sufragerie, unde constată că masa era nepusă. Pe Olimpia o găsi în dormitor, îmbrăcată ca de oraș, uitându-se în oglindă.

— Bau! Făcu Stănică, cu voință optimist.

Olimpia îl privi liniștită, aproape senină. Stănică îi întinse pachetul de prăjituri:

— Uite, iubito, mi-am permis o mică atenție. Nu te uită Stănică.

— Ce-ai adus acolo? Întrebă Olimpia.

— Ce-ți place ție, prăjituri cu cremă.

— Bine-ai făcut! Aprobă Olimpia fără exagerare. Cuprins de un val de sentimentalitate, Stănică se așeză în spatele ei, cu fața spre oglindă, scoase capul mustăcios de după coafura ei și o strânse de mijloc.

— Olimpia mea scumpă, tot ce văd mă întărește și mai mult în convingerea că nimic nu e mai înalt ca misterul căsătoriei. Iubirea eternă, pentru care părăsești familie, bogății, onoruri.

— Mă strângi prea tare, reproșă moale Olimpia.

— Te strâng ca să simți că ai îndărătul tău un apărător dezinteresat, devotat, pe soțul tău, pe tatăl fiului tău. Pe cine altcineva poți conta? Iubita ta mamă, și soacră mie, vinde tot ce are în casă, vrea să petreacă și să nu mai rămână și altuia un capăt de ață. Socru-meu abia ți-a dat baraca asta, ca să ne asigurăm un adăpost, sub demnitatea ta. Dar n-avea grijă, nu cer decât un pic de iubire, și las' că-ți realizez eu toate dorințele tale. Rudele? Îți dau voie să le disprețuiești, să rupi definitiv cu ele. Ce-ai avut și ce-ai pierdut? Amândoi, prin iubire, facem un bloc.

Stănică strânse încă de un grad cercul brațelor și sărută pe Olimpia pe lobul unei urechi.

— Și, barem sunt proaspete prăjiturile? Că de obicei le iei stătute! Observă ea, fără schimbarea glasului.

— Îmi pare rău. Le-am comandat special pentru tine. Numai pentru tine, comoară scumpă. Uite, ți-am cumpărat de la anticar patru cești de cafea antice, notează bine, de-ale strămoșilor, pe care am pus de mult ochii. Vreau să strângem de pe acum lucruri de preț pentru căminul nostru cel nou.

Când Stănică vru să sărute pe Olimpia și pe obraz, aceasta arătă puțină plictiseală:

— Dragă, mă-nțepi cu mustățile. Lasă-mă puțin, că sunt supărată!

— Dar ce ai? Se alarmă Stănică, așa faci tu totdeauna, la bucuriile și durerile tale eu nu particip niciodată.

Olimpia desfăcu pachetul de prăjituri, luă o bucată și începu s-o mănânce încet.

Ce faci, scumpo, îți strici apetitul. Nu mergem la masă?

— N-am gătit nimic, servitoarea e dusă la mama. Mănâncă și tu prăjituri.

— Dar ce s-a întâmplat, dragă? Observă Stănică, în sfârșit, cam iritat, dând drumul Olimpiei.

— S-a întâmplat că Titi iar a fugit de acasă. Unde, și cu cine, știe Dumnezeu!

— Nu mă-nnebuni! Exclamă Stănică, lăsându-se pe pat, plin de toate voluptățile senzaționalului.

Și luând și el o prăjitură, începu s-o mănânce, clătinând mereu din cap.

XVII

Felix visă înspre ziuă diguri lungi, pe care se spărgeau mari valuri, debutând cu urlete și scurgându-se sfărâmat cu zornăitul unei grindini de sticlă. Apoi apele se retraseră cu totul, târâtoare ca fumul, și lăsară descoperit fundul mării, care se vedea plin de creste inegale. Coborându-se din zbor asupra lor, Felix văzu că vârfurile de stâncă erau de fapt turle de biserici în care se clătinau clopote de toate mărimile, scoțând valuri de sunete, mai apropiate sau mai îndepărtate. Clopotnițele se prefăcură în dansatori, acoperiți din cap până în picioare de zurgălăi, în fața cărora Otilia se învârtea cu niște castaniete în mână. Felix știa că doarme și visează, și se silea să oprească mai mult fiece metamorfoză. Deodată, însă, ochii îi fură loviți de suliți de lumini, și se recunoscu în patul lui, deși nu rupsese toate legăturile cu visul. Curios, valurile de sunete răsunau mai departe, alcătuind frazele din Folies d'Espagne de Corelli. Felix își strânse și mai tare ochii ca să se bucure de vis, însă simți în picior răceala tăbliei patului. Printre genele obosite de atâta strângere silnică, se zăreau contururile camerei decolorate de prea multă lumină. Simți că era treaz și valul de sunete e o realitate. Sări din pat. O mână ușoară, furtunoasă execută partea allegro moderato, scoțând picurături vitroase. Inima lui Felix bătu să se smulgă din loc. Mâna aceasta obișnuită cu fraza clasică, exercitată la muzică înaltă, pasionată în geometrie, era numai a Otiliei. Își apucă lucrurile să se îmbrace, și de nervozitate și le puse pe dos, întârziind operația. În cele din urmă, de bine, de rău, fu îmbrăcat. Fără să se mai spele, cu părul vâlvoi, alergă jos pe scări, apropiindu-se de sursa din ce în ce mai sonoră de armonie. Ușa odăii cu pianul era dată de perete. Înăuntru, ghemuită pe taburet, îmbrăcată însă ca de oraș și cu pălăria pe cap, Otilia în persoană își legăna moale mâinile pe deasupra claviaturii, îmbătată de sunete, subliniind câte o măsură cu pan, pan, pan.

— Otilia! Strigă aproape fără voie Felix.

Sunetele muriră deodată, și taburetul, printr-o mișcare bruscă, se suci pe axă înfățișând-o pe Otilia stând turcește.

— Felix! Răspunse fata și sări în picioare.

Tânărul se apropie exaltat de ea, și Otilia întinse brațele spre el. Când mâinile îi atinseră umerii, fata se opri puțin intimidată de timiditatea lui Felix. Apoi îl sărută ușor pe un obraz, ușor pe un altul și, în cele din urmă,

pe gură. Moș Costache scoase o clipă capul pe ușă și fugi. Otilia îl ținea strâns pe Felix la oarecare distanță ca să-l poată privi bine:

— Felix, mi-era dor de tine. Ce-ai făcut tu atâta vreme? Otilia merse înspre taburet, reașezându-se pe el și trăgând după sine și pe Felix, care se lăsă jos pe covor, cu capul în poalele ei.

— Felix, uită-te la mine, ce-ai făcut în lipsa mea? Și fata, apucându-l de bărbie, îi ridică în sus capul.

Felix își reînfundă obrazul în poalele ei. Era copleșit de emoție, dar devenit mai matur acum, mai capabil de a-și analiza sentimentele, se sculă și făcu recapitularea liniștit:

— Otilia, ce eram să fac? Te-am așteptat. Eu am crezut că tu mă iubești, am avut încredere în tine, și de aceea când ai plecat pe neașteptate cu… Cu…

— Cu Pascalopol, preciză râzând Otilia.

— Da. Când ai plecat, am fost amărât. Nu te-am uitat niciodată, toate gândurile mele au fost numai pentru tine, însă eram demoralizat. Plecarea ta, trebuie să recunoști, era ciudată, nu mi-ai explicat niciodată nimic. Cu toate că o speranță absurdă îmi spunea altfel, în ultima vreme nu credeam că ai să mai vii.

— Ce prost ești!

— Eu am crezut în tine, am fost devotat cuvântului dat (aici Felix avu un scrupul și se opri puțin). Poate am greșit o clipă, sunt gata să-ți mărturisesc, dar n-a fost nimic serios. O eroare, mai puțin decât atât, o desperare, fiindcă tu nu-mi scriai nimic. Otilia râse.

— Știu eroarea, te iert solemn!

— Ce știi? De unde știi?

— Ei, mi-a spus Stănică! Nu știu cum a aflat că vin, și azi-noapte a fost la gară cu un buchet mare de flori. Bineînțeles, mi-a spus lucruri pentru o săptămână. Mi-a spus și de o aventură a ta cu Georgeta, însă tu știi că eu pot deosebi ce e adevărat de ce e palavră în vorbele lui Stănică. N-am crezut nimic.

— Era totuși adevărat, până la un anume punct.

— Ah, Felix, rămâi mereu un copil! Nu poate fi nimic adevărat din punctul de vedere care ne privește. Ți-am spus că te iubesc, nu sunt dădaca ta.

Otilia îl trase pe Felix de o mână, așa cum ședea cu genunchii pe taburet, îl sărută, apoi cu cealaltă mână zdrăngăni fantezist pe pian, încheind:

— Va să zică, totul e în regulă! După puțină gândire, Otilia zise:

— Apropo, am primit o scrisoare foarte caraghioasă de la tanti Aglae et companie, însă cineva semna în ea: Isus Cristos. Probabil, în bătaie de joc. Cine să fie? Pe Titi nu-l cred în stare de astfel de originalități.

Felix fu de părere că nu putea fi decât Simion, care devenise, întradevăr, Mântuitorul. Otilia se arătă profund impresionată de nenorocirea bătrânului, fricoasă chiar.

— Felix, întrebă ea, e posibil ca cineva să înnebunească așa, dintr-o dată?

Felix asigură că nu, și că Simion era, propriu-zis, bolnav organic. Otilia păru convinsă și adăugă:

— Așa spune și Pascalopol. Tânărul se încruntă:

— Otilia, zise el, eu n-am nimic cu Pascalopol, dimpotrivă, îi sunt chiar îndatorat. E un om așa de simpatic, încât nu mi s-ar părea deloc nepotrivit ca o fată ca tine să-l iubească.

— Aha! Făcu ironic Otilia.

— Însă, recunoaște și tu că totul e ciudat și că cea mai tare credință șovăiește. Te-ai dus la Paris și ai stat atâta vreme cu Pascalopol. În ce calitate? Îl iubești? A crede asta înseamnă să nu mai cred în vorbele tale. În tot cazul, el trebuie să te iubească. Pentru mine, Otilia, ai început să devii o enigmă. Și Pascalopol, și eu suntem îndreptățiți să credem că ne iubești și, totuși, nimeni nu știe sigur. Te rog, Otilia, spune-mi sincer, nu mă face să sufăr! De ce te duci mereu cu Pascalopol, de ce te porți cu el în așa fel încât să-i trezești speranțele?

Otilia se răsucise încet pe taburet și cânta la pian, fără să răspundă.

Felix lăsă capul peste claviatură, cu băgare de seamă, ca să nu rănească degetele încăpățânate ale Otiliei, și îngenunchind lângă ea, îi cuprinse picioarele.

— Otilia, te rog, e adevărat ce spune lumea, că te-ai logodit cu Pascalopol?

Fata se uită blând și lung, cu ochii ei albaștri, în ochii lui Felix, și spuse simplu și liniștit:

— Nu e adevărat, Felix. Acum ești mulțumit?

— Ar trebui să fiu mulțumit, și totuși, este ceva care mă lasă în îndoială. Va să zică, tu ești capabilă să dai unui om ca Pascalopol credința că-l poți iubi, fără să fie adevărat.

— Pascalopol, zise Otilia, puțin cam iritată, nu crede că-l iubesc. El se poartă cu mine așa cum s-a purtat de când eram mică, de cinci ani. Mi s-ar părea curios să fie altfel. Am venit acasă veselă, și mă întristezi din nou.

— Otilia, regretă Felix, iartă-mă, n-am voit să te supăr. Ți-am spus cu sinceritate ce-am gândit în lipsa ta.

— Felix, imploră Otilia, de ce nu vrei tu să fii cuminte? Am atâtea să-ți spun! Haide cu mine sus.

Și fata, apucându-l de mână, ca de obicei, îl trase și începu să alerge cu el pe scări în sus.

În odaia Otiliei, pe pat, erau deschise două geamantane noi. Fata aruncă cu furie toate lucrurile de deasupra, spre a găsi ceva, și în sfârșit scoase un morman de cravate și unul de fotografii. Cravatele le aruncă pe toate în jurul gâtului lui Felix, care însă n-avu vreme să le admire, fiindcă Otilia îi trecea, una câte una, fotografiile, în care erau fixate momentele mai tipice ale petrecerii ei în Franța. Curios, Pascalopol lipsea sistematic din aceste scene, ceea ce se explică, spunea Otilia, prin faptul că fotograful era chiar Pascalopol. Bucuria intimității le fu tulburată de apariția lui Stănică.

— Ei, zise el triumfător lui Felix, nu ți-am spus eu că are să se întâmple ceva extraordinar în curând? He, hei, Stănică e totdeauna bine informat. Știți c-am făcut pe detectivul. L-am găsit pe Titi.

— Unde e?

— E acasă, îl tratează soacră-mea cu zeamă de lămâie. Stănică povesti scurta odisee a lui Titi. Nu fusese decât o banală escapadă. Titi se întâlnise cu Sohațchi, care îl bătuse pe umeri amical și-i făcuse teoria obiectivității. Între ei, zise el, nu putea fi nici un conflict. Ce fusese între Titi și soră-sa, nu-l interesa. Sunt lucruri care se întâmplă des, fără ca prin asta să se rupă legăturile dintre prieteni. Ei, în definitiv, n-aveau decât păreri bune despre el, și chiar Ana, „pe onoarea mea”, a regretat că s-au certat. Cum? Un bărbat cu o femeie, care au trăit împreună o vreme, trebuie să-și scoată ochii? Sohațchi reînvie amintirile de școală, ce plăceau atât de mult lui Titi, îl tratâ cu vin și-l ameți atât de bine, încât îl duse acasă la ei, la fostul lui cămin. Acolo, culmea, dădu ochii chiar cu Ana, care îl primi foarte jovial. Era măritată din nou, dar soțul avea casă în oraș. Acum avea să vină și el aici s-o ia. Titi se sperie, însă toți îl asigurară că nu e nimic, că, dimpotrivă, noul soț zisese: cum se face că nu cunosc eu pe domnul Tulea, fostul tău bărbat? Aș fi onorat, am auzit că e pictor de seamă și băiat de familie bună. Ana merse până acolo încât, în grabă, oferi lui Titi câteva mici atenții de

ordin erotic, de care acesta era atât de lipsit de multă vreme. Veni și soțul, se arătă încântat și generos, comandă de băut, se scandaliză la ideea ca Titi să plece așa de repede și, când după o noapte de băutură, constatară că s-a făcut ora patru dimineața, toți sfătuiră pe Titi să rămână până se face bine ziuă. Soțul dispăru, și Titi avu, pentru două ore, iluzia că este iar căsătorit. Ce urmărea Ana? Stănică pretindea că sunt la mijloc planuri infernale. În fond, se pare că nu era nimic altceva decât o lipsă de ținută morală, de mică burghezie, amestecată și cu speranța ascunsă de a trage un mic folos. După ce se despărțise de Titi, Ana începuse să se slujească de amintirea lui ca de o distincție. Fiindcă auzise vorbindu-se de Otilia, de moș Costache și de ceilalți cu nuanță de respect burghez, se simți datoare să explice lumii că-i cunoaște, doar a fost căsătorită cu domnul Tulea, dar a fost nevoită să se despartă prin bună înțelegere, fiind interese mari de moștenire, care nu se pot spune. Ana inventă fel de fel de absurdități în privința asta. Noul soț, care era un om de aceeași mentalitate, îi bătea în strună. Erau toți oameni pentru care orice cunoștință era prețioasă, fiindcă poți să te lauzi c-o ai, și a căror unică petrecere în viață era de a vizita azi pe unul, mâine pe altul. Sohațchi ar fi socotit cunoștință și pe acela cu care s-ar fi bătut, după terminarea conflictului, atâta sociabilitate era în el. Odată, călcat pe picior, înjurase pe drum pe un individ, care răspunsese și el cu multă culoare argotică. Sohațchi uită incidentul, dar ținu minte figura, și într-o zi apucă pe individ de braț, vorbi cu el, îl invită într-o bodegă mirându-se mereu de unde-l cunoaște. Chestiunea se lămuri, dar rivalii efemeri rămaseră prieteni. Familia Sohațchi era, cu toate ridicările prin profesii, încă de structură mahalagească, recalcitrantă la răceala protocolară, încât e foarte cu putință ca numai acesta să fi fost tot misterul reținerii lui Titi. Însă Aglae, puțin complicată sufletește, dar cu purtări de familie veche, fu implacabilă. Pe Titi nu-l învinovăți deloc că acceptase invitația, ci blestemă pe Ana și toată stirpea ei c-au îndrăznit să amețească un băiat slab, scăpat de sub ochii „mamei lui”. Îl sui pe Titi care, în fond, satisfăcut fiziologicește, se simțea bine, în pat, îi puse în jurul capului felii de cartof, îi dădu tisane și-i recomandă ca, altă dată, să fie mai prudent. Aglae luase în stăpânire desăvârșită pe Titi, având aerul de a spune că, fără ea, Titi e un nefericit.

Otilia râse și întrebă ce fac ceilalți. Stănică îi comunică cum că toți o iubesc superlativ și regretă c-au jignit-o, și mai ales îi transmise dorința Aurichii de a o vedea. Otilia n-avea nici un fel de fiere și uita repede răutățile altora. Consultă din ochi pe Felix și zise că niciodată n-a fost

supărată, ceea ce determină pe preagrăbitul Stănică să dispară numaidecât și s-o aducă pe Aurica. Toată extraordinara revoluție sufletească a lui Felix, la apariția ca din vis a Otiliei, începu să fie amărâtă de aceste întrevederi, care îi răpeau ceva din drepturile lui. Otilia intui nemulțumirea lui Felix și-l mângâie repede și pe furiș pe o mână, în sensul că de el va avea ea grijă mai târziu. Aurica intră în odaie aproape umilită, sărută pe Otilia pe amândoi obrajii și păru să nu mai aibă nimic din răutatea ei. Slăbise și mai tare, gropi mari, vinete îi înconjurau ochii, și era o mizerie s-o vezi vopsită violent pe față, ca să pară tânără. Otilia fu pe loc înduioșată și, fiindcă simțea lipsa până și a răului dacă se obișnuise cu el, revederea verișoarei o bucură. Îi mulțumi de cartea poștală și de scrisoare, făcând-o să-și lase capul în jos, și atunci Stănică și Felix își dădură seama că Aurica scrisese pe furiș o scrisoare Otiliei. Scoase din geamantan niște nimicuri, o sticluță de parfum, un guler scrobit de broderie (se purta atunci) și le dădu generos Aurichii, deși nu avusese intenția aceasta, și lucrurile le cumpărase pentru ea. Aurica începu să plângă, urâțindu-și toată fața. Nu plângea de căință, ci din nervozitate. Dacă s-ar fi analizat, ar fi descoperit că invidia pe Otilia ca întotdeauna, însă acum invidia se prefăcuse în sentiment de înfrângere, în casa ei. Apăsând, fără tact, pe partea cea mai dureroasă a sufletului ei, Stănică îi declamă aceste inepții:

— Aurico! Nu mai plânge, că Stănică veghează. Viitorul tău abia acum începe. Am pentru tine niște partide strălucite.

Aurica, însă, încetase numaidecât să plângă și examina cu lacomă curiozitate obiectele Otiliei. Acum fu ea aceea care aruncă o vorbă neplăcută:

— Și când sunteți deciși să faceți nunta? Întrebă în mijlocul unui oftat cu tril, ca după plâns.

— Nuntă? Cu cine? Întrebă mirată Otilia, observând paloarea subită a lui Felix.

— Cu… Pascalopol! Zise, cu o reală nevinovăție, Aurica.

— Ah, se supără Otilia, m-ați înnebunit cu Pascalopol ăsta! Am început să-l urăsc, săracul! Cine v-a spus că mă mărit cu Pascalopol? E o vorbă fără sens. Înainte nu vă mirați deloc când Pascalopol mă ținea pe genunchi, și acum, că sunt nubilă, trebuie neapărat să vedeți lucruri suspecte. S-a obișnuit cu mine și cu noi toți, cum ne-am obișnuit și noi cu el. Asta e tot. Nu mă pot lipsi de el, cum nu mă pot lipsi de papa. Dacă asta trebuie neapărat să ducă la nuntă, atunci nu mai știu ce e prietenia și mai ales

respectul. Aș vrea să descopăr că mama îl înșela pe tata, că Pascalopol e tatăl meu adevărat. Atunci aș fi, în sfârșit, eliberată. Aș putea să-l iubesc în tihnă pe bietul meu Pascalopol, fără insinuații.

— Să fac eu cercetări! Se oferi Stănică.

Otilia strigă lui Felix:

— Dragă, dă-i o cravată, din partea mea, ca să nu mă mai persecute.

— Cum! Sări Stănică. Ai cravate?

Și smulse tot mormanul de pe umărul lui Felix:

— Faine! Minunate! Adevărat pariziene. Otilia fu sărutată, cu un țoc sonor, pe frunte.

Stănică dădu să fugă pe ușă cu cravatele, dar Otilia îi smulse câteva din ele:

— Nu toate, Stănică, ce faci? Mai sunt și alții.

— Care alții, se rățoi Stănică, care alții? Eu pentru tine mi-am pus liniștea sufletească în joc, am făcut aici fapte mari, cu modestie, în tăcere. Vei vedea tu ce merit de la tine! Am să-ți spun o chestie teribilă, dar nu acum. Lasă, că Felix se duce el singur la Paris, vă duceți amândoi, nu mai faceți pe misterioșii. Am știri pozitive. Chestia e studiată, hotărâtă.

Abia seara târziu, Otilia scăpă de toți și, așezată după modelul ei pe sofa, în fața lui Felix, pe care-l chemase, îi povesti toate măruntele bucurii ale plimbării, mestecând, din când în când, câte o bomboană și dând și lui Felix. Acesta asculta și contempla. Otilia se rotunjise puțin la față, așa încât forma osoasă a capului ieșea și mai bine în evidență, devenise mai lucioasă, mai feminină, fără să-și piardă aerul copilăresc. Ochii îi erau mai ardenți și, în genere, ținuta ei era mai sigură. În vorba și gesticulația ei se citeau o stăpânire deplină, o maturitate enigmatică. Cu toată exuberanța fetei, Felix se simțea inferior. În ochii Otiliei mocneau judecăți despre viață și despre el, hotărâri îndelung meditate, ironii. Asupra unei astfel de fete, nu putea avea nici un fel de autoritate, seriozitatea ei îl paraliza. Oricât compararea i se părea jignitoare, se gândea la Georgeta. Aceea părea și ea emancipată, liberă în mișcări, protectoare și avea și ea detestabilul tic de a-l apuca de bărbie ca pe un copil. Și, cu toate acestea, în ochii ei se citeau o totală neîncredere în puterile ei feminine și un respect nesfârșit pentru bărbat. Nimic în purtarea Otiliei nu era agresiv sau arogant, gesturile și cuvintele ei erau pline de grație, însă totul respira prea multă inteligență. Otilia trăia cum cânta la pian, zguduitor și delicat, într-un tumult de pasiuni, notate precis pe hârtie, stăpânite și justificate. Otilia părea că „știe multe” și

intimida pe bărbat, iritând pe femei, care în genere dușmănesc pe orice femeie independentă față de bărbat. Moș Costache, Pascalopol, Stănică, Felix însuși n-ar fi îndrăznit să contrarieze pe Otilia. O scurtă oboseală a ochilor, o ducere a mâinilor la tâmple, ca un reproș, împietrea pe cauzatorul presupus al supărării și-i dădea sentimentul catastrofei. Când Otilia înconjura cu lațul delicat al mâinilor ei subțiri gâtul lui moș Costache, bătrânul râdea cu toate liniile feței, dar dacă Otilia dezaproba, oricât de blând, ceva, mergea în vârful picioarelor, ca în odaia unui bolnav. Această siguranță izbise, din prima clipă, când intrase în casa lui Giurgiuveanu, pe Felix, și o acceptase ca pe ceva ce-i lipsea, ghicind în ea unul din atributele maternității. Felix așteptase de atâta vreme pe Otilia, și acum, când o avea înainte, mai frumoasă și mai binevoitoare pentru el ca oricând, era nemulțumit. Otilia din așteptările lui se supunea închipuirilor, se mișca după dorințele lui, aceasta era independentă. Când Otilia din vis deschidea gura să spună lui Felix că nu-l iubește, Felix amâna sentința și o contesta, acum Otilia vorbea tare, spunea propoziții satisfăcătoare, însă nu așa netezi, cum le-ar fi dorit el.

— De ce mă privești așa fix? Întrebă Otilia.

— Nu, nimic! Protestă Felix, deși o serie întreagă de nedumeriri îi muncea creierul. Otilia nu spunea lui Felix că nu-l iubește, ci numai se apăra de învinuirea că nu-l iubește. Nu da nici un curs sentimentului, nu în forma brutală pe care, de mult, Felix o gonise din mintea lui, ca absolut incompatibilă cu dragostea adâncă, dar sub chipul proiectelor, al visării împreună. Felix ar fi voit ca Otilia să spună: „Mai târziu, când vom fi împreună”, însă ea nu făcea nici un proiect de viitor. Odată, ea dăduse a înțelege că Felix are, mai întâi de toate, de îndeplinit o misiune în viață, să-și promoveze cariera, însă nu era acesta un motiv de a goni pana și visurile. Evident, sufletul Otiliei era impenetrabil, și, dacă ea juca conștient o comedie, o juca cu multă finețe și grație. Cu cât Otilia săruta mai des pe Felix, pe frunte, pe obraz, sau ușor, ca pe un copil, pe gură, cu cât îl asigura că „tu trebuie să faci cum îți zic eu, am eu vederile mele”, sau îi reproșa „așa mă iubești tu pe mine?”, cu stilul unei infirmiere frumoase care face ochi dulci unui rănit mustăcios pe masa de operație, cu atât demoralizarea se întindea pe sufletul lui Felix. Otilia nu-l iubea, Otilia se dezvăluia ca definiția surorii, tocmai acum când se deșteptase în el dragostea. Suflet limpede, incapabil de disimulație, profund în sentimente, Felix, după oarecare codire, mărturisi Otiliei starea lui de spirit:

— Mă întrebi de ce te privesc! Sunt cuprins de un sentiment ciudat. Prezența ta aici mă face fericit, te-am așteptat cu încredere, te-am visat, dar sunt chinuit de întrebări. Dacă mi-ai spune neted că nu mă iubești, aș fi amărât cum nu poți să-ți închipui, totuși m-aș resemna, fiindcă aș socoti că te tiranizez, făcând prea mare paradă de tristețe. Nu știu bine ce hotărâre aș lua, dar ți-aș păstra totdeauna devotamentul meu. Tu spui însă că mă iubești! Dar de ce nu spui asta ca mine, de ce sufletul tău nu e așa de neted ca al meu? Nu pot să-mi închipui dragostea, decât sfârșind cu căsătoria. Sunt de acord că trebuie să aștept, dar de ce nu-mi vorbești de viitor, de ce nu mă faci părtaș la proiectele tale? De ce taci, pentru Dumnezeu, de ce nu-mi spui limpede cum vezi lucrurile, de ce nu spui nimănui nimic? Nu-mi trebuie de la tine decât un cuvânt, și aștept oricât, și mă port oricum vrei tu.

— Și ce cuvânt e acela?

— Un cuvânt limpede, care să-mi dea certitudinea că mă iubești sau nu.

— Dar, Felix, pentru numele lui Dumnezeu, te iubesc, de câte ori ți-am spus?

— Nu știu, nu m-am exprimat bine, văd că nu-mi ajunge! Te vei căsători vreodată cu mine?

— Felix, nu complica lucrurile! De ce, dacă tu singur recunoști că nu e acum momentul pentru asta, să vorbim de viitor? Esențial pentru tine este că te iubesc. Sunt sigură că te voi iubi și mâine, dacă vei fi cuminte, bineînțeles, nu pot să vorbesc însă de pe acum de ceea ce se va întâmpla mâine. Poate că mâine, când tu sfârșești studiile, nu mă mai iubești.

— Niciodată!

— Vom vedea. Dacă mă vei iubi, se va întâmpla ceea ce dorești.

— Deci, îmi făgăduiești?

— Oh, ești ineducabil. Este cum ți-aș spune: îți promit să nu mor mâine. Și tu, Felix, vrei să te faci doctor, om tare! Am avut totdeauna frică să hotărăsc lucrurile dinainte, lucrurile care nu sunt încă în puterea mea. N-am zis niciodată: mâine voi cânta la pian, dar, în fața pianului, am cântat. Niciodată nu m-ai auzit spunând: am să merg la Paris, și am mers îndată ce mi s-a propus. Nu înțelegi ce vreau să-ți spun? Eu stau de vorbă cu tine, cel de acum, și ție îți spun: „te iubesc”, cu tine m-aș căsători, dar acum nu pot. Nu promit nimic, privesc viața care se desfășoară, de tine depinde totul.

Teoreticește, Felix înțelegea prea bine, dar, pentru o fată, explicația părea cam subtilă. Tot sufletul lui, voluntar și idealist, trăia în temeiul unui

program, niciodată mulțumit cu prezentul. Putea să fie adevărat ceea ce spunea Otilia, dar putea fi și o tactică de fată șireată de a ocoli preciziunile.

— Ascultă, Otilia, să zicem că mâine, când căsătoria noastră ar fi posibilă, eu te-aș iubi la fel și tu la fel, atunci ai primi să fii soția mea?

Otilia râse, strânse pe Felix în brațe, ca pe moș Costache, cu sensul: „nu-ți vine mintea la cap deloc” și zise:

— Felix, du-te și te culcă. Mi-e somn. Mâine povestim fiecare ce-am visat.

În ziua următoare, Pascalopol făcu o vizită quasioficială. Strânse viguros mâinile lui moș Costache, îi dădu un portțigaret dintr-un lemn parfumat, se interesă de sănătatea lui. Aceleași bune atențiuni le avu și față de Felix, a cărui mină o lăudă. Scoase din buzunar un portefeuille mic, de marochin roșu, și i-l dădu.

Apoi, Pascalopol făcu față de câteșitrei un raport amănunțit asupra petrecerii în Franța, destăinuind itinerariul, îngrijirile date Otiliei, micile incidente. Ai fi zis un unchi care comunică celorlalți membri ai familiei cum s-a achitat de însărcinarea de a plimba o nepoată. Pascalopol se miră că anume scrisori nu fusese primite de moș Costache. Deoarece spusese acolo lucruri pe care aci în București le știuse totuși Stănică, Felix bănui pe dată pricina. Tăcu însă din gură, fiindu-i silă de orice delațiune. Pentru că afară era cald și adia un vânt dulce, cu miros de salcâm, Pascalopol avu dorința de a sta în chioșcul din grădină și de a juca o partidă de cărți. El găsi că e păcat ca rudele să se certe între ele, fiindcă acum ar fi avut-o și pe Aglae printre ei. Otilia se oferi numaidecât s-o cheme, însă moș Costache fu neînduplecat. Spuse, foarte răgușit, punctul lui de vedere:

— Cine nu se poa-poartă bine cu fe-fetița mea n-are ce căuta aici.

Și râse mulțumit, până la măselele din fund, către Otilia, care sări pe genunchii lui și-l încoronă cu brațele.

— Papa! Zise ea, îndreptându-i unicul fir de păr, pe care acuitatea ochilor ei îl zărea în vârful țestei bătrânului.

Moș Costache fu așa de mulțumit, încât primi să joace cărți, mizând cinstit, pe față, și continuă jocul și după ce pierdu. Satisfacția lui învăluia și pe Felix, căruia îi întinse, dintr-o dată, un fișic cu bani.

— A-am uitat să ți-i dau, explică el, e dreptul dumitale.

— Ei, Costache, nu e așa că domnul Felix e un băiat bun, cum ți-am prevestit eu?

— Buun! Aprobă bătrânul. El și cu Otilia sunt copiii mei.

— Tu, Costache, ai părțile tale bune și părțile tale rele, zise Pascalopol. Doar te cunosc de atâta vreme. Cine nu te-ar ști, cum te știu eu, ar zise că ești indiferent față de copii, și tu, dimpotrivă, îi iubești. Însă, vezi tu, Costache, n-ajunge să iubești un copil, trebuie să-i faci viața mai frumoasă, să-i dai toate bucuriile, dacă poţi să i le dai. Asta e vârsta lor cea mai încărcată de dorinți, și ce-ți lipsește acuma nu mai capeți niciodată. Eu mi-aduc aminte, Costache, că, fiind copil, am vrut să mă duc la circ, odată când se reprezenta nu știu ce număr. Nu m-au lăsat, nu-mi amintesc din ce pricină. Viața pentru mine n-a avut în ziua aceea nici un înțeles. Apoi am fost la circ, chiar la același circ, ceva mai târziu, și am văzut programul, dar nu mi-a trecut insatisfacțiunea. Prietenii mei care fuseseră îmi povestiră, spre ciuda mea, cu atâta culoare reprezentația la care nu asistasem, încât regretul de a nu fi văzut-o pe aceea a rămas nevindecat. Este, Costache, ca și când fata pe care am dorit-o la douăzeci de ani mi-ar fi dată, ca prin minune, acuma. E prea târziu. Mai plăcut e să-ți aduci aminte fericiri trecute, decât ca după o tinerețe uscată să ai târziu ceea ce n-ai avut la vreme. Tu iubești pe Otilia, fără îndoială, și ea te iubește pe tine. Îți jur aici, față de ea, că niciodată nu s-a plâns. Deocamdată, nici n-ar avea de ce. Dar, Costache, gândește-te la ce ți-am spus eu odată, de nu, îți fur pe Otilia. Îmi trebuie și mie.

Felix se încruntă deodată, însă Pascalopol îl văzuse și-l bătu cu palma peste mână, întinzându-se puțin peste masă.

— Nu te speria, am respectat întotdeauna drepturile tinereții. Și dumneata îmi ești simpatic, ca și Otilia.

Moș Costache, fără să se supere de blânda morală a lui Pascalopol, aproba mereu cu capul și, în cele din urmă, făcu cu ochiul, misterios:

— Am eu planurile mele, cu Otilia mea!

Otilia rugă atât pe moș Costache cât și pe Pascalopol să nu-și mai facă planuri în privința ei, pentru că ea, zicea, nu dorește nimic altceva decât să știe pe „papa” sănătos, și fiindcă era „decisă” să moară tânără, înainte de a se ivi dezamăgirile în viață. Ea era, dimpotrivă, de părere ca „papa” să fie mai îngăduitor față de Aglae, căci îi era, în definitiv, soră. Veni vorba despre Simion, și moș Costache deveni, amintindu-și chestiunea, așa de indignat, încât nu fu capabil să exprime nici o idee. Pascalopol dezvoltă această teorie:

— Persecutarea bărbatului de către femeie, în căsnicii cu copii mulți, e un fenomen foarte frecvent. Am cunoscut multe cazuri, însă unul, mai cu

seamă, îmi este încă proaspăt în minte. Când eram licean ședeam în gazdă pe strada Știrbey-vodă, la un tâmplar, numit Scarlat. Strada asta, care acum e o stradă de lux, a fost, nu mult înainte, teritoriu cu vii. Tăierea bulevardului Elisabeta a atras după sine deschiderea unui cartier nou, prefăcând în orășeni pe niște simpli țărani. Picat de la țară de pe undeva, Scarlat a găsit aci pe ultimul vlăstar feminin al unei familii de acestea simple, care deținea o curte mare de tot. Scarlat, fiind tâmplar, și-a făcut spre stradă niște case pasabile, care se văd și acum, și le-a închiriat. Terenul l-a tăiat în două prin altă casă cu prispă, pe care la fel o închiria mai ieftin, cu odaia, la studenți. Coridorul acestei case cu pălimar răspundea în fund unde, în plin centru al orașului, dădeai de o priveliște cu desăvârșire țărănească. Acolo, Scarlat avea o casă, ca pe la munte în Muntenia, cu pridvor lat și cu boltă, livadă mare, nebănuită, de pomi, și în fund, în fund de tot, pierdută printre pomi, o maghernița, servind de atelier. Acolo lucra el uși, cercevele, lucruri de astea mai mult de dulgherie. Eu cred că nu există casă, în tot cartierul Matache Măcelaru, în care lemnăria să nu fie lucrată de Scarlat. Era un om simpatic afară din cale, martir al unei soacre greoaie, al nevestei și al copiilor. Semăna puțin cu Creangă, fiind mai slab, avea un râs sănătos, contagios și câteva expresii filosofice, printre care cea mai tipică era: „bun de tot!” Erau așa de țărani, încât mâncau pe o măsuță joasă, stând turcește în pat. Scarlat era un martir oficial al familiei. Când îi spuneai ceva care confirma această tragedie, clipea mărunt, striga „bun de tot” și te bătea ușor pe pântece, râzând cu sughițuri, cu un timbru de o nevinovăție înduioșătoare, care îmi răsună încă în urechi. Dacă aș avea o placă de fonograf cu „bun de tot” al lui Scarlat, ați pricepe ce fel de om era. Scarlat n-avea nici un mijloc de apărare, afară de râsul lui și de „bun de tot”. Era tot ce făcea în momentele lui cele mai critice. Intram adesea în atelierul lui, unde îmi dădea bucăți de lemn și rândelele complicate să mă joc, și-mi spunea cu glas comic lucruri de astea: „Bun de tot!” „Cea bătrână (soacră-sa) nu vrea să-mi dea de mâncare! Hi, hi, hi! Bun de tot!”

— Nu-i dădea chiar de mâncare? Întrebă Otilia.

— Nu, oricât v-ați mira. Scarlat muncea ca un câine, se îmbăta câteodată la desperare, și depunea tot câștigul în mâinile nevestei, despre care mi-aduc doar atâta aminte că avea fața prea rumenă și plină de vinișoare, și ochii aprinși de conjunctivită granuloasă. Avusese copii mulți, pe care însă nu-i vedeam, fiind risipiți, și la care ținea cu fanatism madam, să-i zicem, Scarlat. Bietul tâmplar era persecutat în chipul cel mai groaznic. Mânca

numai urzici, timp de o săptămână, în fața odioasei soacre („cea bătrână”), care mușca lacom dintr-un cârnat cu usturoi. Uneori, seara nu i se dădea de mâncare. Mi s-a spus chiar că a murit din cauza asta. A plecat dimineața la lucru și a picat jos, mort, după ce ceruse în zadar nevestei să-i dea o bucată de pâine cu ceva. Scarlat ar fi cerut, însă era mândru, fiind proprietar. Să-și oprească din câștig, nu putea iarăși. Nevasta se ducea singură să încaseze banii, sub cuvânt că bărbatu-său e bețiv. Scarlat privea cum i se iau banii și nu putea spune decât „Bun de tot!” Era de o onestitate scandaloasă. Singurul lui mijloc de a se hrăni mai bine, cu onoare, erau pomenile. Însă la pomeni, dându-se mai mult vin, se îmbăta.

— Cum îți explici enormitatea asta, ca o femeie să chinuiască astfel un bărbat? Întrebă Otilia.

— În modul cel mai simplu. Nevasta lui Scarlat era o femeie de jos cu o capacitate de afecțiune redusă. Câtă vreme n-au avut progenitură, s-a purtat normal. Apoi au început să vină pruncii, și nevasta a fost copleșită de grija pentru copii, care e mai puternică, fiindcă este instinctuală. La mamă-sa ținea iarăși prin instinct. Ca țărancă de origine, își îndeplinea automatic așa-zisul sentiment, care însă, din cauza copiilor mulți, o irita, o obosea. Pentru Scarlat nu mai rămânea nimic decât iritația. Vreau să zic că oamenii simpli nu pot întreține decât un singur sentiment, și că și pe acela îl înlocuiesc cu un fel de automatism. Un om din popor nu poate fi și patriot, și tată sublim totodată, o mamă nu-și poate iubi bărbatul și copiii. Ori iubește pe bărbat și bate pe copii, ori iubește pe copii și bate bărbatul. Eu am experiență de la moșie, sunt, cum s-ar zice, vindecat de anume romantisme. Unul care ține în chip exagerat la un câine este epuizat sufletește și scoate cuțitul la tată-său. Emotivitatea, delicatețea sufletească, astea sunt produse ale inteligenței, sunt complicațiuni superioare. Am observat că părinții cu copii mulți iubesc rău copiii, în bloc, dimpotrivă, sunt plini de afecțiune aceia care n-au deloc copii. În sfârșit, să nu generalizăm și să revenim la cazul Aglaiei. Ea a fost totdeauna o femeie potolită, lipsită de curiozitate, n-a fost la teatru, n-a citit cărți. Când a început să aibă copii, ea și uitase de Simion, și când a avut copii mai mulți, trecea de la unul la altul. Ea e femeia-tip, de structură normală, care nu poate fi ocupată decât de un singur sentiment deodată. În privința asta, mi-aduc aminte ceva foarte nostim. Aveam o mătușă cu copii mulți, care, când se așeza cu dragostea la o fată (avea numai fete), o copleșea. Dar în timpul acela, era certată cu toate celelalte fete. Când se certa cu una, în chip necesar se împăca cu alta. Aglae are,

dimpotrivă, sufletul mai cuprinzător. Ea ține la toți copiii ei, renunțând numai la bietul Simion. Nu-i pretinde, dar, să te iubească și pe dumneata, domnișoară Otilia.

Felix nu-l văzuse niciodată pe Pascalopol așa de vorbăreț. Moșierul povestea, însă avea aerul că face o mărturisire deghizată, că-și descarcă sufletul. De altfel, același sentiment părea să-l aibă și Otilia, fiindcă, reluându-și un vechi obicei, se așeză îndărătul scaunului moșierului, și-i tot scutura cu mâna umerii hainelor. Pascalopol avea aerul să zică: „numai eu știu să iubesc, fiindcă sufletul meu e vacant, fiindcă eu n-am iubit încă pe nimeni”. Amintindu-și ce-i spusese moșierul despre trecutul lui, Felix pătrunse pentru întâia oară, eliberat de egoismul lui de tânăr, mica tragedie a lui Pascalopol. Moșierul suporta dificultățile unei familii mai mult decât moș Costache, însă cu riscul de a fi plictisitor. Se expunea la situații ca aceea când el, Felix, determinase pe Otilia să nu-l mai primească. Ce instincte nesatisfăcute împingeau pe Pascalopol în această slăbiciune? Jumătate bănuitor, jumătate plin de interes pentru Pascalopol, Felix întrebă:

— Din cât vă cunosc, mi-am dat seama că sunteți afectuos, că iubiți copiii. De ce, atunci, măcar pentru asta, nu v-ați căsătorit din nou?

Pascalopol privi pe Felix cu un zâmbet blând, amar, ca și când ar fi ghicit o cursă din partea tânărului. În chip de apărare, Otilia îl îmbrățișă de-a binelea, cu speteaza scaunului cu tot.

— Iubite domnule Felix, să vezi pentru ce nu. Sensibilitatea exagerată e legată de unele neajunsuri. Un om subțire nu iubește numai copiii, ci un anume fel de copii, el ar vrea, bunăoară, copiii de la o anumită femeie, pe care o iubește, și ar avea silă de alții. Aglae iubește copiii ei fără discernământ, deși sunt ai lui Simion, pe care îl disprețuiește. Vezi că dragostea fină e selectivă. Cu temperamentul meu, cu educația mea, eu mi-am făcut în cap un anume tip de copil pe care l-aș iubi. Cred că unui om de vârsta mea o să-i îngăduiți să fie sincer și să mărturisească cum că i-ar fi plăcut o fată ca domnișoara Otilia. Dacă prin căsătorie aș căpăta-o acum pe domnișoara Otilia, dar mare, fiindcă nu am timp să mai aștept, m-aș căsători. Însă cum nu se poate, și domnișoara Otilia e născută, profit și eu de ocazie și-i arăt și eu micile mele paternități de om ratat în viața familială. Și dumneata mi-ești simpatic, adaugă moșierul, văzându-l pe Felix cam posac.

Însă Felix era întunecat dintr-o obscură gelozie. Nu-i plăceau demonstrațiile acestea de simpatie față de Otilia, nici măcar sub forma

paternității. Se temea că, în fond, Pascalopol acoperea cu eufemisme pasiuni de altă natură. Prins în discuție, își expuse rezerva:

— Tot ce spuneți e interesant, în general. În cazul special al iubirii paterne, am oarecare îndoieli. Iubirea dintre tată și copii se bizuie întâi de toate pe instinct, pe legătură de sânge. Fără îndoială că un om în vârstă e capabil de iubire dezinteresată pentru o fată, dar se poate să cadă și în cursă, cum aș cădea eu, crezând că iubesc ca o soră o fată care nu mi-e rudă.

Pascalopol fu așa de izbit de această observație a lui Felix, încât tânărul se căi și-și dădu seama abia după ce vorbise de brutalitatea insinuării lui. Moșierul bătu darabana cu degetele, oftă, întoarse capul spre Otilia și zise, în sfârșit, în chip de închiere:

— Domnișoara Otilia e singură în măsură să judece în această materie. Suntem toți nimic altceva decât niște bieți oameni.

Felix fu așa de mâhnit de ieșirea lui inconștientă, încât, profitând de un moment de neatenție din partea celorlalți, se sculă de la masă și se pierdu prin curte. La un moment dat, ieși din ogradă cu mâinile în buzunar și capul gol, și se plimbă pe strada pustie, stăpânită de umbra clopotniței mănăstirii. Se învinovăți de răutate, de lipsă de respect față de Pascalopol, de gelozie neîndreptățită. În planul de dezvoltare a personalității lui, pe care-l alcătuise în minte, sta acest principiu: de a nu jigni pe nimeni și de a reacționa împotriva inimiciției prin rezervă. Purtarea lui față de Pascalopol era vulgară, prin prea marea exteriorizare a temerilor sale. Jignindu-l pe Pascalopol, o supărase, fără îndoială, pe Otilia. În orice caz, dăduse semne de nestăpânire de sine. Se plimba prin întunericul profund din preajma mănăstirii, apoi, potolit și hotărât, se întoarse. Pascalopol tocmai ieșea pe poartă și se îndrepta spre trăsura care-l aștepta cu mult mai departe, fiindcă vizitiul adormise și caii înaintaseră treptat, duși de câteva smocuri de iarbă tăiată de prin vreo grădină oarecare, și căzută, peste zi, din cotiuga gunoierului. Moșierul, văzându-l pe Felix, înaintă spre el cu mâna întinsă și rămase puțin surprins de gravitatea acestuia.

— Domnule Pascalopol, începuse solemn tânărul, am spus mai adineauri, de altfel fără intenție, niște vorbe de care erați îndreptățit să fiți jignit. Vă rog să primiți scuzele mele.

— Ah, dragă, făcu Pascalopol, ce-ți trece prin gând! N-am observat nimic. Tot ce-ai spus era perfect, just, în cadrul discuțiunii. Nu te uita la mine. Sunt uneori, fără voia mea, îngândurat, și asta dă impresia de supărare.

Lămurirea lui Pascalopol fu atât de firească, încât Felix căzu într-altă nemulțumire de sine. Va să zică, se grăbise într-un exces de amor propriu și mărturisise moșierului o reacțiune pe care acela n-o băgase de seamă. Pascalopol trecu repede de tot asupra incidentului, și Felix avu cel puțin sentimentul că n-a căzut în complicații mai ridicole. De altfel, ca un semn că luase cuvintele lui Felix în sensul unei povețe convenționale, Pascalopol îi mulțumi pentru bunele lui sentimente și-l rugă, dacă nu se supără, să-l viziteze a doua zi, spre a-i spune niște lucruri, care, nu se îndoia, „erau de cel mai mare interes pentru ei amândoi și pentru o persoană la amândoi egal de scumpă”.

Deci, Felix se duse. Așteptând în birou pe Pascalopol, auzi sunetele dulci, melancolice ale unui flaut. Își aduse aminte că i se spusese că moșierul cânta la flaut. Auzi o melodie de tip clasic, cu măsuri de menuet, cu totul abstractă, dar tocmai prin aceea mai plină de caracter. Părea să fie de Mozart sau de un contemporan al acestuia, o bucată de acelea din caiete pentru amatori. Cântecul avea oboseli și stingeri grațioase, opriri și reluări de fraze. Cântecul muri într-o notă, semn că se vestise prezența lui Felix. Pascalopol apăru, în mână cu flautul ca un sceptru de abanos și îmbrăcat într-un greu chimono de mătase albastră, brodată cu balauri. Era impresionant.

Moșierul vorbi de una, de alta și se vedea că voia să ajungă undeva fără să se bage de seamă, fără solemnitate. Zise, în cele din urmă, că pentru Otilia călătoria fusese o necesitate, că în mentalitatea ei observase, în lunile din urmă, schimbări îngrijorătoare. Călătoria îi liniștise spiritul, îi redase încrederea în viață. „Chiar” el, Felix, trebuia să fie mulțumit de împrejurarea care-i aducea înapoi o prietenă reconfortată. De altfel, și el, mai curând sau mai târziu, avea să se ducă pentru studii la Paris, în care scop Otilia examinase toate posibilitățile și venise cu informații utile pe care „ți le-a comunicat probabil sau ți le va comunica”. Un singur lucru îl mai îngrijora pe Pascalopol, că poate călătoria Otiliei la Paris, cu un om străin, să nu-i aducă iarăși acele neplăceri din partea cui nu cunoștea lucrurile. Așa vorbi Pascalopol, risipit, în frânturi, cu aerul de a nu da nici o importanță la ceea ce spune, privind cu un ochi prin găurile flautului, și suflând în chip de control câte o notă. Apoi, deodată, întorcându-se spre Felix, cu o față părintească și hotărâtă, îl luă de mâini și-l ținu strâns cât dură acest mic discurs:

— Domnule Felix, Otilia nu m-a autorizat să-ți spun nimic și nu știe nimic despre ce vorbim noi aici. Știu însă că are destulă simpatie pentru dumneata. Discreția mă împiedică să fac aprecieri asupra naturii acestei simpatii. O fată se poate dispensa de buna opinie a femeilor, dar trebuie s-o aibă pe aceea a bărbaților. Ei bine, îți dau cuvântul meu de onoare că m-am purtat cu Otilia, la Paris, ca un tată. A stat tot timpul într-o pensiune, de unde veneam s-o iau, de altfel cu destulă greutate, fiindcă direcțiunea ținea, pentru renumele ei, să controleze mișcarea pensionarelor. (Era o pensiune numai de domnișoare.) Că s-a dus cu mine, nu dumneata, care cunoști lucrurile, ești îndreptățit s-o învinovățești. Se sufoca aici. De ce-ți spun asta? Eu, pe Otilia, vorbesc sincer, o iubesc, și poate nu m-aș da înapoi de la imprudența de a o lua de nevastă. Însă fac și eu ce pot la vârsta mea, ca s-ajung s-o merit. Eu lupt având ca arme bunătatea, satisfacerea capriciilor tinereții, dumneata lupți cu ajutorul tinereții. Recunosc că arma dumitale e mai sigură. Eu sunt un adversar (dacă pot eu să mă numesc astfel) leal. Poate că Otilia te iubește pe dumneata sau pe altcineva (eu te-aș prefera pe dumneata). Ei bine, atunci demnitatea mea îmi comandă să nu las să planeze calomnia asupra ei. Otilia e o fată cuminte și aș fi mândru să am un copil ca ea. Dacă vei fi dumneata norocosul ei tovarăș (fiindcă nu văd siguranța ferecirii decât în căsătorie), află de la mine că Otilia trebuie respectată. Se cade s-o spui și altora.

Spunând aceste ultime cuvinte, Pascalopol căpătase, în chimono-ul lui, o demnitate de tragedian. Strânse încă o dată mâinile lui Felix și-i dădu drumul definitiv. Felix vru să spună ceva, să se justifice, dar moșierul dăduse repede un curs familiar glasului și invitase pe tânăr în sufragerie să ia un vermut. Orice încercare a lui Felix de a mai aduce vorba asupra problemei Otiliei fu infructuoasă. Plecă învăluit de gesturile afectuoase ale moșierului, însă tulburat. Din stradă, pe fereastra deschisă de la etaj, auzi limpede sunetele dulci ale flautului, reluând aria de menuet. Calea Victoriei pe porțiunea aceasta era destul de liniștită, și notele se auzeau uneori clare ca-ntr-o poiană. Felix admiră pe Pascalopol și gândi că era un om superior, vrednic de imitat. Se cădea ca și el să fie la înălțimea moșierului și să dea dovezi de aceeași demnitate. O îndoială îl chinuia. La cine făcuse aluzie Pascalopol? Evident, îi atrăsese atenția lui să nu aibă nici o bănuială asupra Otiliei, însă vorbise de calomnie. El, Felix, nu se purtase de loc în așa chip încât să merite astfel de reproșuri și nu și-o putea închipui pe Otilia plângându-se de învinovățiri pe care nu le făcuse. Aluzia lui Pascalopol

aluneca dincolo de ochii lui Felix, vorbea pentru altcineva. Mai mult din gesturi decât din vorbe, Felix înțelese să colaboreze cu el la apărarea Otiliei de calomniile altora. Ale cui? Se gândi că probabil Aglae bârfise, ca de obicei. Stănică îi răsări în minte. Dacă exista un colportor permanent de fleacuri, acela era Stănică. Asta e sigur. Ce putea să spună însă mai mult decât putea să gândească el, Felix, în clipe de pofidă? Că între Otilia și Pascalopol pot fi legături de dragoste. Curiozitatea îl făcu pe Felix șiret. Își zise că de la Stănică (pe care-l găsi cu ușurință) poate afla misterul de-a dreptul. Sentimentul lui era că-și îndeplinește mandatul moral, că, aflând calomnia, va fi în stare să apere mai viguros reputația Otiliei; în fond era mânat de o gelozie pe care o credea vindecată.

— Domnule Stănică, zise el, te întreb ca pe un om cu experiență, să-mi spui drept, ce crezi dumneata, ca bărbat, despre mergerea Otiliei la Paris?

— Ha, făcu Stănică, luat repede, ce cred? Ce să cred? (Stănică examină repede situația și nu bănui nici o intenție malițioasă. De altfel, întârzia întotdeauna răspunsul, ca să poată inventa.) Domnule, să-ți spun drept, vorbă mare nu vreau să scot, păcat nu vreau să fac. Am avut un copil pe care mi l-a luat Dumnezeu, fiindcă poate am greșit cu ceva. Lumea vorbește, dar ce, trebuie să te iei după lume? Nu e nimic, domnule, s-o fi dus fata să se plimbe.

— Dar ce zice lumea?

— Domnule, rea e lumea, pe onoarea mea, nu poți să faci un gest care să nu fie interpretat. Păi, nici eu nu știu ce să mai zic, sunt câteodată coincidențe absurde, care uimesc, care zguduie. (Stănică stinse glasul.) Ți-o spun și eu cum am cumpărat-o. Nu te obligă nimeni să crezi. Ei și? Și dacă? Ce, numai ea, mă-nțelegi?

Felix își stăpâni enervarea.

— Ce anume?

— Păi, se zice, ești pezevenghi rău, parcă nu știi! Nu zău! Nu știi nimic? Totul e în definitiv o prezumție, se zice că fata, pricepi, s-a dus la Paris să facă, doar ești la medicină, un avort, de!

Felix fu atât de indignat, încât rămase nemișcat. Stănică nu-i pricepu, sau se făcu că nu-i pricepe starea de spirit și izbucni tare:

— Auzeam eu, domnule, și nu credeam că o femeie după ce naște se face mai albă la față, mai picantă. Așa era Olimpia după ce a născut pe Relu. Ei, dar Otilia e superbă și așa, strașnică fată.

— Porcule! Îi zise Felix cu glasul sugrumat, și-i întoarse spatele.

În seara aceleiași zile, pe când moș Costache, Otilia și Felix se aflau la masă (acum mâncau iarăși acasă), Stănică își făcu apariția, dădu mâna cu toți, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic și declară că a venit mai cu seamă pentru Felix ca să-i arate o mostră de stofă de vară, faină, deși cam scumpă.

Purtarea lui moș Costache deveni, după întoarcerea Otiliei, foarte curioasă. Din bâlbâielile lui se înțelegea că avea de gând să facă ceva pentru „fe-fetița" lui, însă ce anume nu se vedea limpede. În schimb, făcea dezordine. Alături de odaia lui Felix, mai era una aproape goală. Bătrânul scoase afară lăzile și mobilele stricate ce se aflau acolo și făcu broască bună la ușă, ca să se închidă bine. Apoi începu să depoziteze în ea tot soiul de materiale, al căror rost păru la început, cel puțin, misterios. Costache venea, de pildă, cu pungi mari de cuie de felurite mărimi, puțin cam ruginite și le arunca pe dușumea, făcând purcoaie pe categorii. Față de cel care vedea scena, dădea, neîntrebat, o explicație vagă, bolborosită și fără direcțiune precisă:

— Omul e bine să cumpere, când găsește, de ocazie! Să stea acolo.

Într-altă zi, bătrânul veni cu o căruță întreagă plină cu cercevele, ferești, uși de la vreo casă veche dărâmată.

— Papa, se miră Otilia, ce faci cu astea? Pentru foc? Bătrânul își frecă mâinile, ca omul care a făcut o afacere bună și nu vrea s-o destăinuiască altuia, ca să-i facă surpriză mai târziu.

— Le-am luat ieftine, de ocazie, lemnărie bună, cum se făcea odată!

Otilia rămase surprinsă, văzând că bătrânul aduse într-o zi doi oameni să sape o groapă largă ca un bazin, în grădina din fața chioșcului, stricând astfel gazonul. Bătrânul nu dădu nici o explicație, apărându-se cu satisfacția omului care își îngăduie să scandalizeze pentru puțin aproapele nedumerit, știind că mai pe urmă îl va încânta cu buna lui intenție. În orice caz, scopul imediat al gropii se destăinui curând, fiindcă moș Costache aduse câteva căruțe de var și le răsturnă acolo. Zicea că le-a cumpărat chilipir de la o bina care a sfârșit lucrările.

— Dar ce vrei să faci, papa, vrei să zidești?

— Hehehe, zise șiret bătrânul, fac eu ceva pentru fe-fetița mea! După aceea, bătrânul aduse grinzi mari de lemn de stejar, unele vechi, scoase de la alte case, altele noi, dar cam verzi, desigur toate de ocazie, și le îndesă pe toate de-a lungul gardurilor. Într-o zi, aduse și cărămidă veche, din demolițiuni, și o depozită morman pe gazonul din grădină, răpind chioșcului perspectiva. După toate aceste isprăvi, bătrânul era neliniștit să

nu i se fure materialul, pe care îl însemna mereu cu var. Ieșea noaptea târziu sau dimineața în zori și-i dădea târcoale, tresărea la cel mai mic zgomot și trimitea pe Felix sau pe Otilia să spioneze. Cu toată isteția lui, Stănică nu putea afla direct ce urmărea bătrânul. După logica lui, moș Costache făcea vreo speculație oarecare. Află însă Pascalopol, căruia bătrânul i se destăinui. Moș Costache zicea așa: azi, banii sunt instabili, și mai ales tinerii nu pot să-i țină. Un bărbat, când ia o fată, e mulțumit să capete zestre o casă cu de toate. Casa nu ți-o poate cheltui ginerele. I-ar fi dat el casă Otiliei, din câte avusese, însă nu erau potrivite cu nevoile ei. Acum o să-i facă una aici, pe locul grădinii, dar cu socoteală mare. Aici în Antim nu prea sunt prăvălii, încât dacă ai casă cu prăvălii faci afaceri grozave. Are să construiască o casă cu prăvălii la parter și apartament la etaj, așa că Otilia o să aibă și casă gratis, și venit da la prăvălii, bineînțeles, după moartea lui, fiindcă acum urma să-și scoată ceva din cheltuielile pe care le-a făcut cu clădirea. Pascalopol rămase foarte surprins de hotărârea bătrânului și prevesti că soarta Otiliei va rămâne din cele mai încurcate. Cunoscându-l pe moș Costache încăpățânat și capabil să facă iute contrariul, tăcu din gură. Însă, amărât pentru Otilia, îi vorbi acesteia, aceasta spuse nepăsătoare în glumă lui Felix, Marina îi auzi pe când bodogănea prin preajma lor și astfel află în cele din urmă și Stănică. Numai Stănică țipă scandalizat, ca și când chestiunea l-ar fi privit:

— S-a ramolit, are să vâre toți banii în cărămidă veche și n-o să mai găsiți nimic. E iresponsabil, și eu să fiu în locul dumitale (vorbea Aglaei) aș lua măsuri.

Aglae îl cunoștea însă pe frate-său. De aceea privi lucrurile cu calm.

— Dacă Costache s-a apucat să cumpere cărămidă, înseamnă că n-are de gând să-i dea mare lucru Otiliei. Nu dă el din mână lucrul lui, să-l tai, doar îl cunosc. Nu-ți închipui c-a cheltuit cine știe cât pe molozurile alea. Dacă face casă, lasă-l s-o facă. Casa n-o fură nimeni. Să nu facă testament pentru nebuna, de asta mă tem. Încolo, treaba lui.

Otilia fu foarte necăjită când află intențiile lui moș Costache. Pe ea o plictiseau toate preocupările de a i se face o zestre, de a i se da o situație legală. I se păreau burgheze, umilitoare. Nu trăise niciodată în mizerie și nu se temea de ea. Un instinct feminin îi spunea că interesul cu care era înconjurată de bărbați o va urmări totdeauna, iar ideea bătrâneții n-o înspăimânta. Nu-și închipuia că ar putea fi vreodată bătrână, altfel de cum arăta acum. Era hotărâtă să se sinucidă pe dată ce ar fi zărit semnele

bătrâneții. Însă fiindcă deocamdată ele erau de domeniul speculației asupra viitorului, Otilia se gândea și la această sinucidere ca la un eveniment foarte dramatic și teatral, în felul unei sinucideri japoneze. Ea avea scrupule și libertăți de gândire cu totul deosebite de ale lui Felix, aceasta fiind pricina pentru care tânărul nu le înțelegea. A primi daruri de la un bărbat, a fi plimbată i se părea foarte firesc. Oricât ar fi cheltuit Pascalopol, Otilia nu găsea că face o faptă nepotrivită, atâta vreme cât nu se obligă cu nimic. Ar fi fost cuprinsă de milă să vadă că un tânăr face sacrificii ca să-i facă daruri, însă darurile le-ar fi primit, ca să nu-l jignească pe dăruitor, fiindcă lumea se împărțea, pentru ea, în bărbați care fac daruri și femei care le primesc. Ideea de a nu-și satisface capriciile, de a nu avea mănuși și ciorapi la vreme n-o înspăimânta pe fată, pentru simplul motiv că nu putea concepe această situație absurdă. Fiindcă moș Costache nu-i lua aproape nimic, se obișnuise să și-l închipuie pe Pascalopol ca pe un înlocuitor providențial. Deopotrivă o supărau pe Otilia preocupările de înzestrare, de statornicire a viitorului. Asta însemna pentru ea o încetare a omagiilor, înlocuirea lor printr-un regim de asistență. Pascalopol pătrunsese foarte bine sufletul Otiliei, fiindcă cunoscuse și pe mamă-sa, femeie cu aceeași mentalitate, ca descendentă a unei familii foarte bogate. Mama Otiliei încredințase, foarte neștiutoare, toți banii ei lui Costache, care apoi o pusese la un regim de avar. Murise și de tristețe, fără să învinovățească pe bărbat, pentru că nu-și dădea seama ce fel de situație era aceea în care se afla. Pascalopol, cunoscător profund al acestei stări de spirit, fiindcă el însuși trăise în astfel de condiții și avea milă mai mult de un om de familie bună, scăpătat, decât de un vagabond nemâncat, simțea datoria de a înlocui pe moș Costache. Felix vedea în Otilia o fată cu un bun-simț exagerat, cu o experiență de viață, dusă până la mizantropie, dar nu era așa. Otilia era ușuratică, iubitoare. Era însă modestă, încredințată că orice bine în viață trebuie plătit cu o nefericire sau măcar cu o dușmănie, că nu avea dreptul să pretindă nimic. Asta o făcea cuminte și ridica nebuniilor ei acel aer de lăcomie feminină atât de caracteristic fetelor care au prestigiu asupra bărbaților. Gândul că moș Costache vrea să-i facă o casă cu prăvălii pentru speculă, o izbi pe Otilia într-un chip dureros. Ea visa viitorul ca un șir de explozii neprevăzute. Putea s-o răpească un englez s-o ducă în Indii, putea să-l roage pe Pascalopol s-o ducă în Rusia, dar să se fixeze pe jumătate din grădina lui moș Costache era odios. Rațional, înțelegea planul, însă sufletul ei era

invadat de neliniștea copilului căruia i se pregătește plecarea într-un orfelinat.

Pascalopol încercă să convingă blând pe moș Costache că nu era potrivit să cheltuiască banii cu o casă de speculă chiar în Antim. Avea doar casă pentru Otilia. Bătrânul era însă fanatic în deciziunea lui, încât moșierul nu mai insista. În capul lui, ideea de speculă personală se combina din ce în ce mai tare cu aceea de asigurare a viitorului Otiliei, încât aceasta din urmă aproape dispărea. El merse până acolo încât să propună sub forma unui sfat părintesc lui Felix să contribuie la afacere. De pildă, dacă Felix ar fi contribuit la majorat, adică în toamnă, cu suma de bani pe care o avea depusă ca fond la o bancă, atunci el, Costache, ar fi construit o casă cu două etaje pentru Felix și Otilia ca coproprietari. Bineînțeles, Felix i-ar fi plătit lui terenul „foarte ieftin”. În felul acesta, ar fi avut jos venit de la prăvălii, împreună cu Otilia, și ar fi avut și un apartament de locuit, pe care, cum era deocamdată singur, ar fi putut să și-l închirieze, păstrându-și o mansardă. Pentru un doctor, o astfel de afacere era strălucită. Felix iubea și respecta pe Otilia peste orice măsură posibilă, dar combinațiile lui moș Costache îl aruncau într-o silă care umbrea sentimentele lui. Exagerând, în sensul prudenței, i se păru că se țese în jurul lui o manoperă pentru a-l deposeda de avutul lui, pe care nu și-l cunoștea bine, înainte de majorat. A i se propune să fie coproprietar cu Otilia, era un mod de a i se recomanda căsătoria cu Otilia, căreia, printr-o abilitate a bătrânului, i-ar fi constituit el însuși dotă. Felix se temu, și-n parte acesta era și adevărul, că moș Costache construiește casa cu banii lui. A se căsători cu Otilia, a pune toată energia lui la picioarele fetei, era năzuința lui cea mai înaltă. Cu toate acestea voia s-o ia el pe Otilia, s-o cucerească. Moș Costache părea a umbla să scape de Otilia, și asta era așa de jignitor, încât Felix se gândi că, dacă fata ar ști că bătrânul, dându-i-o de soție, a voit să-l păcălească, ea ar fi copleșită de rușine și el însuși n-ar mai fi fost în stare să suporte jena ei. Ceea ce făcea bătrânul era mijloc sigur de a-i înstrăina, prin ambiție, pe Otilia.

Moș Costache stricase toată grădina cu materialele lui, și un copac, apăsat prea mult la rădăcină de cărămizi, începu să se usuce. Verile sunt înăbușitoare și prăfoase la București, și tot colbul de cărămidă sfărâmată, luat de vânt, umplea treptele scărilor, cercevelele și orice ciubucărie arhitectonică. Apoi bătrânul, grijuliu, nu lăsă lucrurile pe loc, ci le mișcă mereu. Ca să nu i se fure cărămizile, se puse să le care el însuși în fund, făcându-și fața spână aprinsă ca o figură de piele-roșie. Grinzile le așeză

peste cărămizi ca să le ferească pe acestea de ploaie, apoi găsi că, dimpotrivă, grinzile au nevoie de uscăciune și duse pe cele mai scurte din ele în odaia de sus cu materiale. Casa nu era prea solidă, și lui Felix i se păru într-o noapte că aude pârâituri. Aprinse o lumânare și zări în perete o crăpătură lungă și zigzagată ca un fulger. A doua zi, moș Costache, mobilizând toată familia, cără grinzile într-o șură și-și pierdu restul zilei în examene amănunțite ale zidului vătămat. Ploaia inundase groapa cu var, pe care-l stinsese, prefăcându-l într-un lapte murdar. Toate aceste mici dezastre nu zdruncinară fanatismul constructiv al bătrânului. Te-ai fi așteptat ca moș Costache să consulte un arhitect, să facă planuri din vreme, însă nu făcea asta. Scoțând din dulapurile lui creionul cel mai tocit, își făcea singur, pe hârtie, un fel de schițe. Se exprimă limpede că arhitecții sunt niște hoți și că o casă trainică se face cu un zidar bătrân, priceput, cum fusese făcută și casa în care sta. Un italian bătrân fusese chemat odată să vadă locul, și bătrânul îi împărtășise fel de fel de dorințe extravagante. Bucătăria, locurile de confort, el le voia în fundul curții, fiindcă zicea că așa e mai sănătos; în loc de mai multe camere, era de părere că sunt de ajuns două, dar mari, care să ocupe tot spațiul disponibil al unui apartament. Voia tavan cu grinzi, și, în locul balconului, care ar fi putut să cadă, pălimar repetat și la etaje. Pivnița ținea s-o facă nu sub casă, ci în fundul curții. Zidarul ascultă aceste deziderate cu calm și înțelegere, fiindcă era obișnuit să construiască locuințe nu după rațiuni estetice și arhitectonice, ci după instrucțiile clienților. Moș Costache voia să facă jos prăvălii, dar pretindea că trebuiau urcate cu cel puțin trei sferturi de metru deasupra solului, ca să nu intre hoțul de-a dreptul în prăvălie și să fure. Văzuse el o dugheană, în tinerețe, așa înălțată deasupra pământului, căreia i se punea ziua o scară de lemn în fața ușii. Dacă zidarul ar fi executat planul oral al bătrânului, rezultatul ar fi fost comic. Însă nu-l înfăptui, fiindcă moș Costache amâna lucrările pentru o dată incertă, pe care urma el s-o fixeze, după studii serioase ale prețurilor mâinii de lucru. În vară construiește toată lumea, așa încât salahorii sunt scumpi. Toamna târziu, ei sunt însă fără lucru și sunt bucuroși să se angajeze și pe puțin. Mai ales moș Costache își făcea acest calcul: „Angajez un zidar maestru cu atât pentru toată durata lucrărilor, pe care le voi supraveghea eu personal. Materialul îl cumpăr eu și nu dau decât unde văd eu că este nevoie. Arhitectul aici te fură. Pentru partea de salahorie angajez o familie întreagă de țigani. Țiganul vrea să rămână și el cu o mână de bani, să aibă peste iarnă. Oricât de bine i-ar plăti un arhitect, ei nu sunt înlesniți,

fiindcă trebuie să-și cumpere hrană. Eu le dau atât la sfârșit (și moș Costache gândea o sumă înfricoșător de minimă), care le rămâne, în schimb vor avea hrană. Pun pe Marina să le gătească zilnic. „Moș Costache începu să facă cumpărătiri de alimente, care puteau să mire pe cei care-l cunoșteau zgârcit. Cumpără fasole uscată, care vara nu se mai caută, linte, ceapă, costiță râncedă, carne afumată (mai mult picioare, coaste și fălci), în care Marina găsi viermi mici, albi. Bătând cuie în tavanul odăii, el își atârnă alimentele, așteptând campania de lucru. În curând constată că ele n-ar rezista până la toamnă, și atunci costița, ceapa și celelalte apărură cu exagerată frecvență la masă. Otilia, de obicei, aproape nu mânca nimic și privea bucatele ca pe niște ciudate invenții nepotrivite omului (numai ciocolata îi plăcea), iar Felix începu să vină acasă săturat din oraș.

Moș Costache, așa de discret în afacerile lui, veni la Felix cu câteva coale de hârtie și felurite note de plată și însemnări și-l rugă să-i alcătuiască o listă de tot ce cheltuise pentru materiale. Felix i-o făcu, rămânând totuși mirat de scumpetea articolelor. O cărămidă veche din demolițiuni costa aproape cât și una nouă. Cum moș Costache nu arăta a fi omul ușor de păcălit, ignorant în asemenea chestiuni, ai fi fost înclinat să crezi că socoteala urmărea să înșele pe cineva. Dar, fiindcă moș Costache însuși era cumpărătorul, problema rămânea fără rezolvare. Tot Stănică deschise ochii lui Felix, care se încredințase că supărarea față de acesta e lipsită de orice eficacitate. El arătase, cu solide argumente, care putea fi prețul întregului material. Totul fusese cumpărat pe sume derizorii și, întrucât privește cărămida, Stănică se jura că moș Costache a luat-o gratis. Într-adevăr, se dărâmase undeva, prin centru, câteva case vechi, în scopul de a se clădi un mare hotel. Întreprinzătorii cumpărase locul cu un preț în care construcția veche intra prea puțin. Dimpotrivă, zidăria îi încurca, fiindcă n-aveau unde s-o depoziteze și transportarea ei i-ar fi costat parale. Ei oferiră cărămida gratis, cu condiția să fie ridicată numaidecât de pe teren. De acolo trebuie s-o fi luat bătrânul, concurând doar câțiva țigani, care luaseră și ei cât putuseră căra cu mâna. Varul, exagera poate Stănică, putea fi de furat. Cu bacșiș bun, îndupleci numaidecât un țigan, de la binalele unde se consumă mari cantități de materiale, să-ți scoată din groapă, peste noapte, câteva zeci de kilograme de var. Ca să încredințeze pe Felix și pe Otilia ce poate face un om îndrăzneț și cărpănos, Stănică se făcu forte să le-aducă, de probă, câte ceva din toate. Și, într-adevăr, veni cu câteva cărămizi în sacul unui țigan, cu un pachet de cuie, cu clei și alte lucruri. Le obținuse cu bacșiș de

pe la binale. Ba chiar târziu de tot, în noaptea zilei în care Stănică făcuse demonstrația, o țigancă aduse, cu de la sine putere, un lighean încărcat cu var stins, gros, fiindcă, zicea, are nevoie de câțiva gologani. Moș Costache nu se miră de loc de gestul lui Stănică, pe care nu-l întrebă de ce aduce cărămidă, var și celelalte, și puse numaidecât stăpânire pe toate, după ce smulse lui Stănică mărturisirea că n-are nevoie de ele. Bătrânul veni din nou cu lista de materiale la Felix și-l rugă, de vreme ce-o compusese el, s-o iscălească în josul paginii „ca să știe el cine i-a făcut-o”. Felix o iscăli, dar foarte mirat și cu aceeași neplăcere cu care semnase polițele.

Așa precum vorbise vărului său Toader, Stănică se socoti dator să pună pe Felix în legătură cu Lili, nemaiîndoindu-se că fata trebuia neapărat să-i placă. Încercă dar să convingă pe tânăr să meargă să i-o arate.

— Domnule, zise el, nu anticipez cu nimic și nu pretind nimic. Am eu așa un gust, o slăbiciune de unchi, ce vrei! Vreau să vezi o nepoată a mea, un crin de fată, s-o contempli ca pe-o icoană, fără să-i spui o vorbă, și să pleci. Atât pretind. Să vedem, e numai amor propriu din partea mea, ori fata e o făptură divină? Ah, iubitule, să nu fiu însurat, să nu fie legile omenești la mijloc, pe Lili aș lua-o de nevastă. Să mă prostern înaintea ei, să-i sărut numai vârful piciorului. Ce pieliță fină, ce râs, ce nevinovăție! Și plinuță, colo, bine! Păcat că ești „angajat”, insinua Stănică, c-ar fi pentru dumneata o partidă strălucită. Tată-său vrea să dea așa pahar de cristal în mâinile unui tânăr curat la suflet și la trup, cum ești dumneata, de pildă. Are avere, domnule (știu că dumneata ești idealist!), însă-ți spun, are avere. Nu pretinde de la ginere nici o meserie; îi ține pe amândoi tinerii ca pe niște cănărași în colivie. Oh, Doamne, fă-mă iar tânăr! Văru-meu are moșie, îl știe Pascalopol, moară mare mecanică, la Obor, e senator, e putred, dă-l dracului. Eu ți-aș spune dumitale un lucru, dacă m-ai înțelege bine. Un tânăr sărac, cum ești dumneata, în definitiv, căci prea bogat nu ești, cu inteligență, cu capacitate de muncă, e dator să pună mâna pe o fată cu zestre, să absoarbă ceva din averile trântorilor, care n-au contribuit cu nimic pe altarul patriei. E singurul lor mod de a-și justifica existența. Dumneata ești speranța țării, savantul de mâine, nu trebuie să-ți irosești tinerețea. Probabil că iubești pe Otilia, te aprob. Nu te uita acolo la un cuvânt scăpat fără intenție. Otilia e o fată superbă, dar e vorba, te iubește și ea, vreau se zic, te iubește cu aceeași intensitate? Se poate să te iubească, dar Otilia e sufletește obosită, blazată. Zi că nu există Otilia pe lume, dumneata rămâneai fără dragoste? Admit că Otilia e încântătoare, dar mai sunt și alte fete. De aceea

îți spun: lasă-mă să te scot în lume, să-ți arăt, fără obligații, o fată delicioasă. Hei, domnule, adevărata dragoste e totdeauna a doua dragoste. Vrei să-ți mai spun un lucru secret, ținând seamă că ești un om simțitor, delicat? În inima Otiliei se dă o luptă grozavă între dragoste și datorie: dragostea merge, nu mă îndoiesc, spre dumneata, iar interesul ei e să-l aibă pe Pascalopol ca ocrotitor, fiindcă moș Costache n-are să-i dea nimic, te-asigur eu, fiindcă nu-l lasă soacră-mea. Îți repet: interesul și datoria, fiindcă bănuiala mea este că Otilia (ești om serios? Pot să-ți încredințez un secret? Adică, propriu-zis, o prezumțiune serioasă?), ei bine, Otilia trebuie să fie fata lui Pascalopol! Altfel, cum îți explici dumneata dragostea asta între o fată de nouăsprezece-douăzeci de ani și un om în vârstă? Ei, și atunci, dumneata, dacă ar fi așa, vii și zdrobești inima unui tată, care nu poate să facă mărturisiri. Dar să ne întoarcem la nepoată-mea. Îi zice Lili. Bre, să vezi fată modestă, bine crescută, rușinoasă, cultă, dar nu îndopată cu fel de fel de intelectualisme de astea, care strică femeile. Îți fac o mărturisire: Olimpia mea n-are mai nici o zestre, pot să zic, și e pretențioasă foc. În sfârșit, vreau să vezi fata, m-am angajat, față de tată-său, că am să te prezint. Firește, nu le-am spus nimic de chestiune. Însă sunt și eu mândru, de, să arăt familiei ce rude am căpătat prin alianță! Dacă nu m-oi mândri cu dumneata, cu cine vrei să mă mândresc? Când poți să mergi, ori mai bine s-aduc fata aici?

Felix n-avea nici o repulsie principială față de necunoscuta Lili, dar se temea de gafele lui Stănică și de atmosfera de vizită pentru pețit. Aducerea fetei acum, când Otilia era acasă, nu o găsea nimerită. Îl rugă pe Stănică să lase asta pentru mai târziu, fiindcă acum era încurcat cu examenele. Stănică nu consimți, în ruptul capului, ci voi numai să știe când e acasă Felix, hotărât s-o aducă pe fată dincolo, la Aglae, unde îl ruga să-și calce pe inimă și să vină, dacă va fi chemat. Ca să scape, Felix făgădui, crezând că Stănică va uita chestiunea. Dar Stănică n-o uită, și peste câteva zile, când fu sigur că toți vor fi acasă, veni mândru în trăsura lui Toader, cu Lili alături de el. Fata era prietenoasă, supusă și fără ascunzișuri, obișnuită să fie alintată, încât primi să vină, întocmai cum ar fi făcut o fată liberă, din curiozitate. Stănică o prezentă cu multe preambuluri Aglaei și celorlalți. Lili făcu o foarte bună impresie, din cauza atenției cu care privea toate. Obișnuită cu bogăția, ea găsea interes în orice lucru, oricât de ridicol, și, parte dintr-o modestie înnăscută familiei ridicate de jos, parte din lipsă de gust, nu făcea observații jignitoare. Aurica se extazia înaintea ei, și Titi rămase prostit. Asta făcea

plăcere lui Stănică, firește. Mai puțin interes stârni fetei Titi, ferindu-se totuși de orice reacțiune. Stănică era indiferent, în privința asta, întrucât adusese pe fată în vederea lui Felix. În fundul sufletului disprețuia toată progenitura Aglaei, și o clipă nu i-ar fi trecut prin minte că cineva în acea casă s-ar fi gândit la vreo nouă alianță cu familia lui, prin Lili. Vesti dar pe Aglae că ține ca fata să cunoască pe Felix și că acesta a consimțit să vină. Ca să se înlăture orice neînțelegere, ajutând astfel și la împăcarea dorită cu moș Costache, era bine ca Aurica sau Titi să se ducă să-l cheme pe Felix. Titi ridică din umeri încăpățânat, Aglae îi dădu ghes, și Titi plin de rea-voință se ridică în sfârșit. Ieși în sală, apoi în curte și se opri. Pe Felix nu-l putea suferi din cauza superiorității care-l apăsa și-l încurca. De când urma la belle-arte, se mai vindecase de această antipatie, judecând că el are un „talent”, care-l ridică deasupra celuilalt. Sentimentul care îi opri picioarele pe loc nu fu antipatia, ci gelozia. Era sigur că, dacă Felix va veni, cu aerele lui distinse, cu figura lui regulată, va plăcea fetei, așa cum plăcuse și Otiliei, și Georgetei. Titi fusese cuprins, pe dată ce zărise pe Lili, nu de sentimentul dragostei, ci de dorința grabnică de a o lua de nevastă. Era decis, acum când vedea că Aglae se ocupă așa de generos de treburile lui, să roage pe mamă-sa să facă tot ce-i stă în putință să i-o capete. Deci Titi se mișcă greu prin curte, apoi intră încet de tot în odaia lui, unde se unse cu cosmetic pe păr, ieși din nou, fără grabă, trecu în curtea vecină, dădu un ocol așa ca să nu fie observat și se-ntoarse cu întârziere mare, declarând că nu e nimeni acasă și că e aproape sigur că Felix a plecat în oraș. Departe de a bănui manopera lui Titi, a cărui veste înveseli pe Aglae, Stănică se scandaliză.

— Nu se poate să nu fie aici! Nu se poate. Domnul Felix e un tânăr serios. Când a spus o vorbă, e vorbă. Cel mult dacă s-a dus pentru puțin timp. Aurico, du-te tu!

Aurica s-ar fi dus, fiindcă ar fi fost încântată ca Felix să ia pe altcineva, așa ca Otilia să vadă că nu este numai ea pe lume. Însă se crezu datoare, față de o domnișoară străină, să dea dovezi de o mare pudoare virginală.

— Nu pot, Stănică, să mă duc, gândește-te și tu. Poate e singur acasă, în odaia lui. Cum o să intru eu, o fată, la el?

Stănică, nervos, ieși din casă și se duse drept în camera lui Felix, pe care-l găsi citind cursuri.

— Cum spune dobitocul ăla că nu ești acasă?

— Care dobitoc?

— Păi Titi, domnule. L-am trimis la dumneata să te cheme și mi-a spus că nu te-a găsit.

— N-a fost deloc aici! Se miră Felix.

Stănică, tenebros ca întotdeauna, găsi că se țese la mijloc o conspirație, în scopul de a împiedica o legătură așa de strălucită, fără să-și închipuie serios că Titi ar putea să se gândească la Lili.

Felix consimți să treacă dincolo, după ce se consultă cu Otilia, spre a-și ușura conștiința. Lili nu i se păru extraordinară.

O găsi foarte drăguță, simpatică, însă lipsită de vioiciunea nervoasă a Otiliei, de marele stil al acesteia. Se purtă cu ea cu atât mai amabil, cu cât nu se temu că trădează nici un alt sentiment mai sfânt. Tocmai această purtare tulbură pe Lili. Până acum fata se jucase în libertate și vorbise de căsătorie ca despre păpuși. Prin educația ereditară, simțurile ei erau coapte de pe acum pentru dragoste, și căzu în ea cu aceeași repeziciune cu care-i căzuse victimă Titi. Urmărea cu ochi umezi tot ce spunea Felix, îl scruta cu supunere și duioșie, râdea când râdea el și se întorcea ori de câte ori acesta o țintea în ochi. În același timp Titi simțea leșinuri când o privea pe Lili și ură mocnită pentru norocosul la vorbă Felix.

Aglae făcu tot ce-i stătu în putință să orienteze pe Lili spre Titi și să sfărâme convorbirea dintre Felix și fată. Întâi ordonă lui Titi să facă fetei un portret frumos, așa cum știe el. Lili se supuse din politețe și se lăsă așezată în semiprofil, așa cum dorea Titi. Dar se plictisi numaidecât și întoarse capul mereu, la orice cuvânt al lui Felix, încât Titi șterse de câteva ori schița cu guma, până ce, vânăt la față de ciudă, o rupse bucățele și o aruncă jos.

Lili privi foarte curioasă pe Titi și comise imprudența de a-i spune:

— Nu trebuie să vă enervați, domnule, mai nimeni, din câți s-au încercat, n-au putut să-mi dea asemănarea.

— Eu reușesc, de obicei, foarte bine asemănarea, scrâșni Titi.

— Foarte bine reușește, aprobă și Aglae, ca un ecou.

Lili însă nu auzea nimic și umbla cu ochii, blândă ca o oaie bolnavă, după Felix. Prin limbuția lui Stănică, Lili află de Otilia, care venise de la Paris, și puse întrebări lui Felix despre ea. Aglae făcu încercări desperate să sfărâme convorbirea, aduse dulceață, cafele. Stănică lăuda acum zgomotos pe Otilia și demonstră că numai o astfel de fată superioară este vrednică de prietenia Liliei. În cele din urmă, Stănică luă pe Felix și pe Lili și trecură dincolo, la moș Costache, spre ciuda Aglaei, care nu-i putea urma. Titi, însă, se ținu după ei. Otilia făcu cea mai bună primire blândei fete, stătu mâini în

mâini cu ea, îi cântă la pian, mărindu-i vibrația sufletească, pe care Lili o întrebuința toată spre a contempla pe Felix. Titi, uitat, încruntat, privea mutește pe Lili. Stănică lăudă ditirambic, când pe Otilia, când pe Lili, când pe Felix, nemaiștiind ce spune, ca de obicei, făcând pe diabolicul cu sentimentalism. În sfârșit, se aprinse atâta, încât își aduse aminte că Lili îi fusese încredințată ca un „depozit sacru” și că trebuie înmânată părinților. O conduseră cu toții spre trăsură, și Titi încercă să se așeze cât mai aproape, pe linia fetei. Lili plecă blând entuziasmată de Felix, pe care-l visă multă vreme, și împărtăși numaidecât impresiile ei părinților, de față fiind și Stănică, care izbucni jovial:

— Nu v-am spus eu? Felix e o podoabă, un model de tânăr, e mândria mea, ciracul meu! Când a mințit vreodată Stănică, săracul?

Evenimentele care urmară nu mai îngăduiră lui Felix să se gândească la Lili și la momentele acestui scurt episod. Dar în casa Aglaei ura se dezlănțui din nou furioasă împotriva familiei de dincolo, și intențiile de împăcare fură din nou abandonate. Titi spusese întunecat, apăsat, ca atunci când vestea că e bolnav de inimă și credea că are să moară, că el vrea de nevastă pe Lili. Aglae, departe de a se mira și de a găsi această dorință ridicolă și extravagantă, răspunse ambițioasă:

— Ți-o dau de nevastă, să știu că mă tai în cuțite cu Costache! Ocările împotriva Otiliei și celorlalți începură mai verzi.

Otilia era o „rafinată, cu școală de la Paris, care atrăgea, cu ajutorul „păcătosului de Stănică, fiindcă altfel nu pot să-i zic”, fete ca Lili pentru Felix, cu care voia să pună la cale cine știe ce matrapazlâcuri. Îl amețise și pe bătrân, care voia să le facă casă la amândoi, ca să se dea peste cap. S-au mai văzut femei care împing pe amanții lor spre căsătorii bogate, ca să mănânce banii nevestelor împreună cu ei. Felix era un stricat prefăcut, care știa să intre pe sub pielea oamenilor. Toți studenții de la medicină sunt oameni fără rușine, iar Felix, auzise ea, era făcut de tată-său cu nu se știe cine, fiindcă altfel nu se explică de ce l-a ținut tot printre străini. Deciziunea ei era să nu-l mai prindă pe Felix prin casa ei să-i strice băiatul.

Câtă vreme Titi a avut de-a face cu Felix, se zăpăcise. Acum, de când a rupt-o, și-a venit în fire și ascultă de ea, cum se cuvine unui băiat cuminte. O dorință are: să-l însoare pe Titi cum știe ea, și apoi să-l pună pe Costache la respect prin tribunal, ca să vadă dacă este de tolerat ca un om bătrân să-și risipească averea după gustul unei fete și al unui june, care nu-i sunt copii, nici rude de sânge, nici nimic. O fată ca Otilia merită să intre într-o casă de

corecție, iar Felix trebuie trimis la urma lui, nu să cheltuiască Costache cu întreținerea lui cât nu ia din pretinsele venituri ale acestuia.

Blestemurile acestea, aprobate cu o furie mută de Titi, fură produse în intimitate. Împotriva lui Stănică, Aglae căpătă oarecare necaz, dar nu îndrăzni să-i facă observații, fiindcă de delațiunile acestuia avea nevoie, și apoi acesta era un consilier juridic, interesat personal la parte, căruia ea putea să-i destăinuie toate dorințele ei, oricât de lacome. Pe care avocat ar fi putut să-l întrebe cum să facă spre a moșteni un frate, care nu vrea să-i lase averea? Stănică mirosi indispoziția Aglaei și se supără el. Tot necazul lui de a fi făcut o căsătorie săracă îl strânse de gât acum, și, cu o demnitate foarte distinsă, începu să ocolească pe Aglae, venind ostentativ numai la moș Costache. Stănică simțea amărăciunile umui romantic în fața unui lac de munte, înconjurat de piscuri înzăpezite. El, omul bun, care aducea pe Lili ca să fericească un tânăr, care se interesa de afacerile Aglaei, deși vedea că sunt „imorale”, sub demnitatea lui, el, care luase pe Olimpia pentru a înălța instituția căsătoriei, a o purifica de egoism, tocmai el era privit cu nasul sus. De acum încolo, nu se mai simțea legat de nici o obligație și avea să-și vadă serios de propriul lui viitor. Da, e adevărat că iubise și poate o mai iubea pe Olimpia și că adorase pe Relișor, însă care e scopul nostru în viață, mai presus de sentimentalisme? Să facem fii în dureri (Stănică se gândea, firește, la niște dureri morale), să dăm țării copii pentru apărarea granițelor. Însă nu mai putea fi nici o îndoială. Olimpia nu mai era capabilă să-i dea alt fiu, mijloacele ei generatoare erau sleite. Se știe că Napoleon și-a frânt inima și, pentru a-și asigura un succesor, a divorțat de Josefina. Ei bine, avea să facă și el acel gest sublim.

Stănică nu vorbi nimănui de divorț, dar vorbi de cazul lui Napoleon și al Josefinei, spre a vedea cum judecă lumea gesturile sublime. Deveni devotat pentru Otilia, îi făcu mulțime de mici servicii, iar lui moș Costache începu să-i procure materiale. Îi aducea piroane, vopselării, pensule, nimicuri dibuite, cine știe pe unde, dar pe care bătrânul le primea cu mare satisfacție. Îl întreținu în preocuparea construcției, comunicându-i zilnic prețul varului, al cărămizilor, al cimentului. Intră prin case de cunoscuți și semicunoscuți, ca să afle ce se mai pune azi într-o casă modernă, „fiindcă am un unchi care construiește”, și destăinui lui moș Costache misterele arhitecturii. O casă în construcție, clădire mare, destinată unei bănci, prin reaua tratare a betonului, sau din alte cauze, se prăbuși. Stănică anchetă foarte serios și pasionat pe lucrători asupra cazului, ba chiar aduse, după o tratare cu țuică,

pe un salahor ce ședea prin Antim, la bătrân, și-l puse să facă teoria artei arhitectonice. Moș Costache era foarte mulțumit să i se vorbească despre construcție, cu atât mai mult cu cât asta ținea locul acțiunii înseși de a construi.

Era luna iulie, și Felix, după terminarea examenelor, visa de-a binelea să meargă undeva la țară, deși nu prea știa cum. Otilia nu pomenea nimic de vilegiatură, abia sosită cum era din străinătate, mai ales că ea, neavând nici o putere și nici un ban, aștepta totul de la întâmplare, ca un copil. Întâmplarea era de obicei Pascalopol, care plecase acum pentru câtva timp să vadă moșia. Într-o zi, moș Costache invită pe Felix și pe Otilia să meargă în oraș, să se plimbe și să mănânce, și le dădu în acest scop bani, atât cât nu scosese niciodată din buzunar pentru atare lucruri. Spunea că are să aducă un meșter constructor să facă unele măsurători și că vrea să aibă liniște și să nu-i supere nici pe ei. O trimise și pe Marina pe la cunoștințele sale. Stănică spusese tocmai că în acea zi pleacă la Ploiești, pentru un proces. Stănică însă mințise din plăcere, și veni pe la vremea prânzului. Găsi totul pustiu, și perdelele de pânză și de șipci trase peste tot. Avocatul se apropie tiptil de casă, încercă ușor de tot clanțele ușilor din față și din dos și văzu că sunt închise. Dinăuntru auzi însă lovituri surde de ciocan. Se apropie de fereastra de unde se auzea zgomotul, aduse, tot în vârful picioarelor, un scaun din grădină, se urcă pe el și privi înăuntru prin interstițiile șipcilor transparentelor. Apoi se dădu repede jos, puse scaunul la loc, și fugi iarăși, zâmbind ușor, luând-o de-a dreptul spre oraș.

XVIII

Pe la sfârșitul lui septembrie, într-o zi de arșiță tardivă, cu vânt uscat înecăcios, moș Costache se împletici din mers, pe când cotrobăia în curte printre cărămizile lui, și căzu moale jos. Marina îl văzu din bucătărie și-și închipui că s-a aplecat dinadins să vadă ceva. Așteptă să se ridice, dar moș Costache întârzia. Atunci Marina se apropie tiptil de locul căderii, se uită prudentă la bătrân, îl întoarse pe față și, văzându-l inert și roșu la obraz, fugi repede înspre casă, dar mereu tiptil, ca și când ar fi fost la mijloc un secret mare, și năvăli în odaia lui Felix.

— Vino repede, zise ea în șoaptă, aproape satisfăcută de senzația nouă pe care o încerca după atâta monotonie, a căzut jos bătrânul, mi se pare c-a murit.

Felix sări săgetat de ceva rece și se năpusti pe scări așa de repede, încât Otilia, presimțind ceva, ieși speriată. Tânărul nu putu să-i spună nimic, de emoție, deși după paloarea feței își dădu seama că ea a înțeles. Se repezi la bătrân, îl descheie la gât, ca să se afle în treabă, și observă că respira și gemea cu ochii pe jumătate închiși, ca un om care simte o durere. Îl ridică de jos, cu ajutorul Marinei, care îl luă de-a binelea în brațe, atât era de ușor bătrânul. Voi să-l ducă înspre dormitor, dar, când să pășească pragul, moș Costache mormăi destul de distinct:

— Acolo! Acolo! În sufragerie!

În sufragerie era o canapea lată, cu margini, ca un pat. Pe ea, Felix așeză pe bătrân. Otilia își frângea încet mâinile privind sfioasă când la unul, când la altul, și tremura. Numai când bătrânul începu să mormăiască, zise stins: „Papa!” Bolnavul ședea pe spate ca un om care a luat un narcotic greu și nu poate să se deștepte. Cu ochii întredeschiși, tulburi privea prostește în jurul lui, și cu mâinile se silea să găsească ceva în jurul mijlocului. În sfârșit, izbuti să-și aducă aminte:

— Che-che…

— Cheile? Înțelese Otilia. Sunt aici cheile, papa, și-i întinse un inel încărcat cu chei, căzut jos de-a lungul pantalonilor, dar ținut încă de mijloc printr-o curea.

Bătrânul puse mâna avid pe ele, le vârî greu sub pernă, făcând sforțări de a înlătura ajutorul altuia, apoi, ca și când misiunea lui ar fi fost îndeplinită, se lăsă în voia gemetelor și somnolenței.

Felix își dădu seama că bătrânul avusese un atac. Cum nu se pricepea încă în latura practică a medicinei, nu îndrăzni să ia nici o măsură și fu de părere să se cheme repede un doctor. Marina fu îndrumată numaidecât la un medic de pe aceeași stradă. Bătrâna rămase cam mirată de propunerea celor doi, cu aerul de a le spune că sunt niște proști, ieși în curte bombănind, mai intră în bucătărie, apoi fără nici o grabă trecu în curtea vecină. Aglae, aflând accidentul lui moș Costache, căpătă deodată fizionomia aspră a unui căpitan de vapor care comandă în timp de naufragiu:

— Aurica, strigă ea, vino repede, că i-a venit rău lui Costache! Chemă-l și pe Titi. Treceți dincolo, să nu fure vreunul ceva. Marino! Tu aleargă iute la Stănică. Să vie și el, și Olimpia și să aducă doctorul pe care-l știe el. Ah! Tocmai acum l-a găsit și pe Costache. Sunt sfârșită. N-am pus nimic în gură de azi de dimineață.

Aglae bău, la repezeală, puțină cafea și apoi trecu dincolo, înconjurată ca de o gardă de Titi și Aurica. Bătrânul era mult mai limpezit și privea numai îngrijorat spre mobilele din casă.

— Ce-i cu tine, Costache? Întrebă mai mult arogant decât comiserativ Aglae. Te-a pus dracul să cari cărămidă, să faci casă, parcă n-aveai casă. Așa e când te iei după copii!

Aglae întoarse privirile spre Felix și spre Otilia și, ca și când n-ar fi fost niciodată vreun conflict între ea și ei, întrebă:

— Dar voi ce faceți? Aici erați? Și ce-ai, Costache? Continuă ea, poate de căldură, c-a fost un zăduf groaznic! Ar trebui să te sui în pat, ce stai aici, pe canapeaua asta?

Bătrânul gemu puțin și făcu doar din cap semn că nu vrea să se miște de acolo.

— Trebuie să te dezbraci măcar, că te sufocă hainele! Fără să mai aștepte aprobarea, Aglae îl răsuci ca pe un copil și trase surtucul. Otilia se repezi să-i scoată ghetele cu gumilastic, uscate și încovoiate de vechime, ca niște iminei turcești. Picioarele lui moș Costache apărură înfășurate în niște ciorapi de lână, de o grosime fabuloasă. Degetele mari tăiaseră cu unghia vârfurile și ieșiseră ca două ghemuri de ceară. În alte împrejurări Otilia ar fi râs, dar acum nu vedea și nu auzea nimic, nimic. După surtuc Aglae îi trase pantalonii, de la capătul de jos, cum ai scutura un sac, și bătrânul apăru în niște nădragi largi de stambă colorată, legați jos, în lipsa șireturilor rupte, cu bucăți de sfoară.

— Poftim, observă Aglae, cu reproș, uite ce-nseamnă să n-ai o femeie de ispravă în casă! Așa te îmbrăcai tu altădată?

Otilia dibuise în dormitor și găsise o cămașă de noapte, de pânză țărănească grea, afară din cale de lungă, în care, vârât, chelul moș Costache semăna cu un faraon înfășurat în pânze de in. I se aduse și o plapumă, și Aglae ridicase perna s-o scuture și s-o umfle mai bine, când bătrânul scoase un țipăt:

— Che… Che-i-le!

— Cheile, uite-ți cheile, aici (moș Costache întinse o mână spre ele). Ar fi bine să mi le dai mie, să nu ți le fure cineva!

În curând sosiră Stănică, Olimpia și cu doctorul Vasiliad, și odaia se umplu de inși. Atmosfera era înăbușitoare, fiindcă un miros fetid venea din partea bolnavului. Otilia deschise geamul de perete. Vasiliad consultă pe bolnav cu superficialitate, îi luă pulsul, îl privi în ochi. Fața îi arăta neîncredere și plictiseală.

— Ei? Vasiliade, ce zici? Întrebă, sugrumat de curiozitate, Stănică.

— Deocamdată n-am ce să zic. Să stea liniștit și dacă se poate să i se pună o pungă de gheață la cap. Atacul n-a fost violent, de vreme ce nu și-a pierdut cunoștința. Să vedem mai târziu, dacă poate vorbi, dacă n-are vreo parte paralizată.

— Doamne ferește, se-nchină Aglae, mai bine moartea decât așa ceva! Poate un om paralizat așa să trăiască mult?

— Depinde! Zise doctorul, cu aceeași strâmbătură de amărăciune.

— Ascultă, mă, Vasiliad, îl luă Stănică la o parte pe doctor, fii om cum te știu, nu ne-ncurca cu vorba! Tu ce crezi, o duce, sau moare? Să știm ce facem!

— De obicei nu prea scapă nimeni la vârsta asta. Mai îi vine alt atac, pe urmă. Depinde însă de constituție!

— A dracului e medicina asta a voastră, se scârbi Stănică, nu știți nimic precis.

În sfârșit, Aglae se gândi să execute ordonanța doctorului și, fiindcă Otilia insista să se cumpere pungă și gheață, întrebă tare pe bătrân:

— Costache, unde ții tu banii? Să-ți cumpărăm gheață! Dă-mi cheile!

Moș Costache holbă ochii și-și mușcă buzele, fără sunet. Cu mâna strânse și mai tere cheile. Aglae întinse mâna și dădu să i le apuce. Atunci, cu sforțare eroică, bătrânul se trase mai spre fundul canapelei, bombănind:

— Nu-nu-nu v-vrreau gheață!

— Vorbește! Observă Vasiliad.

Stănică făcu un gest de admirație și de ciudă:

— E pezevenghi rău moșul! Îl știu eu. E tare de tot.

— Dar, Costache, se răsti de-a binelea Aglae, trebuie bani de cheltuială, de plătit domnul doctor, ce, vrei să plătesc eu?

Bătrânul, atunci, după îndelungă nemișcare, făcu semn cu mâna spre Felix, care se apropiase de pat, ridică cheile și cu mare dificultate alese una pe care o arătă acestuia și, cum Felix voia să ia tot ghemul de chei, se împotrivi, de unde tânărul înțelese că trebuie să scoată cheia de pe inel. Bătrânul încercă să-i explice:

— Și-șifonier… În să-salon… E o cutie!

În vreme ce Felix se îndreptă înspre salon, Stănică se mișcă să-l urmeze și chiar făcuse semn acestuia că vine și el. Olimpia îi strică socoteala, fiindcă, fără nici un rost și fără să intuiască situația, îl invită să stea lângă ea, fapt care trezi atenția bolnavului. Stănică își întârzie dispariția, ochind mereu ușa. Felix luă pe rând fiecare cutie a scrinului. Una era plină cu cutii de chibrituri de formă cilindrică. Scuturând una din ele, constată că sunt pline și că nu era cu putință ca bătrânul să fi ținut bani în ele. Altă cutie era umplută cu ținte, printre care înotau câteva piroane. În sertarul de sus, Felix descoperi într-adevăr o cutie de tinichea din acelea pentru tutun, în care se afla un morman de monede de toate mărimile. Se gândi câți bani să ia, apoi se hotărî să ia cutia cu totul. Atunci zări sub cutie un pachet de coale scrise, cusute printr-o sfoară roșie, în chip de caiet, și cu un titlu care-l izbi, cu toată graba lui, întrucât găsise acolo numele său. Scoase caietul și citi pe copertă aceste rânduri:

Cont de cheltuieli ce-am făcut pentru minorul Felix Sima.

Învins de curiozitate, Felix depuse cutia cu bani pe scrin și întoarse paginile, oprindu-se la cea din urmă, și văzu această socoteală. Pagina era împărțită în două printr-o linie cu creion roșu, ca filele de registre, și printr-o contabilitate empirică, în stânga erau însemnate primirile, iar în dreapta cheltuielile.

Primit la 3 ianuarie a.c., lei 2.000 de la Banca „Naționala” dobândă 4% asupra capitalului depus de lei 50.000.

Primit în cursul lunii aprilie, după contracte, pentru prăvălia mare 1.000 lei pe șase luni pentru celelalte două prăvălii câte 800 lei pe șase luni.

Primit chiria de la etaj unu 350 lei pe trei luni.

Primit chiria de la etaj doi 300 lei pe trei luni.

Ianuarie.
Chirie pentru cameră, încălzit.
Spălat.
Dat în mână pentru teatru.
Dat în mână pentru buzunar.
Cumpărat instrument chirurgical.
Adus doctor, fiind băiatul bolnav.
Haine, rufărie.
Masa zilnică a 10 lei.
Februarie.
Chirie pentru cameră, încălzit.
Masa zilnică a 10 lei.
Spălat.
Dat în mână pentru buzunar.
Împrumutat.
Mănuși.
Reparațiuni în odaie.
Martie.
Chirie pentru cameră, încălzit.
Masă a 10 lei pe zi.
Supliment seara.
Dat bani nevoi tinerești.
Doctorii.
Voiaj Iași pt. vederea casei.
Batiste 30
Pardesiu 40
Aprilie.
Chirie pentru cameră, încălzit.
Materiale pentru construcții.

Felix rămase cu gura căscată, uimit, pe de o parte, de venitul cel mare pe care-l avea, vreo opt sute de lei lunar, sumă considerabilă pentru acea vreme, și scandalizat, pe de alta, de socoteala încărcată. Avea un venit de ministru, și moș Costache își pusese în cap să-l facă să irosească pentru mizerabila întreținere tot acest venit. Nu credea să se cheltuiască în casă, pentru coșniță, mai mult de doi lei pe zi, poate cu mult mai puțin. O pâine costa douăzeci și cinci de bani și o para, carnea vreo optzeci de bani. Nu i se dăduse niciodată bani de teatru, sau bani de buzunar, nu i se cumpărase

nici un pardesiu. Hainele le luase cu banii împrumutați, însă pe poliță. Instrumentul chirurgical fusese inventat. De asemenea boala, doctoriile, doctorul, călătoria la Iași, batistele. Râse de cuvântul „încălzit” pe aprilie, fiindcă nu se mai făcea foc din martie, cu tot frigul. Dar scandalul nemaiauzit erau cei 2142 pentru materiale de construcții. Care construcție? Prin urmare cuiele, țintele, cărămizile vechi, grinzile, toate erau în contul lui. Bătrânul făcea o casă pe spinarea lui și nu se știa dacă pentru el. Amețit de descoperire, Felix uitase pentru ce venise aici și că bătrânul e bolnav și se gândea să facă scandal. Contul scris cu felurite cerneluri nu era terminat. Alături, Felix dădu de un pachețel de hârtii soioase, pe care erau însemnate cu creion chimic felurite cifre cu o dată și o justificare. De pildă: 10 mai, masă cu prăjituri 12 lei; 11 mai, bani de cinematograf 10 lei; 12 mai, cuie mari 20 lei. Erau note ce urmau să fie trecute mai târziu în cont. Era, dar, foarte adevărat ce spunea Stănică: bătrânul era un pezevenghi. Trânti contul la loc și împinse cutia, când glasul autentic al lui Stănică se auzi în spatele lui:

— Ai găsit ceva, șmechere? Are parale moșul? Lasă-mă să mă uit și eu.

După o scurtă meditație, Felix întoarse cheia în broască și zise hotărât:

— N-are nimic decât cutia asta cu bani mărunți. Încolo, tot cutii de chibrituri.

— De la tutungerie, desigur, observă Stănică, aparent convins, îți spun eu că are tutungerie, pe numele altuia.

Felix, devenit matur prin experiență, găsise că era și rușinos, și primejdios ca altcineva să știe cât venit are el și cum îl fura bătrânul. În curând avea să fie major și avea să scape de toate mizeriile astea. Cu astfel de venit putea să trăiască în străinătate, oriunde, consacrându-se științei numai pentru glorie. Când revăzu pe moș Costache întins pe spate, respirând greu, uită de toată dușmănia. Otilia avea un aer atât de rătăcit, părea atât de străină în acea casă, încât fu cuprins de milă. Nu. Providența avusese grijă de el și-i dădu-se un tată bun și mijloace de existență pe care nu le meritase. Bătrânul îi risipise venitul, dar nu se atinsese de capitalul lui. Trebuia prin urmare să fie calm, chibzuit, acum în aceste împrejurări grele, spre a putea să dea tot sprijinul Otiliei. Fata era mândră, și cu un cuvânt greșit putea s-o jignească.

Bătrânul luă cutia cu mâna stângă. Dreapta nu putea s-o ridice decât cu greutate, și atunci cei din odaie observară că o ușoară paralizie îi ținea acest braț. Chiar și un colț al gurii avea mușchiulatura puțin ruptă, căzută în jos,

trăgând puțin și o pleoapă. Cu mâna tremurătoare, moș Costache căută orbește în cutie, găsi o monedă de cinci lei, o lăsă repede din mână și scoase o băncuță pe care o întinse.

— Ce vrei să fac cu băncuță ta? Se răsti Aglae. Trebuie parale pentru doctorii, pentru domnul doctor.

Stănică se repezi lângă bolnav.

— Lasă, moș Costache, că iau cât trebuie. Uite atât, ajunge pentru gheață și pungă (și scoase câteva piese de cinci lei).

Uite, Vasiliad, îți dau zece lei, că doar ești doctor de casă, nu vrei să jupoi lumea (Stănică mai scoase încă patru piese, dând numai două doctorului).

Bolnavul, văzând că cutia se ușurează, gemu și începu s-o tragă, izbutind s-o vâre sub plapumă. Stănică scoase zece bani și-i întinse Marinei, căreia îi spusese mai încet:

— Du-te la farmacistul din Rahova, îl știi dumneata, și spune-i că l-a rugat domnul Rațiu să-i împrumute, ai auzit? Să-i împrumute o pungă pentru gheață. Și uite zece bani să iei gheață.

Încetul cu încetul toți se așezară pe ce găsiră, ca niște musafiri, uitând aproape de tot de moș Costache. Stănică zise lui Vasiliad, care făcuse gestul să plece:

— Stai, mă, unde pleci, parcă te-așteaptă droaia de clienți. Stai aici, ca medic al casei, să vezi cum îi merge bolnavului, doar nu suntem oricine. Te plătim (și mai încet), nu fi prost, Vasiliade, te punem la cont.

Marina aduse gheața și o pungă, și în curând chelia bătrânului primi o scufie răsucită, căpătând o demnitate ridicolă.

— Ți-e bine așa? Întrebă Aglae.

— Bi-bine! Mormăi Costache.

— Acum ce să mai facem? Întrebă Aglae.

— Nimic, răspunse doctorul. Liniște și altceva nimic. Natura lucrează singură.

Stănică pufni în râs.

— Aveți și voi doctorii formule. Natura lucrează (în șoaptă) pentru moștenitori.

Otilia se simțea așa de rău de oboseală și zbucium, încât Felix o trase lângă fereastră și o strânse afectuos de braț.

— Fii tare, Otilia, sunt prietenul, sunt fratele tău! Stănică, văzându-l, făcu cu ochiul celorlalți, cu adânci înțelesuri.

— În definitiv, mamă, zise Aurica, noi ce mai stăm aici? Trebuie să fie ceasul trei, nimeni n-a mâncat. Moș Costache stă și singur, doar e aici Otilia, e Marina, domnul Felix.

Aglae luă o figură solemnă.

— Aici e casa fratelui meu, și eu sunt unica lui soră. Nimic nu se mișcă aici în casă și nimeni nu s-atinge de nimic. Trebuie să stăm aici să păzim, n-o să lăsăm în casă un bolnav fără simțire, care nu vede, n-aude, cu străini în casă.

— Aud! Zise bătrânul așa de stins, încât nu-l înțeleseră toți.

— Zice c-aude, mamă! Interpretă Olimpia.

— E pezevenghi! Explică Stănică doctorului.

— Mamă-soacră, toate bune, dar mie mi-e foame! Vrei să fac de veghe nemâncat? Adu ceva aici, la botul calului. Voi n-aveți nimic aici, nu gătiți? Se adresă Stănică Otiliei, care îl privi speriată, umilă.

Nemaiașteptând răspunsul, Stănică începu să caute prin dulap, trântind ușile. Găsi, împinse în fund, sticle cu vin înfundate, prăfuite, o sticlă de lichior și un salam bine uscat, neînceput. Erau, probabil, daruri de-ale lui Pascalopol. Toți, afară de Felix și Otilia, se așezară foarte bine dispuși în jurul mesei, iar Olimpia se apucă să taie tacticos salamul.

— Taie-l mai gros, protestă Stănică, să simți ce muști. Olimpia tăie o felie groasă, pe care Stănică o și înhăță, mâncând-o fără pâine.

— Ăsta e salam de Sibiu veritabil, salam fin, de unde naiba l-aveți, Otilio?

Fata dădu din umeri, iar Olimpia făcu observație lui Stănică:

— Nu fi lacom, ce Dumnezeu, îl înghiți cu pieliță cu tot.

— Un tirbușon, comandă Stănică, ca un client de restaurant. Marina, veselă, ca la o schimbare de stăpân, se repezi la bufet și scoase un tirbușon cu vârful puțin rupt.

— Bine, moș Costache, mustră Stănică de la masă pe bolnav, ai dumneata așa vinuri în casă și nu ți-ai luat un tirbușon ca lumea?

Bolnavul trona pe spate stupid, sub căciula de cauciuc, care, fiind puțin spartă, lăsa să se scurgă pe fruntea, ochiul și un obraz al lui un fir de apă care se prelingea apoi, făcând la rădăcina perilor stufoși de pe piept un smârc. Dopul pocni și vinul începu să gâlgâie roșu, ca un sânge închegat, în paharul lui Stănică.

— Ce umblați cu scârbe de-astea mici, strigă acesta, dați pahare de-ale mari de cristal, să simt gustul vinului! Iiih, ce aromă, ăsta e Bordeaux

veritabil, Bordeaux din cel mai fin. De unde-l aveți, Otilio?

Fără să mai aștepte răspunsul, Stănică turnă în pahare la toți. Convivii ridicară întâi paharul în sus, cu gândul de a ciocni, apoi o oarecare rușine îi reținu, și băură în tăcere. Olimpia făcuse un morman de felii de salam, și comesenii luau acum pe tăcute și mâncau. Vasiliad înghițea ca un lup, aplecat asupra farfuriei.

Aglae, zărind pe Otilia și pe Felix, deveni caritabilă.

— Tu, Otilio, nu mănânci? Și dumneata, domnule Felix? Doar n-o să stați nemâncați?! Ce-o fi o fi, acum, să fim tari.

Stănică se sculă, galant, de pe scaun și merse să dea brațul fetei.

— Otilio, scumpo, fă-mi plăcerea, tu nu vezi ce e pe noi? Ce, tu crezi că noi nu știm ce e durerea? Parcă pe noi nu ne doare că moș Costache a mu… Vreau să zic e bolnav? Da' lasă, bun e Dumnezeu, s-o alege într-un fel. Vino la masă, întremează-te!

Otilia făcu cu mâna un gest de apărare atât de sălbatic, încât avocatul renunță la rolul de conducător al fetei și îndemnă pe Felix, nu fără ironie:

— Spune-i dumneata, domnule, fă-o să-nțeleagă, știu că v-aveți bine!

Otilia plecă sus în odaia ei, iar Felix mai rămase, nefiind încă hotărât asupra atitudinii pe care trebuia s-o ia, fiindcă era încredințat că se cădea să apere pe moș Costache, cât trăiește, cu toate păcatele lui, și asta în vederea Otiliei. Stănică îi întinse, galeș, un pahar de vin și-i zise, cu aerul unei ființe irezistibile:

— Domnule Felix, te rog eu, pentru mine!

Felix luă paharul, gustă puțin din vin și, văzându-i culoarea de sânge, fu străbătut deodată de un gând: în cazuri de acestea de congestie se lasă sânge. Își spuse părerea către Vasiliad, și acesta, puțin încurcat, recunoscu:

— Da, într-adevăr, am fi putut să-i lăsăm puțin sânge, dar n-am lanțetă pentru flebotomie. Dacă vreți, trimitem servitoarea s-aducă.

— Fugi, domnule, de-acolo, se dezgustă Stănică, cu sângele. Tocmai acum la masă! Fleacuri! Asta poți s-o faci mai târziu, încolo, nu i-au pus gheață la cap? El n-are sânge, și vrei să-i mai iei! Asta-i dureros, domnule, lăsați omul în pace. Auzi, moș Costache, vrei să-ți lase sânge, să te doară?

— Daa! Răspunse limpede și văietător bătrânul.

— Ei, asta-i, rezistă Stănică, lasă că știm noi mai bine ce-ți trebuie. Mai târziu, încolo.

Apoi Stănică deveni nemulțumit de mâncare:

— Frate, la așa vin, n-ajunge uscătura asta. Aș mânca ceva picant, ceva extraordinar, ce zici, mamă-soacră, mirosea a varză la dumneata azi.

— Păi, am făcut niște sarmale cu varză nouă, acrită!

— Bravo, ura, să vie! Strigă nebunește Stănică; aducând-și însă aminte de bolnav, coborî glasul: Oare credeți că-l supără gălăgia?

Doctorul dădu din umeri. Aurica scoase farfurii și tacâmuri din bufet și așeză masa, liniștită, ca pentru un festin. Aglae dădu instrucțiuni Marinei să ceară mâncările de dincolo. Felix, scârbit, plecă și el sus, în căutarea Otiliei. La jumătatea scării se răzgândi, ieși în stradă și plecă înspre Sfinții Apostoli, unde știa că este o cofetărie. Voia să cumpere ciocolată pentru Otilia. Comesenii începură să mănânce cu poftă, clipocind furculițele. Odaia se umpluse de miros de varză acră și de bâzâitul conversației mărunte, care se părea că tulbură pe bolnav, deoarece se mișca înspre perete.

— Oare lui moșu, întrebă Aurica, cu gura plină, nu-i dăm nimic de mâncare?

— Nimic deocamdată, dimpotrivă, ar trebui… (doctorul lăsă fraza în gol).

— Mâncarea prea multă strică, demonstră Stănică, bineînțeles, de la o anumită vârstă. Eu îmi mai dau zece ani de viață normală, și pe urmă, adio, mâncare, adio, femei! Abstinență totală. Călugării cum trăiesc?

— Domnule doctor, întrebă Aglae, am făcut injecții cu iod toată vara, ce zici, merge să fac și iarna?

— Nu sunt de părere, iarna iodul dă accidente, iodisme! Satisfăcută, Aglae se întoarse cu gura spre farfuria ei.

Bolnavul, iritat de zgomot și de mirosul de mâncări, gemu. Aglae întoarse capul și, cu gura plină, zise:

— Ce ai, Costache? Te doare ceva? Aurico, du-te tu și-i îndreaptă punga de gheață.

Aurica se duse lângă bătrân, care o privi fix, cu ochi dușmănoși și aproape limpezi, fără să spună totuși nimic. Cu mâna liberă cercetă pe sub pernă și-și trase cheile mai aproape. După ce se asigură de prezența lor, întrebă încet:

— Fe-Felix uunde-i? Fe-Felix!

— Nu știu, moș Costache, a plecat!

— Lasă-l pe Felix acum, interveni Aglae, ce-ai cu el? Tu stai liniștit, acolo, ca un bolnav, să nu-ți cadă gheața de la cap.

În timpul acesta, Felix venea aproape gonind cu pachetul de ciocolată, meditând pe drum ce trebuia să facă. Starea bătrânului i se părea gravă, și situația în casă foarte tulbure. Întrucât îl privea, mai avea câteva săptămâni până la majorat și ar fi răbdat până atunci. Dar Otilia era dușmănită de Aglae și putea, în cazul morții bătrânului, să fie oricând izgonită. Îi lăsase bătrânul ceva prin testament sau nu făcuse nici un testament? Și dacă făcuse testamentul, Stănică și cu toată liota ar fi putut să-l caute și să-l fure. Avea ceva bani în buzunar, s-ar fi prezentat la tribunal într-un caz fatal, luând informații asupra consiliului de familie care-l tutela și pe care nu-l aflase niciodată și apoi s-ar fi pus la dispoziția Otiliei. Care era însă modul de a face pe Otilia să primească asemenea ocrotire, fără să se supere? Găsi pe Otilia ghemuită pe sofaua ei, mușcând nervos din vârful unei batiste de dantelă. Felix desfăcu pachetul de ciocolată, rupse o bucată și-o întinse fetei, care o luă în tăcere și-ncepu s-o ronțăie. Mici lacrimi i se rostogoleau pe obraz. Neștiind cum să înceapă vorba, Felix întrebă:

— Otilia, ce gândești tu acum, de ce plângi și nu spui nimic?

— Papa moare!

— Poate că nu, cred că e în afară de vreun pericol imediat.

— Toți cei care s-au strâns în jurul lui n-au nici un interes să-l scape, nu-i dau nici un ajutor.

— Și eu am impresia asta, îți mărturisesc. Din păcate, sunt prea novice în medicină, ca să am curajul să iau o inițiativă. Cunoștințele mele sunt teoretice. Am putea să chemăm un doctor mare.

— N-au să-l lase să vină.

— E posibil. M-aș duce să chem pe Weissmann. E mai mult un autodidact și un empirist decât un student, fiindcă abia e în anul întâi, dar are o practică de adevărat intern. El ar vedea, fără să-l bănuiască Stănică, și pe urmă am consulta amândoi un doctor.

Otilia aprobă din cap, cu puțină încredere.

— Otilia, zise Felix, tu nu pui nici un temei în mine. Ai spus că mă iubești și că ai fi gata să te căsătorești cu mine, când ai fi sigură că nu-mi strici viitorul. Poate n-ar fi mo-mentul să-ți spun acum asta, dar în ce chip să-ți arăt devo-tamentul meu fără să te jignesc? Vreau să-ți fiu un logod-nic, iar dacă vrei, numai un frate. Am văzut întâmplător că am un venit de zece mii de lei pe an. Aproape n-aș mai avea nevoie să muncesc, dacă n-aș fi ambițios. Viitorul nu mi-l strici în nici un caz, fiindcă alături de tine aș

munci și mai viguros. Vreau să ai încredere în mine, să nu te mai simți așa de singură.

— Am încredere în tine, zise Otilia, dar mi-e milă de pa-pa. Cu el am trăit de mică în această casă, și mă-ngrozește ideea că toate astea au să se sfărâme.

— Nici eu, Otilia, nu am pe nimeni, cum vezi; de aceea aș fi vrut să fim amândoi alături.

— Felix, zise Otilia, reluându-și vechea ei ținută hotărâtă, țin la tine și aș dori ca toate dorințele tale să se realizeze. Acum nu am puterea să-ți spun nimic în privința asta. Ești bun la suflet și vrei să mă aperi, însă tu însuți ai nevoie de un ocrotitor. Afacerile tale pot fi încurcate, bietul papa e un om cam întortocheat și tăcut. Vrei să te trezești cu cine știe ce greutăți?

— Îți mărturisesc, zise Felix, că am zărit la moș Costache niște socoteli, din care urmează că cheltuiesc cam o mie de lei pe lună și construiesc o casă cu cărămizile din curte.

— Dragă Felix, sunt sincer rușinată de chestiunea asta. Te-am prevenit că papa e un om ciudat, cu unele cusururi. Și eu am suferit multe și sunt, din cauza asta, cum mă vezi, plină de capricii, dar pe papa îl iubeam. Mă iubea în felul lui, cum te iubea și pe tine. Papa a furat averea mamei și ciupește din a ta, și ne iubește cum știe el. Tanti Aglae nu mi-a luat nimic, dar mă urăște. Și tu ai nevoie de un ocrotitor. Stănică e șiret, se vâră în toate, și aici e nevoie, pentru tine, numai pentru tine, de un om cu prestigiu, cu legături. Nu te supăra, îți jur că e în interesul tău, nu face nici o interpretare, du-te pe furiș la Pascalopol și spune-i să vină aici ca din întâmplare; te rog.

— Mă duc! Zise decis Felix.

Otilia îl sărută. Felix își luă pălăria, se dădu încetișor pe scară și ieși în stradă prin curtea casei Aglaei, care era pustie. Pe drum trebui să recunoască cum că Otilia avea dreptate. Numai prin Pascalopol putea da lui moș Costache o mână de ajutor. Pretențiile lui de a ocroti pe fată erau copilăroase, dar și tiranice, fiindcă încercau să înlănțuie prin obligație. Pe Pascalopol îl întâlni pe scară, tocmai când acesta pleca. Moșierul rămase consternat de știre și invită pe Felix înăuntru.

— E rău? Își păstrează cunoștința? Vorbește?

— E conștient și spune puține cuvinte. Mi s-a părut mai mult că se ferește de ceilalți.

— Bietul Costache! Zise Pascalopol plimbându-se încoace și-ncolo. Trebuie să chemăm un doctor, dar să facem așa, să nu bage de seamă Aglae

că ne amestecăm intenționat în treburile ei. Domnule Felix, ești un tânăr inteligent, în pra-gul majoratului, știu că ții la Otilia, în privința căreia ți-am arătat sincer atitudinea mea, te rog să-mi ajuți să te ajut. Dumneata însuți, în cazul când s-ar prăpădi bietul Costa-che prea curând, ai nevoie de asistență. Voi pune avocatul meu, fiindcă de altfel îți cunosc situația. Probabil că Costache a făcut puțin abuz cu veniturile dumitale, dar în ce privește administrarea lor te asigur că ți-a apărat bine interesele. Costache era puțin cam avar, însă, în fond, om de treabă. De Otilia mi-e teamă. Dumneata o cunoști: e o fată mândră, independentă. Ea primea oarecare daruri ca de la un prieten vechi al casei, dar mi-ar fi greu s-o umi-lesc, impunându-i-le acum. Pot eu, om în vârstă, să-i insi-nuez că aș lua-o în căsătorie? Acum, când Otilia ar fi sin-gură, ar fi o dureroasă, o penibilă constrângere. Dumneata ca tânăr ai fi față de ea în altă situație, firește…

— Însă și eu, spuse Felix, cu capul în jos, împărtășesc părerea dumitale, că acum orice atenție ar fi o abuzare de situația ei.

— Atunci? Bineînțeles, sper ca bietul Costache să scape. Poate că chiar s-a gândit să-i aranjeze viitorul. Să ne gândim întâi la un doctor. Stai să văd.

Moșierul merse la telefon, ceru pe doctorul Stratulat, care răspunse, îi expuse cazul (se vedea din convorbire că e un prieten intim al lui Pascalopol) și-l întrebă dacă putea să vie să-l ia cu trăsura pe la orele șase.

— Așa? Perfect. Atunci viu! Încheie moșierul, agățând la loc receptorul.

— Iubite domnule Felix, dumneata te duci înainte și te prefaci că nu te-ai întâlnit cu mine, afirmând însă că tocmai eram azi așteptat de Costache. Eu mă fac că vin cu docto-rul Stratulat întâmplător, și, dacă vedem că e posibil, îl du-cem pe Costache la un sanatoriu, ca să fim siguri că e bine îngrijit și să scăpăm pe biata Otilia de atâta zbucium.

Felix plecă, cu gândul de a se îndrepta repede spre casă, spre a nu lăsa pe Otilia singură. Își aduse aminte de Weiss-mann și simți că spiritul lui săritor i-ar face bine. Știa că se mutase și șade acum prin jurul străzii Labirint. Găsind adresa însemnată, se urcă într-o trăsură și în curând se găsi în stradela cu pricina, în care nu se aflau decât ma-ghernițe cu aspect de prăvălii, nemaifolosite, și o singură curte mare ca de han vechi cu o casă în chip de potcoavă, cu etaj. Părea un hotel sau o casă de raport, și era de o murdărie înspăimântătoare. În mijlocul curții ședeau îngră-mădite mormane de gunoaie. Câini și copii alergau printre ele. Câte un geamlâc cu ochiuri sparte înconjura fiecare rând, susținut pe stâlpi putrezi și unsuroși. După oarecare dibuire, Felix urcă niște scări de lemn murdare și se trezi în

geamlâcul de sus în care se juca, alergând cu mult zgo-mot, o droaie de copii jerpeliți. Podișca răsună grozav la pași, și coridorul mirosea pătrunzător a excremente. Felix ar fi voit să plece, spre a nu fi prins de Weissmann, atât de umilitoare i se părea situația, însă câteva capete ieșiră la o ușă. O femeie tânără despletită înainta de-a binelea, arătân-du-şi picioarele goale. Un evreu bărbos, mai mult bătrân, îi strigă:

— Intră înapoi, Fany, de ce ieși dacă tu n-ai pantofi? Ce să-ți fac eu dacă n-ai pantofi? Ce să caute domnul? Întrebă apoi bătrânul pe Felix, în vreme ce numeroase capete apă-rură de jur împrejur la ușile și ferestrele din geamlâc.

— Căutăm un domn student Weissmann…

— Ha, ha, Weissmann, este, este Weissmann, stă acolo în capăt, cu mătușă, pot s-o chem, că el acum e dus. Dar are să vină, sigur că are să vină.

Vesel că nu-l găsise, Felix protestă:

— Nu e nevoie!

— Dar nici cum vă cheamă nu vreți să spuneți? Când are să vină, eu am să-l anunț, sigur că am să-l anunț! Nu pot eu să fac așa un serviciu la un vecin?

— Spuneți-i că a venit colegul Felix și-l cheamă urgent acasă.

— S-a făcut, zise bătrânul, conducându-l pe tânăr jos. Poate aveți nevoie să cumpărați ceva, poate mobilă, poate haine, ciorapi buni, plăci de gramofon? Știu eu niște ocazii. Orice putem să vă procurăm.

Felix făcu un semn de negație cu capul. Bătrânul, întris-tat, coborî glasul:

— Știu eu ce cauți dumneata! Avem niște domnișoare minunate, niște prințese, le-au murit părinții, săracele.

Tânărul iuți pașii. Bătrânul, pierzând orice speranță, îi strigă din mijlocul curții:

— Știi câți stăm noi aci? Aici sunt două sute de chiriași, așa să am eu bine, și numai un singur closet.

Înfricoșat, Felix se urcă în trăsura care-l aștepta, și făcu semn cu mâna birjarului să mâne. Se dădu jos în strada Rahovei și o luă apoi pedestru și iute spre casă. În curtea care i se păru a avea un aer cimitiros, dezolat răsuna ecoul convorbirii din sufrageria cu ferestrele deschise. Felix îi găsi pe toți în jurul mesei, jucând cărți și vorbind ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, învăluiți în perdele mari de fum. Moș Costache, pe canapea, începuse să

tușească, dar pă-rea limpezit la față, normal. Așezată pe un scaun, alături, Otilia îi îndrepta aci punga cu gheață, aci plapuma, între-bându-l în șoaptă dacă se simte mai bine.

— Na, afurisită carte, exclamă Stănică, trântind o figură oarecare, e tot ce am. Așa mi se-ntâmplă când joc cu Olim-pia. Nevasta e piază-rea.

Vasiliad, foarte atent, mușcând cu dinții dintr-un țigaret de os, ședea înfundat în evantaiul lui de cărți și arunca hoțește numai privirile la ceilalți.

— Lucrezi mutește, hoțomanule, îl mustră Stănică, ami-cal, ești vulpe bătrână, las' că te știu eu. Câștigi mereu, de un ceas. Ai luat banii lui moș Costache degeaba, și acum ne cureți și pe noi.

— Stănică, nu vorbi atât, și joacă, dacă joci. Aruncă colo cartea, vorbi Aglae.

— Uite-o, dă-o la naiba, partida asta am pierdut-o. Ba-rem de aș trage vreun folos de unde știu eu. Acum toți sun-tem la ordinele mamei-soacre, ea e cloșca cu pui. Nici nu mai joc.

Aurica se văietă:

— Vai, dar de ce nu mai jucăm, ce vrei să facem? Ne plictisim să tot păzim atâta.

Stănică schiță cu buzele mai mult decât pronunță:

— Îți păzești zestrea ta, fetițo. Mama-soacră ne umple de bani, dacă… Mă-nțelegi.

Aglae îi făcu semn cu mâna să fie prudent, în vreme ce Stănică strâmba din nas, cu înțelesul „nu contează”.

Olimpia, tăcută, gravă, mestecă cărțile, apoi le puse în fața doctorului Vasiliad, spre tăiere. Jocul reîncepu și con-vorbirea continuă. Felix, distrat, n-o putea urmări, dar au-zea, rând pe rând, fragmente din frazele fiecăruia, distingân-du-le după timbru, căci jucătorii erau ascunși, ca zeii, în norii de fum.

Aglae: Am început să am junghiuri reumatice, ceea ce n-aveam mai înainte. Eu cred că toate astea sunt din supă-rare, nimic nu îmbătrânește mai mult ca supărarea. Iau iod, dar nu văd nici un folos, cu toată reclama. Îmi spunea o damă să mă duc la băi, la Pucioasa. Odată și odată, când oi scăpa de necazurile astea, tot am să mă duc.

Stănică: Parc-aș mânca ceva bun, ceva rar. Îmi vine un miros cunoscut în nări, de la bufetul ăsta, și nu știu ce.

Aurica: Dacă n-ai noroc, e degeaba. Poți să fii frumoasă, poți să ai zestre, poți să ieși în lume, și bărbații nu se uită la tine. Pentru asta trebuie

să te naști. Mai sper și eu câtăva vreme și, pe urmă, adio. Nu mai sunt nici bărbați cavaleri, ca înainte, azi te invită, ies cu tine în lume și apoi se fac că nu te știu.

Stănică: Am păzit odată un unchi trei zile și trei nopți în șir, până am picat toți jos de oboseală, și bolnavul nu mai murea. Când ne-am scult, a patra zi, l-am găsit rece.

Titi: Am să-l copiez în format mai mic și să-l tratez numai în creion numărul 1.

Vasiliad: Am clienți care mă scoală noaptea din somn degeaba, ca să mă duc să constat decesul. „Nu puteai să aștepți până dimineața?” zic eu. „Faceți-i o injecție, domnule doctor, poate se deșteaptă din leșin!”, „E mort, cocoană, n-auzi?” Uite așa pățesc.

Olimpia: Bărbații nu pot să stea două zile fără femei și fără băutură. Sunt blânzi numai o lună înainte și o lună după nuntă, și pe urmă cad iar în patimile lor. Și dacă ar fi ceva de capul femeilor după care umblă! Dar le aleg pe cele mai decăzute, pe cele mai strâmbe. Georgeta, de exemplu, ce-ai văzut tu la ea, Stănică, de-o ridici în slava cerului?

Aglae: Copilul să asculte de mama lui, fiindcă nimeni mai mult decât mama lui nu-i dorește binele. Dragoste! Fleacuri! Pe vremea noastră nu mai era asta. După nuntă vine și dragostea.

Stănică: Socru-meu a fost blând, pot să zic inofensiv, dar sunt unii care fac urât de tot. Am cunoscut un magistrat, pe care l-a apucat într-o noapte. Domnule, făcea ca la menajerie, cânta ca păsările, dădea din aripi să zboare și ciugulea de pe jos. Îi intrase în cap că e privighetoare.

Vasiliad: Azi doctorul trebuie să se dea și el după client, dacă vrea să trăiască. Clientul a auzit de cutare doctorie, a auzit de tratament cu injecții și alte comedii și, dacă nu-i dai, zice că nu te pricepi. Reclama produselor farmaceutice ne omoară.

Stănică: Dacă familia mea nu s-ar fi prăsit atâta, vă spun pe onoarea mea, azi aș fi milionar, și Olimpia ar sta numai la Nisa. Am unchi și mătuși foarte bogate, cât păr în cap. Însă toți au copii și nepoți, încât, până să-mi vie rândul, mai bine mă lipsesc. Să ai noroc în viață, vorba Aurichii, asta e tot. Unul se zbate de mic, învață, își umple plămânul de oftică, și altuia îi pică moștenirea de-a gata.

Aglae: În familia noastră, toți au fost strângători și au ținut la neamuri. Numai Costache nu știu cui a semănat că a fost tăcut, secret cu rudele, de nu știe nimeni cum stau lucrurile lui.

Aurica: Frumusețea nu e totul, sunt femei urâte care plac bărbaților, e și luxul, însă pentru asta trebuie să ai bani.

Titi: Nu mai joc, m-am plictisit, mă duc mai bine să mă legăn.

Aglae: Olimpia, și tu, Aurica, să fiți cu ochii în patru, să nu ia cineva vreo hârtie, vreun lucru, nici un cap de ață, aici eu răspund, ca unica rudă mai de aproape.

Vasiliad: Toate îngrijirile, în caz de astea, de apoplexii, de tromboze, le găsesc inutile. Mai devreme sau mai târziu, bolnavul tot moare. E numai o supărare pentru familie, afară de cazul când bolnavul mai poate fi utilizat pentru testare.

Olimpia: Eu cred, mamă, c-ar trebui să-l întrebi dacă a făcut vreun testament și unde l-a pus, nu să-l căutăm, ca niște nebuni, în urmă.

Toată această hârâială fragmentată, Felix o auzi fără atenție voită, privind la Otilia și la bolnav. Ultimele vorbe ale Olimpiei îl izbiră prin brutalitatea lor, mai ales că fizionomia lui moș Costache părea a trăda înțelegerea convorbirii. Auzi răspunsul Aglaei:

— Taci și tu din gură, frate, că te aude. Astea o să le vedem noi mai târziu.

Se înserase de-a binelea când se auziră tropote de cai și rostogolirea roților unei trăsuri.

— Parcă vine cineva, observă Stănică, cu trăsura nu poate fi decât Pascalopol!

Otilia tresări, iar Felix, spre a înlătura bănuielile, minți, conform învoielii:

— Probabil, fiindcă azi îmi spuse mie că are să vie. Nici nu știe că moș Costache e bolnav.

Pascalopol, care lăsase în trăsură, intenționat, pe doctorul Stratulat, se arătă în chenarul ușii, de unde, văzând pe Aglae și lume, zise înclinându-se:

— Bună seara, sărut mâinile, cocoană Aglae. Costache e aici? Era vorba să meargă cu mine în oraș.

Aglae deschise gura să vorbească, când, deodată, bătrânul strigă plângăreț: „Aaaici!” și făcu gestul de a se da jos din pat. Când însă puse piciorul pe dușumea, simți greutate și se lăsă iarăși pe spate, cu o strâmbătură.

— Dar ce-i? Ce s-a întâmplat? Se prefăcu Pascalopol, cu o vizibilă silă de a se vedea nevoit să joace comedie.

— I-a venit rău, informă Stănică, bătrânețe, ce vrei, congestie! Pascalopol sărută mâna Otiliei, care-l privea cu o mare încredere și, liniștind-o pe aceasta din ochi, zise:

— Tocmai mă plimbam cu doctorul Stratulat, pe care-l cunoaște Costache, era vorba să ne întâlnim pentru niște chestiuni! Ce întâmplare! Îngăduiți oare să-l aduc înăuntru?

— L-a văzut domnul doctor Vasiliad! Observă, moale și ostil, Olimpia.

— În nici un caz nu strică un consult mai larg. Stratulat e profesor universitar. Sper că nu vă jenează, se înclină moșierul, cu excesivă politețe, spre doctor.

Pascalopol se duse să aducă pe Stratulat, în vreme ce Aglae făcea semn la ceilalți să strângă cărțile de joc. Figura severă, dominatoare a doctorului intimidă pe foștii jucători, așa încât toți rămaseră în picioare, fără a mai face nici o aluzie răutăcioasă. Doctorul aruncă o ocheadă bolnavului și una spre odaie și zise:

— Este aici o atmosferă imposibilă pentru un bolnav. Aci doarme de obicei?

— Nu, are dormitor. A vrut el să fie adus în sufragerie.

— Ei bine, să fie dus în odaia lui. Am să-l consult acolo. Bătrânul, care auzise vorbele doctorului, făcu iar sforțări să se dea jos din pat, provocând un zornăit. Felix și cu Stănică, apucându-l de spate și de picioare, ca pe un copil mic, îl luară pe sus, și atunci se văzu că bătrânul, cu nădragi de stambă și cu pătură pe umeri ca o mantie regală, ținea strâns la subsuoară cutia de tinichea cu bani, iar în mâini, ca un clopoțel, inelul cu chei. Stratulat râse, fără să vrea, sub mustăți. Doctorul și Pascalopol merseră, după câteva minute, înspre odaia bolnavului, urmați de toți ceilalți, însă Strătulat, foarte grav, le aduse la cunoștință că pentru o consultație așa de gravă are nevoie de liniște desăvârșită. Stănică însuși, care, fiind înăuntru, se prefăcu că n-aude, fu izgonit, iar Pascalopol rămase și el afară, pentru a nu da loc la bănuieli. Stratulat îl chemă însă peste puțin timp înăuntru, ca spre a-i cere informații.

Situația era aceasta. Bătrânul avusese un atac de congestie cerebrală, foarte ușor, și puțina jenă a brațului și piciorului, care indica ruperea unui mic vas de sânge, avea să dispară de la sine, dacă bolnavul ar fi avut liniște. Firește, un alt atac nu era exclus, cum totuși bătrânul era așa de solid, cu toată aparența lui de slăbiciune, el putea fi evitat, deocamdată. Doctorul știa

că Costache se bâlbâie, deci nu dăduse nici o importanță acestui fapt, numai nu înțelegea ce voia să spună bătrânul cu atâta iritație.

— Vezi dumneata ce vrea! Invitase el pe Pascalopol.

— Ce e, Costache, spune-mi mie, fără să faci sforțări, îl întrebă acesta cu compătimire.

Bătrânul, cu o tremurătură de furie a întregii fețe, aproape comică, zise plângător:

— Pu-pungași… Mă-mă-mă pândesc să să mă fure… Să mă moștenească pân-pân-n-am murit… Să-i dai afa-afară pe toți, pe toți, să nu văd de-decât pe fe-fe-tița mea și pe Felix, vreau să-i dau fe-fetiței mele ce-i al ei, am să-ți dau du-dumitale…

Du-dumneata ești pri-prietenul meu credincios… Nu vreau să știu de soră și de nepoți, afa-afară din ca-casa mea!

— Costache, pentru Dumnezeu, nu te agita așa. Ai încredere în mine. Avem să facem totul cum e mai nimerit, acum să stai liniștit, să te faci bine. Vorbim mâine.

Stratulat fu de părere că aici Costache nu avea condițiile unei bune îngrijiri și-l sfătui să meargă la un sanatoriu. Bătrânul privi speriat la Pascalopol și protestă că n-are bani pentru sanatoriu, că nu poate părăsi casa. Ironia blândă a moșierului îl făcu să tacă și probabil că, după anume socoteli, ar fi consimțit. Doctorul se izbi însă, când ieși afară, de opunerea dârză a Aglaei, care pretindea că fratele ei trebuia să stea acolo, sub privegherea ei, iar nu printre străini. Stănică, dimpotrivă, în gândul lui blestema îndârjirea soacră-sei, fiindcă își făcuse repede planul ca în lipsa de acasă a bătrânului să scotocească cu de-amănuntul toate odăile. În sfârșit, Stratulat ridică din umeri, recomandă liniște în camera bolnavului și unele revulsive, și plecă spre trăsură. Pascalopol își luă ziua bună de la bătrân și de la Otilia, căreia îi strânse mâna cu afecțiune, profund, fără a scoate, din prudență, vreun cuvânt. Era tocmai să plece, când auzi glasul lui Costache. Se apropie de patul lui, și, bătrânul, după ce se încredință că nu-l auzeau ceilalți, șopti în urechea moșierului:

— Să-să vii mâine, să-i gonești pe toți, vreau să-să-ți dau zestrea fe-fetiței!

— Ce zici? Întrebă Pascalopol pe Stratulat, când fură în trăsură.

— Accident banal, bine suportat. Am impresia că a făcut o sforțare oarecare, a stat în soare. Deocamdată, îl cred în afară de pericol, dar dacă are de aranjat ceva, să aranjeze acum. La un al doilea atac, poate muri subit.

Aglae și cu ceata ei rămase, față de sentința lui Stratulat, cu un dispreț de loc acoperit, alimentat de altfel și de doctorul Vasiliad, care se simțise jignit de neîncrederea cu care fusese primită de Pascalopol știința sa. Făcu teoria că, dimpotrivă, un bolnav bătrân, cu tabieturi, nu trebuie scos din casa lui, care îi întreține sentimentul vieții. Spitalul demoralizează și ucide, dovadă că cei mai mulți preferă să moară în patul lor. Stănică fu numaidecât cucerit de teorie, cu toată ciuda lui dintâi.

— Bravo, Vasiliade, nu te știam filosof! Ai cea mai perfectă dreptate. Tot un doctor de-ai noștri, cu experiență, se pricepe, săracul! Parcă profesorii universitari știu mai mult decât e în carte! Medicina e practică, nu teorie.

În fond, Stănică se gândise că tot mai bine ar fi putut scotoci casa cu bătrânul acolo, fiindcă ar fi avut un pretext să vină mereu. De aceea, când Olimpia, de obicei somnoroasă, molatică, începu să caște și zise: „în definitiv, acum e mai bine, să ne ducem și noi la casa noastră, că mi-e somn”, Stănică protestă vehement:

— Ce? Să lăsăm bolnavul fără nici un ajutor, pe spinarea a doi copii? Cap ai tu, Olimpio? Asta e boală dificilă, oricând poate să-i vie rău. Dacă se dă jos noaptea din pat și-și sparge capul cumva? Datoria noastră e să-l păzim, să-l ocrotim, fiindcă e unchiul nostru, iar pe Vasiliad îl invit să stea și el. E doctorul curant, ați priceput, și-l plătim.

— Stau, stau! Consimți Vasiliad.

Aglae nu făcu nici o obiecție. Dimpotrivă, luă comanda casei, ajutându-se de Marina și de propria ei servitoare. Din nou masa fu așezată în sufragerie, masă la care Felix și Otilia fură invitați, dar fără multă insistență când aceștia refuzară. Transformând canapelele în pat și distribuind prin odăi câteva saltele, toate camerele fură prefăcute în dormitoare. Stănică vru neapărat să doarmă în salonul cu scrinul, Aglae în sufragerie. Servitoarea Aglaei fu consemnată să se culce la intrare, pe prag. Astfel, după terminarea mesei, care dură foarte mult, toată casa fu ocupată milităresște de cele șapte persoane (Stănică, Olimpia, Aglae, Aurica, Titi, doctorul, servitoarea), încât nici o mișcare nu era cu putință fără trecerea prin odaia cuiva. Lămpile rămaseră aprinse micșorat, peste tot. Aproape toți adormiră însă curând așa de adânc, că toată casa se umplu de sforăituri. Numai Stănică umblă câtăva vreme prin curte, inspectând totul, trecu în revizie toate odăile, apoi se închise în salon, încuind ușa cu cheia. Acolo merse de-a bușilea, să privească pe sub mobile, suspectă orice fotoliu și canapeaua, apăsându-le cu mâna să vadă dacă fâșâie, întoarse tablourile pe dos, ciocăni scândurile,

deschise chiar ușițele de la sobă și, negăsind nimic, începu să meșterească broaștele sertarelor scrinului cu o sârmă îndoită, pe care și-o pregătise din vreme. Însă limbile broaștelor erau lungi și bine strânse în arcuri, și toată meștereala lui Stănică fu zadarnică. Atunci Stănică, supărat, își scoase ghetele din picioare și se întinse pe salteaua pusă jos, adormind aproape numaidecât.

Felix izbuti să încredințeze pe Otilia că e mai bine să se culce, deoarece era necesar să fie odihnită a doua zi, pentru a da lui moș Costache toată asistența posibilă. O făcu chiar să mănânce, în odaie la ea, ceva mai mult decât batoane de ciocolată. El însuși făgăduia să doarmă îmbrăcat, spre a fi gata la orice eventualitate. Ieșind în curte, pe la orele unsprezece noaptea, Felix se izbi, piept în piept, cu Weissmann. Acesta venise târziu acasă, aflase de invitația lui Felix și alergase fără să întrebe asupra motivului. Lumina slabă de prin toate odăile îl mirase și se întreba dacă trebue să intre și pe unde să intre. Felix îi povesti repede întâmplarea, îi comunică diagnosticul și recomandațiile lui Stratulat și-i mărturisi ciuda lui că ceilalți își vedeau de treabă și nu executaseră nici o prescriere. Weissmann ceru doi lei, dispăru, se întoarse peste zece minute și propuse lui Felix să meargă sus. Trecură prin sufrageria în care Aglae sforăia țiuit, iar Olimpia grohăit, și se-ndreptară spre dormitorul lui Costache. Atunci văzură că bătrânul izbutise să se dea jos din pat și căuta să iasă din odaie, în vreme ce Marina, pusă să păzească, adormise, ca o vită, pe un scaun.

— Unde vrei să mergi? Întrebă Weissmann. Asta nu e bine!

— Vvreau să stau de vo-vorbă, zise supărat bătrânul, vreau să stau în sufragerie; ce-i aicea, dormitor public?

— Lasă, că stai de vorbă cu noi, domnule, făcu Weissmann, vesel, eu de ce-am venit? Și-l împinse blând pe moș Costache înspre pat, unde acesta căzu cu zornăit, căci ținea mereu la subsuoară și în mână cutia cu bani și cheile.

— Pune deoparte cutia asta, te rog eu! Insistă studentul.

Moș Costache privi întrebător la Felix, apoi, ascultând, așeză cutia adânc sub pernă, iar cheile le legă la brâu.

— Așa-mi place, când m-asculți! Zise Weissmann: eu am venit să-ți fac bine, să execut ordinele doctorului. Mâine, dacă ești cuminte, poți să mergi să faci chef!

— He, he! Râse moș Costache, amuzat, desfăcând știrbenia gurii.

Cei doi studenți încununară din nou pe bătrân cu o pungă de gheață, și Weissmann, după ce-i trase ciorapii groși din picioare, îi puse sinapisme pe tălpi, ceea ce produse bolnavului gâdilituri și bună dispoziție. În genere, Felix fu izbit de exuberanța neașteptată a bătrânului, de pornirea lui de a vorbi.

— În cazurile astea, explică Weissmann, încredințat că bătrânul nu înțelege, avem puțină euforie!

— Injecție nu-mi faci? Întrebă deodată moș Costache pe Weissmann.

— De ce să-ți fac injecție, dacă n-ai nevoie? Nici n-am seringă!

— Dacă-ți trebuie seringă, zise bătrânul, închizând ochii, îți vând eu una ieftin.

Și Weissmann și Felix râseră, și acesta din urmă fu în fundul sufletului mulțumit de manifestările de avariție ale bătrânului, fiindcă asta dovedea integritatea facultăților mintale și era un semn că bătrânul se va restabili, spre bucuria Otiliei. Orice încercare de a convinge pe bătrân să se culce fu zadarnică, și moș Costache, așa de închis de obicei, avu gust de povestit și făcu celor doi tineri, așezați pe scaune de o parte și de alta a patului cu mari suluri de lemn, destăinuiri din tinerețea lui. Limba era parcă mai dezlegată decât de obicei.

— Și tata și moșu-meu, zicea el, au trăit mult. Moșu-meu a avut peste nouăzeci de ani când a murit și nici n-a murit de moarte bună. A mers într-o toamnă, cam pe vremea asta, dar ceva mai târziu, la vânătoare spre Pitești, în sus, călare și cu pușca la umăr. Călărea bine și se ținea drept, cu toate că era bătrân. Calul a simțit ceva lângă o pădure și s-a speriat, și cum moșul se rezemase cu mâna de un copac, înțelegi, calul a rupt-o la goană și moșu-meu a alunecat jos, lovindu-se. Tata îl ia, îl răsucește, bătrânul nu mișca deloc. A stat așa vreo jumătate de ceas, stropindu-l cu apă, și, văzând că nu suflă, a crezut că e mort și a alergat călare spre sat să cheme oameni cu o căruță să-l ia. Când au venit cu căruța să-l ia l-au găsit sănătos, stând pe un pietroi și uitându-se cu ochiul în țeava puștii, cine știe ce i s-o fi părut. Tropotul calului l-a speriat, a făcut o mișcare greșită se vede cu mâna și glontele, pac. Așa că a murit împușcat. Tata, Dumnezeu să-l ierte, mai trăia mult, deși avea șaptezeci și opt de ani, dacă nu se lăcomea. Dar îi plăcea șoriciul de porc, crud, numai puțin ras de peri. A tăiat odată un unchi dinspre mamă un porc, și tata a tot mâncat din șorici până i s-a pus nod în gât. Ai noștri au venit de peste Dunăre, așa spunea moșu-meu, ca să scape de prigoana turcilor. Au fost macedoneni bogați. Când au plecat și-au

vândut toate oile și au făcut parale și și-au cumpărat mai mulți frați moșie mare pe lângă Giurgiu. D-aia le-a zis Giurgiuveanu. Însă moșu-meu trăia mai mult la oraș, și tata s-a desfăcut de moșie și și-a cumpărat case. Hei, am avut multe case noi, când eram copil am văzut un dulap întreg cu chei mari, ca de biserică, toate însemnate cu slovă chirilică, fiecare de pe unde era. Un frate al lui moșu-meu, așa spuneau bătrânii, se făcuse haiduc și a cutreierat munții, prădând tot de la călugări, pe care nu putea să-i sufere, apoi a trecut în Transilvania și i s-a pierdut urma. Bine făcea, nu? Călugărul! Ce face călugărul? Stă și mănâncă degeaba. Să-i dau eu banul muncit în sudori de mine? Dumnezeu mă vede el și așa, știe că n-am furat de la nimeni, și ce am este cu cinste. Să-să-să muncești, să strângi. A-a-a-asta-i toată filosofia. Casa noastră, eram mic când a făcut-o tata. A lucrat-o tot cu meșteri italieni și a împărțit un morman de straie, când a ajuns la căpriori. Hei, hei, și asta-i casă trainică, bătrânească, cu var bun și cărămidă uscată, asta nu mai are moarte, nu ca scoicile astea de-acum, pe care le numiți case. De ce-am cumpărat eu cărămidă veche? Ă-ăia e mai bună de zece ori decât asta nouă, am luat tot de la o casă, pe care am văzut-o eu când o clădea, pe când eram copil. Acum cincizeci de ani ședeam pe aici ca-n pădure. Noaptea se clătinau pomii cu șuier, ca la țară. Casele erau rare și ieșeam pe aici, ceata de copii, trecând prin dosul cazărmilor, pe unde e acum 13 Septembrie, o tăiam pe sub deal, ocolind Cotrocenii, peste șoseaua Bolintini și ieșeam peste Dâmbovița la Ciurel, unde ne scăldam, și pe urmă o luam prin Crângași și ne întorceam, pe partea cealaltă a Dâmboviței, pe la Malmaison, tocmai pe seară. Ne jucăm tot în sus, pe Rahovei, prin Jarcaleți și prin Tutunari, sau și mai jos, spre Veselie, unde erau tot vii, și furam toamna struguri. În fundul curții am avut grajd pentru cai, că tata avea trăsură, dar noi luam caii și mergeam călare, ocolind Bucureștii prin vii, până la Tei. Acuma, tinerii stau degeaba, nu știu să petreacă. Să vă spun ce-am făcut odată. Ne-am dus câțiva, călări, pe Podul Calicilor, strada Rahovei de acum, și ne-am ținut, până au ostenit caii, pe drumul Giurgiului, după o grecoaică, o fată care mergea cu tat-su, negustor grec, în căruță cu coviltir. Grecul s-a plâns la întoarcere tatei, și de atunci nu mi-a mai dat cal. Mergeam apoi la biserici cu ceata, când se dădeau artose, la Antim, la Sfinții Apostoli, La Mihai-vodă, și chiar mai departe și, punându-ne în rând, goleam în câteva clipe tava și treceam la altă biserică, încât ne luaseră popii la ochi și puneau câte un dascăl să ne pândească. Mai păcăleam și pe babe. Erau unele care împărțeau lumânări și noi ne îndesam, ghiontind pe alții, ca și când am fi

fost străini unul de altul, iar după ce luam lumânările femeii ne așezam pe două rânduri, cu ele în mână aprinse, și mergeam cântând popește pe nas. Tot așa mâncam colivele, însă trebuia să schimbăm mereu bisericile și să punem din vreme câte unul din noi să aflăm cine face pomeni. Hâi, și mi-a venit un gust de pastramă! Pe atunci nu prea mâncam decât carne de vacă, ori pasăre, ori capră în grăsimea lor. Mai mult seu decât untură, iar slănina de porc o mâncam afumată. În post făceam pilaf cu tahân și chiftele de icre. Primăvara mergeam pe iarbă, la Bordei sau la Lacul Teilor. Ei, dar să vă spun despre nunta mea cu răposata nevastă-mea, cu cea dintâi, nu cu mama Otiliei. Când m-am însurat întâia oară, aveam numai douăzeci de ani, și Cuzavodă nu fusese încă detronat. Puțin după aceea a venit Carol. Eu fata n-am văzut-o deloc, fiindcă pe atunci așa era obiceiul, ca părinții sa hotărască tot, fata, zestrea. Erau pregătite toate, masa, lumânări aprinse (uitai să spui că tata făcea și comerț de ceară), popa aștepta la altar, când ne-am trezit în poartă cu o cupea, și, după ea, o căruță acoperită, din care au început slugile să descarce boccele, foteluri și alt calabalâc. Asta era zestrea. Fata a adus-o soacră-mea de mână, și era numai de treisprezece ani, și de mică ce era, nici nu știa bine ce înseamnă măritișul. Noaptea întâi a început să plângă că nu vrea să doarmă singură, fără mă-sa, și a trebuit să rămână soacră-mea. Pe urmă, am luat-o cu binișorul și s-a deprins, dar sărea într-un picior și voia să se joace, nebănuind, he, he, ce urmăresc eu. Când era însărcinată, că am avut cu ea un copil, care n-a trăit, se juca cu păpușile. Nici n-a trăit mult săraca, la douăzeci și unu de ani a murit, numai după opt ani de căsnicie, și pe urmă am stat văduv aproape douăzeci de ani, până am luat-o pe mama Otiliei, care era și ea tot tânără, de vreo douăzeci de ani, și Otilia de un an, fiindcă am luat-o văduvă, îi murise bărbatul după un an de viețuit împreună. Nu știu cum s-a făcut că n-am avut noroc nici cu a doua nevastă, cu care am trăit, să zic, cinci ani. Când unui om i-e dat să trăiască, trăiește în ciuda doctorilor, ce-mi umblați mie cu do-doctorii. Otilia seamănă cu mamă-sa. Tot așa era, mândră, ținea la casă, dar să nu te fi amestecat în treburile ei. Și cânta bine la pian, clavirul de la ea a rămas. Și cum îți spun, așa se făceau nunțile pe atunci. Dar doctorii, și atunci ca și acum, nu știau nimic. Numai doi au fost oameni și jumătate, doctorul Obedenaru și Drash. Obedenaru venea ori în cupea, ori călare și era înmănu-șat și cu țilindru pe cap. Drash însă făcea minuni, de-l pomenesc toți. Să vezi cum a vindecat pe unul care credea că-i intrase un sticlete în cap și-i cânta mereu în ureche. I-a spus azi, i-a spus mâine că n-are nimic în

cap, omul nu, zicea că are și doctorul nu știe, până ce Drash, făcându-se că-l ascultă mai bine, i-a zis: „Mi se pare mie că ai dreptate, parcă-l aud și eu! Să vii mâine, să ți-l scot”. A doua zi, neamțul a făcut rost de un sticlete de la prinzătorii cu clei, și, ținându-l ascuns în mână, l-a vârât pe închipuit într-o odaie goală, i-a dat un pumn zdravăn în ureche și a lăsat să scape, pe furiș, sticletele din mână. „Ai văzut cum a zburat? Acum ești sănătos.” Și închipuitul a crezut. He, he, he, he! Mâine-poimâine, când m-oi scula din pat, m-apuc eu să zidesc casă, cum nu s-a mai văzut în București, cu cărămidă sănătoasă și grinzi uscate, numai să găsesc salahori ieftini.

Bătrânul pălăvrăgi așa până târziu după miezul nopții, când cântau cocoșii de revărsatul zorilor, apoi obosi și adormi în sfârșit cu punga de gheață aplecată, ca un fes, peste un ochi. Weissmann plecă, iar Felix stătu treaz până la ziuă ca să cruțe pe Otilia. A doua zi moș Costache păru absolut normal, dar simțea oboseală și amorțeală într-un picior când călca. Stănică îl găsi stând foarte grav pe un vas de noapte, cu cutia de tinichea sub un braț și cu cheile într-altă mână. Atmosfera era infectă, patul tot era presărat cu glomotoace de muștar ud. În sufragerie se ținu un mic consiliu de război, în care Olimpia și Aurica fură de părere că, de vreme ce bătrânul este mult mai bine, măcar pentru puțină vreme să se ducă fiecare acasă. Aglae se împotrivi, admițând doar o scurtă retragere din partea fiecăruia. Ea însăși se duse acasă să se schimbe și fu înapoi după o jumătate de ceas, când trimise pe rând pe Titi, pe Aurica și pe Olimpia. Casa era ocupată militărește. Situația era din ce în ce mai supărătoare, și Felix întrevăzu cu spaimă viitorul Otiliei, dacă lucrurile ar fi continuat tot astfel. Certându-se bătrânului bani pentru cheltuiala casei, acesta refuză sub cuvânt că el nu mănâncă și se mulțumește cu puțin lapte „dacă rămâne de la alții”. Felix dădu el bani Marinei, îndemnând-o să nu spună nimic despre asta Otiliei, fiindcă era sigur că atunci fata nu s-ar mai fi atins de nimic. Aglae, pe de o parte, cerceta cu de-amănuntul fiecare odaie, intrând până și-n camera Otiliei și a lui Felix, Stănică, pe de alta, scotocea peste tot și ciocănea, în căutare de trape misterioase, păzindu-se chiar de Olimpia, fiindcă, atunci când aceasta intră după el în salon, se răsti:

— Ce te ții, frate, după mine, am și eu nevoie de liniște, după atâta zbucium, să-mi adun ideile.

Cum aceasta închidea ușa la loc, o chemă în șoaptă, se uită puțin prin odaie și scoase din perete o miniatură cu ramă de fildeș, pe care o ochise de mult, și o vârî în sânul Olimpiei:

— Ascunde-o bine, să nu te vadă soacră-mea, ăsta e un lucru de artă, trebuie păstrat în familie!

Pascalopol veni la prânz și-i găsi pe toți inamicii strânși la masă în sufragerie, chiar și pe Vasiliad, care plecase și apoi se întoarse, ca orice bun medic curant. Întrebând pe bătrân ce voia să-i spună, sau să-i dea, acesta îi comunică, fără șoptire de data asta, că nu poate să facă nimic acum, că i-au pus stăpânire pe casă, dar că are să se scoale el să facă rânduială. Peste câteva zile însă avea să-i „spună” ceva foarte important pentru fe-fetița lui. A treia zi, când ocupanții casei se sculară, găsiră pe moș Costache îmbrăcat, plimbându-se prin curte, cu mâinile la spate și inspectându-și cărămizile. Privea atât de urât la toți și avea înfățișarea atât de normală, încât toți își dădură seama că e caraghios să-l mai țină sub regimul arestării. Titi, Aurica, Olimpia plecară, Aglae mai aruncă o întrebare:

— Cum te simți tu, Costache, să stau aici să-ți ajut? Trebuie să te îngrijești, Marina asta nu se pricepe la nimic.

Moș Costache răspunse posac:

— N-am nevoie de nimic, las', că are cine sa vadă de casă! Stănică, dezamăgit, simulă entuziasmul:

— Bravo, moș Costache, ura, să îngropi toți doctorii, care nu știu nimic. Doctorii mi-au omorât pe îngerașul meu! Dumneata și bolnav! A fost acolo o oboseală, un pic de insolație. Aș da tot să am eu sănătatea dumitale!

În ziua următoare, moș Costache goni pe toți din casă rugând chiar pe Felix și pe Otilia să plece până seara. Otilia se duse veselă, cu sentimentul că bătrânul se făcuse bine, însoți până la un loc pe Felix, apoi se despărți și Felix avu încredințarea că fata merge la Pascalopol. Bătrânul închise ușile și ferestrele, trase perdelele și, întocmai ca în rândul trecut, se auziră bocănituri de ciocan în sufragerie. Stănică nu mai pândea la geam, fiindcă era chiar în casă. Intrase în odaia lui Felix, puțin după plecarea acestora și, înainte de a se închide ușile, se coborâse în ciorapi pe scară și privise în sufragerie pe gaura cheii, unde nu văzuse mare lucru, dar putuse sa facă unele deducțiuni după natura zgomotelor. Apoi, găsind ușa de din dos închisă, fiindcă bătrânul uitase s-o descuie, se urcă din nou în odaia lui Felix și se culcă de-a binelea în patul lui. Tânărului îi spusese că venise de vreun ceas, să-l mai întrebe de una, de alta, și adormise. Felix nu aminti de asta bătrânului, nevăzând nimic suspect și, chiar dacă bătrânul ar fi aflat, crezând că a deschis ușa înainte, n-ar fi bănuit nimic. Stănică fu discret de data asta, și Olimpiei, care acum își luase cartier în casa părintească, până la

noi dispoziții, nu-i pomeni absolut nimic de întâmplare. Moș Costache ședea acum numai în sufragerie, a cărei canapea o decretase pat, îmbrăcat și învelit cu o pătură, cu cheseaua de tutun lângă el, cu cheile și cu tinicheaua de bani. Încuiase ușile de la toate odăile și, când avea nevoie de ceva, trimitea numai pe Otilia și pe Felix, în care avea încredere. Cu Aglae se împăcase, dar o privea pieziș când aceasta, de câteva ori pe zi, pretextând solicitudinea, venea în casă și dădea ordine. Ceilalți veneau și ei, din când în când, trimiși de Aglae. Stănică, însoțit adesea de Vasiliad, era nelipsit și se afla prin preajmă chiar când s-ar fi părut că nu este. Otilia îl găsi într-o zi în bucătărie, bând cafea. Zicea că numai Marina e în stare să respecte aroma cafelei; a soacră-sei era infectă. Pascalopol, din tact, venea mai rar și convenise cu moș Costache să-l cheme atunci când are nevoie de serviciile lui. Nu voia să deștepte bănuieli în Aglae că ar urmări ceva, și de aceea afecta oarecare răceală ceremonioasă față de Otilia, a cărei liniște mai tristă, ce e drept, dar încrezătoare, îi dovedea lui Felix că se-ntâlnea cu Pascalopol. În cele din urmă, Otilia însăși, văzându-l pe Felix adumbrit, mărturisi:

— Felix, am observat că mă suspectezi! Nu ești cuminte deloc. Eu sunt tristă de papa și foarte greu m-aș obișnui cu ideea de a-l pierde. Oricât de independentă aș fi, ca fată, simt nevoia unei ocrotiri. Nu mă pricep în nimic, papa nu mi-a dat nici o experiență. Tu, tu ești altceva. De devotamentul tău nu mă îndoiesc o clipă. Dar tu însuți ești fără experiență, amândoi avem nevoie de un prieten mai în vârstă, cum e Pascalopol. El n-are nici un folos din toate astea, ba își face și vorbe, însă are autoritate, și chiar tantei Aglae îi e rușine de el. Tu nu știi cum sunt ăștia (Otilia făcu un semn spre casa Aglaei), și de ce m-am speriat eu. Pentru mine este indiferent, mă duc să dau lecții de pian, poate mă iei tu (Felix făcu un gest de consimțire exaltată, în vreme ce Otilia continua grav, fără a da importanță propoziției), dar mi-e milă de papa. Dacă papa ar fi bolnav, să nu se mai poată mișca din pat, știi de ce sunt în stare? Să-i ia toate lucrurile din casă și să-l lase pe scândura goală. Tu singur, cu ochii tăi, ai văzut cum s-au așezat la masă, fără să le pese de noi. Le era rușine deocamdată, fiindcă nu știau cum au să iasă lucrurile, dar ne dădeau afară și pe mine și pe tine. Tu trebuie să ai răbdare, să ți se dea conturile. Cu mama lor așa au făcut. A fost bolnavă multă vreme, paralitică, și, văzând că nu mai moare, i-au scos toate mobilele din casă și au lăsat-o singură. Papa a mai avut o soră, mai mică, care a rămas văduvă și s-a îmbolnăvit de hemiplegie, se vede că asta e în familie. Neavând nici o avere, a fost internată în spital, unde a murit aproape de

foame. Doctorii au aflat că avea frate și soră bogați și au silit-o să le ceară ajutor. Ba i-au plătit trăsura și au venit până la Aglae, în curtea căreia a fost dată jos. Aglae a văzut, însă a țipat la toți să se ascundă în casă și n-a ieșit, cu toate vaietele bolnavei. Birjarul, înduioșat, i-a blestemat pe toți și a dus-o înapoi la spital. Ca să nu se mai întâmple să le vină pe cap, au ticluit o scrisoare, ca din partea unor cunoscuți care au aflat de escapada bolnavei de la vecini, dar comunicau că nu mai trăiește nici o rudă de aproape și că ei, ca să-și facă pomană, au să-i trimită, din când în când, câte un pachet de alimente. Și știi ce făceau? Duceau pachetul la nu știu cine, la Chitila, acela îl da unui cheferist, cheferistul îl dădea unui birjar care avea pe cineva la spital, așa că niciodată n-au putut să afle la spital cine trimitea pachetul și de unde. Așa sunt ăștia, scumpul meu. Încât, dacă apelez la un prieten în vârstă, cu experiență, o fac în interesul lui papa și al tău, mai mult decât în al meu. Uite, acum te rog chiar să te duci la Pascalopol și să-l rogi să vină după-amiază, că l-a chemat papa, cum a fost vorba.

Pascalopol veni, și bătrânul puse pe Otilia și pe Felix să pândească întâi prin toată curtea și apoi să se ducă sus. Apoi, sugând un muc de țigară, moș Costache vorbi văietăreț:

— Am strâns niște bani și nu știe nimeni, pentru Otilica, dacă eram sănătos îi făceam o căsuță colea, poate tot i-o fac. Dar ce-i al ei e pus deoparte.

— Așa? Bravo, știam eu că ești om de ispravă! Dar cum îi lași? Știi, tu ai să trăiești încă multă vreme, doar mi-a spus Stratulat că n-ai nimic, însă vezi, de la o vârstă oarecare, omul își pune lucrurile în ordine, iată, eu am făcut de mult testamentul.

— Nu vreau testament, se indignă bătrânul, n-am murit, să-mi fac testament, ce trebuie să știe și alții ce-i dau eu fe-fetiței? Am pus trei sute de mii de lei la o parte din vânzarea caselor. Aglae o să aibă casa asta și ce-o mai fi, să nu spună că n-am grijă de nepoți. O s-o aibă târziu, încolo, când oi muri și eu, dar Otilichii vreau să-i dau acum, să nu știe nimeni, decât eu și dumneata. Ți-i dau dumitale să-i pui la bancă, pe numele ei, în secret.

— Bine, Costache, și așa e bine, chiar mai bine, fiindcă nu se mai face discuție!

— Așa că, bătrânul trase un fum din țigară, fe-fetița are zestrea ei.

— Foarte frumos! Și când ai de gând să-i dai la bancă? Bătrânul făcu un semn speriat lui Pascalopol să tacă, îl trimise cu gestul la fereastră, să privească în curte, ceea ce acela făcu însă cu obișnuita lui demnitate.

— Vino-ncoace, șopti bătrânul.

Pascalopol se apropie de canapeaua pe care fusese aruncată o saltea. Bătrânul apucă un colț al saltelei dinspre perete și-l rugă din ochi pe moșier să tragă și el. Moșierul trase, răsturnând puțin pe moș Costache, care nu voia să se dea jos de pe canapea cu îndărătnicia unei cloști, și descoperi un pachet de jurnal legat cu sfori, îl trase afară și-l dădu bătrânului. Acesta îl desfăcu mulțumit, umplându-și plapuma cu sfori de cârpe și cu jurnale, și scoase trei pachete de bancnote, legate și ele cu sfori:

— Ăștia sunt! Murmură bătrânul, examinând atent cotoarele, cu teama de a nu se fi rupt ceva.

— Foarte bine, Costache! Mă duc la banca mea, cu care lucrez, bancă solidă, pun să deschidă un cont discret și-ți aduc mâine scrisoarea băncii, adresată Otiliei, ca să nu fie nici o încurcătură.

— Nu-nu-nu! Nu a-acum! Protestă Costache, spre surprinderea moșierului. Mai am să primesc niște bani și vreau să-i ducem odată, poate c-o să merg și eu. Nu e nici o grabă. Banii ăștia îi țin aici cu mine, să nu mă fure pungașii ăștia, tu singur știi unde sunt. Când oi vedea eu că nu mi-e bine, îți fac semn, și tu îi iei și faci ce ți-am spus eu.

— Să fie cum zici tu, Costache, spuse, Pascalopol, deziluzionat, însă cum îți închipui tu că pot eu, oricât am fi de prieteni vechi, să vin să-ți iau banii de sub saltea, dacă, Doamne ferește, ai fi bolnav? Când ți-a fost rău, a fost aici pază militară în regulă. Doar cumva să-mi dai o scrisoare că ai în depozit de la mine atâția bani, ca să-i pot sustrage de la… De la succesiune… Și apoi și asta e suspect. Așa, eu nu intru deloc în combinație. Doar mă fac purtătorul sumei la bancă. E mai sigur, Costache dragă, e și mai onorabil, mai potrivit pentru delicatețea fetei. Cum o s-o conving eu să primească de la mine o sumă de bani, când cu nimic nu pot s-o conving că sunt într-adevăr ai ei? Doar să-i spui și ei!

— Nu-nu-nu! Fe-fetița să nu știe, să afle și ceilalți și să-i spună vorbe grele!

— Atunci?

Moș Costache medită câtăva vreme, sugând din țigară, apoi păru convins:

— Am să ți-i dau, mai târziu, să-i mai număr o dată, să-mi fac bine socotelile, dar ți-i dau mâine, poimâine, când mai treci pe aici. Îi știi unde sunt, aici sub saltea. Acum mă simt bine, sunt sănătos, poate găsesc salahori, să fac și casă cum știu eu.

Bătrânul își legă din nou hârtiile în jurnale și sfori și depuse pachetele sub saltea, cu ajutorul lui Pascalopol, care, după puțină vreme, nemaiavând nici un rost, dădu să plece. Când deschise ușa se izbi, piept în piept, cu Stănică. Moș Costache izbucni:

— Ce tot pândești dumneata pe la uși, n-am nevoie de spioni în casă la mine, fiecare să stea la casa lui, ce, poate crezi că am bani în casă?

Stănică făcu un gest jignit, privind cu înțeles spre Pascalopol:

— Vezi cum ești dumneata, iubite unchiule, fiindcă pot să-ți spun, îmi ești ca un adevărat unchi, am slăbiciunea asta. Adineauri picai, dar tocmai adineauri, să văd ce mai faci, doar oameni suntem, nu sălbatici. Însă vezi, eu nu mă supăr, dimpotrivă. Vioiciunea dumitale e semn de sănătate. Jos doctorii idioți! Dă-te jos din pat mai bine, să mergem la plimbare, să-ți pui oasele-n mișcare, să bei un pahar de vin bun. Dar poate nu te înlesnești, n-ai bani în casă, se-ntâmplă, te-mprumut eu, cu toată sărăcia mea, îți fac eu rost, doar dumneata ești cel mai solvabil om de pe lume.

La aceste cuvinte, aprehensiunea zugrăvită pe fața bătrânului se șterse în bună parte.

— Când mi-o trebui, o să-ți cer, se văietă el, că n-am bani în casă decât ce-a fost în cutie, o să-ți cer eu, dacă n-oi putea să merg în oraș.

În loc să răspundă, Stănică se-ntoarse spre Pascalopol și zise:

— Domnule, ce toamnă superbă, altădată pe vremea asta ningea. Totul se schimbă, până și clima!

Dar moșierul făcu un semn de adio, cu bastonul, și ieși pe ușă.

În trăsură, Pascalopol medită îndelung, cu bărbia rezemată în mânerul de argint al bastonului, care înfățișa capul unui ogar. Purtarea bătrânului era ca întotdeauna generoasă, sentimentală, însă plină de întortochieri avarițioase, în latura materială. Se putea foarte bine întâmpla ca Costache să moară înainte de a se fi decis să facă o situație fetei. El, Pascalopol, ținea la Otilia până la sacrificiu și se bucura de afecțiunea neanalizată, dar sigură, a ei. Ar fi vrut-o soție, ar fi vrut-o fiică sau ceva între aceste două ipostaze, care să-i asigure dreptul de a o păstra. Prin capul lui Pascalopol trecea chiar și extravaganta idee a unei căsătorii numai de formă, protectoare, cu toate libertățile pentru Otilia. Ar fi putut cel puțin ieși la braț o dată pe săptămână cu o fată așa de grațioasă. Însă cum ar fi fost cu putință acum, în împrejurarea că bătrânul ar fi murit, să se ocupe de Otilia, fără jenă din partea acesteia și fără bârfeală din partea altora? Dacă moș Costache nu-i lasă nimic fetei, el, Pascalopol, nu putea s-o ocrotească și s-o întrețină ca pe

fiica lui, nu putea să-i facă nici măcar acele capricii pe care i le satisfăcuse în calitate de vechi prieten al casei, fiindcă Otilia ar fi simțit caritatea și ar fi voit să trăiască prin propriile mijloace. S-o ceară în căsătorie, ar fi fost un mijloc nedelicat. Poate că Otilia, exasperată, iubitoare de lux, ar fi primit, în cele din urmă, dar mereu cu sentimentul constrângerii. El, Pascalopol, nu și-ar fi putut da seama atunci dacă Otilia îl iubea cu adevărat, sau numai accepta asistența lui acoperită. Numai liberă, având o zestre a ei, prietenia sau iubirea fetei era mângâietoare. Atunci o putea chema oricând în casa lui, ca și în vizită, deoarece ea n-ar mai fi avut bănuiala constrângerii prin caritate. Costache vrea cu tot dinadinsul să-i dea bani Otiliei: trei sute de mii e o sumă considerabilă. Chiar și o sută de mii de lei ar fi de ajuns pentru ea, fiindcă doar avea să se mărite. O sută de mii de lei cu cinci la sută dobândă face un venit anual de cinci mii de franci, suficient pentru o fată ca Otilia, care poate da și lecții de pian. Dar dacă bătrânul amână mereu și moare într-o noapte, și vine Aglae și-i găsește banii? „Ce om, ce om, Costache ăsta!” Pascalopol se duse de-a dreptul acasă, își puse halatul chinezesc, ceru o sticlă de Vichy, pe care-l îndulci cu puțin sirop, se plimbă prin casă, cântă puțin din flaut, cu întreruperi, menuetul din D dur-Divertimento de Mozart, apoi trecu la registrele lui, le consultă bine, iar se plimbă, cu mâinile la spate, lovind palmele una într-alta, în prada celor mai adânci preocupări, umplu din nou un pahar de Vichy și trecu hotărât la birou, în fața mașinii de scris, la care începu să bată următoarea scrisoare: „București, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „AGRARA”

Loco.

Vă rog, în chip absolut confidențial, să deschideți un cont la Banca d-v. Pentru domnișoara Otilia Mărculescu, virând în creditul acestui cont, prin debitul contului meu, lei 100.000, depozit căruia îi veți acorda, sper, același procent de 5%, ca și depozitului meu. Îmi rezerv dreptul de a vă comunica data când veți putea plăti dobânzi sau acorda retrageri de capital posesoarei fondului, pe care nu o veți aviza până atunci. Originea creditului rămâne strict secretă. Voi avea onoarea de a vă da unele lămuriri personal.

Cu deosebită stimă, Leonida Pascalopol”

Leonida trase hârtia din mașină și o iscăli cu mâna, o puse în plic, scrise adresa, apoi puse plicul deoparte. Luă apoi o altă foaie de hârtie, o vârî în mașină și scrise: „București, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „AGRARA”

Loco.

Va autorizez prin aceasta, la data când dispozițiunea vă va fi comunicată de mine personal sau de legatarul meu, să avizați pe d-ra Otilia Mărculescu de existența la Banca dv. a creditului de 100.000 lei și să-i plătiți procente sau chiar să-i înapoiați depozitul care îi aparține în deplină proprietate, ca fiind făcut din sume numai încredințate mie, care însă îi aparțin de drept.

Cu deosebită stimă, Leonida Pascalopol”

Pascalopol făcu alt plic, sună feciorul, îi dădu întâia scrisoare s-o ducă la bancă și-i ordonă să cheme pentru a doua zi pe avocat. Apoi își luă flautul, se așeză turcește pe sofa, sub candelă, și cântă cu mai multă râvnă Menuetul lui Mozart.

O zi, două după aceasta, moșierul trecea din nou pe la bătrân și-l ruga s-o lase pe Otilia să se plimbe cu el la șosea, ca s-o distreze puțin, după atâta îngrijorare. Mai mult în glumă, Pascalopol întrebă pe moș Costache:

— Hei, când mă chemi să-mi dai zestrea Otiliei?

— Te chem, te chem, zise Costache, cu ochii în jos, răsucind țigări.

— Măi, Costache, glumi Pascalopol, ție ți-e frică să scoți banii din mână. Tu n-ai auzit că oamenii care-și fac coșciugul din viață sau mormânt de veci nu mor curând? Scapă-te de o grijă, trăiește și tu ca un tânăr!

— Dau, dau, bombăni bătrânul, ce-i al ei e pus deoparte!

— Asta așa e, zise Pascalopol, gândindu-se la contul de la bancă.

Costache zâmbi satisfăcut, crezând că e vorba de pachetul de sub saltea.

În trăsură, moșierul luă o mână a Otiliei între mâinile sale și-i vorbi așa, semiglumeț, semiserios:

— Am să-ți fac o comunicare, cu totul confidențială, cu condițiunea să-mi făgăduiești că nu vei spune nimic nimănui. Costache e un om de ispravă, cum m-așteptam, și a făgăduit să-ți pună la o bancă, prin intermediul meu, o sumă de bani mai mult decât bunicică. De case n-ai nevoie, de surpături de celea. În chipul acesta nu te cerți cu cocoana Aglae și nimeni nu face nici o opoziție, neștiind de existența banilor. Mi-a făgăduit, îți zic, dar știi cât e de greoi Costache, deși are inimă bună. Totuși am smuls un acont bun, încă o dată te rog să nu-i spui nimic lui, nici nimănui, altfel strici totul, am căpătat de la el o sută de mii de lei, cu însărcinarea de a-i pune la o bancă pe numele dumitale. Nu te vei folosi de ei, deocamdată, fiindcă dacă vede lumea că ai bani, intră numaidecât la bănuieli și-i bate capul lui Costache să nu-ți mai dea nimic. Dar îi vei folosi exact în momentul când îți va lipsi sprijinul altora. Ești deci o fată independentă, cu zestre deloc neglijabilă. Ce

nu poți cumpăra cu o sută de mii de lei? O moșie strașnică. Acum pot să-ți fac curte ca orice pretendent, adăugă Pascalopol, galant, sărutându-i mâna și pe o parte și pe alta. Acum ești o partidă bună. Dacă nu mă vrei ca pretendent, rămân bunul prieten al dumitale de totdeauna cu care nu te sfiești să faci escapade. Poți fi pupila mea, putem să ne aventurăm în lume, cum am mai făcut. Nu mi-ai datora nimic, fiindcă ai avea atâția bani câți trebuiesc pentru întreținerea grațioasei dumitale persoane. Ești mulțumită?

— Bietul papa, zise Otilia, înduioșată, știam eu că el e un om bun! Nu-mi trebuie nici un ban, dar îmi pare bine că se gândește la mine. Deseară am să-i cânt la pian!

Acasă, Felix ședea cu capul în palme, la masă, în fața caietului, în care scrisese, preocupat ca și Pascalopol de problema Otiliei, următoarele rânduri: „Am jignit-o pe Otilia, vorbindu-i mereu de protecție și de bani. Nu trebuie să fiu așa de orgolios de averea mea, pe care n-am meritat-o, și să scot ochii lumii cu ea. Trebuie să mă port modest, discret, spre a nu scoate în evidență situația critică a Otiliei. Trebuie să-i spun adevărul, că am nevoie de prezența ei.”

XIX

— Nu știu ce-am să mă fac cu Costache ăsta, zicea Aglae la masă, unde erau adunați toți ai ei, inclusiv Stănică, niciodată n-am fost supărată ca acum. Moare, Doamne ferește, mâine-poimâine, căci la altceva nu te poți aștepta când un om a căzut o dată lovit de dambla, și eu nu știu deloc cum stau lucrurile lui. El a vândut localul lui Iorgu, ce-a făcut cu banii? Unde-i ține? Dacă i-a pus la vreo bancă, cine-o știe? Ori îi ține în casă și-i fură cineva, în zăpăceală. Pe Marina nu pun eu temei, e în stare să și fure, am mai prins-o eu. Te făceai tare și mare, domnule, zise Aglae către Stănică, că afli toate, și văd că n-ai făcut nici o ispravă.

— Recunosc, spuse Stănică, modest ca niciodată, n-am putut să aflu nimic.

— Pe urmă, aș vrea să știu și eu, a făcut vreun testament, n-a făcut?! De unde să-l iau eu testamentul, dacă el nu spune nimic? Dacă nu-l găsesc sau i-l fură cineva?

— Atunci dumneata, mamă-soacră, zise Stănică, fiind unică moștenitoare de drept, iei tot, vreau să zic tot ce se vede.

— Lasă-mă în pace, se răsti Aglae, ca și când Stănică era vinovat de lipsa testamentului, iau casa, că nu-mi închipui c-o să aibă neobrăzarea s-o lase pe mâini străine, dar banii, bănișorii pe care i-a cules el vânzând bunătate de acareturi, cine-i ia?

— Îi ia Otilica! Declară Stănică, imperturbabil și cu diminutiv intenționat.

— Ba te rog să lași gluma, e în joc viitorul, viitorul copiilor și al Olimpiei dumitale. Dacă ai fi mai conștient, n-ai face haz.

— Eu nu sunt conștient? Observă cu umor Stănică. Îmi pare rău! Eu păzesc zi și noapte, dar nu pot să fac imposibilul în definitiv, am și eu puțină jenă, sunt uman, ce vrei, nu pot să mă duc să-i vorbesc bătrânului de testament și de moștenire. E ca și cum l-aș întreba cum vrea să-i fie coșciugul.

Aglae nu se lăsă de loc impresionată de parada umanitară a lui Stănică și dădu noi ordine:

— Să nu slăbiți din ochi nici o clipă casa de dincolo. Unul să stea tot prin curte pe lângă gard, că doar e cald ca și vara, și altul să se ducă din când în când pe dincolo, să întrebe pe Costache cum îi mai este, dacă vrea ceva. Să băgați de seamă să nu ia nimeni nimic din casă, să nu iasă nici c-un

pachețel. Să mă chemați pe mine numaidecât. Bine ar fi să-l trageți de limbă pe Costache, dar fin, dacă a făcut sau nu testament.

Titi, incapabil de subtilități, se mulțumi să se plimbe prin curtea vecină, făcându-se că ia schițe sau să privească pe pereții din odăi ca să copieze în acuarelă un tablou ori o fotografie. Bătrânul nu-i dădu însă voie să stea decât lângă el în sufragerie, trimițându-l cu Felix să aleagă și să se înapoieze. Într-o zi, plictisit, îl puse să-i povestească ce-a văzut la cinematograf, unde el nu fusese niciodată. Titi, narator din plăcere, începu:

— Întâi arată un puț cu roată, pe urmă vine o fată cu o găleată mare, apoi apar doi bătrâni, un moș și o babă care vorbesc între ei, pe urmă arată cum trage fata găleata după ea, baba se răstește la ea și moșul o lovește cu un bici, apoi arată pe fată închisă într-o odaie goală, mâncând un codru de pâine, apoi e noapte și fata deschide geamul.

— Ce-i asta, ce înseamnă asta? Întrebă iritat moș Costache. Așa e la cinematograf?

— Așa e! Răspunse naiv Titi.

— Dacă e așa, e urât! Constată bătrânul și nu vru să mai asculte.

Bătrânul nu bănuia că Titi nu înțelegea afabulația filmelor și le confunda cu o succesiune de imagini, a căror sinteză nu era în stare s-o facă, fiindcă nu pricepea nici inscripțiile în franțuzește. Când filmul îi plăcea mai mult, atunci Titi își procura un program cu desene sau fotografii de actori din colecția Pathe-Freres și le copia în pastel sau în acuarelă.

Olimpia nu știu să vorbească bătrânului decât de Aglae, Aurica și ceilalți care „țin foarte mult, unchiule, la dumneata”, ceea ce nu provocă din partea lui moș Costache decât niște mormăituri incredule. Aurica îi vorbi de tragedia fetelor fără noroc și-i povesti întâmplarea unei fete „nici frumoasă, nici deșteaptă, căreia un unchi bogat i-a făcut zestre, înlesnindu-i măritișul. Moș Costache tuși violent și supse țigara, dar nu-și dădu nici o opinie asupra datoriei unchilor. Aglae înțelese că marea chestiune trebuia dezbătută direct între ea și bătrân, și într-o zi se așeză gravă ca un judecător în fața lui și-i făcu această predică:

— Costache, trebuie să-ți vorbesc ca soră, fiindcă văd că tu nu ești prevăzător. De acum încolo suntem în vârstă, și mult nu mai avem de așteptat. Este și viață și moarte. Ce speranță să mai am eu: ca mâine sapa și lopata (bătrânul se făcu palid). Omul cu cap își pune lucrurile în regulă, se mai îngrijește și de suflet. Doamne ferește, vine o moarte, ai văzut cum ai căzut jos…

— La-la-lasă-mă-n pace, lasă-mă-n pace, strigă sugrumat bătrânul către imposibila Aglae.

— Ce să te las în pace, spun ce-i adevărat! Dacă mori, nu știe omul unde să caute banii să-ți facă cele creștinești. Oamenii bătrâni mai merg pe la biserică, se mai spovedesc, își pun bani de înmormântare deoparte, haine curate…

— La-la-lasă-mă-n pace, că n-am murit! Pleacă de aici, că n-am murit! Strigă, din nou livid, Costache.

— Degeaba te superi, ca soră sunt datoare să-ți spun ce-i bine. Tu ai avere, ai case, ai bani. Eu sunt soră și nu știu de loc de rosturile tale. Unde-s actele tale de proprietate, unde ai pus banii luați din vânzare, ce avere ai, ce datorii, toate astea nu le știu. Poate și un străin să-ți ia tot, și eu ca soră nu pot să zic nici pis, fiindcă n-am cunoștință de nimic. Gândește-te că ai nepoți, e Titi care trebuie întreținut până-și face un rost, iar Aurica nemăritată, Olimpia și ea stă ca vai de lume. Eu de unde să le dau, că știi ce am. Pensia lui cela, pe care nu vreau să-l numesc? Fleac. Datoria ta e să lași tot familiei tale, să-i dai numai acolo două-trei mii de lei și fetei ăleia, să aibă și ea un ban până și-o găsi un rost, că doar e fată mare. Nu ești dator tu să ai grijă de o fată care nu e a ta. Nici nu-mi trece prin gând că ai să faci altfel, însă pentru asta trebuie să faci o regulă, să-mi spui toate socotelile tale, să știu de unde să le iau, la un caz de nevoie. Nu trebuie să te sperie asta, fiindcă nu moare nimeni dacă pune ordine în afacerile lui. Dimpotrivă, am văzut oameni care s-au împărtășit, și-au făcut testamentul, și pe urmă au trăit ani de zile. Ascultă, Costache, spune-mi mie, ai făcut vreun testament, ceva, ori te-ai gândit să-l faci?

— Treaba mea dacă l-am făcut sau nu, zise supărat moș Costache.

Încercările de felul acesta rămânând infructuoase, Aglae se mulțumi, din prudență, să amintească lui Costache că e foarte bine pentru un bătrân „să-și vadă de suflet din când în când”.

— Vax, suflet! Zise Stănică, față de toți ai familiei, strânși în jurul canapelei lui moș Costache în ziua de Sfântul Dumitru. Prostii, prejudecăți, ca să se îndoape popa cu băncuțe. Fugiți de-aici. Azi suntem în secolul progresului, al luminii, râde de astea și copilul din albie.

Aglae se închină, în semn de protest, iar Olimpia se arătă vădit scandalizată, fară să fie în stare să spună vreun argument. Moș Costache, morfolind țigara în dinți, era atent și încruntat.

— Ce e aia suflet, întrebă Stănică cu ironie victorioasă, spuneți-mi ce e aia suflet? Sufletul e suflul, adică suflarea, respirația, anima, cum zic latinii; sufli? Ai suflet! Nu mai sufli? Te-am dus la gunoi. Cum adică, puiul de găină pe care-l mâncași să n-aibă și el suflet, iar dumneata, mamă-soacră, să te duci în rai? Ori supraviețuim toți, de la râmă până la om, ori nu e nimic. Dar vă spun eu, pe onoarea mea, că Dumnezeu are alte treburi decât să păzească sufletul dumitale. Să-ți spună amicul (Stănică arătă pe Felix) ce e omul. Pe mine, când eram student, m-a dus un prieten medicinist la morga unui spital. Ce să vezi dumneata? Într-un fel de magherniță cu geamuri mari erau vreo câteva mese de brad cu scândura subțire, puțin îndoită și cu o gaură la partea din mijloc, iar dedesubt o găleată. Un om cosea repede cu o undrea pieptul și pântecele unui mort. Mațele erau violete ca niște găitane bine împăturite, iar coastele erau date frumușel de o parte și de alta și aveau seu pe dedesubt. Pe urmă am văzut cu ochii mei cum îl aruncau în camion. Unul îl ținea de cap, altul de picioare, îl legăna puțin pentru ca să-i dea vânt și îl arunca deasupra, ca la abator. Asta e omul. Sufletul? Unde e sufletul? În cap? În piept? În picior? În ce e sufletul?

— Mai las-o, Stănică, cu prostiile tale! Îl mustră Olimpia, făcând un semn cu ochiul că asta face rău bătrânului.

Încăpățânat, Stănică izbucni cu flacără mai mare, ca un foc stropit cu gaz.

— Să-ți spun eu unde te duci după moarte, c-am fost când dezgropa un mort să-l pună în loc de veci. Ia, niște oase acolo pline de pământ și părul, că părul rezistă.

Moș Costache, înspăimântat, își trecu mâna peste cap, dar, neîntâlnind nici un fir de păr, respiră ușurat, ca și când ar fi fost scăpat de moarte.

Stănică nu stătu mult pe poziția de esprit fort și trecu la extrema opusă, când fu singur cu bătrânul. Era limpede că, inconștient, trădându-și preocupări lăuntrice, ori intenționat căuta să-i vorbească bătrânului numai de moarte.

— Iubite moșule, are și religia rostul ei, că doar n-ar fi luptat pentru ea atâția oameni superiori. Deunăzi am vorbit și eu așa, ca să-i fac sânge rău soacră-mei, dar, în fond, să-ți spun drept: cred. Am văzut oameni de știință, savanți, care merg la biserică. Așa să știi: religia și știința merg mână în mână, și amândouă descoperă cu mijloacele lor, credința și rațiunea, puterea lui Dumnezeu. De când a murit Relișor, am meditat adânc, mi-am scrutat sufletul și am zis: nația noastră s-a apărat cu credința de turci, de tătari și de

toți dușmanii. Românul e creștin ortodox. Eu sunt român, deci mă rog lui Dumnezeu. Și apoi știi ceva? Există forțe misterioase, domnule, pe care nu le poate pătrunde nici cel mai mare savant! Parcă ce suntem noi față de atotputernicia lui Dumnezeu? Vax! Am văzut oameni cu piciorul în groapă pe care-i condamnau toți doctorii mari și au scăpat cu slujbă bisericească. Mă bat cu pumnul în piept că n-am făcut maslu pentru îngerașul meu. Ce vrei, domnule, cel mai mare intelectual, și e înfrânt de misterul universului și se întoarce la înțelepciunea poporului. În adâncul sufletului meu am fost totdeauna creștin ortodox, dar de-aici încolo devin practicant: am să postesc, să țin tradiția, să dau exemplu eu ca intelectual, ca om luminat ce sunt, noilor generații. Asculți, unchiule? Îți comunic ceva confidențial. Mi-a spus un preot bătrân, om învățat, om sfânt, că nimic nu întărește sufletul mai mult decât confesiunea. Mister mare, dar așa e, și eu pot să-ți dau și rațiunea științifică. He, hei, Stănică e profund, degeaba încercați dumneavoastră să-l luați peste picior. Vrei să-ți spun rațiunea științifică? Orice om are conștiință morală, căci asta ne deosebește de animale, care ne apasă, oricât am căuta să facem noi pe pezevenghii. Bunăoară, am avere și am lăsat pe altul să sufere, atunci conștiința mă muncește fără voia mea și-mi intoxică sângele. Dacă însă spun duhovnicului: preasfinte, am făcut pe cutare să sufere, sunt un păcătos, se descarcă conștiința, se purifică sângele, pe legea mea! D-aia trăiesc babele atâta. Apoi mi-a mai spus părintele și altele, și în adevăr că are dreptate: omul strânge până la o vreme, dar apoi nu mai are nici un sens să adune. Ce-o să mai trăiești? Să zic cincisprezece-douăzeci de ani („ca mâine te-ngrop”, gândi Stănică în sine). Copii n-ai, purcel n-ai, cățel n-ai! Aruncă, domnule, banii în dreapta și-n stânga, petrece, fă-ți poftele, căci și asta e creștinesc, fiindcă trăiește un negustor român după dumneata și te binecuvântează. De altfel e și o lege economică: bogăția înseamnă circulație. Intră în circulație, domnule. Adică ce urmărești dumneata, hai? Ca după o viață de economii, ca după o existență călugărească să vie soacră-mea să-ți ia tot și să petreacă cu averea dumitale? Evident, e sora dumitale, dar ea a avut partea ei, și dumneata ai avut-o pe a dumitale. Fiecare a avut talantul lui, cum zice la Sfânta Scriptură. Dumneata ai fost om muncitor, de ispravă, ai sporit talantul, deci e meritul dumitale. O să vie Titi să se răstoarne picior peste picior în fotoliurile dumitale și-o să mănânce cu femeile ce-ai strâns o viață întreagă prin muncă cinstită. Așa e viața.

Bătrânul înțelegea foarte bine manevrele, și ale Aglaei, și ale lui Stănică și nu se lăsa intimidat sub raportul pecuniar.

Veșnica amintire a morții însă începuse să-l înfricoșeze. O dată cu limpezimea creierului, dispăruse euforia și se încuibase spaima. Nu se gândise niciodată la moarte, nu mersese la biserică, n-avusese nici o convingere nici într-un fel, nici într-altul, deoarece sufletul tot îi fusese absorbit în realitatea existenței. Moș Costache credea în adevărul cărămizilor din curte, al tutunului, al banilor din pachet și nu-și putea închipui nici raiul fără aceste elemente. Frica lui era obscură, instinctivă și era însoțită mai ales de ipoteza halucinantă că s-ar putea să vină o clipă în care toți să-l jupoaie, să-i ia totul, să-l scoată din casă, în vreme ce el vede și nu se poate mișca. Astfel se înfățișa moartea lui moș Costache: ca un furt total agravat cu paralizie integrală și eternă. O mai mare pedeapsă decât să vezi asta și să nu poți face nimic nu i se părea că poate fi. Noaptea visa că vrea să fugă, dar e ținut în loc de noroaie vâscoase sau de o stranie înțepenire a membrelor inferioare, ori visa că se ceartă cu Aglae și cu copiii ei. Visa că hoți îi legau picioarele cu frânghie, că pica de sus cu capul în jos. Mai des visa gândaci mulți, mari și negri. Când se culca după-amiază, vedea mereu un dric cu mulți cai trecând peste el.

Deși la începutul lui noiembrie vremea se strică, și ploi mărunte, fumegoase întristară orașul, moș Costache, devenit tare din frică, își puse în gând să iasă din casă. Pentru asta avea nevoie de precauții mari, ca nimeni să nu-i fure banii. Găsi într-un dulap un fel de pânză tare, cam ca aceea din care se face foaia de cort și o dădu Otiliei să-i facă în săculeț bine cusut cu un cordon la gură. Tot Otiliei îi dădu însărcinarea de a-i face în spatele pantalonilor un buzunar interior închis cu trei nasturi. Lucrul Otiliei era foarte satisfăcător, însă spre mai multă siguranță bătrânul mai trase o cusătură cu sibiaș, străbătând chiar stofa. În pungă răsturnă mărunțișul de argint pe care-l ținea de obicei în casă, în cutia de tinichea, pentru nevoile zilnice, iar în buzunar îndesă pachetele cu hârtii. Ca nu cumva să se desfacă nasturii, prinse deschizătura de sus a buzunarului și cu două ace de siguranță, iar peste mijloc se legă cu o curea lată (nu purta niciodată bretele). Așa ieși în oraș de mai multe ori moș Costache. Seara, însă, își punea săculețul sub pernă și pantalonii sub saltea. Văzând că bătrânul pleacă de acasă, Stănică se hotărî să-l pândească, mai mult din curiozitate decât din vreun interes, și avu norocul să prindă momentul când bătrânul ieșea din casă. Deși erau orele cinci, afară era întuneric, și ceața udă

împiedica vederea la distanțe mari. Învelit într-un palton gros și verzui de vechime, pășind mărunt, bătrânul mergea cu capul în jos, privind când la dreapta, când la stânga. O luă spre Sfinții Apostoli, apoi ieși la pod, stătu puțin la îndoială. („Te pomenești, ghiujul, își zise urmăritorul, că merge după aventuri erotice!”) O luă pe Calea Victoriei înspre Poștă. („Se duce la o bancă, l-am prins”, gândi Stănică.) Apoi urcă pe bulevard în sus, trecu la statuia lui Brătianu și se opri în fața unei case cu etaj, peste drum de Ministerul de Domenii și Agricultură, privind ceva pe zid. (, Ce dracu caută ăsta?

— Se miră Stănică, te pomenești că are vreun avocat!„) După oarecare ezitare, bătrânul dispăru înăuntru. Stănică se apropie iute de casă și văzu că pe zid se află firma unui doctor. („Ei, comedie!„) Fără a mai sta la îndoială, se urcă hoțește pe scări și ajunse la vreme, spre a vedea că bătrânul intrase chiar în apartamentul doctorului și nu în altă parte. („îmi pun capul că are o boală ascunsă, din tinerețe, și se tratează!”) încântat de descoperire, Stănică nu mai așteptă ieșirea bătrânului și se-ntoarse repede cu tramvaiul acasă, adică la Aglae.

— Nu știți unde se duce moș Costache? Întrebă el, ațâțător.

— Unde?

— La doctor! Să știți că are o racilă secretă!

— N-are nimic, îl asigură Aglae, îl cunosc eu bine. Toată viața a fost sănătos. A devenit grijuliu!

Bănuiala Aglaei era cea adevărată. Începând să iubească viața, bătrânul voia să știe bine ce boală are, și fiindcă avea impresia că doctorii aduși în casă îl mințeau, își puse în gând să consulte el un neprevenit. În același scop întrebase pe Felix ce doctor e mai bun și mai ieftin. Doctorul la care intră plăcu bătrânului. Avea mina serioasă, ușor încruntată, a unui om de cincizeci de ani, vorbea puțin și grav, dar cu multă politețe și chiar bunătate.

— De ce suferi dumneata? Întrebă el pe moș Costache.

— Nu-nu sufăr de nimic. V-r-r-reau să știu, fiind în vârstă, dacă sunt sănătos și ce trebuie să fac ca să nu mă îmbolnăvesc.

— Foarte frumos. Sunteți prudent. Vă rog, dezbrăcați-vă. Doctorul examină atent pe moș Costache, dar fără amănunțimi exagerate. Făcu o auscultație sumară, palpă și percută ficatul, ascultă inima și zise:

— N-aveți nimic la examenul somatic, și după toate aparențele sunteți un om sănătos. Doar un tonus mai accentuat al inimii.

— Va să zică, n-am nimic? Vru să se asigure mai bine bătrânul.

— Ai vârsta, râse doctorul, care e și ea o boală! Dar dă-mi voie, adăugă el, privind în ochi pe bătrân, n-ai avut nici un accident, așa, vreo pierdere de cunoștință, dureri mari în țeastă?

Prins în ușa întrebării, bătrânul mărturisi:

— Ba-ba a-am căzut jos de aprindere la cap!

— Ei, vezi? Să nu se mai întâmple! Trebuie să ții dietă, să nu fumezi, să nu bei alcooluri, să duci un regim descongestionant. Am să-ți dau o rețetă, dar să știi că totul depinde în primul rând de regim. De altfel, de acum încolo evită supărările, distrează-te calm, fără iritații. Ai vreo avere?

— A-a-am ceva… Puțin. Cât îmi trebuie am! Se bâlbâi moș Costache, punând instinctiv mâna în buzunarul pantalonilor.

— Cu atât mai bine!

— Și… Și n-am nimic? Mai întrebă moș Costache.

— Nimic, domnul meu, zise blând doctorul, decât un organism care trebuie menajat. Eu însumi, dacă aș comite o imprudență, aș fi primejduit să fac o congestie. Deci măsură, ca să te folosești și mai departe de fizicul dumitale rezistent.

— Și… Să fumez n-am voie?

— Nu!

Bătrânul își strânse bine haina la piept și merse spre ușă, urmărit de ochii calmi ai medicului. Acolo își aduse aminte că trebuie să plătească. Felix îi spusese că doctorul ia douăzeci de lei. După mari căutări prin buzunare, moș Costache scoase două piese de cinci lei, depuse una pe biroul doctorului, reținând pe cealaltă în podul palmei și așteptând un gest de aprobare. Dar medicul era impenetrabil. Atunci lăsă și piesa cealaltă și porni mărunt pe ușă afară, fără să privească înapoi.

Doctorul dăduse bătrânului o rețetă, și acum acesta, după oarecare îndoieli, se hotărî s-o facă. Se lăsă în jos pe bulevard și se opri la o farmacie, peste drum de cinematograful „Minerva”.

„Aici trebuie să fie scump!” gândi moș Costache, după ce dădu câteva târcoale prin fața ușii, impresionat de dulapurile baroce și bocalele de porțelan. Merse mai jos, unde întâlni o drogherie. Socotind că drogheria vinde mai ieftin, intră înăuntru. Droghistul regretă. I-ar fi făcut una mai simplă, cu prafuri, dar aci era un lichid de băut, pentru care n-avea toate elementele. Moș Costache o luă pe Calea Victoriei, înspre Poștă, în Lipscani știa o farmacie. Intră, dădu rețeta și fu invitat să aștepte. Farmacistul puse tocmai mâna pe flacon când bătrânul, înspăimântat, întrebă:

— Vreau să știu întâi cât costă.

Farmacistul îl privi puțin cam mirat, căută într-un repertoriu, făcu o mică socoteală și declară că doctoria asta costă doi lei și cincizeci de bani.

— E-e-e prea scump! Mai ieftin nu se poate?

— Nu se poate, ce vorbă e asta? Dumneata nu știi că aici prețurile sunt fixe?

— Așa? Atunci, se răzgândi moș Costache, n-o mai fac. Farmacistul îi aruncă rețeta și se îndreptă spre alt client.

Bătrânul merse încet până în strada Sfinții Apostoli, unde era o altă farmacie. Acolo întrebă pur și simplu:

— Cât ar costa să-mi faci rețeta asta?

— Doi franci și optzeci! Răspunse farmacista, după oarecare contemplare a foiței.

Moș Costache luă rețeta, ieși în stradă, stătu pe gânduri, apoi, încet-încet, se întoarse din nou în Lipscani, la întâiul farmacist și comandă doctoria. Economisise treizeci de bani. La întoarcere, observă lumina în mica bisericuță de lângă Societatea de tir și, obosit, găsi cu cale să intre înăuntru. Câteva babe dădeau acatiste și se închinau lung pe la icoane, sărutându-le zgomotos. Un dascăl moțăia într-o strană, scoțând pe nas litanii fără sfârșit. Moș Costache, fascinat de sclipirea altarului și de îngânatul cântărețului, se simți pătruns de evlavii și începu să se închine larg, cu mâna dreaptă, în vreme ce cu stânga își pipăia locul banilor. Se gândi că Dumnezeu nu se putea să nu-l vază pe el, care se gândea la viitorul Otiliei și-i făgăduise atâția bani, și mai ales n-avea să-ngăduie ca el să moară înainte ca Otilia să aibă un rost, fiindcă mai bună decât banii e tot ocrotirea părintească. De pildă, un om cu o experiență, ca el, ar fi depus suma la o bancă și ar fi pregătit Otiliei, cu vremea, din dobândă, un adevărat nou capital, fără să se atingă de fond. Nu s-ar fi supărat niciunul, nici Aglae, căreia i-ar fi rămas capitalul, nici Otilia, care s-ar fi folosit de el. Moș Costache ieși ușurat din biserică, după ce se închină cu evlavie, mergând de-a-ndăra-telea, și se simți cu duioșie bun. O babă îmbrobodită până peste gură întinse mâna văietându-se:

— Fă-ți milă și pomană, să-ți ajute Sfânta Vinere de azi și Maica Domnului!

Bătrânul vârî mâna în buzunar, scoțând câteva monede, însă văzând că n-are decât piese de zece și douăzeci de bani și deloc de cinci bani, afară de o para, rușinându-se să dea paraua, zise:

— Crede, babo, n-am mărunte!

— Eh, zise baba agresiv, n-ai, dumneata, boierule, să n-ai! Dacă n-aveți dumneavoastră, boierii, cine să aibă, eu? D-aia nu v-ascultă Dumnezeu.

Înspăimântat, mai mult de ideea că cerșetoarea ar fi putut să știe că are parale la el, îi dădu zece bani, pe care baba îi luă nemulțumită și bodogănind un „bogdaproste” mai mult disprețuitor.

Moș Costache predă în taină doctoria Otiliei, rugând-o să i-o dea regulat, după cum scrie în rețetă. Pretinse că era trebuitor să țină dietă și consultă pe Felix, punând mereu întrebări explicative, ce se înțelegea prin dietă. Se făcu chiar ceva mai înțelegător în privința cheltuielilor și oferi pentru masă o sumă mai rezonabilă. Își făcu o voluptate de a întreba în toate chestiunile privind sănătatea pe Felix și pe Otilia, aștepta ca fata să-i întindă lingurița la gură și râdea de plăcere când aceasta îl îmbrățișa. Totuși, bătrânul punea pe recomandațiile medicului un preț abuziv. După fiecare doză de doctorie aștepta optimist, închipuindu-și că ea avea să-și facă un efect brusc, să-i dea o tărie nemaiavută. Lacom din fire, înțelegea regimul ca un medicament. Mânca legume, dar multe, până la îndopare, crezând că ele au o putere curativă. Felix încercă să-i explice că dieta îi era recomandată spre a odihni organismul și că, la vârsta lui, nu mai avea nevoie de atâtea alimente. Bătrânul se încăpățână. Auzise bine pe doctor când îi spusese că sunt „bune” pentru el legumele, zarzavaturile. Dacă erau bune, trebuia sa mănânce cât mai mult, „ca să-și facă efectul”. Efectul fu că moș Costache începu să se îngrașe. Stănică îl aprobă în totul în aceasta interpretare:

— Mănâncă, unchiule, dacă ți-a spus doctorul, știe el ce știe. Poftă de mâncare să ai, asta e totul. Uite, eu n-am!

— De-de ce n-ai? Întrebă moș Costache, interesat de toate chestiunile de sănătate.

— De ce n-am? Izbucni Stănică. N-am poftă de mâncare, fiindcă n-am poftă de viață! La ce să trăiesc, pentru cine să trăiesc? Rostul omului e să aibă o familie, să aibă copii în care să retrăiești, care să-ți ducă mai departe numele. Dumnezeu mă pedepsește, mă osândește la sterilitate sau poate îmi deschide ochii și-mi zice: „Stănică, fii brav, nu te lăsa răpus de sentimentalisme, gândește matur.” O să mă gândesc până am s-o fac într-un fel.

Stănică întreținea pe bătrân într-o continuă teroare, împărtășindu-i decesuri:

— Moș Costache, nu știi una? Colonelul, colonelul Constanti-nescu, cel din sus de lângă Arionoaei, de la care ai cerut burghiul.

— Ei?

— Ei, a murit azi-noapte!

— De ce-a murit? Întrebă îngrozit bătrânul, sperând într-un accident imposibil de repetat.

— De ce moare orice om cu constituția lui. L-a lovit damblaua. Trăsnit, nu altceva. A stat la masă până la unsprezece noaptea cu niște invitați și, când s-a sculat, pac. Mâine îl îngroapă. Las' că mă duc eu să mai aflu câte ceva.

Stănică se ducea într-adevăr și venea cu alte știri:

— Anul ăsta a fost nefast! Zicea el scârbit. Îi cară cu zecile, cu sutele. Tot copilași și bătrâni. Toamna face rău grozav la plămâni, la cap. A murit băcanul din colț de la care am luat untdelemn. Nici nu l-am văzut bolnav vreodată. Așa, din senin. Nu vrei să vii să-l vezi? Nu știu ce Dumnezeu o fi având că s-a făcut ca un tăciune la față, e de nerecunoscut. Spune nevastă-sa că s-a luptat trei zile cu moartea.

Moș Costache făcea sforțări să scape de evocările lui Stănică, dar acesta le dădea drumul cu o viteză satanică.

Bătrânul începu să fie superstițios și hipocondru, să se vaiete de dureri adevărate sau închipuite. I se părea că-i pocnesc urechile, că nu mai are stomac bun, că inima i se oprește deodată, fiindcă el n-o mai aude. Luă purgativele cele mai respingătoare, stând ore întregi cu gravitate pe recipientul destinat ușurării lui, în chiar mijlocul casei. Găsea pe cale deductivă cauzele tulburărilor și mijloacele de îndreptare și-și alcătuise un meniu fantezist. Sfârșindu-i-se doctoria, nu voi s-o mai repete, sub cuvânt că doctorul nu i-a spus, dar se decise să vadă iar medicul, când, într-o noapte, visă că toate cărămizile din curte se vărsau peste el în sunetul muzicii militare.

— Ce să mai fac, domnule doctor? Întrebă el pe medic.

— Cum, ce să faci? Nimic! Să duci viață așezată. Bătrânul povesti toate suferințele lui. Doctorul zâmbi și bătându-l pe umeri îl încurajă:

— Nu e nimic. Mizerii de-ale vârstei noastre. Ca să nu le mai bagi în seamă, plimbă-te, distrează-te, întovărășește-te cu oameni tineri, stai ziua, când e frumos, în aer liber, în Cișmigiu, la Șosea, cu condiția să nu răcești.

Moș Costache ascultă recomandațiile cu religiozitate, puțin nemulțumit că nu i se dăduse și doctorii. Otilia, pusă la curent, se hotărî să distreze pe

bătrân, și așa se întâmplă că, prin amabilitatea nedezmințită a lui Pascalopol, moș Costache și Otilia se plimbau aproape zilnic cu trăsura, întâlnindu-se foarte adesea și cu moșierul. Felix se adumbri iarăși, mai cu seamă că Pascalopol, cu scopul distrării bătrânului, făgăduise să vină din nou să joace cărți. Cu spiritul ei feminin, în care lipsa de orice prejudecăți se alia cu superstiția, Otilia intui că bătrânului îi trebuia o atmosferă de încredere într-un factor stabil. Intră în fosta odaie a mamei sale, unde lângă câteva icoane ședea o candelă de argint, mereu nefolosită, o curăță, o mută în sufragerie, unde moș Costache își stabilise domiciliul ca să facă și economie de combustibil, o umplu cu untdelemn și o aprinse. Bătrânul se uită surprins la ea, nu aprobă nimic cu vorba, dar nu protestă și într-o zi veni singur la fată și-i spuse îngrijorat:

— S-a stins candela, trebuie s-aprinzi candela!

Când, prin consumarea untdelemnului, flacăra atingea stratul de apă și începea să sfârâie, Costache se înspăimânta ca de un limbaj cu înțelesuri sinistre. Toate aceste mici mizerii psihice nu făceau din bătrân un abătut. Nu. În fundul sufletului era încredințat că sentința doctorului trebuie interpretată în modul cel mai favorabil și că un om nu poate să moară, când un medic spune că e sănătos. De altfel, n-avea nici o cunoștință de medicină, nici o noțiune, măcar empirică, despre boale, și în ceea ce i se întâmplase nu vedea decât „o sfârșeală”, un efect al căldurii sau al oboselii. Își aducea aminte că, copil fiind, se îmbolnăvise de o boală cu călduri (nu știa anume ce), și se făcuse sănătos, și-și închipuia că acum, că a luat doctoria, este iarăși în putere. Noțiunea mai complexă a uzurii organismului n-o înțelegea. Planurile pe care le rumega în tăcere erau din ce în ce mai vaste și se întindeau pe zone mari de timp.

Felix își căpătase în sfârșit majoratul (atunci văzuse că Aglae făcea parte din tutelă), și acum își putea ridica singur veniturile capitalizate la o bancă și realizate de un avocat care ciupea cam mult ca onorariu, fiind cel puțin onest în linii generale și de o solicitudine încercată. Fusese trist, ca de-o izgonire, dar bătrânul se grăbise să-i arate convingerea că va sta mai departe la el, „tot cu atât”. Otilia nu se amestecase numai de rușine, și Felix își chinuise mintea, ca să se convingă că nu poate fi și alt motiv la mijloc, până ce, leal, fata îi mărturisise:

— Papa te speculează puțin. E o mică slăbiciune foarte urâtă a lui, de care nu pot să-l vindec, acum la bătrânețe. Fiindcă ai rămas, acum îți spun că-mi pare bine.

Felix îndrăznise s-o sărute pe obraz.

Fiindcă tutelatul de până ieri nu făcuse nici o obiecție asupra gestiunilor trecute, care arătau toate o completă utilizare a creditelor, moș Costache se socoti proprietarul de drept și de fapt al cuielor, grinzilor și cărămizilor și începu din nou să le miște de la locul lor. Descoperi doi lucrători cam zdrențăroși, cu priviri cam încurcate, cu care se ascunse în odăile din față și intră în lungi conferințe arhitectonice, cu tot gerul ce se lăsase la începutul lui decembrie. Ce voia să facă? Se văzu când oamenii se puseră să care mobilele din salonul din față și altă odaie alăturată și să le grămădească într-o încăpere din aripa laterală. Moș Costache dăduse naștere unui plan economic, care consta în împărțirea prin pereți de jumătăți de cărămidă a două odăi din față, spre a le preface în patru, și divizarea sălii de intrare printr-un paravan de lemn, pentru ca apartamentul din față să aibă o intrare separată. Își făcuse socoteala că ar fi putut închiria camerele ca mobilate cu măcar patruzeci lei pe lună, luând pe an aproape două mii de lei chirie. Două mii lei înmulțit cu zece (adică cu zece ani) dădeau douăzeci de mii de lei. Pentru Otilica, gândea el, era o sumă bună, adăugându-se mai târziu și venitul de la banii pe care i-ar fi depus la bancă. Oamenii începură lucrările, murdărind toată casa, făcură zidurile despărțitoare, dar, fie din cauza frigului, fie din aceea a materialului, pereții rămaseră uzi, pătați de un fel de bube roșcate. Casa era trainică, într-adevăr, însă dușumeaua era așezată pe grinzi de lemn, care, oricât de tari, erau slăbite de vechime. Greutatea neașteptată așezată în mijlocul odăii îndoi grinzile sau le făcu să roadă pragurile de moloz pe care ședeau, încât după câteva zile dușumeaua devenise concavă și elastică, asemeni unei șele, și aderența zidului cu tavanul se stricase, lăsând un interstițiu curbat. Moș Costache se înfurie, declară pe meșteri „pu-pungași”. Se iviră și conflicte bănești, bătrânul descoperind cu indignare că i se cere mai mult decât crezuse el că prevedea învoiala. Lucrătorii plecară nemulțumiți, înjurând, iar moș Costache decisese ca în primăvară, când o fi vreme bună, să găsească alți meșteri mai cumsecade și să colaboreze cu mâinile lui. Supărat de pierderea pe care socotea că o suferă prin îndepărtarea momentului comercial, bătrânul își munci capul să găsească aiurea o compensație. Otilia îl surprinse la vreme, făcând lui Felix, care asculta încurcat, niște propuneri:

— E-e bine să fa-facem un contract pentru un an, doi, în folosul dumitale, ca să fii sigur că nu pierzi odaia. Dacă vine altul să ți-o ia, dând

mai mult? Po-pot să-ți dau încă o odaie, alături sau în față, ca să stai mai bine, mai plătești patruzeci de lei.

Adevărul este că Felix plătea o pensiune scandaloasă și ar fi putut cu câteva zeci de lei sa trăiască foarte bine oriunde, dacă nu l-ar fi reținut slăbiciunea pentru Otilia.

— Papa, papa, zise aceasta bătrânului, rușinată, dar cu glas de blând reproș, din milă pentru starea lui, de ce faci lucruri de astea, papa? Îi iei atâția bani lui Felix și îi mai pretinzi și contract? În loc să stea aci ca oaspetele nostru? Mi-e rușine să vin la masă, când mă gândesc că plătește numai el.

Bătrânul se arătă deocamdată plin de căință, curând însă se porni iar pe chibzuiri. Aflase de undeva că sunt bănci care fac asigurări pe viață, în favoarea moștenitorilor. Plătești niște anuități și, cu începere de la un anume termen, moștenitorul indicat poate ridica, în caz de deces al asiguratului, o sumă de bani. I se păru o afacere admirabilă și se învârti prin casă de satisfacție, la ideea combinației. S-ar fi asigurat pentru o sumă oarecare, în beneficiul Otiliei, pentru viitorul căreia era sincer preocupat, și în chipul acesta nu mai avea nevoie să-i dea nici un ban direct. Banii i-ar fi folosit să înalțe case de speculă cu apartamente mici și ieftine, care aduc mai mult decât apartamentele mari. La bancă însă îi râse în nas fără nici o jenă:

— La vârsta asta, asigurare?

Bătrânul plecă mirat, neînțelegând de ce un om la vârsta lui nu se poate asigura. Atunci îi intră în cap că avea prea multe lucruri în casă și că trebuiau vândute. Câteva izbuti să le dea pe la cumpărătorii de vechituri. Dar când un samsar ovrei veni chiar în casă, insistând să cumpere în total, apăru deodată Aglae, c-o falcă-n cer și una pe pământ:

— Da, ce faci aici, Costache?

— Cum, ce fac?

— Asta te-ntreb și eu! Te-ai apucat să vinzi lucrurile din casă?

— Și ce dacă vând? Am să dau socoteală cuiva?

— Am dat un preț așa de bun! Zise onctuos samsarul.

— Ieși afară de aici! Zbieră Aglae la ovrei, ce-i aici, hală de vechituri?

Samsarul fugi, iar Costache se înfurie așa de tare, încât i se vedeau vinele strânse pe frunte, ca nervurile pe o mare foaie de varză. Țipă cu glas ascuțit, întrerupt de răgușeli, ridicol de groase:

— N-am eu voie, în casa mea, să fac ce vreau? Ce poftești dumneata?

— Poftesc că nu vreau să arunci mobile vechi, de la părinți, la un nespălat de samsar, care ți le ia pe nimic!

— Și ce te privește pe dumneata dacă le ia pe nimic?

— Mă privește!

— Nu te privește!

— Ba mă privește, că sunt soră!

— Și dacă ești soră, ai vreun drept să mă epi… Să mă epitropisești?

— Am dreptul să te împiedic, dacă nu mai ești în toate mințile și faci prostii, învățat cine știe de cine.

Moș Costache simți că se sugrumă.

— Eu prost? Eu nu sunt în toate mințile? N-am eu voie să fac ce vreau în casa mea, cu lucrușoarele mele, nu pot eu să vând ce vreau și cui vreau? Tot am să vând, și casă, și lucruri, tot am să vând și n-am să las nimic la nimeni. Mai bine le dau la un spital.

Aglae, cam speriată de amenințare, se îmblânzi.

— Nu ți-am spus că n-ai voie să vinzi, am zis că lași să te tragă pe sfoară mizerabilii ăștia de samsari. Dacă vrei să vinzi, vinde, că eu nu te-mpiedic, dar barem să găsim niște familii, prin vorbă, care să cumpere cu preț mai ca lumea. Eu vreau să-ți fac binele!

— N-am nevoie de binele dumitale! Se împotrivi moș Costache, pe jumătate convins totuși.

Din aceste conflicte răsări în capul bătrânului o idee neașteptată. Otiliei îi așezase viitorul (așa își închipuia, luând intenția drept fapt), era încă în putere și sănătos (cum zisese doctorul). Să rămână „toată viața” singur, însemna să se expună dezolării, bolii, amestecului Aglaei. Bătrânul se crezu în putere de a-și lua ceea ce numea el o „menajeră”. Avea o veche cunoștință, pe care-o frecventa de pe când era văduv și care îl mulțumea prin aerul de modestie materială. Se gândi că ar putea s-o ia în casă „ca pe o nevastă”, ca să-i închirieze odăile, să-i vadă de gospodărie. La căsătorie nu cugeta deloc, nu numai fiindcă îi era frică de cheltuieli, dar fiindcă își zicea că o femeie care trăiește în casă e prin chiar aceasta o adevărată soție. Ideea legalității era cu totul străină de mentalitatea bătrânului și acesta era motivul pentru care nu adoptase pe Otilia, ținând-o totuși în familie cu fidelitate. Într-o bună zi, Otilia și Felix se treziră în casă cu o femeie, după înfățișare mai degrabă simplă, curat îmbrăcată, cu părul strâns bine într-un conci solidificat cu un mic pieptene și cu ace. Părea să aibă vreo patruzeci-cincizeci de ani, era slabă prin oase și rotunjită puțin din bunăstare, și fața

avea o antipatică nuanță pergamentoasă. Femeia fu numaidecât odioasă celor doi, din cauza blândeței mieroase și interesate. Se amesteca în toate, suferind cu ipocrizie orice aluzie, arăta o solicitudine ridicolă pentru bătrân, care însă era așa de mulțumit, încât râdea cu toată întinderea gurii. Când bătrânul se așeză la masă, „menajera”, căreia îi zicea Paulina, îl legă la gât cu un șervet înnodat la ceafă, ca pe copii.

— Vezi, așa, observă ea cu o blândețe cerească, în care intra și puțin reproș la adresa altora, așa nu mai cade șervetul jos.

Otilia pufni de râs, în indiferența studiată a Paulinei, care alergă la bucătărie și se-ntoarse cu Marina, căreia îi dădea numeroase instrucțiuni, primite cu ochi disprețuitori. Paulina adusese lui moș Costache ouă fierte, și acesta, lacom, întindea mâna să le ia, dar quasinevasta nu-l lăsă. Ceru o farfurie mică Marinei („Repede, repede, madam Marina, domnul nu trebuie să aștepte!”), o puse înaintea bătrânului, și cu o linguriță începu să răstoarne conținutul găoacei. Nerăbdător, bătrânul se repezi să vâre pâinea în gălbenuș, dar Paulina îl opri cu un gest blând, de infirmieră, ca să-i pună puțină sare, cernută printre degete.

— Vreau și piper, ceru moș Costache.

— Piper nu e bine, suflete, zise Paulina, îți face rău! Marina, oprită în ușă, privea ca la panoramă, dar bătrânul era încântat. Paulina nu se așeză la masă decât după ce moș Costache isprăvi de mâncat, apoi ciuguli și ea pe apucate, aruncând ochi atenți asupra protejatului ei. Cu maniere blânde, adulatoare, femeia încercă în chip evident să-și câștige un fel de autoritate în casă. Otilia însăși fu îndepărtată, cu multe semne de prefăcută delicatețe, de a vedea pe moș Costache, într-o dimineață, sub cuvânt că „dânsul” pierduse o parte din somn și trebuia să se mai odihnească. Otilia simți că în curând nu se va mai putea reține și va da un brânci nesuferitei intruse, însă domnia Paulinei fu scurtă. După ce se crezu instalată în simpatia bătrânului, Paulina începu să-l întrețină treptat cu nevoile ei:

— Lumea e rea, bârfește, trebuie să ne ferim. Sunt văduvă, am și eu nevoile mele. Să am și eu o mulțumire, să știu că n-am îngrijit degeaba un om. S-au mai văzut bărbați care au înșelat femeile după ani de zile de răbdare.

— Și ce vrei? O întrebă moș Costache, intrigat, după câteva insinuări de soiul acesta.

— Vreau și eu o mulțumire cât de cât, acolo, cum să zic, dacă nu altceva, să mă treci la testament.

Bătrânul recăpătă nervurile de foaie de varză pe frunte și răguși complet:

— Ce testament? Eu nu fac nici un testament! N-am nimic de lăsat! Ce testament? N-am murit încă!

— Nu trebuie să te superi, am zis și eu așa, știu eu că dumneata ești un om bun.

Moș Costache, îngrijorat și așa de prea marea consumație de alimente, se înfricoșase, însă nu știa cum să scape de Paulina. Lașitatea lui înnăscută îi răpea orice inițiativă. Privi deci cu mulțumire pe geam numai mimica unei scene pe care n-o putea auzi, și în care se vedea cum Marina, fioroasă, dă brânci Paulinei afară din bucătărie și o amenință cu făcălețul. Menajera stătu în casă doar atât cât să-și întărească la loc conciul, și apoi dispăru pentru totdeauna. Felix și Otilia râseră, moș Costache îi privea cu mina comică a unui vinovat care își dă seama de neghiobia lui, în schimb Stănică înflori dincolo incidentul, din toată seva imaginației lui.

— Îți dau cuvântul meu de onoare că moș Costache are un copil cu ea, am văzut eu copilul, să nu vă mirați dacă o să-i lase ceva avere, de hatârul progeniturii. De ce crezi c-a gonit-o Marina? A fost pusă la cale de Otilia și de Felix, care n-au nici un interes să fie concurați. A bătut-o măr, am auzit chiar că s-a internat în spital.

Otilia, așezată pe genunchii bătrânului, îi mângâia chelia de porțelan.

— Papa, zău, tu ești bătrân și n-ai nici o minte. Ce nevoie aveai s-o aduci în casă pe individa aia? Nu te îngrijim noi, nu-ți facem toate gusturile?

Bătrânul ședea cu o buză lăsată-n jos, în cea mai perfectă poză de căință.

— Las' că am eu grijă de fe-fetița mea, zise el, cu gândul la speculațiile lui fanteziste, am eu grijă.

— Papa, nu te mai îngriji de mine, ți-am spus, eu n-am nevoie de nimic!

Spunând acestea, Otilia era cu desăvârșire sinceră, fiindcă uitase de banii de care vorbise Pascalopol că s-ar fi depus pe numele ei.

Marina vârî în cap lui moș Costache că e bine să facă sfeștanie în casă pentru gonirea duhurilor rele, fiindcă de aceea se abăteau atâtea necazuri de la o vreme. Nu mai călcase popa de nu ținea minte, ca la păgâni, în cele din urmă, ideea fu primită și părintele veni într-o dimineață, însoțit de un dascăl și de popa Țuică. Acest popă Țuică fuse preot mai înainte la biserica părintelui, și acum bătrânul rămăsese supranumerar. Avea șaptezeci de ani, o barbă ascuțită și vânătă, ca o bidinea, și bea multă țuică, de unde și porecla. Ocăra, pronunțând foarte des numele necuratului, se văieta chiar în

biserică, la lume, de bătrânețe și dureri prin încheieturi și spovedea copiii, care-i râdeau sub patrafir, întrebându-i dacă au mâncat fasole și varză acră. Cânta mormăind, sughițând, trecând repede de la cele mai grave registre la un schelălăit înfricoșat spre hazul credincioșilor tineri. Babele îl mustrau de la obraz, dar îl venerau, și de altfel și el le certa, împroșcându-le cu numiri nemaiauzite de sfinți. Părintele titular îl ocrotea dintr-o omenie pe care o declara tuturor plin de emfază și de prefăcută îngrijorare pentru prestigiul bisericii. Sfinția-sa era un bărbat înalt, rotund, roșu la față, cu barbă mare, albă, răsfirată pe tot pieptul. Râdea din tot pântecele, rezista la cele mai grozave insinuații păgâne, parând cu glume prudente loviturile, ferindu-se de a se compromite.

Părintele, asistat de dascăl, făcu sfeștanie, umplând casa de fum de tămâie și stropind pereții cu agheasmă. Popa Țuică scotea din când în când câte un ison izolat, privind cu coada ochiului, să vadă dacă nu se pregătește ceva băutură. Când sfinția-sa stropi pe cei de față cu agheasmă (moș Costache se îndoi din șale, plin de evlavie), dădu ochi cu Stănică, pe care-l cunoștea prea bine, și râse cu înțeles către el.

— De unde mai ieșiși, satană? Îl întrebă părintele cu umoare, când sfârși slujba, în vreme ce-și trăgea epitrafilul pe deasupra cozii.

— Păi ce, sfințitule, obiectă Stănică bisericos, eu n-am voie să iau parte la sfânta slujbă a sfeștaniei, să mă-ngrijesc de suflet?

— Ba ai, cum să n-ai, porc de câine, chiar te laud că te-ai dat și tu pe brazdă și pășești către cele bune. Te-aștept la spovedanie și la sfânta împărtășanie.

Părintele tutuia pe toți, socotindu-i „fii duhovnicești”, iar cu cei mai intimi își îngăduia porecla „porc de câine”. Moș Țuică întrebă, plictisit de așteptare, pe Otilia:

— Ascultă, găinușa taichii, n-ai cumva niște țuiculiță, că nu ș'ce mă ține-n gât, de azi de dimineață?

Și, ca să confirme suferința, bătrânul emise o tuse pe două note, făcând unison.

— Moș Costache, zise Stănică, trebuie să dai și dumneata un aperitiv, acolo, niște vin, niște mezeluri, așa e obiceiul!

— Mai bine țuică! Mărturisi inocent popa Țuică. Costache se uită foarte încruntat spre Otilia, iar Stănică forță lucrurile:

— Scoate, unchiule, un pol, să cinstim fețele bisericești. Părintele titular auzi instrucțiunile date de Stănică Marinei și interveni cu preciziuni:

— Ascultă, bre, porc de câine, spune-i să ceară de la Cristache din vinul cela de care-mi dă mie și să ia și nițeluș cașcaval. E bun cu vinaț.

— Să ia și niște țuică, moțata taichii, s-o beau fiartă! Se rugă popa cel bătrân.

Otilia, amuzată, îi făcu hatârul. În așteptare, sfinții părinți se așezară pe scaune, după ce trimiseră pe dascăl acasă cu obiectele bisericești.

— E bine, din când în când, câte o sfeștanie, zise părintele titular, ca să se afle în vorbă. Să ne mai gândim și la Cel-de-sus, care ține toate în slăvita lui mână.

— Și să bem și oleacă de vin! Adăugă Stănică.

— Și vinul e bun, porc de câine, pară părintele lovitura, că e hărăzit de Domnul, spre binefacerea și bunăstarea făpturilor sale. Însă cu măsură.

— Ninge al dracului, observă părintele anexă, mi-a intrat zăpada și-n gură. N-a mai nins așa de-acum cincisprezece ani, din 1895, când a viscolit în noiembrie. Se vede că și-a vârât dracu coada, să mă răgușească pe mine!

— Bre, cuvioase, îl mustră, cu prefăcută indignare, părintele titular, ți-am spus să nu mai pomenești pe ucigă-l-crucea. Ce păcatele, doar ești preot bătrân! Doar atâta iertare să ai pe lângă Domnul milostiv.

Stănică deveni provocător:

— Așa sunteți dumneavoastră. Pe alții îi sfătuiți să nu bea, să nu ocărască, dar sfințiile-voastre faceți tot ce poftiți. Cum să mai creadă lumea?

— Darul! Zise popa Țuică, apucându-și cu mâna toată mica lui barbă. Creștinul respectă în mine darul dumnezeiesc, nu pe mine, care sunt păcătos.

— Măi, porc de câine, protestă părintele titular, se vede că ești în mâinile satanei azi! M-ai auzit pe mine vreodată hulind, luând numele Domnului în deșert? Cuvioșia-sa e bătrân, săracul, își mai dă în petic, căci plini de păcate suntem toți. Zici că beau, satano? Gust și eu un păhărel de vin, cât e îngăduit și de scripturi, căci zice Solomon în Pildele lui: „De vei ședea la masa celui puternic, înțelepțește mănâncă din cele ce ți se pun înainte”.

Popa Țuică cântă pe nas: „Mănâncă miere, fiule, că este bun fagurul, ca să se îndulcească gâtlejul tău.” Apoi întrebă, îngrijorat:

— Oare, tăiculiță, mai stă mult cu țuica aia? Că mult nu mai am de trăit!

— Hei, cuvioase, nu ne e dat nouă, păcătoșilor, să știm cât vom trăi și nu se cade să mâniem pe Dumnezeu cu trufia noastră. Domnul vede.

— Asta-i acum, observă Stănică în liber-cugetător, crezi că Dumnezeu stă cu răbojul să ne ție socoteala vieții?

Părintele făcu un gest de oroare și amenință pe Stănică cu pumnul:

— Pus-am gurii mele pază, când a stătut păcătosul împotriva mea.”

Marina și Otilia veniră cu proviziile și le întinseră pe masă. Părintele aruncă ochii asupra aperitivelor, se închină, făcu semnul binecuvântării și zise.:

— Caută, Doamne Isuse Cristoase, preste mâncările cărnu-rilor și le sfințește pre ele, precum ai sfințit mielul, carele ți-a adus ție Avel, spre jertfă, așijderea și vițelul cel gras… Că tu ești hrana cea adevărată, și dătătorul bunătăților, și ție mărire înălțăm, împreună cu Părintele tău cel fără de început, și cu Preasfântul Duh, acum, și pururea, și în vecii vecilor, amin!” Apoi se închină din nou, plescăi din buze și puse mâna pe o bucată groasă de salam.

Popa Țuică, indiferent la mâncare, strânse paharul în mâini și în așteptarea țuicii cântă:

— Nu fi bețiv, nici te întinde la sfaturi și la cumpărături de cărnuri.”

— Bată-te să te bată, porc de câine, așa-i zău, zise părintele, trăgând pielița altei felii de salam, „că de vei da ochii tăi spre urcioare și spre pahare, la urmă vei umbla mai gol decât pilugu”.

— He, he, he! Râse popa Țuică, văzând că Otilia făcea haz de glumele lor. Râzi, porumbița taichii! Îți mai aduci aminte când te-am vârât în cristelniță? Phii! Era și atunci un ger al dracului. A fiert țuica aia? Că tare mă dor încheieturile! „Precum oțetul la rană și fumul la ochi nu folosește, așa boala, căzând în trup, mâhnește inima.”

— Da' dumneata, fiule, nu mănânci? Întrebă părintele pe moș Costache. Bea colea din vinul ăsta. Are porc de câinele cela de Cristache un vin dumnezeiesc, de pus în grijanie.

— Tata a fost cam bolnav, explică Otilia, nu are voie sa abuzeze.

— Așa?! Se miră părintele, dând vinul din pahar pe gât, n-am știut. Însă a uza nu e a abuza. Vinul bun se dă și la boală, așa știu din bătrâni. Decât că eu, ca duhovnic, nu mă pricep în cele trupești. Să dea Dumnezeu sănătate și minte la cei păcătoși. Amin!

— Ascultă, fiico, mai e blestemăție de ceea cu scorțișoară? Întrebă popa Țuică pe Otilia, că de-abia-i simții gustul. Toarnă colea, să am păcate mai multe, ca să mă smeresc Domnului când mă va chema. „Mărturisi-mă-voi ție întru alăută, Dumnezeule, Dumnezeul meu!”

— Apropo de alăută, zise Stănică, ăsta e vin de chef cu lăutari, nu cu aperitiv. Păcat că sfințiile-voastre nu puteți juca!

— Da' de ce, porc de câine, să nu putem juca? „Saltă și te bucură, Sioane", zice Scriptura. La Sfânta taină a căsătoriei nu dănțuim? Orice petrecere cinstită, cu suflet curat, este îngăduită omului. Mi se pare mie, Stănică, de nu mă-nșel, că ești de ăștia noi, care strică legea, îmbolnăviți de spurcăciunea ateismului. „Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu."

Părintele mușcă dintr-o bucată de cașcaval, iar popa Țuică, partener obișnuit în astfel de nevinovate dialoguri sfinte, privi cu tristețe la ceașca goală de țuică pe fundul căreia se vedea un bob de piper și aruncă ochii dezgustat la mezelurile de pe masă, cântând: „Pâine îngerească a mâncat omul, bucate le-au trimis lor din destul"

— Asta așa e, cuvioase, mare este mila Domnului! Confirmă părintele, închinându-se larg.

Popa Țuică, dăruit de Otilia cu o altă ceașcă de țuică, întrebă pe fată dacă mai are „Țambalul" cu care o auzise cântând o dată. „Țambalul" era, după el, pianul. Moș Costache, care altă dată ar fi fost foarte mâhnit de consumația prea mare de vin și de alimente, în casa lui, acum părea preocupat de alte gânduri. În cele din urmă izbuti să întrebe, în șoaptă aproape, pe părinte:

— O-o-oare crezi că este lumea cealaltă?

— Nici vorbă, cuvintele Mântuitorului ne-nvață; căci zice el: „Fericiți cei săraci, căci a voastră este împărăția lui Dumnezeu, fericiți cei care aici flămânziți, căci vă veți sătura și celelalte, căci multă este răsplata voastră în ceruri!"

— Atunci slabă speranță să intrăm noi în rai, părinte, fiindcă suntem sătui, observă Stănică.

— Taci, măi porc de câine, că nu e vorba numai de săturarea pântecului, ci de îndestularea cu toate fericirile, și ce muritor, satano, se poate lăuda că e fericit și fără lipsă, căci ce-i omul? „Omul, ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului". Și apoi, tu nu pui în cântar mare mila Domnului, care și de șapte ori șapte de vom greși ne va învrednici cu milostivirea lui?

Răpus de marele efort oratoric, părintele dădu pe gât un alt pahar de vin, și apoi zise cu glas profund:

— Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta, și după mulțimea îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea."

Popa Țuică îi dădu replica dăscălește:

— Doamne, buzele mele vei deschide, și gura mea va vesti lauda Ta!”

Și numaidecât bău țuica. Părintele, scuturându-și fărămi-turile de pâine de pe antereu și privind la ceas, găsi că e vremea să plece:

— Să ne sculăm, cuvioase, să mergem, că s-a făcut amiază. Domnul să binecuvânteze această casă.

Moș Costache, foarte serios, întrebă:

— Și sufletul vede și aude ca și în viață?

— Of, Doamne, zise părintele, silindu-se să scape de preciziuni compromițătoare, acestea sunt taine înfricoșătoare, de care nu se cade să ne apropiem, dată fiind puținătatea minții noastre. De bună seamă că Domnul, în mare mila Sa, a îngrijit de toate.

Popa Țuică chicoti ca un copil, înecându-se în tuse:

— Oale și ulcele, hi, hi, hi, ulceluțe ne facem. Stănică, limbut, nu slăbi pe preot:

— Stai, preasfinte, nu fugi așa. Moș Costache ți-a pus o întrebare foarte serioasă, pe care ți-o repet și eu. Pe mama mea îți spun că țin la credința strămoșească și vreau sa mă pregătesc sufletește, ca să devin creștin adevărat, nu așa, numai de formă.

— Să-ți ajute Dumnezeu! Aprobă părintele, găsind că nu e de demnitatea lui să ironizeze convertirile.

— Ei, dar eu sunt om, am problemele mele capitale la care vreau să răspund, altfel cad în brațele filosofilor atei.

— Mântuitorul nostru a răspuns la toate! Declară părintele, puțin îngrijorat de discuție.

— Întâi să-mi spui de ce nu e dreptate pe lume? De ce păcătosul se lăfăie nepedepsit și dreptul cade la fund?

Părintele amenință amical, volubil pe Stănică, vrând să-l facă prin glumă să bată în retragere:

— Cum se cunoaște, porc de câine, că nu calci în casa Domnului! Păi, tu, fiu nevrednic, aici vrei să te catechisesc, între paharele cu vin? Venit-ai tu la biserică, s-asculți cuvântul dumnezeiesc, venit-ai tu la mine să te spovedești? Atunci vedeai că la toate e răspuns. Să nu scoți, măi, spurcăciuni din gură, că Dumnezeu are răsplată și pedeapsă în ceruri pentru toate faptele bune și pentru toate fărdelegile. „Mare este Domnul nostru și mare este tăria Lui, și priceperii Lui nu este număr.”

— Și este lumea cealaltă? Insistă, în chip curios, Costache.

— Dacă ar fi, zise Stănică, reeditând vechea discuție cu bătrânul, ar fi venit până acum unul să ne vestească.

— Iartă-l, Doamne, că nu știe ce spune, se rugă părintele, teatral, ridicând mâinile spre tavan.

— Ascultă, preasfinte, e adevărat că Dumnezeu e bun?

— Tu zici, fiule! Confirmă părintele, evitând orice participare la dispută.

— Apoi, dacă e așa, cum îți explici, sfinția-ta, că ne zbatem de mii de ani în îndoială și nu ni se dă nici o dovadă de nemurirea sufletului, când ar fi așa de simplu să vină bunăoară unul care a murit, să ne spună, uite, este așa și pe dincolo? De ce tace Dumnezeu în privința asta?

Părintele luă aere îngrozite:

— Bine a zis psalmistul: „Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n-a stătut, și pre scaunul pierzătorilor n-a șezut”. Păi bine, bre, porc de câine, ce fel de creștin ești tu care nu cunoști elementele credinței noastre strămoșești? Păi ce dovadă mai vrei tu după ce Mântuitorul nostru s-a jertfit pentru noi și a înviat din morți?

— Ei, și cum e acolo? Întrebă provocator Stănică, în vreme ce moș Costache asculta cu mare interes.

— Lasă c-ai sa vezi tu, împielițatule, cum e. „Și iată, zice la Apocalipsa, voi veni în curând; și răsplata mea cu mine este ca să plătesc fiecăruia după fapta sa. Eu sunt alfa și omega, începutul și sfârșitul, întâiul și cel din urmă”, și celelalte. Haide, cuvioase, să plecăm, că e târziu.

Și părintele porni pe ușă, urmat de popa Țuică, spărgând o dispută care nu-i plăcea.

— Am vorbit și eu așa, declară Stănică părintelui în poartă, ca să stimulez pe bătrân, să-l fac să se gândească la cele sfinte, cât despre mine, te asigur că sunt cel mai bun creștin, de Paști am să vin să mă grijesc.

— Taci, porc de câine, glumi părintele, că știu eu cât îți face pielea. Așa sunteți voi ăștia, oamenii noi. Cu sănătate.

Aglae se miră când află de sfeștanie și se-ntrebă dacă e un semn bun, sau un semn rău, dat fiind indiferentismul obișnuit al bătrânului. În orice caz, fu pentru ea un prilej de a călca din nou în casa lui moș Costache, sub pretext de a-l lăuda pentru ideea cea bună. Făcură o adevărată reuniune postmeridiană, la care luară parte Stănică și Olimpia, Aurica, Titi. Mândria cea mare a Aglaei era că Titi se-ndeletnicea din ce în ce mai asiduu cu o vioară, cu care umplea de lamente oribile toată casa. Mânuia vioara cu pasiune, cu încăpățânare, dar fără nici o metodă, în vreme ce Aglaei îi

intrase în cap că va putea dovedi Otiliei că Titi al ei cântă mai bine decât „zdrăngănește” ea. Titi era înconjurat de atâta simpatie geloasă din partea mame-sei și surorilor, încât, dacă progresul lui ar fi fost în dependență numai de asta, ar fi ajuns în curând un Paganini. Din nefericire, nu avea nici o îndemânare și nici deșteptăciunea de a învăța corect. Cineva îi recomandase un caiet de Klenck și niște exerciții de Sitt, dar Titi se plictisi iute de monotonia studiilor (care de altfel dezamăgiseră și pe Aglae) și căzu iar la ariile după ureche sau chiar după note, însă din motivele cunoscute, banale. Cu pasiunea lui pentru munca manuală, se consacră tot mai obstinat unei adevărate industrii. Ceru note de pe la prieteni, cu muzică populară, romanțe, chansonete pentru pian, vioară sau voce, indiferent, își confecționă hârtie de note cu ajutorul cunoscutului său pieptene cu cinci dinți, pe care-l apăsa pe un număr de foi de hârtie sub care așezase hârtia de carbon, copiind apoi, cum îl tăia capul, partea primă. Titi putu cânta după mari și sfâșietoare munci, spre satisfacția Aglaei, Vals din Vânzătorul de păsări, De ce nu vii, Colea-n grădiniță, Coroana femeiască, Cât te-am iubit, Mimi d'amour, Malgre toi, Reviens, Valsul vânătorilor, și tu veux, Marguerite, Serenada lui Braga, Sous les ponts de Paris, Tu ne sauras jamais, Ochii căprii, Serments de femme, Călugărul, Nu pot crede, Marsilieza și altele. Prin urmare, Aglae, care venise cu ceva de lucru în mină, pretinse că era bine ca Titi să-l distreze pe moș Costache, cântându-i cu vioara. Titi nu se lăsă mult rugat și începu să cânte jalnic și fals o romanță de Em. Drossino, Te duci. Moș Costache nu se arătă deloc încântat de producție, deși nu avea pricepere în muzică, în schimb femeile ascultară pe Titi cu religiozitate. Aurica începu s-o fredoneze în tovărăşia viorii, apoi intră în corul improvizat și Olimpia, și, în sfârșit, ca un fel de încurajare a activității muzicale a lui Titi, Aglae însăși, care își relevă glasul pițigăiat, tremolat, în contrast cu agresivitatea ei baritonă de toate zilele. În cele din urmă, Aurica izbucni într-un plâns zgomotos.

— Dar de ce plângi și tu așa? Zise Olimpia. Bea puțină apă! Întristată, bău un pahar plin de apă, oftă și declară:

— Așa-mi vine câteodată, când aud muzică! Când văd pe alții fericiți, și eu…

— Lasă, o mângâie Aglae, că mai e timp și pentru tine. S-o îndura Dumnezeu.

Ca să vindece tristețea Aurichii, Titi o dădu în Issa-Issa pe care-l execută cu mare gravitate, îngânat de glasul satisfăcut al Aglaei:

— Dulce instrument e vioara! Decise Aglae, pianul nu l-am putut suferi niciodată. În aceste împrejurări, Weissmann pică în casă în căutarea lui Felix, care nu era acolo. Îndatoritor ca întotdeauna și sociabil, studentul se interesă de sănătatea bătrânului, îi luă pulsul, se prefăcu a-l consulta și a rămâne foarte mulțumit. Moș Costache îl privea cu mare stimă, ascultându-l ca pe un oracol:

— Ți-țiu dietă strictă, zise el, nici de fumat nu mai fumez. Aurica se grăbi să ofere un ceai lui Weissmann, care îl primi fără mofturi.

— Sunteți cam palidă, observă studentul, ar trebui să faceți o serie de injecții cu cacodilat sau cu stricnină. Vă surmenați, sau aveți nemulțumiri de origine sentimentală?

Aurica lăsă capul în jos, cu exces de modestie.

— Ia să-ți vedem pulsul, domnișoară! Hm! Slab, abia perceptibil! Anemie mare. Știu eu ce-ar trebui să faceți!

— Ce? Întrebă avidă Aurica, cu mâna rămasă încă în mâna lui Weissmann.

— Amor! Zise Weissmann, cu cinismul lui profesional, amor practicat intensiv, ca o gimnastică sanitară, ca o disciplină a nervilor. Ați avut legături amoroase până acum, aveți cumva un prieten viguros?

— Vai! Ce vorbe spuneți! Se pierdu de rușine Aurica, încântată totuși de ineditul convorbirii.

— Dar ce-ți închipui dumneata, domnule, zise Aglae, că fetele mele se poartă ca studentele dumneavoastră, pe acolo pe la medicină?

— Și cu toate astea, insistă Weissmann neînțelegând sau făcându-se că nu înțelege, e absolut necesar. Virginitatea, de la o anume vârstă, e o cauză de autointoxicare, ce poate duce la demență, la isterie. Ce vârstă aveți, domnișoară?

— Ca un cavaler ce ești, îmi pui o întrebare la care nu se răspunde. Dumneata cât îmi dai?

— Știu eu? Douăzeci și cinci, douăzeci și șase! Minți Weissmann.

Aurica fu încântată de evaluare:

— Cam atât, consimți ea, văd că te pricepi la vârstă.

În realitate, fața Aurichii era a unei femei slabe de patruzeci de ani, deși nu împlinise această vârstă, pergamentoasă sub stratul lucios de unsori amestecate cu pudră și încrețită în jurul ochilor. Părul rărit îi era îngreuiat de prea multe chignoane. Umbre violete îi înconjurau ochii, dându-i

înfățișarea tipică a apașelor, iar dinții desfăcuți în râs trădau nervozitatea dorințelor.

— Ca să-ți păstrezi mereu vârstă asta, ai nevoie, pe de o parte, de exercițiul funcțiunilor dumitale specifice, sunt clar, nu? Pe de altă parte, de îngrijiri particulare. Bun! Ia să vedem obrazul! Cu ce dați dumneavoastră pe obraz!

— Cu… Lanolin!

— Banal, primejdios. Recomand seara curățirea obrazului cu apă de trandafir, amestecată cu alcool camforat, părți egale, apoi faceți masaj facial ca să activați circulația sângelui.

— Cum, domnule Weissmann? Întrebă avidă Aurica.

— Uite așa, stimată domnișoară!

Weissmann netezi de zece ori gâtul Aurichii cu partea laterală a arătătoarelor, apoi îi frecă de câteva ori bărbia cu dosul palmei, îi ciupi de câteva ori gușa, îi masă obrajii de la nas spre gura, de la nas spre tâmple, sub ureche, și apoi îi frecă cu degetele porțiunea dintre sprâncene.

— Apoi, iubită domnișoară, procedați la gresarea obrazului cu cremă. Eu v-aș recomanda însă un lichid gras, compus din ulei de parafină, ulei de ricin, ulei de migdale dulci, untdelemn și ulei de mușețel. De dat ușor cu un tampon de vată.

— Vai, câte știți, domnule Weissmann, vă rog să-mi scrieți rețeta, ca să n-o uit.

Aurica rămase nu numai încântată de caracterul îndatoritor al lui Weissmann, dar, ca de obicei, se aprinse până la marginea de a-și închipui că poate să intereseze pe student, îl lăuda la toată lumea că e „cavaler” și-i încredință pe toți că un astfel de tânăr, oricât de sărac, avea să facă pași mari în viață. Fu de părere chiar că trebuia ajutat. În familia Aglaei nu exista nici o noțiune de antisemitism. „Cu ovreiul îți faci treaba mai bine decât cu al tău”, era un dicton general. Căsătorii de evreice cu români, îndeosebi cu ofițeri, fiindcă era la mijloc dota, se făceau destul de des. Nu însă și contrariul. Ca un ovrei să se căsătorească cu o creștină, asta părea un lucru curios, și ce este curios e și reprobat. Aurica începu să invite pe Weissmann, să se intereseze de familia lui, și într-o bună zi, sub un pretext oarecare, merse chiar acasă la el, unde stătu de vorbă cu mătușa studentului și cu surorile lui. Mizeria nu o înspăimântă. Găsi argumente în favoarea lui Weissmann, zicând că cu atât mai mare e meritul lui, cu cât are de luptat cu

sărăcia, în sfârșit, începu să profeseze pe față o toleranță masivă față de evrei. Aglae o ironiză întâi, pe urmă o întreba mirată:

— Vrei să te măriți cu un ovrei? Nu ești sănătoasă la cap! Mai întâi că el nici nu se uită la tine, și e un băiețaș. Dar să zic că s-ar uita. N-am nimic cu el, fiecare însă cu neamul lui. Așa ceva nu s-a văzut niciodată în familiile noastre.

După aceea, Aglae își văzu de treabă și, solidară cu orice se făcea în familia ei, pe cât de ostilă față de ce se petrecea la alții, începu să îngâne teoriile Aurichii. Aceasta găsi de cuviință să ceară lămuriri la preot și, cum îi era rușine de părintele oficiant, apelă la popa Țuică, pe care-l convocă la biserică pentru mărturisire. Era frig, afară ningea și biserica era rece. Popa Țuică își târâia pașii pe lespezi, stârnind ecouri haotice, și tușea cu un abandon agresiv râcâiturii din gât.

— M-a omorât iarna asta, tăiculiță, bat-o Maica Precistă, mă-njunghie prin oase toți diavolii. Doar cu țuiculiță fiartă îi mai sperii puțin. Și zici că vrei să te mărturisești, găinușa tatei, ai ceva păcate pe suflet?

— Orice om are păcate, se tângui evlavioasă Aurica.

— Are, tăiculiță, are, că lucrează blestematul ăl împielițat, dar-ar gerurile-n el, cum mă junghie el prin genunchi!

Popa Țuică merse așa tușind, chițcăind și bodogănind până-n altar, de unde veni cu epitrafilul pe el, ale cărui poale, așezându-se lângă o strană, le aruncă în capul Aurichii, îngenuncheată lângă el.

— Pai, ce să te-ntreb, taică, zise bătrânul, punându-și pe nas niște ochelari legați cu sfoară, ce să te-ntreb, că sunt bătrân și nu mai am ținere de minte!

Popa Țuică deschise un agheasmatar și, scuipând sonor în degete, răsfoi filele, ajungând la Rânduiala mărturisirii, apoi începu să facă cruci înspre icoana Mântuitorului și să cânte nazal:

— Binecuvântat este Dumnezeul nostru… Miluiește-ne pre noi, Doamne, miluiește-ne pre noi„ și alte de acestea, pe care Aurica nu le distingea, fiindcă descoperise, sub epitrafil, că popă Țuică purta în picioare niște șoșoni umpluți cu hârtie și cu sfoară, fără ghete. „Dumnezeule, Mântuitorul nostru, cânta bătrânul, subțire, carele prin prorocul tău Nathan ai dăruit lui David, cel ce s-a pocăit, iertare pentru păcatele lui, și ai primit rugăciunea lui Mânași pentru pocăințele lui, însuți și pre robul tău… „

— Cum te cheamă, găinușo? Întrebă popa Țuică, plecându-și ochii pe sub epitrafil.

— Aurelia!

— Și pe roaba ta Aurelia, care se căiește de păcatele ce a făcut, primește-o cu obișnuită iubirea Ta de oameni… „

Părintele bolborosi mai departe vorbe ininteligibile, apoi tuși îngrozitor, blestemă toți dracii din infern și întrebă pe Aurica:

— Știi tablele legii, porumbița taichii? Că așa zice la carte, ca să te-ntreb.

— Știu, părinte, că le-am învățat la școală.

— Ei, atunci e bine, e bine de tot! Dar Crezul îl știi, porumbițo?

— Îl știu, părinte!

— Și asta e bine. Tot osul mă doare, nu mai merge decât să mă frec cu gaz și să beau niște rachiu de drojdie. Stai să văd ce scrie aici, că mi-au căzut ochelarii de pe nas. Spune-mi, puică, n-ai mărturisit strâmb? N-ai călcat vreo făgăduință, care te-ai făgăduit lui Dumnezeu?… Aș, de unde să faci tu de astea, găinușo, că ești crudă! Spune-mi, nu ți-ai stricat fecioria ta cu… hm… Vorbă tare, asta e pentru bărbați, bogheana taichii, stai să vedem ce mai vine, mda! N-ai căzut cu cineva din rudenii, sau cu vreo oarecare față, sau cu cumătra ta? N-ai umblat cu femeie de altă lege, n-ai făcut strâmbătate vreunei fete-fecioare, bată-te norocul să te bată, asta e tot pentru bărbați… Ia stai, uite colea, spune-mi, fiică, n-ai băut buruieni ca să nu faci copii? Sau nu ți-ai otrăvit pântecele ca să lepezi copiii, sau, grea fiind, ai umblat fără rânduială?

— Sunt domnișoară, părinte, declară Aurica.

— Ești fată-fecioară, bată-te norocul, zi așa, nu cumva ai… ai… Urâtă vorbă… ai greșit de fată-mare sau când ai fost logodită… Ei, și dacă ai greșit, găsi chiar popa Țuică justificarea, ce-i? Dumnezeu iartă, că bărbatu-i porc; nu te împodobești sau te sulimenești, sau cu alte feluri de mirosuri te ungi, puind în gândul tău să înșeli pre mulți tineri spre râvna păcatului?

— Dau cu pudră, ca toate femeile, mărturisi Aurica cu sentimentul unui mare act spiritual.

— Dă-i, tăiculiță, să trăiască și negustorul și să se bucure dracii, he, he, he! Ei, păi ce să te mai întreb? Fasole mănânci, acritură în zilele de post? Anul ăsta nu mi-a ieșit varza, s-a făcut toată neagră și băloasă ca melcul strivit.

Popa Țuică puse repede mâna în capul Aurichii și începu să cânte din adâncul plămânilor lui:

— Domnul și Dumnezeul nostru Isus Cristos: cu darul și cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pre tine, Aurelio, și să-ți lase toate păcatele. Și eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh, amin. E un frig de te pătrunde la oase. Gata, taică, și când ai avea niște țuiculeană bună, să mă dezlegi și pe mine de tusea asta. Și să faci și niște mătănii, că nu-i rău, se mai îmblânzește necuratul.

— Părinte, zise după oarecare codire Aurica bătrânului, care se grăbea să plece și sufla în degete de frig, eu aș vrea să mai mărturisesc ceva.

— Zi, tăicuță, repede.

— Iubesc!

— Iubește, porumbițo, că acum ți-e vremea, și să vii să-ți țin cununiile.

— Vezi, că iubesc un om care nu știu dacă se cade…

— Doar n-o fi însurat? Se-ntâmplă și de astea, căci coada lui satan nu se odihnește o clipă.

— Nu e însurat, dar nu e de-o lege cu mine.

— Aha, o fi catolnic ori protestanți de ăștia care n-au nici cruce la biserică, bătu-i-ar junghiurile. Da' vezi că sunt și ei un fel de creștini și se mai îngăduie.

— Nu e creștin, părinte!

— Da' ce dracu e, Doamne iartă-mă? Turc?

— Este israelit!

— Vai de mine, se sperie popa Țuică, prost te-ncearcă necuratul! Doar n-oi fi păcătuit cu păgânul?

Aurica tăgădui din cap.

— Ce să-ți spun, porumbițo, așa caz n-am prea întâlnit, ar fi bine să faci rugăciuni, să te lumineze Cel-de-sus. Eu însă zic că, dacă îl aduci pe păgân la legea creștinească, se cheamă că ai câștigat un suflet pentru rai. Dar altfel, greu lucru.

— Am să-ncerc, părinte, să știi c-am să-ncerc! Promise veselă Aurica.

De aci încolo, Aurica făcu tot mai dese aluzii lui Weissmann, pe care-l invita de câte ori găsea câte un prilej.

— Eu, zicea ea, n-am nici un fel de prejudecăți. Dacă aș iubi un israelit, l-aș lua de bărbat, orice-ar zice lumea. Bineînțeles, sper că ar trece la religia noastră sau măcar să nu mai țină la a lui.

— Și ce-are de-a face religia în toată chestia asta? Întrebă Weissmann.

— Are! Dacă tânărul e cavaler, îmi închipui că e vesel să se lepede de tot ce poate fi o piedică.

Când văzu că studentul nu se arată deloc încântat de ideea convertirii la creștinism, Aurica crezu că e mai bine să se înlăture problema religioasă.

— În definitiv, declară ea, fiecare om cu credința lui. N-aș avea nimic de zis, dacă n-ar fi o piedică la căsătorie. S-ar putea face numai cununia civilă. Poate că nu e tocmai bine, așa se zice, sunt superstiții, ce vrei, în care noi femeile credem, dar amorul calcă în picioare orice.

— Eu, zise Weissmann, începând să înțeleagă unde bate Aurica, nu profesez decât amorul liber. Orice altă formă de amor mi se pare o rămășiță din timpurile barbare.

Aurica plânse singură în odaia ei, interpretând spusele studentului ca o dorință de a răspunde amorului ei, însă fără obligații. Petrecu o noapte agitată, erotică, apoi căzu într-o stare sublimă, ca aceea pe care o încearcă oamenii pregătiți pentru sacrificii mari. Avea să primească, în ciuda omenirii, amorul lui Weissmann, fără cununie, măcar cu jurământul unei fidelități statornice.

— M-am gândit bine la ce mi-ai spus, zise ea studentului, am petrecut o noapte de chinuri, fiindcă, oricum, mă costă să fac pași greșiți, însă m-am decis…

Weissmann, înspăimântat, zise repede:

— Nu pot să stau, venisem să-l caut pe amicul Felix; am să vin în altă zi, nu e nimic.

Și ieși grabnic pe ușă afară.

— Să nu te superi, zise el lui Felix, dar domnișoara Aurica este o fată așa periculoasă. Trece printr-o criza sexuală. Trebuie neapărat să profeseze amorul liber.

Câtăva vreme Aurica fu prada unei nebunii mute, calme. Apoi căpătă o fizionomie desperată, patetică, își despleti părul în fața oglinzii și începu să cânte lugubru Te duci de Drossino. Pe urmă se potoli, se vopsi și mai violent pe față și-și începu turneele pe Calea Victoriei.

Felix văzuse și la ea, ca și la ceilalți mai bătrâni, unele fenomene care-l impresionase. Evoluția organismului se putea citi pe obrazul fiecăruia la date fixe. Otilia, care era tânără, avea schimbări ce încântau. Daca slăbea, căpăta o siluetă fină, de ogar alb, dacă se îngrășa, fața se lustruia, ochii se făceau mai pătrunzători, creșterea îi dădea mișcări feminine, lăsându-i mereu aerul copilăresc. Dimpotrivă, Aurica se schimba în chip sinistru, și

fiecare prefacere o arunca înspre bătrânețe, cu toate fardurile ei. Părul i se făcea moale, mort, ca de perucă, grăsimea îi reconstituia prematur masca senilă a Aglaei, slăbirea îi scotea în evidență oasele capului. Mușchiulatura nu mai avea tărie, cădea făcând unghiuri și umbre, și obrajii se umpleau de vinișoare. Moș Costache, deși bătrân, mai îmbătrânea. Fusese, până înainte de boală, un tip de chel, fără vârstă. Acum, îngrășându-se, căpătase sub bărbie fălci de buldog și toată acea greutate a senilității inerte.

Pascalopol, ținându-se de cuvânt, veni într-o după-amiază să joace cărți. Vechea reuniune, minus Simion, se reîntocmi de astă dată în sufragerie, de unde bătrânul nu voia să se miște în ruptul capului. Veni și Stănică cu Olimpia, dar erau cam supărați, și Stănică luă pe moșier ca arbitru:

— Domnule, zise el, te rog să-mi răspunzi sincer, ce crezi dumneata, care este rostul familiei, este sau nu să perpetueze rasa, să producă copii?

— În genere, da.

— Ce-nțelegi dumneata prin „în genere”?

— Înțeleg că așa se petrece cu lumea obișnuită. Sunt însă oameni care muncesc cu creierul, care creează, și pe care îi putem scuti de greutățile familiei.

— Este și nu este cazul, noi vorbim de familia normală, pe care se bizuie patria.

— Atunci, consimți Pascalopol, sunt de acord.

— Văzuși, doamnă? Se întoarse Stănică spre Olimpia. Trage consecințele!

— Dar ce conflict aveți între dumneavoastră așa grav? Întrebă zâmbind moșierul.

— Un conflict fundamental, care sapă temelia însăși a matrimoniului. Olimpia nu mai vrea să procreeze!

— Se poate, doamnă? Vorbi Pascalopol Olimpiei, cu reproș glumeț.

— Boicot în regulă! Sabotarea operei de înmulțire a nației. Înțeleg, foarte bine, l-a făcut pe Relu, am zis bravo, m-am bucurat. Dacă a murit, a murit, nu pot să-l mai înviez. Să facă altul, să facă doi, să facă zece, să facă, domnule, în fiecare an unul, că asta e datoria femeii. Eu datoria mea mi-o fac.

— Ia mai taci din gură, Stănică, cu prostiile astea, îl mustră Aglae, că sunt și fete tinere aici, ce te-a mai apucat și cu copiii acum?! Se vede că ai prea multe parale.

Stănică se înfurie:

— M-a apucat, fiindcă eu sunt un sentimental, un individ cu patima familiei, cum am apucat de la părinți. Vreau eu să am casă plină, să aud gălăgia copiilor, să-mi asigur nemurirea prin urmași, să-mi poarte și mie cineva numele Rațiu mai departe.

— Ei, și ce vrei tu să facă Olimpia? Ce, este vina ei? Doar a făcut o dată un copil. Ți-aș spune ceva, dar mă sfiesc de tinerii ăștia.

— Astea sunt insinuații care nu se prind la mine, protestă Stănică. Familia noastră e cea mai prolifică. Nu e altceva decât rea-voință la mijloc.

Olimpia căscă, agasată, fără să privească la bărbatu-său, pe ale cărui vorbe nu punea nici un temei niciodată. Spuse doar:

— Nu mai țipa așa tare, că mă doare capul!

În sfârșit, Stănică se potoli și începură să joace. Aurica, cu o țigară în gură, își privea emancipată cărțile din mână. Bătrânul nu voia să scoată bani, făgăduind că îi va depune oricând va fi nevoie. Căutându-se prin buzunar, Pascalopol trase batista afară.

Atunci se auzi pe jos rostogolirea unei monede. Moș Costache sări cel dintâi, ca ars, și începu s-o caute pe sub masă. O găsi însă Aurica (era o monedă de doi lei) și făcu gestul de a o înapoia lui Pascalopol de la care își închipuia că picase. Moș Costache făcu însă niște ochi speriați și întinse mâinile.

— E-e-e a mea, a căzut de la mine. Dă-o-ncoace! Aurica stătu nedumerită, și toți urmăriră scena, curioși. În sfârșit, Pascalopol zise liniștit:

— Nu e a mea, n-am avut în buzunar nici o monedă. Eu le țin în portmoneu. Probabil că a căzut de la Costache.

Râzând din toți mușchii feței, bătrânul întinse mâna și apucă moneda pe care o ascunse în buzunar, nevrând s-o pună măcar ca miză.

Vorbiră în timpul jocului de toate, ca de obicei. Aglae, văzându-l pe Titi că stă deoparte, nemișcat, îl întrebă cu intenție:

— De ce nu te mai duci și tu să cânți la vioara, stai așa ca o statuie?

Titi îi mărturisi că se simte bine așa, altfel s-ar plictisi. Ședea în picioare lângă dulap și, la observația de imobilitate, începu să se legene.

— Nu știu cui o semăna copilul ăsta, zise Aglae. Dumnezeu i-a dat talente, pictează, cântă, dar e molatic, n-are curaj, barem să am ceva mai multă avere, nu mi-ar părea rău. Aurica, la fel!

Veni vorba de muzică, fiindcă Pascalopol întrebase pe Titi ce cântă. Aglae tună și fulgeră împotriva muzicii clasice, din care nu înțelege nimic, și le împărtăși că-i place ca omul să cânte „cu inima, național”. Ghicind

punctul sensibil, moșierul schimbă vorba, fără să scape, căci Aurica îl întrebă de ce nu se-nsurase nici până acum.

— De aceea stau bietele femei nemăritate, zise ea cu necaz, din cauza egoismului dumneavoastră, care preferați să petreceți cu femei de teapa Georgetei, ca să nu aveți nici o grijă pe cap. Am sa mă fac și eu ca Georgeta.

— E greu, observă ironic Stănică, ca Georgeta n-ai să fii niciodată.

— Și de ce, mă rog? Întrebă atinsă Aurica.

Stănică rectifică observația, făcând cu ochiul lui Pascalopol:

— Pentru că trebuie să fii și pentru asta născută, să ai natural. Tu ești din familie onestă, cinstea e zugrăvită pe fața ta. Tu nu poți să fii decât o bună soție.

— Așa e! Recunoscu Aurica, aruncând o carte și începând în același timp să plângă, tremurând din toți mușchii feței.

— Pentru numele lui Dumnezeu, o sfătui Pascalopol, nu-ți mai face sânge rău. Ascultă un sfat de la mine, care sunt destul de în vârstă față de dumneata ca să-mi pot permite să-ți dau un consiliu. În genere, omul preocupat prea mult de problema succesului nu izbutește. Bărbaților le plac femeile care nu umblă după ei, nepăsătoare. Când o mamă face prea mare vâlvă cu intenția de a mărita o fată, ratează chestia, fiindcă pretendenții se sperie. Mi s-a întâmplat foarte adesea să văd bărbați, invitați într-o casă pentru una din fete care voia cu orice chip să se mărite, cerând pe alta și luând-o numai fiindcă li se părea mai inocentă. Îmi vorbiți de Georgeta, o cunosc, cum să nu, e o fată foarte inteligentă, pe care foarte mulți vor s-o ia de nevastă.

— Exact! Zise Stănică, uitând cu cine se află și gândindu-se că Georgeta ar fi bună pentru el.

— Ce vrei să spui, îl întrebă mirată Olimpia, nu cumva vrei s-o iei tu, ca să-ți facă copii?

Stănică îi făcu semn să tacă, spre a nu întrerupe pe Pascalopol.

— Foarte mulți vor s-o ia de nevastă, continuă moșierul, fiindcă nu cere nimănui nimic și e mândră.

În momentul acesta, Titi, care se legănase lângă dulapul lui, din ce în ce mai nervos, deschise ușa și plecă din odaie, vădit îmbufnat.

— Dar ce are junele? Se miră Pascalopol. Nu l-a supărat nimeni cu nimic!

Stănică se bătu pe frunte:

— Nu știi că era mai-mai să ia de nevastă pe Georgeta! În același timp, Felix se cobora de sus și intra în sufragerie.

Fu foarte uimit când auzi numele Georgetei.

— Georgeta voia să se mărite cu Titi? Vezi, asta n-am știut! Exclamă Pascalopol.

Felix se înroși, crezând că fusese vorba și de dânsul și, prefăcându-se că are treabă, plecă de asemeni.

— Îl vezi? Zise Stănică, cu aere confidențiale, și Felix a avut o combinație cu Georgeta, fată faină, mie-mi spui?!

Pascalopol bătu palmele a mirare, râse, apoi se prefăcu adâncit în examinarea cărților de joc, ca să nu mai stârnească o discuție, pe care o ghici primejdioasă.

După un răstimp de tăcere, Aurica, luându-și fizionomia seducătoare, vorbi lui Pascalopol:

— Domnule Pascalopol, dumneata de ce nu te-nsori?

— Nu mi-a venit ceasul! Glumi moșierul, ca să scape de interogatoriu.

— Dumneata, un bărbat așa elegant! N-ai avut niciodată o pasiune mare, nu te-a iubit nici o femeie? Dumneata trebuie să fii idolul sexului frumos.

Pascalopol zâmbi, oftă către tavan, în chip de comentar la opiniile Aurichii, apoi aruncă o carte.

— Sex frumos, minciuni convenționale, zise Stănică, numai bărbatul e frumos, cu figură nobilă. De ce mă doare pe mine inima, c-am pierdut pe îngerașul? Când se naște un băiat e bucurie, când se naște o fată, e pacoste. Asta în credința poporului e sfânt.

— Tu ești frumos! Îi zise ironic Olimpia.

— Chiar și sunt, afirmă îndrăzneț Stănică.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, domnule Pascalopol! Se tângui Aurica moșierului, care profitase de intervenția lui Stănică pentru a se preface c-a uitat de chestiune.

— Ce să-ți răspund, domnișoară, la vârsta mea nu mai am astfel de preocupări.

— Așa spui dumneata, dar eu știu bine că vii aici mai ales pentru cineva, știi dumneata pentru cine, doar pentru mine nu.

Pascalopol se afundă și mai tare în evantaiul de cărți.

— Dacă iubești pe Otilia, continuă implacabilă Aurica, de ce să n-o iei de nevastă? Ar fi o ingrată să nu primească, după câte ai făcut pentru ea.

Moșierul se încruntă, apoi zise serios:

— De ce nu ești dumneata cuminte, domnișoară Aurica, și nu lași în pace pe Otilia? Știi bine că nu sunt decât un prieten bătrân, care n-are o familie, și vine din când în când să vă vadă pe toți, cu egală dragoste. Uite, nici n-ai pus cartea jos. Nu e așa, cocoană Aglae?

— Vorbește și Aurica din capul ei, observă Aglae.

— Ei, mamă, vorbesc și eu ce văd, spuse Aurica, plină de parapon, dar simulând gingășia. Pe mine nu m-ai luat nici la moșie, nici la Paris. N-am nici o pretenție, eu nu mai cer nimic de la viață, atâta zic, că numai din prietenie nu face un bărbat atâtea sacrificii. Din partea dumitale e frumos!

Pascalopol apucă de braț pe Aurica și-o mustră încet, părintește:

— Taci din gură, nu spune comedii. Pe Otilia n-am luat-o eu la Paris, am întâlnit-o întâmplător acolo, unde a avut o bursă.

— Ei, bursă, la naiba, ia taci, Pascalopol, sări Aglae, că mă faci să râd.

Moșierul juca comedia spaimei de a fi încolțit de toți, de fapt foarte iritat. Stănică, pricepând situația, făcu pe generosul și aruncă în convorbire altă idee, care era și ea o indiscreție:

— Nu știi că moș Costache al nostru a fost la doctor, pe furiș, pe onoarea mea. Ține dietă, se îndoapă cu doctorii, e lucru mare. Și a căzut și la eresuri. Au fost aci doi preoți, de-au făcut slujbă.

— Arată mult mai bine la față, constată Pascalopol.

— Și nici nu mai fumează! Completă Stănică.

Moș Costache părea foarte mulțumit de aprecieri și râdea ca la fotograf, simțindu-se mai sănătos când i se spunea că e sănătos.

— Hei, zise Stănică, nu-l plâng eu pe moș Costache, mă plâng pe mine și pe cei tineri. Dumnealui e de rasă bună, om vechi, călit, cine a trăit până la vârsta asta înseamnă că a învins toate bolile, s-a ales dintre ceilalți. Dumnealui o să trăiască o sută de ani, o să ne-ngroape pe toți. Nu vedeți dumneavoastră ce om e dumnealui? Uite, colo, față, ca de prunc (Stănică apucă de bărbie pe bătrânul, care se lăsă docil la demonstrație), uite, colo, fălci (Stănică arătă fălcile), uitați-vă, colea, dinți (Costache deschise gura), să spargi pietre-n ele, nu altceva (propriu-zis, bătrânul era cam știrb), ia priviți, mușchi (Stănică îl apucă de bicepșii slăbănogi), poftim, piept sănătos (îl lovi cu palma în piept), picioare puternice, care n-au știut ce e trăsura, tramvaiul (moș Costache exulta de plăcere), dar mai ales ascultați ce aparat digestiv are (Stănică îl lovi peste pântece).

Atunci se auzi un zornăit grozav de monede, rostogolite pe dușumea. Moș Costache îngălbeni, se ridică repede de pe scaun și se pipăi, în culmea

agitației, în jurul curelei. I se rupsese fundul săculețului, în care ținea banii de metal.

— Banii! Ba-ba-banii! Se bâlbâi el și se repezi sub masă. Stănică, Aglae, Aurica se aplecară și ei, cu capul pe jos, începând să caute cu febrilitate. Numai Pascalopol rămase nemișcat la locul lui și-și aprinse o țigară, fericit c-a scăpat de interogator.

XX

Lili fusese așa de tulburată de întâlnirea cu Felix, încât întreba mereu de el. Dintr-o familie în care instinctul matrimonial lucra prin crize, fără amestecul culturii sentimentale, ea nu-și putea acoperi deloc dorința și întreba des pe tată-său de rosturile tânărului. Tatăl întreba pe Stănică. Acesta, foarte mândru de calitatea lui de mijlocitor, din care nădăjduia să tragă un profit, născoci un truc romantic. Luă pe Otilia la o parte și-i ținu această cuvântare:

— Am să-ți comunic ceva foarte important, în interesul lui Felix, la care nu mă-ndoiesc că ții, cum ținem cu toții. Contez pe discreția ta, fiindcă, dacă află cineva, sunt un om descalificat. Iată despre ce e vorba. Felix s-a întâlnit cu Lili, nepoată-mea, și a făcut asupra ei o impresie extraordinară. Din partea mea, cred că și lui Felix fata i-a plăcut, dar nu îndrăznește să mărturisească din respect pentru tine. Știi, el ține la tine. Însă, ce vrei, dragostea e ceva irațional, un ce care pică așa, din senin, fără nici o logică. Fata, cel puțin, este moartă, bolnavă, la propriu, nu la figurat. A cheltuit ta'su o grămadă de parale pe doctori. Leacul ei nu poate să-l dea doctorul, ci Felix. Dacă nu-l ia pe Felix, se prăpădește Lili. Să zic că Lili ar fi o fată urâtă, săracă, aș spune: să moară sănătoasă. Dar e delicioasă, în felul ei, bineînțeles, cum tu ești în felul tău. Și e o alianță minunată pentru un viitor doctor. Tată-său le dă tot ce trebuie, casă, întreținere, avere și așteaptă pe ginere să-și facă în liniște cariera. Pentru Felix e minunat. Ce crezi, că numai mâncare trebuie unui viitor doctor? Trebuie relații, dragă, trăsură la scară, ca să epateze clienții. Viitorul lui Felix e în mâinile tale, fiindcă numai tu ai autoritate asupra lui. Dacă îl îndemni tu și-l dezlegi de orice obligație, s-a făcut treaba.

— Felix n-are nici o obligație față de mine, spuse rece Otilia, astea sunt invenții de-ale voastre. Am să-i vorbesc.

— Ura! Strigă Stănică, tu ești geniul bun al familiei. Otilia chemă, într-adevăr, pe Felix la ea, îl puse să stea pe sofa și, ghemuită după obiceiul ei, îl întrebă:

— Îți place Lili, nepoata lui Stănică? Ce zici de ea? Felix răspunse cu o indiferență naturală:

— Abia am văzut-o o dată, cum știi, și mi s-a părut drăguță.

— Stănică pretinde că fata s-a îmbolnăvit, fiindcă te iubește și i-ai dat a înțelege că te-ai căsători cu ea.

— Stănică minte totdeauna. Habar n-am.

— E adevărat că Stănică bate câmpii, asta e convingerea mea nestrămutată, însă nu-i cu neputință ca fata, naivă, să-și fi făcut unele iluzii. Ar fi nedrept s-o faci să sufere.

Felix prinse o mână a Otiliei:

— Otilia, de ce-mi spui toate astea? Vrei să mă-nsori cu Lili? Mi-e indiferentă, am văzut-o câteva clipe și nu sunt vinovat cu nimic.

— Nu vreau să te-nsor cu Lili, ți-am spus numai ce pretinde Stănică. Are aerul să spună că eu sunt piedica între tine și eventuala Lili. Totuși, judecând rece, fata e foarte drăguță și n-ar fi pentru tine o partidă rea. Pețitoare eu nu sunt, așa că socotesc închisă chestiunea.

— Otilia, zise Felix, strângându-i amândouă mâinile, tu mă crezi când îți spun că te iubesc?

— Te cred.

— Te întreb foarte serios, profund: mă iubești?

— Da!

— Atunci pentru ce te porți în chipul acesta ciudat, de ce ai mereu aerul că vrei să te scapi de mine? Ți-aș fi mult mai recunoscător dacă mi-ai spune sincer că nu mă iubești.

— Nu pot să-ți spun, fiindcă, într-adevăr, te iubesc.

— Atunci… Atunci, vrei să ne căsătorim?

— Mai târziu… Da.

Felix luă pe Otilia în brațe și o năpădi cu sărutări, o învârti prin odaie, o puse la loc, o bombardă din nou cu sărutări, în vreme ce fata își apăra obrajii cu amândouă palmele.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Felix, îmi strici tenul. Trebuie să stabilim o înțelegere în privința asta.

După ce Felix se mai liniști, Otilia zise, gânditoare:

— Singurul lucru de care mă tem este că eu nu sunt la înălțimea ta, din punct de vedere sentimental. Da, te iubesc, dar tu ești așa de furtunos, așa de înspăimântător de grav. Sunt ușuratică, mi-e frică, ai să-mi spui mereu că n-am afecțiune.

Singură, Otilia medită mult la Felix și-și repetă pentru ea argumentul. Îl iubea, într-adevăr, pe tânăr. Totuși, simțea că Felix nu era pentru ea. Îl admira, îi purta grijă de soră, dar ținuta îndârjită a acestuia în viață o înfricoșa. Deși tânăr, Felix avea priviri prea bărbătești. Otilia era o râzgâiată, conștientă de vițiul ei, care se simțea bine când o protejau oameni

delicați ca Pascalopol, care îi dădeau imposibilul, fără să-i ceară nimic. Misiunea de tovarăşă eroică, egală nu era pentru Otilia, care voia să fie socotită copil și să nu întâmpine nici o rezistență. Otiliei îi plăcea să îngrijească pe moș Costache și pe Felix ca pe niște copii și era credincioasă, atâta vreme cât nimeni n-o constrângea. Ideea, însă, că atunci când s-ar fi plictisit n-ar fi fost liberă să facă ce voia, o înspăimânta. Era sigură că Felix va fi totdeauna un om delicat, gata să-i facă orice capriciu, dar știa, văzându-i temperamentul aprins, că el ar fi suferit dacă ea nu i-ar fi arătat încordare afectivă, statornică.

În altă zi, Otilia, primind capul lui Felix în poalele sale și răsfirându-i încet părul, întrebă:

— Felix, la ce ții tu mai mult în viață, în afară de dragoste? De asta nu mai vorbim! Spune-mi cum vezi existența.

Felix se mărturisi:

— M-am analizat și eu adesea și pot să-ți spun că n-aș putea suferi să fiu al doilea, într-o categorie de oameni. Nu trebuie să crezi că sunt ambițios sau mândru. Poate că asta vine mai degrabă din cauză că am copilărit singur, dat la o parte de alții. Nu pot suferi ideea de a nu însemna nimic în viață, de a nu contribui cu nimic la ea, de a nu-mi lega numele de ceva.

— Dacă ții atât la renume, de ce n-ai încercat să faci altceva, să scrii, de pildă! Sau, în sfârșit, să te pregătești pentru politică?

— Din același sentiment de nesuportare a înfrângerii. În artă, voința e un element secundar, totul depinde de talent.

Cel mai leneș dintre poeți poate face poezie mare, aproape fără să vrea și să știe. În politică, joacă mare rol norocul. Dacă aș ști că va fi război peste douăzeci de ani, aș îmbrățișa cariera armelor, fiindcă aș avea prilejul să mă ilustrez pe câmpul de luptă. Dar cine știe asta? Câți Napoleoni nu putrezesc în provincie, din lipsă de prilej, și câți oameni necunoscuți nu s-ar dovedi abili, ca Richelieu, dacă întâmplarea i-ar pune în fruntea unei țări? De dușmănia sorții mi-e frică. Mi-e frică să rămân egal cu Titi, cu Stănică, cu ceilalți, să mă confund cu ei, să fiu, prin forța împrejurărilor, silit să mă aplec în fața lor. Trebuie să mă deosebesc, neapărat, prin ceva. Singura carieră în care, pentru un om normal, cum mă socotesc, pot ajunge în frunte, numai prin voință, este aceea științifică. Dacă aș voi să fiu poet, poate n-aș putea, dar mare medic știu sigur că pot deveni, vreau neapărat să devin.

Felix strânse pumnul, zicând aceasta, și privi fix înaintea lui.

— Atunci tu, Felix, ții mai mult la cariera ta decât la dragoste. Ce rol ar juca femeia în existența ta?

— Femeia o înțeleg ca tovarășă a aspirațiilor mele, ca un scop în același timp al tuturor sforțărilor. Unei femei i-aș închina totul.

— Idealul tău, Felix, e foarte frumos, zise Otilia, netezindu-i parul, după ce i-l încurcase, e un ideal de tânăr care va răzbi în viață. Pot să zic că-l înțeleg. Însă, dacă femeia nu e la înălțimea ta?

— Nu pricep, nu-i cer nimic.

— Felix, nu cunoști bine sufletul feminin. O fată admiră un tânăr cu gânduri serioase, dar se obosește și adesea preferă oamenii mediocri. Are și ea idealul ei, acela de a plăcea cât e tânără, de a strânge pe bărbați în jurul ei. Un ambițios e puțin egoist, orice ai zice, și vrea să facă din femeie o icoană pentru uzul său personal.

— Așadar, tu găsești că eu sunt un ambițios, care… Te-aș face nefericită?

— N-am vrut să spun asta, Felix. Constat, însă, că sunt mediocră, neînsemnată pe lângă tine. Voința ta îmi inspiră respect. Până acum râdeam de oamenii prea serioși, îmi plăceau bărbații chic. Nici nu știu cine e prim-ministru, atât de puțin mă interesează lumea izbutită. Noi, fetele, Felix, suntem mediocre, iremediabil mediocre, și singurul meu merit este acela că-mi dau seama de asta. Felix se ridică în picioare amărât:

— Otilia, tu-mi scapi totdeauna printre degete, nu mă iubești. Vrei să mă schimb, să devin chic? Voi încerca!

— Ba nu încerca, fiindcă mediocritatea nu-ți stă bine. Te asigur că te iubesc prea mult. Nu-ți interzic să-ți faci din mine un scop în viață, fă așa ca și când aș merita acest lucru. Dar eu nu-l merit, ăsta e adevărul.

— Te încredințez că-l meriți.

— Nu-l merit, Felix, ai să vezi. Când tu vorbeai de ideal, eu mă gândeam că n-am șters praful de pe pian. Ce vrei? Sunt o proastă. Ce-ai zice dacă aș concerta puțin?

Otilia nu mai așteptă răspunsul, duse pe Felix de mână până în odaia cu pianul, deschise capacul, suflă o dată în claviatură, apoi începu să cânte Chant sans paroles de Ceaikovski, fluierându-l totdeodată. După aceea sări la fereastră și privi în curte. Ningea cu smocuri mari de lână, a căror cădere dădea o senzație de încetineală și de pierire a oricărui son. Pomii erau grei de zăpadă, și materialele lui moș Costache, căptușite cu blănuri albe, aveau

aerul unor arhitecturi polare. Marina trecu prin curte, cu fizionomie de eschimos vătuită cu zăpadă până în gât. Se auziră zurgălăii unei sănii.

— Știi ce? Zise repede Otilia. Am gust să mă plimb cu sania. Vrei să mă iei?

Felix consimți bucuros, se îmbrăcă și în curând se aflau într-o sanie îngustă, în spatele unui birjar mătăhălos, care ocupa cu dosul lui tot vehiculul. Un copil îndrăzneț alergă strigând după ei, agățându-se din când în când de platforma dindărăt. Muscalul îl plesni cu biciul pe de lături, înjurându-l cu sete. Înveseliți de clopoței, îmbrăcați într-o rețea albă și satisfăcuți de ușurătatea saniei, caii vineți alergau, jucând din picioare și luând pozițiile academice ale cailor în spume din compozițiile lui Gericault. Un câine mare, mops alerga înaintea lor, lătrând îndărătnic și apucând cu necaz, când putea, un ciucure al valtrapului. Înfășurați până aproape de gât în pături, Felix și Otilia primiseră pe cap și pe umeri glugi de zăpadă. Fulgii cădeau atât de deși și de mari, încât Otilia scoase limba afară, ca să culeagă câțiva și să-i guste.

— Îți place? Întrebă ea pe Felix.

— Da! Răspunse tânărul.

Buna lui dispoziție era evidentă, dar se ghicea că mulțumirea lui vine, mai cu seamă, din faptul că se află alături de Otilia. În schimb, fata se bucura de zăpadă, de frig, de plimbare în sine și făcea semne amicale și conspirative unor copii care urmăreau să-și atârne săniuța lor de coada saniei. Ajunseseră la Șosea. Zăpada era atât de mare, încât curățitorii abia izbutiseră s-o îngrămădească în diguri mari, naftalinoase, de o parte și de alta a drumului, în jurul teilor. Otilia făcu semn, cu degetul împuns în spatele dur de cojoace al birjarului, să oprească, se dădu jos și se aruncă pe spate, cu voluptate, într-un morman de zăpadă. Pielița feței îi era roșie și moale, ca a mărului crețesc, și pe gură ii ieșeau colaci mari de aburi, din cauza gerului. Distrată de acest fenomen, îl chemă pe Felix și umflându-și obrajii îi făcu o demonstrație de producție de aburi. Felix îi simți mirosul delicat, amestecat cu acela astringent al zăpezii. Otilia merse apoi, târșindu-și șoșonii prin nămeți, strigă uhu unei bande care trecea într-un tren de săniuțe, trase de doi cai înhămați unul după altul și se răsturnă în leșinuri simulate, când pe un troian, când pe altul. Era plină de zăpadă, din cap până-n picioare, prin păr, în urechi, în ochi. Câțiva copii se strânseră în jurul ei, apoi fugeau, și unul furios o bombardă cu un bulgăre. Otilia se aplecă și ea și aruncă o bilă de zăpadă, strigând:

— Pungașule!

— Nu așa, corectă Felix, ci pu-pungașule!

Râseră amândoi. Când fură din nou în sanie, Otilia zise:

— Acum trebuie să fie admirabil la moșia lui Pascalopol, pe câmpul plin de zăpadă. Să alergi la nebunie, ca un allegro de piano, trasă de cai de curse.

Felix nu răspunse nimic, ci numai zâmbi într-un fel care i se păru Otiliei silit. Pe Calea Victoriei, în apropierea casei moșierului, Otilia, după o tăcere lungă, vârându-și mâna sub brațul lui Felix, propuse cu timiditate:

— Ce-ai zice dacă am merge să-i facem o vizită lui Pascalopol? I-ar face foarte multă plăcere, fiindcă sunt sigură că se plictisește.

Felix nu-și putu masca suficient contrarietatea:

— Du-te tu singură și eu te-aștept. Dacă i-ar face plăcere prezența ta, nu sunt sigur în ce mă privește pe mine.

Otilia făcu o mică strâmbătură și nu mai spuse nimic și, cu toate rugămințile lui Felix, nu mai consimți să se oprească. Se întoarseră, deci, acasă. Deși se întunecase, nu se vedea nici o lampă aprinsă. Otilia, cam mirată, intră înăuntru. Deodată se auzi un țipăt, și fata ieși palidă și îmbrățișă tremurând pe Felix:

— Ce s-a întâmplat?

— Papa! Plânse Otilia.

Felix se repezi înăuntru și i se păru că vede ceva negru întins lângă masă. Căută chibriturile, aprinse lampa și descoperi pe moș Costache, căzut jos pe dușumea, dar gemând încet, îl ridică cu greutate și-l puse pe sofa, privit de Otilia, care ședea lângă ușă, înspăimântată.

— Trebuie s-o trimit pe Marina după doctor.

Otilia alergă afară și o găsi pe bătrână dormind îmbrăcată, în odaia ei. Când auzi că i-a venit rău lui moș Costache, Marina, fără să mai spună nimic, somnoroasă, fugi repede în curtea Aglaei, în loc să cheme doctorul și astfel, într-o clipă, toată banda venea în marș spre locul întâmplării. Bătrânul nu era mort și nici măcar inconștient. Cu o singură mână, greoi, își pipăi mijlocul, și apoi șopti:

— Pascalopol!

Felix abia avu timp să-i explice Otiliei că bătrânul voia să aibă alături pe moșier, că odaia se și umplu de Aglae, Stănică, Olimpia, Aurica, Titi și Marina.

Marina notifică, cam cu bătaie de joc:

— Otilia a zis să mă duc să chem doctorul!

— Fugi de-acolo, cu doctorul, țipă Aglae, ce-i mai trebuie doctor, acum?

— Să fii sănătoasă, completă Stănică, după al doilea atac e bun de îngropat. Nu vedeți c-a murit? Dumnezeu să-l ierte!

Și se închină, foarte evlavios.

— Aduceți o lumânare, frate, să fie creștinește. Moș Costache dezminți, prin gemete, decesul, spre vădita dezamăgire a celor de față. Stănică, mai în șoaptă, se simți îndatorat să dea speranțe:

— Orice-ar fi, nu scapă, mi-a spus mie doctorul.

— Mai bine să-l ia Dumnezeu, fu Aglae de părere, decât să-l chinuiască și pe el cu vreo paralizie și să ne chinuiască și pe noi.

În vremea aceasta, Otilia alergase pe poartă afară și avusese norocul să găsească încă sania cu care venise, fiindcă birjarul se dăduse jos să curețe rețeaua de zăpadă cu o măturică.

— Aleargă repede, strigă Otilia.

Birjarul dădu un plesnet biciului și sania alunecă nebunește, umplând toată strada de veselia zurgălăilor. Otilia, însă, era nemișcată, cu ochii pierduți în gol.

Felix aduse puțină zăpadă și o puse pe capul bătrânului, deși știa că e inutil. Mai degrabă, ar fi trebuit să-l dezbrace, dar știa că bătrânul avea bani cu el și nu voia să-l trădeze. Stănică propuse totuși dezbrăcarea:

— Trebuia să-i scoatem hainele, să răsufle, oricât, suntem datori să facem ce putem.

Și se repezi singur la moș Costache să-i tragă haina. Acesta scoase un mormăit grozav, semănând a răcnet, care îi înspăimântă pe toți, și strânse mâinile și mai solid peste abdomen.

— Parcă l-ar durea pântecele! Observă Stănică, privind cu atenție. („E ceva la mijloc!” își zise el.)

— Să fiți cu ochii în patru, comandă Aglae, să nu piară un ac din casă. Noaptea asta stăm aici, că n-o fi foc.

Foarte repede sosi Pascalopol cu doctorul și cu Otilia.

— Ce mai caută și ăștia?! Șopti Aglae, către fetele ei, înciudată.

Doctorul se apropie de pacient, puse capul provizoriu pe pieptul lui, apoi se dezbrăcă, ceru lighean și ordonă dezbrăcarea bolnavului. Bătrânul protestă cu gemete violente și făcu semn că voia întâi să iasă afară toți ceilalți. Pascalopol explică franțuzește dorința lui moș Costache, ascultat foarte atent de Stănică, și doctorul rugă asistența, în interesul reușitei operației, să iasă puțin afară. Stănică fu cel mai împăciuitor.

— Ieșim, domnule profesor, cum nu, e în interesul pacientului. Aglae se retrase, aruncând o aluzie îndeajuns de bine pronunțată, ca să se audă:

— Ce mai e și asta? N-are voie „familia” să stea în odaia bolnavului?

Doctorul lăsă sânge bolnavului, chiar în regiunea capului, legându-l apoi cu un bandaj. În urma acestei operații, bătrânul se învioră simțitor și se văzu că acum aceeași mână și același picior erau prinse mai tare de paralizie și că vorba era mai încurcată. Totuși, moș Costache se putea exprima satisfăcător și se mișca.

— E tare, remarcă doctorul, scapă și acum. Bătrânul cercetă cu ochii odaia și când se încredință că nu mai erau alte persoane, afară de cei doi, zise:

— Pa-pascalopol, vreau să-ți dau banii pentru fe-fetiță.

— Dacă crezi, zise acesta, cu oarecare indiferență, ca să nu-l sperie, dă-mi-i.

— A-ajută-mi!

Bătrânul încercă să-și tragă cureaua cu mâna, dar, neputând, rugă din ochi pe moșier. Acesta, ajutat de doctor, îl dezbrăcă cu băgare de seamă, pândit cu încordare de bolnav, și găsi sacul și buzunarul, din care scoase pachetul de hârtii înfășurat cu sfori. La cererea bătrânului, desfăcu pachetul și obținu alte trei mai mici. Bătrânul i le smulse din mână.

— Domnule doctor, mai mă fac bine? Întrebă el.

— Cu îngrijire, te faci.

Bătrânul, atunci, nu fără mari codiri, luă numai un pachețel de o sută de mii din cele trei și-l dădu lui Pascalopol pentru fe-fetiță. Celelalte își rezervă să i le dea mai târziu. Fiindcă nu se putea scula ușor din pat, rugă pe moșier să-i vâre săculețul cu monede și cele două pachete de hârtii sub salteaua care era aruncată, pentru uzul lui, peste canapea. Când Pascalopol isprăvi treaba, bătrânul, care pândea îngrijorat, șopti cu spaimă:

— Ochii, ochii!

Și arătă cu mâna spre geam. Cei doi bărbați priviră și nu văzură nimic, dar li se păru a auzi pași scârțâind pe zăpadă.

— Nu e nimeni, liniști Pascalopol pe moș Costache, umblă lume prin curte.

În sfârșit, li se dădu voie celorlalți să intre și năvăliră în odaie ca o clasă de copii după recreație. Felix și Otilia rămaseră în pragul ușii. Apoi, moșierul și doctorul luară pe Otilia la o parte, închizându-se câteva minute în camera ei, și vorbiră acolo, ceva ce Felix nu putu și nici nu cuteză să afle.

La plecare, doctorul dădu iar pe la bolnav și recomandă celor de față atenție pentru pacient.

— Cum este, domnule doctor? Spuneți-ne sincer!

— Este iarăși în afară de pericol și, cu liniște, poate să-și revină, deși cu mai multă greutate, fiindcă are membrele prinse puțin.

Stănică simulă entuziasmul, neurmat deloc de ceilalți:

— Domnule doctor, sunteți providența noastră, încă o dată ați săvârșit o minune, redându-ne pe bunul nostru unchi. Vă vom fi în veci recunoscători. („Mama ta de pezevenghi, gândi Stănică, în sinea lui, te-a adus grecoteiul să strici viitorul meu!”)

— Bătrânul, explică Pascalopol doctorului, în trăsură, are o familie lacomă, care-l pândește pas cu pas, ca nu cumva să lase averea domnișoarei pe care ai văzut-o și care e fata lui vitregă, din a doua căsătorie.

— Delicioasă fată, caracteriză doctorul pe Otilia, păcat!

— Mă silesc, zise Pascalopol, ca pentru el, să-i fac binele, fără s-o jignesc.

Ceata veghetorilor nu mai avu veselia de data trecută și păziră pe bătrân în tăcere și fără să doarmă. A doua zi dimineața, văzând că bătrânul trăiește destul de liniștit, în patul lui, Aglae găsi că era obositor să străjuiască toată casa. Lăsând pe Aurica în odaie, luă pe Titi, pe Olimpia și pe Stănică și cercetă cu de-amănuntul toate odăile.

— Decât să vină cineva să fure, mai bine să le ducem dincolo lucrurile mai de preț.

Și începu scotocirea. Cărară scaunele, tablourile, oglinzile – prin față, ca să nu simtă bătrânul! Olimpia și Stănică luau lucruri mărunte și le ascundeau pe cont propriu, înghiontindu-se unul pe altul. Otilia văzu cum Marina, Stănică, Titi, Olimpia, Aglae treceau în șir, prin zăpadă, spre fundul curții, de dimineață, și sufletul i se umplu de revoltă. Avu impulsiunea de a deschide o fereastră a geamlâcului și de a țipa, apoi se îngrozi că bătrânul a murit și alergă în cămașă și-n picioarele goale până în sufragerie, unde bătrânul dormea liniștit, sforăind. Atunci se întoarse în odaia ei, se îmbrăcă și sculă după aceea și pe Felix, pe care-l duse la geam.

— Vezi ce se întâmplă aici? Ce zici?

Felix se umplu de indignare, la rândul lui, însă Otilia îl sfătui să tacă.

— Este inutil, dacă nu e papa, n-au decât să-și ia toate fleacurile. Nu trebuie să simtă bietul papa, fiindcă, dacă află, se supără și moare pe loc.

Observația i se păru lui Felix foarte cuminte. Banda operă deci în liniște, până ce obosi, amânând pe altă dată noul transport. Aurica poftise și la pianul Otiliei, dar mai mult din gelozie Olimpia declarase că nu se cade, că este o margine în toate. Pianul era al Otiliei, de la mamă-sa.

— Unde stă scris asta? Are act? Se rățoi Aurica. Stănică interveni, tactic:

— Lasă, frate, mai târziu o să discutați asta. Pianul e alături de sufragerie și se aude când îl scoateți. („Perversă familie!" o califică în gând el.)

Bătrânul ședea pe spate, nemișcat, dar trăgea cu urechea. I se păru că aude zgomote suspecte, șoapte, și când Otilia fu lângă el, întrebă:

— Cine vorbește așa? Ce tot scârțâie acolo, prin odăi?

— E vântul, papa.

— Nu intră vântul în casa mea. Mă duc să văd.

Și făcu sforțarea de a se da jos din pat. Otilia îl opri cu blândețe și se jură că nu e nimic. Deschise ușa de la odaia cu pianul, deschise pe aceea de la salon, acum aproape gol, și afirmă că nu vedea nici o schimbare. Bătrânul se declară mulțumit, provizoriu. După câtăva vreme, bănuiala îi reveni și întrebă:

— Pia-pianul este în odaie?

— Papa, știi că pianul nu zboară!

— Sunt pungași, las' că știu eu!

— Nu, papa, pianul e în odaie, cum l-ai lăsat.

— Du-te și cântă ceva.

Otilia se duse și cântă aceeași bucată de Ceaikovski, care i se păru, de data asta, lugubră. Bătrânul fu încredințat definitiv.

— Ei, papa, ai văzut că este pianul? Unde credeai că o să plece?

— Dar ochii? Întrebă moș Costache.

— Care ochi?

— Ochii care mă priveau aseară, pe fereastră!

Otilia crezu că bătrânul a avut un mic delir și nu răspunse nimic. După o zi întreagă de neschimbare, după ce Vasiliad însuși văzu pe moș Costache, trebuiră toți să recunoască viabilitatea bolnavului. A-l mai păzi era plictisitor. Bătrânul se mișca pe canapeaua lui, pe care nu voia s-o părăsească decât pentru unele trebuințe, când se lăsa ajutat de Marina, și părea foarte mulțumit. Starea de euforie îi revenise, Aglae ținu un scurt consiliu de familie și hotărî, susținută cu aprindere de Stănică, să supravegheze toți pe bătrân cu rândul. Stănică fu de părere să nu mai intre

nimeni în odaie la bolnav, ca să nu-l facă să bănuiască ceva și apoi să se supere și să facă testament, urmând ca Marina să dea știri despre el și să vestească atunci când ar fi de trebuință. Asta nu-l împiedică pe Stănică să vină mereu la bătrân, să-l întrebe de sănătate, să-i povestească întâmplări de bolnavi sculați de pe patul de moarte și alte baliverne de astea. Îl supăra însă prezența Otiliei, care îngrijea de moș Costache cu o lipsă de repulsie care stârni admirația lui Felix. Otilia era socotită ușuratică și se dovedea devotată. Moș Costache privea pe Stănică cu multă dușmănie și se înțepenea și mai bine în pat, când îl vedea, urmărindu-l strâns cu privirile.

Pascalopol mai făcu în curând o vizită bătrânului, îl asigură, când putură fi singuri o clipă, fiindcă Stănică nu-i slăbea, că depusese banii la bancă pe numele Otiliei. Arătă bătrânului scrisoarea. Pascalopol spera că moș Costache îi va vorbi și de ceilalți bani, că va consimți să-i dea. Totuși, din delicatețe, nu pomeni nimic bătrânului și găsi chiar de cuviință să plece mai curând, ca să nu dea de bănuit Aglaei. Stănică întrebă afara pe Pascalopol:

— Ce-ți spunea bătrânul? Face testament? Are vreun gând?

— Nici n-am vorbit de asemenea lucruri, îl asigură moșierul. Se poate? Ce amestec am eu?

„E șiret grecoteiul. Cu ăsta, cu Otilia și cu Felix și poate cu Georgeta, am cuceri lumea."

— Ce ți-a spus Pascalopol? Îl întrebă Stănică pe moș Costache.

— Ce să-mi spună? Zise acesta supărat că Stănică se apropie prea mult de pat și împingându-l cu mâna. Ce să-mi spună?

— Păi eu știu? Dar el e șiret. Te învață cine știe ce prostii, așa, ca să te inducă în eroare. Nu-mi inspiră încredere. Pentru orice ar trebui să mă consulți pe mine, că sunt avocat, ce Dumnezeu! Și-ți fac toate gratis.

— N-am nevoie de avocat, i-o tăie bătrânul.

Stănică spiona pe Felix și pe Otilia asupra plecării lor în oraș.

— Azi ai cursuri, nu? Îi zicea el lui Felix.

— Am! Răspundea Felix, fără să bănuiască nimic. Otilia, dimpotrivă, nu pleca de acasă, preocupată numai de bătrân. Stănică o îndemna mereu:

— Ai să te surmenezi, să te îmbolnăvești, și asta nu e bine chiar în interesul bătrânului. Mai du-te și te plimbă, că văd eu de moș Costache.

Într-o zi Stănică, din bucătăria Marinei, unde se ascunsese venind din fund, văzu pe Felix plecând în oraș. Prin urmare nu mai era acasă decât Otilia. Trecu din bucătărie tiptil prin față, intră prin ușa gotică și trecu prin toate odăile până ajunse în dreptul sufrageriei. Privi pe gaura cheii și

constată că nu era nimeni afara de bătrânul întins pe canapea. Ieși din nou afară și intră pe din dos în odaia cu pianul. Otilia era acolo rezemată cu coatele pe capac, gânditoare.

— Cum îi mai este lui moș Costache? Întrebă Stănică.

— Tot așa! Zise sumbră Otilia.

— Știi că azi vine Pascalopol, după-masă, parcă așa mi-a spus, minți Stănică.

— Da? Se sperie Otilia. Apoi, după o scurtă deliberație: N-ai vrea să te duci în oraș să-mi cumperi o cutie de pudră?

— Dragă, se apără Stănică, am toată bunăvoința, dar nu mă pricep în lucruri femeiești. Și apoi știi cum e Olimpia, când o afla că m-am dus pentru tine, îmi aprind paie-n cap. Du-te tu, repede, că eu păzesc. Nu-l crezi pe Stănică capabil de devotament? Îmi pare rău.

După oarecare gândire, Otilia se hotărî.

— Mă reped pentru o jumătate de ceas, te rog să stai aici sau să rogi pe Aurica să vină.

Stănică puse mâinile la piept, turcește, în semn că merită credință nestrămutată.

— Du-te fără nici o grijă.

Otilia își lua mantila pe ea și plecă, urmărită din ochi de Stănică. Acesta privi, crăpând puțin ușa, în curte, se încredință că nu mișcă nimeni, și apoi intră în odaia lui moș Costache. Bătrânul îl supraveghea dușmănește cu privirea. Stănică merse la ușa dinspre salon, o crăpă puțin și o închise la loc. Mai merse la geam, privi în curte, se-ntoarse spre masă, luă un scaun și-l așeză lângă canapeaua bătrânului și stătu pe el. Bătrânul îl contempla îngrijorat.

— Ce mai faci, moșule, întrebă Stănică, mai bine, hai? Moș Costache întrebă și el:

— Și ce poftești?

— Vai de mine, se apără Stănică, păi eu mă interesez de sănătatea dumitale și îmi spui că ce poftesc? Se poate?

Stănică trase scaunul și mai aproape de pat.

— Ce cauți aici? Se agită bătrânul.

Făcându-se că nu înțelege vorbele bolnavului, Stănică puse mâna pe marginea cearșafului, ridicându-l în sus, ca spre a controla salteaua.

— E bun patul ăsta, se informă el, e destul de moale? De ce nu stai în dormitor?

— La-lasă-mă-n pace! Ce vrei?

Stănică, netulburat, pipăi mai de aproape salteaua, apoi vârî brusc mâna sub ea și trase pachetul cu bani. Bătrânul holbă ochii, scăpă gura mare spre a spune ceva, se dădu jos printr-o sforțare supraomenească, pe marginea patului și urlă gutural, plângător:

— Banii, ba-banii, pu-pungașule!

Apoi deodată se prăbuși la pământ. Stănică vârî bine pachetul sub cămașă, spre pântece, privi pe fereastră și ieși prin salon și prin ușa gotică. În curte nu era nimeni și nici pe stradă. Intră calm în curtea vecină și, găsind pe Aglae și pe Aurica, le zise:

— M-am întâlnit cu Otilia, care roagă pe Aurica să se ducă puțin pe la bătrân, să vadă ce face.

— Du-te, Aurico, consilie Aglae.

— Hai, că merg și eu, se oferi Stănică, să văd cum îi mai merge.

Găsind pe bătrân mort, Aurica țipă, Stănică se miră, alergă să vestească pe Aglae, care veni cu toată banda, tocmai pe când sosea și Otilia, care se opri, galbenă, în prag. Stănică sări la ea s-o îmbrățișeze și s-o mângâie:

— Otilia, Otilia, verișoara mea scumpă, fii tare, fii la înălțime, era doar de așteptat un astfel de deznodământ. Apoi explică tuturor întâmplarea:

— Otilia tocmai mi-a spus: stai aici și păzește și cheam-o pe Aurica! Eu m-am dus s-o chem pe cumnată-mea și am venit cu ea. Când colo bătrânul era pe jos, ici. Se vede că a avut nevoie de ceva și s-a ridicat să ia, și pe urmă i-a venit rău.

— Da, mamă, confirmă Aurica, eu am intrat întâi în odaie, și când am văzut, m-am speriat și am țipat, am țipat! Vai, cum m-am speriat!

— Dar eu, se lăudă Stănică, crezi că prin puține emoții am trecut? Sunt zguduit. Chiar să-mi dați voie să mă duc puțin acasă să-mi vin în fire. Am și de luat niște acte, că am mâine un proces. Să-mi dai cheia de la casă, Olimpio.

Și astfel Stănică plecă, spre mulțumirea Aglaei, căreia i se părea că prea scotocește multe pe cont propriu. Otilia se ascunse în odaia ei, ghemuindu-se pe sofa, cu pupilele pironite, cu o ușoară umiditate în ochii care nu puteau plânge, și Felix n-o putea scoate din muțenia ei. Aglae ocupă casa, militărește. În loc să îngrijească de mort, ordonă tuturor să nu spuie încă nimănui de cele întâmplate și puse pe Marina să păzească la poartă ca să nu vină nimeni.

— Să vedem unde îi sunt banii, actele, dacă a lăsat vreun testament, zise Aglae, trebuie parale pentru înmormântare. În vreme ce cadavrul stătea inert peste plapumă și începuse să ia tonuri ceroase, Aglae, Olimpia, Aurica și Titi scotoceau în toate părțile, trăgeau sertarele, desfăceau garderobul, căutau prin sobă. Nu găsiră decât acte, contracte de închiriere, socoteli felurite, din care se putea deduce averea lui moș Costache, și pe care Aglae le făcu pachet și le luă. Nici un ban, afară de o băncuță, rămasă uitată pe sub hârtii. Într-o cutie, Olimpia descoperi un inel cu multe pietre, îl trase repede pe deget, dar, fiindcă Aglae o văzuse, justifică gestul:

— Mamă, inelul ăsta îl iau eu, știi că n-am nici o bijuterie ca lumea și mi-ai promis.

— Asta-i, protestă Aurica, tot tu toate și eu nimic. Tu ce nevoie ai, că ești măritată!

Olimpia suportă observația și păstră inelul.

— Unde sunt banii, întrebă agitată Aglae, unde sunt banii lui? Doar n-a stat fără un ban în casă! Avea o pungă cu el, aia care i-a căzut jos deunăzi. Dar trebuie să fi avut bani.

Furioasă, Aglae trânti ușile dulapurilor, trase covoarele, fără să le mai așeze la loc, desfăcu cutiile mari de la masa de joc și de la cea din sufragerie. Peste tot cutii de chibrituri, neîncepute, pachete de tutun, creioane, meticulos strânse, nimicuri.

— El ținea banii cu el, își aduse aminte deodată Aglae, cum nu m-am gândit?

Și se repezi în sufragerie. Cum bătrânul era în cămașă, era vădit că nu avea cu el nimic. Pantalonii îndoiți pe un scaun, alături, aveau în buzunare ținte, capete de creioane, chibrituri și un degetar.

— Uite, degetarul pe care îl căutam de-am înnebunit. Se vede că mi-a căzut pe aici.

Aglae îl luă și-l puse într-un mic buzunăraș, pe care-l avea la bluză. Negăsind nimic în haine, trase perna de sub capul lui moș Costache, privi pe sub cearșaf, apoi ridică cu putere salteaua, răsturnând cadavrul spre perete.

— Iacă săculețul, strigă ea triumfător și dădu drumul saltelei. Moș Costache se clătină puțin, apoi își reluă poziția nemișcată. În săculeț erau monede de argint, câțiva napoleoni și chiar câteva hârtii mototolite, vreo câteva mii de lei în total.

— El avea bani mai mulți, zise cu necaz Aglae.

După cercetări infructuoase, încredințându-se că în casă nu se mai afla nici un ban, Aglae suspendă percheziția.

— Dacă o fi luat Otilia banii! Sunt sigură că i-a luat ea. Aurica, nemulțumită de concurența Olimpiei, luă apărarea fetei:

— Nu, mamă, nu face păcat, Otilia nici n-a fost acasă când a murit bătrânul.

— Asta așa e, recunoscu Aglae, doar să-i fi dat chiar bătrânul banii, că de luat cu sila nu era chip. S-o bată Dumnezeu, dacă i-a luat.

Aglae declară că a obosit și se hotărî să se ducă cu toții acasă spre a medita asupra evenimentului. Bătrânul fu părăsit pe canapeaua lui, cu cearșaful ghemuit, cu plapuma căzută pe jumătate jos. Felix, observând asta și știind că morților le trebuiesc date unele îngrijiri pentru a putea fi puși în coșciug, spuse, cu toată gingășia de care fu în stare, Otiliei, cum stă cazul. Aceasta se ridică de pe sofaua ei, decisă, calmă, chemă pe Marina și, cu ajutorul ei, gătiră pe moș Costache și-l așezară cu solemnitate pe pat.

Aglae se trânti întâi pe canapea și rugă lumea să facă liniște, fiindcă vrea să închidă puțin ochii. Dormi un ceas, sforăind bine, apoi se sculă și se plânse că-i e foame:

— M-am zăpăcit de tot cu boala asta a lui Costache, nici masă regulată n-am avut.

Când se așezau la masă, pică și Stănică, în redingotă, cu un guler țipător de înalt, cu mustățile foarte unse.

— Bine c-ai venit, zise Aglae, că e încurcată rău. N-am găsit nici un ban, numai mărunțiș.

— Ce vorbești?! Se prefăcu Stănică uimit. Ți-am spus eu că lucra el ceva.

— Alții să tragă foloasele și eu să cheltuiesc? Cine-l înmormântează, mă rog?

— Dumneata, firește!

— Eu?! Se scandaliză Aglae. Cu ce? Cu câteva mii de franci, cât mi-a lăsat el? Să-l îngroape Otilia, tot spunea că e papa al ei.

— Să fim calmi, mamă-soacră, recomandă Stănică. E obligată moralmente și e chiar interesată să facă onorurile înmormântării ruda cea mai apropiată care moștenește, în speță, dumneata.

— De ce eu? Zise nedumerită Aglae.

— Fiindcă dumneata iei tot, casa de alături, casa din Știrbey-vodă, pe care n-a vândut-o și tot ce n-a mai vândut. Asta puțin lucru este? Bani, dacă

au fost, i-o fi împărțit el din viață, nu poți să faci nimic, dar ți-a rămas fondul.

Aglae se îmblânzi:

— Dar dacă a lăsat vreun testament pentru Otilia? Bănui ea.

— Aici e aici, dar nu cred. În casă ai găsit ceva? Nu. Moș Costache nu era un om să meargă pe la tribunale, avocați și altele de-astea. Dacă ar fi făcut testament, ar ști ori Otilia, ori Pascalopol.

— Du-te și întreab-o tu, recomandă Aglae.

Stănică merse imediat și o găsi pe Otilia organizându-și propria îmbrăcăminte de circumstanță.

— Otilio, zise solemn Stănică, încercând s-o sărute pe amândoi obrajii, iau parte la nenorocirea care te-a lovit și te rog să vezi în mine un tată, un frate scump, un prieten, ce vrei. Interesele tale sunt și ale mele. Știu că tu ești prea adâncită în durerea ta ca să te gândești și la lucruri mai pozitive, dar lasă-mă pe mine, ca avocat, să te pilotez. Te tulbur numai cu o întrebare: Ți-a lăsat moș Costache vreun act, vreun, ca să zic așa, testament?

— Nu mi-a lăsat nimic, zise plictisită Otilia, lasă-mă acuma. Nu mi-a lăsat, și nici nu știu c-ar fi făcut vreun testament. Mie nu-mi trebuie absolut nimic.

— Pianul e al tău, în orice caz, își dădu în petic Stănică, trebuie să-l revendici.

— Lasă-mă, te rog.

— Te las, te las, respect marile dureri!

Întors, Stănică găsi pe Aglae distribuind banii din săculeț în grupuri.

— Mamă-soacră, te conjur, sunt lefter, avansează-mi și mie câțiva sutari, sunt lefter! Și puse mâna pe un morman de piese.

— Ai răbdare, Stănică, ce Dumnezeu, săriți toți așa? Toți banii ăștia se duc pe înmormântare. Doar n-o să-l îngrop ca pe un cerșetor. Ne râde lumea.

— Te-aprob, mamă, o lăudă Stănică, fără să mai înapoieze banii, îți organizez eu ceva feeric.

— Ce-a spus Otilia? Se informă Aglae.

— N-are nici un testament, și eu o cred, fiindcă bătrânului îi era frică să lase banul din mână. Eu mă mir că nu s-au găsit bani în casă.

— Și mie mi se pare curios!

— Foarte curios! Se prefăcu Stănică a medita. Aici e un mister mare. Odată și odată am să-i dau eu de rost. Să vedeți că Stănică e și detectiv.

— Mai bine ai vedea ce e cu testamentul, dacă e sau nu. Dacă a lăsat averea la alții, ăia să-l îngroape.

— Numai Pascalopol știe precis. Mă duc după-masă numaidecât să-l întreb.

Stănică se duse într-adevăr la Pascalopol, care află cu surprindere moartea lui moș Costache și nu îndrăzni să întrebe dacă s-a găsit ori nu bani sub saltea, ca să nu se divulge. Confirmă inexistența testamentului:

— Costache n-a lăsat nici un testament, e lucru sigur. A tot amânat de azi pe mâine, așa că, din nefericire, Otilia rămâne fără nimic.

— Păcat, regretă Stănică, fata asta merită mai mult. L-a iubit pe moș Costache cum nu se mai poate mai mult. Dar o să avem noi grijă de ea, ce Dumnezeu, o iau sub protecția mea.

— Nu cred c-are să aibă nevoie, observă ironic Pascalopol.

„Cred și eu că n-are nevoie, își zise Stănică, coborând scările, acum e liberă să-și facă de cap. Trăiește cu Felix.”

Când Pascalopol veni să vadă pe Otilia și pe ceilalți, Aglae se plânse că nu e înlesnită și n-are bani suficienți pentru înmormântare. Moșierul scoase numaidecât o hârtie pe care Aglae o luă fără nici o jenă, dar întrebă:

— N-ai găsit nimic în casă?

— Nimic, afară de niște mărunțiș.

Pascalopol, după o scurtă meditație, explică faptul:

— Probabil că n-avea bani în casă.

Făcuse așa dinadins, fiindcă se temea că, sporind bănuielile, ar fi putut să le îndrepte toate asupra lui Felix sau a Otiliei. În sinea lui era foarte nedumerit de dispariția pachetului de hârtii. Otilia povesti față de toți că bătrânul îi vorbise de niște ochi. Pascalopol își-aduse aminte și el de același lucru, dar tăcu.

— V-am spus eu că e mister mare, repetă Stănică, dar nu mă las până nu-l descopăr.

Aglae voia să cheltuiască puțin, dar să satisfacă onoarea familiei, care ședea toată în numărul de preoți și de trăsuri. Se mulțumiră, în materie de cler, cu părintele stavrofor și cu popa Țuică. În privința trăsurilor, închiriară zece și obținură zece împrumut prin Stănică, de la numeroasa familie a acestuia. Pascalopol însuși trimise pe a lui și veni și el cu alta. Cele peste douăzeci de vehicule, printre care și cupeuri, înșirate pe strada de obicei cam pustie, fură de un admirabil efect. Două scuturi negre așezate în poartă purtau inițialele lui moș Costache.

— Dar ce e aici, maică? Întreba o bătrână pe Marina.

— Ia, mort! Crezu Marina că explică.

— Tânăr sau bătrân?

— D-apoi cine mai știe? Peste șaizeci de ani. Bătrână dădu din cap:

— Tânăr, vai de mine, ce-a avut?

— Boala morții, răspunse plictisită Marina și se duse după preoții care tocmai veneau.

Popa Țuică era mai supărat ca oricând de uneltirile necuratului, asupra căruia țuica nu avusese un efect satisfăcător.

— Toți suntem muritori, tăiculiță, fu consolația lui. Văzând-o pe Aurica și uitând unde se află, îi strigă tare:

— Ce-ai făcut, găinușo, cu ovreiul, îl botezăm? Aurica se făcu roșie:

— Nu știu ce ovrei, părinte, poate greșești.

— Se poate, porumbița taichii, răspunse din fericire popa Țuică, că sunt bătrân și mă omoară junghiurile. Ca mâine o să mă duceți și pe mine.

Cum Aglae comandă și muzica militară, plecarea definitivă de la domiciliul său a lui moș Costache fu impunătoare. Vecinii arătară gelozie:

— Frumoasă înmormântare. Știu c-a avut trăsuri și vreme frumoasă. Bogații și când mor au noroc.

Aglae fu încântată de lumea numeroasă care asistă, fiindcă toate rubedeniile lui Stănică, chiar cele mai bogate, care nici nu-l cunoșteau pe bătrân, veniră măcar pentru câteva minute, din disciplină familială. Asta îi dădu consolațiune și sentimentul intim că și-a făcut datoria. Dete și o masă comemorativă, la care fu rugat să rămână și Pascalopol. Părintele făcu elogiul bătrânului, declarând că e liniștit în privința destinului său duhovnicesc, de vreme ce l-a văzut așa de bine dispus, înainte de a muri, spre cele bisericești. Cât despre moarte, ea e în voința nepătrunsă a Celui-de-sus și nu se cade să-l supărăm, arătând o durere afară din cale, dovedind nepătrunderea rosturilor lumii. Căci Dumnezeu a dat ca trupul să se risipească întru cele dintru care s-a alcătuit, iar sufletul să se mute acolo de unde va fi luat la învierea cea de obște. Cel mai pătruns de evlavie se arătă Stănică. Atunci când părintele, înainte de a se atinge de paharul de vin, se închină, își făcu și el cruce. Mâncară ca și altă dată, cu aceeași lăcomie, dar cu demnitate. Numai popa Țuică își dădu în petic:

— Trupul îl ia pământul și sufletul îl ia tartorul!

— Cuvioase! Îi reproșă părintele.

— Domnul! Închină paharul popa Țuică, neînțelegând. După oarecare codire, popa Țuică întrebă pe Pascalopol, pe care-l contemplase îndelung:

— Tăiculiță, dumneata ești doftor?

— Nu, părinte. De ce?

— Credeam că ești doftor, fiule, să te-ntreb ce să fac eu cu reumatismele astea care nu mă mai lasă.

— Salicilat, fu de părere moșierul, și băi de pucioasă.

— Oare? Se miră bătrânul.

— Dă cu gaz, opină Aglae.

— D-apăi c-am dat, arză-l-ar focul și de gaz, și tot mă-mpunge încornoratul!

— Am auzit că e bun camforul cu alcool, zise Olimpia.

— Ce e aia, bogheano? Întrebă popa Țuică, ale cărui cunoștințe farmaceutice erau foarte reduse.

— Îți dă de la farmacie; e ca o bucată de zahăr, care se evaporează dacă n-o ții într-o pungă cu boabe de piper.

— Ptiu, bată-l gheena! Se cruci popa Țuică. Părintele arătă o supărare cu totul formală, după obicei.

— Doamne, cuvioase, nu mai pomeni de cele rele, tocmai acum la praznicul unui răposat.

Apoi părintele crezu de datoria lui să se ocupe și de Otilia, adresându-se însă din respect, pentru presupusa durere, celorlalți:

— Dar domnișoara, fiica răposatului, c-am uitat cum îi zice…

— Otilia.

— Așa. Dar domnișoara Otilia ce-o să facă acum? O să-i fie urât fără părintele dumisale. Să fii tare cu sufletul, fiică, cum am văzut pe multe din sexul dumitale. Cel puțin dumneata rămâi cu rosturi, fiindcă știu că răposatul avea stare și nu te avea decât pe dumneata.

Toți lăsară capul în jos, din felurite motive, și Aglae nu mai îndrăzni să afirme că Otilia nu era fata lui Costache. Preotul, luând tăcerea drept întristare, zise:

— Tinerețea învinge toate. Nu mă îndoiesc că vei găsi la mătușa dumitale și la toate rudele mângâierea de care are trebuință cel orfan.

La aceste vorbe impresionante nu plânse Otilia, care privea mereu în farfuria din care nu lua nimic, ci Aurica, spre surprinderea tuturor. Otilia putu crede că, înduioșată de soarta ei, pe care o socotea dureroasă, Aurica compătimea. În realitate Aurica plângea pentru propria ei condiție, deoarece

vorbele părintelui îi trezise ideea că e ca și orfană pe lume, „fără nici un sprijin”.

Stănică își făcu violență, stăpânind o durere pe care n-o avusese o clipă.

— Ce-a fost a fost, declară el, morții din groapă nu se mai scoală. Să-i venerăm și să avem ochii ațintiți spre noua generație care se ridică.

— Cuvinte înțelepte! Drept ai grăit! Aprobă părintele. Apoi părintele văzu pe Felix și întrebă:

— Dar tânărul cine este, vreo rudă? Ce studiază?

— E student în medicină, răspunse Aglae, ne vine cam rudă. I-a fost Costache tutor cât a fost minor.

— Bravo, bravo, zise preotul, și eu am un băiat, pe care, de nu l-oi da la școala militară, îl dau la medicină.

Stănică nu se putu stăpâni de a nu face mizerii morale părintelui, deși își păstra aerul smerit.

— De ce, sfinția-ta, ca preot, să-l dai la armată, la medicină, în loc să-l faci tot preot?

Părintele răspunse cu foarte mult simț pozitiv:

— Și pentru preoție ca și pentru orice meserie trebuie chemare. Iar fiu-meu nu mi se pare că e bun de preot. Atunci eu sunt dator să-l pun acolo unde poate fi folositor țării. Însă cu ce trăiește tânărul, dacă e orfan, are funcție?

— Nu. Are ceva avere de la părinți!

— Frumos, frumos. E foarte cuminte când părinții se îngrijesc de copiii lor, ca să nu rămână pe drumuri să cerșească pe la ușile altora. Iată, răposatul s-a îngrijit și a lăsat domnișoarei avere frumoasă, case bune.

Toți lăsară din nou capul în jos. Otilia se scuză că nu se simte bine și se ridică să plece. Pascalopol îi ceru învoirea să-i spună ceva și o urmă afară.

— Cine e domnul? Întrebă iarăși preotul, nedându-și seama de repetatele lui gafe. Un unchi, desigur!

— E unchi! Unchi bun! Declară Stănică cu clipiri ironice în ochi.

Pascalopol comunicase Otiliei că poate dispune de banii de la bancă și o sfătuia să uzeze cu prudență și să nu plece numaidecât din casa lui moș Costache, spre a nu trezi bănuieli.

— Asta am vrut să-ți spun, deocamdată, încheie el. Știi sentimentele mele față de dumneata. Dacă nu altceva, poate să-ți fiu oricând un prieten mai în vârstă, un părinte lipsit de pedanterie. Când trăia Costache, te-am invitat la mine, fără nici o jenă. Acum n-aș mai putea face asta, fără voia

dumitale. Prejudecăți eu n-am, și nici dumneata n-ar trebui să ai, ca fată modernă. Sunt lipsit de orice ocupație și aș fi vesel să-ți țiu de urât, să te ocrotesc. Ești liberă, ai bani, nu-mi datorezi nimic. Vei face dar cum vei găsi de cuviință. Dar să știi că vechiul dumitale prieten ține la dumneata ca întotdeauna și te va primi cu brațele deschise oricând și în orice condiții. Fericirea va fi numai a mea.

Pascalopol sărută mâna Otiliei și-i făcu un mic salut prietenesc cu mâna.

— E simpatică nepoata dumitale, zise părintele lui Pascalopol, de treabă fată. Îmi pare foarte rău de întâmplare.

— Ce nepoată? Întrebă moșierul, neînțelegând.

— Domnișoara Otilia!

— Da, da! Se-ncurcă Pascalopol.

— Dar, urmă părintele, nu-nțeleg ce fel de unchi ești. Fratele dumneaei parcă nu ești, atunci din ce parte?

— Dinspre mamă, spuse repede Aglae, și, ca să schimbe vorba, propuse preotului curios să vină într-o zi să facă sfeștanie și în casa ei, deoarece pretindea că de la o vreme nu prea-i merge bine. Bănuia că sunt de vină gurile rele.

— Nu, tăiculiță, fu de părere popa Țuică, toate relele omului vin numai de la diavol. El e pricina a toată neputința și vrăjmășia. Să mă chemi pe mine să-ți citesc blestemele Marelui Vasile, să vezi cum folosește. Maică, maică, fuge dracul sfârâind, și lăsând fum și miros de pucioasă îndărăt, cum zici că e doftoria aia. De apa sfințită plesnește împielițatul. Iau colea busuiocul și-l vâr în agheasmă și-l ard cu ea de-i iese sufletul, maica ploii lui.

— Cuvioase, se rugă iar părintele, priveghează la cele ce spui.

— Lasă, taică, să învăț pe aceste fiice cum se izgonește răul de la casă; și zic așa: „Blestemu-te pre tine, începătorul răutăților și al hulei, începătorul împotrivirii, și izvoditorul vicleniei; blestemu-te pre tine, cel lepădat din puterea luminii cei de sus și surpat jos întru întunericul adâncului pentru înălțare; blestemu-te pre tine și pre toată puterea cea căzută următoare voii tale; blestemu-te pre tine, duh necurat cu Dumnezeu Savaot, și cu toată oastea îngerilor lui Dumnezeu, cu Adonai, cu Eloi, Dumnezeu cel atotputernic; ieși și te depărtează de la robul lui Dumnezeu, carele prin cuvânt toate le-a zidit”.

Văzând că bătrânul e cam amețit, părintele se ridică de pe scaun:

— Hai să mergem, cuvioase, că e târziu și lumea e mâhnită, ca după întâmplări de acestea.

Popa Țuică bău restul de vin din pahar și se porni cu regret spre ușă. Acolo se opri și spuse din nou Aurichii:

— Când vei aduce la dreapta cale a credinței pe ovrei, vino, fiică, cu el să te sfințesc cu sfânta taină a cununiei.

— Ce tot spune? Întrebă Aglae, intrigată de misterioasele lui vorbe.

— Nimic, mamă, așa vorbește el, nu știi că e bătrân și glumește?

Câteva zile Aglae nu mai călcă prin casa lui moș Costache, iar Felix și Otilia își continuară existența, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Apoi Aglae puse o femeie să curățe casa, spălă pe jos, dădu afară toate lucrurile. O parte le luă la ea, altele le vârî înapoi, îngrămădindu-le într-o odaie.

— Cu pianul ăsta ce faci? Întrebă ea pe Otilia. Otilia ridică din umeri. Aglae se purta deferent, dar rece, ca față de un chiriaș care e pe cale să se mute. Într-o zi întrebă iarăși pe Otilia:

— Tu ce faci? Ca să știu! Poți să stai acum cât vrei, dar să știi că eu la primăvară repar puțin și închiriez casa. Nici nu e de tine odaia de sus. Mă mir de ce nu-ți iei în oraș o odaie mobilată!

Din toate cuvintele Aglaei rezulta că Otilia era socotită ca o străină tolerată. Otilia nu se aștepta la alte purtări din partea Aglaei și știa că nu trebuie să fie îngrijorată de viitor. Ar fi putut pleca oricând, însă ascultase sfatul lui Pascalopol și un instinct de inerție. Îi era greu să-l părăsească pe Felix, cu el împreună avea sentimentul că nimic nu s-a schimbat. Felix, de asemeni, nu se hotăra să plece, de teamă să nu se despartă de Otilia, și nu îndrăznea nici s-o mai întrebe asupra intențiilor ei. Aștepta miracolul ca ea să deschidă gura. Lui Felix, Aglae îi făcu, ispititoare, o propunere:

— Dumneata, cum ești singur, ai nevoie de-o familie, altfel e greu. Ce plăteai lui Costache, poți să-mi dai mie și stai la noi sau, dacă vrei, rămâi acolo, unde nu te supără nimeni și poți să faci ce poftești.

— Am să mă gândesc, zise Felix prudent, e posibil să fac serviciul militar.

Otilia se hotărî să ducă provizoriu pianul la o prietenă; nu din simț de proprietate, ci fiindcă fusese al mamei sale. O rugă pe Marina să-i găsească un camion. Marina, care era un fel de post telegrafic de interceptare, comunică intenția în casa Aglaei. Aglae nu protestă:

— Să și-l-ia, e al ei!

Aurica începu să plângă. Declară că pe ea a neglijat-o toată viața, că n-a avut o fericire în viață, că o fată fără pian, în ziua de azi, nu se poate mărita. Mai curios era că nici nu știa să cânte.

— Dragă, zise agasată Aglae, pianul nu pot s-o împiedic să și-l ia. E prea de tot. Trebuie să-și câștige și ea o pâine cu el.

Marina destăinui Otiliei cele petrecute dincolo, și Otilia renunță să mai mute pianul.

— Uite, arătă ea instrumentul Aurichii, ți-l dau ție, dacă vrei. Aurica holbă ochii de surpriză, o sărută zgomotos pe Otilia pe amândoi obrajii și-i mărturisi patetic:

— Totdeauna te-am iubit pe tine, că ai fost sinceră, și n-am aprobat-o pe mama. Sper că n-ai să ne părăsești, cel puțin așa curând. Te fericesc, în fond, că ești liberă și poți să faci ce vrei. Dacă n-aveam eu familia pe cap, azi eram fericită.

Stănică nu spuse nimic Olimpiei de banii smulși de la bătrân. Toate temerile lui moș Costache trecuseră asupra sa. Ținea banii sub cămașă, pe piele, nu fără primejdie, fiindcă Olimpia se uita foarte scrutător:

— Dar ce-ai tu acolo, Stănică, de-ți stă cămașa așa umflată?

— Nimic, ce să am, a ieșit ea așa! Și Stănică își încheia strâns surtucul.

De când avea bani, din care nu cheltuia nimic deocamdată, Olimpia îl plictisea, iar când Olimpia începu să-i tot pună întrebări, care i se păreau, pe drept sau pe nedrept, indiscrete, o urî de-a binelea. Căută un pretext să se scape de ea. Începu s-o certe:

— Madam, te rog să nu mă spionezi. Eu sunt avocat, sunt mai mult ca un duhovnic. Cine-mi încredințează un secret îl înmormântează în mine. Pricepi? Mie mi se încredințează acte, acte, madam, de care depinde onoarea indivizilor, averea lor. Dacă dumneata umbli prin hârtiile mele și arunci, Doamne ferește, una pe foc, ai nenorocit un client și m-ai nenorocit și pe mine. În lucrurile mele să nu umbli absolut deloc. Îți interzic formal. De altfel trebuie să fac imposibilul să-mi găsesc un birou, ca să lucrez în liniște.

Ca să simuleze lipsa de bani, Stănică se făcu că cere împrumut Aglaei o sută de lei, se mulțumi cu jumătate, minți că a mai căpătat din altă parte și-și luă cu chirie două odăi, prin jurul Cișmigiului, mobilându-le, și punând afară o firmă aurită: Stănică Rațiu, avocat. Absenta tot mai des de acasă și, foarte adesea, lipsea chiar noaptea. Felix îl zări o dată la braț cu Georgeta, foarte radios.

Într-o noapte, Stănică veni acasă târziu de tot și, cam ațâțat de băutură, intră în dormitor cu o idee fixă, de mult nutrită, și cu dorințe conjugale. Olimpia dormea, horcăind ușor, cu plapuma pe jumătate căzută. Stănică se așeză pe marginea patului și o bătu posesiv cu palma pe umărul gras. Olimpia sări în sus.

— Ce-nseamnă asta, de mă sperii în toiul nopții?

— Femeie scumpă! Declamă Stănică. Olimpia se întoarse pe partea cealaltă și căută să adoarmă din nou.

— În definitiv, zise Stănică, încercând s-o ia în brațe, tu ești tovarășa mea, tu ești prima mea dragoste.

— Dar ce ai, mă rog, în noaptea asta? Ai chef de vorbă?

— Sunt un soț iubitor, sentimental, îndulci Stănică glasul, încercând să sărute pe Olimpia.

— Fugi de-aici, ești nebun? Lasă-mă să dorm! Stănică se-nfurie:

— Ascultă, madam, scopul căsătoriei este procreația, și când o femeie nu procreează, decade din drepturile ei. De vreme ce nu-mi dai o familie, nu mă faci util patriei, mă lași să mă pierd în negura uitării, fără urmași, care să-mi poarte numele, nu mai ești, de fapt, soția mea. Eu sunt un sentimental, un om bun; mi-am zis că poate ești în neputința fiziologică de a-mi da un fiu, și cum ai făcut tot ce-ai fost în stare, născând un copil neviabil, am fost învins de caritate, de amorul spiritual pentru tine, de amorul steril. Dar văd că nu e așa. Dumneata ești încă capabilă de a da fii și te sustragi îndatoririlor morale față de societate. Sunt sigur că ai recurs și la droguri, ca să distrugi sforțările mele pentru crearea unei familii. Din momentul acesta, mi s-a luat de pe ochi o perdea, văd limpede și înfrâng sentimentalismul. Nemaifiind soția mea de facto, voi face ca, în curând, să nu mai fi nici de jure.

Zicând acestea, Stănică ieși pe ușă, trântind-o. Olimpia, încă somnoroasă, și neînțelegând bine ce urmărește Stăni-că, își închipui că bate câmpii, ca de obicei, căscă leneșă și adormi adânc. A doua zi nu-l văzu pe Stănică și se miră. Acesta nu veni nici la masa de prânz, nici seara, nici noaptea, nici două zile consecutive. Olimpia, îngrijorată, alergă la Aglae și se întrebă dacă nu i s-a întâmplat ceva lui Stănică, plecând cu chef de acasă. Dar Aurica, în turneul ei zilnic, îl văzuse chiar cu o oră mai înainte. Niciodată Stănică nu se supărase cu atâta obstinație. Olimpia își zise însă că o să-i treacă și așteptă iarăși, câteva zile, fără ca Stănică să apară. Atunci,

îngrijorată de atâta nebunie, cum o socotea ea, descoperi cealaltă locuință a lui Stănică și-l prinse acolo:

— Ce este asta, Stănică? Glumă e asta, să lipsești atâta vreme de acasă?

Stănică luă un aer solemn:

— Doamnă, v-am spus că în urma încetării de fapt a conviețuirii noastre, prin însăși voința dumitale, am luat măsuri să ne despărțim legal.

— Se vede că te-a amețit cineva. Haide acasă și nu te mai maimuțări așa.

Stănică nu se îmblânzi, în ruptul capului, și Olimpia se întoarse, plângând, la Aglae:

— E nebun? Zise Aglae, supărată. N-are ce mânca și face pe independentul? Ori a dat de bani?

De la Stănică veni un fel de scrisoare-notificare, în tonul acesta: „Stimată doamnă, Vă comunic și în scris ceea ce v-am notificat prin viu grai, că orice legături între noi au încetat, urmând ca să recurgem la despărțirea legală. Motivul este imposibilitatea în care mă aflu de a avea copii, care să-mi păstreze numele, imposibilitatea, probabil fiziologică, întrucât un copil s-a născut neviabil, agravată și de rea-voință și dovezi jignitoare de repulsie față de mine. De altfel, vă aflați și în culpa de neurmare a soțului în domiciliul conjugal, întrucât acest domiciliu se află de mult în strada… Etc. Este în interesul dumitale să tranșăm această chestiune, fără zgomot, prin consimțământul ambelor părți.

Vă salut cu mult respect, Stănică Rațiu”

— N-am avut noroc cu copiii și pace! Se căină Aglae. Am să mă duc să-i dau una, să mă țină minte. Supărarea are și ea marginile ei. Să zic că i-ai făcut ceva. Bine! Oamenii se ceartă și se-mpacă. De ce nu l-ai luat și tu mai cu binișorul?

— Dar, mamă, zise Olimpia, plângând cu multă abundență de secreții nazale, dar nu i-am zis nici pis, pentru numele lui Dumnezeu, asta pică așa, din senin. Nu m-am certat cu el aproape niciodată. Să știi că are pe cineva și caută pricină de despărțire. Sunt rudele lui care-l tot îndeamnă să facă o căsătorie mai bogată. Doar i-ai văzut! Toți cu trăsuri, cu diamante.

Aglae se duse la Stănică:

— I-ascultă, omule! Ce te-a apucat? Ne râde lumea! N-am eu destulă supărare, de la o vreme încoace, cu Simion, cu Titi, cu Costache, mi-a mai venit și asta pe cap? Ce-ai cu fata? Spune-mi!

— Am explicat tot ce era de explicat!

— Fleacuri! Dacă Olimpia ți-a spus ceva, ori ți-a făcut vreo supărare, spune-mi să știu și eu, să știe și ea. Oamenii uită, nu se dușmănesc așa, fără sfârșit. Ce fel de recunoștință e asta? Te-am ținut aproape numai eu, atâta vreme, ți-am dat de mâncare și bani de buzunar, ți-am dat casă, ți-am dat tot ce-ai vrut, mai mult decât copilului meu, fiindcă n-ai avut nici o meserie. Acum, fiindcă ai dat poate de bani, îmi plătești cu mofturi?

Stănică luă o atitudine demnă:

— Doamnă, nimeni mai mult ca mine nu cultivă recunoștința. Știu tot ce-ați făcut pentru mine și nu tăgăduiesc nimic, în mine se dă o luptă dureroasă între sentiment și datorie. Sentimentul îmi dă brânci către aceea care a fost soția mea și către dumneata care mi-ai fost ca și o mamă, iar datoria către societate mă îndeamnă să caut fericirea paternității, de care sunt privat de la moartea lui Relu. Îți voi păstra recunoștință eternă, iar Olimpiei respectul ce datoresc unei femei care mi-a fost scumpă. Dar nu insista, nu căuta să te folosești de slăbiciunea mea. Dumneata însăți ar trebui să mă încurajezi să fac ce fac.

Aglae se exasperă:

— Eu să te îndemn să lași pe Olimpia, după ce te-am luat zdrențăros?!

— Doamnă! Protestă cu dignitate Stănică.

— Banditule!

Aglae și Olimpia consultară un avocat. Acesta le vorbi așa:

— Fără îndoială că doamna e aceea care are dreptate și soțul caută numai pricini de divorț. Motivele invocate sunt neserioase, în speță, fiindcă nu se pot controla. Dar ce puteți obține? Cel mult divorțul să se pronunțe în favoarea dumneavoastră, căci altă cale nu e. Nu puteți trăi cu un om hotărât să divorțeze, care vă va căuta mereu pricini de ceartă. Așa că în loc de a vă mai expune unor confruntări penibile, e mai bine să consimțiți. Altă cale, omenește, nu văd.

Bunul-simț al avocatului era evident, și Olimpia se decise să divorțeze. Bucuria lui Stănică fu așa de mare, încât, înduioșat, ceru învoirea să-și ia o ultimă oară adio de la acelea care-i fuseseră mamă și scumpă soție. I se răspunse că va fi aruncat pe ușă afară, cu sergentul, ceea ce îi dădu sentimentul că e o victimă.

Stănică se îmbrăcă din ce în ce mai luxos și, cerând deocamdată o trăsură de la rudele sale, trecu mândru de câteva ori pe strada Antim.

Felix așteptă ca Otilia să spună ceva, dar fata tăcea ca și mai înainte. I se păru nedelicat să mai deschidă vorba, acum când doliul era încă proaspăt.

Fata ședea încuiată în odaie și părea că se plictisește. Îi era silă să iasă în oraș, îmbrăcată în negru, iar să iasă altfel o împiedica superstiția că făcea un rău. Se dăduse jos o dată, să încerce pianul, dar la prima notă se înspăimântă de ecoul gol, închise capacul și renunță. Acum își cercetă, stând în mijlocul canapelei, toate nimicurile din odaie și făcea mormane, pe categorii. Intră odată la Felix, cu o fotografie a ei, făcută la Paris:

— Asta ai văzut-o?

— Nu! E foarte reușită.

— Ți-o dau ție!

Felix stătu o clipă nedumerit, înfricoșat să mulțumească.

— Pentru ce mi-o dai? Stărui el.

— Așa… Credeam că ții să ai fotografia mea.

— O fotografie se dă cuiva de care te desparți, ca amintire! Otilia își lăsă mâinile subțiri peste umerii lui Felix:

— Nu, nu, nu ți-am dat-o pentru despărțire. Mi-a venit așa să ți-o dau!

Felix îi sărută mâna ajunsă în dreptul gurii și Otilia îl atinse ușor cu buzele pe obraz. Tânărul se întoarse și apucă de mâini pe fată, într-un gest mai viu. Aceasta se apără blând:

— Felix, e păcat acum, să fim cuminți. Mai bine spune-mi ce făceai aici?

Felix îi arătă groasele tratate. Otilia se uită în unul, răsfoindu-l cu degetele ei subțiri, și zise:

— Trebuie că muncești foarte mult!

— Da, vreau cu orice chip să ies bine la examene!

— Și ai să fii mulți ani ocupat așa?

— Câțiva ani și din ce în ce mai mult. Cu toate astea, adevărata muncă productivă, științifică nu va începe decât după ce voi termina studiile. Am de gând să mă specializez, să devin un nume.

Felix privi cu hotărâre calmă, neorgolioasă pe Otilia. Aceasta își trecu degetele prin părul lui:

— E foarte frumos ceea ce faci tu, te admir. Când mă gândesc că alții la vârsta ta, chiar și fără să aibă viitorul asigurat, se țin de petreceri.

— Dacă ai ști, Otilia, de ce energie sunt în stare, de ce abnegație, dacă aș avea cui să închin această forță! Numai munca goală nu-mi ajunge, îmi trebuie dragostea.

— Dar dacă eu îți spun: nu te iubesc decât pe tine și, orice s-ar întâmpla, tu rămâi prietenul meu adevărat, ai putea să-ți realizezi idealurile?

— Ce să se întâmple?

— Știu eu? Parcă putem să facem tot ce ne trece prin cap?

— Putem! Afirmă dârz Felix. Otilia îi încurcă părul:

— Poți tu, acolo, în studiul tău, în cariera ta bărbătească, dar sunt și alte lucruri, care nu se pot, în viață.

— Ce anume? Otilia schimbă vorba:

— Câți ani ai tu, Felix, acum? Douăzeci și unu și ceva! Nu? Felix consimți cu capul. Fata îl strânse, ușor, de gât:

— Tu știi că eu sunt mai bătrână decât tine? Da, ăsta este tristul adevăr!

— Și ce are a face? Crezi că… Asta e o piedică… În…

— Aș! N-am vrut să spun asta! Cât ești de bănuitor! Am spus doar că sunt bătrână.

— La vârsta asta? Dar ai fizionomia unui copil.

Otilia trecu în fața oglinzii și se contemplă. Observația lui Felix era întemeiată. Otilia avea fața neschimbată, de totdeauna, și nu părea mai mult de optsprezece ani.

— Tu nu cunoști viața, Felix, reluă Otilia ideea, pentru o fată, reușita în viață nu e o chestiune de studiu și de energie. Admir inteligența și voința ta de bărbat, dar astea nu sunt bune și pentru o femeie. Rostul femeii este să placă, în afară de asta nu poate fi fericire!

— Ai dreptate, așa e, confirmă Felix, ea trebuie să placă bărbatului energic, ca să-i dea gustul de a lupta.

— Nu știu cui trebuie să placă, știu însă că o femeie ignorată de bărbat e un monstru. Privește la biata Aurica. Singura noastră formă de inteligență, mai mult de instinct, e să nu pierdem cei câțiva ani de existență, vreo zece ani cel mult. Cât crezi tu că mai am de trăit, în înțelesul adevărat al cuvântului? Cinci, șase ani! Pe urmă, am să capăt cearcăne la ochi, zbârcituri pe obraz, o să devin agitată ca Aurica, imposibilă. Când ai venit tu eram o fetiță, și acum, după atât de scurt timp, sunt bătrână. Tu nu te pricepi în lucrurile astea, Felix. Voi la douăzeci și unu de ani sunteți copii, și la treizeci de ani abia vă însurați. Când voi avea treizeci de ani însă, pentru mine a început declinul. Pascalopol (nu te supăra că-i pronunț numele) e cam de vârsta tantei Aglae, și el este elegant și cu suflet tânăr, și te asigur că place la multe femei, iar Aglae e o babă. Succesul nostru în viață e o chestiune de viteză, iubite Felix. Ah, ce rău îmi stă negrul, mă învinețește la față.

Otilia dădu să plece. Dar mai întâi întrebă:

— Tu ești ocupat, nu?

— Ai nevoie de mine? Sunt la dispoziția ta!

— Nu vreau nimic! Te-am întrebat dacă tu ești într-o epocă de studiu, când trebuie să citești mult, să lucrezi.

— Asta, da! Mărturisi Felix.

— Ei, bine, lucrează, e singurul mod de a-mi face plăcere! Nu uita că mi-ai făgăduit că vei face carieră!

Otilia începu să împartă în dreapta și în stânga lucruri pe care nu le mai găsea utile (și aproape totul nu-i mai trebuia), și Aurica avu lotul cel mai mare din această distribuție.

— De ce-ți împarți lucrurile? Întrebă Felix.

— Ce mai lucruri! Rochii vechi, sticle goale de parfum, ilustrate, mănuși, fleacuri de astea… O femeie nu are, propriu-zis, nimic, decât rochiile de pe ea. Și astea încă trebuie să fie de ultima modă.

Din pradă luă și Aglae. Purtând mănușile și ciorapii Otiliei, mândră de acest mic desfrâu senil, nu înceta de a ocărî pe fată, din două puncte de vedere: întâi că cumpăra numai lucruri scumpe, ca și când ar fi milionară, al doilea că nu e strângătoare și aruncă obiecte în bună stare. Plictisită de doliu, Otilia, îngenunchind într-o seară înainte de culcare în pat, se rugă în gând astfel: „Papa, tu știi bine că eu te iubesc, dar negrul nu-mi stă bine. Tu m-ai lăsat totdeauna să mă-mbrac cum vreau și m-ai apărat de alții, de ce vrei ca acum să-mi fie silă de mine? Pentru tine n-are nici o însemnătate dacă eu mă-mbrac în alb sau negru. Și într-un fel, și-ntr-altul tot tristă sunt fără tine.”

Otilia își făcu cruce și se culcă, iar a doua zi aruncă doliul și umblă după jurnalele de mode.

— Na, zise Aglae, zărind-o pe fereastră, ți-am spus eu că nu ține doliul! „Papa în sus, papa în jos.' Toate numai maimuțăreli. Se vede că i-a dat Costache bani pe furiș, că altfel de unde-ar avea?

În fond Otilia se plictisea și ar fi voit să iasă în oraș însoțită de cineva. Se temea să nu-l tulbure pe Felix și-l întrebă într-un chip cu totul vag:

— Ce de mai citești! Ai să te-mbolnăvești.

Se aștepta ca Felix să răspundă: „Dacă vrei, pot întrerupe puțin lectura”. Însă Felix confirmă:

— Într-adevăr, am mult de lucru!

— Atunci, zise Otilia, te las să-ți vezi de treabă.

La masă, fata îl rugă să-i vorbească despre el, despre impresiile lui de la cursuri, ceea ce Felix făcea, cu oarecare prudență, nevoind să fie pedant. Dar era grav în pasiune și nu putea să-și ascundă tulburarea sub frivolități. Otilia îi spuse:

— Tu ai o profunditate care sperie o fată. Dacă ai ști ce proaste suntem noi, fetele!

— Te sperii pe tine?

— Nu pe mine! Sperii pe orice fată, în genere, fiindcă fetele nu văd departe și n-au cultul măreției, cum scrie în cărți.

— Mă ironizezi!

— Ah, nu! Vorbesc de fetele comune, dacă ai urmări să ai satisfacțiile mărunte. Sunt și fete sublime. Dar fetele admiră pe oamenii ca tine și merg după oameni ca Stănică.

— Mi-e indiferent. Nu voi iubi niciodată o fată seacă. Te iubesc pe tine, care ești frivolă numai în aparență, dar în fond ești inteligentă și profundă.

— Sunt și eu ca toate fetele!

Altă dată, Otilia chemă pe Felix lângă ea și-l supuse unui interogatoriu îmblânzit cu îmbrățișări:

— Felix, stai aici, gândește-te bine, și numai după ce te-ai gândit bine, atunci să-mi răspunzi. Să presupunem că noi doi ne-am căsători.

— De ce „să presupunem”?

— Fii serios și ascultă. Când un lucru nu e încă, se presupune. Ei bine, să presupunem că ne-am căsători, crezi tu că am putea face asta așa de curând?

— Pentru ce nu?

— Pentru că ești legat de studiile tale, fiindcă nu ești încă liber să faci ce vrei! Un tânăr ca tine are nevoie de oarecare libertate, câtăva vreme, ca să cunoască viața. E firesc. Dacă ne-am căsători acum, peste câțiva ani, când ți-ai face cariera, te-ai și plictisi de viața de familie.

— Niciodată nu mă voi plictisi de tine!

— N-am zis de mine, am zis de viața de familie. Când vei fi liber și vei începe să arunci ochii în jurul tău, atunci ai să te simți legat. O soție, așa îmi închipui, fiindcă n-am nici o competență, trebuie să fie totdeauna o ultimă alegere.

— Cauți fel de fel de pricini, fiindcă nu mă iubești. În loc să-mi spui neted.

— Ba te iubesc. Nu mă-ntrerupe. Și eu, și tu avem nevoie de puțină zburdălnicie, și-ți spun sincer că o căsătorie numaidecât mi se pare ceva pedant, paralizant, ceva gen Aurica. Putem să lungim logodna câțiva ani, și, cum nu putem sta împreună aici, să ne ia lumea la ochi, mergem la Paris, tu pentru medicina ta, eu pentru pian, stăm acolo, studențește, până ce ni se va naște instinctul casnic. Felix dragă, te iubesc, dar vreau să mi se mai zică domnișoară, e așa de chic, să mi se dea ciocolată etc. Ia închipuie-ți – „Doamnă! Stimată doamnă!” (Otilia îngroșă vocea, imitativ) – e oribil.

— Otilia, dar n-avem nevoie să spunem la toată lumea că suntem căsătoriți, mai ales în străinătate, putem trăi ca niște adevărați boemi, să ne facem de cap. Însă căsătoria e un legământ tainic, care ne dă încredere la amândoi.

— Când nu este încredere firească, n-o poate da căsătoria. Ai avut cazul celebrului Stănică.

— Dacă nu suntem căsătoriți, continuă Felix, nu putem sta nici alături unul de altul.

— De ce?

— Fiindcă… Fiindcă eu te iubesc… Fiindcă eu te iubesc cum trebuie să iubească orice om normal, se încurcă Felix. Și nu voi consimți niciodată să nu mă port leal cu viitoarea mea soție. Tu nu ești Georgeta!

— Nu sunt Georgeta, e sigur, dar iert pe Georgeta!

În altă zi, Otilia îmbrățișă iarăși pe Felix, în chipul ei copilăresc, și-l întrebă:

— Felix, gândește-te bine și apoi răspunde-mi. Dacă o fată ți-ar spune: am gust să cutreier lumea cu tine, să fac cele mai fantastice meserii, să ajungem dansatori în Mexic, ți-ai lăsa, iubind-o, rosturile tale, ai renunța la cariera ta, la studiile tale?

Tânărul o privi mirat:

— E cineva, zise el, care să-mi ceară, cu tot dinadinsul, așa ceva?

— Nu, Felix. Am pus și eu o întrebare nebună.

Otilia risipise într-atât lucrurile ei, încât odaia rămăsese aproape goală și nu se putea închipui că va mai putea sta mult, în astfel de condiții. Își strânsese lucrurile în două geamantane și alergă toată ziua prin oraș. Lui Felix îi lămurea că nu mai voia să stea multă vreme acolo, sub ochii Aglaei, care avea aerul că o ține de milă. Îl întrebă și pe el ce are de gând să facă.

— Dar asta, Otilia, depinde de tine. Dacă zici că mă iubești, atunci tu îmi vei spune ce să fac. Dacă nu…

— Ai dreptate! Te iubesc, nu te îndoi. Voi decide eu ce e de făcut.

Afară era primăvară timpurie, și zăpezile se topiseră inundând totul. Vrăbiile se lăsau în bandă să culeagă ceea ce găseau după moină. Un fior de energie trecea prin trupul lui Felix. Într-o seară de la începutul lui martie, Felix stătu până târziu, citind. Auzea alături pași în odaie, zgomot de lucruri mișcate. Apoi totul se potoli și i se păru chiar că ghicește stingerea lămpii. Târziu de tot, spre miezul nopții, auzi o scârțâitură a ușii de alături, pași ușori de picioare goale care merseră până în dreptul ușii lui.

— Felix, se auzi glasul șoptit al Otiliei, tu dormi?

— Nu!

— Stinge lampa.

Cu sentimentul unui lucru neașteptat, Felix suflă pe deasupra sticlei. Ușa se deschise și se-nchise la loc, și în slaba lumină aruncată de flacăra din sobă tânărul zări pe Otilia, cu picioarele goale, în cămașa ei lungă de noapte. Părea o păpușă mărită. Toată convorbirea se urmă mai în șoaptă.

— Dragă Felix, m-am gândit foarte bine, bine de tot. În interesul meu și al tău, acum nu ne putem căsători.

Dezolarea lui Felix se simți în întuneric, în destinderea mușchilor. Otilia îl strânse tare de gât, apropiindu-se de el.

— Nu ne putem căsători acum, am zis, dar mai pe urmă, da. Ca să-ți dau o dovadă că te iubesc, am venit la tine. Putem fi bărbat și soție și fără binecuvântarea lui popa Țuică.

Felix o luă în brațe (era foarte ușoară), o înăbuși în sărutări, primite fără împotrivire, apoi se așeză pe fotoliu, cu fața la pieptul ei:

— Otilia, șopti el, solemn, m-am încredințat. Ceea ce faci tu acum, numai o fată cu suflet fin putea să facă. Iartă-mă că am pus la îndoială dragostea ta și bunele tale intenții. Nu, nu trebuie să mă lași tu să fiu nedelicat. De acum încolo cred că vei fi odată soția mea și te voi aștepta oricând.

Otilia îl sărută o dată, apăsat, apoi sări în picioare.

— Știi ce? Vreau cel puțin, dacă tu ești atât de leal, să dorm noaptea asta la tine. Să vad cum e în patul unui băiat.

Se aruncă în patul lui Felix, ghemuindu-și picioarele subțiri în poalele cămășii, și tânărul o înveli bine și apoi merse el însuși și se-ntinse pe o canapea mică, lângă sobă.

— Otilia, șopti el, în chip de „noapte bună”, sunt foarte fericit. Noaptea asta e solemnă în existența mea.

Dimineața Felix se sculă sprinten și privi spre pat. Plapuma forma un cuib gol. Tânărul își închipui că Otilia a trecut în camera ei, se spălă repede pe față, cântând, se pieptănă și ieși în geamlâc, să bată la ușa fetei.

— Otilio, Otilio?

Nu răspunse nimeni. Trase clanța și văzu că ușa se deschide. Înăuntru nu era nimeni, odaia aproape goală, geamantanele lipseau. Felix alergă ca un nebun pe scări, căută prin toate odăile și o descoperi pe Marina în bucătărie:

— Unde e domnișoara Otilia?

— Păi, nu știi? A plecat din zori, cu trăsura, cu geamantane cu tot. S-a dus unde-o fi urma ei.

Multă vreme Felix stătu într-o prostrație totală, apoi, venindu-și puțin în fire, simți nevoia să alerge, colindă străzile și Șoseaua, și, în sfârșit, se hotărî să meargă la Pascalopol. Acolo află că moșierul era plecat la Paris cu „domnișoara”. Peste două săptămâni primi o carte poștală ilustrată cu aceste rânduri: „Cine a fost în stare de atâta stăpânire, e capabil să învingă și o dragoste nepotrivită pentru marele lui viitor. Otilia”

De atunci Felix n-o mai văzu niciodată pe Otilia. Află numai că se căsătorise cu Pascalopol, pe care-l urî din nou. Războiul dădu lui Felix, peste câțiva ani, prilejul de a se afirma încă de tânăr. După încheierea păcii fu aproape numaidecât profesor universitar, specialist cunoscut, autor de memorii și comunicări științifice, colaborator la tratate de medicină cu profesori francezi. Se căsători într-un chip care se cheamă strălucit și intră, prin soție, într-un cerc de persoane influente. Stănică se însură cu Georgeta, cu care nu avu „fii”, dar avu protectori asidui, făcu politică; declară că simte „un ritm nou”, fu chiar prefect într-o scurtă guvernare, și acum este proprietarul unui blockhaus, pe bulevardul Tache Ionescu. Unele gazete de șantaj îl acuză că patronează tripouri și cercuri de morfinomani. Felix l-a întâlnit odată, și Stănică, bătându-l pe umeri familiar, l-a felicitat:

— Bravo, știu că te-ai ajuns. Era și de prevăzut. Știi că Otilia nu mai e cu Pascalopol?

Felix nu îndrăzni să întrebe ce s-a făcut, dar așteptă totul de la limbuția lui Stănică:

— A divorțat de Pascalopol, după ce l-a tocat, și acum e prin Spania, prin America, nu știu pe unde, nevasta unui conte, așa ceva. Și aia s-a ajuns.

Pe Pascalopol, Felix îl întâlni, o dată, în tren, în drum spre Constanța. Era bătrân de tot, uscat la față, dar tot elegant, și aproape nu mai semăna cu

cel de altădată. Fălcile îi tremurau când vorbea. Fu Pascalopol acela care recunoscu pe Felix.

— Mă mai cunoști? Eu sunt Pascalopol!

După câteva vorbe banale, moșierul scoase din buzunar o fotografie care înfățișa o doamnă foarte picantă, gen actriță întreținută, și un bărbat exotic, cu floare la butonieră. Fotografia era făcută la Buenos Aires.

— Nu știi cine e? Întrebă Pascalopol pe nedumeritul Felix. Otilia!

Speriat, Felix se mai uită o dată. Femeia era frumoasă, cu linii fine, dar nu era Otilia, nu era fata nebunatică. Un aer de platitudine feminină stingea totul. Avusese dreptate fata: „noi nu trăim decât cinci-șase ani!”

— Și… Și de ce v-ați despărțit?

— O! Pentru nimic. Eram prea bătrân, vedeam că se plictisește, era o chestiune de umanitate s-o las să-și petreacă liberă anii cei mai frumoși. S-a căsătorit bine și-mi scrie, uneori. Pe dumneata te-a iubit foarte mult și mi-a spus chiar că, dacă ar ști că suferi, nu s-ar da înapoi de a mă înșela cu dumneata. Mi-a spus aceasta… Dar n-a făcut-o. A fost o fată delicioasă, dar ciudată. Pentru mine e o enigmă.

Felix se închise în biroul lui și scoase vechea fotografie pe care i-o dăduse Otilia. Ce deosebire! Unde era Otilia de altădată? Nu numai Otilia era o enigmă, ci și destinul însuși. Dinadins, într-o duminică, o luă pe strada Antim. Prefacerile nu schimbaseră cu totul caracterul străzii. Casa lui moș Costache era leproasă, înnegrită. Poarta era ținută cu un lanț, și curtea toată năpădită de scaieți. Nu mai părea să fie locuită. Cele patru ferestre din față, de o înălțime absurdă, înălțau rozetele lor gotice prăfuite, iar marea ușă gotică avea geamurile plesnite. Felix își aduse aminte de seara când venise cu valiza în mână și trăsese de schelălăitorul clopoțel. I se păru că țeasta lucioasă a lui moș Costache apare la ușă și vechile vorbe îi răsunară limpede la ureche: „Aici nu stă nimeni!”

SFÂRȘIT

Note

[1]↑ Sunt mișcată! (fr.)

[2]↑ Da, fetițo, este chiar generalul tău (fr.)

[3]↑ Nu e din vina mea. (fr.)

[4]↑ „Sunt stranii seri în care și florile se-animă.
Prin aerul sensibil când trec păreri de rău,
Și când pe valul unui suspin încet și greu,
Cuvântul cel mai tainic pe buze-abia se stinge.
Sunt stranii seri în care și florile se-animă.
Și-n serile acelea merg blând ca o femeie” (fr.)

[5]↑ Tinere prietene (fr.)

[6]↑ Poți rămâne indiferent la o asemenea frumusețe? (fr.)

[7]↑ Nu te sfii. (fr.)

[8]↑ Trebuie să-l „inițiem”, neapărat! (fr.)

[9]↑ Tânărul lefter (fr.)